

RSK01B 330

గోన గన్నారెడ్డి

కాకతీయ చరిత్రాత్మక నవల

శ్రీ అడివి బాపిరాజు

గోన గన్నారెడ్డి
శ్రీ అడివి బాపిరాజు

శ్రీ వేణీ పబ్లిషర్స్

మచిలీపట్టణము

21

ప్రథమ ముద్రణము 1946

ద్వితీయ ముద్రణము 1957

మూల్యము : రూ. 4-50

రూ. 4-8-0

త్రి వేణి ప్రెస్

మచిలీపట్టణము

III

అంకితము

శ్రీ రాజా అక్కినేపల్లి
జానకిరామారావుగారికి

[కొండగడప జాగీర్దారు]

ఉత్తమ కాకతీయాంధ్ర పురుషుడు

సంస్కారి, రసవిపాసి,

ప్రేమపూరిత హృదయుడు

మా బావగారికి

గాఢ సౌహార్ద్రంతో అర్పిస్తున్నాను.

నవలాకాల చరిత్ర

శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవి ఆంధ్ర సామ్రాట్టయిన కాకతీయ గణపతిదేవుని కుమార్తె. ప్రపంచచరిత్రలో పైతృకమైన రాజ్యసింహాసనం అధిపతిని రాణులలో మహోత్తమురాలు శ్రీ రుద్రమదేవి. ఉత్తమచరిత్ర నిర్మల గుణగణాలంకార, శేముషి సంపన్న, నిర్వక్త పరాక్రమధీర ఈ సామ్రాజ్ఞి.

ఆమెకు దక్షిణహస్తంగా మహామాండలికప్రభువు, మహాసేనాపతి గోనగన్నారెడ్డి వర్థమానపురం [నేటివడ్డమాని | రాజధానిగా పశ్చిమోద్రాధూమి ఏలుతూ ఉండేవాడు. అతని కుమారుడు బుద్ధారెడ్డి రంగనాథరామాయణం ద్విపదకావ్యం రచించి ప్రఖ్యాతి పొందాడు.

ఈనాడు ఆంధ్రదేశం అంతా నిండివున్న రెడ్డి, వెలమ, కమ్మ, బలిజ, మున్నూతుకాపు మొదలగు ఆంధ్రుల పూర్వీకులు దుర్జయకులజులు నగు ఆంధ్ర క్షత్రియ జాతికి చెందిన గోనగన్నారెడ్డి మహావీరుడు.

ప్రథమ గాథ

పీటలమీద పెండ్లి

౧

పెళ్ళివారంతా యధోచిత సానాల మహావీగా కూర్చున్నారు. శ్రీ కుమారసింహ గుణాగ్రవకుమార అధికారమూర్త్య గోన వనదారెడ్డి సాహిణి కుమారుడు వరుడై, సుస్తాభరణాలూ ధరించినవాడై, జరీఫూవులూ ముత్యాల కూర్పులూ కట్టినంజూంబట్టు ఉపధానాలమధ్య చెక్కిన పాలరాతి శిగ్రంహాల వివాహవేదికపై కూర్చుండిఉన్నాడు. వజ్రాలుకూర్చిన బంగారు షుభాంశు నడుమున వ్రేలాడు బాకుపై ఎడమచేయి తీర్చియున్నది. కుడిచేయి దిండుపై అలంకరించి యున్నది.

వర్ధమానపురరాజ్యపు మంత్రిముఖ్యులూ, సేనానాయకులూ, రాజబంధువులూ, సామంతప్రభువులూ మొదలైనవారంతా చుట్టూ పరివేష్టించియున్నారు.

అదవోనిరాజ్య పరిపాలకుడు ప్రతాపాదిత్య, ప్రచండపిత్రుడు, పరగండ శైరవ అశ్వసాహిణి శ్రీ కోటారెడ్డిదేవర మహామండలేశ్వరుడు శ్రీ విశ్వేశ్వరదేవీపూజానిరతురాలగు తనకుమార్తె అన్నమాదేవిని వర్ధమానమండలేశ్వరుల కుమారునికి వివాహముచేస్తూ ఉన్నారు. ఈ గంతు రాజ్యాలను ఏకం చేసే ఈ షుభ లగ్నానికి అప్పుడే త్రైలింగ మహాసామ్రాజ్యానికి సార్వభౌమయైన శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవచక్రవర్తియు, మహామంత్రులైన శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులును స్వా సైన్యాధ్యక్షులైన శ్రీ జన్నిగదేవ మహారాజులుంగారును బహుమతులు, అశిర్వాదాలు, సేనాధికారులద్వారా పంపించియున్నారు.

అదవోని దుర్గంలో పెద్దరాచనగరిలోనున్న నూరు స్తంభాల వివాహ మంటపమంతా అంద్రగడ్డ వైభవం వేశోళ్ళచాటుచున్నది. గోడలపైన రస వంతాలైన చిత్రాలు, ధంతశిల్పం పొదిగిన కళలూరే స్తంభాలు చిత్రచిత్ర లతలు నగిషీచేసిన వెండిప్రమిదలలో కమ్మని చందనం, సంపెంగ, మల్లె, జాజి నూనెలో వెలుగుతూఉన్న పైడిప్రతిమల దీపాలు, ఆ మధ్య వివాహ వేదిక, బంగారు స్తంభాలతో, ముత్యాల అల్లికలతో, రంగుగంగుల ముసులు పొదిగిన అనల్ప కల్పనలతో, పచ్చని మామిడాకు తోరణాలతో, నారికేళాలూ అరటి గెలలతో, పట్టుగొడుగులతో, ముత్యాలతోరణాలతో ఆ మండపం వెలిగి పోతున్నది. వివాహవేదికలో యెడమభాగాన పచ్చనిపట్టుచెర సౌభాగ్యవతి యగు వధువురాకకు నిరీక్షిస్తున్నది.

రంగురంగు పట్టు తల కోలవారూ, బంగారు కటాలవారూ, నిమ్మపండ్లు నిలిచే భయంకరమైన మీసాలవారు, రత్నహారాలూ, భుజబంధాలూ, కంకణాలూ, కుండలాలూ విగజమేకాంలితో కలిసిపోయే దేహంకలవారూ, పట్టు కాసకోకలవ్రేలు బంగారు ఒరలలో బంగారు పిడల బాకులుగలవారూ, వెడద ఉరాలవారూ, వారివారి పేకాలమీద సాతపోసిన పిగహాలులాగ అధవ సించి యున్నారు.

వివాహవేదిక మూడుప్రక్కలా వేదవేదాంగపారంగతులునూ, పండితో తెలుసునూ ఆయిన బ్రాహ్మణోత్తములు ఋషులవలె కూర్చుండి గంభీర స్వరాలతో వేదగనం చేస్తున్నారు. గాయకులు వారివారి విద్వత్తులు చూపిస్తున్నారు. నటీబృందం సవిలాసంగా నృత్యము చేస్తున్నది.

వస్తిస్తులవారు పెంగ్గిపూయనిచేత ఆచమనాదులను చేయిస్తున్నారు. ముగ్గుల కాండపటాలమధ్య దాసీజనము బంగారు చప్పరముతో వధువును తోడ్కొని వస్తున్నారని.

భక్తభక్తకారాలు, నాదస్వరాలు, పిల్లంగ్రవులు, ఇత్తడికొమ్ములు, కనకతప్పెటటు, మురజలు మొదలైన వాద్యాల మంగళధ్వనులు దిశలు నిండుకున్నవి.

ఆ సమయంలో నిశితకృపాణహస్తాలతో పరిమందివీగులు తన్ను పరికేష్టించి రాగాల్లో పడమ చేయి నూనూగుమీసమును కుడిచేయి పట్టదట్టిని సవరింప సన్నగా శ్లోకవలె పొడుగునవాడు, శిరస్త్రాణంపై బంగారుకటలాంధనం గల వాడు, మిలమిలలాడు కుబుసమువంటి ఉక్కుకవచముపై హారాలు ధరించిన వాడు, పడమపార్శ్వమున బంగారుకెక్కడములపై మణులు వెలుగుతూఉండే శిడిగల దీర్ఘ దీరవాలంగలవాడు, చిరునవ్వు మోమున నర్తించేవాడు, లోక శోకకరుడు, రాజులగుండెల్లో నిద్రపోవువాడు, బీదలపాలిటి కల్పతరువు, గజ పోరగ, గోన గన్నారెడ్డి సాహిణి ఒయ్యాదినడకలతో మందమందముగ వివాహ మంటపమున ప్రవేశించెను.

పెళ్ళిపూయడైన గోన వరదారెడ్డి సాహిణిని గబుక్కున లేవదీయడం, పికలనాగుదూ నూరనగడ్డి అనే పిట్టపిడగుల కాగిలింతలకు ఆ ర్థజకుమారుణ్ణి ఆవృతేష్టడం, వాడొదరితో పాటు సింహద్వారాలు దాటుతం, వారితో గుత్తాలపై చెంగునఉరికి గన్నారెడ్డి అధివసించడం కన్నుతెరిచి మూసేలోపలే జరిగిపోయింది.

అక్కడఉండే సభకులు గూవన్నండి, రాజులు, మంత్రులు, వీరవాహినీ పురులు ప్రూన్నడిపోగూరు. వివాహమండప మంతా ఒక్కసారి పెద్ద సముద్ర రటం విరిగిపోయినట్లు మహారావంతో నిండిపోయింది. కూరుచున్న ఆసనాల మీదినుంచి ఆసనాలు ఉరికారు. అంగరక్షకులను పిలిచి నేన లాను తం చేయు దిన్నారు. అశ్వాలను కొనిగంగన్నారు. థాలు పూన్నుడన్నారు. ఉక్కిరి చిక్కిరిగా కణగుణధ్వనుల మునిగిపోయాయి. వరవరేణ్యాలు యావన్నందిన్ని.

ఎక్కడ పురరక్షకులనక్కడే ఆపుచేసి పురస్థానాల కేమిన్న తెలియకుండానే కొట తూర్పుద్వారంనుంచిఉన్న రాజపథమంతా తనవీరులతో ఆక్రమించి, గోన గన్నారెడ్డి ఒక్కక్షణంలో వచ్చాడు. వారందరితో మరుక్షణాన మాయమైపోయాడు.

సేనల్ని ఆయతంచేసుకొని వీరశ్రేష్ఠులంతా గజదొంగ గన్నారెడ్డిని వెంబడించారు. వాయువేగంతో అశ్వసైన్యాలు తరుముకూఉన్నవి. ప్రచండమారుతంలా గన్నారెడ్డి సమీపారణ్యంలో ప్రవేశించాడు. మంత్రించినట్లు ఆ ఆడపులో కొండలలో లోయలో గన్నారెడ్డి యెక్కడ మాయమైపోయాడో తన సైన్యంతోనూ, పెండ్లికమారునితోనూ!

సాయంకాలంవఱకూ సైన్యా లా ప్రదేశాలను వెదకుతునే ఉన్నవి. కాని, ఒక్క అశ్వఖురం జూడైనా వారికి దొరకలేదు.

౨

తన వీరులతో బారులుతీర్చి వాయువేగంతోపోతూ గన్నారెడ్డి రాజకుమారునికీపున తన బాకు ఆనినూ “తమ్ముడా తప్పుకుపోవడానికీ ఏమూత్రం ప్రయత్నం చేసినా, ఈ బాకు సేగుండెల్లో నిద్రపోయింది” అని అన్నారు. అతని మాటల్లోని వేషము రాజకుమారుడు కనిపెట్టి భయపడినాడని ఒకక్షణం కొంచెం మాతో ఉండాలి. ఎంత గౌరవం జరగాలో అంతా రాజకుమారుడైన మా తమ్ములకు జరుగగలదు’ అని గోనవంశోదధిలో కాలకూటంలా జన్మించిన గన్నారెడ్డి మరల హెచ్చరించెను.

వెంటాడుతున్న సేనలో ఒక్క సైన్యాధికారి పర్వతశిఖరంవలె సమున్నతాంశుడైన రెడ్డివీరుడు విషం తిప్పుకుంటూ “గన్నారెడ్డి గొప్పకీర్తిడన్నార్యు. కత్తిపోయిలోగాని, ముష్టిగ వాధనుయ్యదాలలోగాని అతనికి సాపే లేడన్నారు. అతని వీరులంతా అతనికి ఉద్ది అన్నారు. మా ఏకశిలానగరంలో గన్నారెడ్డిని గూర్చి ఆశ్చర్యంగా చెప్పకుంటారు కదా! ఎదేమిటి? ఇలా దొంగఎగుగా పారి పోయినాడు” అని ఇంకో రెడ్డివీరునితో అంటున్నాడు.

“మీరు గన్నారెడ్డిని ఏమిన్న అనేందుకు వీలులేదు సుమండీ. అతడింత వరకు ఆధర్మంగా ఎవ్వరికీ ద్రోహం చేయలేదు. ఎదురుగుండా వస్తాడు. శాను తలుచుకున్న పని చేస్తాడు. మాయమైపోతాడు. ఎదిరించినవాడిని హతమారుస్తాడు! తన ఆనుచరులకూ హాని రానివ్వదు. అందుకోసమే తిన్న రూపుమాపే సైన్యంవస్తే, నేలపగిలి దారియిచ్చినట్లు, గాలికింద కరిగినట్లు మాయమౌతాడు” అన్నాడా గంకో రెడ్డివీరుడు.

“మామూలు బందిసోలలా ఉళ్ళుదోస్తాడంటూ దాడుకొద్దాడంటూ ప్రజలు గోలపిమి మరి?”

“అదే తప్ప. అతడు ఒక్కడేరు దోచినట్లుకాని, దొంగలా దారికాచి

నట్లుగాని ఒక్కళ్ళును చెప్ప సాహసించలేదు. గిట్టనివాళ్ళు చెప్పే విషయ మాట లివి.”

3

దక్షకృతావమానంచే విశ్వం యావత్తూ బూదిచెయ్యాలన్న రుద్రుని కోపంతో రాజశ్రేష్ఠుడు, వయోవృద్ధుడు శ్రీ శ్రీ మహారాజాధిరాజు శ్రీ గోన లకుమరూరెడ్డి మండలేశ్వరులు మంత్రాలలోచనసభ చేసారు. వర్ధమానపురంలో కోటలో రాజనగరిలో, అన్ని కోటలలోనూ వచ్చిన వార్తలవల్ల జనులు గజ విజపడిపోతూ ఉన్నారు.

ఆదవోనినుంచి మహారాజు రాజ్యసైన్యాలు మంత్రివర్గం రాజబంధువులు సాహంతులు యావన్మంది వచ్చిచేరినారు! నేడు రాజ్యసభలో మంత్రాలలోచన కే సభికులు మండే వచ్చియున్నారు. మహారాజులు రావడంతోనే అందరూ లేచి జోహారులన్నారు. ఆయనకన్నుల్లో నిదాఘవేశా ప్రచండమార్తాండ దుర్భేదక్షకిగణాలు వెలిగిపోతున్నవి. ఆయన వెలిగడము వణకుతూ ఉన్నది. దీర్ఘమైన భాహువులు పెక్కి క్రింకి ఆడతూఉన్నవి. కుడిచేతో ఆయన ఇటు చూస్తూ నేడు ఆటు అరజానెడుఉన్న ధవళమైన మీసాల్ని సవరిస్తూనే ఉన్నారు.

సచివాగ్రణి లేచి మహారాజులంవారి దిక్కుమొగమాతూ “ప్రభూ! ఈ దూరీగ, ఈ పాపి, మచ్చలేని దుర్జయవంశానికి అపకీర్తి తెస్తూఉన్నాడు. పాల సముద్రంవంటి గోనవంశాన హాలాహలం పుట్టుకువచ్చి నీచాతినీచు డయ్యాడు. ఆతని జూడదీసి అనుచరులు యావన్మంతోనన్నూ హతమార్చుమంటాగో, జీవంతో పట్టుకువచ్చి నేలఖయిదులో పాచివేయించుమంటాగో మహాప్రభువుల వారు శలవీయాలి. నేనానాయకులవారు అరణ్యంచుట్టి, దొంగల్ని బంధించడానికే నాలుగు వైన్యదళాల్ని పంపించిఉన్నారు. స్వయంగా రెండు ఆశ్వ దళాలతో ధైర్య గజసైన్యంతో ఈ దినమే ప్రయాణం ఆవుతూ ఉన్నారు. దేవరవారి ఆజ్ఞ” అని విన్నవించాడు.

సభ అంతా నిశ్శబ్దం అయింది. ఇంతలో చటుక్కున హఠాఃరంముంగల రణ గుణధ్వని వినిపడినది. ప్రతీహారివచ్చి “మహాప్రభూ దేవరకు ఎల్లప్పుడూ అఖండజయం! శ్రీ శ్రీ మహారాజకుమారులు అడివికిపోయి కొన్నిసైన్యాలతో విజయంచేస్తూ ఉన్నారు. ఆశ్వచారులు హుటాహుటివచ్చి వార్త అందించు కున్నారు” అని మనవిచేసెను.

మహారాజు చటుక్కున లేచినవాడాయెను. సభ అంతా లేచినది. మహారాజు త్వరితగమనంతో సభా ప్రాంగణంవరకూ, సభ వెనుక నడుస్తూఉండగా, వెళ్ళినారు. “జయ! జయ! దిగ్విజయాభవ! శ్రీ కుమారమహారాజులంవారికి జయ!” అనే జయ జయ ధ్వానాలు మిన్నుమిట్టతూఉండగా శ్రీ పరదారెడ్డి మహారాజకుమారులంవారు ఆశ్వసైన్యాధ్యక్షుడు, దండనాయకుడు, తలవరి,

చమూపతులు కొలుసుండగా ఉత్తమమైన పంచకళ్యాణిగుఱింపై అధివసించి వచ్చి, దిగి, తండ్రిగారికి పాదాభివందనం ఆచరించారు. మహారాజులంవారు ఎడమకన్నుకొలుకున చెమర్ప కుమారునిఎత్తి కవుంగిలించుకొన్నారు! జయజయ ధ్యానాలు మిన్నమిట్టతూ ఉన్నవి. ముత్తెదువలు బ్రాహ్మణులు హారతు లర్పించేవారు ఆశీర్వాదించేవారై ఎదురుగావచ్చారు. శ్రీ సోమనాథదేవ. దివ్య శ్రీపాదములకు నివేదనలు అర్పించవలసిందిగా మహాప్రభువులు ఆజ్ఞ ఇచ్చారు. ఇంతలో దౌవారికుడువచ్చి ఒక కొమ్ములో ఉన్నరకం కుడిచేతిలోకివంచుకొని మహారాజకుమారునిపై చల్లి నొసటను బొట్టుపెట్టెను. నగరంలోఉన్న దేవాలయాలన్నిట ఆనాడు అర్చనలు జరిగాయి.

కొన్నిఘటికలు గడచినతర్వాత మహారాజు మహారాజకుమారుణి చూడడానికి వెళ్ళినవాడాయెను. “ఆ కొండలోకి వాళ్ళగుఱాలు లేళ్ళలా ఎక్కి నాయి. ఇంతలో గన్నారెడ్డి నా కళ్ళకు గంతలు కట్టాలన్నాడు.”

“దొంగపోటు దుండగీడు. వాడితల కోటగోపురం ఎదుట జేలాడాలి గాక!” అని లకుమారెడ్డి పళ్ళు పటపట కొరికినాడు.

“నా కళ్ళకు గంతలతోనే గుఱాలపై రాళ్ళెక్కాము, లోయలునిగూగు, కొండలు దాటాము. దండంతా ఆగింది. నాకళ్ళగంతలు విప్పారు. అంత మైన తోటలు, మేడలు, ఒకచక్కని సెలయేరు, చుట్టూ ఎత్తైనకొండలున్నాయి.”

౪

ఈ గడబిడఅంతా కాండపటాలమధ్య పల్లకిలోఉన్న పెళ్ళికుమారుని విన్నది. కాండపటాలను పట్టుకున్న పరిచారికలు, పల్లకిమోసే పోచారికలు “ఆగండి!” అన్న గంభీరస్వరం విని ఆగిపోయారు. మండలేశ్వరుల ఆజ్ఞచొప్పున ఇరువురు కంచుకలు పరుగునవచ్చి “పెళ్ళికుమారెను లోనికి తీసుకొనిపోండిని” “అది మహారాజుఆజ్ఞ” అని, దాసదాసీజనముతోనూ సఖులతోన్న రాకుమారెను లోనికి బంపించివేసిరి. ఇంతలో అంతఃపురాల్లోకి గజదొంగ గోననన్నారెడ్డి వచ్చి, అందరివీరుల మధ్యఉన్న పెళ్ళికుమారుణి ఎత్తుకుని పోతుండన్నవార్త పట్టపిడుగులా మారుమోగింది.

పెండికుమారెను మహారాణిగారి అధ్యంతర మందిరంలోకి తీసుకపోయి నారు. రాజమాతయున్నా మహారాణియున్నా, వధువుదగ్గరకువచ్చి చేరినారు. పదునెనిమిదేండ్లు ఎలప్రాయముగల అన్నాంబికాదేవికి ఇదంతా ఒక హాస్యనాటకంలా తోచింది. మొదటనుండీ, ఏ కారణంచేతనోగాని, ఈ వివాహంఅంటే ఆమెకు అంత ఉత్సాహం లేకపోయెను. చుట్టుపక్కల చుట్టాలవారి స్త్రీజనం అంతాను, పరిచారికా జనమున్నూ ఉక్కిరి ఓక్కిరిగా మాట్లాడుకొంటున్న మాటల్లో కొన్ని ఆమెచెవిని బదుతున్నాయి.

“ఈ పాడురాక్షసుడు, పెండికుమారుడి పెత్తండ్రి చుట్ట మేనటమ్మా!”

“ఈతని పేరు చెబితే ప్రజలు, గ్రామాలు, రాజ్యాలు కూడా గజగజ వణికిపోతాయట”.

“ఎంత భయంకరంగా ఉన్నాడనుకొన్నారు!”

“కాదండీ దొరసానిగారూ! నేను తొంగిచూశానుగా, మంచిపాడుగా అందంగా బలంగా, బంగారుచాయతో వెలిసిపోతూ ఉన్నాడు. ఏమి నీవండీ! కళ్ళు విశాలాలై మధ్యాహ్న సూర్యుడిలా ఉన్నాయి. అబ్బో!”

ఇంకా ఈ, ఈలా చూపలు.

అన్నాంబికాదేవికి నవ్వువచ్చింది. అపుకొన్నది. సంస్కృతకావ్యాలు అన్నీ చదువుకున్నది. ఇష్టం శాకుంతలం ప్రారంభించింది. భరతశాస్త్రము, జ్ఞానపక్షి నాని నృత్యరత్నాకరము, అలంకారశాస్త్రాలు చదువుకొన్నది. కాముది అపుకొన్నది. మనుధర్మశాస్త్రం, శుక్రనీతిసారము, చాణక్యనీతి, మానసోల్లాసము, భారత భాగవత రామాయణాదులు, ఆంధ్రమున అనుభవసారము, శత్యసానము, పండితారాధ్యచరిత్ర, పురుషార్థసారము, నన్నయతిక్కకవి శతావధి ఆంధ్రమహాభారతము, మార్కండేయ పురాణము, మొదలైనవెన్నియో చదివ్వుకొన్నది.

అన్నమనేనికి వరవడి గుర్రదేవి. ఆదవోని మహారాజుకు ఈమె ఒక్కతే సంభోధము. అవడంచేత ఆదవోని ప్రభువు తన చక్రవర్తి గణపతి గుర్రదేవ మహారాజునీతిగా తానున్నా అన్నమాంబికాదేవికి పురుషవేషం వేయించి వీర విద్యలన్నీ నేర్పించెను.

అన్నాంబిక సామగ్రి, కోలమోము; మరీ పెద్దకళ్ళు. నల్లపాపలలో ఏదో ఒక చీర, ఏదో ఒక మహాప్రశ్న, ఏదో ఒక తీవ్రత, ఏదో ఒక గాఢమధురత — నీలాక్షాశపథాల అప్పగనలలా నృత్యం చేస్తూఉంటవి.

నీచ్చిందీ చివరయవసుకుటత్వము, పసిమిఎరుపుల వేణాతీగంగా దొరికే బంగారంవాళ్ళ సరస్వత్య. ఆ ఛాయకు పువ్వులోని పరిమళంలా చూవనం ఒక అనన్యమోహనత్వం ఆమెకు ప్రసాదించినవి.

అల్పం నడపడంలో అంకవేసినబంబు. ఎంతసోగరుగల గుత్తాన్నయినా, నిశ్చయంగా న్నాచియగలదు. అన్నిగతులా నడిపించగలగు. అశ్వారూఢమై, ఖడ్గ, వక్ర, ధనుర్వృద్ధులు చేయగలగు.

ఆమె కోలమోములో ఆ పెద్దకళ్ళ గూసి, ఈమె వట్టిపసిబిడ్డ అనుకుంటారు! కాని ఏదోమనా హునినప్ప డాకిమ్మ వెడ్చుత్తిగ్గి ఇంకను పొడుగై చెవులవరకూ వ్యాపించినట్లయి, శాంతంగాఉన్న మానససూక్ష్మత లోనులు ప్రళయ యుగం యూమాయతం పీచినప్పుడుసొందే భయంకరస్వరూపం పొందగలవు!

ఆదవోనిప్రభువు కోటారెడ్డిమహారాజు తనతదనంపరం తన కుమార్తెయే

ఆదనోనిసింహాననం లభ్యమిచ్చాలని తన చక్రవర్తిని పంపి తానున్నా ఆలోచించేవాడు.

అదినాల్లో ఆమె తాను బాలికనన్న మాటే మంచి మరగాయుదులా తోటి మంత్రికుమారులు. నేనా నాయకులబాలుర మొదలైనవారో సమంగా కలిసాము, గుఱ్ఱపుస్సారి, ధనుస్సవ్య నేర్పుకుంటా వారందరినీ నిఘాషంలో నడిపిచేసి. ఆ బాలిక బాలికయని గాఢబంధువులకూ, ఉన్నతరాజోద్యోగులకూ తక్కుమరి ఎవ్వరికీ తెలియదామెను.

కాని అన్నమాంబకు ఈమవచ్చింది. శైశవము క్రిందటివసంతంకో కలిసి పోయింది.

ప్రభువు అన్నమాంబకు అంతఃపురవాసినిచేశాడు. “అమ్మాయీ! నా చక్రవర్తి ఏలాచేసినా చక్రవర్తినుక చెల్లుతుంది. నేను శ్రీమతి శ్రీమతిగా, పురుషులు పురుషులుగా ఉండాలన్న ధర్మాన్ని చాటి, కొడుకులు శక్తితో మాత్రాన శ్రీని పేడివానిలా మగవాడై సంచరించునడం అపకర్తి, అధర్మము. రౌరవాది సరకహేతువున్నా అవుతుందని నిశ్చయానికవచ్చాను” అని ఒకనాడు అన్నాంబికాంతఃపురంలో కుమార్తెతో అన్నాడు.

అన్నాంబిక తండ్రిభావాలు విని ఆత్యంతాశ్చర్యం పొందింది. ఎందుకంటే ఇంత విచిత్రంగా తండ్రి తన భావాలన్నీ చూపుకొన్నాడు? లోకానికి విషయాలలో గురువేతము వహించిన శ్రీ శ్రీ గణపతియద్రవేవ మహారాజు. పుత్రుని జించగానే ఇంక ఫయములేదని, తన హృదయంలోఉన్న ఉద్వేగాన్ని దీక్షకు బైటపెట్టినారుకాబోలు అని ఆమె కించపడింది.

ఆవెంటనే తన పురుషవస్త్రా లూడ్చినదాయెను. నిశాదయె. నానువుల వరకూ వేళ్లాడే కేశభారాన్ని మూడుపాయల జడగావేసి, రహస్యమునాడిన బంగారుకుప్పలుగల నల్లటి పట్టుకుచ్చులు ధరించింది. తలపై చూడిక్యసాగా భరణము, వజ్రనక్షత్రాభరణము, ముత్యాలపావటబొట్టు, గోమేధక చెమంతి పూవు ధరించింది. ఉత్తమ రాజకన్యోచితమైన కంకణ, కేయూర, హార, మేఖల, నూపురాది ఆభరణాలు తాల్చింది. బంగారు సరిగంచుట పూలనీలపుం బట్టుచీర, ఎఱుపట్టుకంచుకము మధ్యాహ్న నేళ; ఉదయం కాశ్మీరకుసుమపుచీర, గరుడపచ్చకంచుకము; సాయంకాలము అరుణకాంతిచీర, బంగారు పచ్చకంచుకము ఆయావర్ణాలు శ్రుతినిపొందే వల్లెలున్న ధరించుట ప్రారంభించినది.

చెంపలకు పుష్పాడిఅద్ది చెలులురచించిన కన్నారికుంఠము మకరికాపత్రాదులు రత్నకర్ణికలతో వియ్యంపొందుతూఉండగా, ఆ బాల అరమాతల రెప్పల వెనుక తన అసంతృప్తి దాచుకొన్నదాయెను.

మొదటినుండి ఆ బాలకు వివాహం ఇష్టంలేదు. బాలునివలె పెరిగిన ఆ బాల పురుషులు శ్రీలకు పతులు అని ఆలోచించుకొనలేకపోయింది. తనతల్లి మొదలగు శ్రీలు, తల్లులగుటకే ఉద్భవించారని ఆమెనమ్మకం.

కోటాగెడిమహారాజు తనకుమార్తె అన్నమాంబిక పితృభక్తి కలదని నమ్మకంకలవాడు కాబట్టే, శ్రీ గోన లకుమయ్యగెడిమహారాజుకు కుమారులైన వర్ధమానరాజ్య యువరాజులను వివాహం చేసుకోవలసిందని ఒప్పించారు. హృదయంలో వివాహానికి ఇష్టంలేని అన్నాంబిక ఈవిధంగా తనకన్న గెండేళ్ళు మాత్రమే పెద్దవాడై, విక్రమంలో తనతోకూడా సాటిగా ఏమాత్రమూ నిలువలేని వరదాగెడ్డిని వివాహం చేసుకొనడానికి ఏమాత్రమూ ఇష్టపడకున్నను తండ్రి బ్రతిమాలుటతో సరేనని ఒప్పుకొన్నది.

౫

పెళ్ళిప్రయత్నాలన్నీ ఎందుకో తొందరగా జరిగాయి. ఆశ్వచారులు అతి త్వరితంగా శుభలేఖలు చుట్టాలకు అందిచ్చినారు. ఆదవోనినగరం అంతా సైన్యాలతో నిండింది. వీరనాయకులతో, దుష్టతురగరేఖారేవంతులతో నిండిపోయినది.

రేచెర్లవారు, విప్పర్లవారు, మల్యాలవారు, కోటవారు, వెలనాటివారు, సోమవారు, చాళుక్యులవారు మొదలగు ఆంధ్రక్షత్రియవంశాలవారు, వివాహానికి వచ్చియుండిరి.

ఈ విషయాలన్నీ ఎప్పటికప్పుడే అన్నాంబికాదేవికి తెలుసునేఉండినవి. ఆమె తన వివాహాన్ని గురించి ఆలోచించడం మానివేసింది. తమ కులదేవత దీక్షాల్లాక్షీదేవి కృప ఎల్లాడంటే అల్లాగే జరుగుతుంది అని నిస్పృహచేసుకొని ఉంటుంది.

ఆమెచేత ఏమేమి తంతుచేయించాలో, ఆమె కేమీ గురులేదు. తన్ను అంగారస్యందనంలో ఎక్కించి కాండపటాలు చుట్టూపూన్చి చెలికతెలు రా, వివాహవేదికలోనికి తీసికొనివచ్చారు దాసీజనులు అన్నది మాత్ర మామెవరుగును.

ఇంతలో గన్నారెడ్డి గజదొంగ వచ్చాడు. అందరు గొలుమన్నారు. ఆ సమయంలో ఒక గంభీరస్వరం “ఆగండి” అని వినిపించింది. ఆ కేకలో ఎనిమిదిబారేల నిశితత్వంఉంది. ఆ కేకలో పదహారు ఉరుముల మహానాదముంది. ఆ కేకలో సప్తసముద్రాల లోతులున్నాయి.

చెలికతెలు గజగజ వణుకుతూ ఆగిపోయినారు. స్యందనంలోనుండి అప్పుడేన్నమాంబిక ఒక కాండపటము పక్కకు ఒత్తిగించి ఆ కేకవేసిన మహా పురుషుని చూచినదాయెను. ఆ సమయములోనే ఆ పురుషుడును తన్నుచూచు మంచుశిఖరాలమధ్య నిలిచిఉన్న అపరాజితదేవి మోమువలె తెరలమధ్య కాన్పించిన వధూవదనము వీక్షించెను.

వారిరువురి చూపులు ఏడుక్షణములకాలం ఒకదాని నొకటి ఎదుర్కొని, గంధించి, కలిసిపోయినాయి. ఎవరునుండు కంటిరెప్పలు వాల్చినాలో వారిరువు

రకూ తెలియదు. ఇంతలో తండ్రిగారి ఆజ్ఞ వల్ల చెలులు రాజకుమార్తెస్వందనం, మహారాణి అంత పురంలోనికి తీసుకునిపోయినారు.

అతడు గజదొంగా? అతడేనా గోనగన్నారెడ్డి? అనాటి పెళ్ళికొడుకున కాతడు పెదతండ్రి కుమారుడా? ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నది.

మహారాణి అంతఃపురంలో రత్నకంబళ్ళపైనున్న దంతపీకలపై అధివ సింఛిఉన్న రాజస్త్రీలు పెళ్ళికొడుకుమార్తెపల్లక మహారాణి సింహాపీకదగ్గర దింప గానే ఒక్కసారిగా లేచినిలిచిరి. ఆ తెరలోంచి అన్నాంబికాదేవి ఈవలకు రాగానే, మహారాణి కూతురుకడకు రెండంగలుపేసి, కుమార్తెను గట్టిగా కాగి లించికొన్నదాయెను.

“నా తల్లి! ఆ రాక్షసుని కంటబడలేదు కనా! గిష్టితీయించవలె” అని ఆ తల్లి కన్నుల నీరునింపికొన్నది.

అవరోధజనం వివాహం చూడడానికి నిర్మింపబడిన ప్రచిసీరల ముసుగున నున్న మేడవసారాలలోనున్న స్త్రీజనమెల్ల ఆ గజదొంగవచ్చిన గడ్డిబడలో అడలిపోయి, మహారాణి మందిరంలోనికి పరుగునవచ్చి వ్రాలెను. వాళ్ళందరూ మువ్వన్నె మెకము అడవిసాచ్చినప్పుడు, కురంగీలోకం వణికిపోయినట్లు వాళ్ళకి పోయారు. ఏట్రీంత చెట్టుమీద వాలినప్పు డాచెట్టున నివసిస్తూన్న పులుకు పడతులు భయచకిత కలకలరావాలు సలిపినట్టు ఆ రాచనెలతుకలందరూ గోలు గోలుమనిపోయిరి.

ఆ అదటు ఇంకనూ తీరనేలేదు. రోకోమరితను అచ్చటకే దాసీలు ముగ్ధుల రాగానే ఆ అంగనలందరూ కళ్ళతడిపెట్టుతూ అన్నాంబికాదేవిచుట్టూ చేర్చు.

అన్నాంబిక వారందరూ ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయేట్లుగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ పక్కనున్న ఒక చెలితో “అందరినీ కూర్చోపెట్టవే” అన్నది.

ఇంకొక చెలిచెలిలో మరియేమో ఊదినది. అప్పుడు పశుమంది దాసీలు పరుగిడి రాజకుమారి వీణవాయించుకుంటూ అధివసింఛేపితము, దిండు, వీణము తెచ్చిరి. అన్నాంబిక ఆ పీఠముపై అధివసించి, వీణధరించి, మండలేశ్వరుల భార్యలు, నేనాపతుల భార్యలు, మంత్రిసామంతుల భార్యలు, వారి వారి బాలలు, ఆశ్చర్యంతో చూస్తూండగా, తీగెలుసవరించి సారెలుబిగించి, పేరం టము సమయంలో ముతైదువరాండ్ర నలరించుటకువలె నిల్లుపాడెను.

“విరిసినవి కుసుమాలు దరిసినవి వర్ణాలు

కురిసినట్టి దివ్యపరిమళము జూడలో!

తోట వెలుపల అడవి తోటలోపల మడవ

తోటలో విహరించు తొలిగాలికే దారి?”

ఆపాటలోని భావము ఎవ్వరికీ అర్థం కాలేదు. వారందరూ ఒకరిమొగ మొకరు చూచుకొనిరి.

ఆంధ్రస్త్రీలు సుందరులు. వారు సన్ననికొనుగలవారు, దీర నిలకుంతలలు, పుష్పాలంకారప్రియలు. సరిగలతలు కట్టినచీరలు నానావర్ణాలవి ధరింతురు. కస్తూరితో, చందనంతో పునుగుజవ్వాజులతో, కుంకుమపూవుతో పాటలవర విరాజిత పీనవత్తోజములపై మకరికాగిపత్రాల రచియింతురు. పద్మాలవలె ఎఱుగైన తమ పాదాలకు లతుకరంగుతో లతలు రచింతురు. మనోహరంగా విశ్వ సింపబడిన వివిధభూషణాలను ధరింతురు. యవ్వనవసులగు బాలికలు తమవత్తోజాలను మరుగుపరచరు. వివాహంకాగానే, పట్టుకంచుకాలు ధరిస్తారు.

ఉదయారుణకాంతిలా కోలమోములవారు, చంద్రనిబాలులా గుండ్రని మోములవారు, నల్లకలువపత్రాలులా కాటుకకన్నులవారు, చికోరాలులా వాలు గన్నులవారు, పద్మములులా విశాలాక్షులు, లరమాతలమోరొత్తులు, మాపులలో అద్భుత ఒలికించే కామాక్షులు, గన్నేరుమొగ్గలవంటి సమనాసి కలవారు, నువ్వు పువ్వులవంటి ముక్కుపుటాలవారు, చిరువంపునాసాస్రంకల చిలుకలకొలుకులు, ఇరికపళ్ళవంటి ఎఱుటిపెదవుల చిన్ననోయలవారు, విలువంపుతిరిగిన తేనెపెరవంటి అధరోష్ఠాలవారు, సముద్రతీరాలవంటి, సెలయేటినడకలవంటి కనుబొమలవారు, తామరపూరేపలవంటి చెంపలుకలవారు, మామిడిపళ్ళవంటి చిబుకములవారు, లతలవంటి, చంద్రకరణాలవంటి చేతులుకలవారు, మందారమొగ్గలవంటి, పడుచు సోరలకోర్కెలవంటి అంగుళులుకలవారు, లేతపొన్నమొక్కలలాడిగే సన్నని కేసులవారు, తీవికలవారు, ప్రేమకలవారు, చిదువుకున్నవారు, ఆకాశంనుంచి ఒలికే ఒడగండవంటి స్వచ్ఛశీలంకల్పవారు; ఉషస్సువంటి, రాకాపూరి మవంటి, లోతైనమంచినీళ్ళి చెరువువంటి, కమలములతో నిండిన చెరువునుండి ఉదయంలో ఒచ్చే పరిమళంవంటి సౌందర్యంకలవారు ఆంధ్రసుందరాంగులా మందిరముతో వారిక తలమానికమైన అన్నాంబిక ఆ వల్లక్ష్మిపై పలికించే మనోహర గాంధర్వము వింటూ, గణపతి సుద్రదేవమహారాజు నిర్మించిన గుడిలోని ఉత్తమ శిల్పసుందరులూ సుందరభంగిమలు తాల్చినవారయిరి.

“మరలినవి చీకట్లు వరలె పులుగులపాట
సురలతాంగి ఉషస్సు అరుదెంచె రూర్పులో
మావిలో పికియోర్తు ఏవియో స్వప్నాల
కావిరంగుల చిగురు తావులను మూర్కొనదు”

ఈ చరణాలూ ఆ వనితాలోకానికి లగమ్యగోచరాలే అయినవి. ఏదియో మధురప్రపంచం మాత్రం వారికి దృశ్యాదృశ్యంగా గోచరించింది.

అన్నాంబిక నిట్టూర్పువదలి తనపీతంమీదనుంచి లేచింది. చెలికతెలు దారిచూప మహారాణియు వధువును అభ్యంతర గృహాలకేగిరి. బంధుకాంత లందరు వారివారి విడుదలకు వెళ్ళిపోయిరి.

తల్లి కూతుళ్ళిద్దరూ అలంకారమందిరంలో ఆసనాలపై అధివసించగానే అన్నాంబిక సవిచారంగా తల్లినిచూచి “అమ్మగారూ! విడిపోయిన పూలరేకులు

అలికించలేము. విరికిపోయినపాలు మరి లోడుకొనవు. ఈ పెండి దెవవశాన చెడటం మేలే అయింది. ఎత్తుకుపోబడిన మనుష్యులు మరల దొరికినా, మళ్ళీ శుభముహూర్తం పెట్టవలసినపనిలేదు” అన్నది.

మహారాణి కుమార్తనుచూచి “అవును తల్లీ! నాకూ మొదటనుండి ఈ సంబంధం ఇష్టములేనిదే! పురుషుల రాజకీయాలలో మనజోక్యం ఎందుకు అని ఊరుకున్నాను!” అని నెమ్మదిగా పలికింది.

“అమ్మా! ఈ కర్కశ యుద్ధరాజకీయాలకోసం స్త్రీలను పణముపెట్టి జూదమాడటం ధర్మమా చెప్పండి?” అన్నది.

మహారాణి లేచివచ్చి ఆ బాలికను తన హృదయాని కద్దుకొన్నది. ఆమె కన్నుల్లో సుడిగుండాలులా నీరు తిరుగుతున్నది.

ఇంతలో దాసి ఒక్కరిత పరుగునవచ్చి, మహారాజుగారు వస్తున్నారని చెప్పింది. మహారాణియు, అన్నాంబికయు లేచి నిలిచిరి. మహారాజు లోనికి వచ్చినాడు. తల్లికూతుం డ్రీద్దరూ ఆయనకు నమస్కారం చేశారు.

మహారాజు తానొక పితం అధివసించి, కుమార్తను దగ్గరకు చేరదీసుకొని, “తల్లీ, గన్నాగెడ్డి రాక్షసుడు!” అన్నాడు.

ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు.

మహారాజు:- మన సైన్యాలుకూడా ఆచొంగలదందుకోసం పెండికుమారునికోసం వెతుకుతున్నారు. దొంగలనుటడించి వరదారెడ్డిమహారాజును త్వరలో తీసుకువస్తాము. ఈలోగా జ్యోతిష్కులు, పండితులు, కులగురువులు, పెద్దలు త్వరలో ఇంకొక ముహూర్తము ఉండేమో చూస్తున్నారు.

అన్నాంబిక:- నాయనగారూ! ఒకసారి చెట్టునుంచి రాలినపండు మళ్ళీ చెట్టుమీదికిపోదు. గాలినానకు విరిగినచెట్టు మళ్ళీ బ్రతుకలేదు!

మహారాజు:- అంటే నా తల్లి ఉద్దేశం?

మహారాణి:- పోయిన ముహూర్తం పోనేపోయింది. తప్పిపోయిన సంబంధం భగవంతుని దివ్యేచ్ఛవల్లనే అలా జరిగింది. మళ్ళీ రాయబారాలూ వద్దు. ముహూర్తాలూ వద్దు.

మహారాజు:- అమ్మయ్యా?

మహారాణి:- అమ్మయి ఇష్టమే తమకు తెలియజేస్తున్నా.

ద్వితీయ గాథ

కుట్ర

౧

త్రైలింగ మహాసామ్రాజ్యానికి చక్రవర్తియై మహాజగన్నాథక్షేత్రం నుండి చిదంబరక్షేత్రం వరకున్నా శివశేషపులకు అభేదం కల్పించి, తూర్పు సముద్రం కెరటాలు పశ్చిమసముద్రం తరంగాలతో సంగమంచేయించి సమధిగత పంచమహాశబ్ద, మహామండలేశ్వర, పరమ మాహేశ్వర, అనుమకొండపుర వరాహశ, పరనారీసహోదర, ఆదివోడకటకచూటకార, మన్నియబెండకార, విశ్వరూపేంద్ర, మూరురాయ జగదాశ, విదితవిక్రమశీల, సత్యహరిశ్చంద్ర, శ్రీ సర్వయభూతేశ్వర నివ్యశ్రీ పాదపద్మారాధక, వితరణకర్ణి, ఆశ్రితపోషక, శరణిశాస్త్రామందర, పరబలసాధక, ప్రత్యక్షప్రమథగణావతార, లాటకటక చూటకార, కదనప్రచండ, చలమర్థిగండ, చతుస్సముద్ర ముద్రాధికారిత్వశ్రీ, సుప్రసాదచక్రవర్తి, ఆదిరాజచారుచరిత్ర, సుజనైకమిత్ర, సుస్థిరనిజరాజాన్వయ సామ్రాజ్య సమస్తప్రశస్తిసహితులై మహావైభవంగా రాజ్యం ఏలుతున్న శ్రీ శ్రీ కాకతీయ గణపతిరుద్రదేవ చక్రవర్తి వృద్ధాప్యం వచ్చింది.

శ్రీశ్రీ చక్రవర్తి ఆజ్ఞాప్రకారం ఆయన పెదకుమార్తను పురుషవేషంతో మహాసామ్రాజ్యానికి యువరాజుగా అభిషేకంచేసి స్వామికార్యదురంధరులై, శ్రీ ప్రసాదనాయనింవారున్నా, శ్రీ మండలేశ్వర మాణిక్యం, సర్వసేనాధ్యక్షులు మూరారినారాయణ, చలమర్థిగండ, గండపెండేర, రక్కసగంగ, శివయదేవ, తలగొట్టుగండ, గణపతిరుద్రదేవచరణనళినయుగళసమారాధన మోండలికబ్రహ్మరాక్షస ఇత్యాది మహాదీరుదాలతో బాహుతరనియోగి, మహా వీరుడు, వృద్ధుడు శ్రీ జర్మిగదేవసాహిణి మహారాజులంగారున్నా, మహామంత్రి ఆఖండరాజ్యతంత్రజ్ఞుడు, ఉభయభాషల్లో పండితుడు, పురుషారసార మహానీతి గ్రంథనిర్మాత ఆయన శివదేవయ్య మహాసచివులవారున్నా, రాజధాని హరితులైన మండలేశ్వరుల శేకుల సహాయంతో రాజ్యంలో రాజద్రోహంలేకుండా కాపాడుతున్నారు.

శ్రీ గణపతిదేవచక్రవర్తికి పశ్చిమాంధ్ర ప్రతినిధిగా వర్ధమానపురం రాజధానిగా చేసుకొని, ధూనువనాటి విషయానికి గొనలకుమయ్యగెడ్డిసాహిణి మహారాజులంవారు అన్నగారివెనుక ఆయన కుమారునిపరంగా రాజ్యంచేస్తూ చక్రవర్తికి సమ్మక్కమొసబంటై, చక్రవర్తినేనల్లో నేనాపతియై, ఆశ్వసాహిణియై, సామ్రాజ్య ఆజ్ఞాప్రకారం కుంతలదేశంలోనికి నేనల్ని చొప్పించుకునిపోయి

కళ్యాణపుర యాదవరాజ్యప్రతినిధుల్ని ఓడించి, వాతాపినగరం పట్టుకొని ఆంధ్రసామ్రాజ్యము పశ్చిమానికి చాలా విస్తరింపజేసెను. ఆదవోని మండలే వ్యయదైన శ్రీ కోటారెడ్డిదేవరమహారాజులుంగారున్నా చాలా సహాయంచేసిరి.

శ్రీ శ్రీ గణపతిదేవమహాచక్రవర్తి యువతిలయిన తన పెద్దకుమార్తెను పురుషవేషంతో శిఖండిలా మహారాజుగా యువరాజ్యభారం వహింపచేసేటప్పటికి లకుమయారెడ్డికి కోపం మిన్నముట్టింది. దెబ్బదియేండ్ల వృద్ధుడైన ఆ మహాభిమానికి ఆడదానిచేతికూడు తినడం వీరపురుషులకు తలకొట్టినట్లే అనిపించింది. తలుచుకున్నకొద్దీ కోపం గాలివాననాటి మేఘంలా పెరిగిపోతోంది. చేవతప్పని ఆతని వీరరూపం వణికిపోయింది. రుద్రమదేవిని సింహాసనంమీది నుంచి లాగివేసి వంటయింటిలోకి పొమ్మందామని అనుకున్నాడు.

అయితే శ్రీ శ్రీ గణపతిరుద్రదేవ చక్రవర్తులవెనక సామ్రాజ్యానికి సింహాసనం ఎక్కించడం ఎవర్ని? హిమాలయ శిఖరంనుంచి గంగారేవివలె వీపున ప్రవహిస్తూఉన్న ఆతని తెల్లనిజుట్టున్న, బవిరిగడ్డనూ ఊగిపోయాయి. ఆ మహాసామ్రాట్టుకు కొడుకులేడు. చివరకు దౌహిత్రుడన్నా లేడు. అడుది రాజ్యం చేయుటా? అర్జునుణ్ణి జోహాననిపించే ఈ వీరపురుషులూ, మహారాజులూ ఆడుదానిక జోహారులుచేయుటా? తమ తమ భావాలు తెలపవలసిందిగా ముచ్చటలేశ్వరులకడకు తాను పంపిన తన ద్వితీయసచివుడు చిన్నయామాత్యుడు పాతనాండు విషయ మహామండలేశ్వరుడు, బేడచెలుకరాయడు, ఆదవోని మహామండలాధిపుడు కోటారెడ్డి, పూగినాటి విషయాధిపతి కోటపేర్కొడిరాయడు, కందవోలు రాజ్యాధిపతి పండిభూపాలుడు యావన్మందిన్నీ ఈ అడ్డది రాజ్యం చేయడం ఇష్టం లేదన్నారని వేగుతెచ్చాడు.

“ఇక ఆవల వీరావతారుడైన జన్నిగదేవుడు, ప్రతాపనాయుడు, అసాధ్యుడు చాణక్యుడులాంటి శివదేవయ్యమంత్రి ఉన్నారు. వాండ్లకు మడ్లపల్లె దుర్గాధిపతి, పల్లవనాటిరాజు, వెలనాటిప్రభువు, వేంగీరాజ్యాధిపతి, బాసటగా ఉన్నారు. చక్రకొట్టమండలం, కమ్మనాడు, మేడిపలికాచయనాయుడు—ఆ ప్రభువులంతా జెల్లంకొట్టినరాళ్ళులా ఊరుకున్నారు. వీలయితే తిరగబడి తమరాజ్యాల్ని స్వతంత్రం చేసుకోవాలని, లేకపోతే మేము :రాజభక్తిపూరితులము అని చెప్పాలని ఎవరిమట్టుకు వారికి సామ్రాట్టుఅవుదామని ఉందనుకుంటాను” అని చిన్నయామాత్యుడు మహారాజుతో చెప్పినాడు.

“ఆదవోని మహారాజు మహాబలవంతుడు. కర్ణాటరాజు భల్లాణభూపతిని నాలుగుసారులు ఒక్కడే ఓడించాడా ప్రభువు. ఆ మహారాజుకుమార్తె అన్నమాంబాదేవి చాలా అందమైనది. యువరాజులుందానికి ఈగు. ఈ రెండు రాజ్యాలు ఏకమైతే రుద్రమదేవికి బలం ఎక్కడ? ఆదవోనివారికి దగర చుట్టాలే కందనవోలు రాజ్యాధిపతులు” అని ముఖ్యమంత్రి రుద్రయామాత్యుల వారు నెలవిచ్చారు.

“యాదవమహారాజు దేవగిరి కృష్ణభూపతి వృద్ధుడైనాడు. ఆయన కుమారులు యువరాజు ఆంధ్రదేశముపై కన్ను వేసి ఉంచారు. బద్ధ శత్రువులైన ఆంధ్రుల రాజ్యము యావత్తు కబళించి తానే సామ్రాట్టు అయ్యేప్రయత్నాలు చేస్తూఉన్నాడని వేగు” అని సేనాధిపతి కామయరెడ్డిసాహిణి వాక్రచ్చాడు.

ఆదవోని వర్ధమాన మండలేశ్వరులకు రాయబారాలు జరిగినవి. సంబంధము నిశ్చయమయింది. ఇద్దరు ప్రభువులు కందవోలుప్రభువును, ఇందునగర మహామండలాధిపతియున్నాచేరి యాదవయువరాజు మహాదేవరాజుకు శ్రీగణపతి రుద్రచక్రవర్తి లింగైక్యంకాగానే వేగుపంపించి రప్పించుటకున్న రుద్రాంబను తక్కుమీదనుండి లాగివేయుటకున్న, యాదవుడు తన రాజ్యంచేరగానే వీరందరున్నూ తిరుగబడి స్వతంత్రం అనుభవించుటకున్న ఏర్పాటుచేసికొన్నారు.

వృద్ధుడైన లకుమయారెడ్డిప్రభువు పూనినపనిని అతిపట్టుదలతో నిర్వహింపగలిగే సాహసి. రహస్యంగా చారులనుపంపి, ఓరుగల్లులో సైన్యాల విషయము వేగు తెప్పించుకున్నాడు. ఓరుగల్లును దేవగిరి యాదవదేశ మహారాజు ముట్టడి సేకోటవీచెన వీరసంగాఉండును, ఎక్కడనుంచి ముట్టడిసాగింపవచ్చును అనే కొడుయాలు పూర్తిగా తెలుసుకున్నాడు.

రహస్యాలోచనమందిరములో ఆతడు ముఖ్యసచివునితో, సేనానితో మంతనం జరిగేసమయంలో లపమయాధీశుని ముఖ్యచారులలో ఒకడు ప్రభువు అనుమతితో లోనప్రవేశించి మహారాజుకు సాష్టాంగనమస్కారములు చేసినవాడాయెను. ఆ తరువాత మహారాజుం గనుగొని “మహాప్రభూ! హరిహరదేవ, మురారిదేవుల ఆప్తసచివులు మారయమంత్రులు వచ్చి మహారాజు ఆజ్ఞకోసం నిరీక్షిస్తున్నారు” అని విన్నవించాడు.

౨

మారయమంత్రి రహస్యాలోచన మందిరంలోకివచ్చి, ప్రభువు లకుమయారెడ్డికి మంత్రులకూ నమస్కారంచేసి ఆసనమం దధివసించెను.

“మహారాజా! మా ప్రభువులు హరిహరదేవులు, చిన్నప్రభువులు మురారిదేవులు, పరులెరుగకుండానున్న, అసాధ్యులైన ప్రసాదాదిత్యనాయకులు ఏమాత్రమూ గ్రహింపలేకుండా ఉండేటట్టుగానూ, శివదేవయ్యమంత్రిగారి దూరశ్రవణాని మాయోపాయాలకు చిక్కకుండా ఉండేటట్టుగానూ సర్వసన్నాహాలుచేస్తూ ఉన్నారు” అని మారయమంత్రి మనవిచేశాడు.

లకుమయ : హరిహరదేవులే కాకతీయ మహారాజ్యానికి నిజమైనవారధులు. కాకతీయ మహారాజాధిరాజులైన రుద్రదేవచక్రవర్తి యాదవరాజుతోయుద్ధాలు చేసి దేవగిరిపై దండెత్తి వెళ్ళినప్పుడు, ఒక మహారాష్ట్రకన్యను వలచి, గాంధర్వ

వివాహమే అనుమతం తీసుకువచ్చారు. ఆ దేవికి హరిహర మురారీదేవుల తండ్రి సారంగధరదేవుడు ఉద్భవించాడు. రుద్రదేవమహారాజు దేవేరికి పుత్రులు లేనందున కాకతీయ సామంత మండలేశ్వర మహాసేనాపతులు, మహామండలేశ్వరులు గాంధర్వవివాహ జనితులైన సారంగదేవులను కాకతీయసంహారం ఎక్కించక, మహాదేవరాజునే ఎక్కించారు. మహాదేవరాజుప్రభువు కాలధర్మం పొందగానే రేచెర్ల రుద్రసేనాని గణపతి రుద్రదేవమహారాజును సంహారం ఎక్కించెను. సారంగదేవప్రభువు అన్నగారగు గణపతిదేవ మహాచక్రవర్తిని, భక్తితో ప్రేమతో కొలిచి, ఇప్పటికి మాడేశ్వక్రితం లింగైక్యమందినారు. గణపతి రుద్రదేవులు ప్రేమతో కొలనుపాకవిషయం పాలనకు ఇచ్చి అచ్చటినుండి, ఉత్తర రాజ్యం గోదావరి తీగంవరకూ పాలిస్తూ ఉండడానికి తమ్మునికే అనుమతి ఇచ్చిన వారు. ఇప్పుడు శ్రీగణపతి రుద్రదేవచక్రవర్తి స్వస్థతలేకున్నదాయెను. ఆయన రుద్రదేవచక్రవర్తి అన్ననానుంతో నిరుడు శాలివాహనశకం 1182 రాగ్రి సంవత్సర మాఖమాసంలో తనకుమార్తను చక్రవర్తి సంహారం ఎక్కించారు. అప్పటినుండి హరిహరదేవ మురారీదేవులకు చాలా కష్టంగా ఉన్నదని వింటున్నాము.

మారయమంత్రి: ప్రభూ! తామునిజం తూ. చ. తప్పక, స్వం గ్రహించారు. పురుషునకే రాజ్యార్హత ఉంది. ఏ ధర్మశాస్త్రంలోనూ స్త్రీ పైతృకమైన రాజ్యానికి అర్హురాలుకాదు. హరిహర మురారీదేవుల తండ్రి తన అన్నగారికి తన కొడుకులలో ఒకరిని పెంచుకోమని మనవిచేసిఉన్నా, చక్రవర్తి వినడాయెను.

రుద్రమమంత్రి: అదంతా బలగర్వం మారయమంత్రిగారూ! నిజంగా ఆలోచిస్తే కాకతీయ మహారాజ్యం నిలిపింది రేచెర్లవారూ, మల్యాలవారూ, గోనవారుకద! తూర్పున నతనాటిసీమలో, కొండతూరుపు, కొండపడమటి సీమలలో పలనాడు విషయంలో, పాకనాడు, వెలనాడు, వేంగీవిషయాలలో కాకతీయులను కాపాడుతున్నది చాళుక్యులు, వెలనాటి చోడులు, కోటవారు, సాగివారు, కాయసులు కదా. అయినా, పెద్దలను రప్పించి కుమార్తె విషయమే ఆలోచించినవాడు కాడాయెను. అది చక్రవర్తిచేసిన మహాదోషము. స్త్రీ పరిపాలన చేయదలచుకొంటే చిన్నబిడ్డలకు సంరక్షకురాలుగా చేయాలి. అంతే గాని ధర్మం అడుగంటచేస్తే ధర్మాభిరతులైన సామంతులు ఊరుకోవలసినదేనా? అని మహారాజులవారు ఆలోచిస్తున్నారు.

మారయ: చితం! వేనునిచరిత్ర మనం ఎల్లా మరిచిపోగలం? కాబట్టి మా ప్రభువు హరిహరదేవులు న్యాయంగా రావలసిన తమరాజ్యం తమకిప్పించ వలసిందని తోటి మండలేశ్వరుల నందరినీ హెచ్చరిస్తున్నారు.

లకుమయారెడ్డి: మారయ ప్రెగ్గడవారూ! తాము చెప్పినది మాకు నచ్చింది. తమ ప్రభువులకు బాసటగా నిలిచే ఇతర సామంతు లెవరు? ఎంత మంది?

మారయ : ప్రభూ ! రేనాటిలో శ్రీపతిప్రభువు, సకలవిరుడలో గణపతి సాహిణి మనకు మాట ఇచ్చారు. వారు అంబయదేవుని తుదముట్టిస్తారు. విజయ గండ గోపాలుడు కమ్మనాటిలో, ఎరువూరును మిలి దేవరాజు పాకనాటిలో, పాతపినాటిలో సిద్ధయ చోడరాజు హరిహరదేవ మహాచక్రవర్తికి సహాయంచేసి తీరుతామనీ త్రిపురాంతక, జన్నిగదేవులను నాశనంచేస్తామని మాటయిచ్చారు. గుంటూరులో నాగదేవరాజు మా ప్రభువుకు సర్వసహాయం చేయడానికి మాట పంపించారు.

లకుమయారెడ్డి లేచి హూయి మంత్రివరునకు గుద్రయామాత్యులవారు ఆతిథ్యం నెరవేర్చవలసిందనియు, శ్రీ హరిహరదేవ ప్రభువుల పక్షాన మారయా మాత్యులు, తమ పక్షాన రుద్రయామాత్యులు అగ్నిప్రమాణమైత్రి నెరపవలసిందనిన్నీ చెప్పి తమ అధ్యంతర మందిరంలోక వెళ్ళిపోయినారు.

లకుమయారెడ్డి గోనిఃబోయి దాసీజనసహాయంతో మళ్ళీ స్నానం చేసిన వారై శుభవస్త్రాలు ధరించినవారై, పూజాపీఠంనుండు కూర్చుండి విష్ణుపూజ నెరవేరుస్తుండెరి. గోనవారు అద్వైతులు. విష్ణుపూజాపరులు. గోన లకుమయారెడ్డి తాతగారు బుద్ధమహారాజు పశ్చిమ చాళుక్యులకు సామంతుడుగా భువనగిరి నగరంలో ఉండి పరిపాలనంచేసే రోజులో బౌద్ధమతము స్వీకరించినాడు. ఆయన కుమారుడు గోనక్షేమరాజు వైష్ణవం స్వీకరించి రంగనాథనామం స్వీకరించి, బుద్ధదేవుడు విష్ణువునకు తొమ్మిదవ అవతారమని నమ్మి తన పెద్దకుమారునకు బుద్ధారెడ్డి అనిన్నీ, చిన్నకుమారునకు లకుమయ అని లక్ష్మణదేవర పేరు పెట్టుకొన్నాడు.

లకుమయకు భగవంతునిపై హృదయము లగ్నముకాదు. ఆతడు ఎంతో కళవళపడుచుండెను. ఎనుబదిఏళ్లు నిండిన గణపతిదేవ సార్వభౌముల పండువంటి రూపము ఎదుట ప్రత్యక్షమవుతున్నది. శ్రీకృష్ణదేవునికున్నట్లు అష్ట భార్యలున్నా చక్రవర్తికి ఒక్క బాలుడైనా కలుగలేదు. పట్టపుడేవి సోమాంబా మహారాణికి ఇద్దరు బాలికలు ఉద్భవించారు. వారైనా ఆయన ఏబైతొమ్మిదో యేటా, అరవై రెండవయేటనూ ఉద్భవించారు. జాయపసేనాని అక్కలు నారాంబా పేరాంబాదేవులకు ఇరువురకూ సంతానమేలేదు.

ఈ ఆలోచనలను లకుమయ దూరంగా తోలి తానుపూజించే చెన్నకేశవుని మరలమరల తలపోస్తూ ఉన్నాడు. కాని ఏమిలాభము! మనస్సు నిలువ దాయెను.

తన అన్నగారూ డెబ్బదిఏండ్లు బ్రతికి చనిపోయి పడేళ్లయినది. అప్పటికి అన్నకొడుకులు, గన్నయ్య విఠలయ్యను చిన్నబాలకులు. వారి అక్క కుప్పసా నమ్మసు మల్యాల గుండయ్యప్రభువుకు వివాహం చేశాడు తన అన్నగారే!

గన్నయ్య ఈలా గజదొంగ అవడం ఏమిటి? తానూ పాడయ్యాడు, తమ్ముణ్ణి పాడుచేసుకొన్నాడు. గోన వంశానికి తీరనికళంకమే. అయితే ఏమి?

అలాంటి కళంకాలు వస్తూనే ఉంటాయి. వీళ్ళు అలా గజదొంగలు కావడం మంచిదే. తన మనస్సులోని శంకలన్నీ మాయమయ్యాయి.

ఇంక వివాహం సంగతి. ఆదవోనివారికి మళ్ళీ వేగుపంపించి ముహూర్తం నిశ్చయించేసి నగరంచుట్టూ రక్కసిమూకలలాంటి సైన్యాలు కాపుంచి, వివాహం పూర్తిచెయ్యాలి. అప్పుడు ఇటా అటా అని ఊగులాడే కోటారెడ్డి ఈ పక్కకు వచ్చి వేయడం జరుగుతుంది.

హరిహరదేవునికి చక్రవర్తిత్వమట! ఎవరిస్తారయ్యా! హరిహరదేవుడు యుద్ధంలో ఆరితేరిన బంటుకాకున్నా ప్రస్తుత కార్యవ్యవసాయానికి అతడు మంచి నాగలి కాగలవాడు.

రుద్రమదేవి తెలివైనది. ఆమెకై చాళుక్య వీరభద్రుడు నిట్టూర్పులు విడుస్తున్నాడు. కాని తాను పురుషుణ్ణంటుంది. పురుషుడని ఆ బాలికకు పెళ్ళి కూడా చేశారు ముమ్మడమ్మను. ఇప్పుడు ముమ్మడమ్మస్థితి ఏమిటి? ఆమెను రుద్రమ్మ ఏంచేస్తుంది? గణపతి రుద్రప్రభువు తక్కిన సామంతులతోపాటు మూడునెలలక్రిందట తమ్ము పిలిచినమాట నిజమే. అప్పుడు తన కుమార్తెదేని రుద్రదేవునియెడ మేమందరము రాజభక్తి కలిఉండాలని మాచేత వీరప్రహరణాలు చేయించుకున్నమాట నిజమే. అయితే రుద్రమదేవి రుద్రదేవుడయిన గదా, తమ ప్రమాణం నిలిచేది? వృద్ధచక్రవర్తికి మతిపోయింది. మొన్న వివాహ ముహూర్తానికి 'సమధిగత పంచమహాశ్మ మహామండలేశ్వర పతిహితచరిత, వినయవిభూషణ శ్రీ హనుమకొండ పురవరాక్షశ్వర, చలమరిగండ, మూరు రాయజగదాళ!' అనే బిరుదాలతో రుద్రమ్మ తండ్రి తాను చక్రవర్తులయినట్లు బహుమానాలు పంపించింది. ఓహో, ఆడవాళ్ళ చేతలు!

తనకు రుద్రమ్మపై కోపములేదు. కోపమేమీలేదు. ఆడదానిపై కోపమేమిటి? ఆమె పూతినా, తాటకా, శూర్పణఖా? ఆమెను ఏ చాళుక్యనకో, ఏ ఇతర మహామండలేశ్వరునకో ఇచ్చి వివాహంచేసి పంపించివేద్దాముగాక.

లకుమారుకు మనస్సు నిలవదు. "ప్రభూ! రక్షించు. ఈ దుర్భర రాజధర్మాలు భక్తుల మనస్సులుకూడా పాడుచేస్తాయి" అనుకొంటూ పూజ పూర్తి చేశాడు.

3

ఓరుగల్లులో, రాచనగరులున్న లోపలికోటలో, అంతా నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు ఉన్నది. వృద్ధులైన శ్రీ శ్రీ గణపతి రుద్రదేవి చక్రవర్తి తన సాధనగరిలో, స్వయం భూదేవారాధన తప్పకుండా చల్లగా కైలాస్వేగ పాదపద్మా రాధనకై ఈ దేహం చాగించి ఎప్పుడూ వెళ్ళడము అని నిరీక్షిస్తున్నారు.

అత్యంతావసరమైతేగాని తమతో రాజ్యవిషయాలు చర్చింపవద్దని చక్రవర్తి ఆజ్ఞ చేశారు. మహామంత్రులైన శివదేవయ్య దేశికేంద్రులు శివమాహాత్మ్యం, శైవవేదాంతం వినిపిస్తూ ఉంటారు. మహాకవులనేపలు తమతమ రచనలను వారికి చదివి వినిపించి, ఆ సార్వభౌములవల్ల బహుమతులు, అగ్రహారాలు, ధనరాసులు పొందుతూఉంటారు.

కవిబ్రహ్మ, ఉభయకవిమిత్రుడు సింహపురాన్నుంచి తాను రచించిన ఆంధ్రమహాభారత పర్వాలు, ఆశ్వాసాలు ఎప్పటికప్పుడు ఆంధ్ర సార్వభౌముని కడకు పంపిస్తున్నారు. అవి పంపించడం ప్రారంభించి మూడుసంవత్సరాలైనది. విరాటోద్యోగములు, భీష్మ, ద్రోణపర్వములు పూర్తియైనవి. చక్రవర్తి శ్రీతిక్కకవి సోమయాజి దివ్యకవిత్వామృతంలో ఓలలాడుతూ ఎప్పుడు తదితర పర్వాలు వస్తాయా అని ఎదురుచూస్తూ ఉండెను.

ఒక ఉదయమున సార్వభౌమునికడకు శివదేవయ్యమంత్రి, శ్రీశ్రీ రేచెర్ల ప్రసాదిత్యప్రభువు విచ్చేసినారు. చక్రవర్తి శివదేవదేశికులకు, లేచి నమస్కారం చేసినారు. చక్రవర్తికి ప్రసాదాదిత్యుడు మోకరించి నమస్కరించినాడు. వారిని కూర్చుండ నియమించి డెబ్బదిఏండ్ల యావృద్ధచక్రవర్తి తాను తన పర్యంక సింహాసనముపై కూరుచుండి, దిండులమీద ఒంగి “గురుదేవా! ఉదయమే దయచేశారు?” అని ప్రశ్నించారు.

శివ: ప్రభూ! ఒక్కనిమేషము ఏకాంతం ఇప్పించాలి.

అక్కడ వివిధాసనములపై అధివసించి శివదేవయ్య దేశికులురాగానే సార్వభౌమునితోపాటు లేచిన పండితాది బ్రాహ్మణులు, ఆరాధ్యులు, జంగమ గురువులు లేచి ఆవలికి వెళ్ళిపోయిరి. కంచుకు లా మహామందిర కవాటములు బంధించి తాము వెడలిపోయిరి..

శివ: మహాప్రభూ! వివిధ దేశాలలో త్రిలింగ సామ్రాజ్యంపై కుట్ర లెక్కువౌతున్నవి.

గణ: ఎవరు? ఏలా కుట్ర సలుపదలుచుకున్నారు? రెండేళ్ళనాడు సామంతులందరూ వచ్చి తమ రాజభక్తిని ప్రమాణపూర్వకంగా ప్రకటించి ఉన్నారకదా!

శివ: నిజమే మహాప్రభూ. కాన శ్రీ ఆంధ్రదేవయ్యవారిని పురుషునిగానే ఎంచి మనం ప్రమాణం చేయించితిమి. వారందరూ అలాగే చేసిరి. శ్రీ రుద్రదేవయ్యవారు పురుషులేనని చెబుతూ ఎంతకాలం రహస్యం దాచి ఉంచగల వారం? ఏనాడో ఆ రహస్యం బయటపడవలసిందేనని మహాప్రభువు తెరుగనిది కాదు.

గణ: అవును. మేము, పురుషుని. స్వర్గధని చేరినవేక కొంతకాలం శ్రీ రుద్రదేవయ్య చక్రవర్తిగా రాజ్యపాలన నాగించి నిలదొక్కికొన్నవేక

అప్పుడు రహస్యం నిమిదిగా బైటపెట్టవచ్చునుగాక. ఈలోపుగా తొందరే ముంది?

శివ : మహాప్రభూ! శ్రీ ప్రసాదిత్యనాయనింవారు కొన్ని ముఖ్య విషయాలు తమకు తెలియజేస్తారు.

ప్రసా : మహాప్రభూ! గోన లకుమయ, ఆదవోని కోటారెడ్డి, కందవోలు వంశీభూపాలుడు, కల్యాణపుర చోడోదయుడు, పూగినాటి కోటపెమ్మాడి రాయుడు, కందూరికేశినాయకుడు వీరంతా కలిసి కుట్రచేస్తున్నారు. తుంబలక, మానువ, హాలువవారూ ఆ కుట్రలో కలవాలని ఉద్విఘ్నరుతున్నారు. బేడ చెలుకి, మేడిపలికాచయ ప్రభువుల నమ్మలేము. ఈలాటి రహస్యవార్తలు అటు తూర్పునుండి దక్షిణదేశాలనుండి వస్తున్నాయి. వారందరికీ చిన్న చక్రవర్తుల రహస్యం తెలిసిందని అనుమానించవలసి ఉంటుంది.

శివ : అందుకనే మహాప్రభువులకు నేను మనవి చేసేది, ముందుగా గుర్రదేవులు శ్రీయే అని లోకానికి చాటడం, తర్వాత...

గణ : మహామంత్రి! ఈ విషయంలో మీరూ, గుర్రదేవ ప్రభువులూ, ప్రసాదిత్యులు ఆలోచించి ఏది మంచిదైతే అది చేయండి. ఎవరు కుట్రలో చేగబోతున్నారో వారిని ధర్మంగా శిక్షించండి. అనుమాన రహితం చేసుకొని మరీ పనికి దిగండి. చూడండి, మహాకవి తిక్కన సోమయాజులవారు ఉద్యోగ పర్వంలో ఈ విషయం ఎంతచక్కగా వర్ణించాడో! ధర్మరాజు అఖిరికి అయి దూశ్యుడిగి అప్పుడు కాదనిపించుకునికూడా శ్రీ కృష్ణులవారిరాయబారం నడిపించారు. ఓహోహో ఏమి అద్వితీయ కవిత్వం! తమ పురుషార్థంలోని భావాలు ఎన్నో ఉన్నాయి ఆయన మహాగ్రంథంలో. ఇక సెలవు. విషయాలు ఎప్పటికప్పుడు తెలియజేయండి.

శివదేవయ్యమంత్రి ఏబదిరెండేండ్ల యీడువాడు. చామనచాయవాడు. సన్నగా పొడుగ్గా వంగిపోయి ఉంటాడు. మహామాత్యులైన చెన్నాప్రగడ గణపామాత్యుల మేనల్లుడు, ఆరాధ్యుడైన వీరశైవుడుకాడు. విష్ణుభక్తికలవాడు. అఖండపండితుడు, వేదవేదాంగ పారంగతుడు. సకలశైవాగమవేత్త. మేనమామవలె అఖండ వైద్యుడు. చక్రవర్తిచేత అనేక వైద్యాలయాలు, ప్రస్థాతి ఆలయాలు, వైద్య విద్యాపరిషత్తులు ఏర్పాటుచేసిన ధర్మశీలి. సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు. తన బావగార్తెన గోపరాజు రామప్రధానిచే త్రెలింగ మహా సామ్రాజ్యంలో రాజ్యపాలన నిర్వక్రంగా జరిగేటట్లుచూస్తున్నవాడు, శివపూజా ధురంధరుడు.

ఈవల ప్రసాదిత్యనాయుడు కాకతీయవంశంలో పాటు ఉట్టిపించిన రేచెర వంశముకాఫలము. రేచెర వారందరూ కాకతీయవంశ మూలపురుషుడైన భేతప్రభువుకాలంనుండి కాకత్య ప్రభువులకు దక్షిణహస్తాలుగా ఉండిన

మహాపద్మనాయక నెలమకులజాలు. అఖింద శౌర్య సంపన్నులు. నూత్న బుద్ధిశాలురు. కాకతి ప్రభువులకు పెట్టనికోటలు.

శివదేవయ్యమంత్రి నాయనివంకచూచి, “సేనాపతీ! రుద్రమదేవివారి మనస్సు మార్చడం ఎలాగు? ఆ దేవికి మీరు శ్రీలమ్మా అనేభావం నచ్చ చెప్పడం ఎలాగు?”

“గురుదేవులవారికి నేనా సలహా ఇచ్చేది! ఈపాటికి ఏదో ఎత్తు వేయ కుండా ఉంటారా?”

“ప్రసాదాదిత్యులవారూ! మానవప్రకృతి మనుష్యుని ఉహకుమించి నడుస్తో ఉంటుంది.”

“మహామంత్రి! చాళుక్య వీరభద్రులవారికి తమరు ఎందుకు వార్తపంపి నట్లు?”

“యవ్వనహృదయాన్ని, యవ్వనహృదయమే గ్రహిస్తుంది. చాళుక్య వీరభద్రమహాప్రభువు యౌవనవంతుడు, మహావీరుడూ, కామినీ జయంతుడూ. అయినకు యువమహారాజుల హృదయం అర్థంకాకూడదా అని రప్పించాను.”

“తమ అభిప్రాయం నేను తెలుసుకోలేనంటారా? పెగా రుద్రదేవ మహాప్రభువులు, చాళుక్య వీరభద్రప్రభువు కలిసి ఎందుకు వేటకు వెళ్ళడం ఏర్పాటుచేశారు?”

“ప్రసాదాదిత్యులవారూ! మీరు మాన మనుకున్న మువ్వన్నె మెకాన్ని సిద్ధంచేశారా?”

“అన్నీ సిద్ధమే. నేను ఆ ప్రదేశంలోనే వారిరువురకు తెలియకుండా సిద్ధంగానే ఉంటున్నాను.”

౪

శ్రీ లకుమయారెడ్డి మహారాజుకు అన్న గారు బుద్ధారెడ్డి సాహిణి. ఈయన భువనగిరి రాజధానిగా ముచికుందసీమ రాజ్యంచేస్తూ శ్రీ శ్రీ సుమధిగత పంచ మహాశబ్ది, మహామండలేశ్వర, పరమమాహేశ్వర, పతిహితచరిత, విజయభూషణ, శ్రీ అనుమకొండ పురవరాశ్వర, చలమర్తిగండ, మూరురాయ జగదాశ నామాదిసమస్త ప్రశస్తిసహితం, శ్రీ స్వయంభూదేవర దివ్యశ్రీపాదపద్మా రాధకులైన శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కాకతీయమనుచు రుద్రదేవ మహారాజులను భక్తితో కొలుస్తూ ఉండెను.

కల్యాణిరాజైన తెలపుణ్ణి ఓడించడంలో శ్రీ శ్రీ కాకతి రుద్రదేవ చక్రవర్తికి సహాయంచేసిననాడాయెను బుద్ధారెడ్డి.

భువనగిరికి దక్షిణంగా ముప్పై గవ్యతుల దూరంలో వరమానపురం అనే పురము ఉండెను. ఆ పురము రాజధానిగా మానుకోటవిషయాన్ని తెలుగు నోడులు రాజ్యంచేస్తూ ఉండిరి.

వరమాన మహాపురం నాలుగుగవ్యతుల మహానగరం. అపరిమిత భోగ భాగ్యాలతోనున్నా అనేక దేవాలయాలతోనున్నా అనుమకొండను మించి ఉండేది. ఆపురం రాజధానిగా శ్రీ శ్రీ కాకతి రుద్రదేవ మహారాజు కాలం లో భీమచోడుడు తన సోదరుడు నాకర చోడుడు మంత్రిగా, నేనానాయకుడుగా యువరాజుగా రాజ్యపరిపాలనం చేస్తూ పశ్చిమచాళుక్యచక్రవర్తైన తెలప మహారాజుకు సామంతుడుగా ఉండెను.

ఆ భీమచోడనృపాలుడు వెనుకటి శ్రీకృష్ణుని మామైన కంస భూపాలుని యశం తన ఆపయశంతత తెల్లగా కనిపింపజేసే పండు రుక్మార్కుడు. తన సవతి తల్లిని విలాసవతిగా జేసుకొని ఉన్నాడు. సవతితల్లి సమాగుడు, బాలుగు చిన్న గోకర్ణుడు తిరగబడి అసహ్యించుకొని కళ్యాణికి వేగు పంపించంగా, వాడు భోజనంచేస్తూ ఉండే సమయాన వాణ్ణి చంపించాడు భీమచోడు.

ఆ మహాపాపం భారతభూమిని గగ్గోలుపరిచింది. భువనగిరికొండగో మారుమ్రోగగానే రుక్మజైన శ్రీ గోన బుద్ధరాజు అనుమకొండకు శ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తులకు సహాయం రావలసిందనీ ఆంధ్ర చక్రవర్తుల చల్లని వెన్నెలవంటి ప్రభుత్వానికి ఈలాంటి పాపిని రాజ్యం చెయ్యనియ్యటమే కళంకం అనిన్నీ వినతిపత్రం పంపుకొన్నాడు. పశ్చిమచాళుక్య తెలపదేవచక్రవర్తి రుద్రచక్రవర్తి పరాక్రమంవల్ల జబ్బుచేసి గుండె నగిలి కథావశేషుడకాగా, ఆ రాజ్యం యావత్తూ భీమచోడనృపాలుడు ఆక్రమించుకొన్నాడు. కాబట్టి చక్రవర్తిత్వానికి సంపూర్ణత్వం సిద్ధించవలసివున్నదనియు మనవి చేసుకొన్నా డా వేగుల్లో.

శ్రీ భువనగిరి పురవరాధీశ్వర, సతిహితచరణ బుద్ధారెడ్డి సాహిణి వరమానపురం ముట్టడించగానే భీమచోడు డుగ్గుడై మహాకోపంతో సగ్వబలాలతో వచ్చిన బుద్ధారెడ్డిని తాకినాడు. మూడుగోజులు మహాయుద్ధం జరిగింది. భీమచోడుణ్ణి పరాక్రమవంతుడన్న వ్యూహారచనా సమరుడున్న అగు బుద్ధారెడ్డి అన్నిద్వారాలవద్ద రా పూర్తిగా ఓడించేసరికి, భీమచోడు వరమానపురం కొట లోకి పారిపోయినాడు.

ఇంతలో రుద్రదేవ చక్రవర్తి అఖండసైన్యంతో విచ్చేస్తున్నాడని వేగులు ఇరువాగులవారికినీ అందినవాయను. భీమచోడుడు ఒక రాత్రి రాత్రి ఆంధ్ర సైన్యాలు ఏమరుపోయిన ఉండగా సమస్తమందితో చట్టాలతో పర్వతాలకు పారిపోయినాడు.

బుద్ధారెడ్డి వర్గమానపురం పట్టుకొన్నాడు. ఇంతలో భేరి భాంకారాది వాద్యాలు మోగుతో ఉండగా పెద్ద ఉప్పెన వచ్చినట్లు అఖండంగా ఆంధ్ర సైన్యాలను నడిపించుకొని చక్రవర్తి స్వయంగా విచ్చేసి వర్గమానపురంలో పాపం పొందిన రాజభవనాలు నేలమట్టంచేసి భీమచోడుణ్ణి తరుముకుపోయి అతనిచే జోహారనిపించుకున్నాడు. భీమచోడుడు తన కుమార్తె పద్మావతిని శ్రీ రుద్ర దేవచక్రవర్తికి కన్యాదాన మర్పించి చక్రవర్తికి మామగారై, చేసిన పాప నివృత్తికిగాను సంసారం త్యజించి వీరశైవదీక్ష తీసుకొని తపస్సుకై మహా బలేశ్వరం వెళ్ళిపోయాడు. పెద్ద గోకర్ణ చోడుని కందూరులో తనకూ బుద్ధారెడ్డికి సామంత మండలేశ్వరుడుగా చక్రవర్తి నియమించినాడు. మానువనాటి మహామండలానికి రాజప్రతినిధిగా మండలేశ్వరుడుగా ఇరవైవిదువీళ్ళ శ్రీ బుద్ధారెడ్డి సాహిణి మహారాజును చక్రవర్తి పట్టాభిషేకం చేసినాడు.

శ్రీ రుద్రదేవచక్రవర్తి అవతారం చాలించారు. శ్రీ మహాదేవరాజు చక్రవర్తి దేహం చాలించారు. శ్రీ గణపతిదేవచక్రవర్తి రాజ్యపాలనం వచ్చింది.

ఆ బుద్ధారెడ్డికి బిడ్డలులేరు. ఆయనకు ఏబది తొమ్మిదవ ఏట రెండవభార్య యొన నీరుకసానమ్మ దేవేరియందు కుప్పమాంబ అనే కుమార్తెయున్ను గన్నారెడ్డి విఠల్ ధరణీశుకు అనే కుమారులున్ను రెండేళ్ల చొప్పున తేడాలుగా పుట్టినారు. బుద్ధారెడ్డి తన తమ్ముడైన లకుమయ్యారెడ్డిని తన యువరాజుగాను నేనాజుకుణ్ణిగాను చేసుకొని ఉన్నాడు. శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తి రాజ్యానికి వచ్చిన నలుబది ఏండ్లకు బుద్ధారెడ్డి తనకు ఎనుబది ఏడు యేండ్ల వయసులో దేహం చాలిస్తూ తమ్ముణ్ణి కలిపించి తన పెద్దకుమారుడైన గన్నభూపతి తరపున రాజ్యం చేయవలసిందనిన్నీ వాడు పెద్దవాడు కాగానే వాడిరాజ్యం వాడికి ఇచ్చి 'నువ్వు భువనగిరి పరిపాలించవయ్యా లకుమయ్యా!' అని సెలవిచ్చి ఆతడు లింగైక్య మందినాడు.

లకుమయ్య మహావిచారంతో రాజ్యభారంపూని అన్న కుమారునికి బదులుగా రాజ్యంచేస్తూ ఉండెను. శ్రీ గణపతిదేవచక్రవర్తికి బాసటయై పశ్చిమాన విఘోధులైన రాజుల్ని హతమారుస్తూ ఆంధ్ర సామ్రాజ్యం విస్తరింపచేశాడు.

రాజ్యపరిపాలన చేసినకొద్దీ రాజ్యకాంక్ష మొలకెత్తింది. కోరలుపోయి, పంజాలకు బలంతగ్గిన సింహమైనట్లు శ్రీ గణపతి రుద్రదేవులు ముసలిపండె ఉండగా ఇదే ప్రదేశని లకుమయ్య రాసురాసు అనుమకొండలో విద్యలభ్యసిస్తున్న రాజకుమారులకు పంపించవలసిన మహారాజభూతాదికర్పులు పంపించడం మాని వేశాడు.

వర్గమానపురంలో స్వామివేదనలు అర్చనలు గన్న భూపతి పేర చదివించడం మానివేశారు. సంవత్సరాదినాడు హజారంలో వైతాళికులు, వందులు శ్రీ శ్రీ గన్నభూపతి మహారాజా! అని పాడుటమాని, శ్రీ లకుమయ్య మహా

మండలేశ్వరుల పేరు పాడుతున్నారు. లకుమయ శిలాతామ్ర శాసనాలలో గన్నా
రెడ్డి పేరు లిఖించడం మానిపించాడు.

మహారాజ తంత్రజ్ఞులైన శివదేవయ్యమంత్రులు, మహాసేనాని జన్నిగ
దేవులు రాజభక్తి పూరితచరిత్రుడు ప్రసాదాత్య నాయకులున్న సామంత మండ
లేశ్వరులు తిరగబడకుండా ఆంధ్ర మహాసామ్రాజ్యం జాగ్రత్తగా కాపాడుకోవ
డంలో మునిగి ఉన్నారు. వాండ్లకు గన్నా రెడ్డికి ఆలోచన చెప్పడానికే
తీరిక లేదాయెను.

లకుమయ బలవంతుడు, చాలా ధనం కలవాడు. అతనివైపువాండ్లు చక్ర
వర్తి ఆసానంలో ఉండనే ఉండేరాయను. వాండ్లుపోయి వృద్ధచక్రవర్తి
చేవిలో లకుమయారెడ్డి రాజభక్తి వేనోళ్ళ వర్ణిస్తూ ఉండేది.

అప్పు డాలోచిస్తూ “అభినయ్యా! ఈ విషయాలు యావత్తు శ్రీ శివ
దేవయ్య దేశికులకు విన్నవించండి. గోన గన్నయ్య చాలా మించినాడు అను
కొంటిమి. వీర విద్యలయందూ సర్వశాస్త్రాలయందూ అతడు పండితుడవుతూ
ఉండెను. మాయందూ యువరాజులవారియందూ ఎంతోభక్తిగా ఉండెను. మీరు
పలికే పలుకులు విరుద్ధంగా ఉంటున్నవేమి?” అని శ్రీ గణపతియద్రదేవులు
అన్నారు.

“మహారాజాధిరాజా! అదే గన్నయ్యలో ఉన్న విచిత్రము! క్రియనా,
విరలనాథుడూ, అనేకులు బాలకులు ఓరుగల్లు పురంలో చేసే అల్లరి మహాప్రభు
వులతో విన్నవించేది ఎవరు?”

“సరేనయ్యా, మా కీ గొడవలు పట్టవు. చిన్న మహారాజులుంగారితో
మనవి చేసుకొండి” అని గణపతిదేవులు లకుమయ పక్షంవారిని పంపివేశారు.

వారు తిన్నగా లకుమయారెడ్డికి రహస్య చారునితో ఈలా లేఖ
పంపించారు.

౫

“శ్రీ శ్రీ ఓం నమఃశివాయ

తేయాద్దేవో ద్విరదవదనః శర్మనః కైశవేయః

పాయంపాయం కరవిరతశ్చాపలాచ్ఛాత్కృతేన

ఆస్తేస్తస్య ప్రచుర వృషతైర్భూషయత్యంబికాయాః

వైర్భూర్ధన్ వైరివకుచయుగం మాక్తికైర్భు కదోషః

స్వస్తి. శ్రీ శాలివాహనశక వర్షంబులు ౧౧౩౩ దుర్మతి సం. ర ఫాల్గుణ
కు ౧౦ గురువారంనాడు శ్రీ సకలగుణాలంకార, పరనారీదూర వగమానపురివలే
శ్వర, వీరలక్ష్మీనిజేశ్వర, దోర్బలక్ష్మీమ, రణరంగరామ, విరళాక్షర, శ్యామ్
సోవర్ణ, పతిహితాంజనేయ, శాచగాంగేయ, సత్యరత్నాకర. దుష్టజాతీయర,

స్వామిద్రోహరగండ శ్రీ శ్రీ గోనశంకాబికులచంద్రుండు శ్రీ శ్రీ లకుమయారెడ్డి మహారాజులవారికి అనేక విజయాలు ఆశీర్వాదించి అత్రేయగోత్రపవిత్రుడు ఈశ్వరభట్టు మనవి. ప్రభూ, ప్రొద్దుగుంకుతూ ఉండెను. అనేక శకునసంతానాలు అల్లకల్లోలంగా ఉండెను. బూరుగపెట్టున కళ్ళపక్షి, చిన్న పులుగులతో దిక్కులేకున్నది. తాము సుఖించుండుడు. అనుష్ఠానంబులు సరిగా అవుతున్నవి” అన్న ఉత్తరం పంపించారు.

లకుమయ సర్వ సన్నద్ధుడౌతూ, మంచి లోహకారులచేత ఈటెలు, భల్లలు, శూలాలు, చుక్కలు, సువ్వలు, బాణాలుచేయించి. కేశమునుగూడా పన్నెండుభాగాలుగా చేయగల పదును పెట్టిస్తుండెను. అనేక ఫలకాలు, శిరస్తాత్రాలు, కవచాలు చేయిస్తూఉండెను. తన దేశంలో వ్యవసాయం చేసేవెడి కిగుల్ని, ముఖ్యంగా బోయమన్నిలను సిద్ధంచేస్తూ ఉండెను. ఎప్పటికప్పుడు రహస్యచారులు వార్తలను అదవోనికి, కందవోనికి, కందురుకు అందచేస్తూ ఉండిరి.

యాదవరాజ్యానికి వార్తలు వెడుతూఉన్నవి. రుద్రయ్యమంత్రి సపరివారంగా ఉత్తరంగా ప్రయాణంచేసి, దేవగిరి చేరాడు. దేవగిరి ప్రభువుల మంత్రియైన భవానీభట్టు రుద్రయ్యమంత్రిని అత్యంత స్నేహంతో ఆహ్వానించి తనభవనంలో మహారాజోపచారాలు చేయించాడు.

ఆ రాత్రి శౌణరాజ్యయువరాజు మహాదేవరాజును రుద్రయ్యమంత్రి కలుసుకొన్నాడు. ఆ సమావేశంలో మహాదేవరాజు ముఖ్యసేనానాయకుడు సింగదేవుడుకూడా ఉండెను.

“మహాప్రభూ! ఒకలక్ష ఎనుబదికేల కాల్యలము, మూడువేల ఆశ్వరాశులు, ఏబది ఏనుగులు మా మండలేశ్వరులు సిద్ధంచేశారు. వీరు కాకుండా బోయమన్నీ లెందరో సిద్ధం. అవుతున్నారు. ఇవిగాక మహావీరులు కూడిన సైన్యాలతో ఇంకను పెక్కుమంది మండలేశ్వరులు మమ్ము కలుస్తారు. మీరు ఎప్పుడు రాగలిగితే, ఆనాడు మేమంతా సిద్ధం” అని రుద్రమంత్రి మహాదేవరాజుతో మనవి చేశాడు.

మహా! మహామంత్రి! ఆంధ్రులందరూ సిద్ధంగా ఉండవచ్చు. మేమున్ను సిద్ధంగా ఉన్నాము. మా సైన్యము రెండులక్షల యాభైవేల కాల్యలము. మా ఆశ్వసైన్యము ఇరవై వేలున్నది. మా సైన్యంలో మూడువందల ఏనుగులున్నాయి.

భవానీభట్టు మహామంత్రి! మా వృద్ధమహారాజు ఆంధ్రులపైకి వెళ్ళవద్దంటారు. వారుకూడా శ్రీ గణపతిగుద్రదేవులులా, మోక్షానికై ఎదురుచూస్తున్నారు. ఇప్పుడే ఓరుగల్లుపై యుద్ధానికి రావడం వీలుపడదు. మీరంతా సంపూర్ణంగా సిద్ధం కండి. మేము ఎప్పటివార్త అప్పటికి అందజేస్తాంటాము.

రుద్రమంత్రి: ఇంత సులభంగా మా రాయబారం పూర్తి కాగలదనుకోలేదు. మా కిది సముచితమైనది.

భవానీ: రుద్రయమంత్రిలవారూ! మేము ఏ దారిని వస్తామో ఆ దారిలో మీ సైన్యం కొంత మాకు కలవాలి. మేము ఓరుగలును ముట్టడించగానే మీరు మీ తక్కిన సైన్యాలతో వచ్చి మా సైన్యంలో చేరిపోవాలి.

రుద్ర: ఆలాగే చేస్తాము. ప్రభువులు నాకు శేపు బయలుదేరటానికి సెలవిప్పించాలి.

రుద్రయమంత్రి అతిజాగ్రత్తగా శౌణదేశచారుల సహాయంతో స్వదేశం వస్తూ ఉండెను. గోదావరిని దాటి రెండుదినాలు ప్రయాణంచేసి వచ్చినాడు. రాత్రులే ప్రయాణం. పగలు ఏదో గ్రామంలో ఆగిపోతూఉండెను. రుద్రయమంత్రి కాశీ ప్రయాణంచేసి వచ్చే ఉద్యోగివలె వేషమువేసికొని ఉన్నాడు.

ఒకనాడు బాలినవాడ, అనే గ్రామంలో విడిదిచేసి ఉన్నప్పుడు పగలు ఎవరో ఆయింటిని చుట్టుముట్టివేసినారు. “ఏడయ్యా దొంగరుద్రయ, రాజద్రోహి రుద్రయ, పాపి రుద్రయ!” అంటూ ఆ బ్రాహ్మణుని ఇంటిలోకి విచ్చుకత్తులు భల్లలు ఝళిపిస్తూ బిలబిలమంటూ విచ్చుకత్తులవారు వచ్చిపడ్డారు.

“పాపం! ఈ రుద్రయమంత్రి మహానుభావుడు. దేవగిరి కాశీనుంచి వర్ణమానపురం, రామేశ్వరానికి పోతూఉన్నాడు. ఆహాహా! శ్రీ శ్రీ గోనబుద్ధారెడ్డి ప్రభువుదగ్గర అత్యంత నమ్మకంతో పనిచేసిన మాధవమంత్రి కొమారులు రుద్రయమంత్రిలు ఆంధ్రరాజ్యాన్ని తరింపజేయడానికి అపరమహేశ్వరుడవ మహాదేవుణ్ణి తీసుకు వస్తాడట!” అంటూ గజదొంగ గన్నారెడ్డి గదిలోపలికి చక్కావచ్చాడు.

గన్నారెడ్డిని చూడగానే రుద్రయమంత్రి అయిదుప్రాణాలు వేలకాలంలో నీరు ఆవిరిఅయినట్లు అయిపోయాయి.

అయినా, లేనిదైర్యం తెచ్చిపెట్టుకొని, రుద్రయమంత్రి గన్నారెడ్డిని చూచుచూ చూచాడు. ‘ఏమి! నువ్వెవరవు? బుద్ధిలేదా? శ్రీ శ్రీ అపరమహేశ్వరులు గణపతి రుద్రదేవప్రభువు రాజ్యంచేసేదేశం కాదనుకున్నావా?’ అని రుద్రయమంత్రి మండిపడ్డాడు.

గన్నారెడ్డి ఘక్కున నవ్వి ‘అబ్బే! ఆడది రాజ్యంచేస్తూంది అనుకున్నా! అవును మరి ఆలా ఆడది రాజ్యం చేయకుండానే మనం అందరమూ ప్రయత్నం చేస్తున్నాముకాదా రుద్రమంత్రి!’ అన్నాడు.

‘అన్నగారూ! ఇంతదేనా, మహానుభావుడు మాళ్ళనయ్యమంతులవారి క్యేష్టపుత్రుడు:’ అని పక్కనున్న పాలుడు ఓర్థలగరణకుడున్నాడు.

ఆరడుగులపొడుగువాడు, వెడదఉరంవాడు. పంచె వేనక్కువినచికట్టి, తలపాగా వయ్యారంగాచుట్టి, వతుంమీద చేతులుకట్టుకుని నూనూగుమీసాలు అడుతూండగా నవ్వుతూ నిలిచిఉన్న గోనగన్నారెడ్డి, ఇరవైయేళ్ళి ఈడువాడు. అన్నగారికన్న ఒక అంగుళం పొట్టివాడు, భీమునివంటి ఒలవంతుడు, అన్నగారి వలె వేషం వేసికొని, కత్తిదూసి నిలుచున్న విత్తలధరణీశుని భుజంపై చేయివేసి 'తమ్ముదూ! ఆక తిని వరలో ముడువవయ్యా! మన రుద్రయ్యమంత్రిలవారి మీదనేనా అంతకోపం?' అంటూ పకపకనవ్వాడు.

'రుద్రయ్యగారికి భవానీఫట్టు విందులు బాగాతగిలాయి. మహాదేవరాజు బహుమతులు అమూల్యమైనవి ఉంటాయి. ఆ మాటలు, ఆ తోలుపెట్టె అన్నీ పట్టుకుపదండి మహారాజా!' అని సూరన్నరెడ్డి, ఒక ఏనుగుగున్నలాంటి మనిషి, అన్నాడు.

సూరన్నరెడ్డి అయిదడుగుల పదిఅంగుళాలు ఉంటాడు. విత్తలధరణీశుడు భీముడైతే ఈతడు ఘటోత్కచుడే! అతనివేతిలో ఎప్పుడూ ఒక మణుగుబరుపు గల ఉక్కుగద ఉంటుంది.

'అవునయ్యా సూరనరెడ్డి! పద. మనం ఎల్లాగా దొంగలమే! అన్నిటి కంటే అమూల్యమైనదనం రుద్రయామాత్యులే! ఆయన్ని సపరివారంగా మన కోటకు తీసుకుపోదాం పద' అన్నాడు గన్నారెడ్డి.

అప్పుడా బండిపోటుదొంగలు రుద్రయామాత్యులను, పరివారాన్ని, వారి పెట్టెల్ని, బేడల్ని పట్టుకుని ఎక్కడికో మాయమైపోయారు.

తృ తీ య గా థ

రు ద్ర దే వి

౧

ఓరుగల్లుకు ముప్పదిగవ్యూతుల దూరంలో గోదావరి తీరారణ్యాలున్నవి. గోదావరితీరానివి గంభీరమైన అడవులు. కృష్ణాతీరానివి అందమైన అడవులు. హిమాలయపర్వతారణ్యాలు దివ్యమైనవి. మలయద్వీపారణ్యాలు భయంకరారణ్యాలు.

ఈ అరణ్యాలలో వెలుగెరుగని నేలలున్నాయి. నల్ల, ఎఱ్ఱ, రాతి మొదలైన ఏవిధమైన నేలా కనబడిన గడ్డిజాతులు, ముళ్ళజాతులు, లక్షలకొలది తీగల జాతులు, ఓషధులజాతులు, నేలమట్టంమొక్కలు, చిన్నజొంపాలు, నిలునెత్తు గుబురులు, నిలువున్నరఎత్తు ముసుళ్లు, ఆకాశంఎత్తు చెట్లు, అడుగుమందాలతీగలు, చేయిమందం తీగలు, సాలితంతుల తీగలు, అనేకజాతులవి. అనేకజాతుల వృక్షాలు—కరక్కాయ, ఉసిరిక, జీడి, తాళిక, తరిగేళ్ళు, మద్దులు, రేలలు, టేకుపాలలు, మామిళ్ళు, తాడిలు, ఇప్పలు, చండ్రలు ఒకదానిలో ఒకటి చొచ్చుకుపోయేవి అన్నిదెసలూ ఆక్రమించేవి. ఆకులముళ్ళు, కాయలముళ్ళు, పూవులముళ్ళు, కొమ్మలముళ్ళు కలవి, మంచి వాసనకొట్టేవి, కారపువాసనకొట్టేవి, చేదువాసన, మత్తువాసన, దుర్గంధము కొట్టేవి, రంగురంగుల పూవులవి, చిన్నపూవులవి, పెద్ద పూవులవి, అడివిమల్లె, అడివిపారుజాతం, శేఫాలిక, అందాలకులు, రంగురంగుల ఆకులు, అనేకరూపాల ఆకులు, పొడుగువి, పొట్టివి, నీటిద్వార పెరిగేవి, రాళ్ళరాళ్ళమధ్య పెరిగేవి. ఈలాంటి మహారణ్యంలోకి శ్రీ రుద్రదేవియువరాజులవారు, శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు, పురుషవేషంలో ఉన్న చెలులు, శ్రీశ్రీ చాళుక్యమహాదేవరాజు, శ్రీ సత్రము బొల్లమరాజుమంత్రి, శ్రీ తంత్రపాలు మల్లినాయకుడు, రాజబంధువు శ్రీ విరియాల ముమ్మడిరాజు అనేకసైన్యాధిపులతో, వీరులతో, వేటవిద్రాపాటవంకల బోయీలతో, అడవిచెంచులతో, కోయదొరలతో వేటకు వేంచేసిఉన్నారు.

యువరాజు శ్రీ రుద్రదేవులు వేటకు వస్తున్నారంటే, వారికి వేటకువెళ్లరాజపథంలో ఉండే మండలేశ్వరులకు, విషయోద్యోగులకు, దళగ్రామాధిపులకు, గ్రామాధిపులకు, గైతులకు, కులకర్ణాలకు రాజాజ్ఞలు వెల్లించి. దారిలో

సర్వసౌకర్యాలు కలిగించవలసిందని, అందుకు కావలసినధనం చక్రవర్తుల కోశాగారంనుండి అందజేయబడింది. ఓరుగల్లు మహానగరాన్నిండి వేలకొలది ఉద్యోగులు వచ్చి దారిపాడుగునా కట్టుదిట్టాలు చేశారు.

వేట నిర్విఘ్నంగా జరుగుతున్నది. క్రూరమృగాలను వేటకాండ్లు వెచ్చగొట్టడం, రుద్రదేవి చాళుక్యవీరభద్రుడూ, మహాదేవప్రభువు, విరియాల మల్లాదిక బాణాలు ధనస్సుల సంధించి చెవులకంట అల్లెత్రాళ్ళులాగి, సువ్వున ఆ క్రూరమృగాల గుండెలోంచి దూసిపోవేయడం, పెద్దపులులు, చిరుతలు, ఎలుగులు, అడవిపందులు, సివంగులు, అడవి పిల్లులు, కుప్పకూలడం జరుగుతున్నది.

ఏకారణముచేతనో చాళుక్య వీరభద్రుడూ, రుద్రదేవీ తమతమ గుఱ్ఱాలమీద స్వారిఅవుతూ అడవిలో ఒకభాగంలో తారసిల్లారు.

వీరభద్రుడు : ప్రభూ ! మీ గురి అర్జునునికి పాఠాలునేర్పుతున్నది.

రుద్రదేవి : మీరు నిన్న సాయంకాలము పడవేసిన బెబ్బలి రెండు కళ్ళ మధ్యను జ్ఞాననేత్రం తెరవబడలేదా మహారాజా ? ఆ బెబ్బలి నన్ను పగబట్టినట్లు నామీదకు ఉరకటం, మీ రాసమయంలో దగ్గిరలోఉండటం...

వీర : ఆలా అంటారేమి మహాప్రభూ ! మీరు ఏదో యాదాలాపంగా ఉన్న సమయంలో అది మీపైన ఉరికింది. అక్కడ నేను ఉన్నానుగనుక మా ప్రభువు సహాగానికి నేను వచ్చాను.

రుద్ర : మీరు మొదటిబాణం వేయగానే, నాగుఱ్ఱంపై ఉరకబోయిన ఆ పెద్దపులి మీపైపు తిరిగింది. వెంటనే మీ గొండోబాణం దాని మెదడులోనుండి దూసుకుపోయింది ! మీ ఉపకృతికి నే నేమి మారు ఈయగలను ?

వీర : మహాప్రభూ ! మీ స్నేహంకన్న, మీ ఆదరణకన్న నాకుకావలసినది ఏమున్నది ?

పురుషవేషంతో ఉన్న రుద్రదేవి బాలునిలా ఉన్నది. మీసలురాని పదియారేళ్ళ కుమారునిలా ఉన్నది. ఆమె తలపై శిరస్థానంఉంది. వెనకఉన్న ఎత్తైన కేశాలను గట్టిగా మడిచినప్పటికీ ధమ్మిల్లము లలి వెద్దరిగా ఉండడం వల్ల అందుపై సన్నని ఉక్కు గొలుసుల ఆల్లికవస్త్రములు వ్రేలాడుచున్నవి.

ఉతుంగాలైన ఆమె సోవర్ణవడోజాలను అనిమి స్తనవల్కలము ధరించి, అందుపై పట్టుతో రచింపబడిన పురుష కంచుకము ధరించి, ఆ కంచుకముపై ఆమె ఉక్కు కవచం ధరించినది. మెల్లో పురుషహారములు ధరించింది.

స్త్రీలకు పురుషులకు ఒకేవిధములైన ఆభరణాలు ఉంటవి. తేడా పని తనంతో మాత్రం ఉంది.

రుద్రదేవి పురుషాభరణాలు ధరిస్తుంది. ఆమె అధివసించిన ఆజానేయము ఉత్తమ అరబీగుఱ్ఱము ఈజాతిగుఱ్ఱాలు భరుకచ్చంపస్తాయి. అక్కడ నుంచి మెరకదారిని ఓరుగల్లు మహాపురము వస్తాయి.

ఆంధ్రులు అశ్వవీరులు కాబట్టే వారిలో అశ్వసాహిణు లెక్కువ. అశ్వశాస్త్రం తెలియని ఆంధ్రవీరుడు లేనేలేడు. అరబ్బులకు గుఱ్ఱాలన్న ఎంత ప్రీతో ఆంధ్రులకూ అంతప్రీతి. రుద్రదేవి అశ్వసాహిణులలో మహోత్తమ సాహిణి. ఆ నా డామెను అశ్వశిక్షలోమించిన పురుషుడు ఒక్క గోన గన్నా రెడ్డి మాత్రమే!

రుద్రదేవిని ప్రేమించని గుఱ్ఱంలేదు. చక్రవర్తి అశ్వశాలలో ఆమె అడుగుల చప్పుడుగూడ ప్రతిగుఱ్ఱమునకు తెలియును.

౨

“ఓహోహో! చాళుక్య వీరభద్రప్రభు వెంత యందగాడు! ఎంతటి వీరు డీయన! ఆయన ఘనముష్టి వినిర్ముక్తశరము ఇనపకుడ్యాలనైన భేదించుకు పోగలదుగాబోలు. ఆ పెద్దపులి కశ్యపధ్వనుంచి మెదడులోకి సువ్వన దూసి పోయింది. ఒక్క ఏటుతో గిట్టిన తిరిగి, ఆ అటవిరాజు నేలకూలింది. ఈ ప్రభు వెంత చదువుకొన్నాడు. ఎంత శాంతిము! ఏ విషయములోనూ చెక్కుచెదరడు. కోపము వీరజీవితములో ఎప్పుడైనా వచ్చునా? కాని, పనిపట్టినప్పుడు మెరుము వేగాన్ని తాంబేలువేగంలా కనిపింపజేయగల ఆఖండవేగం! ఉత్తమధర్మం అంతా ఈయనలోనే మూర్తమైఉందా! ఎంతటి మహాపురుషుడు! సింహం లాంటి బలంకలవాడు, సింహాలను కుక్కలవలె తోలగల విక్రమ్మంగలవాడు” అని రుద్రదేవి ఆలోచనలలోచిక్కి తలవాల్చి వాలుగన్నులతో అపొంగవీక్షణాలు పరపుచు వీరభద్రప్రభువును గమనించింది.

అప్పుడాదేవి స్త్రీయైపోయినది. ఆమెకేదో వివశత్వం కలిగింది. తా నిట్లా శిఖండి వలె ఉండడమేనా? పురుషునికి స్త్రీవేషంలో ఉండడం ఎంత అసహ్యమో, స్త్రీకి పురుషవేషంలో ఉండడమూ అంత భరింపరానిదే! ఆమె జఘనఘనత్వమేమగును? ఆమె పురుషవేషంలో చిన్న బాలుడుగా కనిపిస్తుంది. ఆమె తొడలు తమరంభాత్మాన్ని పురుష వేషంలో మాయంచేసుకోలేవు. పర్వత సానువువలె కర్కశమై, సౌందర్యవంతమై గంభీరమైన విశాల ఫాలంతో రక్తపుజీరలు నిండిన విశాలమైన కన్నులతో వెరగుగొల్పే పురుషులమోములోని పారుష్యము నున్నగా చంద్రబింబంలా, నిశ్చలమైన చెరువునీటిలా, నీటిలోతేలు తామరపూవులా, తామరపూవులోని రేకలా, లేతజేగురు చిగురులప్రోవులా, ఉదయంలో మంచుతో తడిసిన కాశ్మీరకుసుమపు చేనులా — లాలిత్యాలు మూటలు కట్టే స్త్రీముఖంలో పురుషవేషం వేసినా ఎల్లా వస్తుంది?

కాని ఈ మహాభూమి, కాలివాహనులు, ఇత్తోకులు, చాళుక్యులు కాకతీయులు ఏలిన ఈ పవిత్రమహాంధ్రభూమి తాము రాజ్యం చేయకపోతే విచ్చిన్నమైపోతుంది అంటారు శివదేవయ్య దేశికులవారు. బలమైన రాజు లేక పోతే సామంతులు పాలు విరిగినట్లు మహారాజ్యం నుంచి విడిపోతారట. ఎవరికి వారే స్వతంతులు అవుతారు. ఏకత్వం లేని చిన్నరాజ్యాలు వేనకువేలు ఈ భరతఖండం అంతా నిండిఉంటే, వారిలో వారికి సర్వకాలాలా యుద్ధాలు మండిపోతాయి. యుద్ధాలవల్ల ధర్మనాశనం అవుతుంది. అటు సింహాద్రినుండి ఇటు కంచివరకు, తూర్పుతీరంనుండి, కల్యాణ కటకం వరకూ తన తండ్రిగారి దివ్యచ్చత్రంక్రింద వికసించిఉన్న ఈ మహాంధ్రభూమి క్రిందపడిన మృత్యు షాత్రలా కోటిశకలాలు కావలసిందేనా?

రుద్రదేవి ఆలోచన చాళుక్య వీరభద్రుడు గమనించాడు. ఈ బాలిక ఈ వీరయోషారత్నము, తండ్రితో సమంగా రెండుమూడు యుద్ధాలలో పాల్గొన్నది. ఎంతోకాలం ఈమె బాలుడనే తా ననుకున్నా. ఎందుచేతనో ప్రథమంనుండి ఈ బాలుడు తన హృదయం చూపుకొన్నాడు అని తానాదినా లలో అనుకొనేవాడు.

తనకామె శ్రీ అని తెలిసినట్లు, నన్ను వీరంతా ఆమె పతిగా నిర్ణయించినట్లు ఈ మహాభాగురాలికి తెలియదు! ఇదంతా గాజధర్మనాశ చిన్నతనంలో ఈమె బాలుడనుకొన్న దినాలలో తనకు కలిగిన స్నేహవిరహవేదన నిజమైన ప్రేమ విరహవేదన కాబోలు! యువకుని జ్ఞానం నిజం గ్రహించితేకపోయినా, హృదయం గ్రహించగలిగింది!

ఆమె చక్రవర్తి, తాను సాధారణసామంతుడు. తన్నేల ఆమె ప్రేమించవలెను? బాలికయైనా ఆమె పరిపాలనాజ్ఞానమూ దక్షతా, వగ నాతీతము! బాలికగొర్రుకూడా బాలునివేషంలో ఎంత అంకితంగా ఉన్నది. ఈమెలో సత్యభామాదేవి అంబాలన్నీ కూడుకున్నాయి. ఈమెలో లలితాదేవి మహాస్పృహ ర్యము మూర్తీకవించింది. ఆదిశంకరభాగవతీరస్వాములవారు రచించిన సౌందర్యలహరీ ఈమెగా మూర్తీకవించింది. పునసవేళంలో ఉన్న ఈ మహాదేవి తన నడకలో తన నీడలో తన మాటలలో తన అశ్వాగోహణ నైపుణ్యంలో ఈశాన్యత్రం ఇటు బాలికాస్వానికి గాని అటు పురుషస్వానికి గాని అపశ్రుతి కలిగించిఉండేదు.

ఇద్దరూ ఈలా వేరు వేరు ఆలోచనలతో గుత్తాలను నడుపుకొంటూ వస్తున్నారు.

ఈ రుక తన్ను బాలికని గ్రహించాడా అనుకున్నది ఆమె. శ్రీ అని గ్రహిస్తే తనకు ఎప్పుడూ లేనిభయమూ, సిగ్గు వస్తుండేమో! ఈయన అంటే తనకింత ప్రీతిఏమి?

ఇంతలో యువరాజు అంగరక్షకులు తంత్రపాల మల్లినాయకుడు, విరియాల ముమ్మడిరాజు అక్కడకు అర్వాల్పై స్వారిఅవుతూ వచ్చారు. భటులు, వేటకాండ్రు, సైనికులు, బోయమన్నీలు, కోయదొంగలు రుద్రదేవ మహారాజున్న కడకు వచ్చారు.

అందరూకలిసి అక్కడ దగ్గరఉన్న తమకు విడిచెలు ఏర్పరుపబడిన ఒక పల్లెకు వేంచేసినారు. ఆ విడిచెలలో వాటియాకుల గుడిసెలలో యువమహారాజును శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రప్రభువు రక్షించిన సంఘటననే చెప్పుకొనుచుండిరి:

“ఆ పెద్దపులి ఎక్కడనుంచి వచ్చింది?”

“ఆకాశంనుంచి ఉరికినట్లు వచ్చింది.”

“మనవాళ్ళెవ్వరూ ఆ వైపు కాపుఉండలేదు. ఆ వైపునుంచే అంత తీవ్రంగా నిర్భయంగా నడిచివచ్చింది!”

“ఎదురుగుండా మహారాజులు కనబడారు. భూండ్రుమని ఆ పెద్దపులి వారిమీద ఉరికింది. బాణాలు ఎక్కువెట్టేవ్యవధిలేక కత్తిదూళారువారు. పక్కనే ఉన్న వీరభద్రమహారాజులు పెద్దపులిపై సువ్వన బాణంవేస్తే ఆ పెద్దపులి ఒక దొర్లుదొర్లి పడింది.”

“అవును! మళ్ళీ చెంగున లేచి వీరభద్రమహారాజుపైన దుముకబోతే కళ్ళమధ్యనుంచి దూసిపోవ నేశాడు బాణం.”

ఈవిధంగా విడిచెలన్నిటిలో మహారాజును రక్షించినందుకు చాళుక్య భూపతిని పొగడినారు. గండం తప్పినందుకు భగవంతుని ప్రార్థించారు.

ఇంతలో ఎక్కడనుండో ప్రసాదాదిత్యనాయనివారు సంరంభంగా ఉడిపడారు. ఆయన శ్రీ రుద్రదేవ మహారాజులకు నమస్కరించి “ప్రభూ! నేనూ తమతో వేటాడాలని అండ్లలో వచ్చాను” అని మనవిచేశాడు! రుద్రదేవ ప్రభువు తమ తండ్రిగారైన సార్వభౌముని గురించి అడిగినారు, ఆ వెనక యువ మహారాణి ముమ్మడమ్మను గూర్చి అడిగినారు. ఇదివరకే రుద్రదేవమహారాజు తల్లి శ్రీ సామ్రాజ్ఞి సోమాంబాదేవి అస్తమించినది. సవతితల్లులైన మహారాణుల నందరినీ కన్నతల్లికన్న ఎక్కువగా ఆయన ప్రేమించేవారు. వారందరినీ గూర్చి ప్రభువు ప్రసాదాదిత్యుని అడిగినాడు.

ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు రెండు దినాలు వేట ఆనందాన్ని పొంది, అక్కడ నుండి రుద్రదేవ ప్రభువుతోకలిసి ఓరుగల్లు ప్రయాణమయ్యెను.

కాకతీయ మహారాజులు, వారి సామంతులు ఆంధ్రభూమిలో అనేక మహారోషాలు నిర్మించారు. వ్యవసాయంవృద్ధిచేశారు.

వీరిప్రయాణంలో అనేకమగు చెరువులు గ్రామాలు చూస్తూ ప్రయాణం చేశారు. తమ భావిచక్రవర్తి యువరాజు శ్రీ రుద్రదేవులు వస్తున్నారని గ్రామాలకు తెలియగానే ప్రజలు ఉత్సవాలతో ఎదుర్కొనేవారు. పళ్ళు, పూవులు, కూరగాయలు, బలిసిన మేకపోతులు, పోతరించిన కోడిపుంజులు, ముత్యాలులా మెల మెలలాడే రాజనాలు తెచ్చి ప్రభువుకు ప్రజలు ప్రాభృతము సమర్పించుకొనేవారు.

భూమి ప్రజలది. ఆభూమిని సంరక్షించినందుకు ప్రభువు ఆరవభాగం పన్ను తీసుకుంటాడు. ఆ పన్నైనా ప్రజలకోసమే ఖర్చు. ఆ దినాలలో వ్యవసాయం అనేక రీతులుగా చేసేవారు.

ఇంక ప్రభువుకు వచ్చేరాబడి సుంకాలు, అడవులు, గనులు, స్వంత భూములు మాత్రమే!

వ్యవసాయం ఏ వరపువచ్చి పంట పండకపోయినా, ఆపంట సగం పండినా వ్యవసాయదారులు పన్ను ఈయనవసరంలేదు. (పన్నుకోసం ఈనాటి వలె మక్తాలు జాగీరులు మొదలైనవి లేవు.)

ఈ విషయాలన్నీ గమనిస్తూ రుద్రదేవులు ప్రసాదాదిత్యులను చాళుక్య ప్రభువును ప్రశ్నలడుగుతూ అనుమానాలు అంతరింపజేసుకుంటూ ప్రయాణం చేస్తున్నారు.

3

రుద్రదేవి ఓరుగల్లు చేరింది. నగరం కోటగుమ్మందాటి, వీధులకంటే ప్రజలు జయజయధ్వానాలు చేస్తూ ఉండగా, గుట్టం అధిపతిని చుట్టూ తిర నాయకులు పరివేష్టించి ఉండగా విజయంచేస్తున్నది.

ఇంతలో రాచనగరుల కోటగుమ్మంముందర నూరుమంది బాలబాలికలు పూవులతట్టలతో పాటలు పాడుతూ ఎదురైనారు. వారి వెనుకనే వారి గురువులు నిలిచి ఉన్నారు.

“మా ప్రభువు మారాజు మహావీరుడయ్య

అరివీరులకు ఆజి అపరరుద్రుండు

కార్యాన అర్జునుడు ధైర్యాన నంది

వీర్యాన ధైరవుడు వితరణ దధీచి

జయజయా జయజయా జయరుద్రదేవ

జయకాకతీవంశ జలరాశిచంద్ర”

అని పాడి రుద్రదేవిపై పూవులు చల్లివారు. రుద్రదేవి అశ్వముచెంగున డిగి ఆ బిడ్డలలో నిరువురను దగ్గరకు తీసుకొని హృదయాన కదిమికొని “ఈబిడ్డల

నందరినీ మా నగరుకు లీసుపరండి అయ్యవాగూ" అని చెప్పి వారిని వదలి తన గుఱ్ఱమెక్కినది. ఆ మెల్లోపాలు గుఱ్ఱాలు దిగిన దీరనాయకులందరూ మగ్గ గుఱ్ఱాల సభివసించి, రుద్రదేవి వెంట చనినారు. రాచకార్యానికై పురుషుడై యా బాల తన యువరాజు నగరగోపురవ్వారంకిడ చాళుక్య వీరభద్రుని ప్ర దాదిత్యనాయకుని వీడ్కొని అంగరక్షకులతో లోనికి వెడలిపోయెను.

అంగరక్షకులు మహాసౌధప్రాంగణంకడ యువరాజు సెలవంది చెరి వైపు ఉన్న వారి వారి భవనాలకు వెళ్ళిరి.

రుద్రదేవి ప్రాంగణంగాటి బాహ్యచతుశ్శాలదాటి అభ్యంతర సౌధ ప్రాంగణాల గుఱ్ఱందిగి, గుఱ్ఱాన్ని తట్టి నేవపలు పట్టుకొనివచ్చిన తాటపటిక బెల్లం గడ్డలు తినిపించి ఆ యుతమాశ్వంకడ సెలవుపొంది, లోనికి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ సౌధబాహ్య మందిరాలలో కావలిశండునది పురుషులు. పనిపాటలు సలిపే దాస్యజనులిచ్చు సాష్టాంగ దండ ప్రణామాలు అందుకొంటూ అభ్యంతర మందిరంలోకి సాగిపోయినది రుద్రదేవి.

అభ్యంతర మందిరాలలో కాపుండేవారందరూ శ్రీలే! దాసీజనులు దారి చూపిస్తూఉండగా, వెతాళికులు బిరుదులు చదువుతూఉండగా ప్రభువు అలంకార మందిరంలోకి వెళ్ళినారు. అలంకారశయన మందిరాలలోకి అతి నమ్మకంగల ఇరువదిమంది దాసీలు, ఇరువదిమంది అంగరక్షకులు, ఇరువదిమంది చెలిమికత్తెలు తప్ప ఇతరులేవ్వరూ వెళ్లడానికి అధికారంలేదు. ఆ అభ్యంతర మందిరములలోనికి యువమహారాజులెల్లూ మహారాణులుకూడ అనుమతి లేనిదే రావీలులేదు; యువమహారాజు భార్య శ్రీ శ్రీ మమ్మదాంబికకుమారి అధికారము లేను.

రుద్రదేవి ప్రభువు అభ్యంతరమందిరాలంకార మందిరములలోనికి పోయి, ఒక పీఠముపై అధివసించగానే దాసీలు పరుగునవచ్చిరి. వాఁలో మగ్గు రలంకారిణు లుండెరి. ఒక ఆపె శిరస్త్రాణం, గొలుసుల వస్త్రం తీసి పక్కదాసీకి అందిచ్చింది. ఒకామె కవచ కంఠము విప్పింది. మరొక తె పాదరత్నాలు ఊడ్చింది. మరొక తె నడుముకు ధరించిన రత్నాంబుపొదిగిన బంగారు మొలనూలు విప్పినది. పట్టుడట్టి తీసినది. అందున్న మణులు పొదిగిన దంతపు పిడిగల రత్నాల ఒరగల చురకల్ని తీసింది.

అప్పుడొక చెలివచ్చి ఆమె దీర్ఘ వీణల కుంతలాల ధమ్మిలము విప్పి దంతపు దువ్వెనతో దువ్వనారంభించింది. ఒక శాలిక ఆ యువరాజు పురుష భరణాలన్నీ ఒలిచినది. స్వవల్కలముతో ఆ దివ్యసౌందర్యగాత్రీ ఆపరాజితా దేవివలె ఒప్పినది. ముచ్చెలు లోడుకుకొని, యా కాకతీయకులరాకాచంద్రిక స్నానమందిరానకు నడిచినది. ఆ పూదొల గమనిస్తూ మార్జనిక లిద్దరు ఆమెతో

నడచుచుండిరి. ఆమె పాదాలు కమలాల మొగ్గలే, ఆమెపాదాలు పావురాల
ంట, ఆమెపాదాలు పాల సముద్రంలో కరటాల తాకుడువల్ల ఏర్పడిన అమృ
పు వెన్నముద్దలు అని మార్జనికలైన ఆ బాలలనుకున్నారు.

సుగంధ తైలాలు పూసి, పరీమళపు నలుగులు నలిచి, సుగంధిభోష్ణోదకాల
స్నం చేయించా రా బాలలు. స్త్రీ దిగంబరియై స్నాన మాచరించాలట.
దేవి చక్రవర్తి నియంత్రణవల్ల బాలుడౌట కటివస్త్రంతో స్నానం
వించినది.

అయినా ఇరువది రెండేళ్ళ ఈడుగల ఆ యోషకు బంగారు రంగులో,
కాశ్మీర ఖనుమివ్వలూ, జపాకుసుమవర్ణలూ రంగరించి, దిరసెనపూవు మెత్త
దనము కలిపినట్లున్న దేహ సౌభాగ్యము చూచి ఆమాన్యములు ఉప్పొంగిపోతూ
ఉంటారు. జవ్వనము తొంగిచూచుబాలిక కోరికలలా, వెన్నెలలోనికి నీటిలో
నుండి తొంగిచూచుకాణ ఎఱకలువ మొగ్గులలా ఉన్న ఆయమ మేలిమి పసిడి
వజ్రజాల శిఖరితములైనచూచుకాలు కాళిదాస కాకుంఠలనాటకంలో నాల్గవ
అంకంలోని “శుశ్రూషస్వ గురూన్” “యాస్యత్యద్య శకుంఠలేతి” అనే
శ్లోకాలులా ఉన్నాయి.

ఆమె దేహము ద్రఢిమాయుతము, లాలిత్యయుతమున్ను. ఆమె దేహము
స్పష్టాంగ రేఖా సమన్వితము. మాధవీలతవలె కల్పవృక్షకాఖవలె ఆమెచేతులు
మృదులములు, పుష్టిమంతములు. శుంభ నిశుంభాదులపై చెవికంట బాణయుక్త
మను వింటినారినిలాగు లలితాదేవీ హస్తాలా చేతులు.

రుద్రదేవి అతిలోకసుందరమగు తన వనితారూప మావేళ గమనించు
కొన్నది. ఇదివర కేనాడు లేనిసిగ్గు ఆమెను ఆవరించి, దేహమంతయు అరుణ
మైనది. ఆ సిగ్గుతో ఆమె తన కన్నులు మూసికొన్నది. ఆమెలోని పురుష
భావము, ఆమెరూపంలోని దిగంబరవనితాదేహాన్ని చూచి సిగ్గుపడి కన్నులు
మూసుకొన్నది.

రుద్రాంబిక స్నానము పూర్తిగావించి, వలిపవస్త్రములు ధరించి అలం
కార మందిరానకు పోయి పీఠ మధివసించగానే, చెలులు పరిష్కర్తృకలు ఆ
దేవిని అత్యంతమధురంగా అలంకరించారు.

ఇరువదిరెండేండ్ల సంపూర్ణస్త్రీ! బాల్యం ఇసుమంతా తరుగని బ్రహ్మ
చారిణి. పారిజాతపుష్పంలా నిత్యవికసితయావన. అస్వాదనకోరని పరిమళము.
తుమ్మెదను కాంక్షించని దివ్యపుష్పము.

స్నానంచేసి అలంకరింపబడి ఆదేవి దర్పణంలో ఎవరినో ఒక లాలిసుందరీ
రత్నాన్ని చూచికొన్నది. ఆ ప్రతిబింబంలోని బాల తానెరుగనిది! ఆ ప్రతి
బింబంలోని బాల అప్పుడే జవ్వనంపొందిన నవయోష! ఆ ప్రతిబింబంలోని
మనోహరాంగి సముద్రసంగమ్యానికి ఉప్పొంగి వరదలై ప్రవహించి వచ్చే నదీ

సుందరి! ఆ ముకురంలాచి తన్ను అరమాతకన్నలతో పరిశీలించు మధురాధర ఏదో మహాసభూతికై ఎదురుచూచు పరమహంసి.

ఆ దర్పణంలోకిన్న సముజ్వలమూర్తి తన్నుచూచి “ఓ బాలికా, ఇక నువ్వు బాలుడవు కాదు. నువ్వు మహారాజువుకాదు. నువ్వు మాయాపురుషత్వం వీడిన శోభాపూర్ణ సువధువువు! నువ్వు నీ వరునికొరకై ఎదురు చూస్తున్నావు. నీ ఇంద్రజాలం హాని మహాంధ్ర భూమిలో నచ్చిన పురుషుణ్ణి కోరుకో” అన్నట్లయినది.

రుద్రదేవి చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నది. ఆమె ఆడవారిలో పొడుగైన బాలిక. క తియ్యదంలో, బాణయదంలో పరశుభల యుద్ధాలలో దేశంలోని ఏ ఇద్దరు ముగ్గురు వీరులో ఆమె ధాక కాగగలరు. యుద్ధ పూర్వహరచనంలో ఒక్క జన్నిగచేద త్రిపురాంతక దేవు లామెకు మిన్న అవుతారేమో!

పురుషవేషము ధరించినప్పుడే ఆమెలో స్త్రీభావము మాయమౌతుంది. కవచము ఉష్ణిషము ధరించి, ఆయుధోపేతయై ప్రియమగు ఆజానేయ మారో హించినప్పుడు ఆమె అతిపురుషుడు. ఏమాత్రము శంక లేని మహావీరుడగు పురుషుడు. ఆ అశ్వము ఆకాశము అంటేటట్టు ఎగినా, లోకాలను ఆవరించేటట్టు దుమికినా, మహావాయువుతో సందేం వేసికొని పరుగిడినా ఆ బాలిక చెక్కు చెదరదుకదా! ఎంతో మహనందాన్ని పొంది, ఎగురులో, పరుగులో భాగమై, ఆకాశరాజై గ్రహాల గోళయై, వాయువే అయి సర్వవిశ్వానికి నాయకత్వం వహిస్తుంది. అప్పుడామె విశాలమైన కళ్ళు ఆదిత్య ద్వయం, అప్పుడామె మందారకుట్టుల నాస పాశుపతాస్త్రజ్వాల, అప్పుడామె బింబాధరాలు విడివడిన ప్రళయాగ్ని శిఖలు. ఆ రుద్రదేవుని యెదుర్కొన సాహసించగలిగినవా డొక్క రుద్రదే!

పురుషవేష మింటికడను ధరించుచుండును. ఆమె బాలికయని ఆ అభ్యంతరాంతర మందిరాల వెలిగె అరవై స్త్రీలకు మహారాణులకు, చక్రవర్తికి, శివదేవయ్యకు మాత్రమే యెరుక. తక్కినవారికి అనుమానముమాత్రము.

ఆమె పగునెన్నిదేకుల ఈడున అరసింహాసానారూఢయై యున్నప్పుడు సభలో చాళుక్య వీరభద్రుని ఆయన తండ్రిప్రక్క చూచినది.

అప్పుడు శ్రీ శ్రీ గణపతి రుద్రదేవచక్రవర్తి జన్మదిన మహోత్సవానికి శ్రీ శ్రీ నిడుద్రోలు చాళుక్యమహారాజు ఇందుశేఖరుడు పెద్దకుమారునితో పాటు చక్రవర్తిని దర్శించడానికి వచ్చినాడు. చాళుక్య వీరభద్రున కప్పు డిరు వదియొకటవయేడు.

ఆ మహాసభలో చాళుక్యవీరభద్రుడు ఆకాశాన సూర్యదేవునివలె ఒక్కడే ప్రత్యక్షం అయినాడు రుద్రదేవికి.

ఆ రుద్రదేవుడైన రుద్రదేవికి ఒక నిమేషం హృదయస్పందన మిగిపో యినది. వెనువెంటనే యుద్ధభేరిని నాదంబ్ర మ్రోగుట ప్రారంభించింది. ఆమె

అన్నియు మరచి కవుల గంభీరకావ్యగానమాలు నక, వర్తకీగ్రంథమధుర నృత్యాలు గమనించక వీరభద్రునే చూచుచున్నది. వీరభద్రుడు యువరాజును చూచుట కదే మొదటిసారి. చక్రవర్తిగారును రుద్రదేవుని యందము లోకా తీత విషయంగా పండితు లాడుకొనుట వీరభద్రుడు విన్నాడు.

ఆ వర్తకలు నిజానికి లొన్ని చూడగా ఇప్పు డాతనికి కనిపించాయి. మన్మథునిలో ఎక్కువ ఆడతనం ఉంది. కుమారస్వామిలో ఎక్కువ మగతనం ఉన్నది. జయంతనికి వా రువు-లోని వేజస్సువేడు. నలకూబరుడు మనుష్యులకు దగ్గరివాడు. వసంతుడు ఒక్క ఋతుకాలపాత్ర సౌందర్యం కలవాడు. వీరందరిలో లేని ఏదో ఒక మహాసౌందర్యం. అది ఈ గూఢాలునిలో ఉన్నదని చాళుక్యవీరభద్రుడు చూచుకొన్నాడు.

కుమారస్వామి శుద్ధమావు, మన్మథుడు శుద్ధప్రేమకుడు. వీరిద్దరిని తనలో లయించుకొని వీరభద్రుని వింటే ఈ మహాభాగము చాళుక్య వీర భద్రుడా? అంధ్రామృత ప్రవాహం కట్టించిన నన్నయమహాకవికృత భారతాన్ని కృతినంటే రాజగాజనరేంద్ర చక్రవర్తి వంశంలోనివాడే ఈ యువప్రభువు పురుషసౌందర్యానికి సాక్షి అనుభవమని ఆమె అచుకున్నది.

నాటినుండే రుద్రప్రభువు వీరభద్ర పథువు స్నేహాన్ని వాంఛించాడు.

వాదిరువురు ఎన్ని సార్లుగా కలుసుకొన్నారు. ఒకపర్యాయము వీర భద్రుడు “మహారాజా! కాకతీయవంశానికి చాళుక్యులు శివునికి శూలంలా కాగలరు” అన్నాడు. ఆ భావంలోని ఆనందంచేత రుద్రప్రభువు వీరభద్రుని రెండుచేతులు తన రెండుచేతుల పట్టుకొని తన మూరాన ఉంచుకొన్నాడు. ఆ క్షణంలో వెయి విద్యులలత లొక్కసారి వీరభద్రుని శేఖమెల్లా ప్రసరించి అతడు యులుమనిపోయినాడు. వీరభద్రుని కేదో నిగ్రహేనని. అతడు వెంటనే కాకతీయ మహాప్రభువు చేతులు రెండూ వదలివేసినాడు.

రుద్రప్రభువునకు లోకజ్ఞానమే నశించింది. ఆ ప్రభువునకు అమృతము నేవించినదేవతలకు కలిగిన కళశల్పము కలిగినది. అది స్నేహప్రభావమని ప్రభువు అనుకొన్నాడు. రుద్రదేవునిలో నద్రసోవు నద్రదేవి ఒకసారిగా ఉబిక్కిపడి లేచింది. ఆమె మోగు వెంపువారింది. కన్నులు మూసుకొనిపోయినాయి. ఆమె వక్షోజాలు పొంగిపోయినాయి. ఆమె పెదవులలో అమృత లాస లూరినవి.

ఈనాడు చాళుక్యవీరభద్రునిలో కలకలం మనుభవించిన రుద్రదేవి అనిర్వచనీయమగు సంతోష మనుభవించుచున్నది. కావుననే తా సట్లంక రించుకొన్నది.

బాలికావేష విధివల కన్నులను దగ్గించివేశాడు. అనాడు చాళుక్య రుద్రునితో స్నేహముకలిగిన క్షణంనుండి తను బాలికనని ఆమెకు ఎన్ని సార్లులో

అలోచన వచ్చినది. ఆ వచ్చుక కారణ మామె ఊహింపలేదు. ఆమెలోని స్త్రీత్వము ఆమె కీడువచ్చిన ఎంత కాలమునకో గాని నురుతు రాదాయెను. ఆమె కీడువచ్చినప్పుడు రాణిమాసంలో జరుగు నెలగోజులు మహాత్సవములు జరుగ లేదు. ఈడువచ్చినదని రాణులకు, గణపతిదేవునకు, శివదేవయ్యమంత్రికి మాత్రమే తెలియవ. తర్వాత వెన్నాప్రగడ గణపామాత్యునకు తెలిసినది. అది అంతటితో సరి.

తాను బాలకుడిను బ వసుతో నే రుద్రదేవి తనలో కలుగు స్త్రీచిహ్నాలు గమనించుకుండ బాలక శ్రీగంగలో మునిగియుండునది. ఈడువచ్చిన ఆనాటి సంఘటనయు మొకంత పట్టినదికాదు. ఏదియోవంకిను మహారాణి సోమాంబ రుద్రాంబ నా మూడ దినములూ ఎంతపురాన నిశ్చయించినది. బాలికకు జరుగు వేదవిశేషము ఈ బోధింక ఒకపల్లెనుకు సోమాంబికాదేవి లోలోన దాఖించినది కాని, రాజీయావసరము కాన భర్తయే ఆమెకు పరమాజ్ఞ అయినది.

అలా ఒక రోగు గ కేడింది. రుద్రమదేవిలోని గూఢనచ్చానులు ఎంత మాత్రమైన తాదాశు తెలియకుండ మహారాణి ఎన్నియో కురుగిట్టాలు చేసింది.

ఒకనాడు రుద్రదేవి ఒక శిల్పము చూచినది. (శిల్పం: ఒక దేవీవిగ్రహము. ఆ దేవీవిగ్రహమునకున్న ఉత్తంగవత్సోబాలు నన్నవినడుము చూచాయగా ప్రదర్శింపబడిన నన్నిసూచి ఆమె కాశ్చర్యము చేసినది. ఆ విగ్రహమును రుద్రేశ్వరాలయమునకు బోయిన రుద్రదేవి చూచినది. రుద్రదేవి ఇదివరకెన్నడు ఆలయములు దర్శింపలేదు. నృశ్యాల చూడలేదు. ఇతరబాలికల నగ్నతల నామె యెరుంగదు.

ఆ దినము అనుమకొండ రుద్రేశ్వరాలయానికి ఆమె వెళ్లునని ఆమెకే తెలియదు. అనుమకొండలో జరుగు ఒక ఉత్సవానికి సామంతరాజు కుమాగులతో కలిసి ఆమె బోయినది. ఆమె వారితో రుద్రేశ్వరాలయ ప్రాంతాలకు బోవుట తటస్థించినది.

తన తాతగారి అన్న రుద్రదేవ చక్రవర్తి నిర్మించిన మహాదేవాలయం చూడాలని ఆమె కేలనో బుద్ధిపట్టినది. ఆమె రాజకుమారులకు తనతో రండని ఆజ్ఞ ఇచ్చి గుఱము డిగ్గి గుడిలోనికి పోయినది. ప్రక్కనున్న శివదేవయ్యమంత్రి తెవరినోనో మాట్లాడుచుండ.

ఈ సమయంలో రుద్రదేవి గుఱలోనికి పోయినది. రాజకుమారుల కూటలలో స్త్రీ పురుషభేదము ఆమె కన్నకు పురిగి ఆవగహనం అయిపోయినది. ఆమె తన స్త్రీత్వము ఆశ్చర్యమనం దృఢమైపోయింది. వెంటనే మహావేగంతో ఓరుగల్లుపగం చేసింది. లలిగారై మహారాణి సోమాంబికాదేవి కడ కామె వెంటనే వెళ్ళింది.

“అమ్మగారూ, నేను మీవంటి బాలికనై ఉంటే, నన్ను బాలకుణ్ణిగా ఎందుకు పెంచి, లోకాన్ని మోసంచేస్తున్నారు?” అని అడిగింది.

మహారాణి తెల్లబోయి “ప్రభూ! చక్రవర్తికి వార్తపంపుతాను. వారు వచ్చిన వెనుక మీ అనుమానం తీరుతుంది” అని ప్రతివచనమిచ్చి వెంటనే గణపతి రుద్రదేవులకు వార్త పంపినారు.

వార్త వెళ్ళిన అరఘటికలో మహారాజు మహారాణి అంతఃపురానికి వచ్చినారు. మహారాణి వారితో అంతయు విశదము చేసినారు.

గణపతి రుద్రదేవుడును తెల్లబోయి, స్వయంభూదేవుని ఒక నిమేషం ప్రార్థించి ఒక నిశ్చయానికి వచ్చినాడు. వెంటనే మహారాణి అంతఃపురంలో చక్రవర్తిని కలుసుకొనవలసినదిగా శివదేవయ్య దేశికులకు వార్తవెళ్ళినది.

౪

నలభైవిఘటికలలో శివదేవయ్యమంత్రి పట్టపుమహారాణి నగరానికివిచ్చేసి తన రాక లోనికి వార్త పంపగా మహారాణి అభ్యంతరసభా మందిరాలలో చిన్నదాని లోనికి ముఖ్యమంత్రిని తీసుకునిరా మహారాణి చెలిక తెలను పంపినది. వారు దారి చూపుచుండ శివదేవయ్య లోనికి దయచేసినారు. ఆయన పాదాలకు చక్రవర్తియు, సామ్రాజ్య యా, రుద్రదేవియు లేచి నమస్కరించి ఉచితాసనంపై కూర్చుండ ప్రార్థించిరి. వారును వారందరిని ఆశీర్వదించి ఉపవిష్టులైరి.

శివ:-మహాప్రభూ! ఎందుకు ఇంతతొందరగా నాకు వార్త పంపినారు? యువరాజుగారు తొంతరలో నగరానికి రాగానే నేనున్న వెంటనే మా గృహానికి చేరాను. ఇంతలో మీ వార్త వచ్చింది.

గణ:-ప్రభూ! రుద్రప్రభువు తాను బాలికయైఉండగా ఏల పురుషునిగా తన్ను పెంచినారు అని అడుగుతున్నాను.

శివ:-అలానా! రుద్రప్రభువులు చాళుక్య మహావంశచరిత్ర ఎరుగుదురా అని మనవి చేసుకుంటున్నాను.

రుద్రదేవి:-ఎరుగుదును బాబయ్యగారూ!

శివ:-ఆ వంశంలో ఇద్దరు ముగ్గురు కుమారులు చక్రవర్తులకు కలుగుతూ ఉండడము, ఆ అన్నదమ్ములు రాజ్యానికి వారిలో వారు పోరుతూ దేశానికి అరిష్టం తీసుకువస్తూ ఉండడము జరిగినదాయెను. ఆ జాతియుద్ధాలవల్ల సుభిక్షమైన ఈనాడులన్నీ కాటకాలకు లోనవుతూ ఉండేవి.

రుద్ర:-మహామంత్రి! చాళుక్య మహారాజుల చరిత్రకూ నన్ను పురుషునిగా పెంచడానికి సంబంధం ఏమిటి?

శివ :- ప్రభూ వినండి. రాజులేని రాజ్యం తలలేని దేహంవంటిది. ఒక రాజ్యానికై ఇద్దరు రాజులు పోరువడడం రాజు లేకపోవడమేకదా !

రుద్ర :- మీరు నాకీ రాజనీతి చిన్నతనంలో బోధించినారు.

శివ :- అలాంటప్పుడు నేనువచ్చి మళ్ళీ పాఠాలన్నీ జ్ఞాపకం చెయ్యాలా కాకతీయ ప్రభూ !

రుద్ర :- మా నాయనగారికి మొగపిల్లలు లేకపోవడంవల్ల నేను బాలిక నైనప్పటికీ నన్ను బాలునిగా పెంచారు.

శివ :- చక్రవర్తికి తమ్ములన్నాలేరు. ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తికి ఉంపుడు కత్తెకు పుట్టిన సారంగధరదేవునకు మాత్రం ఇద్దరు పుత్రులు హరిహర, మురారి దేవులున్నారు. వాళ్ళకీరాజ్యం కబళించాలని ఉన్నది. ధర్మసంరక్షణార్థం ఒక్కొక్క దేశానికి ఒక్కొక్క రాజే ఉండాలి. మన తెలుగు మహాసామ్రాజ్యము అనేక చిన్నచిన్న రాజ్యాలుగా ముక్కలైఉంటే ధర్మరక్షణం జరగదు. ఈ రాజ్యం కోసల విషయమనీ, కళింగమనీ, వేంగీవిషయమనీ, నతవాటిసీమ, గృధ్రవాడవిషయము, మంజిష్ఠదేశము, కమ్మనాటి విషయమనీ, వెలనాడనీ, ఆరువేలనాడనీ, పూగీ విషయమనీ, పలనాటిదేశమనీ, పాతపినాడనీ, సింధ నాడనీ, మార్జనాడనీ, మానువనాడనీ, కొరవదేశమనీ, కొలనిపాక విషయమనీ, చక్రకొట్టమనీ, మంత్రకూట విషయమనీ ఈ విధంగా చిన్నచిన్న రాజ్యాలతో నిండిఉన్నది. వీని నన్నిటినీ ఏకచ్ఛత్రం క్రిందికి తీసుకువచ్చి, సుఖరాజ్యం సాపించి, ధర్మపరిపాలనచేస్తూ, శాంతిభద్రతల నెలకొల్పి పురుషారాలు వెలి విరిసేటట్లు చేయవలసినబాధ్యత మహాపురుషులది ! చాళుక్య రాజ్యాలు రెండూ నాశనం అయ్యాయి. ఆ తర్వాత మీ పెదతాతగారైన రుద్ర మహారాజు తండ్రి ప్రోలమహారాజులు కాకతీయ సామ్రాజ్యం సాపించారు. చాళుక్యులు బలవంతులుగా ఉన్నంతకాలం, శ్రీప్రోలమహారాజు తండ్రి శ్రీ భేతమహా ప్రభువువారికి నమ్మకంగల మండలేశ్వరుడై సామంతుడై ఉండెను. భేతమహారాజు తండ్రి శ్రీ ప్రోలమహారాజు, వారితండ్రి భేతమహారాజు మహామండలేశ్వరులై, సామంతులై ఉండిరి.

గణపతి : తండ్రి ! నాకు పుత్రులు కలుగలేదు. ఇందరి ఒకరిగర్భమూ ఫలించలేదు. స్వయంభూదేవుడు ! ప్రసాదించిన దేశికుల సహాయంతో కాకతీయ సామ్రాజ్యము వృద్ధిచేసి దేశ నెలకొల్పాను. అలాంటి ఈ మహారాజ్యానికి యువరాజు లేడు, పుట్టడమే హిమవంతుని ఇంట పార్వతి జనియించినట్లయింది వారెనా నాకుపంచాక్షరి ఉపదేశించి అరుసునికిసారధ్యంచేసిన శివదేవయ్య దేశికులు నువ్వు ఉద్భవించగానే నాకు పుత్రునీ జాతకమునందు మహాసామ్రాజ్యము వ్రాసిఉన్నదని చెప్పి కట్టుదిట్టాలు చేయించారు.

మహారాణి : తల్లీ నిన్ను పుత్రునిగా పెంచడం ఎంత బద్ధమేంది? చక్రవర్తి, మహామంత్రి ఆలోచించి చేసిన ఏర్పాదిని.

శివ : ప్రభూ! ఈ భూమిలో ధర్మం కొనసాగడానికి ఈ విధానం అవలంబించాము. మీరు బాల్యమున నుండి పెద్దయినా గల సంభవముగల వస్తుంది. ప్రపంచంలో ఆర్యభూములలో ఇదివరకు సంభవించని ఒక దివ్యపుటన ఇప్పుడు సంభవిస్తుందిగాక! మీరు అఖండ అంధ సామ్రాజ్య సేంహసనం అధిష్టించాలని మిమ్ము బాల్యమునగా ఎంచాము అ! ఖరపుమోచితమైన విద్యలన్నీ మీకు నేర్పినారు. మీరు ఉత్తమోత్తమ చక్రవర్తులు కాగలరు. ఇది రహస్యం.

రుద్రదేవి తలవాల్చికొని 'నన్ను పెంచించండి బాబయ్యా గారూ, నన్ను ఆశీర్వదించండి గురుగారూ! అమ్మ గారూ! మీ సహజోదారహృదయంలో నన్ను మీ హృదయంలోకి తీసుకొనిపో. మీరు నా కన్యంచిన ఈ దివ్య ధర్మాన్ని నా ప్రాణాలతో కాపాడుకోంటాను' అన్నది.

* * * * *

ఆ సంఘటన అంతా ఈ రోజున అడంలో తన ప్రతిబింబం చూచుకొనే రుద్రదేవికి జ్ఞాపికి వచ్చినది. తాను స్త్రీయని లోకము తెలుసుకొనవలసిన సమయ మే తెలిచినదా?

స్త్రీ ధర్మశాస్త్రం ఒప్పుకోదు. ధర్మం ఒప్పనిదే లోకం ఒప్పుదు. శ్రుతి మొదటి ప్రమాణమన్నారు. శ్రుతికి వ్యాఖ్యానం శ్రుతికాబట్టి శ్రుతికన్న ఎక్కువ ప్రమాణం శ్రుతి అన్నారు. లోకాచారం శ్రుతినిబంధన నాచరణలో పెట్టడమే కాబట్టి, లోకాచారము పరమప్రమాణమన్నారు. ఒక ఉత్తమ పురుషుడు ప్రారంభించిన పనిని తక్కిన సర్వలోకమూ నెమ్మదిగా అచరిస్తుంది. అదే ఆచారము. ఆంధ్రాచారమైన మేనరికం ఆలాంటిదే కద!

తాను చక్రవర్తి అవును. అయిన తనకు ధర్మ కావలెనా? ధర్మము స్త్రీని చేసికొనితీరవలె నంటున్నది. ధర్మ పోయినచో సన్యాసినిగా ఉండగాక!

కామెకు పదితొమ్మిదవ ఏట తనకు జరిగిన వివాహ విషయము వచ్చినది. ఆమె వదనమంతట చిరునవ్వులు ప్రసరించినవి. కలాల ఆమృత శ్రుతవణాలు మిలమిలలాడి ఉపకిపోయినవి.

కమ్మనాటి పోయకుడైన జాయప మహారాజు కుమార్తె. రుద్రదేవునకు జాన్మపనేనాని బావమగది. ఆయన కుమార్తె బాలరాణి. బాలిక మేన తల్లెన శ్రీ గణపతి చక్రవర్తి మహారాజులైన హరారాంబా, పేరారాంబా నేతృలకడనే పెరుగు

చుండెను. ఆమె కుమార రుద్రప్రభువుకన్న రెండేండ్లు మాత్రమే చిన్నది. ఆ బాలిక గాన సరస్వతి, నృత్యశారద, విద్యాభారతి, సౌందర్యలహరి. ఆమె ఇంతబాలిక యైనప్పటినుండి యువగాజైన రుద్రదేవుని ప్రేమించినది.

“బావగాలూ, ఇవాల మనం ఇద్దలం ఏమి ఆడుకొందాం?”

“ఏమిటి ఆడుకొందాం ముమ్మక్క దేవిగారూ?”

అప్పుడు ముమ్మక్కదేవికి మూడేళ్లు. రుద్రదేవప్రభువుకు అయిదేళ్లు. పెద మహారాణిగారి నగరికి దాసీలు ఎత్తుకుని ముమ్మక్కదేవిని తీసుకొచ్చేవారు.

“బావగాలూ, నన్ను ఈ బెమ్మక్కలాచ్చుసులు ఎత్తుకు పోయాలంట, మీరు గుల్లం ఎక్కి కత్తి పుతుకొని, ఆలాచ్చుసున్నీ నలిమికోత్తి, తరిమేత్తాలుత. అప్పులు వత్తి నన్ను లత్తిత్తాలుత.”

“బాగుంది ముమ్మక్క గారూ! నేను కత్తిపుచ్చుకు సిదంగా ఉన్నాను” అని బాలరుద్రదేవుడు (రుద్రదేవి) తన మొలలో కట్టిన చిన్నకత్తిని పుచ్చుకొని, దాసీ బెమ్మక్కను తరుముకు వెళ్ళూ “రాచ్చసీ చంపివేత్తాను! నువ్వు ఆనగా ఆనగా నారాజ పుత్రికను ఎత్తుకపోతావా?” అంటూ ఆమెను పిడిచినట్లు నటించారు.

బెమ్మక్క ఘాండ్రుమంటూ ఆ తోటలోని గడ్డిలో విరుచుకు పడి పోయింది.

రుద్రదేవుడు ముమ్మక్క కడకు పరుగిడి ‘రాజకుమారి! నిన్ను రాచ్చుసుని చంపి గచ్చించి మా దేశం తీసుక వెలుతున్నాను.’ అనితెల్పి ఆమెచిన్నచేతులు పట్టి లేవనెత్తి తనతోవచ్చుకొంటావదాసీక అప్ప చెప్పతూ “తక్కిన రాచ్చు సుల్ని కూడ చంపివేత్తాను,” అన్నారు.

౫

ఆటలలో, పాటలలో, చదువులో శ్రీ బాలరుద్రదేవ ప్రభువును, శ్రీ ముమ్మడమ్మయు ఎప్పుడూ కలుస్తూఉండేవారు. ముమ్మక్క రుద్రదేవుని చూడక ఒక్కదినమైనా వెళ్ళనిచ్చేది కాదు. రుద్రదేవుడు నీ భర్త అని అందరూ అంటూఉంటే ముమ్మడాంబికకు సంతోషం పొంగిపోయేది. రుద్రదేవుని కలుసు కొనడానికి వెళ్ళినప్పుడెల్ల ఆ బాలిక వన్నెవన్నెల వస్త్రాలు, ఆ వస్త్రాలకు తగిన ఆ భరణాలు ధరించేది. ఏడు వారాలవికావు, ఏడేడు వారాల వేషాలూ వేసుకునేది. ఒకనాడామె ఉపోబల, ఒకడినాన ఆమె జనకుని ఇంట శైవ క్రీడల దేలు సీతమ్మ. ఇంకొక్క నాడామ్మే లేతవన్నెల క్షీరణము, మర్రిఒక్క దినం ఆమె దివ్యంగా జ్వలించే ఉడుబాల.

ఆ ఆటలలో, ఆ ఆనందాలలో వార్షికువురూ పెళ్ళివారై నారు. ముమ్మక్కకు వయసువచ్చి అంతఃపురాంగన అయినది. వసంతోత్సవములలో పండుగ

దినాలయందు, మహారాజజన్మదినోత్సవములలో తక్కు, ఇతర సమయాల నామె రుద్రప్రభువుకంట పడకూడదు.

ఒకతూరి వసంతోత్సవసమయంలో ముమ్మదాంబిక వనదేవత వేషం ధరించి, వసంతవేషంతో రుద్రదేవ యువరాజు ఒంటిగా వసంతోద్వానవనాన సంచరించే సమయాన, పదునారేకుల ఈడుగల ఆ ముద్దులగుమ్మ వెనుకగావెళ్ళి ఆ యువరాజు కన్ను మూసింది. రుద్రప్రభువు ఉలికిపడి ఎవరు? అని తొందర పాటుగా ప్రశ్నించెను.

‘బావగారూ! నా పేరు చెప్పుకోండి?’

‘ఓహో! నా ప్రియురాలు ముమ్మదాంబికాదేవా?’

‘నెగ్గారు మీరు’ అని ముమ్మదాంబిక చేతులుతీసి ‘నేనే ఓడిపోయాను ఏమి చేయుమంటారు?’ అని ప్రశ్నించింది.

‘అదిగో! ఆ పొదరింట కూచుందామంటాను.’

వారిరువురూ ప్రక్కనున్న పొదరింటిలో కూర్చుండిరి. ముమ్మక్క దేహం వేదక్లిపోయినది. భరించరాని సిగ్గు, ఎవరైనా వస్తారేమోనన్న భయం!

‘ముమ్మదాంబికదేవీ! మొన్న మాచిన్న అమ్మగారి సాధాలకువస్తే, మీ రెక్కడా కనిపించలేదే?’

‘నేను మిమ్ము చూడకూడదని అత్యయ్యగార్లదూరా అంతులు పేశారండీ, కాని మిమ్మును చూడనేమాకాను.’

— ‘మీరు దినమూ ఏమి చేస్తూఉంటారు?’

‘నాన్నగారి సహాధ్యాయి గొంకనభట్టువారు నాకు నాట్యమూ, సంగీతమూ, సాహిత్యమూ చెప్పుతున్నారు.’

‘ఈ మధ్య మీ నాట్యమూ నేను చూడనేలేదు. మామయ్యగారు రచించిన నృత్యరత్నాకరము అంతా చదివాను. చదువుతోంటే నాకు ప్రతిక్షణమూ నాట్యంచేయాలనే బుద్ధి!’

‘బావగారూ! మీతో ఆటలు ఆడకూడదని మా అత్యయ్యగారు నిషేధించి నప్పటినుండి నాకు మతి...మతి...పూరిగా...పోయినట్లే ఉంది. నా నాట్యం మీకు నిజంగా చూడాలని ఉందా?’

‘తప్పకుండా! నాట్యం చేయలేను కాని, నాట్యం చెయ్యాలని ఎంతో కోహ! కాని నన్ను మహారాజు నాట్యం చూడకూడదన్నారు. దేవాలయాలలోకి వెళ్లవద్దన్నారు.’

‘బావగారూ! రేపు అత్యయ్యగార్ల సగరులకు రండి. నా దాసిబెమ్మక్క మహామందిరంలో నుంచుని ఉంటుంది. అప్పుడది ఏలా తీసుకువెడిస్తే ఆలారండి! మీరు మాటిచ్చారునుమండీ! మరిచిపోకండి’.

ముమ్మడమ్మ రుద్రదేవుని మెడ గట్టిగా కాగిలించుకొని నున్నని చెంప ముద్దిడుకొని, మరుక్షణంలో మాయమైనది.

ముమ్మడమ్మ ఒళ్లు యులుమంది. ఆమె కపోలాల చిరుచెమటలు పట్టినవి. పరుగు పరుగు ఆవనంలోఉన్న ఒక క్రీడాసగోవరంకడ అగింది. అక్కడ అనేకులు బాలబాలికలు ఉయ్యాల లాగుతున్నారు. ముమ్మడాంబను చూచి, రాకుమారికలు కొందరు వయ్యారాల నడకలతో ఆమెకడకువచ్చి ఆమెను మేలమాడచొచ్చిరి.

రుద్రదేవునికి తాను బాలికనని అంతకుముందు విజయదళమి ఉత్సవాలకే తెలిసినదికదా? ఇప్పుడు ముమ్మడమ్మ మాటలకు యువరాజుకు ఎంతో నవ్వు వచ్చింది. తన్ను బాలికలందరు ప్రేమించుట కారంభింతురు కాబోలునని ఆ ప్రభువు మరింత నవ్వుకొన్నారు.

ఈలా ముమ్మడమ్మ రుద్రదేవుల నాటకం జరిగి జరిగి చతురాంకాన వారి కిరువురకు వివాహమైనది. జాయపసేనానికి గణపతి రుద్రదేవచక్రవర్తియు, శివదేవయ్య మంత్రియు రుద్రదేవి రహస్యమెరిగించి, ఆంధ్రమహారాజ్య సంరక్షణార్థము రుద్రదేవికి స్త్రీని వివాహం చేయవలసి ఉన్నదనినీ, అందుకు చిన్ననాటనుండి కలసి మెలసి పెరిగిన ముమ్మడమ్మను రాకుమారునికి వధువుగా తాము నిశ్చయించామని, చక్రవర్తి భావమరదియు, రాజభక్తి పూరితుడు, ఉత్తమ సంస్కారియు, మహాసేనా నాయకుడునగు జాయపసేనావి అంగీకరించి ఆభ్యంతరము చెప్పడని తమ భావమనియు తెలిపిరి. జాయపసేనాని సంతోషంతో ఒప్పుకొన్నాడు.

రుద్రదేవప్రభువు స్త్రీయని లోకానికి తెలిపేకాలం వచ్చేసరికి ముమ్మడమ్మను రుద్రదేవితోపాటే ఒక ఉత్తమ మండలేశ్వరునకిచ్చి వినాహము కావించునుని శివదేవయ్య మంత్రి జాయపసేనానికి చెప్పినాడు.

శ్రీ శ్రీ కాకత్య మహారాజవంశ చంద్రుడైన యువరాజ శ్రీ రుద్రదేవ ప్రభువునకూ, శ్రీ శ్రీ జాయపమహారాజపుత్రక ముమ్మక్కసానమ్మదేవేరికి అఖండవైభవంగా వివాహం అయింది. సింహాద్రినుండి కంచివరకు, మోటు పల్లెనుండి కల్యాణపురివరకుగల మహామాండలికులు, మహాసామంతులు, రాజ బంధువులు, రాజప్రతినిధులు, మహామంత్రిలు మాండలికులు, సామంతులు, మహాకవులు, గాయకులు, కృష్ణవేణీతీర్థ కూచిపూడి నటకులు, నర్తకీమణులు వేంచేకారు.

నిడుదగ్రోలు రాజ్యప్రభువులు శ్రీ ఇందుశేఖర చాళుక్యమహారాజు వేంచేసినాడు. సారసపురాననుండి శ్రీ ఇందులూరి సోమరాజమంత్రి ఆయన. తమ్ముడు శ్రీ పెదగన్నణ మంత్రి దయచేసినారు. వేంగి విషయాధినాథుడు

కాలపనాయక మహారాజును, నిర్మలమహాపురినుండి చౌదనేనాధిపతియు, అద్దంకినుండి సారంగపాణిదేవమహారాజు, గుడిమెట్లనుండి శ్రీ సాగి చాగరాజ మహాప్రభువును, ధరణికోటనుండి మహామండలేశ్వర కోటరుద్రమహారాజును, అతని పుత్రుడు బేతమహారాజును, సప్తగోదావరీ మధ్యదేశ కోనమండలాధిపతి హైహయ శ్రీ కోనరాజ మహారాజును, పెళ్ళికొమార్తె పెదతండ్రి పృథ్వీ నాయకుడు, పినతండ్రి నారాధనాయకుడు, వారితండ్రుల బిడ్డలయిన కమ్మనాటి ప్రభువులు, రుద్రదేవుని ఇరువురు మేనత్త , గణపతిచక్రవర్తి చెల్లెళ్లయిన మేళ మాంబ కుందాంబదేవుల రాజ్యమైన, నతనాటిసీమ కధిపతులైన మహామండ లేశ్వర రుద్రదేవరాజు తన ఇద్దరిదేవరులతోను, బుద్ధపురమునుండి మల్యాల గుండయమహారాజు, వర్ధమానపురమునుండి గోన లకుమరారెడ్డిప్రభువు, ఆద వోనినుండి కోటారెడ్డిమహారాజు, కందూరునుండి కేశినాయకప్రభువు, కంద నోలునుండి నందిభూపాలుడు, కల్యాణంనుండి చోడోదయ మహారాజు, కోసగి నుండి మైలపదేవుడు, రేచెర్లవంశమహావీరుడు రుద్రప్రభువు, పిల్లలమఱ్ఱనుండి బేతిరెడ్డిప్రభువు, నాగులపాటినుండి విరియాలవారు, కమ్మిప్రభువులు, ముప్ప వర ప్రభువులైన పంటమల్లిరెడ్డి ప్రభువులు వివాహానికి వేంచేసినారు.

౬

వివాహం అఖండ వైభవంగా జరిగింది. నెలరోజులు దేశమంతా ఉత్సవాలు జరిగినాయి. రాజధానీనగరమైన ఏకశిలానగరం అంతా గంధర్వ నగరమైపోయింది. ఆ నగరాలంకారములో ఆకాశపు పందిళ్లు, ఏనాటికానాడు పచ్చటి మామిడాకు తోరణాలు. అరటి స్తంభాలు, పూవులు రంగు రంగు అద్దకాలమేల్కట్టుల తొలతో వెలిగిపోవుచుండెను. నగరమంతయు భోజన కాలలు; ఆ కాలలో వివిధదేశకాల వివిధ రుచులకు తగిన శాల్యాన్నాలు, గోధుమ రొట్టెలు, వివిధశాకాలు, పచ్చళ్లు, తొక్కులు, పులుసులు, చారులు, పిండి వంటలు చిత్రాన్నాలు పాడబాటవడ్డించు చుండిరి.

ప్రతిదినమూ, కవి పండిత గాయక నాట్యగోష్ఠాలు, రాత్రికాలాల యక్ష గానాలు తోలుబొమ్మలాటలు జరుగుచుండెను.

గురు, మహాప్రధాన, సామంత, సేనాపతి, ద్వారపాలక, అవసరిక ఘటికా నిర్ధారక, నటక, లేఖక, పౌరాణిక, పురోహిత, జ్యోతిషక, కార్యజ, విద్వాంసక, దేవతార్చక, మాలాకారక పరిమళకారక, చేష్టాధికార, గజాధికార, అశ్వాధికార, భాండాగారాధికార, ధాన్యాధికార, అంగరక్షక, నూత, నూద, భేతాళమత, తాంబూలక, తాళవృంతక, పల్యంకికావాహక, ఛాత్రిక, దామరిక, కళాచిక, శారికాకీరమాలిక, పాదుకాధార, వర్తక, గాయక, వైణిక, శాకునిక, మాగధ, వైతాళిక, స్తుతిపాఠక, పరిహాసక, ఝరక, రజక, సౌచిక, చర్మకారక, ముద్రాధికారక, పురపాలక, గజవైద్య,

అశ్వవైద్య, పశువైద్య, భేరివాదక, మురజవాదక కుంభకారక, చిత్రకారక, వ్యావహారిక, స్పృగయ, పక్షివాహక, పణిహారిక, ఉగ్రాణాధికార, వైశ్యజనాదిగా డెబ్బదిగెండు నియోగాలవారు వానిపై మహామండలేశ్వరులైన బాహుతర నియోగాధిపతులు ఆ ఉత్సవాలలో నేల యీనినట్లు సంచరించుచుండిరి.

మహారాజ నగరిలో వివాహమహాసభామందిరమందు, క్రిందపరచిన రత్నకంబళ్ళపై, పట్టు పరుపులపై ఉపధానాల నానుకొని వారి వారి అధికారాల, పదవుల ననుసరించి మహాప్రభువులంతా కూర్చుండిరి. వేయిమంది వేద వేదాంగ పాఠంగతులు వేదమంత్రాలు చదువుచుండిరి. దురయవంశసులైన ఆంధ్ర క్షత్రియ వంశాలవారు, వెలనాటిచోడులు, చాళుక్యులు, పల్లవులు, కద్దంబులు, గాంగులు, గజపతులు కొందరు స్వయంగా విచ్చేసిరి. కొందరు తమ రాజవంశాలవారిని ప్రతినిధులుగా పంపిరి. ఆంధ్రసామ్రాజ్యం ప్రక్క దేశాలైన, శౌణ, విదర్భ, చోడ, కేళ, కొంకణ, అపరాంత, బల్లారాజులు తమ రాజప్రతినిధులను బహుమానాలతో పంపిరి.

గజములు, గుఱ్ఱములు, దాసదాసీజనులు, బంగారము, రత్న ఆభరణాలు, మంచిగంధపు వస్తువులు, ధనరాసులు, కస్తూరి, జవ్వజి పునుగు, అందుగుబంక, హిమవాలుక, కాశ్మీరకుసుమము, లవంగ, యాలకీ, జాజికాయ, జాపత్రి, లవంగపట్టి, మంచిగంధతరువులు, వివిధ సువాసనతైలాలు, వివిధఫలాలు వధూ వరులకు స్రాభృతా లర్పించినారు.

ఈలా అఖండవైభవంగా వివాహం జరిగిన నాల్గవనాటిరాత్రి శోభన్ మందిరంలో వధూవరులు ఒంటిగా కలుసుకొన్నారు.

ముమ్మడమ్మ కోర్కెలతో కరిగిపోతూ చిన్ననాటినుండి తనతో ఆడు కొన్న తన మనోనాధుడు, తన ఆత్మభుడు, తన గాటంపు చెలిమికాడు తన భారత్రయి ఎదుట తల్పంపై కుమారస్వామివలె ఆధివసించియుండ సిగ్గుపడుతూ, కాంక్షతో నాధుడు తనకడకు చినుడేరడం కోరుతూ ఎదురుచూస్తున్నది. రుద్ర దేవప్రభువు చెక్కు చెదిరక ఒక ఘటికాకాలం కదలకుండా ఎక్కడో చూపు లతో అలాగే కూర్చున్నాడు.

ముమ్మడాంబికకు రోషము, దుఃఖము, ఆకా వెలుగునీడలులా ప్రసరించి పోయినవి.

అప్పుడు రుద్రదేవుడు నివాసంగా మన్మథతల్పంనుండి క్రిందకుదిగి ఒయ్యారంగా నడుస్తూ ముమ్మక్క దగ్గరకువచ్చి,

“మహారాణి! నాకో వ్రతమున్నది. అది గౌరీప్రియమైన అసిధారా వ్రతం! అందుకనే నా జుట్టు వెంచుకుంటున్నాను చూడు. ఆ అసిధారా వ్రతోద్యాపన సమయం వచ్చేవాకు నీ పుత్రలాభోత్సవానికి అంకురారోపణ జరుగరాదు” అంటూ తన కీరీటముతీని దీర్ఘ కుంతలాలు నడిలించి “ప్రాణప్రియు

రాలైన నా రాణి! ఈ నా వ్రత కేశభారము చూచావుకదా : స్త్రీలకుకూడా ఇంతటి సంపద ఉండబోదునుమా! అందుకు పరమగోప్యమైన ఒక కారణం ఉన్నది. అది నా దీక్షాసమాప్తి కాగానే నీకు సంపూర్ణంగా తెలియబరుస్తాను” అంటూ ముమ్మక్కను గట్టిగా కాగిలించుకొని, ఆమె నొసట ముదుగొని, అందు కనే నే నీ కవచం నిదురలోకూడా విడువకూడదు సుమా!” అని కాగిలి నడలించి, వెనుక, క్రీడాతల్పంమీద పండుకొనక, చెంతనున్న సాధారణతల్పము మీద పండుకొన్నది. వెంటనే ఆమెకు నిద్ర పట్టినది.

ఈ చరిత్రఅంతా ఆ దర్పణంలోనే రుద్రదేవికళ్ళ కీ నాడు ప్రత్యక్షమైనది. తనలో ఈనా డీ ఆలోచనలన్నీ రావడానికి మూలకారణం చాళుక్య వీరభద్రునితో కలిసి తాను జేటకు వెళ్ళడమే!

రుద్రప్రభువు కా అభ్యంతరమందిరాల నంటి ఒక ప్రత్యేకోద్యాన వనమున్నది. రుద్రప్రభువు నగరు ఏకశిలకు తూర్పున నున్నది. ఆ నగరిలో వెలుపలితోటకు అభ్యంతర క్రీడావరానికి మధ్య ఎత్తయిన గోడఉన్నది.

ఈ గెండు ఉద్యానవనాలకూ మధ్య ఒక ద్వారమున్నది. అది దుశ్చేద్యము, ఆ ద్వారము బంధించు నుపాయము ఒక్క రుద్రప్రభువునకు వృద్ధవాది యగు చెమ్మసానికి, చెలిఅయిన వీరమాంబకుగాక ఒరులెరుగరు.

రుద్రదేవి సముజ్వల వేషాలంకృతయై అపరాజితాదేవిలా, ఒక్కరిత ఆ సాయంకాలము ఆ నర్మోద్యాన వనాన విహరిస్తున్నది. అలా బాలికలా ఆ తోటలో విహరించిన దినా లే గెండు మూడో ఇంతవర కా దేవి జీవితంలో!

ఆమె నగరిలో బాహ్యవనంలోనికి ఎవ్వరూ రాకూడదు. యువరాజు దంపతులు అందు విహరించుటకే ఆ ఉద్యానవనము. ఆ వనానికి రుద్రప్రభువు లోనితోటనుండి మరొక్కదారి ఉన్నది.

యువరాజు నగరనంటి యువరాణి మువ్వడంబికాదేవి నగరున్నది. ముమ్మడంబికాదేవి నగరులో ప్రత్యేకోద్యానమున్నది. దానికి యువరాజుో ద్యానానికి ద్వారమున్నది. దేవుద్యానానికి బాహ్యోద్యానానికి జేరే ఒకదారి ఉన్నది. బాహ్యోద్యానానికి యువరాజు బాహ్యనగరిలోనుండి ఒక్కటే దారి ఉన్నది.

ఆ సాయంకాలం యువరాజు రుద్రప్రభువు దర్శనారం, దక్షిణ కలింగ విషయాలు చర్చించడానికి చాళుక్య వీరభద్రప్రభువును తోడ్కొని శివదేవయ్య మంత్రిలు యువరాజునగరికి వచ్చి, ప్రభువుదర్శనం రాత్రి మొదటిగూము, మధ్యలోగాని కలుగదని దౌవారికలు విన్నవించినంత, శ్రీ శివదేవయ్యమంత్రి శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రుని తీమాపణ జేడుచు వారిని యువరాజు బాహ్యోద్యాన వనానికి తీసుకొనివెళ్ళి అటునిటు త్రిప్పుచు వారితో రాచకార్యాలన్నో మాట్లాడుచుండెను.

ఇంతలో మహామంత్ర తనకు సంధ్యావందనపువేళ అయిందని ఆ తోటలోనే ఉన్న బ్రాహ్మణుని ఇంటికపోయి ఒక్కఘడియలో వత్తుననియు చెప్పి వెడలిపోయెను.

2

రుద్రదేవి పూలచెట్టుకూ పూలచెట్టుకూ వనదేవతలా తిరిగింది. రుద్రదేవి కేశాకూళికీ కేశాకూళికీ ఆనందలక్ష్మీలా తిరిగింది. చంద్రుని నివామృతరు పరహస్యం తెలిసికొనడానికి విశ్వం చుట్టివచ్చే రోహిణిలా, ఆ ఆంధ్ర యువరాజు ఆ తోటంతా తిరిగింది.

సామంతులలో, రాజోద్యోగులలో కొందరు తన్ను యువతి అని అనుమానిస్తున్నారు. తన తండ్రిగారి కాకతీయవంశంవారి ఈ మహాసామ్రాజ్యభారం వహించడానికి తాను జన్మాంతమూ ఈలా పురుషునిలా ఉండవలసిందేనా? శ్రీగా రాజ్యాలు పాలించడానికే వీలులేదా? లోకానికి మూలాధారం శక్తి అని దేశికులే అన్నారే. సర్వదేవతలూ భండాసురుణ్ణి నిర్జించడానికి మహాయాగం సరిపినప్పుడు ఉద్భవించిన కామేశ్వరీమహాదేవి సకలసృష్ట్యద్భుతంగా ఆ భండాసురుణ్ణి నిర్జించలేదా? శ్రీ భయంకరసింహిక కాకపోతే చుట్టూ ఉండే పురుషులు నక్కలై ఆమెను పీక్కుతింటారు. తన చెల్లెలు గణపాంబిక అదృష్టవంతురాలా? తా నదృష్టవంతురాలా? చెల్లెలికిగూడ తన జీవితరహస్యం తెలుపడానికి వీలులేదని శివదేవుల ఆజ్ఞ, నాయనగారి ఆజ్ఞ.

తన ముద్దుచెల్లెలు లోక సమ్మోహమైన రూపంతో పెరిగింది. ఆట పాటలలో రాణివాసం అంతా ఆనందంతో ముంచెత్తేది. ఆమె బాలిక యయు్య తనతోపాటు వీరవిద్యలన్నీ నేర్చుకుంది. అయినా పురుషవేషంలో ఉన్న తనకన్న ఎన్ని రెట్లో ఆనందంగా ఉండేది. “అన్నగారూ అని ఆమె తనయందు ఆచిన్ననాటి రోజులలో చూపిన ప్రేమ, తన మెడచుట్టూ ఆ బాలిక చేతులు చుట్టి బుజ్జగించిన మాటలు, నారద గీతాలకు పాఠాలు నేర్పుతుండేవి!

ఆ గణపాంబాదేవి తనకన్న మూడేడులు చిన్న. ఆమెను పదునెమిదవ ఏటను ధరణికోట ప్రభువునకు ఇచ్చి వినాహంచేసిన దృశ్యాలు తనకు కలిగించిన ఆనందము వర్ణనాతీతం.

తన చెల్లెలు గణపాంబాదేవిని స్వస్తి శ్రీ చతుస్సముద్ర ముద్రిత, నిఖిలవసుంధరా పరిపాలక, శ్రీ మత్రినయన పల్లవప్రసాదాసాదిత, కృష్ణవేణీనదీ దక్షిణ షట్పహస్రావనీవల్లభ, భయలోభమర్దభ, చోళచాళుక్య సామంతమదా నేకపమృగేంద్ర, విభవామరేంద్ర, శ్రీమదమరేశ్వరదేవదివ్యక్రీపదపద్మారాధక, పరబలసాధక, శ్రీ ధాన్యకటకపురవరాధేశ్వర, ప్రతాపలంకేశ్వర, కలిగళ మోళడక్కె, బెట్టరగవక్కె, గండరగండ గండభేరుండ, జగమెచ్చుగండ, నన్నిమార్తాండ నామాది ప్రళస్తిసహిత, శ్రీమకా మహామండలేశ్వర తోటకేత

మహారాజు మనుమడు, శ్రీ కోట రుద్రరాజు మహామండలేశ్వరుల పుత్రరత్నమైన బేతరాజునకు వివాహము గావించినారు. ఆ వివాహవైభవం భరతిఖండంలో సర్వభూమండలంలో దివ్యలోకాలలో కథలుగా చెప్పుకొన్నారని కవులు వరించిరి.

గణపాంబ బేతరాజు సౌందర్యం కవులు పాడగా విన్నది. ఆయన తనభర్త అని తండ్రి నిర్ణయించిన ముగ్గురి క్షణంలో ఆమె విరిసిన, దిరిసిన పూవులా మంజులత తాల్చినదాయెను. ఆమె విశ్వాధినేత నారాయణుని చేపట్టు వార్నిధి కుమారిక కమలాలయ లా ఒప్పిన దాయెను.

చెల్లెలి వివాహ వైభవము తలుగుకొంటూ తాను తండ్రికి దక్షిణభుజమె వెలనాటి చోడుల సామంతుల జయించి తెచ్చిన ధనరాసులు తన చెల్లెలికి శ్రీ ధనంగా ఇచ్చిన దృశ్యము భావిస్తూ రుద్రదేవి పులకాంకురములు దాల్చెను.

ఆనాటి వేషమేమి? ఈనాటి వేషమేమి? తన ఈనాటి వేషంకన్న, భర్తను చేరబోయే తనచెల్లెలు గణపాంబాదేవి ఎక్కువ అందంగా ఉండేనా? కాక! ఆమె బాలికగా పెరిగెను. రాజకన్యలు నేర్వవలసిన విద్యలన్నీ బాలికవలె నేర్చుకొన్నది. ఆమె నిశ్చంకగా తమ గవతితల్లుల అన్నగారు శ్రీ జాయప మహాప్రభువు శిష్యురాలై నాట్యం నేర్చుకొన్నది. తాను బాలునిలా నేర్చుకొన్నది. హావభావవిలాసాలలో చెల్లి ముదులు మూటగట్టి ఉమాదేవిలా ఉంటే తానొక ఆడంగి అబ్బాయిలానాట్యం నేర్చుకొన్నది.

తన చెల్లి మహా విద్వాంసుడైన మహావైణికుడు శ్రీ సత్రము బొల్లమరాజు ద్యునికడ సంగీతమును, సర్వవిద్యలు వేదస్వరూపులైన ఈశ్వరసూరి పండితులు విద్యాగురువుగోతనతోపాటు నేర్చుకొన్నది. పాడే సమయంలో తన గొంతుక చెల్లెలి గొంతుకలా పంచమ స్వరశ్రుతి నే పలికేది. అందుకని తా నెప్పుడు మండ్రస్థాయిలో పాడుకొనునది.

శ్రీ వేమిటి ఆలోచనలు? ఎందుకు ఈ సాయంకాలము శ్రీ బాబయ్యగారు శివదేశికులవారు తనతో రాచకార్యాలు మాటలాడడానికి వస్తామన్నారు. లోనికి పోవాలి! అయినా వారు సాగానే వార్త వచ్చునుకదా! ముమ్మడమ్మ ఎంతవెళ్లి బాగులబాలిక! తన్ను పురుషునిథా ఎంచి సీత రాముని ప్రేమించినట్లు ప్రేమించినది. పార్వతి శివుని ప్రేమించినట్లు ప్రేమించినది. పాపం, ఆ బాలికకు నిజం తెలిసే ఎంతబాధపడుతుందో? శ్రీల హృదయం తనకు తెలుసును. తనకుమాత్రం తన హృదయం తెలుగునా? శ్రీ హృదయం శ్రీకే తెలియదా? ఏ సమయానికి శ్రీ హృదయం ఏవిధంగా ప్రసరిస్తుందో శ్రీకిని తెలియదు. తాను శ్రీ హృదయమూ, పురుష హృదయమూ తెలియలేని శిఖండిలా ఉండెను కాబోలు? పురుషుల హృదయం శ్రీలకు నిమిషంలో అవగతం అయితీరుతుంది.

చాళుక్య వీరభద్ర ప్రభువు హృదయం ఏ రీతి ప్రసరిస్తున్నదో తాను గ్రహింపగలుగునా? పెండ్లికాని బాలికలవంక వారెట్లుంధోయను జిజ్ఞాసచే

అయినతలెతిమాడడు. తాను బాలికనని ఆయన గ్రహించెనా? అట్లు తన్ను తడేక దీక్షతో గమనిస్తారేమి? ఆమహాభాగుడు శ్రీరామునిలా ఏకపత్నీవ్రతుడు కాగలడా? కాకపోయిన తనకేమి? ఆయన శ్రీకృష్ణునిలా పదారువేలమంది గోపికలను చేసుకుంటే తనకేమి? విష్ణువు బహుభార్యప్రియుడు, పరమశివునకును గంగ విషయములో బహుభార్యత్వదోషం సంభవించినది. కాని శ్రీరామున కేకపత్నీత్వవ్రతఫలం దక్కుంది. బ్రహ్మకూడా ఏకపత్నీవ్రతుడైనట్ట. వీరభద్ర మహాభావానికి జాయ భద్రకాళి. ఆమె రుద్రభావమే!

తన తల తిరుగుచున్నది. కొంచెంసేపు పెద్దతోటలో తిరిగి, మరి రావచ్చును. వెన్నెల ఎంతో అందంగా ఉంది.

రుద్రాంబిక అంతకన్న అంతకన్న బాలికఅయి తలుపు చేటికచే తెరిపించి బాహ్యవనంకోసం అడుగిడి నడిచింది.

శీతకాలం గడిచి వసంతకాలం చిన్న బాలకునిలా తోటలో ఆడుకుంటున్నది. మల్లె అంటులన్నీ చిగిర్చి మొగ్గలు తొడిగినవి.

మావిచెట్లు అన్నీ చిగురించి ఒత్తుగా పూతలతో పించెలతో నిండి ఉన్నాయి. అరటబోదలలో గలలు సహస్రఫలాలతో విష్ణునిపై వంగుశేషునిలా ఉన్నవి. వకుళపత్రాలు ఆ వనం అంతా పరీమళాలు విరజల్లుతున్నవి. సపమి నాటి చంద్రుడు వెన్నెలలో హృదయాల లోతులను కలతిపెట్టుతున్నాడు.

సక్రనే ఒంటిమిట్ట. దూరంగా చిన్నకొండలు భేషూలులా ఆకాశంలోకి తొంగిచూస్తున్నవి. లేడి రాణిలా దిక్కుల నాఘ్రూణిస్తూ, హంసల నడుమ క్రోడానగభృష కామె చేరినది. ఆ వెన్నెలలో నీలి కలవపూలు అప్పుడే వయసువచ్చిన కన్యహృదయంలా సౌరభాన్ని వెదజల్లుతున్నవి. ఆనాటి వంగి నీటిలోనుండే కాడతో ఒకపూవు పెరిగి నీటిని తన పయ్యెదకొంగుతో పుడిచి, నిలుచుంది. ఆ పూవు నాఘ్రూణించుచు ఎదుట ఒక పురుషునిచూచి, అలాగే మాన్పడిపోయింది.

ఆ పురుషుడు ఈ దివ్యమూర్తిని చూచి చెప్పలుదక్కి అల్లె నిలుచుండి పోయినాడు.

౫

ఆ పురుషుడు చాగుకృష్ణ వీరభద్రుడని గ్రహించగానే రుద్రదేవి గజ గజ వణకినది. ఈ పురుషుడుకాదూ తన హృదయమంతా నిండి, తన జీవితమంతా ప్రసరిస్తున్నది? ఈ పురుషుడుకాదూ తాను చేయదలచుకోని ఈ శ్రీ వేష ధారణయు తనచేత చేయించింది?

ఈ కాసే వెన్నెలమూర్తిలా ఉన్నాడే మహాభాగుడు. తా నెప్పుడూ చేయని మూర్ఖకార్యంచేసి, ఈ ఉతముని కట్టబడెనది. అతడు తన్నెమిని కొనుసో? అతడు నిజం గ్రహించునా? గ్రహిస్తే ఏమితున్నదో!

గ్రహిస్తే గ్రహించినవాడుగాక. తన స్త్రీజన్మ ఈనాటికి సార్వక మయింది. వెన్నెల ఉండి ఆకాశాన చంద్రుడు లేకుండుట ఎట్లుసాధ్యము?

తన్నుచూచి ఆ ప్రభువు, ఆ ఉత్తమనాయకుడు విగ్రహమై ఆలా నిలుచుండిపోయినాడు! ఈ వెన్నెల కూడుకొని పాలరాయో, ఈ ఉత్తమ చాళుక్యుడైనది కాబోలు?

ఇంతలో రుద్రదేవికి ఏదియో సిగ్గు. ఏదియో మహాకాంక్ష. ఏదియో ఆతిపూజాభావము. కెరటాలై నిలువునా విరుచుకొని పడినాయి.

ఈ మహాపురుషుని పాదాలకడ మోకరించి, “ప్రభూ నేను నీ దాసిని, నీ భార్యను, నీ ప్రేయసిని, నీ ఆర్థాంగిని. నన్ను పాలించుకో. నన్నీ రాజ్య పాలనా భారంనుండి శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణిని ఎతుకొని పోయినట్లు ఎతుకుపో. నువ్వు పురుషుడవు. నేను స్త్రీని. నీకు నేను నాకు నీవు! గోదావరీ తీరంలో ఒక చిన్న ఆశ్రమం నిర్మించుకొని, ప్రేమతో, ప్రేమశ్రుతితో, ప్రేమరాగాలతో, ప్రేమగీతాలతో ఆ గోదావరీ తరంగాల ఉయ్యాల లూగుతూ ప్రవహిస్తూ, సర్వప్రకృతిలో భాగమై, కోకిలలతో కొమ్మకొమ్మకూ ఎగురుతూ, జక్కవజంటతో నీరరేఖలలో సుదులాతూ, రెండు పూవులులా, రెండు లేత రెమ్మలులా లోకానికి దూరంగా, లోకప్రేమ నవనీతంలో కణాలవుతూ ప్రేమాపనిషన్మంత్రంలో మంత్ర వ్యాఖ్యానాలవుతూ తరింపకూడదా ప్రభూ!” అని తన్నుగ్పించుకుందా మని రుద్రదేవి అనుకొన్నది.

ఎంత ఉత్తమమైనా, స్త్రీ పురుష ప్రేమ, వ్యక్తిమాత్ర సంబంధం కలది. ప్రేమికులు లోకంలో ఇద్దరే. వారికింక ఏమి ఉంది? కాని లోకం ఏమవుతుంది? తల్లిదండ్రులు లేని బిడ్డలు, భర్తలు లేని భార్యలు, వికలాంగులై తమ్ము పోషించుకోలేని పురుషులు, రోగపీడితులైన నరులు జరాదుఃఖితులై అసహాయులైన మానవులు, క్రూరులచే హింసించబడే సాధువులు, ఊమదేవత పాదాల నలిగిపోయే జనులు, కోటానుకోట్ల జనులు, వారి చిన్నచిన్న గ్రామాలు, వారి వృత్తులు, వారి వ్యవసాయాలు, వారి ఆనందాలు, శాంతప్రవాహాలైన వారి జీవితాలు ఇవి అన్నీ ధర్మం నెరవేర్చడానికి భయపడే ప్రభువువల వంచితమై, ఆపశ్రుతి స్వరూపమై స్రళయంలో మగ్గిపోవునుకదా!

అలాంటి హీనరాజశాబకం తాను కాదనుకోడం, ఎంత అధర్మము, ఎంత నీరస నిర్వేదము! మహాధన్వి అయిన ఆర్జునుడు ఆ మహాదోషం ఆచరింప బోతే భగవానుడు శ్రీకృష్ణుడతనిని రక్షించాడు. తన్నెవ్వరిక్కడ రక్షించేది?

తానే అను స్త్రీ పురుషానుగాక!

ఆమె వెనక్కు తిరిగి, ఆ వెన్నెలలో ఆ వసంతయామినీ వికాసంలో, ఆ మత్తపుష్ప సౌరభాలలో, ఆ శకుంత కలకలారావ గాఢగీతికలలో అన్నికలూ అక్కడే దిగజార్చి, కఠిన ధర్మాభిముఖయై పరుగెత్తిపోయింది.

* * * * *

ఎవరాదేవి? ఏలోకాలనుండి దిగివచ్చింది? ఎందుకు వచ్చింది?

కాకతీయకులదేవత కాకతీ దేవియా? ఆమెకు సైదోడు ఏకవీరయా?

ఈలాంటి అందం లోకంలో ఉండదు. ఆమె స్త్రీ కాదు, సౌందర్యవతీ కాదు! ఆమె స్త్రీత్వాతీతమైన ఒక మహాభావం, సౌందర్యమూలమైన దివ్యాతి దివ్య సౌందర్యం! ఆమె స్వప్నాల మించిన స్వప్నం! ఎవరీబాల? వెన్నెలలో వచ్చి వెన్నెలలో కరిగిపోయినది. “నువ్వెవరవు దేవీ! అచ్చరలను నలుపు చేయ నారాయణు ధూర్వశిని పుట్టించాడు. ఆ ఊర్వశీ దివ్యతేజస్సును మీనుగురు నొనర్చు మహా తేజస్సువా? తనకా నిమేషము చైతన్యమే తప్పినది. కన్నులు మూతలు పడలేదేమి? తన పెదవులు మాటలేని కదలిక అయినా పొందలేకపోయినవేమి?”

ఈమూర్తి తనకు సన్నిహితము. దూరమును! ఆ బాలికలో తాను కనిన స్వప్నాలు, తాను రచించుకొన్న అమృతగానాలు, అణువులై ఈ యాపును పొందినవే. ఈణమాత్రం కన్నులు మూసుకొన్న తన కర్ణాలకు ఆమె సౌందర్యాలు ఏవో శారద వీణాగానాలై వినిపించినవేమి?

దేళికు లీ సౌందర్యదర్శనానికా నన్నీవనంలో ఈ వెన్నెలలో వదిలి వెళ్ళిపోయారు?

తనతో ఆఖేటక్రీడకు వేంచేసిన ఒక గుప్తభావము, సర్వ గోప్యాలువదలి తనకీ పవిత్ర ముహూర్తంలో ప్రత్యక్షమయినదా?

“దేవీ! ఆంధ్రప్రభాహృదయ నటద్దివ్యచరణ స్వర్ణమంజీరగానజీవితా! ఈ పవిత్రక్షణమే నాకు సర్వానుభూతి పుంజమై, ఇంకనుంచి ఒక్కణ్ణే ఈ జీవితపథాల్లో యాత్రచేయ ఆదేశించినావా?”

ఆతడు కరిగిపోయినాడు. గంభీర జీవిత్యై, మహావీరుడై అతిరథుడై, దుష్టతురగ రేఖారేవంతుడై, గజసాహితై, నరలోక సుందరుడై, శత్రుమత్తగజ సింహమైన ఆ ఉత్తమ చాళుక్యుడు తన్నులమివేసిన లోకోత్తరప్రేమశక్తిచే కరిగి, అమృత బిందుద్వయాంకితలోచనాంచలుడయ్యాడు.

“ఏమయ్యా వీరభద్రప్రభూ! వెన్నెలలో స్వప్నాలు కంటున్నావా? మూయబడిన ఆ గుమ్మంవంక అరమూతలు కన్నులు చూచేవు! ఏ మహానిధి ఆ వెనుక ఉందనుకున్నావు?”

శివదేవయ్య మాటలు స్వప్నమధ్యంలో సముద్ర ఘోషలా వినబడి, వీరభద్రప్రభువు ఉలిక్కిపడి సిగ్గుతో వివర్ణముఖుడై, మగల ధైర్యం చిక్కబట్టి, “ఒక దేవి ప్రత్యక్షమై మాయమైనది - గురుదేవా!” అన్నాడు.

శివదేవయ్య, ఆ ఇరువురు తిలింగదేశ మహావ్యక్తులూ ఒక్క మహారామత్రం తాంసిల్లి విడిపోవడం చెట్ల - మనుండి గమనించినాడు. ఆయన గమనించినాడని చాళుక్య వీరభద్రుడు గ్రహించుకొన్నాడు. వీరభద్రుడని గ్రహించాడని శివదేవయ్య దేశికులు ఆర్థం చేసుకొన్నారు.

ఒకరివైపు ఒకరు ఒకనిమేషం పోరాజూచి పక్కన నవ్వుకొన్నారు.

ఇరువురూ కలిసి నెమ్మదిగా యువరాజు నగరిలోకి వెళ్లుచుండగా, సేవకులు, లేఖకులు, దేవాలకులు, కించుకులు, అంగరక్షకులు వంగి సమస్కరించుచుండిరి. సభామందిరాలు గడచి ఆలోచనామందిరంలోకి ఒక దావారిపడు దారిచూపుచుండ బోయి అందు సుఖాననాల ఆసీనులయ్యారు.

శివ :- ప్రభూ! కాళింగుడు సింహాద్రికడ దండువిడిసి, రాణ్యహేంద్రవరం వరకూ యుద్ధయాత్ర సాగించి కోనసీమామండల ప్రభువులు హైహయాల నోడించి. గోదావరిదాటి నిడుదప్రోలుపైపడ నన్నాడని మీకు తెలిసిన కేగు నమ్మకమైనదేనా?

వీర :- గురుదేవా! ఆ వేగునడిపింది మా నాయనగారి అంతరింగిక సేనాపతి. సోమనాథదేవులు. ఆ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడు చాణక్యదేవునకు గురువు కాదగిన ప్రతిభాకారి!

శివ :- కాళింగుని ఈ ఉన్మాదానికి కారణం?

వీర :- మన రాజ్యంలో ఉన్న కొందరు పెద్దలట!

శివ :- ఎవరు వారు?

—

యువరాజు లోనికివచ్చి దేశికులకు సమస్కరించి, వీరభద్రుని నమస్కారమందుకొని వీరముపై నాసీనుడయ్యాను.

యువరాజు చూపులో మాడలలో, నడవడిలో తొండపాటుగాని త్రపాభావంగాని ఇసుమంతైనా గోచరించుటలేదు.

రుద్ర :- కాబట్టి బాబయ్యాగ లేమంటారు? వెంటనే కటకంపైకి ఎవర్ని పంపాలని?

రుద్రదేవి

హరించా డితడు అని వార్తవచ్చింది. ఆ విషయం మీకు తెలుసునా గొంకరాజుగారూ?

గొంక :- చితం మహారాజా! ఆ విషయం మరి దారుణమండి. వరమాన పుర ప్రభువు కుమారులకు ఆదవోనివారి అమ్మాయి అన్నాంబికాదేవిని ఇవ్వడానికి నిశ్చయించడం, ఆ వివాహానికి అనేకవీరులతో, లకుమయారెడ్డి తల్లి వెళ్ళడం, మహాప్రభువులు, మంత్రులు ఆశీర్వాదనాలతో వఘావరులకు బహు మతులు పంపడం జరిగింది.

రుద్ర :- అవును. అది అంతా మాకు తెలుసును. ఆ పీటలమీద, పెళ్ళి చెడగొట్టా డీ గజదొంగే!

గొంక :- అవధారు మహారాజా! ఆ పెళ్ళి ఆలా చెడగొట్టి ఈ గన్నయ్య పెళ్ళికొడుకును ఎతుకు పారిపోయి మరి వారంగోజులకు వరమానపురం తిరిగి పంపాడట! వివాహానికి ఉప్పల సోమప్రభువు వచ్చి, మీకు గోనగన్నయ్య తల చూపిస్తానని రాజలోకం ఎదుట ప్రగల్భాలాడి, తిన్నగా తన నగరానికి వేంచేస్తున్నాడట.

రుద్ర :- మంచిది.

గొంక :- దారిలో విఠలధరణీశుడు, నూరనరెడ్డి కొద్ది సైన్యంతో ఉప్పల సోమనికి ఎదురుపడ్డారట. పాపం ఉప్పల సోమప్రభువుతో వేయిమంది సైనికులే ఉన్నారట! ఆ గజదొంగలతో నాలుగువేలమంది రాక్షసులున్నారట.

రుద్ర :- గజదొంగలబలం ఎప్పుడూ అంతేకాదా, గొంక ప్రభూ!

గొంక :- చిత్తం! చిత్తం! సోమరాజు “ఇదా మగతనం మా బలగం తక్కువ అని చూచి ఈలా చేయడానికి వచ్చారు నికృష్టులు” అని అరచాడట!

రుద్ర :- ఆఁ!

గొంక :- ఆ వెంట ఎక్కడనుంచి ఉరికాడో గన్నారెడ్డి నవ్వుకుంటూ కత్తి ఝుళిపిస్తూ వచ్చాడట.

రుద్రప్రభువు ముందుకువంగి “ఆతర్వాత ఏమయిందీ?” అని అడిగినారు.

౧౦

గొంకరాజు ప్రభువు సుద్దేశించి ఉప్పల సోమప్రభువుని గాథను ఇల్లా మనవిచేసిన వాడాయెను.

“మహాప్రభూ! సేవకుడను, అప్పుడు గన్నారెడ్డి ఉప్పల సోమరాజును చూచి, ‘ఓయీ! మగవాడా! ఓయి మహాకఠిన ప్రతిజ్ఞ పట్టినవాడా! నువ్వు నా తల రాజలోకం పాదాలముందర చెండులా పడవేస్తు నన్నావట. ఇదిగో

“అది నా తల. నీసైన్యం నా సైన్యం యుద్ధానికి దిగనవసరంలేదు. నీ సైన్యం యావత్తూ ఇదివరకే నా పక్షం తీరిగిపోయింది. ఇక నువ్వు నేనే యుద్ధయుద్ధం చేద్దాము. నువ్వు ఖడ్గయుద్ధంలో ఆరితేరిన మగవాడు కలవాడ వన ఛప్పన్న దేశాలూ పేరుపొందావు. నేను గజదొంగను. నువ్వు నా తల కొట్టినావా ఎవ్వరుగాని నీ జోలికారారు. నీ దేశంలో దిగబెడదావు. ఎంత చెడిపోయినా నేను శ్రీబుద్ధారెడ్డిపభువు కుమారుణి. అతడు నా తమ్ముడు విరల ప్రభువు. అతడు నా మాట పాలనఅవునట్లు చూడగలవాడు’ అని చెప్పి పకపక నవ్వాడట.

“మహాప్రభువులు ఉప్పల సోముని ఖడ్గ యుద్ధ నిపుణత్వం ఎరుగుదురు గదా! ఖడ్గ, కరవాల భిండివాల, ఛురికా యుద్ధాలలో లోకప్రఖ్యాతి పొందిన ఉప్పలసోముడు గోనగన్నయ్యలా ఆరడుగులపైన పొడుగునాడు. విశాలమైన నక్షం కలవాడు. దీర్ఘ బాహువులవాడు. మొక్కవోని పరాక్రమం కలవాడు. భీకరమైన తేనెకన్నులు కలవాడు. కండలుపట్టిన దేహం కలవాడు. గోన గన్నారెడ్డి మాటలు పూర్తికాకుండా మెరుపువేగంతో కత్తితీయడం, పిడుగు వేగంతో గన్నయ్యపాదిక ఉరికి, కత్తి నెత్తి ఆతని శిరస్సుపై అఖండశక్తితో వేకాడు. ఆ ప్రేటుతో గన్నయ్య ఖండితమస్తకుడై పడిపోవలసిందే.

“కాని గన్నయ్య మెరుపును మించిన వేగంతో వెనక్కు ఉరికి ఆ ప్రేటు తప్పించుకొన్నాడు. అక్కడనుండి పకపక నవ్వుతూ, ఉప్పల సోముని అపహాస్యం చేస్తూ, గోనగన్నయ్య చేసిన యుద్ధం దేవతలు చూసి ఆనందించినారట!”

రుద్ర :- గన్నయ్య కత్తియుద్ధంలో అంత మొనగాడా!

గొంక :- దివ్యచిత్తం మహారాజా! ఆనాడు ఉప్పల సోమప్రభువు చూపిన కత్తియుద్ధ విచిత్రాలు ఇదివరకెన్నడూ ఎవ్వరూ చూపలేదట! గన్నయ్య ఓయి ఉప్పలసోమా! తిన్న ఇంటికి వాసాలు లెక్కపెట్టావు, వాసాలెన్ని? నువ్వు రుద్రప్రభువును సింహాసనంమీదనుంచి లాగి పారవేసే అపరరావణా సురుడవు? ఓహో కొత్తచక్రవర్తి! జాయపమహారాజభృత్యా! ఉప్పుచేపలుతినే అఖండవీరా! ఏదిరా నీ కరవాల విక్రమము? ఆడదాని చేతికూడు తినవేమి? ఆదోనివారూ, మా పినతండ్రీగారు మంచి హంతకుణ్ణి చేరదీశారు. ఆ హంతకుడు ఉప్పుతిని ముప్పందం అవుతాడట!” ఈలాటి మాటలంటూ ప్రళయ నాట్లమే చేశాడట. అంతటి వీరుడూ, ఉప్పలసోమన్న చెమటలు కారిపోవగా యుద్ధం చేస్తున్నాడట. గరుడపుత్రంతో పెకెగిరి, గోనవారిబాలుడు కత్తిపెకెతే సరికే నంగి గన్నయ్య పొట్టలో సొడవబోగా గన్నయ్య పకపక నవ్వి పర్వత చంక్రమణంచేసి కాలిజోడుతో ఆ కత్తిని పక్కకుతన్ని, వెంటనే కుడ్డబంధన విధానాన కత్తిని మూడు నిలువుకోతలులాగి క్రిందికొట్టి కత్తితో చక్రధారికా ప్రయోగంచేసి ఉప్పలసోముని తల ఆకాశానకు ఎగరగొట్టాడట!

శివ ..

మహారాజుకు ..

వీర :- ప్ర

వారికి బాసట అవు

రుద్ర :- చాళి

శౌణయాదవులు ఏడు
విధానం ఆలోచించా
ఏబది వేల విలుకాండు,
బయలుదేరి గోదావరి
ప్రభువైన అనంగళో
కులవారు ఇందులూ
పోయి ఇటువైపు
మధ్యపడి కాళి.

శివ :-

యాత్రావిధ

రుద్ర

పంపించండి.

మన

భద్రుడు ?

సిరి

ధం ధం
సైన్యాలు

గా భేరిలు సంకేత
పరిసినప్పుడు పొంగి
కాయి. ఆ మహా
వి. 'ఆఁ' అని అనే
వైపునుంచి, ఏనుగులు
పడట వచ్చినవి.
కొన్ని కాల్యలాలు,

కామని తెలుసు
క్లి, అశ్వకుల్లి
చెండాడడం
కాలుసున్నవి.
యచుకుపడే
గురాలు,
బాణాలు!

నీరంది.
శిన్న

రుద్ర :- హర! హర! విమిదారుణము! ఎంతటి వీరునికి ఎంతగతి పట్టింది. గొంకప్రభూ! గన్నయ్య గజగొంగయ్య, ఈలా పాడయిపోయినాడేమి?

గొంక :- మహాప్రభువలకు తెలియని రహస్యాలున్నాయా?

రుద్ర :- మీరా దొంగవిషయం జాగ్రత్తగా కనుక్కోండి. ఇది మా ఆజ్ఞ. విర్యాలగొంకరాజు యువమహారాజుకడ సెలవుతీసికొని వెళ్ళిపోయాడు.

మహారాజు నెంటునే లేచి దొవారికలు ఆవునేతి కాగడాలతో దారిమాప అభ్యంతర మందిరాలలోని పూజాగృహానకు పోయి, పురోహితుడు ప్రసాద మండీయ కన్నుల కద్దుకొని నేవించి, మహానసగృహాలలో భోజనమందిరానకు పోయినారు.

అక్కడ మణులు పొదిగిన దంతపుపీఠంపై మహారాజు అధివసించారు. ఎదుట బంగారపు ఆరటిఆకు పెద్ద ఆరటిఆకులో ఉంచబడినది. ఆ బంగారపు ఆకుచుట్టూ, బంగారపు గిన్నెలలో కూరలు, పులుసులూ, పచ్చళ్లు ఉంచబడినవి. వీరశైవులు మాంసాదులు తినరు. లింగము కట్టుకున్న మనుష్యుడు మధు మాంసాదులు వర్జించి తీరవలయును. కాకతీయప్రభువులు రుద్రదేవ చక్రవర్తి కాలంనుంచి మధుమాంసాదులు మానివేసిరి.

రుద్రదేవ మహారాజు భోజన మారగించి, లేవగా పరిచారికలు బంగారు చెంబులతో నీరు కొనివచ్చి చేతులుకడిగి తుడిచినారు.

ప్రభువు తాంబూలమందిరములోనికి పోయి, ఒకపత్యంకపీఠంపై అధివసించగానే మహారాణి శ్రీ ముమ్మడాంబికాదేవి రా ననుమతి వేడినారని వార్త వచ్చినది.

రుద్రదేవ ప్రభువులేచి చిరునవ్వుతో సంతోషంతో తన నగరులోనుండి ముమ్మడాంబికాదేవి నగరునకు పోవు మందిరాలవైపు నడుస్తూ ఎదురేగిన వారయిరి.

ఇంతలో క్రొక్కారు మెరుంగు తీవలా, ఆకాశాన్నుంచి దిగివచ్చే రతిదేవిలా, మహేశ్వరునికై హైమవతి హృదయంలోంచి బయలు వెడలిన దివ్యకాంక్షలా ముమ్మడాంబిక లతుక అలంకరించిన పాదాల బంగారుగజ్జియలు, మంజీరాలు గలగలలాడ ఒయ్యారంగా నడుస్తూ భర్త కెదురువచ్చినది. రుద్ర ప్రభువు చేతులుచాచి ముమ్మడాంబిక చేతులు ప్రేమతో పట్టి “మహారాణీ! నా మందిరానికి దయచేయండి. మీకు ఒక పరమరహస్యం మనవి చేస్తాను. రండి, నా పూజామందిరానకు” అని అనునయించినారు.

మహారాజును మహారాణియు కలిసి మహారాజు పూజామందిరానకు పోయినారు.

రుద్ర :- దేవీ నా జీవితానికి అవసరమైతే మీరు తగిన సహాయం చేయగలరా?

ముమ్మ:- ప్రభూ! మీరు నా దైవము; మీరే నా ప్రభువులు, మీరే నా జీవితము. నా సర్వస్వము మీకై అర్పించివేయడానికి నే నెప్పుడూ సిద్ధమే.

రుద్ర:- దేవీ! అదిగో పూజామందిరం. అందులో పరమశివుడూ, విశాలాక్షీ, గణపతి, కుమారస్వామి మున్నగు దేవతలు ఆహూతులై ఉన్నారు. వారందరి సాక్షిగా నేను మీకు మనవిచేసే విషయాలు ఆత్యంత నిగూఢాలు. ఒకటి: మనరాజ్యం కోసము మా నాయనగారు చేయగూడని పని ఒకటి చేశారు. అది నేను భక్తితో తలదాల్చాను.

ముమ్మ:- మహారాజా! తాము ఆలోచించికుండా చేసినదే ఉత్తమము. ఇక ఆలోచించి చేసినపని ఉత్తమోత్తమమేగదా!

రుద్ర:- వారే నాచేత ఆ వ్రతము పట్టించారు.

ముమ్మ:- మహాప్రభూ! అది మహాప్రసాదం.

రుద్రదేవ ప్రభువు పూజామండపంకిడ మోకరించి పది విఘడియలు ప్రార్థించారు. అంత వారు లేచినవార్లో మహారాజీని తనదగ్గర కూర్చుండ ప్రార్థించారు.

“ఈ రహస్యం మీరు ధైర్యంతో భరించాలి. పురుషులకు నా కున్న కుంతల సౌభాగ్యం ఎన్నడైనా చూశారా దేవీ?”

“లేదు. ఆ సౌభాగ్యం చూచిన నాకు ఆత్యంతాశ్చర్యం జనించింది.”

“నా ఈడులో నూనూగు మీసలైనా రాని పురుషులుంటారా దేవీ?”

“చిరం. ఆ విషయమూ నా కెప్పుడూ ఆశ్చర్యం కలగజేస్తూనే ఉంటుంది ప్రభూ!”

“శ్రీ గణపతి రుద్రదేవ చక్రవర్తికి పురుష సంతానము లేదు”

“అఁ! ఏమి తాము వచించేది! నాకేదో దడవస్తున్నది? తాము...? తా...?”

“శ్రీ గణపతి రుద్రదేవసార్వభౌములకు ఇద్దరుకొమార్తెలు.”

“ఇక్కరా గణపాంబాదేవిగారు ఒక్క రేకాదా?”

“నేను చక్రవర్తి పెద్దకొమార్తెను. నాపేరు రుద్రదేవి.”

ఈ విషయాలు రుద్రదేవి చెప్పడం ప్రారంభించినప్పటినుంచిన్నీ గజగజ వణకుచున్న ముమ్మడాంబిక కంట జలజల బాష్పవారి ప్రవహించిపోయినది. ఆమె పట్టలేక రుద్రదేవి ఒడిలోవారి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చినది. ఆ క్షణం ఒక దివ్యసుందరవిగ్రహుడు కాపంచేత శ్రీగా మారిపోతున్నట్లు ఆమె భావించు కొని మరియు దుఃఖించినది. తాను తన ఆత్మేశ్వరుని గాఢంగా కాగలించుకుంటే ఆయన పురుషత్వము నశించి పోదని రుద్రదేవిని ఆ బాలిక ఇంకా గాఢంగా హృదయాని కదుముకున్నది.

తన తెలివితేమిచే తన పురుషుడు పురుషత్వం కోలుపోతున్నాడని ఆమె భావించుకొని గజగజ వణకిపోయినది. తనభర్త కేదో మహదాపద సంభవించినదని ఆమె శరభూత చెందిన కపోతరాజును చూచిన కపోతిలా మూర్ఛపోయింది.

రుద్రదేవ ప్రభువు 'ఎవరక్కడ?' అని కేకవేసినారు. పలువురు పరిచారికలు పరువిడి వచ్చి ముమ్ముడమ్ముకు శీతలోపచారాలు చేయగానే, ఆమె తెలివినందింది.

“మహారాణీ! ఉపశమించండి. మీరంత బాధ పడుదురని ఎరిగి ఉండినీ నేను తొందరపడి చెప్పి వేసినాను.”

“మహాప్రభూ! మీరు చెప్పేవిషయాలు నాకేమీ అర్థంకాలేదు.”

“నేను మీబోటి బాలికను. మా నాయనగారు పుత్రుని వాంఛించి, వాంఛించి, స్వయంభూదేవుని పూజించి, పూజించి, నన్ను గన్నారు. ఎన్నాళ్లొ పిల్లలు లేనివారికి నేను కలగడమే బ్రహ్మనందమైనది. కాని పుత్రికననే విచారము వాడిని వెన్నంటింది. అప్పుడే విశ్వేశ్వర శివదేశికులు, 'భగవంతుని విలాసాలు అరం చేసుకొని పురుషుడు ఆనందించాలి. పరమశివుని కృపవల్ల కాకతీయసామ్రాజ్యవిచ్చిన్నానికి శుంభనిశుంభాది రాక్షసులెవరో ఉద్భవించి ఉంటారు. వాడిని సంహరించడానికి దేవియే రుద్రదేవిగా ఉద్భవించిఉంటుంది. అందుకని ఈ బాలికను కొమరునిగా పెంచవలసింది. తర్వాత కొమరుడు పుట్టితే, అప్పుడీమె బాలికయని తెలుపవచ్చును. సార్వభౌమా!' అని ఉపదేశించినారట. ఇల్లీ! అప్పటినుండి నేనట్లా పెరిగినాను. వీర విద్యలన్నీ నేర్చాను. నువ్వు నాబిడ్డవు. నువ్వు నాకెల్లివి. నాగరాజున్ని కొమరుడు కలక్కపోతే నీపుత్రుడే నాప పుత్రుడౌతాడుడేవీ! నువ్వు జాయపసేనాని కొమరితవు. ధైర్యంపిడి మొరకు స్త్రీలా ఈలా దుఃఖిస్తారా? నువ్వు కోరిన మహాపురుషుడు దేవలోకంలో ఉన్నా వానిని బట్టితెచ్చి నీకు సమర్పిస్తాను. మేమంతా చేసిన ఈ అన్యాయానికి క్షమించానని నా హృదయంమీద వ్రాలు.” అని రుద్రమదేవి కంట తడిచేసినది.

ముగ్ధుడాంబిక రుద్రదేవి మోము నిమేషమాత్రం తిలకించి, కన్నీటితో తడిసిన పెదవులపై, మేఘాలమధ్య నిర్మలాకాశంలో వికసించిన పూర్ణచంద్రునిలా, నవ్వు వెలుగుతూ ఉండగా రుద్రమదేవి హృదయంమీద వారింది.

చతుర్థ గాథ

అన్నాంబిక

౧

ఆయనెంత తీవిగా ఉన్నారు! అవును. పూజ్యులైన గోన బుడారాడి సాహిణి మహారాజు పుత్రుడైన పురుషునకు మహారాజు తీవి రాకుండా ఏలా ఉండగలదు?

అన్నాంబిక అంతు దొరకని ఆలోచనలతో తన అంతఃపురంలో సంగీత మందిరంలో దిండ్లు అలంకరించిన ఒక రత్నకంబళిపై, మెతని పట్టుదిండుపై ఒరిగి కూర్చుండియున్నది. ఆ మందిరము నిండా అనేక వాద్యవిశేషాలు వివిధ పేటికలలో ఉన్నవి. ఆమె ప్రక్కనే వల్లకి ఒకటి మంజులాంగుళీ స్పర్శ నాకాంక్షించి ఉన్నది. ఆ మందిరమంతా రత్నకంబళు పరచి ఉన్నవి. వానిపై పట్టుదిండ్లు అక్కడ అక్కడ ఉంచబడినవి.

అన్నాంబిక పద్మాసనం వేసుకొని కూర్చుండి వీణామతల్లిని ఒడిలోనికి తీసికొని,

“లోక భీకరులైన దొంగల
మూకలను పాలించు అలక
న్నాకు చరితమువల్లకీ! పలు
పోకలను పాడేవు తగునటె వల్లకీ!”
అని ఒకపాట ఆలపించింది.

ఆమెకు కంటనీరు తిరిగిపోయినది. వసంతకాలంలో తొలకరి చినుకులు హృదయమందు దాచుకున్న చిన్న మేఘాలలా ఆమెకన్నుల నీరు కమ్ముకుంది.

“కొండరాళ్ళో, దండకాటవో
ముండ్లదారులో, మండుఇసుకలో
నిండే నేమో హృదయమందున
దండువెడలే దొంగటే?”

అన్నాంబిక సౌందర్యం ఆంధ్రలోకంలో వింతగా చెప్పుకుంటారు. అన్నాంబిక విద్య, అన్నాంబిక శేషుషీగంపన్నత ధూపకరండమునుండి దెసలన్నీ కమ్మే పరీమళంలా దేశాలన్నీ ప్రసరించింది.

మహారాష్ట్ర యాదచుడు, చోళపాండ్యదేశ దాక్షిణ త్యప్రభువులు కథంబగాంగులు, కుంతలచాళుక్యుడు అన్నాంబికను వాంఛించారు. అయినా

కోటారెడ్డి తోటి మండలేశ్వరుని తనయునకు ఆ దివ్యశారద అన్నాంబికను ఉద్వాహించేయ సంకల్పించాడు. కోటారెడ్డి ఆ బాలికహృదయం ఏమి అర్థం చేసికోగలడు?

శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తి తన బాలికనే రుద్రదేవునిగా పెంచినాడని వీలా ఊహించాడో, అలాగే తాను తన కుమార్తెను బాలునిగా పెంచాడు. అక్కడ శివదేవయ్య మంత్రి ఇక్కడ ఏడీ? తోడే ప్రభువులు నవ్వుతున్నారని అనుకున్నాడు. తన తనయమీద నిష్కారణకోపం వహించి ఎందుకో మండి పోయినాడు.

ఆత్యంతపాపం చేసుకొన్నవానికిగాని బాలికలు జన్మించరట. అందులో, బాలురు కలుగకుండా ఒక్క బాలికలే ఉద్భవించినవాని జన్మ రారవాది నరక హేతువట. కోటారెడ్డి ధర్మశాస్త్రం ఆతని హృదయంలోంచే జన్మంపొందింది! ఆ ధర్మాన్ని పాలించే ప్రభువు ఆయనే! ఒక్కొక్కనాడు తనఒంటికూతును చూసే ఆదవోని ప్రభువుకు అపరిమితప్రేమ, ఒక దినం పుత్రికను, పురుష జేషంతో ఉండేదానాలో, తనతోపాటు వచ్చి అర్థసింహాసనమెక్కి రాజకార్యాలలో పాల్గొనుమనేవాడు. మరొక్కదినాన 'నవ్వు బాలుడవై ఎందుకు పుట్టలేదు అన్నమడేపి! దుస్తరమైన నీ విధిని నేను దాటప్రయత్నం చేయడమేమిటి?' అనేవాడు.

అన్నమడేవికి వరదారెడ్డి సాహిణిని వివాహమాడ ఇష్టంలేదని కోటారెడ్డికి దేవేరి స్పష్టంగా తెలియజేసిన సమయంలో అవుననుకొన్నాడు. మళ్ళీ శుభ ముహూర్తము నిర్ణయం చేస్తున్నాము అని లకుమరూరెడ్డి వార్త నంపగానే శుభ మనుకొన్నాడు.

“చిన్న బిడ్డలకు ఇష్టానిష్టములేమిటి? అన్నాంబిక ముక్కుపచ్చలారని కనుగందు. మంచీచెడ్డా ఆమెకేమి తెలుస్తుంది. మహారాణి తనకు అన్నాంబిక ఒకరే సంతానం కనుక చిన్నతనాన్నుంచీ ఆల్లారుముద్దుగా పెంచుకొంది. అందువల్ల ఆ బిడ్డ ఏమంటే తానూ అదే అంటుంది. రాచరికపు విషయాలు ఆడ వారి కేమి తెలుస్తాయి?” అని వందిభూపాలు డన్నాడు. పాపం అంతదిట్టమైన వీరుడై కూడా ఆలా గన్నారెడ్డి చేతులో హతమారిపోయాడేమిటి? కందనోలంతా బట్టుకొని ఆ పాపి రాజ్యం సాధించాడు; కోటంతా బాగుచేయించాడు. మహావీరుడు ఉప్పలసోమప్రభువు గన్నయ్యతల తెస్తానని ప్రభులోకం ముంఘ అన్నమాటలు ఎదురుతిరిగి ఆతని తలనే గన్నారెడ్డి పాదాలముందు పడ చేయించాయి.

ఆ ప్రభువు శవాన్ని మంచిగంధపు పేటికలో ఆయన రాజధానికి సగౌరవంగా పంపాడట, ఆ గజదొంగ. ఆ పరమపాపికి గౌరవం చేయడంకూడా తెలుసునా? వాడుకదా పీటలమీది పెళ్ళి చెడగొట్టినాడు. వాణ్ణి; వాడి తమ్ముణ్ణి వివాహ సభామందిరంలోనే స్తంభాలకు కట్టి వివాహం వైభవంగా

చేయాలి. ఆదవోని మహాప్రభువులను అవమానంచేసి బ్రతికిపోయిన మగవాడింత వరకు ఎవరున్నాడు? ఏది పట్లయినా అన్నాంబిక వివాహం త్వరగా ముగించాలి.

ఈ నిర్ణయానికి రాగానే ఆదవోని ప్రభువు అంతరంగికురాలైన అంతఃపుర పరిచారిక నొకరితను ఆలోచనా మందిరంలోనికి రా నాజ్ పంపినవాడయ్యెను. ఆమెవచ్చి ప్రభువునకు మోకరించి లేచి నిలుచుండి 'అజ్ఞ' అని చేతులు జోడించినది.

“నీవుపోయి, మహారాణిగారితో, రాజకుమారికి మళ్ళీ వివాహము మూరము సీరమయిందనీ, బాలికల ఇష్టానిష్టాలు ఉత్తమ రాజకీయాలకు అడ్డం రాకూడదనినీ, రాజకుమారి భక్తితో వివాహసంసిద్ధయై ఉండవలసిందనీ మహారాణి నా ఆజ్ఞగా తెలియజేయవలసిందనీ మనవి చేయుము.”

ఆ పరిచారిక చిన్న నాటకం చేసి అంతఃపురాలలో పెరిగినది. అంతఃపుర స్త్రీలలో ఒలముకలవాళ్ళకు ఏక, యుద్ధవ్యవసాయ నిపుణులుగా శిక్షినిస్తారు. వారు పురుషులతో సమంగా యుద్ధంచేయగలరు. అంతఃపుర రాజకీయాలు సాధారణంగా వారు పట్టించుకొను. తమ ప్రభువులకు, శేవేరులకు అత్యంత భక్తితో శేవచేస్తూ అవసరమైతే ప్రాణాలు సమర్పించడానికి ఏమీ వెనుకీరురు.

ఆ పరిచారిక తిన్నగా మహారాణికడకుపోయి, ప్రభువు తనకప్పగించిన సందేశం వారికి మనవిచేసింది. మహారాణి ఆశ్చర్యమంది, అమ్మాయి వివాహం విషయంలో ఏలాటి విషయ సమస్యలు తమ రాజ్యానికి రానున్నాయి అని భయపడి, భవిష్యత్తు తమ కలదేవత కొకలాక్షి దేవి కరుణవల్లనే సుఖంగా పరిణమించాలని కనులమూసి ప్రార్థించుకొన్నది.

౨

తండ్రిగారి ఆజ్ఞవిన్నది అగ్నాంబికకుమారి. వివాహానికి గండవ ముహూర్తము నిశ్చయమయిందని సుధలేఖలలో వర్ణమానపుర రాజపురోహితుడు ఇరవై ఐదు ఏనుగులతో, మూడు మార్ల ఆశ్విపాలతో, ఇయిమంది సర్వాయుధోపేక్షలగు సైనికులతో, బంగారు కట్టల అంపలం ఎక్కి ఆదవోని వచ్చాడు.

ఈ కథంగా ముహూర్త నిశ్చయ ప్రతీక ఒక్క చక్రవర్తుల కుటుంబ వివాహ విషయంలోనే చూపబడినది. లకుమగూరెడ్డి ప్రభువునకు తన హృదయంలో చక్రవర్తిత్వం సిద్ధింపనే సిద్ధించింది. ఎండలేళ్ళరులలో తనకున్న సైన్యబలం ఇంకెవ్వరికీ ఉన్నది! ఒకలక్ష వియకాంక్షకు లకుమయాగెడ్డి ప్రభువు సన్నద్ధుడవేశాడు. మూడు మారుల పోతరించిన మదగజాలు, పదియేనువేల మంది రాహుత్తులు, మూకలలం గూడులకులూ, వేయిరథాలు వర్ణమానపురం కోటలో, కోట చుట్టూ గ్రామాలలో శివరాలలో సిద్ధంగా ఉన్నాయి. అనేకులు ఘండలేళ్ళరులు తపతమ సైన్యాలతో చాసడిగా ఉన్నారు.

అలాంటి శ్రీశ్రీ వర్ణమాన పురవరాధీశ్వర సంతతార్చిత శశిమాళి,

రాయజగదాశ మహా మండలేశ్వరలైన లక్ష్మణమూర్తికి మహారాజాధిరాజు కడ నుండి యువరాజు వివాహానికి లక్షలకొద్దీ అంత వైభవంగా రాకపోవుటెట్లు?

“వెనుకటి వివాహప్రయత్నం సాధారణం. ఆ ముహూర్తము తప్పి పోవటమే మంచిదయింది” అనుకొన్నాడు కోటాకెడ్డి ప్రభువు. లక్షలకొద్దీ అంత వైభవంగా వరమాన ప్రర రాజపురోహితులు రావడం ఎంత ఉచితము! ప్రభువు ఎంతో గర్వపడినాడు.

పురోహితునితో ధర్ములు, నర్తకులు, సంగీతవిద్వాంసులు, పదవేదాంగ పారంగతులు, పండితులు, చిత్రవాద్య మేళాలవారు వేంచేశారు. ఆదవోని రాజపురోహితుడు అంత వైభవంగానూ ఎగురేగి, సగౌరవంగా వరమాన రాజ పురోహితుని కోటలో ఒక సార్వభౌమంలో ప్రవేశపెట్టించాడు.

పండిత సభలు జరుగుతున్నవి. ఆదవోని సట్టణం అంతా శృంగారింప బడింది. ఉత్సవాలు జరుగుతున్నవి. శుభముకూర్చి నిశ్చయానికే ఇంత అఖండోత్సవం జరుగుతూఉంటే ఇంక వివాహం దేవేంద్ర వైభవంతో జరిగితీరచుందని ప్రజలనుకొన్నారు.

స్వస్తి శ్రీ శానివాహన శివ లింగా, దుమ్మరి సంవత్సర వైశాఖ చంద్ర శి బుధవారంనాడు, రోహిణీయుక్త నవ్యాల్గవంద శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ సమస్త ప్రళయ సహిత, భండనోతుంగ తురగ రేవంతి, కుబలసాధక, పతిహితాచరణ, గండర గండ, గండభేరుండ, సత్యహర్షింద, శౌచగాంగేశ్వరి, శరణాగత వజ్రపంజర, సకలజనసుత, పరనారీదూర, బుధుచింతాక్షణి, మూర్ఖోదయ రాజ్య సముద్ధ రణ, సకలవిద్యానినోద, విభవప్రసంగ, వివేక పరురానన, విప్రజనాశ్రయ, చక్రవర్తి కులకుముదినీరాజ్యవరనచంద్ర, పెనమమంగోత్ర వల్లూరిపురాధిశ్వర గడికోట మల్లవంశ భానులైన శ్రీశ్రీశ్రీ కోటాకెడ్డి ప్రభువులవారి తనయకు వివాహం నిశ్చయం చేశారు.

ఆ మహోత్సవ సమయంలో కార్తాంతిక శ్రేష్ఠుడు కాండిన్యస గోత్ర పవిత్రుడు సోమనాథ భట్టులవారు, ఆ ముహూర్త ప్రాశస్త్యం ఆదవోని మహా ప్రభువునకు, శ్రీ వరమాన రాజ పురోహిత పెద్దిభట్టుల వారికి వినిపించి వేయిన్న నూటపదారు సువర్ణాలు, అనేక దుశ్శాలువలు మూడు మారుతుల భూమి, అలం కృత గృహము, నూగుగోవులు బహుమానము లందిన వాడాయెను.

అన్నాంబిక ఒకరహస్యగవాక్షంద్వారా ఈ దృశ్యం యావత్తూ చూస్తూ వెడనవ్వు నవ్వుకొన్నది. కోసగి మైలిని ప్రాణం చూరగొన్నవాడు, ఉప్పల సోముని తలగొందుగండడు, వందిభూపాలుని ప్రాణాపహరుడైన ఒక భయంకర వ్యక్తి ఆ మహోత్సవ మధ్యమంసు నిలుచుండి పకపక నవ్వుతూన్నట్లు ప్రత్యక్ష మైనాడు. ఆమెగుండె దడదడమనగా కళ్లు మూసికొన్నది. ఆ దర్శనము మాయమైనది.

అతడంత భయంకరుడా! మరి అతనిమోము ఎంత ప్రసన్నంగా

ఉన్నది! అతడు చూడవచ్చు నవ్వుని నిమేషం ఒక్కటైనా ఉండగలగా? మొదటి ముహూర్తంనాడు తనకు ప్రత్యక్షమైన ఆ మహాభాగుని రూపమే. నేను యా మాత్రంగా ప్రత్యక్షంకాగా ఆమె అనుకున్నది.

ఎంత ఉన్నతమూరి! అతడు గజదొంగగా! ఎక్కడ దొంగతనం చేసినా దాయన? ఎందువల్ల? ఏమిటా గజదొంగతనం? ఇం దేవో మహారహస్యం ఉన్నది. ఆ మహాపురుషుని చాత్తలో, మోములో, చూపులో గజదొంగతనం ఏది? గజదొంగలు అందంగా ఉండగలరా? అసురికమైన సౌందర్యము హిరణ్యాక్షునిలా, దుర్యోధనునిలా తామసికమై ఉంటుంది.

గన్నారెడ్డి ద్రౌపది స్వయంవరంనాటి అశ్రువునిలా ఉన్నాడు. అతడు ఆ దినమందు తాను తెర తొలగించినప్పుడు తన్నంత కరుణతో చూచినాడు. ఆ చూపులలో వెన్నెల కిరణాలు ప్రసరించినవి. ఆ చూపులలో సామగానాలు వెల్లివిడిసినవి. ఆ చూపులలో విశాలాక్షిదేవి నవ్వులు ప్రకాశించినవి.

అటు ఉప్పలసోముని కథించి, వెంటనే సైన్యంతో వెళ్ళి కందనోలు ముట్టడించి, కోటలోని వారందరూ ఏనురపాటున ఉండగా కోటలోప్రవేశించి ప్రభువును బందీచేసినాడట! ఈ గాథను కందనోలునుంచి అంచెలమీద వార్తతెచ్చిన చారుని చెల్లెలయిన తన ఆలంకారిక చంచలాక్షి చెప్పింది.

వందిభూపాలుడు కర్కోటకుడు. తన ప్రజలను ధర్మహీనుడైన అనేక బాధలకు లోనుజేసిన, క్రూరకర్ముడు. తనతండ్రి ఈ నాడు శ్రీ గణపతిదేవ సార్వభౌమునిపై రుద్రదేవ మహారాజుపై కత్తికట్టినారే! కాని చక్రవర్తి అంటే పరమభక్తితో కౌశ్లిచ్చే దినాలలో, తనకు పదమాడు సంవత్సరాల ఈడున్నప్పుడు, వందిభూపాలుడు రాజుకాడు, రాక్షసుడు అని అనేవారే! అలాంటిది, ఈ దినాలలో ఆయనకు తండ్రిగారు స్నేహితులైనారు. వెంటనే గోనగన్నారెడ్డి చేతిలో హతమారీపోయినాడు.

కందనోలులో మహాసభచేసి వందిభూపాలుని విచారించినారట. ప్రజలందరూ భయముతీరి, తమకా వంది చేసిన అన్యాయాలు, అవమానాలు చెప్పినారట. 'అయినా వందిభూపాలుని కాశీకి పోవలసిందని గన్నారెడ్డి హితవు గరపినాడట. వందిభూపాలుడు గణపతిదేవ ప్రభువును, గోన బుడారెడ్డి ప్రభువును, గన్నారెడ్డిని, విశ్వేశ్వర శివదేశికులను అనరాని మాటలన్నాడట. అంతవరకూ గోనగన్నయ్య నవ్వుతూనే ఉన్నాడట. అప్పుడా వందిభూపాలుడు శ్రీశ్రీ రుద్రదేవ ప్రభువును, "తుచ్చ వాంఛలు తీర్చుకొనడానికి పురుషవేషం వేసికొన్న ఆడముండ" అన్నాడట! "దొరసానమ్మగారూ! అప్పుడు గన్నారెడ్డి తెల్లటి మంటతో మండే రోజుకీకారైనాటి మధ్యాహ్నమూర్త్యుడై, 'భీనోరుమూయుము' పాప!" అని లేచి: ఘట్టున వందిభూపాలుని చెంప పగులగొట్టి, బేయిబట్టి బరబర సింహాసనంమీదకుంచి లాగి, 'విశాచీ! నీ సింహాసనం నీకే ఉంది, శ్రీశ్రీ రుద్రదేవులకు దామడ వేలావేమి అని నిదానించాను. కాని

మనుష్యజన్మము లీన అతిశయముకూడా భక్తితో యద్రుదజులపేరు తలుచు కుంటాడు. గజదొంగలయినా చేరు మనవిక్రమము వైత నెవరు హింసగా మాట్లాడినా వాని ప్రాణం కొంటానని ప్రతిపదించుచున్నాను. నువ్వు నాకుకూడా అపయశం చేశావు' అని పలిక ఒకతెన్ను తిన్నినాడట. ఆ పేళ్లలో గన్నారెడ్డిని ఎవ్వరూ తేలుకూడజాలకపోయినారంటున్నా గొరిసానమ్మగారూ! వంది ఘోషాలు పిచ్చు మెక్కి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడట. అతనితో ఒక్క పీరు దేనా పెట్టి ఒక నిరాకరించాడట. ఆ ప్రభువు భార్య ఇదివరకే కాలగతి పొంది కెలాగయి చేరింది. కుమారుడు తలవాల్యవచ్చి గన్నారెడ్డికి తనకత్తిని సమర్పించి మాటలేక నిలుచున్నాడట. 'తమ్ముదూ! ఈ రాజ్యం నది. చక్రవర్తికి శేషచస్తూ ధర్మం నాలుగు నావాలా నడుపు' అని గన్నారెడ్డి చెప్పి, కోటలోనికి చక్రవర్తి విగోధులను రానీయవలదని చెప్పి తన ప్రాంతాలతో మాయమైనాడట. రెండు దినాల క్రిందట సంగమేశ్వరంలో వందిఘోషాలు పాడుతానుచేసిన వాపాలకు నివృత్తిగా గండకత్తె జేసికొన్నాడటమ్మా!" అని చించలాక్షి అన్నమాండీకకు చెప్పింది.

ఆ మాటలన్నీ స్మృతిపథానికి రాగా అన్నాంబిక గవాక్షింగోనుంచి తాను చూసే కుభముపూర్త నిశ్చయోత్సవం మరచి ఆ గన్నారెడ్డినే హృదయంలో నింపికొన్నది.

3

'గజదొంగ అయిన పురుషునికి సార్వభౌముని పేరు భక్తి ఎట్లు? అని అన్నాంబిక తన తోటలో విహరిస్తూ ఆలోచింప దొడంగెను.

ఈ గారి ఆ గజదొంగ తన వివాహము తప్పిస్తాడో? ఇలా అని అలాగు ఆ దినాన ఎతుకొనిపోవడానికి కారణం వివాహం తప్పించడానికా? కాకపోతే, మరిఎందుకు? ధనానికి ఆకపడలేదు. అశాంక్యపితేతనా? లేక పట్టికత్తు చూపించడానికా? లేక 'జాగ్రత్త' అని పేనతండ్రిని హెచ్చరించడానికా?

వివాహం తప్పించ నవసర మేమున్నది? ఏమో అతడు గజదొంగ అగుటకు వెనుక ఏ మహాచరిత్ర ఉన్నదో? దాసీలమాటలలో పినతండ్రి అతని రాజ్యం ఆశుకరించడం వల్లగా, చక్రవర్తి ఆ విషయంలో ఏమీ సహాయం చేయకపోవడం వల్లగా, మనుష్యలోకంతంపై అసహ్యం కలిగి, అలా అయినాడని అనిపిస్తుంది.

శేష దినం ఆమెకు ప్రధానమహోత్సవం చేస్తాడట. ఇదివరకు అతి తొందరగా వివాహం కావాలని ప్రధానమహోత్సవం జరపడం, వివాహానికి రుచివచ్చాను వెళ్ళివాను. ఈ చట్టన బట్టి సక్రమంగా జరుగుతారట. అప్పుడు చక్రవర్తి అన్న భయము ఉన్నదట. ఇప్పుడు లేదట! ఇప్పుడు లకుమరు

రెడ్డి చక్రవర్తి అయినాడట! అందుకనే శుభముహూర్తపత్ర గమర్పణ తంతు ఇంత విచిత్రంగా జరుగుతున్నది.

ఎందుకీ గజదొంగ రూపము తన స్మృతిపథాలనుండి వీడదు? మొదటి చూపులోనే అతడు తనహృదయాన్ని గంటుచేసి, ఆ దారివెంట ఎవ్వరూ చొరరాని తన ఏకాంత భావహర్షము చేరినాడు. గజదొంగలు కన్నము జేయరు కదా! ఆ నాడు తాను తెర ఒత్తిగించి ఆ గజదొంగను చూచుటే దోషమైనదా? ఆ నాటినుండి ఒక్కక్షణమైనా ఈ తన చిన్నతనపు జీవితానికి శాంతి దూరమైనది.

పదునెనిమిది సంవత్సరాల అరవిచ్చు మల్లెపూప్రాయపు మసృణకోమల గాత్ర, ఆ బాలిక యౌవనక్షేత్ర ప్రథమగోపురవినిర్గతసుందరి.

బంగారపు వర్ణం ఆంధ్రయువకులకు కోరికలపంట. అందులో ఆమె తను:న్నాయ మేలిమియే.

ఆ బంగారునకు కుసుమమసృణత్వము ఆంధ్రబాలికల స్వత్వము. ఆ మేలిమి బంగారు పూవుల లాలిత్యానికి గంధరాజ పరీమళము ఆంధ్రయువతీ సౌందర్య సాధారణగుణము. హిమవన్నగ సానువికసితదివ్యపుష్పసౌరభమై, నేవచేసే చెలులకే మైమరపు కలుగచేస్తుంది అన్నాంబికాపూజ సౌందర్యము.

కోలమోములో, సోగకన్నులలో వాలుచూపులు, చిన్ననోరు, బంగారు సంపెంగ నాసిక సరియైన ప్రతిలో కూర్చబడిన ఆ బాలిక మోమును ఆదవోని రాజసభాలంకారుడైన వృద్ధకవి త్రిపురాంతకేశ్వరమంత్రి ఈలా వర్ణించాడు:

“ఆ నవమోహనాంగి దరహాస వికస్వరలోచనద్వయా
నూనత జూచి యేమొ యతను ధ్వజమందలి మీనమట్టులే
నానవహించె శ్రీకర వినమ్రము పద్మమువాడిపోయె, ఏ
లో ననలెల్లరాలెను, విలుంభితమై యది వాలిపోవగన్ ”

ఈ పద్య మా మహాకవి నిండుసభలో తండ్రియొడి నలంకరించిన ఎనిమిదేండ్ల బాలికయైన అన్నాంబికపై ఆశువుగా గానం చేశాడు. ఈ పద్యం సర్వాంధ్రమండలాలా ప్రతియువకునిచే పాడబడి ప్రసిద్ధమైన చాటువైపోయెను.

ఆమె కన్నుల అందాన్ని ప్రతికపి వర్ణించాడు. నీలోర్పలపు ఆందం నీచోపమైన దాకన్నులకు.

వదినగార్లయిన వివిధ పద్మాలకన్న, సహోదరీ మణులైన తెల్ల, ఎఱ్ఱ, అరుణ కలువలకన్న, ఈ నీలికలువ చిన్నది; అత్యంత మనోహరరూపం కలది. పొడుగాటి పూవు, కోలయైన రేకులు. ఆర్ద్రతను పుణికిపుచ్చుకున్న ఆనన్య మనోహర నీలికాంతి ఆ కోసల నలమిఱిన్నది. ఆకాశనీలిమ ఆ నీలికలువకడ ఓనమాలు నేర్చుకోవలసిందే! చిన్నదైన ఈ కుసుమ బాలికలోని నీలిమకు దీపైనది శ్రీకృష్ణ డింభకుని సౌందర్యంలోనే గోచరిస్తుండటం!

ఈ పూవుపుటాల పోలిక కన్నులుగల సుందరాంగులు సర్వ ప్రపంచంలో ఇరువురు మువ్వురు మాత్రమే ఉంటారట. వారిలో శిరోరత్నము అన్నాంబికా దేవి. ఆకన్నులు, అరమూతలలో అనంతమాధుర్యాలను అందంగా దాచుకున్నవి. అవి తమ సోగతనంలో అమృతధారలను ప్రవహింపజేస్తాయి. అవి తమ లోకాతికాయినీలిమచే అనంత వినీలత్వాన్ని ప్రత్యక్ష మొనరిస్తున్నవి.

వసంతకాలం యువతీయువతుల తీయనిబాధ. యుగాలనుంచీ యువతీ యువకులదే ఆ కాలం. లోకాల యౌవనపు కోర్కెలన్నీ కూడి వసంతమయింది.

తెల్లవారగట్ల కొంచెం చలితో వసంతమాస ప్రథమదినప్రారంభం. ఉదయమందు ఇక ప్రత్యక్షం కాబోవు సౌందర్యదర్శన కుతూహలానంద మత్తత. వసంతభానుడూ నవ యౌవనుడే! ఆతడు మత్తతో లేవలేక కొంచెం వ్యవధిగా లేస్తాడు.

పుంస్కోకిల-

“ఎచ్చటే పికబాల ఏమావినీడలో
ఏతింత్రిణీ పల్లవాచ్చాదనమ్ములో
కువకువలకులుకుతూ కూర్చుంటి నిర్దయత
కో కో యనుచు పిలుచు ఈ కృపణనే వినవు?”

అని విరహగీతిక పాడుకొంటున్నది.

రసాలంలో పురుషపుష్పము, ప్రియురాలిని వెదకుటకై తుమ్మెదనుఆపి,

“చెలికాడ తుమ్మెదా! పలుకిదే వినరార
వలపు నా రాణి ఏ వలవంత పాలవునొ
ఈ కాఖివిడనాడ నా శక్యమేగాదు
పాశమై విధి నన్ను బంధించె నీరీతి
నాలోని హృదయమ్ము నాలోని ప్రేమమ్ము
నీలనీలములైన నీ పక్షములమోసి
నానాతి కర్పించి నా ప్రేమ కథ తెలిపి
నా ప్రాణసఖుడవై నన్ను రక్షించరా”

అనుచు షడ్జమశ్రుతి నాలపించెను.

ఇంతలో దుర్భరప్రణయావేదనతో జేగురంది లేచినాడు దివిమీదకు యువ భానుమంతుడు.

“ఏదో నా ఒడలిలో వేదనాజ్వరమొదవె
ఈ తాప మిటులాదవ నేమి కారణమొ?
ఏదో నా.....
ఒళ్లు ఝల్లునిపొంగు కళ్లలోమత్తలు
ముళ్లమీదను రథము వెళ్ళినట్లేతోచు”

ఆ సొబగుగాని పాట విని చిరునవ్వుతో పద్మినీబాల త్రపావతిగ్నే తల

ఎ తిండి. వసంత పద్మినీ బాలిది. వేసవి సంజాదేవి. శీతకాలంలో ఛాయాదేవి భరపజ్జ చేరుతుంది.

అన్నాంబికాదేవి ఇటూ అటూ బిరుగుతూ పూవులతో మాటలాడుతూ, కృత్రిమశైలిని ప్రక్కనే మెత్తనిగడ్డిపె కూర్చుండి, ఉదయాన మహాసభలో జరిగిన వివాహాలన్నపత్రికా సమన్వయముచూచుకొని ఆలోచిస్తున్నది.

అన్నాంబికాదేవిని ఇందీవరలోచన అన్న మహాకవి త్రిపురాంతకేశ్వరుని పలుకులు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ అన్నాంబిక చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నది.

శైలికత్తెలను తనతో రావలదని ఆజ్ఞ ఇవ్వడంవల్ల, వారందరూ ఆవలనే దూర దూరంగా చుట్టుప్రక్కల పూలమొక్కలచాటున అన్నాంబికను కనిపెట్టు చున్నారు. ఆ శైలిబహుళ తదియనాడు చుక్కడు ఆరు గడియలే ఆలస్యంగా వస్తాడు. చంద్రుడు వచ్చి పదిపెట్లు పైకి ఆకాశంమీదకు సాగగానే లోనికి వెళ్ళిపోదామని అన్నాంబిక కూర్చునిఉన్నది.

ఆకాశంలోని అరణ్యరాగాలు ఒకవిధంగా కరుణగలవే! ఆ రాగాలు కూడుకొని యువతుల హృదయాలలోనికి చేరుతాయి. ఆప్యదాబాలల స్వప్నాల మాధుర్యము ద్రాక్షసారాయంలా మత్తు తాలుస్తుంది. ఆ ఆమృతము వారి పెద వులలో పోతుకువస్తుంది. ఆ దివ్యసుధను ఆస్వాదించే నాయికులు మత్తు పొంది ఒడలు తెలియక తమ నాయికల ఎన్నివిధాలో చీకాకుపరుస్తారట.

ఈవిధంగా త్రిపురాంతకేశ్వరుడు తన వాసవదత్తా కావ్యంలో పద్యాలు రచించాడు. ఆ వృద్ధుని శృంగారసవైచిత్రి అన్నాంబికను నవ్వు పుట్టించింది. వృద్ధునికిది ఏమివెళ్ళి అనుకొన్నదామె.

నేడు ఏదో ఆనందాన్ని సౌందర్యము నీటిలో తేలిపోవు పుష్ప పుటాలులా తనకు అప్పట్లో నోస్తున్నది. ఎందుకాపద్యాలన్నీ చీకటిపడే సమయంలో తన స్మృతిపథాన్ని ప్రత్యేకం ఆవతున్నది?

ఆమె ధరించినది శైలిని పట్టుకాలి నూలుచీర. సరిగ పులు అచ్చటచ్చట కుట్టివున్నాయి. మామిడిపిండలతో అంచేతి పెడల్పునడిగించు. ఆమె తొడుగు కొన్న సన్నదుకూలకంచుకము వంగపండు చాయగలది. ఆ కంచుకము అంచులో ముత్యాలపూవలు కుట్టివున్నవి.

ఉదయమందే ఆమెకు నట్టివేళ్ళనూనె తలంటి, గంధవటి పిండి నలుగు పెట్టి, జాతీపరీమళజలాల స్నానమొందించి, మెత్తని నెల్లాల తడిగూర్చి వదులు జడవేసి మల్లెమొగ్గలు ముత్యాలకూర్చులా ఆలంకరించారు. ఆ మల్లెమొగ్గలు ఇప్పుడు విచ్చినాయి. ఉదయం చెలులు తన్ను ధరింపచేసిన ససుంబా పట్టు చీర, పసిమిబంగారు సన్నదుకూలము, కమలారణపు పట్టుచీర వెంటనే మార్చింది.

ఆ నగలన్నీ ఊడ్చింది. ఇప్పుడామె అన్ని ముత్యాల సగలే పెట్టుకొన్నది. లోలాటికనూ పెద్దముత్యమే. అన్ని నగలా ముత్యాలవే! ఉదయం పద్మరాగ

రత్నాభరణాలు, మధ్యాహ్నం గోమేధికాలంకారాలు, సాయంకాలం ముత్యాలు కూర్చిన ఆభరణాలు దాల్చునామె.

ఇంతలో చంద్రుడు ఎక్కిటి మహాపద్మంలా తూర్పున ఉదయించాడు.

అన్నాంబికాకుమారి పడే కేదన ఆమె కేమి అగమవుతుంది? అన్నాంబిక పుంజీభవించిన స్వచ్ఛసౌందర్యతత్వం స్వచ్ఛసౌందర్యశక్తి ప్రవాహంకర్పూర సైకతాలపైనే ప్రవహిస్తుంది. పవిత్ర హృదయభూములనే తడుపుతుంది.

అన్నాంబికానాందగ్యమహోరుతి పోటెత్తి, పరవశైత్తి, కరిడుకట్టన మూర జనకాబ్బా శిలలను ఛేదించుకొని ప్రవహింప జలజలలాడుతున్నది. ఆది ఆ బాహిక కేమి తెలుసుంది!

చంద్రుడు గబగబ ఆకాశంలోకి తేలుకొని వచ్చాడు. చంద్రునివైపు చూస్తూ కృష్ణతదియ నాటి చంద్రుడు రాకాచంద్రునికన్న అండముతస్కవవాడా అనుకుంటూ, గజదొంగ గోనగన్నయ్య కృష్ణతదియ నాటి చంద్రుడు అతడు రాకాచంద్రుడు కాలేడా అనుకుంటూ అన్నాంబిక ఇటు తలవీడ్చింది.

నవ్వుతూ ఎదుట గోనగన్నా రెడ్డి నిలచి ఉన్నాడు.

౪

అన్నాంబికకు ఒక్క నిమేషం ప్రాణచలన మాగిపోయింది.

గన్నా రెడ్డి వసంతమూర్తిలా, రూపం పొందిన యౌవనంలా, పోతపోసిన పీఠత్వములా, ఉత్తమశిల్పి ఊహలోని ధోనా త్తపురుషునిలా, చిరునవ్వుతో నిలుచున్నాడు. అన్నాంబికకు నమస్కరించి, తీయని నాందరసాయంలోని పక్షమ స్మరణతో “అన్నాంబికాదేవీ! ఈ గజదొంగను చూచి భయపడకు, నిమ కౌకితీయవంశం ఎంతో విశిష్టమైనది. అని ఒక ప్రశ్న. రెండవది, మీకు ఆ గజదొంగద్రవ్యసాగ్ధ్యములన్నా, శ్రీమద్రవ్యమహారాజులన్నా భక్తి ఉన్నదా? మాడకన్నా, ఈ మహాశంఖా ధర్మం నాలుగుపాదాల నడవాలని ఉన్నదా అని ఈ ప్రశ్నలు అడుగుతున్నాను” అని కొంచెం విషాద చ్చాసులుతోచే వాక్యాలతో అడిగాడు.

అన్నాంబిక మాటాడలేదు. అతని సముగ్ధత దేహంగా, అతని గంభీర ముఖాకృతి, రేఖామనోహరత్వము, విరాలఫలము, లోతులై, పెద్దపలెనలోచనాలు, దిగ సమనాసిక, చిరసోనిమీసాలు, పెద్దరెవులు, ఆ చెవులను బేలాడే హంసకుండీలాలు పోతపోసిన కాంచనకంఠము చూస్తూనే లేచి నిలిచింది.

ఇంతలో చిహ్నపురుషుడు దారివోకిదికా డెట్లయినాడు? నాలుగవ ఏట ఆతని తండ్రుల పోయినా ని వెన్నది అన్నాంబిక. తల్లివెంపకంలేని బాలుడు, తండ్రి శిక్షలేని కుమారుడు. ఏ శం! ఈ ఉత్తమపురుషుడు తప్పువారల పడి పోయినాడు. ఆయోధ్య భూంకరభటగీతమైన ఈ శూదాంతననానికి ఎలాగు వచ్చాడీయన! ఏ పరిచారిక అయినా ఈయనను చూస్తే! రత్నకభటులకు తెలిస్తే!

“రాజకుమారీ! ఈ పెళ్లివల్ల దేశంలో రాజద్రోహం రుద్రతాండవం చేస్తుంది. నీవు వరదారెడ్డి రాకుమారునే వివాహం చేసుకోవచ్చును కాని కొంత కాలం ఈ వివాహం కాకూడదు.”

“ఈ వివాహం ఎప్పుడూ కాకూడదు ” అన్నది అన్నాంబిక. గన్నారెడ్డి ఆశ్చర్యం పొందాడు.

“ఎందుచేత ? ”

“నాకీ వివాహం ఇష్టంలేదు. నేను శ్రీ లకుమయారెడ్డిగారి కుమారులను నా భర్తగా ఊహించుకోలేదు. ఊహించుకోలేను.”

“అయితే మొదట ఆ వివాహానికి ఏలా ఒప్పుకున్నారు మీరు ? ”

“కన్యకకు తండ్రి ఆజ్ఞ అనుల్లంఘనీయము.”

“ఇప్పుడు ఆ ఆజ్ఞ లేదా ? ”

“ఇప్పుడు మీ మాటలలో వ్యక్తమయిన చక్రవర్తి ఆజ్ఞ జనకాజ్ఞకన్న బలవత్తరమైనది ప్రభూ ! ”

“నేను గజదొంగను. నన్ను ‘ప్రభూ’ అనకండి.”

“నాకు మీరు గజదొంగలుకారు ! ”

“మీ కా వివాహం ఇష్టంకాకపోతే, రేపు ప్రధానమహోత్సవం ఏలాగు ? ”

“రేపు ప్రధాన మహోత్సవంజరగదు. రేపు మావాళ్ళుప్రాణంలేని నా బొంది మాత్రమే చూడగలరని, నేను ఈ ఉదయమే నిశ్చయించేసుకున్నాను ప్రభూ ! ”

“రాజకుమారీ! అలా అనకండి! మీరు మీ తల్లిదండ్రులకు ఏకసంతానం. వారికి గర్భశోకంకూర్చడంకంటే పాపం ఎంతోటిఉందా? తల్లిదండ్రులకు గర్భశోకం కలిగించే బిడ్డలు వేయిశిశుహత్యలు చేసినవాళ్ళవుతారు రాజకుమారీ! నా మనవి వినండి. మీరు వెంటనే నాతోరండి. గజదొంగ గన్నారెడ్డి ఆదవోని రాజకుమారికను ఎత్తుకుపోతాడు! మీరు నాతో రావడానికి సందేహించ నక్కర లేకుండా మా అక్కగారు శ్రీ మల్యాల కుప్పసానమ్మ దేవిని కూడా తీసుకు వచ్చాను. ఆమె సపరివారంగా ఆదవోనిపురం బయట మిమ్ము హృదయానికి అదుముకోడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాము.”

“మహారాజా! మీరు నన్ను ఎట్లా తీసుకువెళ్ళగలరు? మా తండ్రిగారు ఈ నగరం యావత్తూ చీమదూరిరాని కట్టదిట్టాలు చేశారే ! ”

“అన్నాంబికాదేవీ! దొంగ ఇంటిక కన్నంవేసినప్పుడు పారిపోయే సావ కాశాలన్నీ కల్పించుకొనే వస్తాడు. అందులో నేను గజదొంగను ! ”

“ప్రభూ! నేను మీతో రానుకాని కుప్పాంబికాదేవిని కలుసుకుంటాను. మార్గం ఉపదేశించండి.”

“మంచిది దేవీ”

గోనగన్నారెడ్డి తన్ను. ‘దేవీ!’ అని సంబోధించగానే అన్నాంబిక గుండె గుబుగుబలాడింది. ఏదో ఆనందం ఆమెను అలమిపేసింది. మోము ప్రఫుల్లమై పోయింది.

“మీరు మీ అంతఃపురంలోకి వెళ్ళగానే, సంపూర్ణకవచధారులైన బాలకునివేషం వేసుకుని, మోమంతాకప్పే శిరస్త్రాణం ధరించుకోండి. ఈ నా ఛురికను చేతదాల్చి, దానితో వీధులలోకి వచ్చేయండి. వీధులలో కాపలా తిరిగే సైనికులలో ఎవరైనా ఎఱ్ఱపట్టు కాశీకోక ధరించుకొన్నవారు మీ దగరకు వచ్చి, ‘గన్నారెడ్డి కనపడ్డాడా’ అని అడిగితే, ‘ఆ గజదొంగా!’ అని మీరనండి, అతడు ‘ఆ గోనవంశంలోని హాలాహలమే!’ అంటాడు. మీరాతని వెంట వెళ్ళండి. మా అక్కగారిని కలుస్తారు” అంటూ గోనగన్నారెడ్డి ఒక్క ఉరుకున ఆ పూలపొదల్లో మాయమయ్యాడు.

అన్నాంబిక తొందరగా అంతఃపురంలోకి వెళ్ళిపోయింది.

తమ రాజకుమారితో మాట్లాడుతూ ఉన్న పురుషుడు గన్నారెడ్డి అని, అప్పుడే ఆకాశంపై విహారానికివచ్చిన చంద్రకాంతిలో, సాయం మసగమసగ కాంతుల్లో దూరదూరాన ఉన్న చెలులు ఆనవాలు కట్టలేకపోయారు.

ఎవరూ ఈ పురుషుడు, నిర్భయంగా శుద్ధాంతవనానికివచ్చి, చిన్నదొరసా నమ్మ గారితో మాట్లాడుతున్నాడు! అని వారాశ్చర్యమందినారు. ఇది మాయగా ఉన్నది అనుకొని, రాజకుమారి లోపలికి పరుగెత్తుకొనిపోగానే వారును లోనికి పరువిడినారు.

ఎచ్చటను రాకుమారి కనబడలేదు. నగరికి ముందున్న ప్రాంగణముందు ఉన్న ద్వారరక్షకుల్ని అడిగితే వారొకబాలుడు వెళ్ళినాడనీ, ఆ బాలకుడు రాజకుమారిచేతిముద్ర చూపించాడనీ, ఆ బాలకుని తాము పోనిచ్చామనీ వారు తెల్పారు.

వెంటనే మహారాజుకు అమ్మాయిగారు నగరిలో లేరని తెలిపారు. గోనగన్నారెడ్డి శుద్ధాంతవనంలోకివచ్చినాడని ఎక్కడో అల్లరి పుట్టింది.

ఇంతలో రాకుమారి కనపడుటలేదనిన్నీ గగ్గోలు బయలు పేరింది.

౫

గోనగన్నారెడ్డి ఆదవోనిలో ప్రవేశించాడని అల్లరిపుట్టించింది గోనగన్నారెడ్డి అనుయాయులే! ఊరంతా గగ్గోలు! ‘రాజకుమారి అంతఃపురంలోంచి మాయమైంది’ అనేవార్త రాజకుమారి కా శుద్ధాంతంలో కలిగిన గగ్గోలువల్ల తెలిసి పోయింది.

రాజకుమారి పురుషవేషంవేసికొని తన కలి సన్నిహితురాలైన చెలిమి కత్తెను పిలిచి, దానిని ఒక పీఠమునప బంధించి “నువ్వు ఏమీ అనుకోకు! నాకు

గోన వరదారెడ్డి పాణిని వాచాం చేతుకొకటి ఏమీ ఇవ్వలేదు. శేష ప్రధాన మహోర్జునము రోగితే నేను బిష్కాఫ్ గా వచ్చాను. ఈ ప్రముఖులు పరిశ్రమలూ గుండయ మహేశ్వరుని దేవరి శ్రీ దత్తంబు చక్కని నర్తకం. నేనా మెరు కలుసుకుంటాను. నేను వెళ్లిగానే నిన్న వస్తాన వచ్చి స్వీరానరే, లేదా, నువ్వు విప్రుకునా సరే అతిరక్షణం గుర్తు మహారాణికి లికి తెలియజేయవచ్చు అని చెప్పి మాయమైపోయిందట.

ఆదవోనిపురంలో ఎవరు చాంగలో, ఎవరు సైనికులు ఆ రాత్రి రెలియ డము దుర్గరమే! తెలవాదేవరకూ నేనాపతులు, చాంగలు, ఆశ్వికులు పురంలో, నగరంపైటా కోటలో వెలికారు. గొంగలబాడగాని, చిన్న వ రసానమ్మగారి బాడగాని ఎక్కడా తెలియలేదు. ఆదవోనిద్వార ఉన్న చిన్నపల్లె ఆరుంధతి పాలెంకడ ఆశ్విక సైన్యం ఇనువది రథాలు, పది ఏనుగులు వచ్చి ఉండెనట. మల్లాల గుండయ భగదీశు సైన్యాలనీ, వారి అవరోధ ఒనమనీ చెప్పారట. రాత్రి రెండవయామంలో ఆ సైన్యాలన్నీ కలిసి వెళ్ళిపోయాయట.

ఆదవోని మహాప్రభువు కోటారెడ్డికి మతిలేదు. ఒకసారి దుఃఖముతో క్రుంగిపోతాడు, ఒకసారి కోపంతో రుద్దమూర్తి అయిపోతాడు. ఒకసారి అవ మానంతో మండిపోతాడు. కోటారెడ్డి ప్రభువు సమీపంలోకి ఎవ్వరు వెళ్ళ గలరు? ముఖ్యమంత్రిలు, ముఖ్య సేనాధిపతి, మహాకవి ఎవరూ ఆయాన్ని తేరి చూడలేకపోయారు. 'నేనలన్నీ ఆయ తం చేసి కోటసంగక్షణకు పదాతి సైన్యం ఉంచి, సర్వ ఆశ్వికదళాలు, గజ సైన్యాలు, రథాలూ తిన్నగా వెళ్ళి, బాడతోస్తూ ఆ మల్లాల సైన్యాన్ని నాశనంచేసి, అ కుప్పసానమ్మకు, అమ్మాయిని బందీలుగా పట్టుకురావలసింది' అని కోటారెడ్డి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు.

వెంటనే ఆదయం ఆశ్విక సైన్యాలు, గజయూథాలు, రథాలూ హుటా హుటి బయలుదేరినవి. మహావేగంతో చొచ్చుకుపోతున్నాయి. మల్లాలవారి సైన్యాలు తుంగభద్రనదివైపునకు సాగిపోయాయని తెలిసింది. బాముప్రొద్దున్న నల్లకట్టికి సైన్యాలు కందనోలుకు రైండుగవూతులకెగువను తుంగభద్రకు చేరినవి. అక్కడ మల్లాలపారిసైన్యాలు కందనోలును చేరినట్లు తెలిసి కోటారెడ్డి మండలే శ్వరుని సైన్యాలను నడిచే శ్రీ బేడచెలుకినాయుడు పటాటోపంతో వెళ్ళి కందనోలు ముట్టడించాడు.

బేడచెలుకినాయుడు, ఆదవోని రాజ్యంలోని మోదుగల్లు దుర్గాధిపతి. మోదుగల్లు ఆదవోనికి ఇనువది గోపూరుల దూరము ఉంటుంది. కోటారెడ్డి ప్రభువుకు గడచెలుకినాయుడు మేనత్తకొడుకు. చెలుకినాయుడు పేరుమోసిన నేనామతి. అతనికి బంగారు అంచులు, మణులుపోడిన బంగారుపూవులచే అలంకరింపబడి, పంచలోహాత్మక కలశం కలిగి, వెండితోడుగుగలిన మహాధక్కు ఉన్నది. అనిస్సాణము పూర్వం ఇంద్రునిదట! ఇంద్రుడు రాక్షసులమీదకు పోయే సమయంలో, అనిస్సాణము తిన్నట్లటానే ప్రోగుతుందట! ఆ సమాస మేఘమహాగర్జనకే లక్షలకొలది రాక్షసులు ప్రాణాతు కోల్పోయేవారట!

ఆ విజయనిస్సాణాన్ని ఇంగ్లండు చంద్రునకిచ్చెను. చంద్రుడు దానిని పురూరిపురాగా, అతని వంశమునుండి పొందవులకు, వారినుండి కళ్యాణపురపు చాళుక్యులకు సంక్రమించినదట. వారి వంశంవాడయిన బేడచెలుకినాయుడదానిని అదవోని సైన్యమహావాద్యాన్ని చేసినాడు. చాళుక్యుడు చెలుకి అయినాడు.

ఆ విహారకర్త బహువే ఒక అశ్వబారువు ఉంటుందట. దానిని మోయగలిగినది మహాశాలుమాత్రమే. ఆ నిస్సాణాన్ని మ్రోయించకలిగినవారు అజేయులైన ముస్లియుద్ధవికారదులే.

ఆ దివ్యనిస్సాణము అనేకసముద్రాలొక్కసారి విరిగినట్లు, వేయిఉరుములొక్కసారి ఉరిమినట్లు కందనోలు ప్రజలకు వినబడసాగింది. ఆ మహానాదానికి శిశువుల గుండెలవినినవి. స్త్రీలు మూగ్యుర్యుర్యునారు, వృద్ధులు ప్రాణాలు కోల్పోయినారు, వీరులు డిల్లపోయినారు, నాయకులు మ్రాన్పడినారు.

కందనోలుచుట్టూ తుంగభద్రదానదీ, ఆ నదిలో కలిసే వింద్రీనదీ ఉన్నాయి. ఈ రెండునదులనూ కలిపే పెద్దకందకం ఉంది. కోటను ముట్టడించే సాధనాలూ ఒక లక్షకాల్పలమూ పంపించవలసిందని చెలుకినాయుడు శ్రీకోటారెడ్డి ప్రభువునకు 90చెవార్ల పంపినాడాయను.

కందనోలుకోటలో వందిభూపాలునితనయుడు శ్రీ మల్యాల గుండాధీశుని జేవేరి కుప్పమాంబికా రాణిని, అదవోనిప్రభువుతనయును శ్రీ అన్నాంబికా జేవినీ శగౌరవంగా ఎదుర్కొని, రాచనగరులలో ఒక ఉత్తమహర్ష్యము వారికి విడిదిగా ఇచ్చినాడు.

చారులు బేడచెలుకి నాయుడు అదవోని సైన్యాలతో పరిత్యక్తారం వచ్చింది, ఎటువస్తున్నది వార్తలు తెస్తున్నారు. చెలుకినాయుడు కందనోలు కడకు వచ్చేటప్పటికీ కోట ఎటువంటి ముట్టడికైనా సన్నద్ధం చేయబడింది.

వందిభూపాలుని తనయుడు శ్రీ ముప్పరెడ్డి మహారాజు ప్రజలపై చుచ్చుగండజే, పరిహితాంజనేయుడై గురుకార్యనిర్వహణానికి ప్రాణాలనైనా సమర్పించడానికి సిద్ధంగా ఉండెను. ముప్పరెడ్డి మహారాజుకు గురువు గజదొంగ గోన సన్నయ్య. ఆయన వాక్యమే అతనికి పరమమంత్రము. ఆయనకు యుద్ధ నిర్వహణ విధానమంతా ఉపదేశించి, గన్నయ్య బేడచెలుకి నాయుడు రాకుండానే మాయమైనాడు.

కోటలో భీమునిలాంటి మహాసత్తుడు విరల ధరణీశుడు ముప్పరెడ్డికి బాసటగా నిలిచి ఉన్నాడు. ఎక్కడోచూచినా విరలధరణీశుడే! మహాసత్త మైన అతనిగూపు చూచి ప్రజలందఱుగా ఆనందమందుతారు. అపరధీమనేనుడని అతనికి పేరు పెట్టుకొన్నాడు. విరలధరణీశుని సాహసకార్యాలు దేశికవులు కావ్యాలుగా, గీతాలుగా రచించి శాడుశూ ఉంటారు.

తెల్ల నాపరశ్శిలో నిండిఉన్న కందనోలు ప్రదేశమంతా ఎంతో విచిత్రము.

త్రంగా ఉంటుంది. కోటగోడలకూ, బురుజుగోడలకూ, ఇతర ప్రదేశాలనుండి పెద్దరాళ్ళు తెప్పించి పూర్వ ప్రభువు లుపయోగించారు.

చెలుకినాయుడు రెండునదుల మధ్య కోటకు కొంత దూరంగా మొనలు తీర్చి నిలుచున్నాడు. ఏనుగుల కొన్నింటిని, ఆశ్వికులను తుంగభద్రకు ఆవల కాపుంచాడు. ఐంద్రాద్రికి ఆవల కొన్ని ఏనుగులు, ఆశ్వికులు కాపలా కాస్తున్నారు. తాను తక్కిన సైన్యాలతో రెండునదులమధ్య కాపున్నాడు.

పదాతులులేక కోటపైబడుట మరణంతో సమానం. అందుకని చెలుకినాయుడు అప్రమత్తుడై, పదిహేను గవ్యూతుల దూరమందున్న ఆదవోనినుంచి సైన్యాలు ఎప్పుడు వస్తాయాయని ఎదురు చూస్తుండెను.

ఆర్థయామము ప్రొద్దున్నదనగా ఆదవోని వైపునుంచి పదియేనువేలమంది విలుకాండ్రు, పదివేలమంది మూకబలం, నూరు ఏనుగులు, రెండువేలమంది ఆశ్వికులు వస్తున్నారని ఒకచారుడు తొందరగావచ్చి తెలిపినాడు.

ఆశ్వికదళాలు ఎక్కడనుంచి వస్తున్నవి? రథసైన్యాలు రావడంఏమిటి, నూరుగజాలు ఆవచ్చే సైన్యంలో ఏమిటి అని చెలుకినాయుడు ఆశ్చర్యంపడుతూ,

‘ఎవరివా సైన్యాలు? ఎక్కడనుంచి వస్తున్నవి?’ అని ప్రశ్నించాడు.

‘చిత్రం మహాప్రభూ! అవి ఎవరివోనండి. బహుశా గన్నారెడ్డి వేమోనండి.’

‘ఏమిటి గన్నారెడ్డివే?’

ఒకచెలుకి నాయని గుండెల్లో రాయి పడింది. ఇదివరదాకా చెలుకినాయుడు పరాజయం ఎరుగడు. భల్లూణలపైన దండెత్తి నప్పుడు గాని, కుంతల దేశంపై దండెత్తినప్పుడుగాని, ఎదిరి బలాబలాలను నిర్ణయించుకొని అందుకు తగినట్లు యుద్ధవ్యూహం అమరించుకొని, అతిజాగ్రత్తగా సైన్యాలనడపి, విజయాలు పొందేవాడు.

తన యుద్ధ నిపుణత్వం మెచ్చి, చక్రవర్తి శ్రీగణపతిరుద్రదేవులవారు ‘రణమఖిర్దేవ’ అని బిరుదము నిచ్చారు. ఎవడీ గోనగన్నాడు? ఏమి వీడి ధైర్యము! వీడు అదృష్టవంతుడా? లేక మహావీరుడా?

ఎప్పుడూ భయమెరుగని బేడచెలుకినాయనికి మొదటిసారి కొంచెం గుండెల్లో అడటు ప్రవేశించింది.

తాను మొనలు నిలిపిన విధానం అర్జునుడు మెచ్చుకోతగినది.

కోటకు కొంచెందూరంలో నాలుగువందల ఏనుగులు పదహారు వందల విలుకాళ్ళతో సిద్ధంగా ఉన్నవి. వారు వెనకబలం. ఆ బలం బాసటగా ఆ రాబోయే పదాతిదళం కోట మట్టడించగలదు.

కోటమట్టడికి ఏనుగులు రెండువందలు. ఈ ఏనుగులు గోడకు ముందుంచి పరతలు కాగనే కోటతలుపులు పగులగొట్టించుటకు ఉపయోగించ దలచు కొన్నాడు.

ఈ ఏనుగుల గోడకు వెనుకగా తాను ఇరువదివేలమంది ఆశ్వికులతో సిద్ధంగా ఉన్నాడు. ఈ అశ్వసైన్యానికి వెనుకగా మూడువందల ఏనుగులు సిద్ధంగా ఉన్నవి. ఒక్కొక్క ఏనుగుపై ఇరువురు నిలుచుండు విలుకాళ్లు, ఇరువురు కూరుచుండు విలుకాళ్ళు సర్వసన్నద్ధులై ఉన్నారు.

తన మహానిస్సాణమున్న గజము తన రథానికి ముందుగా తన్ను రక్షిస్తూ ఉన్నది.

గోనగన్నారెడ్డి సైన్యం రెండు భాగాలై చీలిందట. గజాలు తుంగభద్రా నదిని దాటి వెళ్ళినవట. ఆశ్వికులు ఐంద్రీ నదిని దాటి వెళ్ళినవట. పదాతిజనం చెలుకినాయని ఆశ్విక సైన్యానికి అర్థగవ్యూతి దూరంలో ఆగిపోయినదట.

ఆ ఆగిపోయిన సైన్యము తాము నిలిచిన ప్రదేశం ముందు చిన్న చిన్న కందకాలు తవ్వుతున్నారట, నాపరాళ్ళ గోడలు చిన్నవి పేర్చుచున్నారట.

ఈ విషయం చారులు వార్తలేగానే చళుకినాయుడు తొందరపడగూడదని ఆలోచించి, ఆదవోనినుంచి కౌల్బలాలు, విలుకాండ్రు వచ్చేవరకూ వేచి ఉండాలని నిశ్చయించినాడు.

౬

రాత్రి ఒకయామం జరిగింది, రెండవయామం జరుగుచున్నది. అంతా నిశ్శబ్దంగా ఉన్నది. కోటలో సైన్యాలు, కోటచుట్టూ సైన్యాలు, కోట గోడలపైన సైన్యాలు, కోటచుట్టూ సైన్యాలను ముట్టడించిన సైన్యాలు, అన్నీ యుద్ధిం గొడవే మరచి నిద్రపోతున్నాయా అన్నట్లు నిశ్శబ్దంగా ఉన్నాయి. రాత్రి రెండవయామం పూరితయి మూడవయామపు కోళ్ళు ఆ చుట్టుప్రక్కలఉన్న శివారు గ్రామాల్లో 'కోక్కోకో కో' అని అరచేటప్పటికి 'జై స్వయం భూదేవేశ్వరా జై' అని రోదసీకుహరం మారుమోగేటంత భయంకరధ్వనితో కోటలోనుండి వచ్చిన విరలధరణీశుని సైన్యాలనుండీ, చెలుకినాయని సైన్యాలను కదలకుండా అరికట్టిన గోన గన్నారెడ్డి సైన్యాలనుండీ మహాధ్వని బయలుదేరింది.

ఏంత అప్రమత్తులైవున్నా చెలుకినాయని సైన్యాలు ఆ ధ్వనితో దద్దరిలి పోయినవి. కోటవైపునుంచి సైన్యాల వత్తిడి ఎక్కువయింది. విరలధరణీశుని ఉరుములాంటి సింహానాదాలు చెలుకినాయని సైన్యాలదగ్గరగా వినపడుతున్నాయి, కోటవైపు త్రిప్పిన ఏనుగులమీదఉన్న విలుకాండ్రును ఎడతెగకుండా పుంఖానుపుంఖాలుగా బాణాలు వదలండని చెలుకినాయుడు ఆజ్ఞాపించాడు. కాని విరలధరణీశుడు ఫలకాలను ఒక మహాచ్ఛత్రంలా భల్లయుద్ధ విశారదులైన గండరగండ్రులైన వెయ్యిమంది జోదులను ఒక తరంగముక్రిందను, వారివెనుక యింకొక వెయ్యిమంది విలుకాండ్రు రెండవతరంగం క్రిందను, మూడు నాలుగు ఐదు తరంగాలక్రింద నూరేసి ఏనుగులును, ఆ తరంగములవెనుక అయిదు వందల

మంది ఆశ్వికులు చెలుకినాయని సైన్యాలమీద విరుచుకుపడ్డారు. ఏనుగులమీద నుంచి విలుకాండ్లు చెవికంట నారులనులాగి రివ్వన బాణాలను వదలిపెట్టుతూ వుంటే ఆ బాణాలు మహిషాలమీదపడు వానచినుకుల్లా వృధా అయిపోతున్నవి.

అయినను ఒక్కొక్క బాణము ఒక్కొక్క భల్లధరుని ఫలకంలాంచి చొచ్చుకుపోయి ఆ వీరుని దేహంలోనుంచి దూసుకుపోయి ప్రాణాలు అహరించే కాలాహి అవుతున్నది.

ఆ భల్లవీరులు చెక్కుచెదరక అయిదారు బాహువుల మహాభల్లాలతో గజయూధాన్ని తాకినారు. గజయూధుని చేయడం ఉల్కృష్టమైన వీరవిద్య. గజవేగం కన్న ఎక్కువవేగం కలిగి, తొండంపట్టుకు దెబ్బకు తప్పికొని అతి నిశితమైన దీర్ఘచ్ఛురికలతో తొండమును కోసివేయకలిగి, మేరువు లాంటి పాద ప్రహారాలను మేరుముల్లా తప్పించుకొనేవాడే గజయూధవిశారదుడు.

వీరికి బాసటగా వచ్చిన ఆశ్వికులు పొడుగాటి వేణుదండాలకు చివర నూనెలో తడిపిన గుడ్డలనుకట్టి భల్లవీరుల వెనుక నడచిరి. భల్లవీరులు ఏనుగులను తాకగానే ఈ ఆశ్వికులు ఒక్క తుణంలో చెకుముకులుకొట్టి ఈ పొడుగాటి కాగడాలు వెలిగించారు. ఆ కాగడాలు ఏనుగుల ముఖాలలోకి చొప్పించారు.

ఇదంతా కొన్ని నిమేషాలలో జరిగింది. ఒక్కమ్మడి చెలుకినాయని ఏనుగులన్నీ భయపడి 'ఘీ' పెట్టుతూ వెనక్కు తిరిగాయి. మావటీలు ఏనుగులను ఆపు చేయలేక పోయారు. చెలుకినాయని సైన్యాలన్నీ చిందర వందర అయిపోయాయి. అప్పుడు యుద్ధవిశారదుడైన చెలుకినాయుడు తన మహానిస్సాణ గజాన్ని తుంగభద్రదానదీ నీరాలలోకి దింపినాడు. ఆ నిస్సాణధ్వని విని చెలుకినాయని సైన్యాలన్నీ తుంగభద్రలోనికి దిగినవి. తుంగభద్రను దాటిన చెలుకినాయని సైన్యాలు ఇదివరకు అక్కడ కాపలాకాస్తూయున్న సైన్యాలతోకలిసి ఉత్తరాభిముఖము పట్టి అతివేగముగా పారిపోవడం ప్రారంభించాయి. వింద్ర ఆవల సైన్యాలు విరలునికి దాసోహమన్నాయి.

తెల్ల తెల్లవారి పోతున్నది. ముందు బేడచెలుకి నాయని నిస్సాణగజము, ఆ వెనుక చెలుకి నాయుడు రథందిగి అధిపసించిన గజము, ఈ రెంటిని వెన్నంటి తక్కిన సైన్యాలు! కందనోలు యుద్ధంలో తన సైన్యానికి అట్టే నష్టం కలగ లేదని చెలుకినాయకుడు సరిచూచుకున్నాడు.

బాగా తెల్లవారేటప్పటికి కృష్ణవద్దకు వచ్చాయి సైన్యాలు. ఆ వసంత కాలంలో ఈషణ్ కృశాంగిఅయిన కృష్ణానది వేగముగా ప్రవహిస్తున్నది. చెలుకి నాయుడు కృష్ణబడ్డననే సైన్యాలను పడమటగా త్రిప్పి కొంతదూరం పోనిచ్చి దక్షిణానికి మరలి అధవోని సైన్యాలను కలుసుకుందామనిన్నీ, ఆ సైన్యాలతో వెళ్ళి కందనోలు ముట్టడించి నేలమట్టం చేయాలనిన్నీ సంకల్పించాడు.

కాని కృష్ణబడ్డనే పడమటగా వెళ్ళుతున్న బేడచెలుకినాయని సైన్యాల వెనుక ప్రక్కనుంచి విరల ధరణీశుని సైన్యాలూ, ముందుప్రక్కనుంచి గోన

గన్నారెడ్డి సైన్యాలు చుట్టుముట్టాయి. గన్నారెడ్డి చెలుకినాయని చారుణి ఒకటి పట్టుకుని వానిచేత చెలుకినాయుడు తన నిస్సాణం గోనగన్నారెడ్డికి సమర్పించి తిన్నగా ఆదవోని పట్టణం చేరుకునే నియమంమీద ఆదవోని సైన్యాలకు ఏమీ ఆపద రాకుండా వదలిపెడతానని వారపంపించినాడు. చెలుకినాయుడు అఖండకోపంతో మండిపోయాడు. తమప్రాణాలతో గన్నారెడ్డిని విఠలయ్యను బందీలుగా పట్టుకుని ఆదవోనికి తీసుకువెళ్ళక వదలనని చెలుకినాయుడు ఎదురు వార పంపించాడు.

ఆ వార గోనగన్నారెడ్డి విని పకపక నవ్వుకొన్నాడు. తనవార గన్నారెడ్డికి వెళ్లి అందేలోపుగా బేడచెలుకినాయని మహాసేనానాయకుడు కృష్ణానది పునాదిగా అర్ధచక్రవ్యూహము రచించుకొని గన్నారెడ్డి విఠలధరణీశుల విజృంభణ కెదురుచూస్తూ సిద్ధమై ఉండెను.

గన్నారెడ్డి సైన్యాలు విఠల ధరణీశుని సైన్యాలు పావుక్రోశం దూరం వెనుకకు నడిచాయి. మండిపోయే ఆ వసంత మధ్యాహ్నపు పెండలో చెలుకినాయని సైన్యాలమీద ఎడతెరిపిలేకుండా అగ్నిబాణం కురియడం ప్రారంభించింది. అందులో చెలుకినాయుడు తన రథం దిగి అధివసించిన మత్తగజముపైనా నిస్సాణమ్మోసే గజము ముందుననూ భరింపరాని దుర్వాసనలు వెదజిమ్ముతూ గంధక బాణములు మండుతూ పడుతున్నవి.

ఆ పొగలకు ఏనుగులు రెండూ ఉక్కిరి ఓక్కిరి అయి ధైర్యాలనువీడి అగ్నిబాణాలకు చిందవందరై పారిపోతూఉన్న ఆదవోని సైన్యాలనువీడి కృష్ణలోకి ఉరికి ఎటువీలయితే అటు పారిపో ప్రయత్నం చేసినవి.

బేడచెలుకినాయని ఏనుగున్ను, ఆతని విజయనిస్సాణగజమున్ను గన్నారెడ్డి సైన్యాలకు చిక్కాయి. తక్కిన సైన్యాలను గన్నారెడ్డి పారిపోనిచ్చాడు.

గన్నారెడ్డి:- బేడచెలుకి నాయకప్రభూ! నీ విక్రమానికి మా జోహారులు. అయినా ఈ గజదొంగ మాయలముంగు నీవేమి నిలవగలవయ్యా! కాబట్టి నువ్వు నీ ప్రభువు కోటారెడ్డి మహారాజుగారి మనస్సు త్రిప్పు; శ్రీ రుద్రదేవ మహారాజు స్త్రీయే. అవిషయంలో మీరందరు అనుమానించినది నిజం. ఏమీ సందేహంలేదు.

బేడచెలుకి:- ఆడది ఎప్పుడైనా రాజ్యం చేసినదయ్యా!

గన్నారెడ్డి:- ఇప్పుడు ఎందుకుచేయకూడదు? ఆమె దివ్యస్త్రీ. ఆమె అవతారిమె తిన లలితాంబ!

బేడచెలుకి:- గన్నారెడ్డి! నువ్వు గజదొంగవా?

విఠలధరణీశుడు:- మేము గజదొంగలం, దారిదోషిడిగాళ్ళం.

గన్నారెడ్డి:- మాదొంగతనాలకు ఉడంగరాని కారణంచే చక్రవర్తిన్నా అయినామారి శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవ ప్రభువులన్నా మాకు భక్తి.

బేడచెలుకి:- అధర్మయుద్ధం చేసే నన్నొడించావు.

గన్నారెడ్డి:- ఓయి వెళ్లిప్రభూ! నేను ఇంతవరకు ఎప్పుడూ అధర్మ యుద్ధం చేయలేదు. అన్నాంబికాదేవి మా అక్కగారి నగరంలో ఉంటున్నది. మా అక్కగారిని పట్టుకోడానికి వచ్చావుకాబట్టి నీ ప్రసిద్ధినిస్సాణం మేము అపహరిస్తున్నాము.

2

కాకతీయవశానికి నేవకులై మహాసేనాపతులై మహామాండలికులై మల్యాల వంశ్యులు ప్రసిద్ధి పొందిరి. ఈ వంశమువారు ఇటు బుద్ధపురములో, అటు కొండపర్తిలో ప్రభువులై రాజ్యం చేస్తూఉండిరి.

ఓగగల్లు మహానగరానికి నెరతిగా డెబ్బదిగవ్వాతుల దూరంలో శాలి వాహనుల కాలమునుంచి ప్రసిద్ధి కెక్కిన బుద్ధపురమనే నగరం రాజధానిగా గణపతిదేవ - ప్రసాద - ప్రసూత ప్రాచ్యరాజ్యలక్ష్మీ సమాశ్రిష్ట దక్షిణ భుజదండుండును, సమర సమయాఖండండును, సంకిసపురాధినాథరిపుతిమిర మారాండుండును, పెదముద్దుగండమిండుండును, బాచ మహారాణి బాచమహారాజ పుత్రుండునూ, మల్యవంశ కలశాంభోధి చంద్రుండును, వారనారీయకావనవన వసంతుండును, దుష్టశురగ రేఖారేవంతుడును, అసిముసలకాత్మక ప్రముఖ నిఖిలాయుధ కుశలుండును, కీర్తివికాలుండును, రాజసమాజ జ్యేష్ఠమాన నిజభుజ విజయుండును, విక్రమ విజిత విజయుండును, శ్రీ కుప్పాంబామానస సగోపం విహార మాణ రాజహంసుడును, శ్రీ కేశ్వనాథదేవ దివ్యశ్రీ పాదపద్మరాధకుండును, రిపుకులభేదకుండును అయిన శ్రీశ్రీ మల్యాల గుండయ దండాశ్వరుడు రాజ్యం చేస్తూఉండెను.

ఆ మహారాజు దేవేరి వరమానపురాధీశ్వరుడైన గోనబుడారెడ్డి మహారాజు కొమరిత, గజదొంగ గోనగన్నారెడ్డి అక్కగారు. గన్నారెడ్డి పేడకుకి నాయని నిస్సాణాపహరయైన ముహూర్తానికి వారం దినాలకు, ఆదవోని ప్రభు తనయను అన్నాంబికాదేవిని సగౌరవంగా తోడుకొని బుద్ధపురం చేరినదాయెను.

కుప్పాంబికాదేవి ముప్పది యారేళ్ళది. కుప్పాంబికాదేవికి ముగ్గురు సంతానం. పెద్దవాడు బాచయ్య. బాచయ్యప్రభువు పన్నెండేండ్లవాడు. రెండవకుమారుడు బొప్పప్రభువు ఎనిమిదేండ్లవాడు. మూడవవాడు గణపతిదేవ ప్రభువు నాలుగేళ్ళిద్దడు. కుప్పాంబికాదేవి తమ్ముడైన గోనగన్నారెడ్డి ప్రోత్సాహంవల్ల భర్త అనుమతితో అన్నాంబికాదేవిని తనతో తీసుకొని రావడానికి కొంతనైన్యంతో బయలుదేరి చృష్టానదీ తుంగభద్రానదీ రెండూ దాటి ఆదవోని వఱకు వెళ్ళింది. ముగ్గురేడ్డలు బుద్ధపురంలోనే ఉండిపోయిరి. ఆరాత్రి ఆ మహారాణి ఆదవోనిదగ్గర ఆరుంధతిహాలెంలో విడిచిచేసి వున్నప్పుడు అన్నాంబికా రాకుమారి పురుషవేషంధరించి గోనగన్నారెడ్డి నెన్యానికి ఉండిన ఒకదళం వెంబడి తనదగ్గరకు వచ్చేటప్పుడే ఆతిథ్యంతోషంతో ఆ బాలికను తన హృదయానికి అదుముకున్నది.

కుప్పాంబిక కాయశరీరంగల బంగారు శలాకలాంటి మనోహరాంగి. ముగరు బిగ్గు తలియెనా నడలిపోని జవ్వనపు బిగువుకలది. కుప్పాంబికాదేవికి భర్త అంటే భగవంతుడే. బుద్ధారెడ్డి గారాబుకూతురె గోనవంశ దుగాంబోధలో మందార వృక్షంలా ఉద్భవించి మల్యాలనందనవనాన్ని తేజరిల్ల చేస్తూ చొచ్చింది.

కుప్పాంబికాదేవి తమ్ముళ్ళ నిద్దరినీ ఆత్యంత ప్రేమతో తల్లి అనంతరం పెంచింది. తండ్రి పోలికలు మూడుమూర్తిలా పుణికపుచ్చుకున్న పెద్దతమ్ముణ్ణి, మేనమామ అయిన శ్రీ విరియాల భీమనృపతిలా, అపరభీమునిలా ఉన్న విఠల ధరణీశునీ అచంచలమైన ప్రేమతో పెంచింది.

గన్నారెడ్డి తెలివి, బుద్ధి, చదువు అనుమకొండ మహావిద్యాక్షేత్రంలో ప్రసిద్ధిపొందినాయి. అలాంటి గన్నారెడ్డి ఎందుకు శ్రీ గణపతిదేవ కుద్రదేవ మహాప్రభువులకు ఎదురు తిరిగినాడో ఆమెకు ఏమీ తెలియదు. కాని అందులోని రహస్యం ఏదో తన భర్తగారు శ్రీ గుండయమహారాజుకు తెలియును. ఆయన కుప్పాంబికనుచూచి “దేవీ, మా భావమరదులు గన్నారెడ్డి, విఠలధరణీశుడూ ఏవో కొన్ని మహా తరకారణాలాండి గజదొంగలయ్యారు. కాని నేను విన్నంత వరకు వాళ్ళు దారులు ఎక్కడా దోచినట్లెరుగను. ఇకమందును దోచబోరు. ఉ తో తరా మీకు కొన్ని తపాస్యాలు చెప్పాను. గన్నారెడ్డి యుద్ధవీరులలో మేటిరత్నం. నీ పినతండ్రిగారు లకుమయారెడ్డి భూపాలుడు మీ తమ్ముళ్ళ నిద్దరిని అన్యాయంచేయ సంకల్పించుకొన్నారు. ఆ సందర్భములో వీరుడైన గన్నారెడ్డి ఎట్లు ఊరకొనగలడు.” అని చెప్పినారు.

భర్త చెప్పిన ఈ ముక్కలు విని కుప్పాంబికాదేవి హృదయం పొంగి పోయింది. ఆ రాత్రి అన్నాంబికాదేవి పురుషవేషంతో తన దగ్గరకు ఆలారాగానే ఆమెను కౌగిలించుకొని “తల్లీ, అన్నాంబికా రాజకుమారి! రాజకీయాలు ఎప్పుడూ యిలా కర్కశంగా వుంటాయి. మీరు మీ తండ్రిని తల్లిని వదలి ఈలా రావలసిన ఆత్యవసరాన్ని గూర్చి మా తమ్ముడు గన్నారెడ్డి ప్రభువు నాకన్న చెప్పినాడు. ఈ సంఘటనవల్ల ఈ కుటుంబాలన్నిటికి ఏయే కష్టాలు వస్తాయో అవి అన్నీ మనం భరించవలసి ఉండెను” అని చెప్పింది.

అన్నాంబికాదేవి :- కుప్పసానమ్మదేవీ! మీ భర్త గుండయమహారాజుల వారు విఠరణంలో కర్ణుని, శిబిని చిన్నబుచ్చుతున్నారు. వారికితగిన దేవేరులు మీరు. మీ ఇద్దరి దాంపత్యము అనన్యము. అలాంటి మీకు తమ్ములైన గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువు గజదొంగలంటే నేను నమ్మను. నాకు వరదారెడ్డి రాకుమారుని వివాహం చేసుకోవడం ఏమాత్రం ఇష్టంలేదు. అందుకని ఈ వివాహం తప్పించాలని ప్రయత్నంచేసే మీ తమ్ముల సహాయం నేను అంగీకరించాను.

కుప్పసానమ్మ :- సంతోషం తల్లీ. మనం వెంటనే బయలుదేరాలి.

ఇంతలో గోనగన్నారెడ్డి ప్రత్యక్షమై వారిని ప్రయాణంచేశాడు. అరాత్రి

రాత్రి వారు కందనోలు చేకపన్నారు. కందనోలులో రెండుదినాలు అగి కృష్ణా తుంగభద్రా సంగమమైన సంగమేశ్వరమునకు పోయి ఆ పుణ్యక్షేత్రంలో క్రుంకులిడి సంగమేశ్వరుని అర్చించి బ్రాహ్మణులకు విరివిగా దానాలిచ్చి రెండుదినాలలో బుద్ధపురంవచ్చి చేరిరి.

బుద్ధపురంలో అన్నాంబికాదేవి గన్నారెడ్డికి బేడచెలుకి నాయనికి జరిగిన యుద్ధ పర్యవసానం ఏమెంతో అని ఆశురత్నో కనిపెట్టుకునియుండెను. కుప్పాంబికా మహారాణిని 'వార్తలేవైనా' వచ్చినవా అని అడుగుచుండెను.

వీరు బుద్ధపురంవచ్చిన మూడవదినానికి గన్నారెడ్డి, విఠలధరణీశులు మహారాణి అంతఃపురానికి వచ్చారని వార్తవచ్చింది. ఆవార్త వినడంతోనే అన్నాంబిక హృదయం ఒకగంతు పడింది. ఆమెకు గన్నారెడ్డి వచ్చారనే వార్తతోపాటు ఒక మహానిస్సాణ ధ్వని బుద్ధపురమంతా మారుమోగింది. ఆ గంభీరధ్వని వినడంతోనే అన్నాంబిక తన మేనమామ అయిన బేడచెలుకి నాయనింవారి నిస్సాణాన్ని గన్నారెడ్డి విజయ ప్రాభృతంగా కొనివచ్చినారని అరం చేసుకున్నది. ఆమెలో ఏదో సంతోషం, ఏదో భయం ఆవరించుకున్నది. ఎవరీ గన్నారెడ్డి? ఈ గజదొంగ అంటే తనకంటే కుతూహలం ఎందుకు? ఈయన మహాపురుషుడా? హీనుడా? తాను ఇట్లా తల్లిదండ్రులను వదలి ఇంత విచిత్రంగా ఈ బుద్ధపురం రావటం ఏమిటి?

అన్నాంబిక ఆమెకై ఏర్పాటుచేసిన కుద్దాంతనగరిలో ఉపధానాల పల్లంక పీఠముపై అధివసించి వేయి ఆలోచనల పాలయింది. ఎంత ఆలోచించినా హాస సుందరమైన గన్నారెడ్డి మోము ఆమె హృదయాన్ని చిందరవందర చేస్తున్నది. తానాపురుషుని ప్రేమిస్తున్నానని ఆమె నిశ్చయానికి వచ్చింది. ఆ నిశ్చయం ఆ బాలకు కలగడంతోనే ఆమె 'గజగజ' వణకిపోయింది. యుద్ధవిక్రమంలో, సౌందర్యంలో అగునుడై ఈ మహాభాగుడు గజదొంగ అని కళంకం సంపాదించుకొన్నాడేమిటి? తన్ను పెండ్లికూతురుని చేసి చిన్న బంగారు గథము మీద అధివసంపచేసి, బంగారుపువ్వుల పట్టుతెరలుకప్పి వివాహమందిరానికి తన్ను తీసుకుపోవడాండగా తెర ఒత్తిగించి ఈ విచిత్రకథానాయకుని తాను చూచినప్పటినుంచి తన మనస్సు ఆయనపై లగ్నమైయుండి ఉండాలి. అది పవిత్ర ముహూర్తమో, దుర్ముహూర్తమో?

౧

తానీ మహాపురుషుని, ఈ గజదొంగను, ఈ పరమోత్తమ వీరుని ప్రేమిస్తున్నమాట నిజం! ఈ ఉత్కృష్టమూర్తి ఈ విధంగా తన జీవితాకాశం ఆక్రమించిన వెలుగుమూర్తి అయినాడేమి! అదేనా ప్రేమ? ఈ ప్రేమనేనా శకుంతల దుష్టంత దర్శనముచే అనుభవించినది! తన్ను ఆ మహాపురుషుడు ప్రేమించగలడా? ఈ వీరాధివీరుడు, ఈ ఉత్తమ దుశ్చర్యాస్వయుడు, తన్ను ప్రేమిం

చికపోయిన క్షణం తన జన్మతీరినట్లే! లోకమే తలక్రిందులగుచు గాక, సర్వభూత
నాలు మండిపోవుచు గాక, తా నీ పీరుని చెట్టపట్టుకుండ నెవరు వారింపగలరు?

“ఈ పీరుడు గజదొంగ ఆగునుగాక, తానును గజదొంగ అవుతుండు! ఆయన
రాజ్యాలు నగరాలు దోచినీ, తానును ఆలాగే చేయగలడు. ఆయన ప్రేమకై
తపస్సుచేసి, ఆయన చూపులకై తేజస్సుల వెగించి, ఆయన ప్రేమభాషాలకై
సర్వశ్రుతులూ స్పందింపజేసి, ముల్లోకాలను గగ్గోలు పరచగలడు-తాను” అని
ఆమె ప్రతిజ్ఞ గైకొంది.

ఆ ఆలోచనతో ఆమె ఉప్పొంగిపోయింది. వేయి మహోహర రాగాలు
ఏకరూపంపొంది, అమృత ప్రవాహమై ఆమెను చుట్టివేసినవి. ఆమె పులకరించి
పోయినది. ఆమె జీవితంలో ప్రతి అణువు గన్నభూపతిపై ప్రణయముచే దివ్య
త్వము పొందింది.

ఇంతలో కుప్పాంబికాదేవి కడనుండి అన్నాంబికను దర్శించుటకు ఆను
మతిని కోరు పిలుపు వచ్చింది. అన్నాంబిక పీతమునుండి లేచి తాను మహారాణి
రాకకై గౌరవంతో ఎగురుచూస్తున్నదని ప్రతివార్త పంపినది. కొంతనేపటికి
కుప్పాంబిక అన్నాంబిక కడకు వచ్చినది.

అన్నాంబిక తొందరగా ముందుకు నడచివచ్చి ‘మహారాణీ! మీరు
నన్ను అనుమతి వేడడం సమంజసముగా లేదు. మనము దగరచుట్టాలము. నేను
మీ కన్న చిన్నదానను’ అని కన్నుల నీరు తిరుగ మనవి చేసింది.

కుప్పాంబిక అన్నాంబిక చేతులు పట్టి బాపుననున్న ఆసనముపై తన ప్రక్కన
 కూర్చుండః పురుని ‘రాజకుమారి! మీరు అదవోని ప్రభువుల కుమారికలు.
మీకు ప్రభు నొత్సవం జేయుబోయే ముందు మాతమ్ముడు మీమ్ము ప్రోత్సహించి
తల్లిదండ్రులను వదిలి పారిపోయి వచ్చునట్లు చేసినాడు. మీరు మా అభిషుకు.
తల్లిదండ్రులను విడిచి వచ్చినందుకు మీ మనస్సు ఏదైనా కించపడుతోందేమోనని
మాతమ్ముడు కనుకొమ్మున్నాడు’ అని అనునయపుమాటలు పలికినది.

అన్నాంబిక :- మహారాణీ! నేను గన్నారెడ్డి ప్రభువులతో ఏమీ అను
మానం లేదు. వరిదారెడ్డి రాకుమారుని వివాహం చేసుకొనడానికి ఇష్టంలేదని
స్పష్టంగా వివరించేసి ఉన్నాను. అదవోనియించి నేను పారిపోయి వచ్చే పీలు
ఆ ప్రభువు కల్పించికపోయినట్లయితే నా వజ్రపురుంగరములోని విషము త్రాగి
వుందును.

కుప్పాంబిక :- అన్నాంబికాదేవి! మీరు మీ తల్లిదండ్రులను విడిచి ఏదో
పర్యవసాన తేలేవరకూ నా దగ్గర ఉండగలరా?

అన్నాంబిక :- మహారాణీ! మా సాయనగారు నేను ఇక్కడ ఉన్నాను
అని తెలియగానే కోపగించి, తన సైన్యాట, తన స్నేహితుల సైన్యాలతో వచ్చి
మీ కోట ముట్టడించ వచ్చును. మీ సైన్యాలలో అనేకమంది పీరులు మడిచు
వచ్చును. మీకు నాకు ఒకే ఉపాయం లేనట్లు ఉంది. నన్ను ఒక గుల్ల పంపిం
చండి. ఒక్కడ శ్రీ మద్దేవి మహాప్రభువుగారి ఆంతఃపురంలో ఉంటాను.

కుప్పాంబిక :- ఎంత ఆలోచనమూ విడిది! మీ కన్నట్లే మా తమ్ముడును

చెప్పినారు. మీ తండ్రిగారవడంవల్ల అదవోని ప్రభువును ఏమి చేయడానికి తనకు ఇష్టంలేదట!

అన్నాం:- వారికి కృతజ్ఞురాలను.

కుప్పాం:- నేనూ, బుద్ధపుర మహాప్రభువులూ బయలుదేరి శ్రీ గణపతి రుద్రదేవ సార్వభౌమలను, శ్రీరుద్రదేవ ప్రభువులను దర్శించడానికి వెళ్ళాలనుకుంటున్నాము. రేపు పూర్ణిమ వెళ్ళిన తదియనాడు అందరమూ బయలుదేరి వెళ్ళుదాము.

అన్నాం:- నావల్ల మీకందరికీ ఇబ్బందులు కలుగుతున్నాయి కదా!

కుప్పాం:- అదేమమ్మా ఆ మాటలు? ఒకసారి మా తమ్ముడు మీ తాతమా పని అడగాలని....

అన్నాం:- నా తాతమాపణా? ఎంతమాట! వారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వక మందనాలు అర్పింపవలసి ఉన్నది. వారి దర్శనము చేయిస్తారా?

కుప్పాం:- గోగీ, వైద్యుడూ పాలే కోరుతారు ఒక్కొక్కప్పుడు.

చిరునవ్వు ఆమె మోమున ప్రసరింప అన్నాంబిక చేలిని గ్రహించి కుప్పాంబిక తన అంతఃపురంలోనికి తీసుకువెళ్ళి అభ్యంతర సభాగృహంలో ఒక సింహాసీతికపై కూర్చుండబెట్టింది.

చెలులు పలువురు వచ్చి, అన్నాంబికకు కుప్పాంబాగేవికి లతుకపెట్టి కుంకుమపూవు పాపటను అద్ది గంధం, పరీమళతైలాలు ఆలదినారు. ఒకచేలి బంగారు పల్లెరమున అమూల్యాభరణాలు తీసుకొనివచ్చి ఆమెకు ఆలంకరించింది. ఆమెను ఆలంకార మందిరానకు కొనిపోయి, వెలపొడుగు చీర, ఉపవీతము గన చీనాంబరము కట్టినారు.

మరల అన్నాంబికా కుమారిని కొనివచ్చి వా రామెను ఉచితపీఠంపై ఆధివసింప చేసినారు. ఇంతలో వాద్దరి అనుమతిని వేడుతూ గోనగన్నయ్య వార్త పంపినారు. అన్నాంబిక రాకుమారి అనుమతి ఇచ్చినది.

గన్నారెడ్డిని చూచట యనగనే ఆమెకు మహానందిమైనది. ఆయనకై తన్నలంకరిస్తున్నానని ఆమె పారవశ్యం పొందింది. 'ఆయన వరుడే, తాను వధువైననాదూ ఇలాగే ఆలంకరిస్తారా?' అని ఆమె ప్రశ్నించుకొన్నది.

ఒకసారి మెరుముమెరిసినట్లు ఆ పురుషుని చూచింది! రెండవసారి తోటలో చంద్రకాంతిలో అస్పష్టంగా తొందరపాటులో చూచింది. ఆ సందర్భనాలే చాలు, ఆయన దివ్యవిగ్రహము తనహృదయంలో అనంతకాలం నిలిచిఉండుటకు. ఎంతటి ఉన్నతరూపము! ఏమి దేహచ్ఛాయ! ఏమాబలరూప సంపద! ఏమి ఆదీవి! కుమారస్వామి కా రీతి ఉండగలదా? ఆ నడకలో ఎంతటి విలాసము! ఆయన కంఠమాధుర్యము తన శ్రవణలోకంలో దివ్యగీతాలు రచించినది! సంతతిహాసప్రపుల్ల మామోము. ఆ సోగమీసాలు, ఆ వికాల నేత్రాలు, ఆ కాటుకకళ్ళు, తెల్లదానిమ్మగింజలవంటి పలువరుస! ఓహో! ఆ బాహువులబలం శ్రీరామచంద్రుని కొంతని విరుపగలదు. ఆ బాహువుల బలం పువ్వులనైన నలుపలేదు. ఆ బాహువులు స్వామిద్రోహుల పిండిగొట్టగలవు.

కందనోలులో ఈ ఉత్తమపురుషుని రాజసూదాంతంగాని దాసీలందరు ఎంత కృతజ్ఞతతో ఎంత మనోహరంగా వర్ణించాగో!

ఇంతలో గోనగన్నా రెడ్డి మందగమనంతో లోనికి విచ్చేసి నాడు.

అన్నాంబికాదేవి లేచి నిలుచుండి గోనగన్నా రెడ్డికి నమస్కరించింది.

అక్కగారికి ప్రభువు నమస్కరించాడు.

‘అక్కయ్యగారూ! మీ ప్రయాణం, శ్రీ ఆదవోని ప్రభుకుమారి ప్రయాణం సౌఖ్యంగా కొనసాగిందా?’

కుప్పాం:- గన్నయ్యా! మీయుద్ధం ‘ఏనుయిందో’ అని మేము కళ్ళనళ్ళ పడుతుంటిమి!

అన్నాం:- విజయనిస్సాణం కొనివచ్చినందుకు సంతోషం.

గన్నయ్య:- మీకు ఎవరు చెప్పారు?

అన్నాం:- దాని ధ్వనియే చెప్పింది.

గన్నయ్య:- బేడచెలుకి నాయనింవారిని సగౌరవంగా ఆదవోని పంపించాము.

కుప్పాం:- ఏమంత దశతలచినారు తమ్ముడూ?

గన్నయ్య:- నే నెప్పుడయినా కతినాత్ముడనా? గజదొంగను కావచ్చు.

అన్నాం:- ‘గజదొంగ,’ ‘గజదొంగ’ అని అస్తమానం అనకండి.

౯

అన్నాంబికా రాకుమారి అతిశీవ్రంగా అన్నమాటలకు గోనగన్నయ్య ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు. తాను ‘గజదొంగ’ అయితేనేమి, కాకపోతే నేమి ఈ బాలికకు? ఆడవారి ఆగోచనలన్నీ ఆదోరీతిగా ఉంటాయి. ఈ మెతనతమ్ముడును, పినతండ్రి కుమారుడును అయిన వరదారెడ్డిని వివాహంకావడానికి ఇష్టంలేక బాధపడుతూ, ప్రాణత్యాగమైనా చేసికొనుటకు సిద్ధమయివుంటే తానామెను శ్రద్ధాన మహోత్సవంనుండి తప్పించి తీసుకొనిరావడంవల్ల, తాను సత్పురుషుడనుకొంటున్నది కావోలు! ఏమివెళ్ళితనం?

ఆడవారిలో మహోత్సవమురాలు ఆంధ్ర మహాసామ్రాజ్య యువరాజు రుద్రదేవి మహాగాణివాసు ఒక్కరే! తక్కినవాళ్ళూ మంచివారే! వారందరూ అనుకూలురైన భరతపజ్జ చేరి, ముత్యాలపంటి బేడల గని పెంచి పెద్దవారినిచేసి, కాసల్యవంటి, యశోదవంటి. తన తల్లివంటి, తన అక్కగారివంటి తల్లులు కావాలి. ఒక్క రుద్రదేవి ప్రభువునకే శ్రీ అయినా, పురుషధర్మమైన యుద్ధమూ చెల్లుతుంది. తక్కినవారు పత్నులు, తల్లులవడానిక ప్రయత్నించాలి.

కుప్పాం:- ఏమయ్యా తమ్ముడూ! ఏమి ఆలోచిస్తున్నావు?

గన్నా:- (ఉలిక్కిపడి) ‘ఏమీలేను అక్కా! మీరూ, బావగారూ, శ్రీ అన్నాంబికా రాకుమారిగారూ ఎప్పుడు ఓరుగల్లుపురం ప్రయాణమై వెళ్ళేది?’ అని ఆలోచిస్తుంటిని.

కుప్పాం:- రేపు పూర్ణిమవెళ్ళిన రదియకదా?

గన్నా :- మీరు వెళ్ళగానే, ఈ గజదొంగలిషయమే గ్రీకుదేశ ప్రభువులు, శ్రీ శివదేవయ్య మంత్రుల్ని అనేకవిధాలుగా ఒత్తికొచ్చి వచ్చును.

అన్నా :- ప్రభూ! మీరు మాతోరండి, నేను నల్గొని రాజయిన రుద్రదేవ ప్రభువుల పాదాల వాలి తమ్ము ఊమింపుమని జేసుకొంటాను.

గన్నారెడ్డి తనలో 'మళ్ళీ ఈమె ఏదో మొదలు పెట్టిందిబాగు' అనుకుంటూ, పైకి 'రాజకుమారి! నా పురాకృతిఫలం నేను అనుభవించక తప్పదు గదా! ఎవరేమి ప్రయత్నంచేసినా లాభంలేదు! పైగా అరుద్రప్రభువు నారాజ్యం మా పిసతండ్రి అనుభవిస్తూంటే, ఒక్క పిసరంజేనా అది అధర్మమని శ్రీ లకుమయారెడ్డి ప్రభువులకు వార పండినారు కారు. అలాంటి వారి గొడవ నాకక్కరలేదు. నా గొడవ వారి కక్కరలేదు! నాకొరకు మీరు ఆయాసం చెందకండి.'

అన్నానికి ఆ మాటలు విని ఎంతో చిన్నబుచ్చుకున్నది. అయినా ఈ పీరుని కోపం తనమీద కాదు, రుద్రదేవుల ప్రభువులమీద అయినట్లు స్పష్టమేకదా. తనంటే ఈషణ్ణాత్రం గౌరవం కలిగినా, గన్నారెడ్డి ఆముక్కలనేవారు కాదు.

అన్నానికి కించపడుట గన్నారెడ్డి కనిపెట్టి 'రాజకుమారి! ఆలా అన్నానని మీరు అశ్చర్యం పొందకండి! నేను మొరకుణ్ణి; మీరు సదుద్దేశంతో, దయతో అన్న మాటలు మీ ఉత్తమహృదయాన్ని తెలుపుతాయి. అందుకు నేనూ, మా తమ్ముడూ తమకు కృతజ్ఞులం. సవనీతహృదయంగల మిమ్ములను మాపై క్రోధం వహించిఉన్న రుద్రదేవ ప్రభువులు ఏమంటారో అని భయం. ఇది మీరు అన్యధా తలచకండి' అని వేడికొనుమాటలు కాకువుతో అన్నాడు. ఆ మాటలకు అన్నానికి కలతలేరి, 'ప్రభూ, నేను సెలవు తీసుకొంటాను' అని హర్మ్యంలోకి మందాక్రాంతవృత్తములా నడిచి వెళ్ళిపోయింది.

గన్నారెడ్డి తన కక్కశత్వానికి తానే తెల్లబోయి, మాన్పడి అట్లే కూరుచుండి పోయినాడు.

కుప్పానికి తమ్ముని చూచుచుచూచి 'తమ్ముడూ! మీరు అన్నానికి రాజకుమారి మనస్సు అలా నొప్పించినారేమిటి?' అని ప్రత్యుత్తరము కోరిన ప్రశ్న వేసి, కుందిన హృదయంతో లోనికి వెడలిపోయింది.

గన్నారెడ్డి అట్లే నిలుచుండి పోయినాడు. తనలో ఏదో విపరీతసితి సంభవించి ఉండడంచేత ఎవరన్నమాటలకు ఎన్నడూ విసుగుపెందని తాను ఈ దినాన తెల్ల దండ్రులను వీడి, రాజకీయ పు సుడిగుండాలలో పడిన ఒక అమాయక పు బాళికను, తనయందు ఉన్న గౌరవంతో ఏదోచేయాలని ఉన్న ఒక గుణ శీలను అవిధంగా మనస్సు నొప్పించినారేమిటి? ఏలాగు తాను ఆ బాలిక ననునయించుట? అప్పుడే ఆరవిచ్చు మందార పువ్వులూ వున్న ఈ శాంతిశీలను మనస్సు నొప్పించగలిగిన తన చెయిదము ఊమింపరాసిది. ఈ దినాన తనకు జరిగిన సంఘటన తనకు ఒక్క నిమేషవేని మరవరాని అప్రమత్తతను నేర్పు

! ఈ నాశినుండి శత్రుల అడ్డగించుటలో తక్కు ఇతర చేష్టలలో పరమ త గాపించవలసి వున్నది.

గన్నారెడ్డి: 'ఇతిక రవ్యతా' మూఢుడైనాడు. ఏలాంటి మగవారితోనైనా తాను స్వహరించగలడు, కాని స్త్రీల విషయం వస్తే తా నేమి చేయగలుగును? వారి జీవితాలకూ, తనకూ సంబంధం ఏమిటి? స్త్రీలహృదయం తనకేమి తెలియను? పురుషులకు కోపం వచ్చే విషయాలు వారికి నవ్వు కలిగించవచ్చును. ఒక స్త్రీకి నవ్వు కలిగించే విషయం, జీవిత వనితకు క్రోధకారణం కావచ్చును. ఇంతకూ లలితాస్వరూపిణి ఆ గాలికను తన అక్క గారే సముదాయించును గదా!

ఈ ఆలోచనతో గన్నారెడ్డి తన విడిదిలోనికి వెళ్ళిపోయినాడు.

* * * * *

అన్నాంబికాదేవి తనసాధంలోనికి రూపెత్తిన ప్రసన్నతలా వెళ్ళగానే, ఆమె చెలికత్తె ఆయన మల్లిక పురుగునవచ్చి పాదాల నంటినది. అన్నాంబిక అలిసంతోషంతో 'మల్లికా! నువ్వే? ఎప్పుడు వచ్చావూ? ఒసే ఎట్లావస్తావి? ఆదవోనినుంచేనా?' అని ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తూ మల్లికను రెండు భుజాలూ పట్టి లేవలీసింది. కళ్ళనీళ్ళతో నవ్వుతూ, మల్లిక రాజకుమారిని చూచి, 'దొరసానమ్మగారూ! అమ్మయ్యా! మీరేమయ్యానో తెలియక మహారాణిగారు మేమూ పడిన బాధ ఇంతా అంతానండి! మీరు కందనోలు వెళ్ళడం, అక్కడ నుంచి ఆదనోని చేరడం మాకు వార్తలు వచ్చాయి. అప్పటికి మా మనస్సులు కుగుటపడ్డాయి' అని తొందరగా, ఆనందంగా మాట్లాడింది.

అన్నాంబిక :- నాకోసం అంత బాధపడ్డానులే?

మల్లిక :- చి త్తం. దొరసానమ్మగారూ!

అన్నాంబిక :- నాయనగారు ఏమన్నారు?

మల్లిక :- నాయనగారు ప్రళయ కాలరుద్రునిలా ఉన్నారు. ఆయన దగ్గరకు ఎవ్వరూ వెళ్ళలేకండా ఉన్నారు. వారు జేడ చెలుకినాయనిని వారిని అన్న మాటలు : కోధుల్ని కూడా ఎవ్వరూ ఆనరు. ఆయన విజయధక్కాను గన్నారెడ్డి దోచడం చాలాబాగా వుందట. ఒక్క సైనికునినూ పోగొట్టుకోకుండా తిరిగిరావడం ఆడవారి కొక్కరికే చెల్లుతుందట! మగవాడు ముసలాడే, ఆడదానిచేతులో గాజ్యం నడవడంవల్ల పగులుగల చేదులవంశాలన్నీ ఆడవాళ్ళ వంశాలయ్యాయట. ఒక్క మగవాడూ లేడట! అందుకనే పురుగులలాంటి, తేన్పలాంటి గొంగలూ, హీనులైన కొండజూలి వాళ్ళకన్నా నికృష్టులైన దారి దోపిడిగార్లు బయలుదేరారుట. లోకం అంతానిండిన ఈ కల్మషాలన్నీ నాశనం చేసి ధర్మరాజ్యం తాము సాపిసాగట. చిన్న దొరసానమ్మగారు! ప్రభువుగారికి నిద్రిస్తోనన్నా క్రోధం తగ్గితూందో లేదో అనే నా అనుమానము.

అన్నాంబిక :- నువ్వు ఏలావచ్చావే ఇక్కడికి!

మల్లిక :- అనో వింగళి కథండి. దొరసానమ్మగారు! నాలుగు రోజుల క్రిందట, తమ నగరిలోని తోటలోనికి వెళ్ళానండి. ఆ తోటలో తిరుగుతూ

వుంటే నాతోటున్న తక్కిన దాసిలు కొంచెం దూగచుయ్యారండీ. గురించే ఆలోచించుకుంటూ ఓ పొదరింటిదగ్గర కూలపడ్డానండీ. అంతలో ఎక్కడనుంచో ఆ సంపత్తికాగ్గో 'మల్లికా! నీకు అన్నాంబికాదేవంబు గాథమయిన అపేక్షకదా?' అని వినబడింది దొరసానమ్మగారూ! అడిలి, బేజార్, మాటగాక వణికిపోయానండీ తల్లీ! 'భయపడకు! నీకు అన్నాంబికా రాకుమారింటే ప్రేమయేనా?' అని మళ్ళీ వినబడింది. ఈపట్టు వెనక్కు తిరిగి చూచానండీ. ఆ పొదరింటిప్రక్క చీకట్లలోంచి ఒక పురుషునులేచి, కూర్చుండి 'మల్లికా నన్ను గోనారెడ్డి ప్రభువులు పంపారు. మీ చిన్నరాణీగారు ఆదవోని చేరి ఉంటారు. వారికి నువ్వు దగ్గిరఉండడం ఉత్తమంకదా! కాబట్టి నిన్ను ఆదవోని తీసుకువెళ్లమని వారు నలురను మమ్ము ఆజ్ఞ ఇచ్చి పంపారు. ఇప్పటికే నాలుగుదినాలనుంచి మాలో ఒకరమైనా ఈ తోటలో కాపలాకాస్తున్నాము. నేటికే నీదర్శనమైంది. మేమూ మహాపురుషునకు బంటులమైనా చిన్నచిన్న రాజ్యాలకు ప్రభువులము. నేను రేచెర్ల సోమారెడ్డిని. నాతో వస్తే ఆదవోని తీసుకొని వెదాను' అన్నాడండీ. నాకు తమమాట వినేవరకు ప్రాణం లేచి వచ్చిందమ్మా! సరే వస్తానన్నానండీ!

అన్నా :- చాలా చిత్రంగానే ఉంది. ఆ వెంటనే వచ్చివేసినావా మల్లికా?

మల్లి :- వెంటనే ఎల్లంగండి! ఊగుకాపలా పాండవుల కిదిరం భేతోళుడు కాపాడినట్టేనండీ! ఆలా మహారాజులుంగారు కట్టుదిట్టాలు చేశారు.

అన్నా :- ఎందుకా కట్టుదిట్టాలు? నేనెలాగ వస్తాని.

మల్లి :- ఏమో మీరు వెళ్ళినట్లు వట్టి గాలివారే! అందుకని ఆసోమారెడ్డి ప్రభువు నన్ను వెంటనే చేయి దొరకపుచ్చుకొని హారీతి పులుగు సాయంకాలం పెంటికోసం కూసినరీతిగా కూసినారండీ. దానికి ప్రతిగా పెంటిహారీతి కూయిడి నట్లు తోట నాలుగుమూలలనుంచి వినబడ్డాయండీ. నాకా పురుషుడు కూసినట్లు తెలియకపోతే నేను 'ఏదో పక్షి కూస్తోంది' అనుకొనేదాన్నండీ. తర్వాత మేం బయలుదేరాము. ఆ వనానికి మట్టా ఉన్న పెద్దగోడదగ్గరకు ఉత్తరంగా నడుపుకుంటూ తీసుకుపోయాడండీ. ఆ దొంగలో పిల్లిఆడుగులతో నెమ్మదిగా ఏలా తీసుకొని వెళ్ళాడో సోమారెడ్డి ప్రభువండీ. అక్కడకు పోగానే ఆయనలాగే రాజవేషాలు ధరించివున్న నాలుగు రెడ్డిప్రభుకుమారులు ఛాయలలా వచ్చి కలుసుకున్నారు. ఎలా దాటించాగో నన్ను చెందులా! నన్ను అవతిలికి దింపారు. అంతకుముందే నన్ను ఒక మూలగా పోయి పురుషవేషం వేసుకొమ్మని ఆదవోని నేనాపతులలాంటి వేషానికి సరిపోయే వస్త్ర కవచాదులు నాకు యిచ్చారండీ. నేను చాటుగాపోయి పురుషవేషం వేసుకువస్తే వారు నాకు కవచాదులు తొడిగారండీ. మేమందరం ఆదవోని సైన్యపు ఉపనేనాపతులలా వున్నాము. ఆ తరువాతనే గోటగోడ దాటాము. ఆ ప్రక్కన వున్న ఒక యింటి దొడ్డిలో ఆరు గుఱ్ఱాలున్నాయండీ, మేము గుఱ్ఱాలక్కి నిర్భయంగా ఉత్తరపుకోట గోపురద్వారాన్ని చేరుకున్నాము. కోటగుమ్మందాటే సంకేతికపు

మాటలు వాళ్ళకు తెలుసును కాబోలు! ఆగుమ్మము దాటి అందెలు అంచెలుగా ఈవూరు ఇంతకుముందు నాలుగు ఘడియలక్రితం చేరుకున్నామండి. నన్ను వారు తిన్నగా కుప్పాంబాదేవి మహారాణిగారి నగరిలోకి తీసుకువచ్చి విషయంచెప్పి ఒక దాసీకి అప్పగించారు. ఆ దాసి తనగదిలోనికి తీసుకువెళ్ళింది. నేను అక్కడ నా అడవేషం మళ్ళీ కేసుకొని అదాసి తమ నగరికి దారి చూపిస్తే యిక్కడకు వచ్చానండి. ఇంతలో తమరు ఇక్కడకు వచ్చారు.

అన్నాంబిక :- నీచరిత్ర బృహత్కథా గ్రంథంలో కథలావుండే! నీవు రావడం ఒక పండుగలాగేవుంది. ఇచ్చట ఎంతప్రేమతో చూచినా, కావలసిన వాళ్ళు దగ్గర వుండడం విషయం కేరు.

వాళ్ళిద్దరు మాటా మంతి చెప్పుకుంటూ కాలం గడపారు.

ఆ రాత్రి అన్నాంబికకు ఎన్ని ఘడియలకూ నిద్రపట్టదు. ఎంత అందగా డాగన్నా రెడ్డి ప్రభువు! ఎంత ఉత్తమవీరుడు! లలితములై కనపడుతూ దృఢములైన ఆవీరుని చేతులు తన్ను ఆ మహాపురుషుని హృదయానికి దగ్గరగా అదుముకోగలవా? లోతులై వెడదలైన ఆ సుందరాంగుని కన్నులు తన్ను చూచిన వెంటనే ఆనందకాంతులతో మూర్యోదయాలవలె వెలిగిపోగలవా? పూలతో సింహాసనము అమర్చి ఆయనను అందు అధివసింపజేసి తానా మనోహర్లమూర్తి పాదాల కడ యుగయుగాలు అధివసించి ఆ దివ్యపురుషుని కాంతిలో తాను లయమై పోతూ, ఆ స్థితికి నిత్యత్వం సంపాదించుకోగలనా?

ఆయనవేళ్ళు తన ముంగురుల నెట్లు సవరించగలవు? ఆయన చూపులు తనచూపులలో ఎట్లు సంగమించగలవు! ఆయన తనతో వర్ణనాతీత పరమరహస్య సంభాషణలు ఏనాడు జరుపగలరు?

‘గజదొంగ’యట! ఏమిటా గజదొంగతనము? తన హృదయాన్ని దొంగిలించడంలో మాత్రం ఆయన ‘గజదొంగ’ కావచ్చు! ఏకాలమందైనా ఏబాలిక ఆయినా ఇలా తనవలె తన సర్వాధినాథుడైన పురుషుని స్మరిస్తూ నిద్ర రాక కాలమంతా కరిగి ఒకే మహాప్రవాహంలా ప్రవహించేటట్లు ఆలోచించుకుంటూ ఉండగలదా?

‘గజదొంగవా స్వామి? కన్న మేతువో ఏమి?’

స్వజన దూరాగతను విజితురాలను నీకు

అని కూనిరాగంతో పాడుకుంటూ, ఆ హంసతూలికాతల్పంపై దొరుతూ మూడవయామపుఘంటిక కొట మొగసాలలో కొట్టిన కొద్దివేళకు ఆమె గాఢ నిద్రా పరవశురాలయింది.

పంచమగాథ

ఓరుంగల్లు

౧

ఓరుంగల్లు ఎనిమిది లక్షల పౌరులు సుఖంగా కాపురంచేసే మహానగరం. రెండు గవ్యూతుల వెడల్పు మాడు గవ్యూతుల పొడుగుగల కోట నగరము. ఆ కోటచుట్టు మహానగరము ఉన్నది. తీర్చిన వీధులు, పెద్ద చెరువులు, చిన్న సెలయేరులు, తోటలూ, దేవాలయాలూ, విపణివీధులతో ఆ మహానగరానికి ఈడైన మహానగరము దక్షిణాపధమందుగాని, ఆర్యావర్తమునందుగాని లేనేలేదు.

కోటనగర మధ్యమందు మహారాజుల కోట ఉన్నది. ఆ కోటయే పెద్ద పురమంత ఉన్నది. కోటలో ఏకశిలకు తూర్పుగా మహారాజ శుద్ధాంతాలు, మహారాజనగరులు ఉన్నాయి. ఉత్తరంగా, వాయవ్యంగా స్వయంభూదేవేశ్వరాలయం, కేశవదేవర గుడి, ఏకవీరాదేవిగుడి ఉన్నవి. నైరుతిగా పడమట కోట తటాకం, ఈ తటాకాన్ని ఆనుకొని రాజోద్యానమూ ఉన్నవి.

స్వయంభూ దేవాలయంకిడకు నాలుగు మహావీధులు కూడుతాయి. ఆదేవాలయానికి తూర్పువీధి నంటి రాజబంధువుల మందిరాలున్నవి. చక్రవర్తిహర్మ్యం పావుగోరుతం పొడవు వెడల్పు ఉంటుంది. ఆ మహాభవనాల చుట్టూ ఎత్తయిన గోడలున్నాయి. వానికి తూర్పుగా ప్రధానామాత్య శివదేవయ్యవారి హర్మ్యమున్నది. ఆ భవనానికి దక్షిణంగా దుర్గపాలకుడైన ప్రసాదాదిత్యనాయనింవారి సౌధాలున్నాయి. వానికి తూర్పుగా మహారాజాభిభవనాలున్నవి. ఆ భవనాలకు తూర్పుగా తంత్రపాల ప్రోలనాయనింవారి సౌధాలున్నవి. ఆ సౌధాలకు దక్షిణంగా ప్రోలనాయనింవారి కుమారులైన ఎక్కినాయని, రుద్రినాయని పినరుద్రినాయని, పోతానాయనింవారల సౌధాలున్నాయి. వీరందరు సేనాపతులు.

ఏకశిలకు పడమటగా, కుమార రుద్రదేవమహారాజులకు అంగరక్షకులైన తంత్రపాలవల్లయ నాయకులవారి సౌధాలున్నవి. ఇంక దక్షిణంగా మారమ రాజులంవారి, ప్రోలనాయనింవారి భవనాలున్నాయి. చక్రవర్తి నగరులకు ఉత్తరంగా మహాసేనాపతియైన రుద్రనాయనింవారి భవనాలున్నాయి. ఆయన ఏకశిలా నగరపాలకుడు. నగర సైన్యాధ్యక్షుడు నాగచమూపతి. నాగచమూపతి మామగారయిన మేచయ నాయకుడు ఎంతకాలమునుంచో తలవరిగా నున్నాడు. మేచయనాయకుని కుమార్తె ఆయిన మల్లమాంబిక నాగచమూపతి ఇల్లాలి. నాగచమూపతి తండ్రి మల్లచమూపతి గణపతిదేవుని మహాసేనాపతులలో ఒకరు.

రాచికోట లోపలిగోడ ననుసరించి ఈపసేనాపతు లనేకుల భవనాలున్నాయి. అక్కడక్కడ సైన్యకాలలున్నవి. రాజోద్యోగు లనేకుల

పేదలు గానవోలూ పడవోనిన్నాం కర గానకు ఉన్న కోనపాడు
నగరం - నూర్నల గ్రామం, గానవారి నేనచేసేవారి ఇష్టం నానాయి.

అంధులకు దీక్షగల్గించుడవం ఇదే - శమపర్యాయం. పహరాణి
కర్పచాన, నోపాం ఆ హాళి నాదా మతగజంపె అంబాటిలో గుంచి
గుం గ ల్లు నగర చుట్టవైభవం అని ఎంతో పరిచయమవుతున్నది. నగరబాహ్యంలో
గాన వాళ్ళలోనికి నోల గడ దీక్షలు ఇచ్చి వస్తున్నారు. అంబాటిశుభ్ర,
శుభ్ర చిన్న ఇల్లు, మేగిలు ఆమఃగానపథానికే ఈరూపం గాడలలో
ఉన్నాయి. సేత కాలముండు గాన కరుగులు చేస్తున్నారని గూలును
మతగూలు కాలం కంటెలని చూపుతున్నారు. కొందరు వదిలిపోయి కంఠము
మీద, అంధ ముంజుడి కేకలలో అనేక భాగములనుండి వచ్చిన గూలును
నన్నుతనం మతకతనము బట్టి కటాయంపులు చేస్తున్నారు.

అంధులలో గుండాట్టల పశ్చిమ అతి పురాతనకాలం నుండి పసిది
కెక్కెనది. పని మదతం పట్టి భరించి నా దేహాన్ని స్వస్థంగా కనిపించేయగలి
గెన్నకాలు వడకడం అంధ వంతలు జాత్రుత్వం వందినారు. సేత గానము
మీదలమీదల మునా. ప్రతములనోయి, పశ్చిమన నూలున గానక
వలసిందే! అంధ వనితల నైపుణినిబట్టి విభజనజాలుగా తేలు న అనిపిస్తుంది.
దేశానికి కావలసిన వస్త్రాలు సిద్ధం చేయడమేకాకుండా, ఇతర సేకాలన సరి
బోయే వస్త్రాలకాలను చేసి, అంధులు ఎగుమతి చేసేవారు.

సేతలో అంధసాలెవారంత కాశల్కంకలవారు ఆఖిల భారతంలో
అంధులకు సేత. మానువనాటి, బుర్రనాటిలో, పెనాదాడిలో, నూర్నలలో
ఉన్నది నాలంతి సన్నంగా కడక కట్టేవారు గొల్లభామలు. ఆ గొల్లభు పరవ
నాటిగా నన్నని కంబళ్ళుగా చేసేవారు. ఆ కంబళ్ళు కాశ్మీరశాలుకలక, హిమా
లయ గంకె కలం వివిధ సాహిత్యం కావు. కళింగము, దక్షిణకోశలము ఎక్కుని
జుమ్మలాలకు ప్రసిద్ధి. వీరిగా చేశాముండి తళతళలాడే మెత్తని పట్టుకాలు
దిగ్గజుల అర్హత. కామరూపాన్నుంచి వచ్చిన పట్టునూలున్న గామమేనదే.
ఆ పట్టునూలుతో అంధ పట్ట సాలెలు నేసిన చీనీ చీనాంబరాలు. ముకూలాలు
జగత్ప్రసిద్ధి పొందినవి.

అంధులలో పట్టుకాలు బంగారము కరగించి పూతపెసే పొంబట్టు
చేతకు పురాతనకాలంనుంచి ఉన్నది. ఈ నూలుకు పొరగికులు జరస తారు
(జలకాదు) అనే పేరు పెట్టారు. పొరగికవ రకలు ఈ పొంబట్టులును విపరీ
తంగా కొనుక్కోవాలి. ఈ పరిశ్రమ చేసే శాలలు ఒరంబులో ఏన్నో
ఉంటాయి. ఈ పరిశ్రమను పట్టుకాలు, స్వర్ణకాయలు కలిసి చేసేవారు.

౨

మల్లవారి పుష్కం - గుం గ ల్లు నగర బాహ్యపువాడలో ఆగింది. ఈ
మల్లాలపాలవాడ, చెచ్చలవాడ, విరియాలవారివాడ, ఇంగులవాడ,

గోనవారివాడ మొదలయిన సామంతుల సైన్యాలూ, ఉద్యోగులూ ఉండే పేటలు ఉండేవి.

మల్యాలవారి సైన్యం, సిబ్బంది మల్యాలవాడ చేరుకున్నారు. గుండయ భూపతి, కప్పసానమ్మ, అన్నాంబిక కోటలోపలఉన్న మల్యాలనగరు చేరుకున్నారు. మల్యాలవారి రాచయేనుగులు, గుట్టాలు దక్షిణద్వారాన ఓరుగల్లు పురం చొచ్చాయి. అలాగే దక్షిణపు గోపురద్వారాన కోటలోకిన్నీ వెళ్ళి ఉత్తరంగా ప్రయాణించి తూర్పుకు తిరిగి తూర్పుద్వారానికి కొలది దూరంలో ఉన్న మల్యాలనగరు చేరుకున్నవి.

మొందు ఏనుగుపై మల్యాల గుండయ్య ప్రభువు అధివసించి ఉన్నారు. మహారాణి, అన్నాంబిక అధివసించిన మిత్రేభము, ఆవెనుక రాజ కుమారుల ఏనుగులు మూడు వచ్చినవి. ఆవెనుక రాజగుట్టాలు ఏనుగు. ఆ గుట్టాల వెనుక దాసదాసీజనులు ఎడ్లబండపై, శిబికలపై వచ్చినారు. వీని అన్నింటికి ముందు ధీశంత్రిలు, నాగస్వర మేళము నడుస్తున్నది. వందులు గుండయ ప్రభువు ఓరుదాసగులు చెదువుతున్నారు. అంగరక్షక సైన్యం ముంద, ప్రక్కల, వెనుక నడుస్తున్నది. రాజకీధులు బల్లతో, గుట్టాలతో, ఏనుగులతో, శిబికలతో, స్వందనాలతో నిండిఉన్నవి. రాచవారు ఎవరు వెడుతున్నా అది ఒక ఊరేగింపే!

అక్కలవాడ, భోగంవీధి, స్వర్ణకారవీధి, శిల్పకారులవీధి అన్నీ పురంలో ఉన్నాయి. కోటనగరంలో ఉన్న గుళ్ళల్లో ఎప్పుడూ ఉత్సవాలు జరుగుతూ ఉంటాయి. చక్రివర్తుల దుర్గనగరానికి ఎదురుగుండాఉన్న రాజవీధిలో కొంత దూరం పోయిన తర్వాత సార్వభౌమ చిత్రశాల, గ్రంథాగారము లున్నాయి. నగరంలో సార్వభౌమ సాధాలలో ఒక్కొక్క మహాభవనంలో ఒక్కొక్క చిత్రశాల ఉన్నది.

మాండలికలు చిత్ర, నృత్య గ్రంథశాలల తమతమ నగరాలలో ఉంచుకొనెవారు. మల్యాలవారి నగరంలో ఉన్న చిత్రశాల దేశప్రసిద్ధమైనది.

అన్నాంబిక ప్రయాణపు బడలిక తీరునట్లు సుగంధాలు కలిపిన వేడినీటి జలకమాడి శుభ్రవస్త్రాలు ధరించి సుగంధతైలదీపాలతో స్వర్ణలోకంలా ఒప్పారే చిత్రశాలకు వెళ్ళింది. ఆచిత్రశాలలోఉన్న శివలీలా విలాసాలు గమనిస్తూ హంసతూలికల పరుపులు పరచిన దంతపువీరంపై అధివసించి ఆచిత్రలేఖనాలన్నీ ఆసేక రీతులుగా తన్ను గమనిస్తూ ఉండగా ఆలోచనకు లోనయింది. తనభక్తిక ఆకరమైన తండ్రికిని, ప్రేమ నిధానమైన గన్నారెడ్డి ప్రభువుకు యుద్ధం సంభవించివచ్చును.

ఒకమాటు ఇక్కడ, మరొకమాటు అక్కడ నీడ ఉన్నచోట నిలువక, ఎండ ఉన్నచోట నిలిచి, తిరిగే గన్నారెడ్డి తనతండ్రిగారి బౌద్ధత్యానికి ఎన్ని కష్టాల పాలవునో? తన తండ్రిగారికి పట్టుదల విపరీతము. ఈ మధ్య సైన్యాలన్నీ కూరుస్తున్నారు. ఏదో భయంకరమైన సంఘటన రాబోతున్నది. ఈ

సంఘటనలోగా తన తండ్రి గారికి గన్నారెడ్డికి సంఘరణవనే తన గతి ఏమి ? ఒకవంక తండ్రి - జేవొకవంక తాను భగవంతుడుగా ప్రేమించే ప్రియుడు. వీ రిరువురు ఒకరివల్ల ఒకరు పరాభవం పొంగినా, లేక నాశనమైనా తనకది ప్రాణంపోకడే అవుతుంది.

ప్రేమకై స్త్రీపురుషులు సర్వమూ అర్పిస్తారు. ఆ ప్రేమ ఎంత తుణికమో అంత మహాశక్తిపూరితము. ప్రేమిస్తున్నానని, ప్రేమకై రుక్మిణీదేవి అలా తన తలిదండ్రులను, అన్నదమ్ములను అందరినీ వదలి, పురుషునితో పారిపోయింది. నీత అడవులో భర్తతోపాటు సర్వకష్టాలూ పడింది. సావిత్రి భర్తప్రాణం కోసం యముణి కూడా వెంటాడింది.

స్త్రీ ప్రేమకోసం సర్వమూ త్యజిస్తే పురుషుడట్లా చేయగలడా ? స్త్రీలు ప్రేమకోసం అన్నింటినీ అర్పిస్తూ ఉంటే పురుషుడు రాజ్యంకోసం అన్నీ సమర్పిస్తాడు. తుణికమై, నశ్వరమైన ఈ జీవితం, భోగభాగ్యాలకోసం గజివిజి చేసుకొనే పురుషుడు నిజము గ్రహించే ఈ నాటకము అడుతున్నాడా ?

ఈ సమస్యను, తన చరిత్రను అంతా శ్రీ శివదేవయ్యదేశికులను కలుసుకొని తాను యదమితమని తేల్చుకొంటుంది గాక.

అన్నాంబిక చిత్రశాలలో ఉన్నదని తెలిసి కుప్పసానమ్మ ఆ మందిరానికి విచ్చేసింది. అన్నాంబిక లేచి నిలిచింది.

కుప్ప :- అన్నాంబికా ! చాలా ప్రొద్దుపోయింది. అలసటపడి ఉన్నాను. మనం భోజనాదికాని కానిచ్చి శయనమందిరాలు చేరుకుందాము.

అన్నాంబిక :- ప్రయాణంలో నాకేమీ కష్టం కలుగలేదు. ఆదవోనిలో, బుద్ధపురంలో, కందనోలులో ఏమీ గడబిడలు జరుగుతుంటాయో అని భయపడుతూ ఆలోచించుకుంటున్నాను.

కుప్ప :- రాజకుమారి ! మా తమ్ముడు ఎవ్వరికీ ఏమీ కష్టం రానియ్యడు. ఆతని యుద్ధనైపుణ్యం ఎంతటిదో నీలి సంపదకూడా అంతటిదే.

3

శివదేవయ్యమంత్రి ఆరాధ్య ఆరుజేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు, ఉత్తమ రాజ్య తంత్రజ్ఞుడు, పండితుడు, సకలకాస్త్ర పారంగతుడు, మహాకవి. శివదేవయ్య చక్రవర్తితోపాటు గోళకీమఠ శైవగురుపరంపరలోని విశ్వేశ్వరశివాచార్యులకు శిష్యుడై, తమ గురువు గుప్తమైన వెనుక తాను శివదేశికులై, రాజమంత్రియై శ్రీ కాకతి గణపతి రుద్రప్రభునిచే ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యము అఖండముగ, రామరాజ్యముగ పరిపాలనము చేయించుచున్న పరమాద్భుత సత్త్వుడు. ఇసుమంతైనా రోగ మెరుగని తపస్సొనపన్నుడు. సర్వవేదాంత సారములూ కూలంకషంగా తెలుసుకొని, శంభుమహిమను పూరిగా ఎరిగిన ముముక్షువు. జనక చక్రవర్తివలె రాజధర్మం అనే తామరాకులో నీటిబిందువులా ప్రకాశిస్తూ,

యుదంచేసి పారసాగధిలా, కాళియ మహారాజ్యపరిపాలనా రహస్య -
చోద్యమము నకు పుట్టిన్నాడు. అయినమాట గణపతిరుద్రదేవునకు శివ.

ఈ నాడీ ఉత్తమపురుషుడు కలింగంతుండి కంచివరకు; మోటుపల్లెనాన
కళ్యాణివనక విస్తరించుకొన్న ఈ సామ్రాజ్యమున విచ్చేడక శక్తులు తోలిక
మాడుచున నిగ్రహించాడు.

ఈ విరావడానికి తానూ ఒకవిధంగా కారకుడే! మగ్గోనానా
గణపతి దేవుని కుసునే కుమారునిగా పెంచుమని ఆలోచన చెప్పినది తాను. ఆ
బాలికకు కేక బాలికను తెచ్చి వివాహం చేయించింది తాను. ఈ రహస్యము
కావాలి పరమార్థముగా ఉండిపోవాలని తనెప్పుడూ అనుకోలేదు.

మహారాజ్య పరిపాలనాదక్షత, శక్తి రుద్రదేవి సముపాదించి సామ్రాజ్య
కాగోరి నానీతిగా రాజధన్యము నడిపినాడు.

ఇప్పుడు గణపతిరుద్రదేవుడు కెలాసాశ్చర్యమున ఉన్నాడు. నెమ్మదిగా
తన నిమిత్తం చే, రుద్రదేవి వనిత అని లోకం అంతటా వ్యాపించింది. దీనిని
గూర్చి ప్రపంచంలో కేశం అంతటా గుసగుసలు బయటపడితీసింది తాను. మగ
వాడే కేశం రుద్రదేవిని మరల శ్రీ గామాన్న శక్తులన తాను సంతోషించాడు.
అందుకు వినిపించు చాళుక్య పీఠం దేశమే. ఆ సామ్రాజ్యపుర కావాలి,
ఇసుకేళి మహారాజ ప్రభుత్వముడు రుద్రదేవిని తన బురలో పెట్టించి
నిగ్రహించుకొన్నాడు. అది శుభం! ఇంకా గుర్తుకొస్తే మహారాజు కావాలి
భద్రనికే ముందుకొన్నది. చదువుకొన్నది, ఈడు కొరిగింది. అక్కడ
ధర్మాలు నిగ్రహించుకొన్నది. ఇప్పుడు రాజధానిని ఉండి తన్ను కు
శంకెస్తున్నది. ఆమె దారి ఆమెయే వెదకుకొనాలి. అది ఆమె పని.

కావాలి. ఆ సేవకుణ క్రిమి కాంతంగా ఉండేటట్లు చుడువలసింది.

రుద్రదేవుడు ఉద్వాహమైన మమ్మో ముని నిజమైన కవాచం కావాలి.
ఈ ధర్మం కరహించబడాలి అంటే రుద్రదేవుడు సంపూర్ణ రుద్రదేవుని
కావాలి. అమ్మో రుద్రదేవప్రభువే మమ్మోదాంకికకు భర్తన వెదకాలి!

శ్రీ గాంధ్ర సామ్రాజ్య లోకం కృతార్థమై ప్రపంచం
పరివర్తితమై బోయే దక్షులప కీర్తిగ్రులు కావాలి. మహారాజు
ఆంధ్రమాణిక్యపు చల్లగా ఆపిరిచ్చిదులు శివజటాజూటోద్భవ బాగుంటుంది.

తనకు ఏ నాటి కానాడు చారులు, గాధాన వగులు, ప్రణధిలు, గుప్త
పురుషులు ఆంధ్రభూమండలం అంతటినుండి వారలు వీసుకొని ఉన్నాడు.

మనకు లో మాత్రం వికారం పొందనవాలి, 'శ్రీ చక్రవర్తి' అమ్మో
అని ఆ కేశం వివారు, తామే మేటి మొనగాం గావలను కొన్నవారు, అన్నా
మాలు చెప్పున్నవారు, సైన్యాలు ఉన్నవారు, సామ్రాజ్యంగా రుద్రదేవురాలు
నడుపుతున్నవారు - కీహా! ఆంధ్రకేశం గజ్రహిమింపకకులతో నిం
డున్నది.

కాలపైపరీత్యము! యధ్యపైర నింహసనం ఈనాటి కలులైనది. ధర్మం సందూదారుల నడువవలసిన వ్రాత వచ్చింది. ఇంకను ఎట్టి వ్రాత ఈ దేశానికే యిట్టి వ్రాసే ఉంచినాడో?

ఈలా ఆలోచనలు తరంగమాలలా దోర్లుప నన్నూ ఉండగా శివదేవయ్య శేషకులు భోజనానంతరము తన ఆలోచనామందిరంలో కూర్చుని ఉండిరి. ఇంతలో ప్రసాదాదిత్య నాయనింవారు దర్శనార్థము వచ్చినారని లోనికి వార్త పంపినారు. అప్పుడు శివదేవయ్య శేషకులతో ప్రసాదాదిత్యుల ప్రజ్ఞా పెట్టుకలసిందని చెప్పి శివదేవయ్య శివనామామృత స్లోకాలు తీయని కింతంతో వాడుపంటూ ఉండిరి.

శ్రీ శేచర ప్రసాదాదిత్య నాయనింవారు పద్మనాభుక వెలమరెడ్డు. ఆ ననాలలో ఆంధ్ర క్షత్రియ కులాలవారికి భోజన ప్రసాదాదిత్యులలోగాని, నివాసములలోగాని నిషేధాలు లేనే లేవు. కాకతీయ వంశానికి మొదటనుండి శేచరవారు నూండోకులై, ఆంధ్రకులై, వంశరక్షకులై కాకతీయరాజుల ప్రేమకు పాత్రులై ఉండిరి.

ప్రసాదాదిత్యులవారు లోనికి ప్రవేశించి శివదేవయ్య శేషకులకు పాదార్థం వందన మాచరించి, వారిచే ఆశీర్వాదాలంది, వారిచే చూపింపబడిన ఆననం అభిక్షించిరి.

ప్రసా :- గురుదేవా! దేవగిరి యాదవులు ప్రబల సన్నాహము చేస్తున్నారని తెలుసు మహాప్రవాహంలా వచ్చిపడుతున్నాయి. మనం ఏమరుపాటుగా ఉండుము?

శివ :- యాదవులు మనదేశంమీదను ఇప్పట్లో కన్ను తీయడము. ప్రసాదాదిత్యులవారు చిన్నతనంలో ఒకమాట, నేను మం తీర్వభారం వహిస్తూ ఉన్నప్పుడు నాలో ఒకసారి శౌర్యయాదవులకు మరపురాని బుద్ధి చెప్పాను. ఆ బుద్ధి ఇప్పటివరకూ మాయలేదు. కృష్ణభూపతిబాంశలో ప్రాణం ఉన్నంత వరకూ యాదవ సైన్యాలు దేవగిరి దాడినవి. మీరు నమ్మండి.

ప్రసా :- మహాదేవరాజు చంద్రమూట వినేడినాలు దాడిపోలేదుకా అని?

శివ :- మహాదేవరాజుకు తండ్రిమీద గౌరవంపోయి నాలుగు సంవత్సరాలయింది. కాని తక్కువ మండలికలకు. నేనానకులకు కృష్ణభూపతి అంటే అనన్యమైన భక్తి. ఆ కాళణం చేతే మహాదేవుడు ఓరుగల్లు మహానగరాన్ని తలచుకొని నోరూరి చెప్పిరన్నాంటాడు.

ప్రసా :- ఆయినా మనం సర్వోద్ధంగా ఉండవలె కదా?

శివ :- గజగంగ ఆయిన గోనగన్నారెడ్డి ప్రభావమువల్ల శేచరవారి, మల్యాలవారి, కోడవారి, నతివాడిసీమవారి సైన్యాలన్నీ సతమతమై చేయాద పండా ఉన్నవి.

ప్రసా :- అవునవును. అతడు మెరుములా ఒకసారి శ్రీశైలం దగ్గర నుంటాడు, ఇంతలో ఇటు మంత్రకూటం దగ్గర కనబడుతాడు.

శివ :- మీ రేచెల్లవారి పిల్లవాండ్రు కూడ కొంతమంది అజ్ఞులలో చేరారు. అతని సైన్యం నానాటికి పెద్దదయిపోతున్నది.

ప్రసా :- గురుదేవ ! నిన్న సాయంకాలం మల్యాల గుండయ్య ప్రభువు గారు వచ్చినారు. వారితో వారి రాణిగారితో కలిసి ఆదవోని ప్రభువు కుమార్తె అన్నాంబిక వచ్చింది. గోనగన్నయ్య ఆ రాజకుమార్తెను ఆదవోని నుంచి ఎత్తుకొనివచ్చి అక్కగారిదగ్గర వుంచితే గుండయ్య ప్రభువు ఆదవోనిరాజుతో పోరాడడం ఒప్పుకొని నగరం వచ్చాడని చారులు వార్త పట్టుకువచ్చారు.

శివ :- కుప్పసానమ్మ, అన్నాంబిక ఈదినము సాయంకాలమే మహారాజుల దర్శనం చేసుకుంటారు. అక్కడి సంఘటనలవల్ల ఆదవోని రాజుకి మల్యాల వారికి యుద్ధం వచ్చితిరుతుంది. కోటారెడ్డి మన వెళ్ళు ఉండవలసినవాడు. అందుకని మీరు చక్రవర్తిపేరిట ఆదవోని ప్రభువుకు ఒక శ్రీముఖం పంపించండి. అన్నాంబిక రాకుమారి నారాంబా పేరాంబా మహారాజుల శుద్ధాంతాలలో సగౌరవంగా చక్రవర్తి కన్న కూతురులా వుంటుంది. వీలువెంటడిని రాకుమారికను ఆదవోని చేర్చగలవారమని.

ప్రసా :- ఏమిదక్కని ఆలోచన చేశారండి గురుదేవా ! ఓయి పెరి కోటారెడ్డి ! ఏకపుత్రికా విషయంలో నీవ శ్రద్ధ లేకపోతే ఆమె నీకు దక్కదని ఎంచుకోలేకపోయావు కదా !

శివ :- ప్రసాదాదిత్యప్రభూ ! శుభముహూ రంచూచి శ్రీ కుమార రుద్రదేవ ప్రభువు చక్రవర్తికి పెద్దకొమార్తె అని ఏదో ఒక మహోత్సవ సందర్భంలో లోకానికి తెలియజేయవలసి ఉంది.

ప్రసా :- గురుదేవా ! ఆ విషయంలో గోనగన్నారెడ్డి లోకమంతా చాటింపు చేస్తూనే ఉన్నాడు.

ర

అప్పుడు శివదేవయ్య ప్రసాదాదిత్య ప్రభువును తీక్షణంగా చూచి 'నేనాధిపతి ! ఇప్పుడు రుద్రదేవ ప్రభువుపై కుట్రచేసే వారందరికీ ఒక్క మహానాయకత్వం ఏదో తెరవెనక ఉంది. ఆ నాయకత్వం ఎవరిదా అని నేయి విధాల ప్రయత్నంచేసి కనుక్కుంటున్నాను, కాని ఏ కథమైన ఉద్ధంతం నాకు దొరకటంలేదు.'

“శివదేవయ్య దేశికుల గరుడలోచనాల చూపులకందని ఆ మహావ్యక్తి ఎవరు గురుదేవా ?”

శివ :- ఆ విషయం తెలియకే కదా ఈ చిన్న చిన్న కుట్రదారులను విజృంభింపనిస్తున్నది.

ప్రసా :- లకుమయ్యా ?

శివ :- లకుమయ్యా కాదు, కోటారెడ్డి కాదు, మరెవ్వరూ కాదు.

ప్రసా :- యాదవ ప్రభువా?

శివ :- యాదవప్రభువు తన కత్తు మొదటినుండి సువ్యక్తంచేస్తూనే ఉన్నాడు.

ప్రసా :- హరిహర, మారాదేవులా? వాళ్ళే అయితే నా చేతులతో వాళ్ళను నూనె పిండుతాను మహామంత్రీ!

శివ :- కాదయ్యా సేనాపతీ! వాళ్ళ దినచర్య అంతా నాకు మరుక్షణం తెలుస్తోంది. నా శక్తిని వమ్ముచేస్తున్న ఆ మహావ్యక్తి ఎవరో, ఈ భయంకర నాటక సూత్రధారి? ప్రయత్నాలన్నీ వృధా అవుతున్నాయి. నేనొకణ్ణే కాదు 'ఆ మహావ్యక్తి ఎవరో' అని ఆ కుట్రలో చేరినవారే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. ఈ నాటకాన్ని నడిపే ఆ సూత్రధారి జ్ఞానాతీతుడై ఉన్నాడు.

ప్రసా :- చివరకు మన ప్రయత్నాలన్నీ నిష్ప్రయోజనం అయిపోతాయేమో గురుదేవా?

శివ :- ఆ భయం నాకు లేకపోలేదు. ఇందుకు ఒకటే పాకుపతం ఉంది. దాన్ని ప్రయోగించాను. మొదట అది సాధారణబాణం అనుకున్నాను, కాని అఖండాస్త్రమని నానాటికి వ్యక్తమవుతున్నది. ఆ సూత్రధారుడెవరో తెలుసుకొని, వానిని నాశనం చేయగలిగింది ఆ ఒక్క ఆస్త్రమే!

ప్రసా :- ఉత్తమశక్తిసంపన్న అయిన ఒక్క మహారాజ్ఞి రాజ్యం చేయడానికి పురుషులకు ఇంత ఇష్టం లేకపోవడం నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉంటున్నది! గాలితో ఏమి యుద్ధం చేయగలం? ఆ మగవాడు బయటపడితే మన బలాబలాలు తెలుసుకోవచ్చును కదా?

శివ :- ఆ మనుష్యుని జాడలు కొంతవరకు వచ్చి ఆగిపోతున్నవి. నోగ మూలం తెలియకుండా, బాధబాధకూ మంగు పుచ్చుకుంటే కొత్తబాధలు వస్తూ ఉండడమే కాని ప్రయోజనకారి కాదు.

ప్రసా :- దేశికులవారూ! మీ ప్రయత్నాలు సాఫల్యం పొందకపోవడం అనేది ఉండదు.

శివ :- దేశంలో ఉన్న నీచహృదయులకూ, తప్పుదారుల బడినవారికీ ఆ తెరచాటు వ్యక్తి బలం ఇస్తున్నాడు. ఆతని ఉద్దేశం తానే చక్రవర్తి కావాలని! ఆ వ్యక్తి చాలా బలవంతుడు అయిఉండాలి. కాకతీయసామ్రాజ్య రహస్యా లన్నీ పూర్తిగా తెలిసి ఉన్నవాడతడు. 'అడదా రాజ్యం చేయడం' అనే మిష ఆ పురుషుని అంబుల పొదిలోని పెద్ద ఆయుధం. కాబట్టి, ఆ ఆయుధం లోని సగం బలం తీసివేయడానికి భావిఅంధ్రసామ్రాజ్యభారం వహించబోయేది రుద్రమదేవి అని లోకం అంతా తెలియజేస్తున్నాము.

ప్రసా :- మనకు బాసటఅయ్యే ప్రభువులు దేశంమీద ఉండకపోరు.

శివ :- ఎవరినీ నమ్మకూడదయ్యా! చివరకు శ్రీ గణపాంబాదేవిగారి భర్తనూ నమ్మకూడదు. దినా లలాంటివి. అయినా నావేగులవల్ల పూర్తిగా

నాకు ఎంతో సత్కృతం కలిగినవారు, దిట్టమైనవారు అన్ని నాదులలోకూ ఉన్నారు. ఇప్పుడు నాకు తరాలనుంచి కావాలి, సుఖము, విశ్రాంతి, అనందం అనుభవించే ఈ మహాదేశము, నేను ఎవరో కొందరి దురాశలకు లోబడి నాశనం చేసుకోగ. అది మన ముఖ్యబలం. అందుకనే ప్రజలందరూ నాకే తీయ సామ్రాజ్యానికి అండగా ఉంటారు.

ప్రసాదాదిత్య నాయకులు కలగజేసి మనస్సుతో శివదేవయ్య సాదాలం నుంట్లరించి అనుమతించి వెడలిపోయారు.

ఆ వెంటనే ఒక వ్యక్తి శివదేవయ్య దేశికుల అనుమతిని వారికడకు వచ్చి నాష్టాంగ సమస్కార మొనరించి, అజ్ఞాత తలవంచి దూరాన నిలుచుండెను.

ఆ వచ్చిన మౌనపురుషుడు ఒక సుస్వాహ్మణుడు. ఆయన ముఖమందు శాశ్వత తేజము తాండవిస్తున్నది. ఆయన వేదవేదాంగపారంగతుడు, అద్వైతి. సాత్వికాస్త్రంలో దిట్ట. వేషాలు వేయడంలో ఆ ఉత్తమ బ్రాహ్మణుల స్వస్థియును. ఆయనకడ అనేకులు గణికలు సాత్వికాస్త్రమభ్యసించి అప్పుగడలని పేరు పొందారు. ఆ బ్రాహ్మణుడు ఎల్లాంటి మారుబేషాలన్నా వేసుకలడు. ఆయా బేషాలకు తగిన భవలు నేర్చినవాడు. మాపులు, చేష్టలు, నడక లు ఆ బేషంలో పాలు నీళ్ళూ కలిసినట్లు కలిసిపోతాయి.

ఈ మారు బేషాలు వేసుకునే బ్రాహ్మణ చారులు శివదేవయ్య మంత్రి కొలువులో పదునారుమంది ఉన్నారు. వారందరూ పండితులు. కొందరు శర్వ శాస్త్రపారంగతులు, కొందరు కొన్ని శాస్త్రాలలో ఉద్బంధపండితులు. ఆ పండితులు ఆందరూ దేశాలు తిరుగుతూ, కొన్ని దేశాలలో నివాసంచేస్తూ, ఎప్పటిసార్ల పప్పటికి శివదేవయ్య దేశికులకు అందజేస్తూఉంటారు. ఈ బ్రాహ్మణుల సాహిత్య సాయకుడు సోమనాథభట్ట. ఆయన భరద్వాజగోత్రుడు. వారి కాపురము బువపురము. శ్రీమల్యాల ప్రభువంశానికి వారు పురోహితులు. ఈ సోమనాథ భట్టోపాధ్యాయులకు మంత్రి గురువు శివదేవయ్య దేశికులు.

కాకతీయ సామ్రాజ్య పసర్పగణానికి నాయకుడు ప్రసాదాదిత్య నాయుడు. వారు తెచ్చేవార్తల విధానము వేరు. వాని విషయము వేరు. శ్రీ శివదేవయ్య మంత్రి శిష్యులైన ఈ పండితులు తెచ్చువార్తలు వేరు. ప్రసాదాదిత్య నాయకుని వారు మూడు తరగతులవారు.

ఒక తరగతివారు ఓరుగల్లు నగరంలో అప్రమత్తులై తిరుగుతూ, అగర్భం తలెత్తకుండా చూస్తూఉంటారు. ఆ దశములో అయిదారు వందలమంది చారులున్నారు. ఓచ్చినాళ్ళవలె, శివయోగులవలె, యాత్రికులవలె, నగరములో నివాసముచేయు సాధారణ పౌరులవలె, వివిధవృత్తులవారివలె వారు నివసించుతూ ఆ నగరానికి రహస్య తీక్షణత చూపాలవలె ఉంటారు.

రెండవతరగతివారు, దేశం అంతా తిరుగుతూ రాజకీయవిషయాలు, ఇతర భర్తృవిషయాలు కనిపెట్టుతూ ఉంటారు. మూడవతరగతి చారులు

అఖిండులు. వారెవరో ప్రసాదాదిత్యనాయకునకు ఆయనప్రేమ ఉద్యోగులైన తంత్రపాలునకు ముఖ్యచారనాయకునికి మాత్రమే తెలియను. ఈ చారులు వేయిమంది ఉంటారు. వీరు సర్వరాజ్యాలూ తిరుగుతూఉంటారు. ఎక్కడెక్కడి విషయాలు పోగుచేసుకు వస్తారు. వరకులుగా, వరకుల లేఖకులుగా, పుణ్య త్రేత్ర యాత్రికులుగా తిరుగుతూ ఉంటారు. వీరందరూ బహుభాషావేత్తలు. వివిధదేశాచార జ్ఞానసంపన్నులు. చారులందరూ సర్వయుద్ధవిశారదులు.

సోమనాథభట్టపాధ్యాయులు ఆనవాలుకట్టలేని వేషాన వచ్చి పాదాభివందన మాచరించి నిలుచుండగానే, శివదేవయ్యదేశికులవారా పురుషుని తేరిపార చూచినారు. ఆయన చూపు లాపురుషుని వైద్యుడు రోగిని చూచునట్లు, దూడలలో ఆవు తనదూడకై చూచునట్లు, శువర్ణకారుడు వివిధరత్నాలను పరీక్షించినట్లు తీక్షణముగా ప్రసరించినవి. అప్పటికి ఆయన ఒక నిర్ణయానికివచ్చి, చిరునవ్వుతో 'సోమనాథార్యా! అంత పరిశీలన చేయకపోయినచో నేను నిన్ను గుర్తుపట్టలేకపోయే ఉందును,' అని పలికినాడు.

సోమనాథభట్టాచార్యులప్పుడు, నవ్వుచు, 'ప్రపంచములో ఎవ్వరినైనా నేను మోసగించగలను, కాని నా గురుదేవులకడ మాత్రం నా పప్పు ఉడికేది లేదు' అని తాను ధరించిన పాములవాని వేషమును కొంతతీసి అక్కడున్న ఒక పీఠంపైఉంచి, శివదేవయ్యగారి పీఠంకడ ఇంకొకపీఠంమీద అధివసించి,

'శ్రీరుద్రదేవప్రభువుకు వ్యతిరేకంగా అనేకనిషయాలలో, నాడులలో, మండలాలలో కుట్ర విజృంభిస్తోంది. శ్రీగణపతి రుద్రదేవసార్వభౌములవారు రోరలూ, నఖాలూలేని పంచనఖమైపోయారని వారికి ధీమా ఏర్పడింది. ధరణి కోటవారు, నిడుదప్రోలువారు, కోన హైహయలు, కొలనిప్రభువులు, ఇందులూరివారు, కమ్మనాటివారు, నతనాటిసీమవారు, మల్యాలవారు, రేచగచారందరూ, సారంగదేవులు, సాగివారు, మన పక్షంవారు. ఆ విషయంలో మన కేమీ సందేహం అక్కరలేదండి' అని మనవిచేశాడు.

శివ :- సోమనాథభట్టాచార్యా! మీరు నాకు తెలియని విషయాలు తెలియజేయడంలేదు. నాకు మీరు కనిపెట్టవలసిన ముఖ్యవిషయం ఒకటి ఉన్నది. ఈ కుట్రకు మహానాయకు డొక డున్నాడు. ఎన్నివిధాల ఎంతమంది ప్రయత్నంచేసినా ఆ నాయకుని ఉదంతం ఏమీ తెలియటంలేదు! ఆయన్ను మీరు కనిపెట్టండి. కాకతీయవంశ రక్షకులు కంఠి మీరు.

సోమ :- నా యీ బొంజెలో శైతన్యం ఉన్నంతవరకూ, నాకు శ్రీ సోమనాథదేవులు ప్రసాదించిన మేధాశక్తి ప్రసరించగలిగినంతవరకూ ఆ మహా పురుషుడెవ్వరో కనిపెట్ట ప్రయత్నం చేస్తాను. ఆశీర్వదించండి. ఇంటికి వెళ్ళకుండానే ఇదే దేశంమీద పడతాను.

శివ :- సత్వరవిజయ ప్రాప్తిరస్తు. దీరాయురస్తు. ఆచార్యా! వెంటనే వెళ్ళు. నీ డిక్షను కాకతీయసామ్రాజ్యము మరచిపోదు.

సోమనాగు డప్పుడు పాములవాని వీషం పూర్తిగా సవరించుకొని, శివ దేవయ్య పాదాలకు నమస్కరించి వారిచే అనుజ్ఞాతుడై వెళ్ళిపోయెను.

కాకతీయసామ్రాజ్యానికి శివదేవయ్యకు బూర్వమందు శ్రీ చెన్నాప్రగడ గణపామాత్యుడు మంత్రి. చక్రవర్తికడనే ఉండి, చక్రవర్తి సర్వసేవలకు అధిపతులైన సర్వసైన్యాధ్యక్షు లొకరుంటారు. గణపతిరుద్రదేవ సార్వభౌమునకు జాయపసేనాని ప్రస్తుతము సర్వసేనాధ్యక్షుడు. వారికిముందు హేమాద్రి రెడ్డి సర్వసేనాధ్యక్షులు, వీరుకాక, ఆర్థికవిషయాలను గమనించు ప్రధాని యొకడుండును. నాలవమంత్రి మహాతలవరి యొకడుండును. ప్రధానిగా పమ్మిపుర పొల్లకులైన దేవనప్రగడ ఉండెను. మహాతలవరిగా మేచయనాయకు డుండెను. ప్రోలరావు తంత్రపాలుడుగా ఉండెను.

మహామంత్రి రాజ్యాంగవ్యవహారములు చూచును. ముఖ్యసేనాపతి, రాజధానిలో ఉండు సామ్రాజ్యసేనల కధిపతి. ఆర్థికజేతయగు ప్రధాని, సుంకములు, పన్నులు, అడవులు, గనులు, ఓడవర్తకము, వానివాని రాబడి, వివిధ విషయాలకైన వెచ్చము చూచుకొనుచుండును. తలవరి నగరరక్షణ, న్యాయవిచారణ మొదలైనవి చూచును. • తంత్రపాలుడు మహామంత్రి ఆజ్ఞలను పరిపాలించు అధికారి.

ఆయామంత్రులకడ వివిధోద్యోగులు, వివిధోపకాఖలు పాలనము చేస్తూ ఉంటారు.

౫

రుద్రదేవమహాప్రభువు శ్రీ గణపతిదేవసార్వభౌముని ప్రథమ పుత్రిక అనినీ, కుమారులు లేకపోవడంవల్ల కొమరితనే సార్వభౌముడు యువరాజుగా నిశ్చయించి పురుషవేషమువేసి వీరవిద్యలన్నీ నేర్పుతూ, చివరకు జాయపసేనాని కొమరిత. ముమ్మడమ్మను ఇచ్చి వివాహం చేశారనీ, ఈ ఆఖండ ఆంధ్రసామ్రాజ్యానికి భావీచక్రవర్తిని శ్రీ రుద్రదేవే అనినీ, ఆమె శ్రీ రుద్రదేవ సార్వభౌములుగో చతుస్సముద్రముదిత భూమండలం ఏలుతూ ఉంటారనీ, స్వస్తిశ్రీ శాలినాహనశక ౧౧౦౩ దుర్మతి సంవత్సర వైశాఖ బహుళ పంచమి సోమవారం నాడు మహాసభలో శ్రీశ్రీశ్రీమల్లికార్జునారాధ్య గురుమహాదేవుల అపరావతార మైన శివదేవయ్య దేశికులవారు ప్రకటించారు.

సభంతా ఆనంద జయజయధ్వనాలు కావించారు.

సభలో మహాసేనాపతులు, సేనాపతులు, మంత్రులు, సామంతులు, వివిధ సభాసభ్యులు, వర్తకులు, పండితులు, అందరూ కిటకిటలాడుతూ ఉన్నారు.

ఇంతలో వేదాశీర్వాద దివ్యనాదాలు బయలుదేరాయి. శుభవాద్యాలు, సామ్రాజ్య భరీభాంకారాలు వినిపిస్తూఉన్నాయి స్వయంభూదేవ, కేశవ దేవాది దేవాలయాలలో గంటలు మారుమ్రోగుతున్నాయి. లాసికాబృంద

వాచికాభినయ మధురస్వరాలు వినవస్తున్నాయి. వేదపనసలు పతిన్నూ త్రయీ పాతులగు శ్రోత్రియులు సభాస్థలంలోకి వచ్చారు. వందిమాగధులు

“బహుపరాకు, శ్రీ శ్రీ శ్రీ సమధిగతపంచమహాశబ్ద మహామండలేశ్వర, పరమ మాహేశ్వర, అనుమకొండ పురవరాధీశ్వర, పరనారీసహానర, లాడ చోడకటక చూటకార, మన్నియభేంటకార, విభవదేవేంద్ర, సత్యహరిశ్చంద్ర, శ్రీ స్వయంభూదేవరదివ్యశ్రీపాదపద్మారాధక, పరవరప్రతాపాశ్రిత, శితరణ చణ, శరణాగతవజ్రపంజర, పరబలసాధక, ఉపమన్యుప్రముఖ భక్తజనానంద కార, వైరిసంహరణ, చతుస్సముద్రవలయ దిక్పూరితకీర్తి, సప్తమచక్రవర్తి, ఆది రాజ చారుచరిత, రాజరాజేశ్వర, సుస్థిర నిజరాజాన్వయచంద్ర, ప్రత్యక్ష ప్రముఖగణావ్వతార, సుజనైకమిత్ర, కదనప్రచండ, చలమరిగండ, శ్రీమన్ మహారాజాధిరాజ! రాజపరమేశ్వర! శ్రీకాకతీయ గణపతి రుద్రదేవసార్వభౌమా! జయ జయ! జయజయ!” అంటూ స్తోత్రపాఠం చేసిరి.

సభికులందరు ఒక్కసారిగాలేచి, పూర్ణకంఠాలతో జయజయధ్వానాలు చేసిరి. అప్పుడు డెబ్బదిరెండు సంవత్సరాల ఈడున్న శ్రీ గణపతిచక్రవర్తి, అనేక శివయోగులు, జాయపనేనాని, మహాతలవరి, తన్ను పరివేష్టించి ఉండగా తెల్లని గడ్డము మీసాలతో, వజ్రకిరీటంతో, బంగారుతోడిగి రత్నాలు పొదిగిన చేతికట్ట కుడిచేత అనుకొని, ఎడమచేయి జాయపనాయకమహానేనాని భుజంమీద వుంచి నెమ్మదిగా నడుస్తూ, గరుత్మంతుని చూపులతో, గరుడనాసికతో భుజము వరకూ ప్రేలాడే చెవులకు మకరకుండలాలు ప్రకాశించుతూ ఉండగా వేంచేసినారు.

అప్పు డా సార్వభౌముడు సాక్షాత్తు హిమవత్పర్వతాకారుడై ఉండెను. అచక్రవర్తి తెల్లనినురుగువలె ఉత్తుంగతరంగాలతో ఉప్పొంగే సముద్రునిలా ఉండెను.

వేదమంత్రాలు నింగిముట్టుతూఉండగా శ్రీ గణపతిదేవసార్వభౌములు సింహాసనం అధివసించారు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవప్రభువులు యువరాజసింహాసనం అధివసించినప్పటినుండీ, చక్రవర్తి సార్వభౌమ సింహాసనం అధివసినపలేదు. ఈ రెండేళ్ళ తర్వాత ఇప్పుడు సింహాసనం అధివసించి నిండోలగమున్న గణపతి మహాప్రభువు సుధర్మలో దేవేంద్రునిలా వుండినవారాయెను.

అంతలో మళ్ళీ త్రయీపాఠాలు, తుమ్మెదయుంకారంలా, మహానది ఉర వడిలా సముద్రఘోషలా, మేఘగర్జనలా వినిపించినవి. భేరీభాంకార, నాగ స్వర, శంఖ, కాహళ, ముఖవీణా, మృదంగాది శుభవాద్యాలు భోరుకొన్నవి.

ఆ సమస్తాన్ని అయినవెనుక శ్రీ శ్రీ శ్రీ సమధిగతపంచమహాశబ్ద మహామండ లేశ్వర, అన్నకొండపురవరేశ్వర, పరమమాహేశ్వర, పతిహితచరిత, వినయ విభూషణ, శ్రీ స్వయంభూదేవరదివ్య శ్రీపాదపద్మారాధక, మూటరాయజగదాళ

మహామండలేశ్వర శ్రీశ్రీశ్రీ రుద్రదేవమహారాజా! జయ జయ!" అని శివమహామండల
మాగధులు సాటలు పాడినారు.

ఇంతలో శ్రీ కుమారరుద్రదేవ మహారాజులవారు గంభీరంగా నడుస్తూ
వచ్చినారు. సార్వభౌములుతప్ప, తక్కినవారందరు లేచి నిలుచుండిరి. శ్రీ
రుద్రదేవప్రభువు తన సేనాపతులతో, మంత్రిలతో వచ్చెను. ప్రభువునకు కుడి
వైపుననే శ్రీశ్రీ చాళుక్యవీరభద్రమహారాజు నడచి వచ్చినాడు.

యువరాజు సార్వభౌమసింహాసనంకడకు వచ్చి తండ్రికి మోకరించి
నమస్కరించెను. సార్వభౌముడు చేతులుచాచి, రుద్రప్రభువును అర్ధసింహాసనము
అధివసంప చేసెను.

అందరును యథోచితముగ ఆసీనులైరి. నాగమదేవి అనే నర్తకి, మేళముతో
వచ్చి, శంభువిజయమును నాట్యముచేసినది. ఆ వెనుక, సంగీతశాస్త్రనిధి అయిన
కేతనామాత్యులు వీణపై రాలుగరగించు గాంధర్వవిద్య ప్రదర్శించినారు. ఆ
వెనుక శివతత్వసారమునుండి ఒక పరమమాహేశ్వరుడైన ఆరాధ్యబ్రాహ్మణ
గురువు శివమాహాత్మ్యము సార్వభౌమనకు సభ్యులకు పాడి వినిపించెను.

ఆప్పుడు శివదేవయ్యదేశికులు "ఈ ఆంధ్ర మహాసామ్రాజ్యంలోని సర్వ
సామంతులకూ, బ్రాహ్మణోత్తములకు, సర్వ ప్రజలకు శ్రీశ్రీశ్రీ సార్వభౌములు
తమ శ్రీముఖము ఈ రీతిగా వినిపిస్తున్నారు. "శ్రీ స్వయంభూదేవదీప్యశ్రీపాదార
విందాలను పూజించి శ్రీ శివప్రసాదలబ్ధమైన ఈ సామ్రాజ్యము యావత్తూ తమ
సానాన ప్రతినిధిగా తమ పెద్దకుమార్తెలైన శ్రీశ్రీశ్రీ రుద్రదేవమహారాజులం
వారు పరిపాలిస్తారు. శ్రీ సార్వభౌములవారు తమ యావత్తుకాలమూ తపస్సు
చేసుకొనడానికి నిశ్చయించినారు. ఇది సార్వభౌముని పవిత్రేచ్ఛ. ఈ ఇచ్ఛను
ధిక్కరించినవారు భగవద్దోహులు, రాజద్రోహులు, ధర్మద్రోహులు" అని
గంభీరంగా ప్రకటించారు. వెంటనే మిన్నముట్టే జయజయధ్వానాలు విరోధి
రాజుల గుండె లవియచేస్తూ సర్వవిశ్వమూ క్రమ్మినవి. విప్రాశీర్వాదాలు
చెలగినవి. మహామంత్రి మహాసైన్యాధ్యక్షులు, మహాసేనాపతులు, మహామండ
లేశ్వరులు, మండలేశ్వరులు, ప్రధానులు, రాజోద్యోగులు రాజప్రతినిధి శ్రీ
కుమారరుద్రదేవ మహారాజులంవారికి మహారాజప్రాభృతాలర్పించుట మొదలు
పెట్టినారు.

ఆ సభ రెండవయామం పూరికాకమునుపే ముగిసినది. వందిమాగధులు
కైవారాలుసేయ శ్రీశ్రీ గణపతి రుద్రదేవప్రభువు తన నివాసం చేరినారు.
తర్వాత రుద్రదేవప్రభువులవారు తమ నగరికి విజయంచేసినారు.

౬

కాకతీయ సార్వభౌమపరిపాలితమైన దేశాలన్నీ వీరలైవభక్తితో నిండి
ఉన్నాయి. గురుమఱికార్జున పండితరాధ్యులు ఋగ్వేద నియోగిబ్రాహ్మణ

వంశంలో ఉద్భవించారు. వారి తండ్రి భీమన, చాళుక్య భీమేశ్వరనగరంలో భీమేశ్వరస్వామివారి ఆర్చకుడై ఉండేవారు. తల్లి గౌరాంబ. మల్లికార్జునారాధ్యుడు సర్వవిద్యాపారంగుడు. ఆయన కోటిఫలి సోమారామశ్రేణివాసి అయిన ఆరాధ్యదేవర అనే గురువుకడ వీరశైవదీక్షపొంది దృఢవ్రతుడగు వీర శైవాచార్యుడైనాడు.

శైవమత రహస్యాలన్నీ సమన్వయించి, వానిని శివతత్వసార మనే గ్రంథంగా రచించాడీ మల్లికార్జునుడు. దేశమంతట వీరశైవమత ప్రచార మొనర్చెను.

అ నాటికి బౌద్ధమత ప్రాబల్యం నశించిపోలేదు. వెష్టవమతమూ పూర్తిగా ఉన్నది. జైనమతము నశించిపోలేదు. మల్లికార్జునారాధ్యుని శిష్యుడైన పాలకురికి సోమనాథకవి ఆ పండితుని చరిత్రమూ, వారి శివతత్వసారమూ జాను తెనుగులో, అద్భుతమైన శైలిలో పండితారాధ్య చరిత్రము రచించెను. బసవపురాణమూ, ఈ గ్రంథమూ ద్విపద కావ్యాలుగా రచించినాడు. అనుభవసారము, చతుర్వేద సారసూక్తులు, సోమనాథభాష్యం. రుద్రభాష్యం, బసవరగడ, గంగోత్పతిరగడ సద్గురురగడ, చెన్నమల్లు సీసములు, నమస్కారగద్యము వృషాధిప శతకము మొదలైన గ్రంథాలెన్నో కూడా ఈ సోమనాథుడు రచించాడు.

వీరశైవులకు ఏవిూ పగమతి సహనము లేదు. బ్రాహ్మణులను, వెష్టవులను, బౌద్ధులను, జైనులను, చార్వాకులను వీళ్ళు కంఠోక్తిగా దూషిస్తూ, బాధిస్తూ, ఒక్కొక్కప్పుడు హతమారుస్తూ ఉండిరి.

కాని శ్రీ గణపతిరుద్రదేవమహాప్రభువులుగాని, శ్రీ రుద్రదేవప్రభువుగాని ఏమాత్రమూ ద్వేషం లేకుండా పరమత సహనం చూపుతూ ఉండిరి.

శ్రీ గణపతిదేవనక్రవర్తి మేనకోడలు బయ్యలనుహదేవి ధ్యానకటకంలో బుద్ధదేవునీ, అమరేశ్వరుని సమంగా ఆరాధించేది. చెలికి గంగాధరమంత్రి బుద్ధుని విష్ణువతారమూర్తిగా ఎంచి హిడింబతీర్థములో బుద్ధదేవాలయం నిర్మించాడు.

ఓరుగల్లునగరం నిర్మిస్తూ శ్రీ రుద్రదేవమహారాజు బుద్ధదేవుని ప్రతిష్ఠ చేశాడు. ఈ దేవాలయం వీరభద్రేశ్వరుని దేవాలయం ప్రక్కనే ఉన్నది.

అనుమకొండలో కొలనిపాకలో జిన దేవాలయాలలో పూజలు విరివిగా సాగుతూ ఉండేవి. గజదొంగ గన్నారెడ్డి తండ్రి బుద్ధారెడ్డిపేగు ఆయన తండ్రి బుద్ధదేవుని యందున్న భక్తిచే పెట్టుకొన్నదే! రాముని భక్తిచే లక్ష్మమయ్య అని రెండవ కుమారునికి పేరు పెట్టుకొన్నాడు.

కాకతీయ సామ్రాజ్య ప్రారంభకాలంలో శ్రీరామానుజాచార్యుడు వెష్టవ విశిష్టాద్వైత వాదం తీసుకొని శ్రీభాష్యం రచించి లోకం అంతా ప్రచారం చేశాడు.

శ్రీగణపతిరుద్రదేవుని కాలంలో వెష్టవం కొద్ది ప్రాబల్యం మాత్రం కలిగి ఉండేది. అనుమకొండలో, ఓరుగల్లులో కేశవదేవాలయాలు రుద్రదేవుడు ప్రతి

ప్రించాడు. గోనబుద్ధారెడ్డి పెద్దకుమారునికి కన్నయ్య అనీ కృష్ణుని పేరు విరలయ్య అని రెండవ కుమారునికి పేరు పెట్టుకొన్నాడు.

ఓరుగల్లుచేరిన నెలదినాలకు అన్నాంబికయూ, కుప్పసానమ్మయూ శ్రీ గన్నారెడ్డి కందుూరుప్రభువైన కేశినాయకుని మహాయజ్ఞంలో కూర్చి అఖండ విజయం సంపాదించినందుకు స్వయంభూదేవరకూ, కేశవదేవరకు, మెలార దేవునకు, బుద్ధదేవునకు, వీరభద్రదేవునకు, ఏకవీరాదేవికి, కాకతిదేవికి మొక్కులు చెల్లించడానికి బయలుదేరారు.

బంగారం పొదిగి, రత్నాలుకూర్చిన శివకలపై వీరిరువురూ స్వయం భూదేవుని గుడి చేరి, తూర్పు హంసగోపురద్వారం దగ్గర దిగారు. ఆ దినం సోమవారం. ఆ ఉదయకాలంలో ఆ గుడి అంతా భక్తులైన శ్రీ పురుషులతో నిండిపోయివున్నది.

మొదట సార్వభౌములపేర అర్చన జరిగింది. గురుమల్లికార్జున పండితా రాధ్య తనయులు శివారాధ్యులవారు స్వయంభూదేవర కర్చన జరుపుతున్నారు. శివనామమంత్ర పఠనంతో గీతాలాపాలతో ఆ దేవాలయం అంతా మారు మ్రోగుతున్నది.

ఇంతలో మల్యాలప్రభువుల అర్చన వచ్చింది. వేయి నారికేళాల అభిషేకం జరిగింది. ఆరాధ్యులకు వీరశైవులకు మాహేశ్వరార్చన జరిగింది. బ్రాహ్మణులకు అన్నదానం జరిగింది. కుప్పసానమ్మ భూదానాదుల శాసనాలు వ్రాయించి మహాపండితులకు ఇచ్చింది. అన్నాంబిక పరవశురాలయి, సంతత శివనామోచ్చారణ పులకితయై గన్నప్రభువుకు విజయాన్ని సమకూర్చినందుకు భగవంతునకు నిలువువోపిడులిచ్చింది. వివిధ దేవాలయాలలో పూజలన్నీ పరిసమాప్తి చేసుకొని వారు తమ నగరు చేరుకొనేసరికి సాయంకాలం మూడవ యామంకూడా దాటింది. అప్పుడు వారు భోజనాలు నిర్వర్తించి, అన్నాంబికా దేవి మందిరం చేరారు.

అక్కడకు గన్నారెడ్డికడనుండి వచ్చిన వార్తావారుని వారు రప్పించి కొనిరి. రేచెర్లప్రభువంశంలోని ఆ పడుచువాడు కుప్పసానమ్మతో 'మహారాణీ! కందుూరి కేశినాయకుడు వర్ధమానపురంవారికి సామంతుడు. గోనగన్నారెడ్డి ప్రభువు రాజ్యార్హుడుకాడని ఆతడు వాదించాడు. వెనుక వరదారెడ్డిని మేము పట్టుకొని పీటలమీది పెళ్ళిని తప్పించినప్పుడు తాను గన్నారెడ్డిని పట్టుకుంటానని ప్రగల్భలాడిన మహావీరుడు. ఈ వార్తలన్నీ మా నాయకునకు అందినా అప్పుడు చిరునవ్వునవ్వి ఊరుకొన్నారు. కొద్దిదినాలక్రిందట చక్రవర్తిగారి సుంకాలద్దనం, ఇతరధనాలు, భరుకచ్చాన్నుండి వచ్చే కోట్లు పణాలు విలువ చేసే వస్తువులు, అన్నీ మా రేచెర్లవారిలో ఒకవీరుడు, ప్రసాదాదిత్యనాయక బాబయ్యగారి ఆస్తికుమారులు కతిపయ్యసెనికులు వెంటరా పట్టించుకు వస్తూ ఉండెను.

‘ఆ సమయంలో ఈ కందూరి కేశినాయుడు పటాటోపంతో ఆడని రోజ్యం చేయడం దానికి ఈ విలువగల వస్తువులు వెళ్లడం అన్యాయం. ఇంతమంది మహావీరులు వుంటూ ఉంటే గణపతిదేవప్రభువు ఆడదానికి రాజ్యం అప్పగిస్తాడా? ప్రభువులంతా ఆడవాళ్ళయ్యా రనుకున్నాడా?’ అంటూ పెద్దసైన్యంతో వచ్చి, ఆ రేచెర్ల ప్రభువును చంపి, చక్రవర్తి సైన్యాన్ని నాశనం చేసి, ఆ సంపద యావత్ దోచుకుని కందూరినగరం చేరాడు.

కుప్పసానమ్మ :- ఎంత అన్యాయం! ఎంత దౌర్జన్యం!

అన్నాంబిక :- శ్రీరుద్రదేవప్రభువులను ఆలా ఈసడించి మాట్లాడడమే?

రేచెర్ల చినదామానాయుడు :- ఈ వార్త మాకు మరునాడే తెలిసింది మహారాణీ!

కుప్పసానమ్మ :- మా తమ్ముడికి వెట్టికోపం వచ్చి ఉండాలి!

రేచెర్ల :- ఆఁ! గన్నప్రభువు పక పక నవ్వాడు. ఆయన పకపక నవ్వి తే మేమంతా ఉప్పొంగిపోతాము. మా విరోధులంతా గజగజలాడిపోతారు.

కుప్ప :- ఎవరయ్యా మీ విరోధులు?

రేచెర్ల :- భర్మద్రోహులంతా మా విరోధులండీ.

అన్నాం :- అప్పుడేమైంది మహారాణీ!

రేచెర్ల :- వెంటనే తనదగ్గర ఉన్న సగందండును సిద్ధం కమ్మని ఆజ్ఞ ఇచ్చా రాప్రభువు. మేమంతా సిద్ధం అయ్యాము. ‘దొంగ లా కోటదూరి దాక్కొన్న ఆ హీనుణ్ణి ఆ కోటలోనే మనం జాటుపట్టి లాగి ఈవలవైచి హతమార్చాలి’ అని మా కాజ్ఞ.

‘ఆ రాత్రి ప్రయాణం. మా సైన్యం ఎనిమిదివేలు. అందరూ సింహాలు. ఇంచుకంతైనా అలికిడి లేకుండా మరునాడు తెల్లవారేసరికి ఎక్కడవారక్కడ మాయమైపోయారు. చిన్న చిన్న యాత్రికుల జట్టులులా ప్రయాణం చేయాలని నాయకుని ఆజ్ఞ! ఆ రాత్రికి కందూరు చుట్టుప్రక్కల ఉన్న గ్రామాలన్నిటిలో మావారు అణగి ఉన్నారు. రాత్రి ఒకజాము గడిచేసరికి కందూరు కోటచుట్టూ మా సైన్యం జేరింది.’

2

‘చేసినతప్పు ఏలాగా చేశాడు, తనకు భయమేమిటి’ అని కేశినాయక ప్రభువు అనుకున్నాడు. కేశినాయక ప్రభువు చాలాకాలంనుంచి కోట బాగు చేయించుకొని లగ్గలపై మేటివిలుకాండను, అప్రమత్తులైన ఆగ్నేయశస్త్రాయుధులను, శిలాయుధ ప్రయోగ నిపుణులను కాపలాపెట్టాడు. నగరికోటచుట్టూ ఉన్న అగడ్తలోనూ, కోటచుట్టూ అగడ్తలోనూ పూర్తిగా జలం నింపి, భయంకర మైన మొసళ్ళను ఆ అగడ్తలలో వదిలాడు. కోటద్వారాల దగ్గర బురుజులలోను మెరికలలాంటి శూరుల్ని హెచ్చరిక మై నిలిపి ఉంచాడు.

“చెబ్బతిని పడిపోయినవారే స్థానంలో నెంటునే నిలబడేటందుకు, అలసట పొందిన వారిస్థానే వచ్చేటందుకు శూరులు సిద్ధంగా ఉన్నారు. అన్ని ఇచ్చిన మరునిమేషంలో తలుపులు తెరుచుకొని కోటబయటవున్న శత్రువుల్ని ఖండ ఖండాలుగా నరికివేయడానికి, కసకస త్రొక్కివేయడానికి, తరిమితరిమి నేల మట్టం చేయడానికి ఏనుగులు, ఆస్వికులు, రథకులు నగర గోపురద్వారాలకడ, కోటగుమ్మాలకడ సిద్ధంగా ఉన్నారు. వీరవీధి, ఇల్లుఇల్లు కోటలైపోయాయి.

“శత్రువుల ఒత్తిడి ఎక్కువైతే వెనుకనుంచిపోయి ఇతర ప్రదేశాలు ఆక్రమించడానికి, తగువిధానాలు అమరంపబడినాయి. అవసరమైతే ఇళ్ళూ, వీధులు తగలబెట్టి శత్రువుల అరికట్టడానికి కట్టుదిట్టాలు జరిగాయి.

“ఈ సర్వసన్నాహం గోనగన్నయ్యకు వేసువచ్చింది. ఇంత జాగ్రత్త పడ్డా కేళినాయుడు కలలోకల, ఆలోచనలో ఆలోచన వంటి గన్నారెడ్డిని ఎల్లా నిలువరింపగలడు?

“కందూరులో గోనబుద్ధారెడ్డిసాహిణి పరాక్రమం బౌద్ధార్యం, ప్రేమ రుచిచూచినవారు వేలకువేలున్నారు. బుద్ధారెడ్డి మహారాజు పేరుచెప్పి దీపాలు పెట్టుకొని మొక్కులిడే తల్లులు ఆ నగరం అంతా నిండి ఉన్నారు. వారందరికి శ్రీ సర్వభూమండలాఖండులైన గణపతిదేవ చక్రవర్తి పేరు విన్నంతనే భక్తి ఉట్టిపడుతుంది. వారే కదా కల్యాణిరాజు గర్వం అణచి, భల్లాభుల పొగరు నాశనంచేసి, యాదవుల మదం నీటగలిపి దేశంలో శాంతం నెలకొల్పిన ప్రభువు! దేశంలో యుద్ధంవస్తే వానలు భయపడి పారిపోతాయి; మనుష్యుల ఆగ్రహాల మంటలకు నదులూ, చెరువులూ ఎండిపోతాయి. కరువు ‘అమృతల్లిలా’ విజృంభించి సంహారతాండవం చేస్తుంది.

‘అపర రామచంద్రావతారమై సప్తమచక్రవర్తి గణపతిదేవప్రభువులు బ్రతికిఉండగానే కేళినాయక ప్రభువునకు చెలగాటమా?’ అని ప్రజలు వణికి పోయారు.

“ప్రజలందరూ బుద్ధారెడ్డి మహారాజు కొమారుడు, వీరవిక్రముడు గన్నారెడ్డి ప్రభువు అడవులుపట్టి పోవడం సహించలేకపోయారు. అదీగాక గన్నారెడ్డి లోక మోహనమైన వీరవిక్రమాలు వింటున్నారు. ఆతని తమ్ముడు విరల ధరణీశుడు అపరభీముడు. ఈ భీమార్జునుల జట్టులో శరభాలలాంటి, గండ భేరుండాలలాంటి మహావీరులు, యువకులు చేరారు.

“కందూరు నగరవాసులైన బాలురే గన్నారెడ్డి జట్టులో పేయిమంది ఉన్నారు. గన్నారెడ్డి సైన్యంలో శిక్షణ పొందినవాడు పులిమీసాల పట్టి అడించగలడు. ఈ పేయిమంది బాలురు కందూరుపురంలో అనేక వేషాలతో చేరారు. కేళినాయక ప్రభువు చేసిన దారుణచర్య వారి వారి చుట్టాలకు చెప్పారు. ఆ బంధుగులలో వీరులు కేళినాయని దురింతానికి ఉగ్రులైపోయారు.”

ఇంతవరకు కథ చెప్పి ఆ చినదామా నాయకుడు పిల్లలమట్టి ప్రభువు రెండవ కుమారుడు సకపక నన్ని 'మహారాణీ! మా నాయకుని ఎటును ఇంత వరకు ఎవ్వరూ పన్నలేదు. ఇక ముందున్నా ఎవ్వరూ పన్నలేరు. స్వజన నష్టం కాకూడదు; కోర్కెలు దానోహం కావాలి. అది గన్నయ మహారాజుకు మూల ధర్మం.' అన్నాడు.

కుప్పసానమ్మ :- మా తమ్ములను గజదొంగలంటూఉంటే నాకు హృదయ కంటకంగా ఉంటుంది.

అన్నాంబిక :- మహారాణీ! నాకు శ్రీ గన్నారెడ్డి దొంగ అనే భావం ఎప్పుడూ కలగలేదు.

కుప్పసానమ్మ :- అయితే చక్రవర్తిని దుర్భాషలాడి ఆతడెందుకు శ్రీ రంగ లు విడిచి పోవాలి రాజకుమారి?

అన్నాంబిక :- అలా అని ఏ ఏరాజ్యాలు వారు దోచుకున్నారో మీరు తార్కాణించగలరా మహారాణీ?

చినదామా నాయుడు ఈ మందిరంలో దూరంగా నీడలు దట్టంగా ఆవరించి ఉన్నచోట కూర్చుండివున్న దివ్యసుందరియైన ఈ బాలిక ఎవరు? ఈమెకు గన్నారెడ్డి ప్రభువంటే అంత నమ్మక మేమిటో? 'అన్నాంబికాదేవి క్షేమం కూడా విచారించిరా దామా నాయుడూ!' అని కదా గన్నయ ప్రభువు తన కాజ్ఞ ఇచ్చింది. 'రాకుమారి' అని మహారాణి సంబోధిస్తున్నది. అవ్వక మైన దివ్య రూపంతో తీవిగా, పవిత్రభంగిమలో అధివసించిఉన్న ఈ బాలిక తమ నాయకుని జీవిత నాటకంలో ముఖ్యపాత్ర వహించబోతున్నదని మనసులో అనుకున్నాడు.

కుప్పసానమ్మ :- దామా నాయక ప్రభూ! ఆ తర్వాత ఏమయింది?

దామా :- మూడు దినాలు తన సైన్యానికి కోటపై తలపడే ఒక నూత్న విధానం బోధించారు మా నాయకులు. ఈలోగా అంచెలమీద మా రెండవ సైన్యంతో ఒక రహస్య ప్రదేశంలో ఉన్న విరలధరణీకునికి సైన్యం యావత్తూ నడుపుకొని రావలసిందని వేగు పంపించారు. ముందుగా తమ తమ్ములను 'మేఘాల మీద వచ్చి తన్ను కలుసుకోవలసిందని' వార్త పంపారు.

“ప్రసిద్ధినందిన మొసలివేటకాళ్ళు మొసళ్ళవలెనే రాత్రిళ్ళు నీళ్ళలోకి జారి మొసళ్ళను వేటాడి చిత్రవధ చేశారు. ఆ వేటలో ఆరుగురి ప్రాణాలు పోయాయి.”

అన్నాంబిక 'అమ్మా!' అని చేతులతో కళ్ళమూసుకుని గజగజ పడికి పోయింది. కుప్పసానమ్మ లేచి ఆమెదగ్గరకు పోయి మీథ చేయివైచి 'రాకుమారి! యుద్ధాలలో ఈలాటి ఘట్టాలు అనేకం వస్తాయి. అది దురదృష్టం.. రాజ్యాలు పరిపాలించేవారికి ఈలాంటివార్తలు వినడం తప్పదు.' అని అనునయించినది.

చినదామా :- మహారాణీ! ఆ కందకంలో మొసళ్ళన్నీ నాశనం అయ్యాయి. మా సైన్యం అంతా సిద్ధం అయింది. ఒక రాత్రి ఉద్దండమైన

కేకలతో ముట్టడి ప్రారంభం అయింది. కోటమీదనుండి బాణాలు, అగ్నిపుం
మామీద వర్షిస్తున్నవి. కాని మాతలమీద అభేద్యమైన ఉక్కుఫలకవితానం
ఏర్పడింది. ఎట్లలేని రెండెద్దబళ్ళక్రిందనుండి మావాళ్లు అగ్నిబాణాలు గంధక
బాణాలు పరపుతూ ఉన్నారు. గంధకం సురేకారం కలిపిన అగ్నిబాణాలు
నగరకుడ్యాలపై పడి పెద్దమంటలతో మండుచుండెను. ఆ వెలుగులో వాడిగా
బాణాలజడులు మహావేగంతో వెళ్ళి గోడలమీది వీరుల ప్రాణాలు కొంటు
న్నాయి. కందకాలలోనుండి అల్లరిచేస్తూ, ఈదులాడుతూ వీరులు శిలాపాతానికి
ఆందక, అగ్నిపాతానికి ఆందక ప్రళయకాలంనాటి గడవిడ చేసుండిరి. దూరాన
నుండి మహాబాణయంత్రాలు వదలిన రజునిశ్రేణులు వచ్చి లగలకు తగిలి అక్కడ
బిగిసి క్రందికి వేలాడినాయి. ఒకవేయి నిశ్రేణులట్లుతగలగానే, వీరులు చరచరా
ఫలకాలు తలలకు బిగించుకొని చేతులతో కోతులలా కోటగోడ ఎగబ్రాక
సాగారు. అగ్నిబాణాలు నిశ్రేణులను కోయడానికి వచ్చిన వీరులను హతమారు
సున్నాయి. కొన్ని నిశ్రేణులు కోయబడి వీరులతో పరిఖనీటిలో పడితే పుట్టె
లతో సిద్ధంగా నీటిలో తేలియాడుతూ ఉన్నవారు, నీటిలో ఈడుతున్నవారూ
ఆ వీరుల్ని రక్షిస్తూ ఉన్నారు.

“ఇంతలో నగరంలోనుండి ‘గన్నారెడ్డి’ ‘గన్నారెడ్డి’ అని కేకలు
పెన్నూ రెండు వేలమంది కలకువీరులు నగరకుడ్యాలపై రెండుమూడుచోట్ల
పడ్డారు. ఆ ప్రదేశాలలో లోకం పగిలినట్లు యుద్ధఘోష, సంకుల సమరమూ
ఉద్భవిల్లినవి. ఆ భీభత్సములో కోటగోడలమీదకు వానరమూకలా గన్నారెడ్డి
సైన్యం ఎగబ్రాకింది.

‘గన్నారెడ్డి’ లోనికి వచ్చాడు అని గగ్గోలు పుట్టగానే కందుూ సైనికు
లకు ప్రాణాలమీద ఆశపోయి పారిపోయినారు. తమకు తెలియకుండానే వారి
తలలు రాలిపోతున్నవి. ఈ గడవిడలో కోటనుండి యుద్ధం నడపడానికి
వచ్చిన కేళినాయకుడు ఒక కోటగుమ్మం తెరిపించి ఏనుగుల్ని, రథాల్ని, ఆర్కి
కుల్ని కోటబయట ఉన్న గన్నయ్య సైన్యంమీదకు నడిపాడు. ఇంతలో విఠల
ధరణీశుడు అన్నగారి ఉపదేశాన్ని అనుసరించి ఆ బయలుపడిన సైన్యం ఎదుట
పలాయన నాటకమాడి కేళినాయక సైన్యాలను దూరంగా తీసుకుపోయి, అక్కడ
తన సర్వసైన్యంతో ఆ సైన్యాన్ని చుట్టూ చుట్టి నాశనంచేయడం ప్రారంభించాడు.

“ఆ సంగతి తెలిసికొన్న వెంటనే కేళినాయకుడు, తన సైన్యం వదలి
నగరంకోటలోనికి పారిపోబోయాడు. అతడాలా వెళ్తుంటే-

‘కేళినాయకా! నిలు! నిలు!’ అంటూ గన్నారెడ్డి అక్కడకు చక్కా
వచ్చాడు.”

౮

“కేళినాయకప్రభువు గన్నారెడ్డిమాట వినగానే నిలుపునా నీరె
పోయాడు. అతనికి ధైర్యం నీరే ప్రవహించింది. పదిక్షణాలు మాటరాక

తెల్లతోయి చూచినాడు. తన చుట్టుపక్కల పొరచూచినాడు. ఎక్కడ చూచినా గన్నారెడ్డిసెన్యా లే, అతని కంటికి కనపడాయి.

‘ఓరి గజదొంగా! రాక్షసుడా! నీకు దొరికాను ఇక నేమి? చంపు’ అని కేళినాయకుడు - ఏడుపువస్తూంటే ఆపుకొంటూ మాట్లాడే బిడలా-కేక వేశాడు. గన్నారెడ్డిప్రభువు పకపక నవ్వి ‘ఓయీ దుర్మార్గుడా! నేను గజదొంగనా? చక్రవర్తి ధనం ఓరుగల్లు వెదుతూంటే నేనా దోచింది? నేనా ఆ చిన్న దళాన్ని పెద్దసైన్యంతో వెళ్ళి నిర్దాక్షిణ్యంగా ఒక్కమనిషన్నా మిగలకుండా వరకిపారవేసింది? ఏమిరా పిరికిపందా! కోట దుర్భేద్యం చేసుకొని, గోడల వెనుక దాక్కుని రాజప్రతినిధి శ్రీరుద్రదేవమహారాజును వినరాని మాటలనే గజదొంగను నేనటరా? మాట్లాడవేం? నోరు వాతంకమ్మి పడిపోయిందా? ఓరి నీచుడా, నేను ద్వంద్వయుద్ధానికి రమ్మనడానికికూడా నువ్వు తగవు, నీ కుట్రలన్నీ నాకు తెలిశాయి. నాకు రాజ్యంలేదని విచారంలేదు. కాని లోకంలో నీ బోటి తుచ్చులు, స్వలాభపరాయణులైన పురుగులు, నిర్మల నీలా కాళంలా ఉన్న దేలాన్ని మహాప్రళయముంట్టుకు భీతం చేస్తారు! పో! నీకోట లోకి పో! ఇక ధర్మవిజయం చూడు. నీకోటలో నిన్ను నాకున్న ఈ కొద్ది సైన్యంతోనే మట్టంకావించి లోకానికి నీతి చాటిస్తాను.’ అని నవ్వుతూనే చెప్పినారు మహారాణి!”

కుప్పసానమ్మ :- పసిపాపలను ఉపలాలించే మాతమ్మల చిరునవ్వు నే నెరుగనా?

చినదామా :- మహారాణి! గన్నారెడ్డిమహారాజుల అపార కరుణ వారితో రెండుదినాలు మెలిగినవారికి తెలుస్తుంది. తన సైన్యంలో చెంచులూ, కురమలూ, కడబాలివారినీ కూడా దయామయుడైన మా ప్రభువు ప్రేమతో ఆదరిస్తారు. అంత చిన్నవారైనా ఆ ప్రభువు మాకు తల్లి, తండ్రీకూడా మహారాణి!

రేచర్ల చినదామానాయని మాటలు వింటోంటే అన్నాంబిక హృదయంలో ఆనందం ఉప్పొంగిపోయింది. ఆమె కన్నులవెంట ఆనందాశ్రువులు అమృత బిందువులై ప్రవహించిచాయి.

తన ప్రభువు, తన నాయకుడు, తన ఆత్మేశ్వరుడు భగవదంశ సంభూతుడు. ఆ ప్రభువుకు తాను సేవచేస్తూ వేరుజన్మాలు గడిపినా తనకు తృప్తి తీరదు. ఈ మహావీరుడే తనకు రాజాధిరాజు, భగవంతుడు.

అరనిలిలితాలైన ఆ బాలిక విశాల నయనాలలోనుండి స్రవించు ఆనందాశ్రువుల గమనించి చినదామానాయని కన్నులలోనూ నీళ్లు తిరిగినవి. ఆ అశ్రువులను కంటితోనే మ్రింగి వెంటనే తన కఫసము సాగించినాడు.

‘మహారాణి! కేళినాయకప్రభువు తలవార్చికొని కోటలోనికి వెళ్ళిపోయినాడు. రెండు రోజులు మేమా వాగూ చల్లగా ఊరకొంటిమి. ఇంతలో వర్షమానపురంనుండి ఒక లక్ష సైన్యముతో గోద లక్ష్మమయారెడ్డిప్రభువు స్వయంగా

కేశినాయని సహాయానికి వస్తున్నారని వితలధరజీశునికి వేగువచ్చింది. ఆయన అన్నగారితో ఆలోచించినారు. ఆ వేగువచ్చిన మరునిమేషంలో గన్నయ్య ప్రభువు 'కోటమీదకు ఉరుకుతున్నా'నని కేశినాయకునికి వార్త పంపి, ఇచ్చిన గడువు దాటిన మరునిమేషంలో కోటి పిడుగు లాక్కసారి విరుచుకు పడినట్లు కోటమీదకు ఉరికిరి. ఒక్కసింహద్వారంపై ఆయన పెట్టిన ఒత్తిడి మహాపర్వతపక్షాలను ఛేదించే వజ్రపాత భయంకరమై మూడు గడియాలలో ద్వారమును ముక్కలు చేసింది. తక్కిన ద్వారాలకడ ఒత్తిడి నటింప బడింది. గోడలపైకి ఎవ్వరూ వెళ్ళలేదు. కోటముఖద్వారం వెనుకకు కొన్ని వేల అగ్ని బాణాలు వరంకురిసినవి. బురుజులనుండి, గోపురగృహాలనుండి, లగలనుండి శత్రువులు సంతతధారగా వర్షించే ఆగ్నేయాది శస్త్రాలను లెక్కచేయక గుమ్మాన్ని కూల్చివేసినారు.

“మహారాణీ! పెనుండి కరగించిన ఇనుము, సీసము, కుతకుతలాడే నీళ్ళు పోశారు. మావాళ్ళు కొందరు నాశనమయ్యారు. కాని మేము మోసుకు వచ్చిన కండనోలు శిలాఫలకవితానాలు మాకు గోవర్ధనపర్వతాలైనవి. ఈ ఉపాయము గన్నా రెడ్డి ప్రభువునే.

“పైనున్న విరొధుల్ని చీల్చి చెండాడే, నిశితశరపాతము, గంధకాస్త్ర పాతం ఊపిరాడకుండా మా వాళ్ళు కోటగుమ్మాలకడ లేవనెత్తిన ఉన్నతమైన పందిళ్ళమీదనుండి కురిపిస్తున్నారు.

“మూడుగడియాలలో మా ఏనుగుల తాకుడునకు, మా యంత్రముల తాకుడునకు కందురుదుర్గద్వారకవటాలు రెండూ ఖేళ్ళున వెనక్కు విరిగిపడి పోయాయి. నిండి ఉన్న మహాతటాకానికి గట్టుతెగితే వచ్చే ప్రవాహప్రపాతంలా మా వాళ్ళు లోనికి చొచ్చుకుపోయారు. సుగులసమరంలో కొన్ని విచిత్రనిధానాలు గన్నయ్యమహారాజు మాకు నేర్పారు. సాంకేతికాలతో మాకు ఎదిరిని తెలుసుకోవడము మా వానిని తెలుసుకొనడం అతిసులభం. మా వాళ్ళే పృథ్వీ ముగ్గురు, అయిగుగురు, అగ్గురు, ఎకమండుగురు ఉంటారు. అంతకన్న పెద్దజట్టు ఉండకూడదు. ఈ జట్టు విడగోరు.

“ఒక గ్నారం పడిపోగానే తక్కినద్వారాలు లోనికి వెళ్ళినవారే తెరిచారు. రెండుసుటికిలలో యుద్ధం పూరితయినది. రాచనగరలోమాత్రం యుద్ధం నెలరేగుతున్నది. గన్నా రెడ్డిప్రభువు, వితలప్రభువు గ. శరగండలై వీరులతో నగరిని ఛేదించి లోనికి ఉరికారు. ఆ దినాన మా గన్నా రెడ్డిప్రభువును ఎవ్వరూ తేరి చూడలేకపోయారు. సింహమై, శంభమై, పాశుపతాస్త్రమై శత్రువులను వేలకు వేలు పలాయితులను చేయుటేకాని ఏ పది పదిహేనుమందినో తప్ప సంహరించలేదు.

“ఆయన కా కోపంతీరి, సాయంకాలపు సూర్యబింబంలా శాంతమూరి అయ్యేసరికి ఆయన ఎడమపాదం కందురి కేశినాయని హృదయముమీద ఉన్నది. నాయనిదేహం రెండుఖండాలుగా చీలిఉన్నది.”

కోర్కెసానమ్మా, అన్నాంబికా ఒక్కసారిగా కన్నులు మూసుకున్నారు.

“మహారాణీ! యుద్ధసమయంలో ఉత్తమమనుష్యుడు రుద్రమూరి అవుతాడు. నీచుడు పిశాచి అవుతాడు. గన్నా రెడ్డిప్రభువు ప్రళయకాలరుద్రుడు, చక్రధర విష్ణువు.

అయిన వెంటనే కేశినాయుకుని శవాన్ని గౌరవంగా, అతని సటుంబానికి అప్పగించి, రాత్రి ప్రథమయామ మధ్యమందు తన సర్వసైన్యముతో మాయమయ్యాడు. ఈ లోననే చక్రవర్తిసామ్యు - కేశినాయుడు దోచిన ధనము - చక్రవర్తికడకు కొన్నిదళాలు తీసుకొనిపోయినవి.”

చినదామానాయుడు కథ ముగించగానే అన్నాంబికారాకుమారి లోనికి తుట్టున వెడలిపోయి చెలికత్తె నొకదానిని పిలిచి, వెలిపాడుగు వస్త్రాదికములు, కొన్ని వజ్రములు దామానాయనికి ‘ఒక చెల్లెలు అర్పించిన’వని బంగారు పళ్ళెరాన పెట్టి పంపినది.

మల్యాలనగరిలో మహోత్సవములు జరిగినవి. సేవకబృందానికి ఎన్ని బహుమతులీ యిచ్చినవి. బీదలకు అన్న వస్త్రదానము.

ఆ దినమందే శ్రీ రుద్రదేవమహాప్రభున కీ-
మందినారు. గజదొంగ గోన గన్నా రెడ్డి ‘
గొండ’ అయినాడా! అనుకొన్నారు.

కందూరు విడిచి గోనగన్నా రెడ్డి మా-
లకుమరూ రెడ్డి లక్ష్మసైన్యంతో వచ్చినాడ-
నాయకుడు గన్నయ్యచే వధింపబడినా-
య్యంఘామారుతానికి వణకిన మహావ-
కాపుంచి గన్న రాక్షసుని పట్టుకొన-
సైన్యంతో బయలుదేరాడనిన్నీ శ్రీ

లకుమయ్య శ్రీ శ్రీ రుద్ర-
ద్రోహులలో ఒకడని శ్రీ శివదేవయ్య

‘దూరదృష్టిలేని మూఁగులు తా-
అయిపోతారు. ఆ గజదొంగపైకి పో-
విచిత్ర యుద్ధము గమనింప వలసినదే! గ-
ఇష్టపడు నా? ఇష్టమున్నా సాశనం ఇ-
గోనవంశారణ్య వృద్ధసింహమే. ఈ రెండు
అని శివదేవయ్య ఆలోచించి జేగంట-
బ్రాహ్మణుని చెవిలో ఏదియో తెల్పెను.

గ!

ఓరుగల్లు మహానగరమునుంచి మహ-
దేరినాడు. దిక్కులు తెల్ల తెల్లవారుతుండగా.

ముద్రిక చూపినూ కోటద్వారము, నగరద్వారము దాటి మహావేగంగా ప్రయాణించేవాడు. ఆ మేలుజాతి అశ్వము పారశీకదేశంనుంచి వచ్చింది. హయహృదయము తెలిసి, తన్ను ప్రేమించే వానికి మాత్రమే మాట వింటుందా అశ్వము. తన ధర్మం నెరవేర్చటంలో నూర్యాశ్వాలే దానికి దీటు. ప్రతి అశ్వానికి పేరు ఉంటుంది కాని ఆ జాతి అశ్వాలన్నిటికీ వ్యక్తిత్వం ఉంటుంది.

చక్రవర్తి అశ్వశాలలో ఈ ఉత్తమాజానేయాలు మూడు వేలున్నాయి. దాని రౌతు లందరు అశ్వహృదయం ఎరిగినవారే. వారికి ఆ అశ్వాలు తమ బిడ్డలకన్న ఎక్కువ. ఆ అశ్వాలను ఉత్తములైన అతిథులను ఉపచరించినట్లుగా నూతులు, రౌతులు పోషిస్తారు.

‘వాయుసుత’ అనే ఆ గుఱ్ఱము ఒకసారి సకిలించి గాలిపీల్చి తలఎత్తి తూర్పుదిక్కు గమనించి, ముక్కుపుటాలు విస్ఫారితంచేసి, ఖురాలతో నేలను ధవ్వతూ నిలుచున్నది. ఒక నిమేషంలో కోటద్వారం, రెండవ నిమేషంలో నగరద్వారము దాటింది. మహామంత్రి ఆజ్ఞను చూపించుటేతడవు.

ఆ తురంగము చిన్నచిన్న గ్రామా లనేకం ప్రసరికి ఆ రౌతు గుద్రవర గ్రామం చేరాడు. ఆ గాది నగరాలకు పోయేదారిలో ఉన్నది. ఓరుగల్లు ముదు గవ్యూతుల దూరం ఉన్నది. రుద్రవర ల ఒకటి ఉన్నది. అది ఒక చిన్నకోటవలె ది అశ్వాలుంటవి. సార్వభౌమునివారలు సార్వభౌమునికి అందజేయడానికి అటు ను, ఇరవై గవ్యూతుల దూరాలలో చూశ్విక సానాలలో ఆశ్వికులు ఇతర తురంగాలను యుద్ధానులకు ఉప

యంత్ర తనకిచ్చిన కమ్మఉన్న చిన్న ము వెంటనే సిద్ధముగనున్న వేరొక ఠజేసెను. ఆ రౌతు నిర్దిష్టమార్గాన్ని యగా ఆకమ్మ ప్రయాణిస్తున్నది. మాకుపై వ్రాయించి ఉత్తరాల అంచెల యగా కుచ్చులున్న పట్టుదార మొకదానిని త్రమైన ముడి నొకదానిని రచించినాడు. యదు దాచుకొన్న ఆ మంజూష ప్రయాణం

చిన మరునా డుదయం ఈ అంచెలవార దేవయ్య దేశికుల దర్శనము ప్రార్థిస్తూ వారి

అరముహూరకాలానికి దేశికులు శివపూజను చేసికొని, అభ్యంతర సభా మందిరాన గూరుచుండి, వారాహర దళనాయకుని లోనికి రావలసిందని ఆజ్ఞ పంపినారు. ఆ నాయకుడు భయముక్రమ్మిన హృదయంతో మహామంత్రికడకు పోయి పాదాభివందన మాచరించి, భక్తితో నిలబడినాడు.

“ఏమయ్యా! మావార్త గమ్యస్థానాన్ని చేరిందా?”

“మహాప్రభూ! మా వారాహర దళమును తాము కటాక్షించాలి. తమ లేఖ గజదొంగ గోన గన్నా రెడ్డి చేతులలో పడినదండి. అందు మా వార్తా హరుని లోపము లేదండి!”

“ఏమిటి! గజదొంగ చేతిలో పడినదా ఆ ఉత్తరము? అది ఎట్లా సంభవించినదయ్యా? సూర్యునిలా గతులు దప్పని మీ దళవీరుల ప్రజ్ఞలు ఉడిగి పోయినాయా?”

“మహాప్రభూ! మా వారాహరులలో చివరి అంచెవాడు సాగ అమరపురం చేరబోతున్నాడు. ఆ ఊరింకా ఒక అర్ధగవ్యూతి మంది ఆశ్విక వీరులు మార్గాని కీవ లావలనుండి వచ్చి మా వా అరేకట్టారటండి. మా వారాహరుడు తమ ఆజ్ఞాము అయినా వారు లెక్కచేయక, వెనుకనుంచి గట్టివ హరుని నెత్తిపె వేసి, అతనిని దిట్టమైన త్రాళ్ళన మంజూష హరించికొని పోయినారటండి!”

“దేశం ఆరాజకం వాత బడిందా?”

“చిత్తం మహామంత్రి!”

“ఆ వెనుక ఏమయింది?”

“ఆ పిమ్మట మా వారాహ దటండి. వెంటనే మేఘాలలాం ప్రక్కల ప్రదేశాలన్నీ వెదకడం

“మంచిది!”

“అందులో ఒక చిన్న తారసిల్లాడు ప్రభూ!”

“అందరూ వీరులే! కవి దినాల్లో ఎవరున్నారు?”

“చిత్తం. ఆ వీరుడు కడనుండి మంజూషను తస్క ప్రభువు జట్టులోని మే మా భాండము నెత్తికొనిపోయిన నాడు దేవరా! పట్టుకొందామ; మా వాళ్ళు వార్త సంపాదు.”

‘ఓహో!’ అని పకపకనవ్వి శివదేవయ్య దేశికులు ‘ఓ వార్తాహర దళాధిపతి! ఈ విషయంలో మీ లోపం ఏమీలేదు. ఇకముందు వార్తలుపంపు విధానము కొంతకాలంవరకూ మార్పు చేయవలసివస్తుంది. ఇక నిపు వెళ్ళవచ్చును.’ అని ఆజ్ఞ ఇచ్చినారు.

వార్తాహర దళాధిపతి వెళ్ళిపోయిన మరుక్షణంలో శివదేవయ్య దేశికులు పకపక నవ్వుకుంటూ గజదొంగ గన్నారెడ్డి చేతులలో పడిందా ఆ ఉత్తరము? ఈ దినాల్లో అన్నిదారులు గన్నారెడ్డినే చేరుతున్నవి. ఏలాంటివాడీ గన్నారెడ్డి! రేపు పినతండ్రితో యుద్ధం ఏలా చేస్తాడు? పినతండ్రి కొన్నిలక్షల నైస్యాన్ని పోగుచేసి శిక్షణయిస్తున్నాడట. లకుమయ్యారెడ్డికి కాకతీయ వంశమంటే ఇంతటి విరక్తి ఎందుకో? అన్న గారు బుద్ధారెడ్డి జీవించి ఉన్నంతకాలం సోదర భక్తితో, రాజభక్తితో ఉండే లకుమయ్యకు ఆ తర్వాత ఆశ పుట్టింది.

గాని, వారికిముందు చాళుక్యులుగానీ, వేంగీచాళుక్యులుగానీ, వారికిముందు పల్లవ చక్రవర్తులుగానీ ఆశవల్లనే సార్వభౌము

ల, ప్రజలకోసం రాజ్యంచేసే ప్రభువులను ధక్కరించి, కృత్రుచేసినవారు నాశనమే అయ్యారు.

రాజ్యం స్థాపించాలని దీక్ష వహించాడు. అందుకు గు రాజ్యంలేకుండా చేయడం! భారతము ఆ యుద్ధం రాజ్యవాంఛవల్లనేకద ఉద్భవమూ, ధర్మమూ నాశనమై, ప్రజాక్షోభ

నే జననష్టానికి ఓర్వలేరు. చతుశార్యాలు చక్కబెట్టుకోవాలి

శ్రీ జన్నిగదేవసాహిణి మహారాజు ఉద్యోగపర్వము పంపించారు. సహోత్తమ కవి లేడు. తిక్క

లెస్స, యడంగునే బగం
బండగవచ్చునే, కడుం
ర్యమొందు నే
వంబు కేశవా!”

‘గన్నయ్య అమంజూష తెరచి

౧౦

ఓరుగల్లు నగరంలో బ్రాహ్మణవాడ అవుపాలతో కడిగిన ముత్యంలా ఉంటుంది. ఈ వాడలో దిగ్గంతులైన పండితులూ, వేదవేదాంగ పారంగతులూ, ఆరాధ్య నియోగిభక్తులూ, అద్వైతులైన నియోగులూ నివాసంచేస్తూ ఉంటారు. ఈ వాడ మహాపురమంతి ఉంటుంది. ఈ వాడలోని వారందరికీ చక్రవ రికొలువులోగాని, వివిధమండలేశ్వరుల కొలువులలోగాని, మంత్రులుగా, రాజోద్యోగులుగా, అసాన పండితులుగా, కవులుగా, పురోహితులుగా, గురుకులాచార్యులుగా, దేవాలయార్చకులుగా పనులుంటూ ఉన్నవి.

ఈ బ్రాహ్మణవాడలో రేచెర్ల ప్రసాదాదిత్యప్రభువునకు మంత్రి అయిన అక్కినమంత్రి (శ్రీ అక్కినేపల్లి జానకిరామారావు జాగీర్దారుగారి పూర్వీకుడు) కాండిన్యసగోత్రీకుడు, పిల్లలమఱ్ఱ నగరవాసి, ఒక ఉత్తమ భవనంలో నివాసంచేస్తూ ఉండెను. అక్కినమంత్రి పూర్వీకులు రేచెర్ల వంశానికి మంత్రులు. రేచెర్ల బ్రహ్మనాయని వంశంవారయిన శ్రీ కొటయప్రభువుకడ అక్కినమంత్రి తాతగారు సోమనామాత్యులు మంత్రిగా ఉండేవారు. అక్కినమంత్రి తండ్రి భీమేశ్వరమంత్రి శ్రీ సకలగుణాలంకార, పరనారీదూర, అమనిగింటిపురవరేశ్వర వీరలక్ష్మీనిజేశ్వర, దోర్బలభీమ, రణరంగధామ, వితరణకర్ణ, శౌర్యసౌపర్ణ, పతిహితాంజనేయ, శౌర్యగాంగేయ, సత్యరత్నాకర, దుష్టజనభీకర, మనుమకులాదిత్య, సుభలసంస్తుత్యనామాది ప్రశస్త శ్రీ రేచెరువుల కామిరెడ్డి ప్రభువులకు ముఖ్యమంత్రిగా ఉండెను.

అక్కినమంత్రి అన్నగారు మల్లికార్జునమంత్రి పిల్లలమఱ్ఱ ప్రభువైన నామిరెడ్డికడను మంత్రిగా ఉండెను. శ్రీ నామిరెడ్డి మండలేశ్వరుడు, కామిరెడ్డి మహారాజు కుమారుడు. కామిరెడ్డి అన్నగారు బేలిరెడ్డి. ఆ ప్రభువున కొక్కడే పుత్రుడు మల్లిరెడ్డి. అక్కినమంత్రి రేచెర్ల వంశంలో పేరుగన్న బేతాళ నాయకుని కుమారుడైన ప్రసాదాదిత్యనాయకునికడ మంత్రిగా ఉండెను.

అక్కినమంత్రి అందలమెక్కి వందిమాగధులు పొగడుతూ ఉండగా కొటగుమ్మందాటి నగరపాలకుడైన ప్రసాదాదిత్యప్రభువు నగరుచేరుకొని అక్కడ రాజసభలో ప్రవేశించినాడు. అక్కినమంత్రి ప్రవేశించగానే ఆ సభలోనివారందరు నిలిచి వారికి జోహారులర్పించారు.

అక్కినమంత్రి ప్రతిభాశాలి, ఉత్తమ పండితుడు, శివభక్తుడు. అరువది మూడేండ్ల వృద్ధుడైన ఆ మంత్రి శివదేవయ్య దేశికుల కుడిభుజంగా సర్వగాజ కార్యదక్షులై ఉండేవారు.

ఓరుగల్లు నగరపరిపాలన మొక ఎత్తు, తక్కిన మహారాజ్య పరిపాలన మంతా ఒక ఎత్తు. ఆంధ్రమహా సామ్రాజ్యమంతా, ఓరుగల్లు నగరంలో ప్రతి ఫలినూ ఉండేది. ఆ నగరంలో అన్ని కాఖిలూ అమదం, నూనెచే తడిపిన రథచక్రాల ఇరుసులులా పాలింపబడుతున్నవి.

ఎగుమతి, దిగుమతులు; వస్తువుల ఉత్పత్తి; వస్తువు సేత; వానికి రంగుల అద్దకము; నగరాయుర్వేదము; ఆహారపదార్థముల సేకరింపు; ఆతిథిపూజ; న్యాయ పాలనము; నగరరక్షకశాఖ; నగరమార్గనిర్మాణము; విద్య; సామంతరాజ్య తంత్రము; నగరపశుపోషణ; పశువైద్యము; నగరవినోదశాఖ; నగరోద్యానవన పోషణ; శాకముల మాంసముల అందుబాటు; విపణివీధులు, ఈ మొదలయిన శాఖలన్నీ పురాధ్యక్షుడు చూచుకోవాలి. అక్కినమంత్రి ఆ పురాధ్యక్షునకు మంత్రాంగము.

అక్కినమంత్రి కుమారుడు నలుబదిరెండు సంవత్సరముల ఈడుగల సోమయామాత్యులు సార్వభౌమసభలో వణిక్కాశాఖామంత్రిగా ఉండెను. సోమయామాత్యునకు చిన అక్కినప్రగడ కుమారుడు. ఈ బాలకుడు పదు నెమ్మిది సంవత్సరాల ఈడువాడు. చిన్నతనములోనే ఉద్దండపండితుడై, సాంగ జేదియై ఆపరపతంజలి అని పేరు పొందాడు. అతడు గన్నారెడ్డితో కలసి, ఆ గజదొంగకు మంత్రియై, ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమునందంతా సింహస్వప్నమై పోయాడు. కొడుకు దుశ్చేష్టితాలన్నీ తలచుకుంటూ సోమయామాత్యులూ, మనుమని ఆగడాలు తలచుకొని అక్కినమంత్రి నలుగురిలో తలలెత్తుకుని తిరగడానికి సిగ్గుపడుతూ ఉండిరి.

ఆ ఉదయం అక్కినమంత్రిలవారు సభదీర్చి కూర్చుండగానే ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు సభకు వచ్చారు. అందరూ లేచి నిలుచున్నారు. నాయకుడు అక్కిన మంత్రికి నమస్కరించి, సింహాసీతి నలంకరించి, వ్యవహారాలు విచారించ ప్రారంభించినాడు.

నగరంలోని అభియోగాలన్నీ మహాతలవరే పండితసభ సహాయముతో విచారిస్తాడు. పెద్ద పెద్ద అభియోగాలు నగరరక్షకసభకు వస్తాయి. ఈ అభియోగ విచారణకాలంలో ఉత్తమ పండితులు, ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు వణిక్క సంఘాధిపతి, నగరరక్షకునకు సహాయంచేస్తూఉంటారు. అక్కినమంత్రి ఆ పండితసభలో పెద్ద. ఈ అభియోగాలు, అర్థాన్నిగూర్చి, వాణిజ్యాన్ని గూర్చి సామంతుల సేవకులమధ్య తగవులగూర్చి, జరుగుచు నుంటవి.

ఆ దుర్మతి సంవత్సర శ్రావణమాస బహుళ పంచమినాడు, శ్రీశ్రీ మహా సామంత వర్ధమానపుర మహారాజు లకుమయారెడ్డి గన్నారెడ్డి ఓరుగల్లులో నివసించే తమ నగరుని తన భృత్యులకు స్వాధీనం చేయవలసిఉన్నదని పురరక్షక ప్రభువైన ప్రసాదాదిత్యుని కడ అభియోగం తెచ్చినాడు. ఈ అభియోగం లేవడానికి, విచారణసమయంలో అందులో పాల్గొనడానికి, వర్ధమానపురంనుండి లకుమయారెడ్డి రెండవ మంత్రి చిన్నయామాత్యుడు వచ్చినాడు. చిన్నయామాత్యులు, అక్కినమంత్రియు దూరపుచుట్టాలు. చిన్నయామాత్యుడు, అక్కిన మంత్రితో కొంతవరకు మాట్లాడి, ఆ విషయమై విచారణను ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు ప్రారంభించగానే, చిన్నయామాత్యుడు గజదొంగ అయిన గన్నయ్య ప్రభువు వర్ధమాన రాజ్యానికి అర్హత పోగొట్టుకొన్నాడు కాబట్టి, మానుననాటి

ప్రభువుల స్వత్వాలన్నీ ఆయనకూ, విఠల ధరణీశునకూ పోయాయనీ, అందుచే శ్రీ శ్రీ లకుమయారెడ్డి మహారాజు, తిరిగి గోనప్రభువుల నగరిని ఆక్రమించవచ్చుననీ వాదించాడు.

ధర్మకాస్త్ర నిర్ణయాధికారులైన పండితు లా విషయం చర్చించి చిన్నయ మాత్యుని వాదన అంగీకరించి, శ్రీ శ్రీ లకుమయారెడ్డి ప్రభువు ఆ నగరిని స్వాధీనం చేసుకోవచ్చునన్నారు. ప్రసాదాదిత్యప్రభువు అంగీకరిస్తూ తీర్పు చెప్పాడు.

౧౧

అక్కినమంత్రి వృద్ధుడైనా జవసత్వములేమీ సడలని యోగివంటివాడు. ఆ దినమున సభ రెండవజాము పూ రిఅగుటకు ఇంకను మూడు గడియ లున్నదన గానే సభ చాలింపబడినది. ప్రసాదాదిత్యప్రభువు తేచి అక్కినమంత్రి ఆను మతి నంది సభ చాలించి వెళ్ళిపోయాడు.

వెంటనే అక్కినమంత్రియు మోసాలకడ శిబిక నెక్కి వందులు బిరుదులు పాడ, ధవళచ్చత్రము, ధవళాశ్వము ముందునడువ, సామంతభేరి మ్రోగుతూ ఉండగా ఓరుగల్లు మహాపురంలో తమ నగరు చేరారు. మళ్ళీ స్నానసంధ్యాను షానాలు కావించి సరిగా ప్రాద్దు పడమటివైపు మళ్ళిన ఒక గడియకు కుమారునితో, పండితులతో, అతిథులతో కలిసి మృష్టాన్నభోజనం చేశారు.

ఆంధ్రుల భోజనం జగత్ప్రసిద్ధము. మల్లెపువ్వులవంటి రాజనాల అన్నం, పప్పు, పచ్చళ్ళు, కాకాలు, ధప్పళము, చారు, పాలతో గోధుమపిండితో చేసిన భక్ష్యాలు, కమ్మటి పెరుగు, ఘుమఘుమలాడు నెయ్యి-ఇవి ప్రతిదినమూ ఉండాలి. ఆంధ్రులలో రైతులు బలంకోసం జొన్నరొట్టెగాని, జొన్నన్నం గాని తింటారు. చుట్టాలు వచ్చినా, పండగ వచ్చినా రాజనాలు వందు కొంటారు.

అక్కినమంత్రి భోజనానంతరం అభ్యంతరచతుశ్చాలలో రత్నకంబళ్ళపై నధివసించి కుమారునితో, అతిథులతో తాంబూలచర్వణ చేస్తూ ఉండెను. కొంతకాలం విద్యగోష్టి జరిగింది.

ఎవ్వరూ ఎప్పుడూ, అక్కినమంత్రికడ మనుమడైన అక్కినప్రగడ విషయం ఎత్తరు. గజదొంగలలో గలిసిన అక్కినప్రగడ తన మనుమడగుటకు ఆయన యెంతో బాధపడును. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆయనకు పట్టరాని కోపం కూడా వచ్చేది.

తాంబూలచర్వణం చేస్తూఉండగా అక్కినమంత్రిసత్తముని దర్శనార్థము కొందరు పండితులు వచ్చినారు. వారు దూరదేశాన్నుంచి వచ్చి, శ్రీ శివదేవయ్య మంత్రిగారి నగరులో వారి పంక్తిని భోజనంచేసి, అక్కినమంత్రి దర్శనార్థము వచ్చినారు.

పదునారేడుల చిన్ననాడే దిగ్విజయయాత్రచేసి, సర్వ భారతీయపండిత ప్రకాండులచే ప్రశస్తులు పొందిన అక్కిన ప్రగడ ఏడని ఆ పండితులు అక్కిన మంత్రిని ప్రశ్నించారు. ఆ ప్రశ్నతో అక్కినమంత్రికి మితిమీరిన కోపం వచ్చింది. 'ఆ పాపిమాట నా కడ తీసుకురాకండి!' అని అక్కినమంత్రి ఖండితముగా చెప్పినాడు.

ఆ పండితు లొకరిమోము లొకరు చూచుకొనుచున్నారు. అప్పుడు అక్కినమంత్రి కుమారుడు సోమయామాత్యులు, విచార మేఘావృతమైన మోముతో, ఆ పండితుల చూచి, 'మా వాడు గజదొంగ అయిన గోనగన్నారెడ్డి జట్టులో కలిసిపోయాడు. ఆ దొంగకు తాను మహామంత్రి అట! అప్పటి నుండి మా నాయనగారికి మతి విరిగిపోయినది. మా దుఃఖానికి మేరలేదు. పండితుడైన కుపుత్రునికంటే మూఢుడైనా, కొడుకు గుణవంతుడగట మేలు,' అంటూ సోమయామాత్యుడు, నిట్టూర్పు వదిలాడు.

అప్పు డందులో సాహిత్య విశారదుడు, వ్యాకరణవేత్త అయిన శ్రీధర పండితుడు, రాజరాజనరేంద్ర నగరవాసి, సోమయామాత్యుని చూచి 'చితం! మీ అబ్బాయిగారు గోనగన్నారెడ్డితో చేరినట్లు మాకు తెలియదు. మేమంద రము కృష్ణాతీరసమైన ఒక అడవిలో ప్రయాణించేస్తూ కందనోలునంచి వస్తూ ఉంటిమి. కందనోలు ప్రభువు వందిభూపాల తనయుడు మమ్మెంతో ఆదరించి, విలువగల బహుమతులిచ్చి, వీడుకోలిచ్చినాడు. ఆ ప్రభువు గోనగన్నారెడ్డిని ఆకాశమంటేటట్లు పొగడారు. ఆ ప్రభువును వదిలి మేము తుంగభద్రదాటి ఏకశిలానగరాభిముఖులమై వస్తూఉంటే, కృష్ణాతీరంలో ఒక అడవిలో మమ్ము గన్నారెడ్డిసైనికులు అడ్డిగించి గౌరవముగా తీసుకుపోయినారు. మా కళ్ళకు గంతలుగట్టి గన్నారెడ్డి సైన్యాలతో నివసించిఉన్న కోటకు కొనిపోయారు. అక్కడ మాకు వారిచ్చిన ఆతిథ్యం వర్ణనాతీతమే. మేము మీ అబ్బాయిగారిని ఆ సమీపాన ఎక్కడా చూడలేదండి' అని ప్రతివచనమిచ్చారు.

"గజదొంగ అనే చిహ్నలేవీ మా కక్కడ కనిపించలేదు. కళ్ళకు గంత లెందుకని మే మాశ్చర్యమందినమాట నిజం. కాని, ఒకసారి వాణ్ణిచేరిన తర్వాత మాకు వారుచేసిన గౌరవం అప్రతిమానం. ఇంతలో ఒక చిన్న మంజూష పట్టుకొని ఒక దళవాయి వచ్చి గన్నయప్రభువుకు అర్పించాడు. ఆయన ఆ మంజూషను కట్టిన మడిని సునాయాసంగా విప్పి అందులో ఉన్న తాటియాకుల కమ్మనుచూచి ఈలా చదివినారు. 'స్నేహితుడా! లకుమయారెడ్డి లక్షకాల్పముతో, ఇతర సైన్యాలతో గన్నారెడ్డిని హతమార్చడానికి వెడు తున్నారు. గన్నారెడ్డి గజదొంగ ఏమిచేయగలడు? పినతండ్రికి దొరకక మాయమవుతాడు.. ఆతనికి ఇది అదను కాదనే సంగతి తెలుసు. అయినా మీరు మన రాజ్య వ్యవహారాలకి ఆపశ్రుతిలేకుండా బాగ్ర త్తపడి ఉండవలయును. శ్రీ రుద్రదేవమహారాజు శ్రీశ్రీ గణపతిరుద్రదేవ సార్వభౌముల పెద్దకుమారె అనిన్నీ, వారు సార్వభౌములకు గాను రాజప్రతినిధియై, పరిపాలనం జేస్తూఉండ

గలందులకుగాను, మహోత్సవం జరిపారు. కాబట్టి మీకు తెలియజేయడమైనది. దేవాలయాలలో, కాసనాదులలో ఇరువూరిపేరా పూజాదికాలు, బ్రాహ్మణ పూజలు జరపవలసింది. ఆశీర్వాదాలతో 'శివదేవయ్య' అని ఆ ఉత్తరం గన్నయ్య ప్రభువు పైకి చదివారండి" అని ఆ పండితు ధూరకున్నాడు.

౧౨

ఓరుగల్లు నగరంలో శ్రీ రుద్రదేవమహారాజు రాజప్రతినిధి అయినందుకు ఉత్సవాలు ఆఖండంగా జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఆ మహానగరంలో మహారాజు నగరులో, మండలేశ్వర నగరులలో, దేవాలయాలలో దినదినమూ నృత్య గీత వాద్యాదులు, పండిత సన్మానములు, తోలుబొమ్మలు, కథాకాలక్షేపములు, జరుగుతూ ఉండెను.

మహారాజునగరంలో నృత్యవిద్యాసంపన్నత సభికులకు చూటిచ్చే నర్తకి బృందంలో ఉత్తమురాలు మధుసాని. ఆ మధుసాని కిరువది అయిదు సంవత్సరాలు. బంగారురంగు హొరంగుతో, పోతపోసిన విగ్రహంవలె స్ఫుటత్వముగల అవయవాలతో భూమికి దిగివచ్చిన ఘృతాచిలా ఉంటుంది. ఆమె జాయప సేనానికి ప్రియురాలు, శిష్యురాలును. జాయపమహారాజు ఆ దివ్యసుందరికి భరత, భామహ, వామభట్టోత్పల, రుద్రట, గయ్యక, అనందవర్ధన, అశ్వినవగుప్త, దండి టేమేంద్ర, ఏకావళీకార, మమ్మట. ఉడ్బలి, హేమచంద్రాది మహామహుల, అలంకార శాస్త్రజ్ఞులు నేర్పియు, నేర్పించియు, ఆమెను మహోత్తమవిద్యాసంపన్నను చేసినాడు. (ఈమె మనుమరాలే పిమ్మట ప్రతాపరుద్రదేవుని వలపించిన మాచలేవి).

ఈమె నగరు - సార్వభౌముల నగరికి దక్షిణమున, ఆ నగరు కంటియున్న జాయప సేనాని నగరు - నంటియున్నది. ఈ నగరులో అన్యధయన దినములలో తప్ప ప్రతిదినమునందు సాయంకాలము పందొమ్మిదవ నాళిక రాచనగరు మోసాలయందు మ్రోగినప్పటినుండి గోధూళికాలంవరకూ సభ జరుగుతుంది. ఆ సభలో పండితులు, కవులు, గాయకశ్రేష్ఠులు, నర్తకిమణులు తమ తమ విద్యలు చూపుతూ ఉంటారు. నెలకు ఒకసారి పూర్ణిమముందు శుక్రవారంనాడు కామేశ్వరీపూజానిరతురజులైన మధుసాని లేక మధుమావతీదేవి ఉద్భయమూ, రాత్రీ కామేశ్వరీదేవికి దివ్యనాట్యము అర్పిస్తుంది. ఆ సమయమం దాహులు లయ్యేవారు పండిత వృషభాలు, రాజసింహులు, కవిహంసలు, గాయకతలజులు మంత్రి పుంగవులు మాత్రమే; ఆమె నాట్యప్రదర్శనం చూడడం తపఃఫలంగా ఎంచుకొనేవారు.

ఆంధ్ర నర్తకిమణులకు అత్యంత ప్రియమైనది నందికేశ్వర సంప్రదాయం. నాట్యను చూడుపాళ్ళు, నృత్తము ఒక పాలును వారు ప్రదర్శిస్తారు. ఆంధ్ర నాట్యము జగత్ప్రసిద్ధము. ఆంధ్రులంత నృత్యప్రియు లా దినాల ఇంకొకరు

లేరు. సర్వశాస్త్ర పారంగతురాలై దేవగణికలకు పాఠాలు నేర్పడం ప్రాథమికవిద్యగా ఎంచుకొనే కళికేమణులతో కామేశ్వరీ కథ చెప్పతూ నాట్యమాడే జక్కుల పురంధులతో ఆంధ్రనాట్యవృక్షము పుష్ప ఫలావృతమై పెరిగింది.

నాట్యమున పూర్వరంగము ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాత్మకమై, దివ్యగాథా నాట్యపూర్ణమై ఉంటుంది. ఉత్తరరంగము, ఉత్తమమానవ చరిత్రాభినయ పూర్ణము, చతుర్విధాభినయములతో, శృంగారకరుణ భక్తిరసాలుగా కావ్యాలు నాట్యం చేయబడుతాయి.

మధుసాని ఒక సార్వభౌమ నగరియందు మాత్రమే నాట్యముచేస్తుంది. శ్రీశ్రీ రుద్రదేవ మహారాజును సార్వభౌమ ప్రతినిధిగా అభిషేకించిన ఆ ఉత్సవాలలో రుద్రదేవ మహారాజు సభలో శుక్రవారాలు కానటువంటిన్నీ, ఆనధ్యయన దినాలుకానటువంటిన్నీ దినాలలో ఆ మహారాజు సభనలంకరించి ఉండగా మధుసాని ఉదయం ప్రథమయామమధ్యమునుండి ద్వితీయయామమధ్యం వరకూ ఏడున్నర ఘటికలు తానే నాట్యం చేస్తుంది.

ఆమెనాట్యసభకు ఉద్దండలను మాత్రమే ఆహ్వానింతురు. ఆ రుద్రదేశ్వర నామకమహాసభలో సార్వభౌమ సింహాసనానికి దిగువగా రాజప్రతినిధి సింహాసనంపై రుద్రదేవి పురుషవేషంతో అధివసించిఉంది. ఆమెకు కుడిప్రక్క మహామంత్రిగద్దెపై శివదేవయ్యమంత్రిులవారు, ఎడమప్రక్క సర్వసైన్యాధ్యక్షుల వేదికపై జాయపసేనానులవారు అధివసించిఉండిరి. వారికి కొంచెం దిగువగా శివదేవయ్యగారికి కుడివైపున ప్రసాదాదిశ్యులు, జాయపమహారాజుకు ఎడమగా మహాలలివరి ఉన్నారు.

అక్కడనుండి సభకు ఈవలావల ఆసనాలపై మహాసామంతులూ, సామ్రాజ్య ప్రధానులు వారి వారి మర్యాదలక్రమంగా 'పీఠికలపై' అధివసించి ఉండిరి. రాజప్రతినిధి సింహాసనానికి దిగువగా జగత్ప్రసిద్ధ పండితుల ఆసనాలుంటవి. వారికి దిగువగా రసికోత్తములగు సామంతులు, కళానిధులు, కోటిశ్వరులు, ముఖ్యాధికారులు మొదలైనవారందరి ఆసనాలూ ఉంటాయి. పండిత పీఠాలకు దిగువ ఉత్తమ రత్నకంబళి పరచిన స్థలంలో లాసికా బృందము, మృదంగద్వయం ఈవలావలగా, దేశికులైన పండితులు కుడివైపుగా, చెలియైన వేరొక గణిక ఎడమవైపుగా మధుసాని నాట్యం చేస్తుంది. మధుసాని వెనుకగా శ్రుతిగాఉన్న గణికా బృందానికి కుడివైపునా ఎడమవైపునా, ఒకవీణ, ఒక హైరంధ్ర, ఒక రావణహస్తము, ఒక పిల్లనగ్రోవి ఉంటాయి.

మధుసాని శ్రీ రుద్రదేవ ప్రభువు ఆజ్ఞప్రకారం సభలో ప్రవేశించి రుద్రదేవికి, శివదేవయ్య దేశికులకు మోకరించి నమస్కరించి, లేచి జాయపసేనానికి తక్కుంగలవారికి నమస్కరించినది.

మధుసాని, కాముని వింటినారివలె బంభరవేణి మధుసాని; పంచబాణుని మందార బాణాలవంటి ఫీనఫయోధరి, మధుసాని; మీనకేతుని కేతనంపంటి

బెళుకులాడి మధుసాని; మదనుని చెరుకువింటివంటి మధుగోష్ఠి మధుసాని,
రతితన్మంగివంటి జవరాలు. మధుసాని నవ్వితే శరత్ కాలమూ, నడిసే వర్ష
కాలమూ, మాటలాడితే వసంతకాలమూ, కనులు మూసినచో శీతకాలమూ
ఉదయిస్తవి.

అట్టి మధుసాని నాట్యసౌందర్యము ఉత్తమ కళాభిజ్ఞురాలగు శ్రీ రుద్ర
దేవి చూచి, గ్రహించి, ఆశ్చర్యమంది, ఆనందింపగలిగింది. శ్రీ శివదేవయ్య
దేశికులు ఆమె నాట్యంలో ఉదయసంధ్యానటేశ్వరనృత్య చ్ఛాయలు చూచి
ఆనందించినారు. తక్కిన వృద్ధులు, కామారులు, యౌవనులు అందరూ
మహామధుర నాట్యముతో కూడిన ఆమె సౌందర్యంలో మనస్సులను శలభాలు
చేసుకున్నారు.

“ఓం వినాయక, విఘ్నరాజం వందే!

ప్రమథ గణేశ్వర పాహిమాం, పాహిమాం!”

అని పూర్వరంగము ప్రారంభించింది. నాట్యభేదములలో ఇరువదినాలుగవది
యగు పుష్పాంజలి నాట్యముతో ప్రారంభించి భృంగినాట్యముతో సమాప్తం
చేసింది.

ఆ వెనుక ఉత్తరరంగంలో శృంగారనాట్యం ఆరంభించి ఉత్తమగీతాలు
ఎతుకొని మధురమైన కంఠంతో వాచికాభినయమూ, పరమపవిత్రమగు సాత్వి
కాభినయమూ, మనోహర పద్మలతాహసాలతో, పద్మపత్రాక్షులతో, చంద్ర
బింబాస్యంతో, శంఖగ్రీవంతో, నునుకౌనుతో, ఘనకటితో, రంభోరులతో, పద్మ
పాదాలతో అంగాభినయమూ; నవరత్నఖచితాలంకారాలతో, దుకులవస్త్రాదు
లతో, తనురాగ, లేప కజ్జల, పుష్పరాగాలతో ఆహార్యాభినయమూ ఆ ప్రౌఢ
చూపించింది.

ఆమె నాట్యమాడినది కుమారసంభవయక్షగానము, నవయౌవనవతియైన
పార్వతి చెలితో అంటున్నది.

“నాతీ! ఏల నామనసూ నన్ను విడిచిపోయే

నాకలలు తోచేనే నాట్యమాడెడు ఒకడూ!

జటలే తాల్చినవాడు, జాహ్నువి ముడిలో ఆడు,

చంద్రశేఖరుడమ్మా సుందారీ విను, కొమ్మా!

అప్పుడు చెలి ఏమన్నది?

“నగరాజా నీ తండ్రి నగపబాటుపాతా

తగదమ్మా ఈ వలపు తలపంపురానా.

పార్వతి :- “నాతో మేలం వద్దు.

నవ్వులు కావమ్మా;

నాగభూషణునొకని పలిసాక్షి చూచితేని!

నిదుర మెలుకువవచ్చి నిలువెల్ల పులకి నీ
అద్దరహృదయము మ్రోగె; అలమెసిగ్గులు నన్ను
నాతీ.....

ఒడలు ఝల్లునపొంగె కడలి కెరటము రీతి
చిడిముడిపొటున మనసు చేడ! వశముదప్పె
ఎవ్వరే ఆ వయసుకాదు? ఎవ్వరే ఆ జటాధారి?
అవ్వో! ఆ సుందరాంగుడు అంగముల విభూతివాడె?
నాతీ.....

చేత కలదే ధక్క ఒకటి; చేర్చెవహ్నిని ఇతరకరమున
నాతి ఆ దివ్యమూర్తి నా తలంపుల నిండిపోయెనే! ”

చాళీయమై, లవణియై, విద్యుద్భ్రమరక మై మధుసాని నాట్యము, పాల
సముద్రవీచికలా, మందమలయానిలయంలా, చంచలాగతిని సభ్యుల ఆత్మలనే
కరిగించివేసింది.

నాట్యం పూర్తయి ఆమె తాను వేషము వేసికొనే అభ్యంతరమందిరం
లోకి, రుద్రదేవ మహారాజుయొక్క, ఇతర సభాసదులయొక్క, ఇతర సభాసదుల
యొక్క సెలవునంది వెడలిపోయినది.

ఆమె లోనికి వెళ్ళగానే, ఒక వృద్ధ ఆమె కడకువచ్చి ‘మధుమావతి
దేవీ! శ్రీ జాయప మహారాజులంవారు సైన్యంలో బయలుదేరి లకుమయారెడ్డి
సైన్యాన్ని ఎదురుకొనేందుకు అవసరమని శివదేవయ్య గురుపాదుల కోరిక. ఇది
అతి రహస్యంగా జరగాలి. శ్రీ జాయపమహారాజులంవారు మూడవ సైన్యాన్ని
పానగలు పంపించిఉన్నారు. ఆ పానగలు పట్టణంలో సారంగపాణిదేవ మహా
రాజు తన సైన్యంలో సిద్ధంగా ఉన్నారట. నీవుకూడా శ్రీ జాయప మహా
రాజులంవారితో బయలుదేరాలి. సంతోషానికి మీరిరువురూ బయలుదేరిన
టుండాలట. అవసరమైతే లకుమయప్రభువు సైన్యాన్ని నాశనంచేసి, లకుమయ
ప్రభువును బందీగాపట్టి సగౌరవంగా ఓరుగల్లుకు కొనిరావలసిందని గురుపాదులు
తమ ఆలోచనగా శ్రీ మహారాజులంవారికి మనవి చేయనున్నారు’ అని రహ
స్యంగా నివేదించినది.

శివదేవయ్య దేశికులు శివావతారులని మధుమావతికి నమ్మకం. మధుమావతి
భక్తురాలు. రాచరికపు వ్యవహారాలెరిగిన శేముషీ సంపన్న. ఆమె శ్రీ శివ
దేవయ్య దేశికుల భావం అర్థం చేసుకున్నది. ఆ మరునాడు శ్రీశ్రీ జాయప
మహారాజులవారు మధుమావతితో, తన రాణివాసంతో సంగమేశ్వర పుణ్య
క్షేత్రదర్శనానికి పరివారయుక్తులై బయలుదేరారు.

౧౩

రుద్రదేవి తిన్నగా తన అభ్యంతర మందిరంచేరి, శవచాదులు చెలులు
విప్పగా, మరల జన్మనీయై, స్నానగృహానికి వెళ్ళింది. స్నానమాచరించి కుల

దేవతయైన కాకోదేవి పూజచేసి, భోజనం పూర్తిచేసి, విద్యామందిరంచేరి, వీర మధ్యసింహి, ఏవో గ్రంథాలు చెలులచేత తెప్పించుకొని, చదువునాట ప్రారంభించింది.

ఎంత గొప్పవాడైనా, ధర్మపరిపాలనాదక్షుడైనా, ప్రజానురంజకుడైనా, వీరవిక్రముడైనా ప్రతిమహారాజు ఆవసానకాలమందూ, సామంతులు తిరగ బడడం ప్రక్కదేశాలరాజులు దండెత్తిరావడం, వానివల్ల ప్రజాక్షోభ కలగడం కాటకం వస్తూఉండడం జరుగుతూ ఉంటుంది. తన తాతగారి రాజ్యకాలం ఆ కొద్దిసంవత్సరాలూ, దేశం అంతా తలక్రిందులైనది. తన పెదతాతగారి చరమ కాలం భీష్మ సత్సరాలే.

తన తండ్రిగారు ఒక్కొక్క సంవత్సరము ఒక్కొక్కవైపు యుద్ధయాత్ర సలిపి ఒక్కొక్కదేశం జయిస్తూ, ఈ సామ్రాజ్యము నిర్మింపవలసి వచ్చినది. నతనాటిసీమప్రభువు మేనత్తగర్భి; వెలనాటివారు సవతి మేనమామలు. చాళుక్యప్రభువులు తమ కెప్పడూ అనుకూలురు. ఆరువేలనాడు గిరిసీమ కొండ పడమటి తూర్పుసీమలు తమకు చుట్టాలు. సింధవాటిసీమ సాకనాటిని మాగజ వాటిని జన్నిగదేవప్రభువు రాజ్యంచేస్తూఉండెను. ఆయన రాజభక్తి తంగయ సాహిణి రాజభక్తికి వన్నెలు దిద్దుతుంది. ఇటు మానువనాటిసీమలో రాజ ద్రోహం పూర్తిగా తలవేలింది. ఒక పక్క ఈ గజదొంగ గన్నారెడ్డి, వరొక ప్రక్క అతని పినతండ్రి లకుమారు మహారాజు యుద్ధం చేయబోతున్నారు. గన్నారెడ్డి ఎంత గజదొంగఅయినా సాధ్యమైనంతవరకు ప్రజాసంహారము లేకుండా వైరిసంహారముమాత్రం చేస్తున్నాడు. అది ఆంతవరకు నయం. ఈలా రాజ్యాలు సాలించేవారి కలపై ఉన్న భారం శేషునిభారానికి చేయిరెట్లవు తున్నది. రాజుల కందు కీ ఆశ! ఈ ఆశతో ఎన్ని సామ్రాజ్యాలు జన్మించి నాశనమవుతున్నవి! రాజ్యాలకోసం బలమైనవాడెల్లా ప్రయత్నంచేస్తూ తోటి రాజుల్ని, తన సైన్యాల్ని హింసిస్తూ శాంతియుతమైన దేశాలలో సంక్షోభం తీసుకువస్తూ ఉంటారు.

రుద్రదేవి తాటియాకులపుస్తకం చూస్తున్నా, ఆమె మనస్సు ఈలా ప్రపంచయాత్ర చేస్తున్నది.

ఆమె ఈ దినాలలో తన నగరిలో యువతి. మహారాజసభలో పురుషుడు! ఆమెకు శ్రీ శివదేవయ్య దేశికుల భావం పూర్తిగా అర్థమైనది. ఆమె సంపూర్ణస్త్రీయో, ఆ ఉత్తమపురుషుడు, ... ఆ ఉత్తమచాళుక్యుడు, ... ఆ... ఆ చాళుక్యవీరభద్రుని ఎదుట నిలుచున్నది.

చాళుక్యవీరభద్రమహారాజునాడు తన్ను సంపూర్ణస్త్రీగా బోల్కలో చూచుట కామె పొందిన యానందము వర్ణనాతీతము. ఎప్పుడామహాభాగుడైన ప్రత్యక్షుడైనాడో, ఆ శుభమువారములో తనలోఉన్న అనంతానుమానాలన్నీ సూర్యకాంతికి మంచుకరిగినట్లు కరగిపోయాయి. ఆ దివ్యపురుషుని ఎదుట

తన జనకుడూ, తానూ - తనచుట్టూ నిర్మించిన పురుషత్వదుగ్గకుడ్యాలు, బురుజులు రాలిపోయినవి. తాను స్త్రీయై జన్మించిన కథకు, ఫలశ్రుతి ఆమృతకలశోపమానమై ఆనాడు ప్రత్యక్షమైనది. తన ఒడలు ఎక్కువమన్నది. తన దేహము ఉప్పొంగినది. తన హృదయము మత్తిలిసది. కన్నులరమూతలు పడినవి. తన పెదవులు వణకిపోయినవి. ఫాలమున చిరుచెమ్మటలు పోసినవి. కంఠాన మధుబింగువు లలమిపోయాయి.

ఆ సాయంకాలము తా నెట్టింటికి వచ్చినదో? ఇంతలో దేశికులూ, ఆ ప్రభులూ తన్ను రుద్రదేవమహారాజుగా చూడడానికి వచ్చారు. లాంగని గుండెను దిటపుపరచుకొని వారికి తాను దర్శనమిచ్చింది. వారితో మాట్లాడిన ఆ కొలది కాలమూ తనకు అసిధారా వ్రతనిర్వహణ మయినది.

తానా మహాపురుషుని ప్రేమించుచున్నమాట నిశ్చయము. భగవంతుని మనం ప్రేమించమా? అంటియ ఈ ప్రేమయున్నా! దూరాన్నండే ఆ దివ్య పురుషుని ప్రేమిస్తూ, ఈ రాజ్యనిర్వహణరథం నడుపుకుంటూ, తనధర్మం తాను ఆచరిస్తుంది. అవివాహితఅయిన స్త్రీకి రాజార్హ త లేదంటారు. తన కా భాగ్యమే కలిగితే ఏ రాజ్యసంక్షోభమూలేని సాధారణ కన్యయై, జీవితరహస్యం తాను తెలుసుకోగలదు.

తన తండ్రి, తన గురువులు ఇరువురూ తానెన్నిసార్లు తనకీరాజ్యం అక్కరలేదన్నా, 'నీవు రాజ్యభారం వహించవలసిందే' అని ఖండితంగా చెప్పినారు. తాను తండ్రిమాట వ్యతిరేకించడానికి సాహసించినా, భగవంతుని ఆవతారిమైన గుర్వాజ్ఞ ఎట్లు వ్యతిరేకించగలదు?

సామంతులలో కుట్రలు, రాజద్రోహం; ప్రజలలో కలహాలు వ్యాధికాటకాల విజృంభణ; అతివృష్టి, అనావృష్టి బాధలు, పొరుగురాజ్యాలవారి కాంక్ష, ఇవన్నీ భరించవలసిన రాజధర్మ మెంతభయంకరము?

తాను స్త్రీయై, ఆనందజీవితయాత్రోన్ముఖ వధువై, గృహిణియై, బిడ్డల తల్లియై, బహుకుటుంబినియై, సంసారయాత్ర సాగించవలసిన బాలిక! ఈలా కఠినరాజ్యధర్మము నిర్వహించడం ధర్మవ్యతిరేకం కాదని తన గురువులిరువురూ తలపడం ఏలా పాసగిందో తనకిప్పుడు గ్రాహ్యంకాని విషయమే అయినది! అట్లు చేయకపోవడ మధర్మమని కూడా దేశికులు బోధించారు. 'రాజ్యార్హ తకలిగి, రాజ్యం చేయనివాడు, ఋతున్నాతయై పతినికోరిన భార్యను జేరనివాడూ, కలిగియుండి, అన్నార్తునకు భోజనమిడనివాడూ, ఘోరపాపాల నాచరించినవాళ్ళు' అని గురువుగా రుపదేశించారు.

తాను స్త్రీయని ప్రకటించి దేశికులు మంచిపనిచేశారు. తనకు సోదరులు లేనప్పుడు, తండ్రికి సోదరులు లేనప్పుడు, పెదతాతగారికి బిడ్డలులేనప్పుడు, కాకతీయ వంశానికి తానొక్కటే రాజ్యార్హ త కలదని నిర్ణయింపబడిన యపుడు తాను రాజ్యం స్వీకరింపకుండా ఏలా ఉండగలదు?

ఈ విషయమే తనకూ, తండ్రిగారికీ, తమ దేశికులకూ దీర వాదోప వాదాలు జరిగినవి. తాను తనతండ్రివెనుక రాజ్యం చేసితీరవలసివచ్చింది. అలాటి ధర్మనిర్ణయం జరిగిన వెనుక తన సర్వశక్తులతో మనోవాక్కాయకర్మలచే ఆ ధర్మాన్ని ఆచరించి తీరుతుంది. అది తన తపస్సు, తన జీవితం, తన ఆత్మ.

అలాంటి తపోమయ జీవితంలో పురుషుడు ప్రవేశించడానికి తానేది? పురుషుడుగా, హృదయేశ్వరుడుగా, ఆత్మనాథుడుగా, తనకు ఈ రెండుమూడు నెలలలో ప్రత్యక్షమైన ఆదివ్యుడు తనకు గాడు. ఆ రూపము, గంభీరకంఠ మాధుర్యము, తనకు దూరంకావాలి.

“స్వయం భూనాథా! నేను ఆబలను. అసహజమైన పురుషధర్మం నేను నిర్వహించాలి. యుద్ధంలో సైన్యాలను నడిపించుకొని విరోధులపై దండెత్తి, కళ్ళార విరోధి సైనికులు, నా సైనికులు నాశన మవుతూంటే చూడాలి!

“తండ్రి! స్వధర్మమూర్తి! ధర్మరక్షణకోసం శ్రీ పురుషులను శిక్షించాలి. బంధించాలి. ఏలా తప్పగలదు నీ ఆదేశం? అకుంతితమైన ఈ భయంకరధర్మం ఎంతకాలం నిర్వర్తించగలను?

“నాలోని సౌందర్యం నాశనమైపోవుగాక! నాలోని, కాంక్షలు నుసిగా రాలిపోవుగాక! నా మనోనాయకుడు నాకు దూరమగుగాక!

“రాజ్యము వదలడానికి వీలులేదు. పురుషుని వదలలేను.

“ఈ కోరికనైన చక్కని నా మోము, రేఖలు ప్రవహించే ఈ దేహము, పాంకాలు తిరిగిన ఈ అంగాలూ కృంగి, కృశించి కర్కశరేఖలు తాల్చి నేను కురూప నగుదునుగాక!”

౧౪

రుద్రదేవికి కన్నులనీరు జల జల ప్రవహించింది. ఆమెకు తా నరునుని నిర్వేదానికి లోనయిపోయినట్లు స్పష్టంగా తెలుసును. అయినా పొంగిపోరలి వచ్చే దుఃఖాన్ని ఆమె ఆపుకోలేకపోయింది. ఆమెకు ధైర్యము పటాపంచ లయింది. ఏ చెలిఅయినా, సేవకురాలయినా చూస్తారేమోళ్ళన్న సిగ్గు. కళ్ళు తుడుచుకుంది. కళ్ళు ఎఱుబడినాయి.

అలా క్రుంగిపోయి, ఆమె దీనహృదయయై ఉన్న సమయంలో, ఆ కుతప కాలంలో శ్రీరుద్రదేవప్రభువును దర్శించడానికి శ్రీ మల్యాల కుప్పమాంబికా దేవి, అన్నాంబికాదేవితో బంగారుపొదిగిన అందలాల నుండి నగరిప్రాంగణంలో దిగారు. వెంటనే ద్వారపాలకులు వారిని సగౌరవంగా తోడ్కొని అభ్యంతర మందిరాలలోనికి తీసుకొనిపోయి శ్రీ సభామందిరంలో కూర్చుండబెట్టినారు.

ఒక దౌవారికపోయి విద్యామందిరకవాటందగ్గర నమస్కారం చేస్తూ ‘జయ జయ! శ్రీ మహారాజులంవారికి. శ్రీ మల్యాల కుప్పమాంబికాదేవి, శ్రీ అన్నాంబికాదేవి మహారాజుల దర్శనానికి వేంచేశారు’ అని మనవిచేసింది.

అమాట వినడంతోనే రుద్రాంబికకు ఎక్కడిలేని ధైర్యమూ కమ్ముకుంది 'వారిని సభాగృహంలో కూర్చుండబెట్టు' మని ఆజ్ఞాపించి లేచి, విన విన నడచి స్నాన గృహం చేరి మోము కడుగుకొని దాని అందిచ్చు వస్త్రాన తుడుచుకొని, ఆమె కుప్పాంబిక, అన్నాంబికలు కూర్చునిఉన్న శ్రీ సభాశాల చేరింది.

దివ్యరూపంతో వచ్చిన ఒక బాలికను చూచి మహారాణి ముమ్మడాంబికా అనుకున్నారు వారిరువురూ! కాని ఓరు ముమ్మడాంబికను చూచే ఉండిరి. అంతకన్న పొడుగ్గియై దేవతాకన్యలావచ్చిన ఈ బాల ఎవరుఆని వారిద్దరూ తక్షణమే లేచి ఆమెకు నమస్కరిస్తూ నిలుచున్నారు. రుద్రాంబ నవ్వుతూ చరచరా వారిరువురికడకు వచ్చి 'ఏమమ్మా ఆలా తెలబోయి చూస్తున్నారు. నన్నానవాలు పట్టలేదా?' అని ప్రశ్నించి, 'కూర్చోండి' అంటూ, తాను వారి ప్రక్కను అధివసించింది.

అప్పటికి రుద్రాంబమోములోని రేఖలు గమనించి, మాటలు విని వారిరువురూ ఈమె రుద్రమహారాజ్ఞియని గ్రహించి ఆత్యంతాశ్చర్యం పొందినారు.

వారిరువురూ రుద్రమహారాజ్ఞి పాదాలకు నమస్కరించారు. రుద్రాంబిక వారిరువురిని లేవనెత్తింది.

కుప్ప :- ఈమె అన్నాంబిక శ్రీ కోటారెడ్డి మహారాజు కొమరిత!

రుద్ర :- అవును. లకుమయ్యకుమారుని వివాహం చేసుకోడానికి ఇష్టం లేకపోతే, మీరు ఆదవోని ప్రాంతాలకు వెళ్ళినప్పుడు మీతో పారిపోయివచ్చిన బాలిక. అన్నాంబికాకుమారీ! నీ ధైర్యమూ, సాహసమూ నాకెంతో ఆనందం కలుగజేసినాయి. మీరంతా ఈ నగరం రావడమూ నాకు తెలిసింది.

కుప్ప :- మహా...మహా...మహా...

రుద్ర :- మహారాణీ! ఆని పిలుపుతల్లీ! మీకు భయమేమి? నేను ఇప్పుడు రాజునూకాను, రాణినీకాను, వట్టిరుద్రమ్మను!

కుప్ప :- మహారాణీ తమదయ అనుపమానం! ఈ బాలికను వెంటబెట్టుకొని మేము వచ్చినదినాలలో తమదర్శనం చేద్దామని సంకల్పించుకొంటిని. కాని ఇరువురు గజనాంగల అక్కనయిన నేను తమదర్శనం చేసుకోడానికి ధైర్యం లేకపోయింది.

రుద్ర :- మరి యిప్పు డెలా వచ్చింది ధైర్యం?

కుప్ప :- ఈ అన్నాంబికా కుమారి నన్ను దినదినమూ వేరరపెట్టింది మ... మహా...మహారాణీ!

రుద్ర :- (చిరునవ్వుతో) కుప్పాంబికారేవీ! మీకు ఇంకా అనుమానం వదలలేదు. నన్ను రుద్రాంబికా అనే షిలిస్తే ఆనందంపొందుతాను.

అని ఆమె మందహాసవదన అయింది. అన్నాంబికా కుమారి ఇంతలో చటుక్కునలేచి రుద్రాంబిక పాదాలకడ మోకరించి, 'మహారాణీ, గన్నారెడ్డి ప్రభువు ఉత్తరవీరుడు, సుగుణసంపన్నుడు, అలాంటి ఆ ప్రభువూ, సర్వవిధాలా

వారికి దీటు వచ్చే విరలధరణీశుడూ ఏలా దొంగలయ్యాగో నాకు అరంకాలేదు. వారు నిజంగా గజదొంగలుకారు. మహారాజులవారు తమకు సహజమైన అపార కరుణతో వారిద్దరినీ వారి అనుచరులతో తమిసే వారంతా తమ సైన్యంలో చేరు తారు. శ్రీ గన్నారెడ్డి మహారాజు తమ కుడిచేయి కాగలడు మహారాణీ! వారి నందరినీ తమింపండి' అని కన్నుల నీరు ప్రవహింప ప్రార్థించినది.

రుద్రాంబికాదేవి అన్నాంబిక మోము తీక్షణంగా పరిశీలించి, ఒక్క నిమిషం పక పక నవ్వుతూ అన్నాంబికను గ్రుచ్చి ఎత్తి కాగిటచేర్చుకొని, 'అన్నాంబికాకుమారీ! నువ్వు వట్టి జేలవమ్మా! కరిగిపోయే హృదయం నీది! నువ్వు ప్రార్థించిన విషయం నేను బాగా పశీలించి తగినపని చేసాను' అంటూ ప్రక్కను కూర్చుండబెట్టుకొన్నది. రుద్రాంబిక కుప్పాంబికాదేవివైపు చూచి, కన్నుమూసి తెరిచింది. ఆమెయు అవునన్నట్లు కన్నుమూసి తెరిచింది.

రుద్ర :- అయితే! నేను శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులవారిని ఈ విషయం పూర్తిగా విచారించి గన్నయ్యప్రభువుతో గాయబారాలు సాగించమంటాను.

కుప్పా :- మహారాణీ! మా తమ్ములిద్దరూ పసివాళ్ళు. మూర్ఖులై ఆలా గజదొంగలని అపకీర్తిపాలె నారు.

రుద్ర :- కుప్పాంబికాదేవీ! గన్నయ్యప్రభువు మూర్ఖుడంటే నేను ఒప్పును. రాజ్యాలు ఎల్లా స్థాపన అవుతున్నాయి? రాజులందరూ బ్రహ్మదేవుని భుజంలోనుంచి వచ్చారని నమ్ముతున్నారా? రాజరికం విశ్వపురుషుని భుజాలు అన్న ఉత్తమభావాని కది వ్యాఖ్యానం! పురాణాలు చదవలేదా డేవీ? 'ఎన్ని రాజ్యవంశాలు రాలేదు, పోలేదు? శివదేవయ్య మంత్రులవారు మా కాకతీయ వంశ చరిత్ర నాకు చెప్పారు. బొట్టభేతప్రభువు మాపూర్వికు డెల్లాగో మాడంలీకు లయ్యారు. ఆయన కంచిపల్లవులకు మాండలీకుడు! ఆయన చిన్నతనంలో విరోధులు వారి రాజ్యమైన అనుమకొండ, కొఱవిదేశం ఆక్రమించుకొంటే ఆయనకు సామంతులైన విర్యాల ఎఱ్ఱున ప్రభువు ఆ విరోధిని జయించి కొఱవిదేశంలో మా పూర్వీకుని సింహాసనం ఎక్కించి చనిపోయాడట. ఆ తర్వాత ఎఱ్ఱప్రభువు భార్య కామమసాని తాను స్వయంగా సేనలు నడపి, కాకతీయ మండలమైన సబ్బిసాహెర మండలం ఆక్రమించిన విరోధుల నాశనంచేసి ఆ బొట్టభేత ప్రభువును తిరిగి కాకతీసింహాసనం ఎక్కించింది.

అన్నాంబిక :- మహారాణీ! కాకతీయ వంశము భగవంతుని దయవల్ల రాజ్యం సంపాదించినది.

రుద్ర :- కుమారీ! రాజ్యాలు సంపాదించిన వారందరూ భగవంతునిదయ వల్ల సంపాదించినవారే. ఈ భూమండలం ఏలే రాజులందరూ సూర్యవంశసుల్లో, చంద్రవంశసుల్లో! మనం అంతా ఆర్యధర్మం త్యజించిన గురయ వంశసులం! మనం అంతా ఆర్యధర్మం తిరిగి గ్రహించినా యజ్ఞోపవీతం వీసివేయడం మూలాన సుక్షుత్రియత్వం పోగొట్టుకొని, మనుమహలజాలమై పోయాము.

గన్నారెడ్డి ప్రభువు మాకు తెలిసినంతమట్టుకు ఏవిధమైన గజదొంగతనమూ చేయలేదు. అట్లా చేసినట్లయితే శిక్షిస్తాము. లేకపోతే నెమ్మదిగా చెప్పించి రాజధానికి రప్పించుతాము.

అన్నాం :- వారిరాజ్యం వారికిప్పించరా మహారాజీ!

రుద్ర :- గన్నారెడ్డి అలా పారిపోకపోతే ఇప్పించి ఉండేవారమే. అతడు తాను పీరుడనుకొని పృథ్వీరాజ్యం వీరభోజ్యమని స్వయంగా రాజ్యం లిరిగి సంపాదించుకోవాలని అనుకున్నాడేమో? వీటి అన్నిటికి ఏమిగాని అన్నాంబికారాకుమారీ! నువ్వు నాతో కొద్దిదినాలు ఉండుతల్లీ! కుప్పాంబికా వేవీ నా కోర్కె పాలించి ఈ బాలికను నాతో కొన్ని దినాలు గడపనీయండి.

కుప్పా :- మహారాజీ! తమ ఇష్టమే మాకు కాసనం. అవశ్యం ఉంచుకోండి. అమ్మాయి కవయిత్రి, అద్భుత గాంధర్వ విద్యావిలాసిని. ఆమెను మీరు వినితీరాలి.

౧౫

ఆ సాయంకాలము రుద్రాంబ, అన్నాంబికా తోటలో విహరించారు. ఆగాత్రి చుక్కలక్రింద కూర్చున్నాడు. అన్నాంబిక రుద్రదేవికి తాను రచించిన పాటలు వీణవాయిస్తూ వాఘాకంఠంతో పాడి వినిపించింది.

౧

“శివుని శిఖపె వెలుగు చిన్నారి నెలవంక
భవురాణి భూసుధ్య ప్రసరించి వెలుగు.
శివుని పెదవులనాడు ధవళ చంద్రజ్యోత్స్న
భవురాణి చూపులో పర్వి లోకము నిండు.
నా వియోగములోన నాతి వెన్నెలయేది?
నా నవ్వులవి చేరె నళినాక్షి చంద్రుణ్ణి

౨

“దొంగవాడట కృష్ణుడూ వెన్న
దొంగిలించెడు వాడె వెన్నుడూ
దొంగలకు గురువటే దొంగలకు దేవుడటే
అంగనల హృదయములు దొంగిలించెడువాడె
దొంగవాడట.....

నలువలను హరియించి వనిత ఎక్కెనె పొన్న
కలగని మనసుతో చెలువ వేణువునూదు

దొంగవాడట.....”

ఈ పాటలను పాడుఉడగాంటే అన్నాంబిక కంఠంలోనుంచి ప్రవహించిన గాంధర్వవాణిని అలంకరించడా అత్యంతశీతలమై భయంకరమై గజగజ వణి

కించింది. రుద్రాంబిక అన్నాంబికను తన హృదయాని కదుముకొని గట్టిగా కాగి లించుకొంది. రాజ్యరథాశ్వ పాశాలను ధరించిననూ కోమలమైన తన రెండు చేతులా అన్నాంబిక చెంపలబట్టి మోమెతి ఆమె కన్నులలోకి చూచి 'చెల్లీ! నీవున్నా నావలెనే బాధపడుతున్నావా? మనకన్న వ్యవసాయం చేసుకొనే రెడ్డిబిడ్డ నయంకదూ! నీ హృదయం అంతా నాకరమైంది. నీతండ్రికి విరోధి-గజదొంగా, నీ సార్వభౌమునకు విరోధి-అపఖ్యాతికి నీడై వెన్నాడేవాడూ నాయకుడా? కష్టసుఖాలు దరికీచేరని రాణివాసంలో కుసుమకోమలి, ఒక మనోహరాంగి-నాయికా? ఈలాగే ఉంటాయి తల్లీ లోకంపోకడలు.'

“ఒక సార్వభౌముని కొమరిత-భావిచక్రవర్తిని-నాయిక! ఉతమ సామంతుడు వీరుడూ-నాయకుడు. స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యంలేదు. అక్కగారూ! పురుషులకు స్వాతంత్ర్యం ఉందంటాము. నిజంగాలేదు. పురాణాలలో ఒకరికై ఒకరు పుట్టి, ఒకరినొకరు ప్రేమించి, ఒకరినొకరు చేగడానికి ఎన్నో బాధలనంది చివరికి మనోరథసిద్ధి పొందుతారు. కాదా అక్కగారూ?”

“కాళిదాస కుమారసంభవంలో పార్వతి శివునకై విరాళి-లాభంలేక తపస్సు-అప్పుడు శివుడు పార్వతిని ఇదివరకే ప్రేమించి ఉన్నాడు గనుక వివాహం చేసుకుంటాడు. రామునికై సీత ఉద్భవించింది, వారిద్దరి వివాహము అడవులపాలు-లంకానగరశోకవనవాసం, లంకాయుద్ధం-అగ్నిపరీక్ష-పట్టాభిషేకం! మన చరిత్రలు అల్లా ఎందుకుంటాయి చెల్లీ? మన కీరాజ్యాలు వదు. చిక్కని నగలు, అందమైన వస్త్రాలు, ముద్దులుగులకే బిడ్డలు, కోరినభర్త! అవీ కావలసినవి. మనలో బడాయిలున్నాయి. గర్వం ఉంది. రాణులుగా ఏడాది కోసారి మనం నగలతో, అద్భుతమైన వస్త్రాలతో ప్రజల కంట బడుతాము. అప్పుడేగద మన అందాలను మన విశ్వరూపాలను లోకమూ, లోకంలోని స్త్రీలూ చూచి మెచ్చుకొనేది చెల్లీ!”

అన్నాంబిక నిట్టూర్పు విడిచింది.

“ఇంకముందు మన జీవితం — మన నాథులు, మన బిడ్డలు, సాధారణ భార్యలులా మనం భర్తజీవితంలో జీవితమై, అతని సంతోషం, అతనిపాటు, అతని కృషి, అతని చెమట, అతనిబాధ, అతని పశుత్వము చూచి, అతడు మన కృషి, మన మాతృత్వము, మన దాసీత్వము, మన సంతోషం, మన బాధ, మన ఆట, మన పాట చూస్తూ ఉండకూ-నాగలిలాగే రెండు పశువులూ, పడవను నడిపే చుక్కానీ గాలులుగా జీవితయాత్ర సాగించడానికి వీలుందా చెప్పు!”

అన్నాంబిక ఆశ్చర్యంతో రుద్రమహారాణిని చూచింది.

“అంతఃపురాలలో పంజరాలలోని చిలుకలులా ఉండి, భర్త ఎప్పుడు వస్తే అప్పుడు పుత్రుడి బొమ్మలులా వేషాలు వేసుకొని, మన అందాలు, మన భూషణాలు, మన చీరలు చూచేది మన దాసీలే అయినా సపత్నుల గొడవలలో పడి, కృంగి కృశించి మన బిడ్డలకు మనం పాలిచ్చుకోవడానికి వీలులేక, మన

వంటలు మనం తినడానికి వీలులేక, ఆనవసరమైన కూరలు, భక్ష్యాలు తింటూ, ఆరోగ్యం లేక, ఆందోళనతో నగలూ, చీరలూ దొంగలచే రహస్యంగా ఏడ్చి ఏడ్చి కావాలలోనూ కాసనాలలోనూ మాత్రం ఎక్కడో పదివేలనుకొని సంతోషిస్తాం చెల్లీ!”

అన్నాంబిక కన్నుల నీరు క్రమమైనది.

“రాజ్యంకోసం ఆ రాజు కొనుగని పెండ్లి చేసుకోవాలి మనం! ముక్కు మొగం ఎరగము మనం. రాజ్యాలు పాలించే ప్రభువుల బిడ్డలము, రాజ్యాలు పాలించే ప్రభువుల భార్యలము, రాజ్యాలు పాలించే బిడ్డల తల్లిలము, అందుచేత మనచుట్టూ గోడలు, మనపైన గోడలు; అనుకున్న చోటికి వెళ్ళడానికి వీలులేదు. వెళ్ళడానికి ఇష్టం లేకపోయినా, వెళ్ళవలసినచోటికి వెళ్ళితిరాలి.”

అన్నాంబిక రుద్రదేవి ఒళ్లో వారిపోయింది.

“రాజ్యంకోసం అన్నదమ్ముల పోట్లాట. నాశంచేసుకొనడం. మామకు అల్లుడికి; భావమరదులకు యుద్ధాలు - కారవయ్యుద్ధం! చాళుక్యగణక విజయాదిత్య రాష్ట్రకూట కృష్ణరాజ యుద్ధం! ఏమి భయంకరమమ్మా ఈ రాచ పుట్టువు?”

ఈ ఉపన్యాసం అంతా తెల్లబోయి విన్నది అన్నాంబిక. ఆ బాలిక కన్నుల దొసదొస నీరు పొంగింది. జల జల ఆశ్రులు రారిపోయాయి. రుద్రదేవి ఒడిలో తలపెట్టుకొని, నిర్వచింపరాని ఆవేదనతో కరిగిపోయింది. రుద్రదేవి ఆ బాలికను, మళ్ళీ కౌగిలిలోకి తీసుకుని చెల్లీ, ఈ క్షణంలో నేను ఆంధ్ర సామ్రాజ్యానికి రాజప్రతినిధినికాను. నువ్వు ఆదవోని మండలేశ్వరుల తనయవూ కావు! నువ్వు బాలికవు, నేను బాలికను. నువ్వు గన్నారెడ్డిని ప్రేమిస్తున్నావు. నేను చాళుక్య... చాళుక్య వీరభద్రుని ప్రేమిస్తున్నాను. నువ్వు కొంచెం నాకన్న నయం.....”

అన్నాంబిక తలఎత్తి - కంటిసీటితో ఉన్నా - మోము ప్రఫుల్లమై వికసించి వానతో తడిసిన పూర్ణకమండలంకాగా నవ్వుతూ ‘మహారాణీ...’ అని ఏదో చెప్పబోయింది. వెంటనే రుద్రదేవి ఆ బాలిక నోరు మూసి ‘చెల్లీ ఒంటిగా ఉన్నప్పుడు, నేను నిన్ను ‘చెల్లీ!’ అంటాను. నన్ను నువ్వు ‘అక్కా!’ అని పిలు, తెలిసిందా? లేకపోతే నేను నువ్వు ఊహింపలేని బాధపడతాను. ఇది మనిద్దరిమధ్యా రహస్యం తల్లీ!’ అన్నది. అప్పుడు అన్నాంబిక పక పక నవ్వుతూ లేచి, నాట్యంచేస్తూ,

“తెలిసిందమ్మా నాకొక తియ్యని కమ్మని రహస్యమూ,
దీనులపాలిటి మందారమ్మొక దేవికి మెత్తన హృదయమ్మా;
బంగారపు బొమ్మలకైనా పల పల మనునే ప్రణయమ్మా
పుత్రుడి బొమ్మప హృదయములోనే పురుషుడొక్కరు నివాసమ్మా”

అని కిల కిల నవ్వింది.

రుద్రదేవి 'నొంగపిల్లా, అల్లరి చేస్తావా? నీపని పడతా ఉండు' అంటూ పీతంతుంచి లేచి పగుసున వచ్చింది. అన్నాంబిక అందకుండా పరుగెత్తింది. రుద్రమ్మ తరిమింది. వారిద్దరూ ఆ మందిరంనుంచి ఇంకో మందిరంలోకి పరుగిడిరి.

౧౬

ఆ రాత్రి వారలా పరుగెత్తుతూ ఉంటే, మహారాణి ముమ్మడమ్మ అక్కడకు వచ్చుటకు అనుమతి వేడుతూ ప్రతీహరిణిని పంపింది. చిన్నబిడ్డలా ఆటలాడుకొను రుద్రదేవికడకు దాసీలు ఎవ్వరును రావెరచినారు. ఒక కొత్త ఆపె ఎవ్వరో దూరాన భయభక్తులతో నిలిచి ఉండడం అన్నాంబిక కనిపెట్టింది.

వగరుస్తూ, నవ్వుతూ అన్నాంబిక రుద్రదేవి కడకుపోయి 'అక్కా, ఎవ్వరో నీకోసం వచ్చారమ్మా' అని తెలిపింది. రుద్రదేవి అన్నాంబిక దృష్టివైపు పరికించి ముమ్మడమ్మ ప్రతీహరిణిని చూచి అన్నాంబికను దగ్గరకు లాక్కొని 'చెల్లీ! అల్లా పిలవాలి నన్ను; లేకపోతే నీపని పట్టించిఉండును. ఇక నా కొమరిత, నా చెల్లెలు, నా భార్య అయిన ముమ్మడాంబికను చూస్తువు గాని' అంటూ రుద్రదాంబిక, ఆ ప్రతీహరిణిని దగ్గరకు రమ్మని సైగచేసి 'మహారాణిగారు మా అలంకారమందిరంలోకి వస్తారుగాక! వారిని మేము ప్రేమ పూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తున్నాము' అని తెలిపింది.

ఆ ప్రతీహరిణి భక్తితో తలవంచి వెనక నడచుచు ముమ్మడాంబికాదేవి నగరిలోనికి వెళ్ళిపోయింది.

రుద్రదేవియు, అన్నమదేవియు అలంకార మందిరంలోకి వెళ్ళినారు. అక్కడ వారు కూర్చుండి మాటామంతి చెప్పుకుంటుంటే ఘుల్లు ఘుల్లుమని బంగారుగజ్జెలు చప్పుడుగా ముమ్మడమ్మ చెలికత్తెలతో గుమ్మందగ్గరకు వచ్చింది. చెలులు గుమ్మంకడనుంచి వెనక్కు వెళ్ళారు. ముమ్మక్క లోనికి వచ్చింది.

ఆమె లోనికిరాగానే రుద్రదేవి, అన్నాంబికా లేచిరి. రుద్రదేవి ముమ్మడమ్మకు అన్నాంబికను చూపిస్తూ 'దేవీ! ఈ బాల ఆదవోనిప్రభువుకు ఏక సంతానం. అన్నాంబిక, మన చెల్లెలు సుమా!' అని తెలిపింది. ముమ్మడమ్మ పాదాలకు అన్నాంబిక నమస్కరించింది. ముమ్మడమ్మ నవ్వుతూ అన్నాంబికా దేవిని భుజాలతో లేవనెత్తి 'చెల్లీ! నువ్వు, నా భర్తగారూ ఆడుకుంటూ ఉండడము నాకు దాసీలవల్ల తెలిసింది. మా భర్తగారితో ఆటలాడుకొనేందుకు ఇంకోభార్య వచ్చిందేమో అని భయపడి, ఉడుకుబోతుతనంతో చక్కా వచ్చాను' అంటూ పక పక నవ్వింది.

ఆ మాగ్గురు బాలికలు విరగబడి నవ్వుకున్నారు. ఆనందంతో ఉప్పొంగి పోయారు. వారి హృదయాలు త్రివేణి సంగమం అయ్యాయి. ముమ్మడమ్మ రుద్రమ్మ మరింత సన్నిహితులగుటకు అన్నాంబిక కారణం అయింది.

నాచు దాగుదు మూతలాడుకొన్నారు. కఫలు చెప్పకొన్నారు. రుద్రదేవితన మధురకంతంతో పాటలు పాడింది. కన్నక వధువులవలె ఆడుకున్నారు.

రుద్ర :- ఒసే పిల్లా! నేను పొలం ఎల్లవల్సిందిగదా ఇంతకూడేనా ఎట్టనేంటి?

ముమ్మ :- నే నేటి నేనేది మారాజా! ను మీ నెల్లెలు అన్నమ్మ వొన్నం వొండనిస్తే గంద.

అన్న :- ఓరబో! ఏటిమాటలు నెత్తుండవు వాదినా! నా అన్నకి నాకూ తగవులాపెట్టి...

రుద్ర :- నిన్ను అత్తింటికి పంపేయాలని నూస్తన్నది గందా.

ముమ్మ :- చూ ఆడబిడ్డకు భరత ఎక్కడుండాడు?

రుద్ర :- ఏమో ఏ ఆడవుల్లో వుండాడో?

అన్న :- లేకపోతే ఏ రాచకొలువులో ఉండాడో!

ముమ్మ :- ఓయి మారాజ!

నదికూడూ మెక్కి నల్లగుండావూ

పొద్దెక్కి నాదయ్య పొలమెల్లిపోవూ?

రుద్ర :- నారాణిసూసుంటే నాగుండెకొట్టు

ఏరు వారిణింతురే నిన్నోసి ఒట్టు

అన్న :- ఒకరంద మొకరిలా ఊగిపోతూ ఉంటే

ఒయ్యారి నావొదినె! ఒదలగలడే అన్న.

తమ పాటలప తామే కల కలలాడేరు. రుద్రమ్మ ముమ్మడమ్మను చూచి 'పెద్దచెల్లీ! ఈ రాత్రి నువ్విక్కడే ఉండు. కానీ నీరహస్యం ఓటి నాకు తెలిసిపొయిందే! నేను భర్తను ఉండగా ఎంగుకిమ్మా మొన్న నా పట్టాభిషేక సమయంలో ఒకర్ని అంతదీక్షగా పొరకించావు?' అని ప్రశ్నించింది.

ముమ్మ :- చూడు చెల్లీ! ఈ అక్క ఏమంటున్నదో! తాను పురుషుడే, రాజప్రతినిధి సాహసం ఎక్కి కూర్చున్నదీ! ఎదురుగుండా ఒక అందగాడు రాజప్రతినిధిని చూచి నిట్టూర్పులు విడవడమా? ఆ ఆబ్బాయినిచూచి రాజప్రతినిధిగారికి నిట్టూర్పులెందుకు?

రుద్ర :- అవునవును. ఆ ఆబ్బాయిగారి పక్క ఓ చిన్నబ్బాయి సింహాసనం అధివసించి ఉంటే, ఆ చిన్నబ్బాయిని చూచి నిట్టూర్పులు ఓ తాయిలం గారే ఓడిచి, అదంతా నామీద త్రోయడమా?

అన్న :- హోహో! చిన్నక్క గారూ పెద్దక్క గారూ మీలో మీరు తగాదాలాడి అన్ని రహస్యాలు వెల్లడించుకొంటున్నారా? చిన్నక్కా! ఎదుటి వారెవరు? పెద్దక్కా! ఎదుటివారి పక్కవా రెవరు?

ముమ్మ :- ఎదుటివారు చాళుక్య...

రుద్ర :- పక్కవారు చాళుక్య...

అన్నా :- చాళుక్యఅంటే ? ఇద్దరు చాళుక్య లున్నారా ఏమిటి ?

ముమ్మ :- నాకు తెలియదు.

అన్నా :- చాళుక్య వీర...

ముమ్మ :- అదే చాళుక్య...

అన్నా :- చాళుక్య మహా...

రుద్ర :- అదే చాళుక్య...

అన్నా :- సరేలేండి !

నాకు తెలిసిందమ్మ నాకు తెలిసింది

దొంగలిద్దరి గుట్టు దొరసాని వినవే !

రుద్ర :- ఒక తాయిలంగాకి దొంగలంటే మా ఇష్టం. దొంగ అనే మాట వినగానే వసంతంలో మల్లెలు వికసించినట్లయిపోతుందట !

ముమ్మ :- దొంగలంటే నాకు భయమూ

దొంగమాటే శ్రేయ నయమూ !

దొంగపిల్లా నీకు దొంగలన ప్రీతమే !

దొంగల్ని తలచుకొని పొంగిపోతావుటే ?

ముగ్గురూ నెలవారేవరకూ మాట్లాడుపంటూ ఉండిరి. రుద్రదేవి ఇరు వురితో సకలాంధ్రదేశములనూ కాక ప్రీయ వంశం అంటే కొందరు సిగుగుబాటు చేయబోతున్నారనీ, అందుకు కారణం తాను శ్రీఆయి సామ్రాజ్య సింహాసనం అధివసింప నుండుటయే అనిన్నీ అందుకు శ్రీ శివదేవయ్య దేశములు, ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు ప్రతినిధులుగా చేస్తున్న కృషి, అవన్నీ చూచాయగా వివరించింది. రాజద్రోహం ఆచరించే వారి పేరులుమాత్రం బయట పెట్టలేదు.

మాటలు చెప్పుకొని చెప్పుకొని ఆ బాలలు ముగ్గురు విపులమై పాల సముద్రంలా ఉన్న రుద్రదేవి తల్పంపై ఒడలెరుగక నిదురపోయిరి.

ప. పు గ థ

గజదొంగ

౧

గన్నారెడ్డికి ఇప్పుడు ఇరువది నాలువయేడు జరుగుతున్నది. అతనికన్న రెండేళ్ళు చిన్న విరలధరణీశుడు. గన్నారెడ్డి ఆరడుగుల పొడవు. కోలమోము పెడదఫాలం తుమ్మెద రెక్కలవంటి చిన్న కోరమీసాలు.

విరలధరణీశుడు ఏనుగు గున్న, అతని బలం భీమబలం. అతడు ఎంత పెద బండరాయి నైనా ఒంటివలె ఎత్తి ఆవలకు గిరవాలు వేయగలడు. ఏనుగులతో కుస్తీ పట్టగలడు. సింహాలతో పెద్దపులులతో నిరాయుధుడై యుద్ధంచేసి, చిన్న గాయమైనా లేకుండా వాని ప్రాణాలు హరింపగలడు; అతని దండలు చిన్న మద్దిచెట్టుల మొదళ్ళవలె ఉంటాయి. అతని ఛాతీ ఒక కొండచరియే. అతడు వేళాకోళంగా వీపుమీద చరిస్తే స్నేహితులు కూలబడి మూడు పల్లెలు వేస్తారు.

గన్నారెడ్డికి విరలధరణీశుడు కుడిచేయి అయితే, అయిదడుగుల పది అంగుళాలున్న నూరనరెడ్డి అనే యువకుడు ఎడమచేయి. నూరనరెడ్డి జేహం ఒక చిన్న కొండే. అతన్ని కూలంతో పొడిస్తే చీమకుట్టిందనుకుంటాడు. కూరులు అతనికి ప్రత్యర్థులుగా ఎదుట పడడం అంటే వణకిపోతారు. మనుష్యుల్ని, గుట్టాల్ని, ఏనుగుల్ని, రథాల్ని సునాయాసంగా ఎత్తి నేలనేసి కొట్టడం అంటే అతనికి మహాప్రీతి.

నూరనరెడ్డి, విరలుడూ మలయుద్ధంచేసే గెండు కొండలు, గెండు భూగోళాలు ఢీకొన్నట్టే! ఇద్దరూ పెద్ద ఏనుగులదంతో యుద్ధం చేయడమంటే ఎంతో ముచ్చట పడతారు. కాని వీరిరువురికన్నా సన్నగా ఉన్నా సింహ విక్రముడైన గన్నారెడ్డితో వారు మలయుద్ధానికి తలపడరు. గన్నారెడ్డి పట్టుకు దొరకడు. అతని మాయలు ఒరు లెరుగరు.

గన్నారెడ్డికి ఇరవై ఒకటవ సంవత్సరం జరుగుతూఉన్న సమయంలో రాజవంశాలలోని యువకులు మూడువందల నలభైమందితో కలిసి ఓరుగల్లు వీడి అడవుల బాడ్డాడు. తమ తమ మండలాలనుంచీ, విషయాలనుంచీ, నాడులనుంచీ, ఆయా యువకవీరులు దిట్టరులైన సైనికుల్ని నేకరించుకొన్నారు.

“మేమందరం గజదొంగలం, శ్రీశ్రీ గణపతిదేవ విక్రవర్తి వృద్ధులై, రాజ్యభారం వహించలేని స్థితిలో, ఈ దేశంలో అరాచకం వచ్చింది. కాబట్టి మేము మా ఇష్టంవచ్చినట్లు దేశాలను దోచుకుంటాము. అధర్వంలో అధర్మ మాతాము. రాక్షసులలో రాక్షసులమైపోతాము” అని శివదేవయ్య మంత్రికి కమ్మవ్రాసి, వాండ్లు అడవులదారి పట్టినారు.

ఆ దినం ఓరుగల్లు దడలిలింది. కాకతీయ వంశానికి భక్తులై, చక్రవర్తులకై తమ ప్రాణాలూ, తమ సర్వస్వమూ సమర్పించడానికి సిద్ధంగా ఉన్న మాండలికుల పుత్రులెంతమందో ఆ గజదొంగల జట్టులో చేరారు. రేచెరవారి బిడ్డలెందరో అందులో చేరారు. మల్యాల చౌండసేనాని మనుమ డాజట్టులో చేరాడు. విర్యాలవారి బిడ్డలు చేరినారు.

ఈ గజదొంగల జట్టుకు సర్వసేనాని గోనగన్నారెడ్డి. అతని మాట ఆ యువకులకు రేవాజు. అతడంటే ప్రాణాలు విడుస్తారు. అతడు నిప్పులో దూకమంటే దూకుతారు. పెద్దపులి చెవుల పట్టుకు లొక్కురమ్మంటే లొక్కువస్తారు.

గన్నారెడ్డి తాను గజదొంగల నాయకుడు కాకముందే శ్రీశైలానికి పడమరగా ఉండు పల్లమల అడవులలో, భయంకర ప్రదేశంలో పాడుపడిన పట్టణం ఒకటి చూచాడు. ఆ పట్టణం ఆంధ్రశాతవాహన చక్రవర్తుల నాటిది. నాగార్జున పర్వత లోయలో ఉన్న ఇక్ష్వాకు పట్టణమైన విజయపురంవలె ఈ నగరము ఆ పూర్వకాలంలో మహాత్మమదశను అనుభవించింది. శాతవాహన రాజ్యాలు అడుగంటిన వెనుక పల్నాటి రాజులైన పల్లవులు విజృంభించినారు. ఆ దినాలలో ఈ నగరం పాలించే ఆంధ్రభృత్యుడైన ఒక శాతకర్ణి పల్లవులను ఎదిరించి ఆరేండు పెక్క యుద్ధాలలో ఓడించాడు. చివరకు పల్లవులచే ఓడిపోయాడు. పల్లవు లానగరమును నాశనం చేశారు. ఇరవై ఏళ్ళలో ఆ నగరాన్ని భయంకరారణ్యం కబళించి వేసింది.

ఈ నగరం చుట్టూ, ఇక్ష్వాకుల విజయపురి చుట్టూ ఉండే, కొండలకన్న ఎత్తయిన కొండలున్నాయి. ఆ లోయలోనికి ఒక్కటే దారి. అది కృష్ణబడు నుండే ఉన్నది. శ్రీశైల పర్వత ప్రాంతాల కృష్ణానది కొండల దొలమకొని పోయి పాతాళగంగలా ప్రవహిస్తున్నది. శ్రీశైలానికి పన్నెండుమైళ్ళ ఎగువ కృష్ణకు తాకిఉన్న ఒక కొండ రెండువందల బాహువుల ఎత్తు ఉంటుంది. (1 బాహువు = ఈనాటి 2 గజాలు) ఆ కొండప్రక్క ప్రదేశం అంతా ఆ నిండి ఉంది. ఆ అడవిలో ఒక విచిత్రమైనదారి ఉంది. తెలియదారిని ఒక సంవత్సరం పాటుపడినా కనుగొనలేదు.

ఆ పాడుపడిన నగరంలోని ఇళ్ళు, మేడలు గన్నారెడ్డి గా కూలిపోయిన కోటగోడలు మళ్ళీ యధాప్రకారంగా కట్టింపి ఆ గోడలమీద ఆడవీరీగెలు, గుబురుచెట్లు ఇంకను పెరిగి పాడుపడి, మొక్కలతో నిండిఉన్నట్టుంటుంది, కానీ చక్కగా యధారీతి బాగుచేయించినాడు గన్నారెడ్డి.

ప్రతిగృహమూ ఆలాగే ఉన్నది. పెన పా కోట బాగుచేయించే సమయంలో గన్నారెడ్డికి న నిధిలో వెండి బంగారు నాణెములు కొన్ని లక్షల ఖచిత సువర్ణాభరణాలు వేలకువేలున్నవి. ఒక

గారము కాబోలు! దానినిండా పూర్వకాలపు ఆయుధాలు తుప్పుపట్టినవి, తుప్పు పట్టక ఇప్పటికి నడియైన సితిలో ఉన్నవి దొరికినవి. నాల్గవనిధిలో రాగికడ్డీలు, సీసపుకడ్డీలు, ముక్కలు, ముద్దలు, వెండిఇటుకలు ఇరవై ముప్పదిబళ్ళ వస్తువులు బయల్పడినాయి.

గోనగన్నారెడ్డికి ఇట్లు మూలధనం దొరికింది. సైన్యాలతో పోయి చిన్న సామంతులకు కొద్ది కొద్ది పన్నులువిధించి ధాన్యాలు, ధనాలు సేకరిస్తున్నాడు. ఈతడు రాగుకొనికన్న ఆ పాదానట్టణం చుట్టుప్రక్కల ఉన్న రైతులు కూర గాయలను పండించి ఆతని సైన్యాలకు అందిస్తున్నారు. వారి కాతడు ఎక్కువ మూల్యం అందిచ్చేవాడు.

ఆ రహస్య దుర్గానికి చుట్టూ ఉన్న చెంచులూ, బోయలూ గోనగన్నారెడ్డి సైన్యానికి ఉపసైన్యంగా ఉంటూ ఆ గుర్గరహస్యం లోకానికి ఎవ్వరికీ తెలియకుండా కావాడుతున్నారు. ఆ పరిసరాల ఎక్కడో గన్నారెడ్డిదుర్గమే ఉందనిమాత్రం అందరికీ తెలియదు. కాని ఆది ఎక్కడో ఎవ్వరికీ తెలియదు.

౨

ఆ రహస్య దుర్గంలో గన్నారెడ్డి; ఆతని సహచరులు సర్వకాలం మల యుద్ధాలలో శిక్షణ పొందుతూ ఉంటారు. గన్నారెడ్డి వారికి యుద్ధ విధానాలు ఆసక్తికం నేర్పుతూ ఉంటాడు. సైనికులనేకులు భార్యలను, ప్రియురాండ్రను తిల్లులను తెచ్చుకొన్నాడు. ఒక్కొక్క షాదు సైనికుల వినోదగారము తోలు బొమ్మలు, యక్షగానాలు, జుక్కలకథలు, పల్నాటి పీఠగాథలు, వంటి బుర్ర కథలు. పురాణ శవణము, సంకీర్తనలు, విద్యావ్యాసంగము, నాట్యనాటలు. ఆ రహస్య దుర్గంలో జరుగుతూ ఉంటాయి.

గన్నారెడ్డి మంత్రిులలో గిట్టమైన ఆకుశల నియోగి బ్రాహ్మణ నాలకుడు. ఆ బాలకులలో మేలో, సోమయామాత్య కుమారుడైన చినఅక్కిన ఈ అక్కిన శివదేవయ్య మంత్రి శిష్యుడు. రాజనీతి తన దేశకునికిడ గ్రహించి ఆ చిన్నతనంలోనే పెద్దరాజ్య రథపుపగ్గాలను దృఢ పరుచుచున్నాడు.

చిన్న అక్కినమంత్రిని తనకు ముఖ్యమంత్రిగా, అపసర్ప గా ఏర్పరచాడు. అపసర్పనాయకుడు సబ్బప్ప అవిద్యలో లో అపసర్ప గణనాయకుడైన శ్రీ విరియాల గొంకప్రభువు కుని వేమం లేడు. ఆ రహస్యదుర్గంలోని సేనాపతులు వ్యవసబ్బప్పవు కాదుగదా అని ప్రశ్నించుకుంటారట. లేదు ఒక తోలును చంపుతూఉంటే, పక్కవారు గన్నారట.

కొలువు తీర్చుకున్న గోనగన్నారెడ్డికి సబ్బప్ప

ఒక నాడు ఒక లేఖామంజూషను తెచ్చి ఇచ్చినాడు. ఆ మంజూషచుట్టు ఉన్న దారపుముడిని సునాయాసంగా విప్పి గన్నయ్య శ్రీ శివదేవయ్య దేశముల లేఖ చదువుకొన్నారు. వెంటనే ఆయన తనమంత్రి చింతాకిన ప్రేమదను చూచి 'ఏమండీ అక్కీ నామాత్యులవారూ, మా బాబయ్యగారు లక్షలాది సైన్యం నడిపించుకొని ఈ చుట్టుపక్కల విడిచిచేసి ఉన్నారని మనశందరకూ తెలుసును. వారితో మా తమ్ముడు వగదారెడ్డిప్రభువు తన్ను తీసుకొనివచ్చిన దారి జాపకం ఉంచుకొని తండ్రికి దారి చూపించి అంతివరకు తీసుకు రాగలిగాడు. కాని కళ్ళకు గంతలుకట్టి మనం మన దుర్గానికి తీసుకువచ్చాము. ఆ రహస్యదుర్గం కనిపెట్టాలని ఇప్పటికి నెలరోజులనుండి మా చిన్నాయనగారు ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. కాని ప్రయత్నాలన్నీ వృధా అయిపోయినాయి.

“ఇక్కడ శ్రీ శివదేవయ్య మంత్రులవారి ఉత్తరం చూస్తే ఒక విచిత్రం చేద్దామని కోస్తున్నది. మా చిననా మనగారిని మాయచేసి, ఒక్కణ్ణి బంధించి, ఓరుగల్లు చేర్పించి, అక్కడ శివదేవయ్య మంత్రులవారి చేతుల్లో పడేట్టు చూద్దాము. వెంటనే మనం వెళ్ళి మా వరమానపురపుకోటను ముట్టడిస్తాము. పట్టుకుందాము. అదికూడా చిత్రంగానే! వీరికి మీ మీ ఉద్దేశాలు చెప్పండి” అని సభాముఖమై అడిగెను.

విఠలధరజీశుడు వెంటనే, 'అద్భుతం' అన్నాడు. సూరపరెడ్డి తల ఊచాడు. చినదామానాయుడు చాలా బాగుందన్నాడు. అందరూ 'వెంటనే' అన్నారు. అప్పుడు చిన అక్కీన ప్రగడ లేచి, గన్నారెడ్డినిచూచి 'ప్రభూ! తాము ఆలోచించినది సరియైనదే కాని మనం ఎందుకోసం ఈలా గజదొంగలం అయ్యామో ఆ ఉత్పష్టకార్యం అలా ఉండగానే వరమానపురపుకోట పట్టుకో గూడదు. లకుమరును కైదిగా పట్టుకొని ఓరుగల్లు నుహానగరం పంపిద్దాము. అంతే! ముందుంది ముసళ్ళపండుగ! మీరే ఆలోచించండి' అని మనవిచేశాడు. ఇరువదిఒక్క సంవత్సరం ఈడుగల అక్కీన తలఊపుతూ ఒక్కొక్కమాటే ఆలోచనాపూర్వకంగా ఈలా చెప్పినాడు.

గన్నారెడ్డి విని 'అవును, అక్కీనమంత్రి మీ మాటలు నాకు నచ్చాయి. అలాగ చేద్దాము. మా చిన్నాయనగారిని రాత్రిరాత్రి మాయరే చేయాలి. దానికి ఉపాయం ఈ రాత్రే ఆలోచిస్తాను' అని చెప్పి లేచినాడు. సభ ముగిసింది.

ఆ రాత్రి 'ఏమయ్యా సబ్బనాయకా! మీ వేగులవారు పరిశీలించి తేల్చుకొని వచ్చిన విషయాలు కొన్ని కావాలి నాకు' అని తన ఏకాంత మందిరం లోనికి సబ్బయ్య నాయకుని పిలిపించి గన్నయ్య అడిగాడు.

సబ్బ :- మహారాజా! సైన్యం అంతా కృష్ణాతీరం పొడుగునా విడిచారు. మీ పినతండ్రిగారి శిబిరం శ్రీశైలం దగ్గర ఉన్నది. వివిధ సైన్యాలన్నీ కలిపి ఒకలక్ష ముప్పదివలమంది ఉన్నారు. ఆయన వేగులవారు ఈ ప్రదేశాలన్నీ

నూదిని వెదికినట్లు వెదుకుతున్నారు. జల్లెడతో గాలిస్తున్నారు. ఎన్ని సార్లు చూచినా ఈ దుర్గానికి మార్గం దొరకటంలేదు. ప్రభువుల ఆజ్ఞచొప్పున మన దుర్గంలో ఒక్కదీపం, ఒకమంటకూడా రావటంలేదు. పగలు పొగరాకుండా వంటలు చేయిస్తున్నాను. అయినా మన దుర్గాన్ని వారు కనిపెట్టవచ్చునని ఏచారుడైనా రావచ్చు. అలా విడిగావచ్చిన చారలు మళ్ళీ వారికి కనబడరనుకోండి. అయినా ఏకొండ శిఖరాన్నుంచో గమనించి, అనుమానించి సైన్యాన్ని తీసుకరావచ్చు. వారు హతమారారే అనుకోండి. అయినా దుర్గ రహస్యం బయలవుతుంది.

గన్న :- అందుకనే నేను ఒక ఉపాయం ఆలోచించాను. మనవాళ్ళు రెండు మూడువేలమంది, రహస్యమార్గాన వీరి సైన్యాలకు దూరంగా కనబడి, వారిని ఆ అడవులలో తప్పుదారుల పట్టించాలి. ఇంకొక వేయిమంది, ఈ ఎగుడు దిగుడు కృష్ణవెంబడినే దిగువకు తీసుకొనిపోయి వాళ్ళపాట్లు వాళ్ళకు పెట్టాలి. ఇంకొక అయిదారు వందలమంది ముందు పరుగుతీయాలి. ఆవెనుక వీరి సైన్యం ఎంతవస్తుందో రానీ, అలా పరుగుతీస్తూ కృష్ణ ఎగువకు లాక్కుపోవాలి. మూడు నాలుగు వేలమంది మన గజదొంగ పతాకం రాచటేనుగుకుకట్టి ఈ సైన్యానికి కనబడి దొరక్కుండా కందనోలుపోయి ఆ కోటలో ఉంటారు. ఈ గడివిడలా చిన్నాయనగారు ఏ సైన్యంలో ఉన్నారో నాకు పేగు అందించు. మా విఠలయ్యతో, సూరన్న రెడ్డితో, చినదామా నాయనితో ఇతర నాయకులతో సంప్రతించి వారివారిని ఆ యా పనులకు నియోగిస్తాను. నీ పేగు ఆ యా సైన్యాలకూ ఇక్కడేఉండే నాకూ ఎప్పటికప్పుడు వార్తలు అందజేయాలి.

సబ్బనాయకుడు చిత్తమని సెలవుపొంది మాయమయ్యాడు. గన్నారెడ్డి తాను పేసిన వ్యూహవిధానాల ప్రకారం వివిధ సైన్యాలను వివిధ స్థలాలకు పంపించాడు.

తాను మెరికలవంటి నూరుమంది దళపతులతో సైనికులతో సబ్బనాయని కడ నుండి పేగు రాగానే రంగంలోకి ఉరకడానికి సిద్ధంగా ఉండెను. విఠలుడొక సైన్యాన్ని, సూరయ్యరెడ్డి ఒక సైన్యాన్ని, దామానాయుడొక సైన్యాన్ని, అక్కిన మంత్రి ఒక సైన్యాన్ని నడుపుకుంటూ కృష్ణకు దూరంగా ఒక ఎత్తయిన కొండమీదినుండి ఉన్న రహస్యమార్గంకుండా వారి వారి పనులు నిర్వహించడానికి వెళ్ళిపోయారు.

గన్నారెడ్డి ఒక పేగులవానికి ఏదో రహస్యాలు కొన్ని చెప్పి ఎచ్చటికో పంపించాడు.

మూడు రోజులైన వెనుక ఒక భయంకరమైన చెంచువాడు వచ్చి గన్నారెడ్డి ఎదుట నిలుచున్నాడు. గన్నారెడ్డి చెంచుభాషతో 'ఏమి దొరా! నీమొగం నాకు కొత్తదిగా ఉంది' అన్నాడు.

ఆ దొర మొగం చిట్టించుతూ 'ఏమిదొరా! నామొగం కొత్త అని పెళ్ళువులు నన్ను అవమానం చేయదలచుకొన్నారా' అనుచు కంగి నమస్కరించి

‘ప్రభూ! నన్నే ఆనవాలు పట్టలేదా?’ అని సబ్బనాయని గొంతుకతో అన్నాడు.

గోనగన్నారెడ్డి పకపక నవ్వి ‘ఓయీ! అసాధ్యుడా! ఎంత మాయ చేశావు! సరే. విషయాలు తొందరగా తెలుపు’ అన్నాడు.

సబ్బ :- ప్రభూ! మీ పినతండ్రిగారు సైన్యాలన్నిటినీ మన సైన్యాల వెంట ఎండమావుల వెంటబడిన పిపాసి రీతిగా పంపించాడు. తాను మాత్రం పదివేలమంది మెరికలవంటి సైన్యంతో శ్రీశైలంలోనే విడిది తీర్చి ఉన్నాడు. దినదినమూ పూజలూ పురస్కారాలు చేయిస్తున్నారు. చక్రవర్తిపై భక్తి ఉన్నట్లు వారి పేరున కొన్ని దానాలు ధర్మాలు చేసి దానశాసనాలు జేయించాడు. శ్రీశైల మఠాలన్నీ పండగలు చేసుకుంటున్నాయి.

గోన :- శ్రీశైలంలో మన అనుయాయులు అప్రమత్తులై ఉన్నారా?

సబ్బ :- చిత్తం. మీ ఆజ్ఞ కోసం నిరీక్షించండని వారికి బోధించి వచ్చాను. తమ శలవు.

గోన :- సబ్బనాయకా! మీ పని అద్భుతము. ఉదయాస్తమానాలు మిమ్ము పొగడడం అంటే నాకిష్టంలేదు. కాని అది తప్పటంలేదు. మీకు అద్భుత మైన బిరుదు అర్పించుకోగలను. అది తర్వాత. ఈ దినమే ఇక్కడ సాధారణంగా కాపలా ఉండేవారు కాక తక్కిన సైనికులు మారువేషాలతో శ్రీశైల నగర మహాక్షేత్రాన్ని చేరాలి. వారందరిని శివాచార్యులుగా, శివభక్తులుగా, జంగమదేవరాలుగా, ఆరాధ్యులుగా శ్రీశైల వివిధ మతభక్తులుగా చేర్పించండి. నాగురు ‘జయ మహాదేవ శంభో! పార్వతీనాథ!’ అని. దానికి ప్రతివచన సంజ్ఞ ‘త్రిలోక్య కరారంభ మూలస్తంభాయ శంభవే!’ అని. ఇవి ప్రతివారికీ రావాలి. లేకపోతే చాలా తంటా ఉన్నది. రేపు రాత్రి శంభుమహోత్సవం, మైలారు దేవ ఉత్సవం, వీరభద్ర పశ్చిం పట్టించండి. మొక్కుబడి తీరేందుకుగాను, ఎవరో ధనవంతుడైన భక్తుడు ఉత్సవం చేయిస్తున్నాడు. నువ్వొక శివాచార్యుడవు. నీ వింద్రజాలమంతా చూపించాలి. రేపు రాత్రంతా ఒళ్ళు తెలియని ఉత్సవాలు. మా చిననాయనగారి సైన్యాలు అనేక కార్యాలమీద చెదిరిపోవాలి. రెండు జట్లు ఒకచోట ఉండగూడదు. నేను వచ్చి ఆ ఉత్సవంలో ఉంటాను. ఆ తర్వాత నేను చెప్పాను మీరు ఏమిచేయాలి. మా చిననాయనగారు మాయం కాగానే మీరందరూ చప్పగా, చల్లగా పారిపోవాలి. ఈలోగా మన అంచెధారలు మా చిననాయనగారిని ఓరుగల్లు చేర్పించగలవు. నేను నా సాధారణపు గజదొంగ రూపంలో ప్రత్యక్షమవుతాను. మా చిననాయనగారికి, అంగరక్షకులకు గొప్ప శివభక్తులు ఒక చిన్న జంగారుపశ్చింలో ప్రసాదం ఇవ్వగలరు. వారు చక్కగా నిద్రపోతారు. మీ శిష్యులు వర్తమానపురాంతఃపుర రక్షక భటులవుతారు. ఇక తరువాతి విషయాలు నేనక్కడ చెప్పుతాను.

సబ్బనాయకుడు మరి పది త్సాళికాలు మాట్లాడి మాయమైపోయాడు.

* * * * *

శ్రీశైలము పురాతనకాలంనుండి మహా వక్షేత్రము. ఆంధ్రులు మొదట నుండి శైవమతావలంబకులు. కాలివాహనశక పూర్వమునందు ఒక వేయి సంవత్సరాలనుండి శ్రీశైలము అనేక ఋష్యాశ్రమ సంక్షేగమై బహుజనాకరకమై పవిత్ర యాత్రాస్థలమై ఉండేది. బౌద్ధమతముగాని, జైనమతముగాని ఈ వక్షేత్రాన్ని చెక్కుచెదర్చలేక పోయాయి.

ఈ దివ్యపర్వతము చుట్టూ ఉన్న నాడులలో ఆంధ్రమహారాజవంశాలు అనేకం ఉద్భవించి దేశాలు పాలించాయి. ఈ పర్వతానికి తూర్పున పల్లవ భోగములో రాజులు పల్లవులై విజృంభించారు. వారికి ముందు ఇక్ష్వాకులు, వారికి ముందు కాలివాహనులు సామ్రాజ్యాలేలినారు.

శ్రీశైలానికి దక్షిణంగా చళుకవిషయ రాజవంశమువారు చాళుక్యులై శాలివాహన లప సామంతులై వారి మాండలికులుగా, సేనాపతులుగా పడమటి కుంతలదేశానికి పోయి అక్కడ బాదామిలో కాలివాహనులకు ఓమ్మట స్వతంత్రులై చక్రవర్తులైనారు. వారిలో వేగొకకాఖ తూర్పునకు వచ్చి తూర్పు చాళుక్యులుగా వేంగిలో సామ్రాజ్యం స్థాపించారు.

శ్రీశైలానికి పడమటిదేశం కాలకర్ణాటదేశమై, కర్ణాటమై చాలాకాలం కాలివాహన గృతవంశమైన కాలకర్ణాటుల రాజ్యమై ఆవెనుక యాదవులపాలై గాంగులపాలై, చివరికు కొంతభాగం భల్లణులచేతికి వచ్చింది.

ఆ దివ్యపర్వతం కాకతీయ గణపతిదేవ సార్వభౌముని కాలంలో విశ్వేశ్వర గోళకడుకము, శివమతము మొదలైనవానితో నిండి ఒక మహాపట్టణంలా విరాజిల్లుతూ ఉండేది. (ఈకాలంలో ఆ ప్రదేశముంతా అడవి. ఏడాది కొకసారి శివరాత్రినాడు ఉత్సవం జరుగుతుంది.)

ఆ శ్రీశైలంలో శివభక్తులప రాజన్యము అనేక మఠాలు కట్టించి శివ యోగులకూ ఆరాధ్యులకూ ఆశ్రమాలు నిర్మించి అర్పించుచుండిరి. లక్ష్మణయ్యగారి ఒక మఠం తన ఉనికిగల చోటుకొని, అందులో నూరుమంది రక్షకభటులతో, చిన్నయామర్యులతో, సేనానులతో ఉన్నాడు.

‘గన్నయ్య సైన్యాలు కనబడినవి’ అని వినగానే వారిని శాశనం చేయవలసిందని అజ్ఞ ఇచ్చి తాను శ్రీశైలమందే ఉండి వేగులచేత వార్తలు తెప్పించుకొనుచూ ఉండెను. ఒకనాడు కాశీనుంచి ధర్మలనేకులు శివాచార్యులు శైవ వక్షేత్ర యాత్రలు చేస్తూ శ్రీశైలం వచ్చారు. వారిలో కొట్టివరులగు భక్తులనేకులు వచ్చి ఆ శైవమునలకు, శివాచార్యులకు ఉత్సవాలు చేయించినారు. మొలానభటులు, వీరభద్ర భక్తులు నిప్పులు ప్రోక్కియు, శూలాలు పొడుచుకొనియు ఎదురెండవారు వలపు విడిచిరి. గంజలు, ధక్కులు, పాదాలు, నాగస్వరాలు వేసల మారుమ్రోయించుచుండినను. మహాదేవార్చన పగటూర్పు

తంగా జరుగుచుండును. మల్లికార్జున దేవునకు ఎడతెగని ఆర్చన, అభిషేకము జరుగుచుండును.

ఆ రాత్రి భక్తులు కొందరు మాడు బంగారు పళ్ళెరాల శ్రీ లక్ష్మయ మహారాజునకు శివప్రసాదము అర్పించినారు. వారి భటులు, సేనాపతులు వెండిపళ్ళెరాలతో వచ్చిన శివప్రసాదాల స్వీకరించారు. అత్యంత మధురమై సుగంధపూరితాలైన ఆ ప్రసాదము కాశీనివాసి అయిన పరమశివమత పరమ శివాచార్యులవారు అర్పించిన వని అపర శివమూర్తులైన శివయోగులు తెచ్చి అవి లక్ష్మయారెడ్డి మహారాజుకడ ఉంచినారు.

మహారాజు, ఆయన సేనాపతులు, అంగరక్షకులు, దౌవారికులు, ద్వార పాలకులు, కంచుకులు, వాసదాసీజనం అందరూ భక్తితో ఆ ప్రసాదము ఆర గించినారు. వారందరికీ శివప్రసాద మహిమవల్ల ఒడలు తెలియని నిద్రపట్టినది. ఇంతలో కొందరు క్రొత్త రత్నకభటు లా విడిదిలో అప్రమత్తులై కాపలా కాయు చునే ఉండిరి. తెల్లవాసినది. నిద్రమత్తు వీడి రత్నకభటులు, సేనానాయకులు, తదితర పరివార జనము లేచినారు. కాని మహారాజు లక్ష్మయారెడ్డి ప్రభువు తమ హంసతూలికాతల్పంబిద లేరు! ఒక్కసారి ఆ విడిది గృహాల్లో 'మహా రాజు!' అని గగ్గోలు బయలుదేరింది.

గోనగ న్నారెడ్డి చిన్నతనాన్నుంచి ఉత్సాహంతో పొంగిపోయే బాబుడు. చగువుకొనడంలో, ఆటలు ఆడడంలో, వీరవిద్య శిక్షణ పొందడంలో ఎప్పుడూ సంతోషం, ఉప్పొంగు. గురువు 'ఈ పని చేయగలవా రాజకుమారా' అంటే 'చేస్తా! చేస్తా! చేస్తా! ఓ చేసితీరుతా' అని అపనియెక్క- కష్టం, నిష్ఠురము, స్వయాపం ఒక్క నిమేషం ఆలోచించి, వానిని అధిగమించే విధానం ఇంకో నిమేషం ఆలోచించి మనస్సు, బుద్ధి, హృదయము ఆ పనిపై నిశితంగా ప్రయోగించి మూడవ నిమేషంలో నిర్వర్తించేవాడు. ఈ పాఠము 'కొత్త' అని లేదు, ఆ పండు బాణంలో కొట్టడం 'కష్టసాధ్యం' అనిలేదు. 'ఆ గుఱ్ఱం పోగరు గలది. రాతులను పరాభవం చేయడంలో అంబెపేసిన జంతువు అన్నా' లెక్క లేదు. 'కళ్ళెం లేపండా గట్టాన్ని స్వారి చేయలేము' అనిలేదు. ఏపని అయినా చేయాడానికి ముందుగా సిద్ధం.

చదువులేని సమయంలో. వీరి శిక్షణలేని సమయంలో అంత చిన్నతనా న్నుంచీ గన్న త్న ఏదో ఆలోచించుకొంటూనే ఉండేవాడు. తెల్లవారగట్ల పశుసేవీకి మెలకువ వచ్చేది. బంగారు పట్టుదారాలూ కుట్టిన కాశ్మీర శాలువకప్పు తొని పడుకొన్న చరికాలంలో, కండలుకట్టిన తన బంగారుదేహం పోతపోసిన బిగ్గివాంలూ కిసబరిచు సన్నని పంచెతో మాత్రం ఆ పట్టు పరుపులపై పండు కొన్న వేసవికాలంలో, వానమరియుచు తన శయనమందిరానికి పైన శ్రుతివేసే వానకాలంలో కదలక పడుకొని కలలపాలయ్యేవాడు. పనితనంలో, బాల్య మందు, జవ్వనం పొడచూపే దినాల ఎప్పుడూ ఆలోచనలే!

ఆ ఆలోచనలలో రాజ్యపాలనం, దుష్టనాశనం, ఉత్తమ విద్యావ్యాసం గము, మహా తమ వీరవిద్యా కౌశలము సుదులు తిరుగుతూ ఉండే. ప్రపంచం అంతా పురాణాలలో ఒకవిధంగా వర్ణించి ఉంది. గణితశాస్త్రంలో ఇంకో విధంగా వర్ణించి ఉంది. సముద్రం ఎంతవరకు. భూమి ఎంతవరకు. సముద్రం అడుగున భూమి. ఆ భూమి అడుగున అంటే ఆ భూమి తవ్వక పోతోంటే. దానికి అంతు ఉన్నదా? ఆలా ఎన్నిక్రొకాలు తవ్వకుపోవాలి? ఆలా తవ్వకు పోగా తర్వాత ఏమి ఉంటుంది? ఆకాశంలో ఎగిరేపక్షి ఎంతదూరం ఎగురు తుంది? ఒక మనుష్యుడు ఎగిరేశ కి సంపాదించుకుంటే ఎంతదూరం ఎగుర గలడు? అతనికేమి అడ్డంరాదా? నక్షత్రాలు వానిదగ్గరకు వెళ్ళి చూస్తే ఎలాఉంటాయి? 'సూర్యగోళం భూమికన్న అనేకలక్షల రెట్లు పెద్దది' అని గణితాచార్యు లన్నారు. ఆ గోళందగ్గరకు వెళ్ళగలమా? అందులో నూర్యుడెటులుండును.

ఈలా అంతులేని ప్రశ్నలు వేసుకొని వానికి సరియైన సమాధానాలు తోచక వేదన పడేవాడు. 'కొండలు, నదులు, అడవులు, వానలు, వరదలు, వేసవి, శీతకాలం. చలి, వేడి ఇవి ఏలావస్తాయి?' అని ప్రశ్నించుకొనేవాడు.

వీని అన్నింటికి గురువులనుండి సమాధానాలు కోరేవాడు. వానికి గురువు లిచ్చిన సమాధానాలు ఒక్కొక్కప్పుడు నచ్చేవికావు. అతని హృదయంలోని ఈ ప్రశ్న పరంపరలవల్ల విపరీతమైన ప్రకృతిజ్ఞానం అలవడింది. ఎప్పుడు వాన వచ్చునో, వది ఈ ఏడు ఎంతపొంగునో అతనికి కరతలామలకము.

అతడొంటిగా ఏ కొండ శిఖరంపైనో కూర్చుండి నిశ్చలతారకాయామినీ వేళల నక్షత్ర పథాలలోనికి, తన హృదయంలోని ప్రశ్నలకు సమాధాన మా చోటుల ప్రత్యక్షమవునేమో యని పొరకించి చూచేవాడు. కృష్ణ ఒడ్డున మధ్యా హ్నంల కూర్చుండి నీటిమేఘాలు, సుడిగుండాలు, నదిలోని రాళ్ళు వానిచుట్టూ నదీజలాలు ప్రవహించే విధానము గమనిస్తూ జీవితమునుగూర్చి చర్చించుకొనే వాడు. ఈ జీవితమూ నదివంటిదేనా? నదికి ఆ కొండ పుట్టుక సలమంటారు. ఆ చుట్టుప్రక్కల ఎన్నో వందలమైళ్ళ ప్రదేశంలో పుట్టే ప్రతి చిన్న నీటి బిందువు ఆ నదికి పుట్టిన స్థలమే! ఆలా మనుష్య జీవితాలు అనేక వందల బిందు వుల కలయికా? అవి మౌత్యగర్భంలో కలుస్తాయా? మేఘాలు నీటి ఆవిరి అని పెద్దలు చెప్పారు. ఆ నీటిఆవిరి సముద్ర జనితం. సముద్రాలలోనికి నదులు. నదులు అనేక జీవబిందువుల కలయిక. జీవసముద్రంలో మృత్యుసూర్యతప్తమై అవి ఆవిరిగా మారి మానవమూరి మేఘాలలో చేరి, అక్కడే పెరిగి స్త్రీగర్భ కుహరాలలోనుండి బయలువెడలుతాయా జీవితాలుగా? అయితే అవి మనుష్యు లలో ఏలా చేరుతాయి? శుక్లం బాల్యావస్థలో పురుషుని దేహంలో లేదు. శుక్లం ఎప్పటికప్పుడు మనుష్యునిలో వృద్ధి. అది స్త్రీగర్భంలోకి పోయి స్త్రీలో చిన్న తనంలో లేని శోణిత బిందువులలో కలిసి ఒక పూర్ణరూపం ఆవుతుందీ? అది మనుష్యుడుగా ఉద్భవిస్తుందీ?

ఈ రాజ్యాలు, ఈ నాగరికతలు, ఈ అర్చనలు వివిధ నామాలగా భగ

వంతుని భావించుకోడం, కొందరు భగవంతుడే లేడనడం, కొందరు శివుడే భగవంతుడని, కొందరు విష్ణువే భగవంతుడని, కొందరు వీరందరూ ముఖ్యకే- ఆద్యంత రహితము నామ రహితము అయిన బ్రహ్మమే నిజము- అని వాదించడం ఏదినిజం?

ఈలా ఆ యువకుని ఆలోచనలు అనంతములై ప్రవహించేవి. కార్యోన్ముఖుడైనప్పటికీ డేయాలోచనలు ఉండక ఆ కార్యఫలాకాంక్షమాత్ర మాత్రమే ఉట్టూత లూచేది.

వరమానపురంలో తండ్రియైన బుద్ధారెడ్డి ప్రభువు గన్నయ్యకు ఆతని తమ్ముడు విరలయ్యకు చిన్నతనంలో మంచి గురువులచే చదువు చెప్పించాడు. ఆతడు పోగానే లకుమయ్య ఈ బాలకుని నిద్రరిసే ఓరుగల్లు చదువుకై పంపినాడు. అక్కడ వారిద్దరూ తమ నగరిలో దాసదాసీజనసేవలకు వెరిగారు. రాజ బంధువులలో ఒక ముదుసలియామె వారి పోషణ భారం వహించింది.

గన్నయ్య ఎంత చురుకువాడో, విరలయ్య అంత మందమతి - అసలు చదువలేకపోవడం కాదు. ఏదో చదివేవాడు. విరలయ్య చిన్నతనాన్నుంచి భీముడే! తోటి బాలురెవ్వరూ ఆతనిని మలయద్దంలో ఓడించలేకపోయేవారు సరిగదా, మొదటి గడియలోనే ఓడిపోయేవారు. ఆతడు చేయలేని బరువుపని ఏదీ లేనేలేదు.

విరలయ్యకు ఎప్పుడూ రాదు కోపం. ఏపనిచేసినా ఉద్రేకము వచ్చేదికాదు. చదువూ అంతంత మాత్రమే! పంచకావ్యాలై సాహిత్యమాపినాడు. ఏదో వ్యాకరణము, ఏదో గణితము, ఏదో వేదాంతము చదివినాడు. కాని ఆంధ్ర కర్ణాట మహారాష్ట్రాది ద్రావిడ భాషలూ చదివినాడు. ఆంధ్రభాషలో భారతము, శివనీతిసారము చదివినాడు.

ఎప్పుడూ చదువుట మానలేదు. అన్నగారికి చదువు, గరుత్మంతునికి ఎగురుట వచ్చినట్లు రావడం, తనకుచదువు దూరదూరాననే ఉండడం, ఆతనికి నవ్వు వచ్చేది. అన్నగారే ఆతనికి ముఖ్యగురువై పాఠాలు నేర్పేవాడు.

అన్నగారు విరలయ్యకు భగవంతుడు. ఆతనికి మలయద్దం అంటే అపరిమిత ప్రేమ. అన్నగారిని ఎవరైన నిరసించినట్లు కనపడితే వెంటనే ఆ యువకుడెంత పెద్దవాడైనా, పూలచెండులా పెకల్తీ 'జాగ్రత్త' అని మళ్ళీ క్రిందకు దింపేవాడు.

గన్నారెడ్డి ఓరుగల్లులో చదువుకునే దినాల్లో లకుమయ్యారెడ్డి మహారాజు భూతాది ప్రాశస్త్యాలు పంపించడం, మానివేయడం జరిగినప్పుడు వరమానపురంనుంచి, బుద్ధారెడ్డిని ప్రేమించిన కొందరు ఓరుగల్లు వచ్చి లకుమయ్య దుస్తుల త్రము గన్నయ్యకు నివేదించారు. గన్నయ్య గరుడునివలె సమస్త రాజకీయాలు గ్రహిస్తూ ఉండెను. ఓరుగల్లు గురుకులాన ఆతనితోపాటు చదువుకొనుచుండిన రాజకుమారులందరూ గన్నయ్యను నాయకునిగా ఎన్నుకొని అనేక వినోదాలలో పాల్గొనేవారు.

గన్నారెడ్డి వారందరినీ ఒకనాడు చేరగిసి ఆరుగడియల కాలం ఏమేమో బోధించాడు. ఆ వెనుక గన్నారెడ్డి మూడు నెలలు తమ్మునితో తనకు 'సర్వ విధాల బాసట' అయిన నూరనరెడ్డితో కేశం అంతా తిరిగాడు. తక్కిన యువకులు అయినగురు, అరుగురు జట్టలుగా వారివారి నేవకులతో కేశం నలుమూలలా తిరిగారు.

వారందరూ ఏర్పరచుకొన్న గడువు మూడునెలలూ దాటగానే ఓరు గల్లులో మళ్ళీ అందరూ కలుసుకొన్నారు.

గీ

రహస్యంగా రాజకుమారులందరూ ఓరుగల్లులో గోనవారి నగరంలో కలుసుకొన్నారు. గన్నారెడ్డి వారందరినీ చూచి, "అన్నలారా! మనం స్వయం భూనాథుని పాదపద్మాలసాక్షిగా ఏర్పాటు చేసుకొన్న ప్రతిజ్ఞను అనుసరించి, నేను మీతో బాటు దేశాలన్నీ తిరిగాను. నాకు మన విడిదికి తగిన అద్భుత ప్రదేశం శ్రీశైలం దగ్గర కనబడింది. ఆ ప్రదేశం పాదుపడిన పురాతన పట్టణం. ఆ పట్టణానికి ఒక పేరు దారి ఉన్నది. ఆ చాటు దారిని నాకు ప్రాణస్నేహితుడైన ఒక చెంచు దొర చూపించాడు. ఇంకో రహస్యవార్తం ఉంది. తెలియనివాడు కొన్ని కేల యేండ్లు గాలించినా ఆ పట్టణం దొరకదు. చెంచువారి సహాయంతో ఆ పట్టణం సర్వనిధాలా బాగుచేయించడానికి మా నితల యు, చిన అక్కిన ప్రగడ గారలు వెళ్ళారు. అది సిద్ధం కాగానే, మనం ఒక మంచిదినాన గజ దొంగలం ఆశుదాము. ఈలోగా వారు వారు తగిన ధనం, బలగం పోగుచేసుకొని సిద్ధంగా ఉండండి" అని గన్నారెడ్డి తెలిపెను.

ఈ విషయవకలోకి మంతా 'వల్లె'యని కతులు పెకల్లను. అజట్టుకు నాయకుడు గోన గన్నయ్య. అతని నాయకత్వం అంటే ఎవరికీ ఏవిధమైన అచమా నాలూ లేవు.

ఈ సమావేశం జరిగిన నెలదినాలకు 'సర్వం సిద్ధమైంది. కాబట్టి ఇక రావచ్చు' అని నితలయ్య దగ్గర నుంచి వార్త వచ్చింది. ఒక దినాన వారందరూ కలుసుకొని శుభముహూర్తం ఏర్పరచుకొన్నారు. మెలారజేవుని సాక్షిగా, వీరభద్రుని సాక్షిగా, పీకవీరసాక్షిగా, స్వయంభూదేవసాక్షిగా వారు ఒట్టు పెట్టుకొన్నారు. ఏర్పరచుకొన్న శుభముహూర్తాన వారందరూ ఓరుగల్లు కడచి పోయారు. వారు ఓరుగల్లు వదలిన వారమిది నెలలకు గన్నారెడ్డి కడనుండి శివదేవయ్య పంత్రికి ఉత్తరం వచ్చింది.

"శ్రీశ్రీశ్రీ ఆపగలను మల్లెకాయ నావలెన, శివదేవయ్య పండితారాధ్య దేశికులకు పాదపద్మాల సాగిలంబడి గోన గన్నయ్య మనవి.

మా వినతం పీ నా రాధ్యం తన హస్తగతం చేసుకొన్నాడు. ఈలాంటి అన్యాయాలు శ్రీశ్రీశ్రీ సత్తమ చక్రవర్తులైన మా సార్వభౌములు వృద్ధులవడం

వల్ల సంభవించినది. మారీరాయల వ్యాధి దృశ్యం కావడంలేదు. కాబట్టి మేము ఈ దోపిడి నాంగల ముఠనున్నాము. నాతోనాటు ఇరవై అయిదుగురు రాజకుమారులు వచ్చారు. శ్రీచిన అక్కనప్రగడ మహామంత్రి వచ్చినాడు. మేము మా రాజ్యం సాపించుకొన్నాము. మేము ఎవరు ఎంత ప్రయత్నించినా దొరకము. ఆ యా రాజకుమారులు వారి వారి తిలిదండ్రులకు ఉత్తరాలు వ్రాసుకొన్నారు. మమ్మల్ని పట్టుకొనవచ్చిన వారిని హతమారుస్తాము. అన్యాయము చేసేవారిని దోస్తాము. మాకు స్వగుభూదేవుడే నాయకుడు. ఇట్లు తమ శిష్యపరమాణువు గోనగన్నయ్య. ఇవే ఆ నేక శుభలేఖారములు.”

ఆ ఉత్తరం చూచి శివదేవయ్య చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నాడు. ఆ సాయం కాలంలోగా వివిధ రాజనగులనుండి ప్రభువును, పెద అక్కనమంత్రులవారు, హుటాహుటి ముఖ్యమంత్రి శివదేవయ్యకడకు వచ్చారు.

“మీ మీ కుమారులకు భయమేమీలేదు. నేను వారినందరినీ మంచి మాగానికి దింపే సాధనం ఆలోచించి, తిరిగి రప్పిస్తాను. మారీరాయ తొందర పడకండి” అని శివదేవయ్య దేశికులు బోధించారు.

ఆనాటినుండి ఊళ్ళు దోచకపోయినా, ఇతరులను దోచకపోయినా గన్నారెడ్డిని గూర్చి ప్రపంచమంతా గగ్గోలుపుట్టింది. ఆ తర్వాత రెండు మూడు సంవత్సరాలు గన్నారెడ్డి పెద్దపెన్యము సమకూర్చినాడు. కొట్లకొలది టంకాల వెల గలిగిన బంగారుపాతులు దొరకనవి. అనేక విధాలుగా ఎక్కడెక్కడి నుంచో ధనం వస్తూఉన్నది. ఆ రహస్య పర్వత ప్రదేశంలో ఒక విచిత్రగాజ్యం ఉద్భవించింది.

గన్నారెడ్డి కేలకొలది జాతిగణాలను బంగారు రాసులుపోసి సముపార్జించినాడు. గుట్టలమీద అతివేగంగా స్వారిచేస్తూ ఉరకడం, అతివేగంగా పరుగిడే గుట్టల మీదకు ఉరకడం, పర్వతాలపై గుట్టయలస్వారి చేయుట, గుట్టయలపై పండుకొని స్వారిచేయుట, అతివేగంగా గుట్టయలపై స్వారిచేస్తూ బాణముల గురిచూచి కొట్టుట మొదలయిన పనులన్నీ కేలకొలది ఆశ్వికులకు నేర్పించినాడు. దుష్టురగ రేఖారేపంతుడై ఆతడు అతిరథశ్రేష్టుడై వెలిగిపోయాడు.

అక్కడినుండి అప్రతిమాన వ్యూహారచనా సామర్థ్యంతో, యుద్ధసేపు ట్యంతో దేశాలన్నిటిలో రాజులందరికీ గుండె బెదురయినాడు. ఇరువదివేల మంది ఆశ్వికులు, వాయువుతో పందెములు వేయువారు ఆ లోయలో శిక్షణ పొందినారు. నదులు ఈదుట, కొండలెక్కుట, ఎంత నున్నటి గోడలనైన ఎగ బ్రాకుట, తాటి నిచ్చెనలు సిద్ధముచేయుట, వివిధాయుధ యుద్ధము చేయుట, అనేక నూత్న యుద్ధములు సృష్టించుట, జట్టులు దళములు పంక్తులు బారులు వ్యూహాలు చెడకండా అతివేగాన పరుగులిడి శత్రువులను గదియుట, బాణములు పరుగులో గురితప్పకుండా వేయుట, పండుకొని, కూర్చుండి, మోకరించి, బాణాలు గురిచెడకుండ వేయుట, శూలయుద్ధము, శూలములు దూరాన గురితప్పకుండా విసిరివేయుట, మల్లయుద్ధము చేయుట, అన్నివిధములైన కత్తియుద్ధములు

చేయుట, గజములతో, వ్యాఘ్రములతో యుద్ధము చేయుట, గన్నారెడ్డి సైనికులందరూ నేర్చుకున్నారు.

౬

గన్నారెడ్డి పినతండ్రి లకుమయ్యను బందీచేసినా అత్యంత గౌరవంతో ఓరుగల్లుపురం చేర్చినాడు. ఒక వారాహరునిచే శివదేవయ్యమంత్రికి 'లకుమయ్యారెడ్డిని, ఆయన మంత్రి రుద్రయామాత్యులను బందీలుగా సార్వభౌముల సేనాపతుల కెవరికైనా పిల్లలమఱికడ అప్పగింతుమనీ, వారిని అత్యంత గౌరవంగా గోనవారి నగరులో ఉంచవచ్చు'ననీ విధేయుడు గజదొంగ అనీ ఉత్తరం పంపించాడు.

వెంటనే ప్రసాదాదిత్య నాయకులు దళపతులతో పదివేల గుఱ్ఱపుసైన్యం తీసుకొని రెండురోజులలో పిల్లలమఱి చేరినాడు. మరునాడుదయం ఒక భద్రదంతావళముపై బంగారు చవుడోలుపై పట్టుపరుపులపై పరుండి నిద్రపోవు లకుమయ్యారెడ్డి మహారాజును, రుద్రయామాత్యులను నలుగురు ఆశ్వికులు ప్రసాదాదిత్యనాయని సైన్యంకడకు తీసుకువచ్చారు.

వెంటనే ఆశ్వికుల్ని ప్రసాదాదిత్యుని దళపతులు బందీలను చేశారు. ప్రసాదాదిత్యులు గౌరవంతో రుద్రయామాత్యునికి స్వాగతం ఇచ్చి శ్రీలకుమయ్యారెడ్డి ప్రభువును ఆ భద్రగజంమీదనే పిల్లలమఱి తీసుకొనిపోయి, అచ్చట కోటలో రాజభవనంలో దింపి తూలికాతల్పంమీద పరుండబెట్టినారు. రేచెరువులవారి రాజవైద్యుడు వచ్చి లకుమయ్యారెడ్డి నాడిచూచి ప్రభువు జ్ఞానపత్రి, నల్లమందు తినియుండుటచే వారికామత్తు కలిగినదనిన్నీ మత్తువదిలే నూచగలు కనబడుతున్నవనీ, చెప్పాడు.

ఆ ఉదయం పదునొకండు గడియలకు లకుమయ్యప్రభువు కండ్లు తెరిచాడు. ఆయన కళ్ళుతెరిచిన కొద్దికాలం వరకూ తానెక్కడున్నదీ తెలియక ఏజేవో ఆసందర్భవాక్యాలు పలుకుతూ ఉండెను. దాసీలాయన నుదురు చల్లని సుగంధజలముతో తడుపుచుండిరి. ఒక గడియ అయినవెనుక లకుమయ్య మహారాజుకు సంపూర్ణంగా తెలివి వచ్చింది. 'ఇప్పుడు నేనెక్కడున్నాను' అని చటుక్కున రేచి ప్రశ్నించాడు.

“మహారాజా, మిరిప్పుడు పిల్లలమఱిలో రాచనగరులో అతిథిమందిరంలో ఉన్నారు” అని రుద్రయామాత్యుడు మనవి చేశాడు.

లకు :- రుద్రయామాత్యులవారూ! మీ రేల వచ్చినారు? ఆ రాక్షసుడు మిమ్ము బందీగా కొనిపోయాడని మీ భటులు ఎంతకాలంక్రిందటో మాకు చెప్పారు. అప్పటినుండి మీరు కనపడలేదుకూడా!

రుద్ర :- మహాప్రభూ! మీకు వచ్చినవార్త నిజమైనదే. నన్ను గన్నారెడ్డి ప్రభువు...

లకు :- ఆ పరమనీచుని పేరు నావదుట తీసుకురాకండి.

రుద్ర :- చిత్తం మహాప్రభూ! ఆ గజదొంగ నన్ను పట్టుకొని శ్రీ శ్రీ యువమహారాజులవానిని గంతలుగట్టి తీసుకొని వెళ్ళిన స్థలానికే నన్ను తీసుకు వెళ్ళాడు. నాకూ గంతలు కట్టారు.

లకు :- ఏమిటి! వీడి దౌర్జన్యానికి అంతులేకుండా ఉంది. ఇంతకు శ్రీ శ్రీ లంలూ ఉన్న మేము ఇక్కడి కెలావచ్చాము?

రుద్ర :- చిత్తం మహాప్రభూ! అదే మనవిచేస్తున్నాను. వారు నన్ను గౌరవంగానే చూస్తూ ఒక ఇంటిలో ఆ రహస్యనగరంలో ఉంచారు. నిన్న సాయంకాలం నా కళ్ళకు గంతలుకట్టి వారు ఒక గుట్టమీద ఎక్కించి ఎక్కడెక్కడో తిప్పి ఒక ప్రదేశంలో దింపి కళ్ళకు గంతలు విప్పారు. ఎదురుగుండా మహాప్రభువుల భద్రగజమూ బంగారపు అంబారీ ఉన్నవి. నన్ను కూడా అంబారీ ఎక్కించారు. అోన ప్రభువులు నిద్రపోతున్నారనీ, నేను జాగ్రత్తగా ఉండా లనీ ఎవరో నాతో చెప్పారు. మాచుట్టూ వేయిమంది ఆశ్వికులు కూడా వస్తూ ఉండగా ప్రభువులను వాళ్ళు ఈ పురం చేర్చి ప్రసాదాదిత్య నాయకులవారికి తమ్ము అప్పగించారు.

లకు :- ఏమిటి ప్రసాదాదిత్య నాయకులకా? ఆయన ఈవూరు ఏల వచ్చాడు? ఆశ్వికులు ఆయన పైనికులా? అప్పగించడ మేమిటి?

రుద్ర :- మహాప్రభూ! ఆ వేయిమందిలో నలుగురుతక్క తక్కినవారందరూ ఈ నగరం అయిదు గవ్యూతులుందనగానే, వెనక్కు తిరిగి వెళ్ళి పోయారు. ఆ నలుగురూ తీసుకొనివచ్చి, ఈ నగరానికి ఏ కారణంచేతనో వచ్చిన ప్రసాదాదిత్య నాయకునకు అప్పగించినారు. వారు మిమ్మల్ని ఈ రాచనగరిలో ప్రవేశపెట్టారు.

లకు :- ఎంతపని జరిగిందీ! మాకు శ్రీ శ్రీలం ఎవరో ప్రసాదం పంపారు. మేము దానిని తిన్నాము. ఏదో నిద్రమత్తు విపరీతంగా వచ్చింది. పోయి పండు కొంటిమి. తరువాత ఇదే మెలకువరావడం.

లకుమయారెడ్డి తాను లక్ష సైన్యంతో గన్నారెడ్డిని పట్టడానికి రావడం, గన్నారెడ్డి కందుూరి కేళినాయని చంపివేయడం మొదలయినవన్నీ రుద్రయూ మాత్యునితో పూర్తిగాచెప్పి, 'మన మిరువురము వెంటనే వరమానపురం చేరాలి. శ్రీ శ్రీలంద్కర సైన్యాలవిషయం ఏమయిందో తెలియలే'దన్నారు.

రుద్ర మూమాత్యులు గన్నయ్య వందిభూపాలుని ఉప్పలసోముని నాశనం చేయడం, ఆదవోని ప్రభువు కొమారె నెత్తుకుపోయి తన అక్కగారికడ ఉంచడం మొదలయిన విషయాలన్నీ తన ప్రభువు చెప్పగా విన్నారు. ఏది ఏమి లవునో అని గజగజ వణికిపోయినాడు.

లకుమయారెడ్డి స్నానాదికములన్నీ ఆయి, రేచెల్ల ప్రభువు పంపిన మూలన వస్త్రాదికములు ధరించి, తన విడిదిలో సుఖాసీనుడై ఉండగా ప్రసాదాదిత్య

నాయుడు తాను లకుమయతో మాట్లాడవలసి యున్నదని సంకేతవక్తచేశాడు. లకుమయగారికి 'అంతకన్న ఆనందమేమి ఉన్న'దని మగల సంకేతవక్తచేశాడు. వెంటనే ప్రసాదాదిత్యప్రభువు లకుమయకడకు వచ్చినాడు. లకుమయ సగౌరవంగా ఆతని నెదురుకొని తీసుకువచ్చి పీఠాన్ని అధివసంపచేశాడు. ప్రసాదాదిత్య నాయుడు లకుమయ ప్రభువును చూచి 'మహాప్రభూ! నేను రాజప్రతినిధి అయిన గుద్రదేవుల ఆజ్ఞచేత, గజదొంగ గన్నాగెడ్డిని పట్టుకొనడానికి ఈ ప్రాంతాలకు వచ్చాను. అప్పుడు గజదొంగజట్టులోని నలుగురాళ్ళికులు మిమ్ము తీసుకొనివచ్చి నా కప్పగించినారు. నేను వెంటనే వారిని బంధించితిని. కాని వారు ఎటుల చిత్రముగా తప్పించుకొనిపోయినో తెలియలేదు. నూరుగురాళ్ళికులు వారిని వెదకుచున్నారు. ప్రభువులకు వెయ్యిసైన్యం రక్షణకిస్తున్నాను. తమరు ఓరుగల్లు వెళ్ళవలసిన ముఖ్యకారణ మొకటి వచ్చింది. ఓరుగల్లు వెళ్ళి ప్రభువులు తమ నగరు చేరుకోవచ్చును. పిల్లలమట్టి పాలకుల సహాయంతో నేను గన్నాగెడ్డిని పట్టుకొనడానికి వెదుతున్నాను' అని మనవిచేసి వెళ్ళిపోయినాడు.

2

లకుమయగారికి సైన్యాలు గన్నయ్య సైన్యాలను ఆ అడవులలో, ఆ లోయలలో, ఆ కొండలలో, ఆ వాగులలో వెన్నంటి తరుముచు నాలుగోజులు ఎన్నో కష్టాలకు లోనై, చిట్టచివరకు శత్రువుల జాడతెలుసుకోలేక, తమలో ఎందరో పడిపోతుంటే, వారిని జాగ్రత్తగా తీసుకొని రాదగిన సెనికులను ఆపి తిక్కినవాగు సాగిపోతూ, గజదొంగలజట్టు భాగాలుగా విడిపోతే, తామూ భాగాలై విడిపోతూ తుదకు శత్రువుల జాడలు, వారి అంతూ, ఏమీ తెలియక, వెళ్ళి మొగాలు వేసుకొని తిరిగి రావడం ప్రారంభించారు.

చిన్నచిన్న జట్టులవారు తరుముతూ తరుముతూఉండగా, ఎలావచ్చేదో ఒక పెద్ద విరోధవాహిని; వీళ్ళని వెనుకనుంచి చుట్టి కతులు, కటారులు మొదలయిన ఆయుధాలను లాక్కొని, బందీలచేసి తీసుకొనిపోయేవారు. ఈవిధంగా నాల్గయిదు దినాలకు గన్నాగెడ్డి సైన్యాలకు పదిహేనువేలమంది పైగా బందీలు దొరికారు. వారి నందరిని ఆ అడవులలోకి తీసుకొనిపోయి, ఇంత తినడానికి జొన్నగొల్పే, పిండి, రెండుమాడల చొప్పున ఇచ్చి వదిలెడివారు. చాలమంది తమకు నిజమైన ప్రభువు గన్నాగెడ్డిననీ వారిసైన్యాలలో తాము చేరుతామనీ చెప్పిరి. గన్నాగెడ్డి కోరిన ప్రతిజ్ఞలన్నీ నెరవేర్చి గన్నాగెడ్డి సైన్యంలో చేరారు. అలా చేసినవారు మూడువేలమంది ఉండిరి.

లకుమయగారికి సైన్యం ఈ విధంగా చిందర వందరై పోయింది. అందులో పెద్ద సైన్యాలు తిరిగి శ్రీకైలం చేరేసరికి లకుమయగారికి గన్నయ్య బందీలచేసి తీసుకొనిపోయాడని తెలిసి భయాశ్రాంతు లైపోయారు. సేనాపతులు సమంతోచించుకొని మాట్లాడక వర్ధమానపురం దారి పట్టి ప్రయాణాలు పోగొట్టారు.

లకుమయారెడ్డి అన్న కుమారునిపై సలిపిన విజయయాత్ర ఈలా విచ్చిన్నమై దేశాలన్నిటిలో నవ్వులపాలైన పదిహేను దినాలకు గన్నారెడ్డి తన రహస్య పురంలో కొలువు తీర్చి తక్కిన ప్రభుకుమారులతో విషయ పర్యాలోచన చేస్తూ ఉండెను.

అపసర్ప గణాధిపుడైన సబ్బ ప్రభువు గన్నారెడ్డివైపు చూచి “ప్రభూ! లకుమయారెడ్డిని తమకు ఆలోచనచెప్పుతూ ఓరుగల్లునగరంలోనే ఉండవలసిందిగా శ్రీశ్రీశ్రీ రుద్రదేవమహారాజులంవారు ఆజ్ఞ ఇచ్చారు. ప్రసాదాదిత్య నాయకమహారాజు సైన్యాలతో కంచి చేరుకున్నారు. వగమాన పురంలోని సైన్యాలలో నాల్గింట మూడువంతులు తగ్గించవలసిందనిన్నీ అలా చేయకపోతే వగమానపురం ముట్టడించి నేలమట్టం చేస్తామని నిండు సభలో శ్రీశ్రీశ్రీ రుద్రదేవమహారాజులు లకుమయ మహారాజుతో చెప్పారు. లకుమయప్రభువు మొగం జేవురించింది. క తివాటుకు రక్తపుచుక్క లేనట్లయింది మహాప్రభూ! అప్పుడు శివదేవయ్య మంత్రులవారు లకుమయ ప్రభువు వంకజూచి ‘మహారాజా! ఈ మహారాజ్యంలో శ్రీలపై కుట్రచేసేవారు ఉద్భవించారు. రాజద్రోహం దుష్టవాసనలా దేశాలన్నీ కమ్మింది. మీపైన కొందరు రాజద్రోహనేరం మోపుతున్నార. సార్వభౌములు కాని యువమహారాణీవారుకాని ఆ మాట నమ్మలేదు. అయితే తమ కెండు కంత సైన్యం? ఆ విధమైన సన్నాహం? వెంటనే మీ ఆజ్ఞలు వగమానపురం పంపండి, సైన్యంలో మూడువంతులు తగ్గించుడని. అదీగాక మీరు మీ అన్నగారి కుమారునికి రాజ్యం ఎందుకు అప్పగించలేను? ఆ కారణంచేత ఆ తెలివితక్కువబాలకుడు గజదొంగయై దేశాన్ని నాశనం చేస్తున్నాడు. అరని శిక్షించడానికి ప్రసాదాదిత్య నాయకుడు సైన్యాలతో వెళ్ళాడు. కంచి మొదలయిన క్షేత్రాలు నేవించి వస్తారు. మీరు సార్వభౌములతో వేదాంతచర్చ చేస్తూ సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తారుగాక!’ అని చెప్పిరట” అని మనవి చేశాడు.

గన్న :- మనం అనుకున్నట్లే అయింది. ఇప్పటికై నా వీరందరికీ నాయకుడేవడో తెలుసుకున్నావటయ్యా సబ్బయ్యా!

సబ్బ :- లేదండి. చాలావరకూ గాలించాను. దేశంలో ఎవరు అఖండ సైన్యాలు సమకూరుస్తున్నారో పిల్లికళ్ళతో రాత్రిళ్ళు, వేయికళ్ళతో తెల్లవార : గల్ల చూస్తున్నాను. మహారాజా! నాకొక అనుమానం ఉన్నది. అది...

గన్న :- నాకూ నీవు చెప్పబోయే కడనే అనుమానం ఉంది. నేనూ మీరూ స్వయంగా వెళ్ళి విచారిద్దాము. ఈలోగా వేంగీ మహారాష్ట్రంలో గోదావరి తీర నగరమైన మేడిపల్లిలో కాచయనాయకుడు చాలా గర్వించి పోతున్నాడని, ఆంధ్రరాజ్యం విచ్చిన్నం చేయడానికి కాలింగుల సహాయం కోరుతున్నాడని, మొన్ననే తరిమివేయబడినా కటకాధిపతి కొంత సైన్యమూ, బానల కొలదీ ధనమూ కాచయనాయకునికి పంపించాడని మీవాళ్ళు పట్టుకువచ్చిన వెను విషయంలో నేనూ ఒక విచిత్రాలోచనకు వచ్చాను. ఈ సభవారందరూ ‘వల్లె

అంటే మనం వెంటనే కాచయ్యను గోదావరి కెరటాలలో ఊగిస్తూ చల్లంగి పంపించవలసి ఉంది.

అప్పుడొక యువక ప్రభువు లేచి 'ప్రభూ! మనం ఇంత సైన్యంతో అన్ని వందల మైళ్ళు ఏలా ప్రయాణం చేయగలం?' అని వినయంగా అడిగినాడు.

గన్నారెడ్డి చియనవ్వునవ్వి 'ఓయి మహారాజా! గజదొంగలు అవసరమైతే రెక్కలు కట్టుకుని ఎగిరి వెళ్ళలేరా! మనం భక్తుల జట్టులుగా పదివేలమంది గోపాదక్షేత్రమూ, తదితర గోదావరి తీర క్షేత్రాలు చేరుకొంటాము. మన ఆశ్వికులు రెండువేలమంది పదిగా, ఇరవైగా వివిధమార్గాలను నిడుదబ్రోలుకు ఎగువ నున్న మలయపర్వతారణ్యాలకు చేరాలి. నేనూ మారువేషంతో ముందుగా అన్ని విషయాలు విచారించి మన కైత్రయాత్రావిధానం నిశ్చయం చేస్తాను. నాతో ముప్పదిమంది ఆపసర్వులుంటారు. నేను వారి ద్వారా వివిధ జట్టులవారికి సందేశాలిందజేస్తాను. సబ్బ ప్రభువు నాతో ఉంటాడు. అందరూ అప్రమతులుగా ఉండండి. మనకు యధాప్రకార సాంకేతికాలలో 'కాచపాత్ర' అనే సాంకేతికం కొత్తది' అని సభ ముగించాడు.

గోనగన్నయ్య తర్వాత తన ముఖ్యనాయకులతో ఆలోచనా మందిరాన సంప్రతించి యుద్ధయాత్రావిధానం లోని తక్కిన అంశాలన్నీ బోధించాడు.

౫

మేడిపల్లినగరం గోదావరి తీరానకు ఆరు గవ్యూతులలో ఉన్నది. జొన్న, పత్తి, కందులు, పెసలు, మినుములు, ఉలవలు, అలచందలు, బొబ్బర్లు పంటపండే బంగారంవంటి గోదావరి వండ్లుభూములమధ్య మేడిపల్లినగరం తోటలతో, పూల వనాలతో వెలిగిపోతూ ఉన్నది.

మేడిపల్లిని కాచనాయకుడు పరిపాలిస్తూ ఉన్నాడు. కాచనాయకుడు నిడుదబ్రోలు చాళుక్య ఇంద్రుడేశ్వర మహారాజుకు సామంతుడు. పరాక్రమవంతుడైన నేనాపతి. చాళుక్య నేనాపతియై కళింగప్రభువులు సింహాచలం దాటకుండా యుద్ధంచేసి అనేకమార్లు తరిమివేసిన వీరుడు. కాకతీయ మహాసామంతులైన చాళుక్యులకు సామంతుడై అడవికోయదొరలను భయ, భక్తి, స్నేహాలతో ఆదు పాజలలో ఉంచి, ఆ గోదావరి తీరారణ్య ప్రదేశాల శాంతి నెలకొల్పి అడవి వస్తువులు దేశాల కెగుమతిచేయిస్తూ అనేక లక్షల మాడలను తన ధనాగారాన్ని నింపుతూ ఉంటాడు.

ఆతడు గండ్రగొడ్డలితో మహాయుద్ధం చేయగలడు. ఆ గండ్రగొడ్డలికి రెండువైపులా పదును ఉన్నది. ఆ గొడ్డలిని ఖడ్గంగా మహావేగంతో ఉపయోగించి ఎంతటి వీరుని తలనైనా ఆకాశానకు బంతిలా ఎగతగట్టగలడు. ఆ గొడ్డలి తలకట్టునకు భల్లకిరంకుడా ఉండడంచేత, విరోధుల గుండెల్లో భల్లంలా పొడిచి వారిని హతమార్చగలడు. ఆతని గొడ్డలికి చిరుగంటలున్నాయి, దంతపుసిడి

ఉన్నది. రత్నాలు పొదిగిన ఆ పిడితో వజ్రసదృశమై దర్శనమాత్రాన శత్రువుల గుండెలవియచేస్తూ ఉంటుంది ఆ గొడ్డలి.

కాచనాయకుని పరాక్రమం ఎదుట నిలబడలేని కళింగాధిపతులు, ఈ రాక్షసుని తమ దెసకు తిప్పుకోవాలని చాలా ప్రయత్నించి విఫలమనోరథులయ్యారు. అంతటినో చాగు తమ ప్రయత్నం మానుకోలేదు. 'మహావీరులు బానిసలై మరొకరిక్రింద సామంతులై ఉండడము వీరపురుషులక్షణం కాదనినీ, సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యంతో మహారాజై, సార్వభౌముడై చాళుక్యాది ప్రభువులకు మండలేశ్వరేశ్వరుడై మహాసింహాసనం అధివసించడము ప్రజ్ఞా, పౌరుషమూ తెలియజేస్తాయనీ, అందుకు కటకప్రభువులు సర్వసహాయం చేస్తారనీ, ఆంధ్రరాజుల శిరోమాణిక్యమై ఆతడు కటకప్రభువుతో ఉజ్జీగాఉండి వారితో వియ్యమొందుట రాజలోకంలో మహాయశశకారణ' మనినీ వేగులు పంపించారు.

కాచనాయకు డాలోచించాడు. ఆలోచించి తాను సార్వభౌముడు కావాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఆలోచన తీరగానే, ఎక్కడనుండో ఒక విచిత్రమైన వేగు వచ్చింది. ఆ వేగులో 'ఆడదాని చేతిక్రింద నువ్వు దాసీదానవా మహారాజా?' అనే ప్రశ్న ఉన్నది. కొన్ని దినాలు పోయినవెనుక 'సార్వభౌముడు కాటికి కాలు చాచుకుని కూరుచున్నాడు' అని వచ్చింది. ఇంకొక వేగు 'ఓరుగల్లునగరం నూరు గవ్యూతుల దూరంలో ఉంది' అని వచ్చింది.

వేగుతెచ్చినవారెవరినీ కాచయప్రభువు ఎంత ప్రయత్నించినా కనుగొనలేక పోయినాడు. మంచి వెండిపెట్టెలలోపెట్టి తాటియాకు పతాలపైన ఆ వేగు ఉత్తరాలు వచ్చేవి. ఒక నాడు కాచయప్రభువుకు అలాంటి వేగు ఉత్తరంతో పాటు, ఎనిమిది లక్షల మాడల ధనం గల పెట్టెలు వచ్చాయి. 'ఈ ఎనిమిది లక్షల మాడలు తమరు ఆడవాళ్ళ రాజ్యం నాశనంచేసే ఉత్తమకృషికి సన్నద్ధులయేందుకు. ఈలాంటి ప్రాభృతాలు ఇంకా వస్తాయి! కాని ఆతిరహస్యం! జాగ్రత్తగా ఉండండి మహారాజా!' అని ఉన్నదాపెట్టెలలో.

కాచయప్రభువు తాను చక్రవర్తి అయినట్లు ఉప్పొంగిపోయాడు. చక్రవర్తి కాబోయే అఖండ ప్రయత్నంలో నిమగ్నుడై పోయాడు.

కాచయప్రభువు పంపిన ప్రజాధులు ముప్పదిమంది. మోటుపల్లి రేవుకు, కోరంగిరేవుకు జాతిగుఱములను కొనుటకు పోయినారు. కొందరు వరకులు ఏనుగుల బేరమాడుటకు కటకపురికి పోయినారు. కొందరు దళపతులు కోయవారిని, శబరులను సన్నదము చేయుటకు బోయినారు.

తన మహాప్రయత్నాలవిషయం ఎవరికీ తెలియకుండా కప్పిపుచ్చడానికి, తాను గణపతి ద్రాదేవుని పేర గోద వరీతీరమందు గోపాదక్షేత్రంలో నెలకొల్పిన గణదేశ్వరి మహాదేవునికి కోటిఘటాభిషేకం, శ్రీశ్రీశ్రీ సప్తమ చక్రవర్తులైన గణపతీదేవ సార్వభౌముల దీర్ఘాయురారోగ్యాలకై చేయించబోతున్నానని ప్రకటించాడు. ఆ మహోత్సవానికి కాచనాయకుడు అనేక మండలేశ్వరులను ఆహ్వానించాడు.

తన ప్రయత్నాలన్నీ గోదావరిపై ఎగిరిపోయే తేరచాపెత్తిన పడవలులా గమ్యస్థానం చేరుతున్నాయని కాచయప్రభువు మేఘాలమీద నడుస్తున్నాడు. రెట్టింపు పెరిగినట్లయ్యాడు.

ఒక దినాన ఉదయపూజ లన్నీ నిర్వర్తించుకొని, సంతోషంతో అభ్యంతరసభాభవనంలోనికి వెళ్ళగానే అక్కడ చిన్న వెండిపెట్టె ఉన్నది. ఓహో! మళ్ళీ ఆ పరమాద్భుతమైన వేగువచ్చిందనుకొని, ఆయన ఆ మంజూషను తెరిచాడు. లోన ఒక చిన్న మణికత్తెయున్నా ఒక తాళపత్ర లేఖయున్నా ఉన్నవి.

“కాచయప్రభు! కపట రాక్షసుడా! నీవు చక్రవర్తి అవుతావా? కటకంవారితో వియ్యమా? శ్రీ శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవ ప్రభువు వట్టిఆడదా? నువ్వు పీరాధిపీఠ ప్రచండ దోర్బల ఘట్టనఘరట్ట గండరగండడివా? నీవు పీరాధి పీఠ కదన ప్రచండుడవా? అభినవ మనుకుల పరశురాముడవా? పశువా! నువ్వు చాలాచోట్లనుండి చాలాధనం ప్రోగుచేశావట! ధనం ఉండగానే దొంగలు రారత్రా పరశుధారి! నేను గజదొంగనురా, నీ ధనం, నీ వీర్యధనం, నీ మాన ధనం, అపహరించడానికే వస్తున్నానురా! ఇవన్నీ భద్రంగా దాచుకో, మహా రాజాధిరాజ పర మేశ్వరుడా!” అని ఉన్నదా లేఖలో.

కాచనాయకుని గుండెలో రాయిపడింది. వెంటనే వెట్టికోపం వచ్చింది. అతని గుప్పెడుమీసాలు గాలివానకు ఊగిపోయినవి. అతని విశాలవక్షం భూకంపంలో భూమి పొంగినట్లుగా విస్ఫోటమైంది. వెంటనే సింహగర్జనంతో ‘ఎవ్వడురా అక్కడ?’ అని రైక వేసేడా ప్రభువు. దౌవారికుడు గజ గజ వణకుతూవచ్చి ప్రభువుఎదుట సాష్టాంగపడి లేచినాడు.

“ఏమీరాదొంగ! ఇక్కడికి ఈ వెండిపెట్టె ఏలావచ్చిందిరా! పిలు. ఈ నగరిలో కాపలా ఉండేవాళ్ళందరినీ! కనుక్కో! మీ వీపులమీద చర్మాలు ఉండవు! వెంటనే అంతఃపుర రక్షకాధిపతిని పిలు!” అని పోలికేకలు పెట్టాడు.

౯

కాచయ్య పోలికేకలలో భయంవల్ల కలిగిన కోపం ఉంది. అంతఃపుర రక్షకుడు, ద్వారపాలకులు, దౌవారికులు, కంచుకులు, ఆయుధరక్షకులు, రహస్య చూరులు, రక్షకశ్రీలు గడగడలాడుతూ ఆ మందిరంలోనూ బెటా నిండిపోయారు. అంతఃపుర రక్షక నాయకుడు భయంతో కాచనాయకుని ఎదుట నిలబడినాడు.

కాచ :- ఏమయ్యా! ఈ వెండిపెట్టె ఈ మందిరంలోకి ఎలా వచ్చింది?

అంతః :- చిత్తం మహాప్రభూ! అది ఎలా వచ్చిందో నాకు తెలియదు మహారాజా!

కాచ :- ఇక నీ అంతఃపురరక్షణ ఏం తగలడిందయ్యా?

అంతః :- (మానం)

కాచ :- రజత పేటిక ఇక్కడకు ఎలావచ్చిందో ఎవరైనా చెప్పగలరా?

ఒకరక్షక స్త్రీ :- మహారాజా! నే నాపెట్టెను తెల్లవారకట్ల మూడవ యామం వెళ్ళిన గడియకు వస్తూ చూచానండి. కాని ఆ వెనకవీధో ఉత్తరా లతో వచ్చే పెట్టెలవలె ఆపెట్టె ఉండడంచేత ఆలాంటిదే మళ్ళీ వచ్చిందనుకొని చూచే ఊరకున్నాను మహారాజా!

ఇంతలో ఆ మందిరంలోకి చిరునవ్వు నవ్వుతూ గోనగన్నారెడ్డి చేతిలో ఒక పరశువును ధరించి వచ్చాడు. ఆతని వెనకే విఠలధరణీశుడు గద ధరించి వచ్చాడు. సూరనరెడ్డి మహాఖడ్గం ధరించి వచ్చాడు. వీరి ముగ్గురిని చూచి అక్కడ చేరిన రక్షకభటులు సాయుధులు, నిరాయుధులూ అందరూ నిశ్శబ్దం అయిపోయినారు. కాచభూపతి నోటిలోనుండి రాబోయినమాట అక్కడే ఆగిపోయింది. తెరిచిననోరు తెరిచినట్లే ఉంది, ఆతని బుంగమీసాలు వణికి పోయాయి.

గోనగన్నారెడ్డి నవ్వుతూనే 'ఓయి కాచయ నాయకప్రభూ! నువ్వు నా ఉత్తరం చూచి అంత భయపడిపోయావేమిటి? నీకు పనికివచ్చే ఉత్తరాలువ సే అనందమా? అప్పుడు నీ అంతఃపుర రక్షకులు మంచివారా? ఇప్పుడు ద్రోహులై పోయారేమి! ఏమి ధర్మవిచారణధురీణుడవు! ఎవరో పికాచులు కాకతీయ విరోధులు నీకు ధనం పంపిస్తే ధనాగారంలో దాచుకుంటావా! నా చిన్న చుర కత్తెవస్తే వంటింటికుందేలు వవుతావా! 'సర్వసన్నాహంచేయి' అని ఆకటక జంతువులు నీకు వార్తపంపిస్తే శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి దేవచక్రవర్తిపై తిరుగుబాటు చేస్తావుగా! నేనురా, ఈ రాజ్యం దోచుకొనేందుకు అధికారం కలవాణి. నా దొంగతనానికి నువ్వా అడ్డంవచ్చేది? శ్రీచాళుక్య వీరభద్ర ప్రభువు, శ్రీమహా దేవ ప్రభువు నిడుదప్రోలులో లేరని, ఇదే అదనమవున్నావు!' అని పక పక నవ్వాడు.

కాచప్రభువు దిగ్భ్రమించి, 'ఓరిదొంగా, కన్నంవేసే ముచ్చా! నువ్వుట్రా నాకు నీతులు నేర్పేది?' అని అంబోతులా రంకె వేశాడు.

గన్నారెడ్డి 'అవునురా! నేను ముచ్చును. నీబలం దొంగిలించడానికి పస్తున్నానని వార్తపంపానుగా' అని, ఆశ్చర్యమందినట్లు తమ్ముని కేపు చూచి 'విఠలప్రభూ! మనం వస్తామని వార్త పంపిస్తే ఈలా అంతఃపుర రక్షకులందరిని చుట్టూ పెట్టుకొని నాటకమాడుతున్నాడేమిటి ఈ రాజద్రోహి?' అని మెల్లగా ప్రశ్నించాడు.

విఠలధరణీశుడు సింహగర్జనలా నవ్వుతూ, 'అన్నయ్యగారూ! మనం వచ్చామని గౌరవం చేయడేమిటి? రండి పోదాము' అని పలికాడు.

కాచయ నాయుడు 'కోటలోకి ఎలా వీరువచ్చారు? ఇంత నిర్భయంగా ఎలా రాగలిగారు? ఎందుచేత వీరికింత నిర్భయం?' అని అనుకుంటూ ఉండగానే

దుర్గరక్షకాధికారి పరుగున ఆ మందిరంలోకి వచ్చి 'మహాప్రభూ కోటంతా గోన గన్నారెడ్డి గజదొంగలజట్టు నిండిపోయారు. కోటలో ఉన్న మన సైన్యాన్నంతా ఆక్రమించుకొని నిరాయుధుల్ని చేశారు. రాజప్రాసాదాలన్నీ ఆ దొంగలు నిండిపోయారు. పురమంతా ఆ దొంగలే! మన ఎక్కడి సైన్యం అక్కడే నిలబెట్టి నిరాయుధుల్ని చేశారు. నేను వారి కందకుండా పారిపోయి తమ కడకు వచ్చాను!' అని అతడు రోజుకుంటూ చెప్పినాడు. గన్నారెడ్డి అతన్ని చూచి పకపక నవ్వుతూ! 'ఓయి దుర్గరక్షకుడా! నీ ఆయుధం రేచేరు వుల ప్రభువు చేతిలో ఉందిలే! మల్లెరెడ్డి ప్రభువును ఎరుగవుకాబోలు! పోనీలే! ఇప్పుడు నీ ప్రభువుకు ఏమి ఆలోచన చేస్తావు?' అని ప్రశ్నించాడు.

సూరన్న రెడ్డి మాట సముద్రంహోరే! 'గన్నమహారాజా! ఈ మాటలన్నీ ఎందుకు? ఏదో మహాయుద్ధం జరుగుతుందని నన్ను అనవసరంగా మన కోట నుంచి లాక్కువచ్చారు. కత్తి ఒరనుండి తీయనేలేదు! కోటఎలాగా పట్టుకున్నారు. ఈ కాచభూపతిని మేడిపల్లి పురానికి అవతల విడిదిచేసి ఉన్న అతని సైన్యాలకడకు పంపండి. అతడు సైన్యాల నన్నిటిని పంపిస్తే తిన్నగా నిడుదప్రోలు శ్రీ ఇందుశేఖర మహారాజులంవారికి లోబడి వారు విధించిన శిక్ష అనుభవించే మనదారిని మనం వెళ్ళుతాము. కాదంటారా మనతో యుద్ధం చేస్తాడు' అని అతడు మసవి చేశాడు.

ఆవునవు నంటూ గన్నారెడ్డి చిరునవ్వు నవ్వుతూ 'ఓయి కాచనాయకా! నువ్వు నా ఆలోచన వినదలచుకొంటే ఇప్పటికే నా బుద్ధితెచ్చుకొని మాకు పది లక్షల బంగారు టంకాలు ఇచ్చి, నీ సైన్యం ముప్పాతికమందిని పంపించివేయి. అజెనుక నిడుదప్రోలు ప్రభువు శరణువేడు, లేదా నిన్ను ఈ పరకుతో ఖండ ఖండాలు చేసి కాకులకు గద్దలకు విసిరివేస్తాను. నడు, కోటలోనుంచి. నీకు నమ్మకముంటే నీ కుటుంబాన్ని ఇక్కడ ఉంచు. నమ్మకం లేకపోతే కూడా తీసుకపో. ఏ విషయమూ వెంటనే చెప్పు' అన్నాడు.

ఉగ్రుడై మండిపోతూ కాచయనాయకుడు మాట్లాడకుండా ఆ మంది రంల్లోనుండి వెడలిపోయాడు.

౧౦

కోటలోనూ నగరంలోనూ ఉన్న తన అయిదువేల సైన్యాన్నీ బందీలు చేసినాడు గాబోలు ఈ గన్నారెడ్డి గజదొంగ. వీడెక్కడనుంచి వచ్చాడండీ! వీడికి తన విషయాలన్నీ ఎలా తెలికాయి? వీడినిగురించి తాను విన్న విచిత్రాలన్నీ నిజమేనా? ఇంతదూరం ఎంతసైన్యంతో వచ్చాడు? ఎల్లావచ్చాడు? ఎల్లా తన సైన్యంతంతా బందీచేయగలిగాడు? తాను ప్రస్తుతం చలగా ఊరుకొని వీలు వచ్చిన వెంటనే మళ్ళీ యుద్ధసన్నాహం చేయడమో, లేకపోతే తెగబడి యుద్ధం చేయడమో?

తాను ఈ రాక్షసితో యుద్ధంచేయడంలో మేళ్ళు చాలా ఉన్నాయి. ఒకటి - వాడికి అందుబాటులో లేని దేశం. దేశంతా తనవాళ్ళు. తనకు కొత్త సైన్యాలు వస్తాయి. వీడికి ఉన్న సైన్యమే. కోటలో ఉన్న తినుబండారపు వస్తువులే వీడికి, తనకు దేశం అంతా ఉంటుంది. తాను మహాయుధాలు చేయడానికి సన్నాహం చేశాడు. తెలిసిఉన్న తనకోట తాను పట్టుకోడం సులభం. ఈ పిశాచిగాడికి కోట అనుపానులు తెలియవు.

అయితే తన ధనం కోటలో ఉంది. తన సైన్యాలకై తెచ్చిన ఆహార సామగ్రిలు నగరంలోనూ, కోటలోనూ ఉన్నాయి. ఆ తిండితో, ఆ ఆయుధ సామగ్రితో వీడూ, వీడి సైన్యమూ, ఆరు నెలలు యుద్ధం చేయవచ్చును. అయితే తన నగరంలోని ప్రజలందరూ తనపక్షం.

ఈలా చేసినా దేమి? ఇంత నిర్భయంగా తన్ను ఇలా వదిలివేయడంలో ఉద్దేశమేమిటి? ఇంత గజదొంగ ఏదో కారణంతో తన్నలా వదిలిపెట్టినా? పైనుంచి ఈతనికి సహాయం ఏమివస్తుంది? ఎక్కడనుంచి వస్తుంది?

తాను గజదొంగను నాశనం చేస్తున్నాడు అని లోకం అనుకుంటుంది. గణపతిచక్రవర్తి ఈతని తలమాస్తే చాలా సంతోషం పొందుతాడు. వారందరూ ఈ గజదొంగను పట్టుకోవాలని ఏలాగూ చూస్తున్నారు; అందుకని ఈ దుర్మార్గుడు తెలివితక్కువగా తనకు ఇచ్చిన ఈ సావకాశాన్ని పోగొట్టుకోవడం ఎందుకు? తన నగరాన్ని తాను ముట్టడించవలసి వచ్చినా, అదీ శుభమే! ఎలా అయినా తాను చక్రవర్తి అయ్యే శకునాలు ఎన్నో కనబడుతున్నాయి.

కాచయనాయకుడు గన్నారెడ్డికడనుండి తన అంతఃపురంలోకి వెడుతూ ఆలోచించుకొన్నాడు. భార్యను, బిడ్డల్ని వెంటబెట్టుకొని శిబిరంపై నెక్కి నగరం బైటపవెళ్ళి అక్కడకు నాలుగు మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న తన సైనిక శిబిరం కడకు వెళ్ళాడు. అక్కడ ఉన్న తన సైన్యాధిపతులకు గజదొంగ గన్నారెడ్డి నగరమూ, కోటా ఆక్రమించుకొన్నాడనీ, తాము వెంటనే నగరము ముట్టడించాలనీ, అజ్ఞ ఇచ్చి సాయంకాలానకు సర్వసైన్యాలతో నగరం ముట్టడించాడు.

ముట్టడించిన వెంటనే కాచనాయకుని సైన్యాన్ని గన్నారెడ్డి రెండవ సైన్యం ముట్టడించింది. ఆరాత్రి జరిగిన యుద్ధం గోదావరీతీరంలో ఎప్పడూ జరగలేదని పెద్దలు చెప్పుతారు.

గన్నారెడ్డి సైనికులు రాత్రియుద్ధంలో ఆరితేరినవారూ, సర్వవిధాలా కులుతేరిన కఱకుబంటులూ. వారికి రాత్రియుద్ధపుమాయలు ఎన్నైనా తెలుసును. దిమింది దెబ్బకొట్టి పారిపోవడం. ఒక అర్ధగవ్యూతి పారిపోయి వెనక్కు తిరిగి వేం, అక్కడే పొంచివున్న ఇతర సైన్యాలతో వికోచుల్ల సైన్యంమీద విరుచుకుపడడం, తమలోతాము ప్రత్యేకించి ఎర్పరచుకొన్న సాంకేతికాలతో ఒకరి నొకరు తెలసుకుంటూ వికోధిమూకను చెండాడడం! ఈలా కోటను ముట్టడించిన సైన్యంలో గగ్గోలుపుట్టించి కొన్ని దళాలను నాశనం చేసినట్లుంది.

కోటతలుపు తెరిచి నగరకుద్యాలదగ్గర ఉన్న సైన్యంలోకి రాక్షసులవంటి సైనికులు వచ్చి చేసినయుద్ధం ఆప్రతిమానం.

గన్నారెడ్డి, విఠల ధరణీశుడు, సూరసరెడ్డి ఏబదిమంది వీరులతో కోటలో నుంచి కాచయనాయకునిముందే నగరంవదలి వెళ్ళిపోయారు. వారిప్పుడు వేయి మంది ఆశ్వికులను వెంటబెట్టుకొని, సైన్యం ఎక్కడ పల్చగాఉన్నదో అక్కడ జొరబడ్డారు. ఆశ్వికవీరుల బాణాలు ఒత్తుగాఉన్న విగోధులు ప్రాణాలు ఆకాశానకు ఎగరగొట్టుతున్నాయి. సదికి మధ్యగా ఒక హిమాలయపర్వతం చొచ్చి నట్లు వారు విగోధి సైన్యాలను చొచ్చారు. వారివెంట మూడువేలమంది ఆరి తేరిన పదాతులు చొచ్చినారు.

మొదటిరాత్రే ఈలా పైనుంచి సైన్యంవచ్చి తన సైన్యాన్ని పొదుపుతుం దని కాచనాయకుడు కలలోనన్నా అనుకోవలేదు. తాను మహాగజం ఎక్కి సైన్యాలకు ఎంత ఉత్సాహం కలిగిస్తున్నా కాచయ సైన్యాలు తలకొక దిక్కుగా చెదిరిపోయాయి.

గన్నయ్య గుఱ్ఱపుసైన్యం కాచనాయకుని ఏనుగులదండును చుట్టుముట్టింది. గజయుద్ధంలో ఆరితేరిన ఆ ఆశ్విక సైన్యం, ఆ ఇరువది ఏనుగులపైన అగ్ని బాణాల కురిపించింది. ఏనుగులు చెల్లాచెదరె పోయినవి. కాచయనాయకు డధివసించిన భద్రగజంమాత్రం విచిత్రగతులతో గన్నయ్యసైన్యాన్ని చికాకు పరుస్తున్నది. అప్పుడు గన్నయ్య మూడు అగ్ని బాణాలు అంబారీమీద వేయించాడు. ఆ వెంటనే గన్నయ్య అశ్వంమీదఉన్న తాడును ఆతివేగంతో అంబారీమీదకు విసిరాడు.

కాచయనాయకుని రక్షిస్తున్న ఆంగరక్షకులు ఆ అగ్ని బాణాలు తిరిగి పిసిరి వెళుతుగాని వానితోపాటు భయంకర కాలనాగంలా వచ్చిన సూత్రాస్త్రమును వారు గమనించలేదు. ఆ సూత్రం చివరఉన్న జారుముడి టక్కునవచ్చి కాచయనాయకుని శిరస్సుపైనబడి జారి బిగుసుకు పోయింది. ఆ తాడుతోబాటు బంతిలా ఎగిరి కాచయనాయకుడు ఆ అంబారీలోనుంచి కిందకు పడిపోయాడు.

తాడు ఉరె బిగుసుకుపోయి కిందపడడంలో కాచనాయకుని ప్రాణాలు భగవంతునిలో లీనమైపోయాయి

గన్నారెడ్డి తాడుపట్టుకొనే గుఱ్ఱాన్ని పరుగెత్తించినాడు. కాచయ కళే బరమ బరబర అతనివెంట నలుబది బారలదూరంలో భూమిమీద కఱలా వచ్చింది.

ని/
తో
2

సప్తమ గాథ

కాకతమ్మ

౧

కాకతమ్మ ఉత్సవాలు శాలివాహనశక ౧౧౨౫ రుధిరోద్ధారి సంవత్సర ఆశ్వియుజ పాడ్యమినుంచి ప్రారంభమయ్యాయి. ఓరుగల్లునగరంలో కాకతమ్మ ఉత్సవాలకు ఆంధ్రదేశం అన్నివిషయాలనుండీ, లక్షలకొలది జనం వచ్చిపడతారు. ఆసమయంలోనే ఏకవీరాదేవి ఉత్సవమూ జరుగుతుంది.

కాకతమ్మ కాకతీయులకు కులదేవత. కాకతీయ బొట్టభేతరాజు కాలానికే కులక్రమానుగతమైన ఈ గాథ ప్రచారంలో ఉంది. కాకతమ్మగాథ ఆ దసరాపండుగలకు ప్రతిరోజూ మహారాజుల నగరంలో పాడుతూ ఉంటారు.

కాకతీదేవి పురాణకాలంనుంచీ కాకతీయ గణానికి కులదేవత. కాకతీయ గణం ఆర్యక్షత్రియ గోత్రాలలో ఒకటి. ఈ గణం వేదకాలంనుంచీ ప్రసిద్ధి కెక్కింది. ఆ పురాతనకాలంలోనే కాకతీయగణం ఆంధ్రదేశానికి వచ్చి వారి దేశతన ఆంధ్రదేశంలోనూ నెలకొల్పారు. ఆ దేవతను కొలుస్తూవచ్చిన ఒక దుర్జయు శ్చత్రి నువంశం శాలివాహనుల కాలంనుంచీ కాకత్య వంశంవారై చాళుక్యుల కాలంలో సబ్బిసాహర మండల ప్రభువులయ్యారు. తూర్పు పశ్చిమ చాళుక్య రాజ్యాల మధ్యస్థమైన ఈ మండలం ఒకసారి వీరికి, ఒకసారి వారికి, ఇంకొకసారి కాంచీపుర పల్లవులకు సామంతరాజ్యంగా ఉండేది.

ఈ సబ్బిసాహర దేశంలో గోదావరీతీరంలో ఉన్న కొరవిదేశంకూడా ఉండేది. ఈ మండలానికి అనుమకొండ ముఖ్యపట్టణంగా ఉండేది.

బొట్టభేత మహాప్రభువు చిన్నబాలకుడై ఉన్న సమయంలో ఆయన తండ్రి అయిన ప్రోలమహారాజు దివంగతుడైనాడు. ఆ సమయంలో కాకతివంశ సామంతుడైన గాడయనాయకుని అన్న వచ్చి అనుమకొండను ఆక్రమించుకొన్నాడు.

ప్రోల మండలేశ్వరుని భార్య అవంగదేవి చిన్నకుమారుడయిన బొట్టభేత రాకుమారునితో పిల్లలమట్టి పోషోయి కాకతీయ సామంతుడైన విర్యాల ఎఱ్ఱనరేంద్రునికడ తలదాచుకొన్నది. ఎఱ్ఱనరేంద్రుడు కాకతీయవంశం అంటే మహాభక్తికలవాడు. అతడు వెంటనే సైన్యాలు పోగుచేసుకొని, అప్పుడు కొఱవిదేశంలో ఉన్న గాడయనాయకుని అన్న కామయనాయకుని ఎదిరించి, మహాయుద్ధంచేసి, విజయం పొంది బొట్టభేతనికి తిరిగి కొఱవిదేశం సమర్పించాడు. ఇంతటో ఎఱ్ఱన చనిపోయాడు. అతని భార్య కామమసానిదేవి పల్లవచక్రవర్తి కడకు బొట్టభేతని తీసుకువెళ్ళి సమస్తమూ పల్లవ చక్రవర్తికి నివేదించింది. బొట్టభేతడప్పుడు పదునాలుగేండ్ల బాలుడు. అప్పటికే అతని పరాక్రమం కథలు

చెప్పుకుంటున్నారు. ఆ బాలుణ్ణి చూచి పల్లవ చక్రవర్తి భాస్కరవర్మ ఆనందించి ఏబదివేల సైన్యం భేతనికి ఇచ్చినాడు.

భేతభూపతి కామమసాని కుమారుడు నూరనాయకుడు మొదలయిన నేనాపతులతో గూడి అనుమకొండ ముట్టడించాడు. గాడయనాయకుడు అనుమకొండ ఆక్రమించి ఉన్నాడు. బొట్టభేతడు ఎన్నాళ్ళు ముట్టడి జరుపుతున్నా అనుమకొండకోటను పట్టలేకపోయాడు. అప్పు డనుమకొండలో వెలసిఉన్న తన కులదైవతము కాకతమ్మను ప్రార్థించి బొట్టభేతడు తనతో ఉన్న ఆ తల్లి పూజా విగ్రహాన్ని పూజించి తన తల పూర్ణాహుతి ఇవ్వబోతే, అదేవి ఆకాశవాణిగా 'నాయనా వీరభద్రతటాకం ప్రక్కన బురుజును రేపు తాకవయ్యా విజయం లభిస్తుంది' అని పలికినదట.

బొట్టభేతడు తన తల బదులు వేయి నారికేళాలు పూర్ణాహుతి ఇచ్చి, మరునాడు కాకతమ్మ చెప్పినచోట బురుజును కోటగోడను అతి ఉధృతంతో తాకి నాడట. పనిఘడియలు యుద్ధం జరుగగానే ఆ కోటగోడ పెళపెళ విరిగి పడి పోయిందట. ఆ దారిని బొట్టభేతడు అనుమకొండ కోటలో జొరబడి గాడయను యుద్ధంలో హతమార్చినాడట.

కాకతమ్మ గాథలు ఈలా ఎన్నో ఉన్నాయి. గణపతిదేవచక్రవర్తి పెద తండ్రి రుద్రమహారాజు కలలో కనబడి కాకతమ్మ రాజధాని అనుమకొండనుండి ఇంకో నూతన స్థలానికి మార్చుమన్నదట. 'ఆమె ఎక్కడ వెళుతుందా' అని చూస్తూఉంటే, అనుమకొండకు కొంతదూరంలో ఒక కాపు దున్నుకుంటూ ఉండగా నాగేటి చాలులో అమ్మవారి విగ్రహం ఒకటి దొరికిందట. అక్కడే ఉన్న గొల్లసానికి కాకతమ్మ పూని 'నేను కాకతమ్మను, నాకు గుడి కట్టండటో' అని ఊగిసలాడిపోయిందట. రుద్రమహారాజు వెంటనే ఆమె కక్కడ గుడి కట్టించి, అక్కడే కోట కట్టించాడట. ఆ కోటమధ్య ఒంటిశిల కొండ ఉండడం వల్ల 'ఏకశిలానగరం' లేక 'ఓరుగల్లు' అని పేరు వచ్చింది.

అది మహాపట్టణమై కాకతీయ చక్రవర్తుల నూతన రాజధాని అయినది. కాకతమ్మతోపాటు ఏకవీరాదేవి గుడికూడా ఆ పక్కనే ప్రతిష్ఠ చేయించాడు రుద్రచక్రవర్తి.

ఆ దసరా మహోత్సవాలకు కాకతిమహాదేవి విగ్రహానికి బంగారుతోడుగు తోడుగుతారు. వజ్రవైదూర్యాది రత్నాలు పొదిగిన భూషణాలు పెడతారు. వైలపాడుగు చీరలు కట్టుదుగు, కంచుకాలు తోడుగుతారు. దినానికొక వాహనం చొప్పున ఆమెను రాత్రి అంతా మేళతాళాలతో, నర్తకీమణుల నాట్యాలతో ఊరేగిస్తారు. దేశ దేశాలనుండి అనేక విచిత్ర వస్తువులను కొనివచ్చి విపణి ఏర్పాటు చేస్తారు. కోనేరు స్నానాలాడి భక్తులు, భక్తురాండ్రు అమ్మవారికి పూజలు చేస్తారు.

ఆ మహోత్సవాలకు రుద్రదేవ మహారాజుకూడా వస్తూ ఉండేవారు. ఆమె

స్వయంగా పూజచేస్తూ ఉండేవారు. ఆమె మనస్సులో ఉన్న ఆలోచనలకు అంతులేదు. పూజచేస్తూ అమ్మవారిముందు ఒక దంతపీఠంపై అధివసించి 'తల్లీ! నా కర్తవ్యం ఏమిటమ్మా?' అని ప్రశ్నిస్తూ ఉండేది.

ఆదినాల్లో ఆమె మనస్సుకు నిలకడలేదు. 'చాళుక్య వీరభద్రుని వివాహ మాడడమా, లేక బ్రహ్మచారిగా గడపడమా' అనే ప్రశ్నకు ఈ రెండేళ్ళన్నర నుండి ప్రత్యుత్తరం లేదు. చూస్తూచూస్తూ ఉండగా రెండేళ్ళన్నర గడచి పోయింది. తండ్రిగారు మాట్లాడరు. శివదేవయ్యమంత్రి 'ఏమి ఆలోచించారు' అని ఎన్నోసారు అడిగినారు.

౨

చాళుక్య రాజకుమారుడు వీరభద్ర ప్రభువు, కాచనామకుని గోనగన్నా రెడ్డి ఏనుగుపైనుండి ఉరిజేసి క్రిందకులాగి చంపిన వెంటనే సైన్యాలతో మేడి పల్లిపోయి ఆ నగరాన్ని ఆక్రమించుకొని రెండేండ్లయినది. జాయపసేనాని మధుమావతీ దేవితో సంగమేశ్వర తీర్థసేవావ్యాజమున నేగి లకుమయారెడ్డి సైన్యాలను ఓడించి వానిని నాశనంచేశాడు. గన్నారెడ్డి మాయచేసి తన పిన తండ్రి లకుమయను పట్టుకొని, శివదేవయ్య మంత్రికడకు పంపెను. ఆయనను తన నగరిలోనే ఉంటూ, శివభక్తుడై కాలం గడపవలసిందని రుద్రదేవ మహా ప్రభువు హెచ్చరించారు. గన్నారెడ్డి పందిభూపాలాది రాజద్రోహ సామంతు లను అనేకులను అణచినసేను.

గోనగన్నయ్య కాచనాయని నాశనం చేయడంతోనే ఊరకొనక, కాచ నాయకునికి సహాయం చేయడానికి సిద్ధపడ్డ కాళింగాంధ్రుల పయికి ఎత్తిపోయి వడ్డాది దగ్గర వారిసైన్యాలను మూడు వైపులనుండి పొదివి చాతకేషుల్ని కూడా విడవకుండా నాశనం చేసినవాడాయెను.

ఆతర్వాత గన్నారెడ్డి తన కోటకు పోయినాడు. ఆ కోటను పట్టుకోవాలని ఎంతమందో ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. ఆ ప్రయత్నం చేసేవారిలో హరి హరదేవ మురారిదేవులు ముఖ్యులు. హరిహర మురారిదేవులు అతి రహస్యంగా లకుమయారెడ్డిని ఓరుగల్లులో కలుస్తూనే ఉండిరి. లకుమయారెడ్డి ఆ కారణంగా తన ఓరుగల్లు నిర్బంధ వాసము తన మేలుకొరకే వచ్చిందని సంతోషించినాడు.

గ.రాష్ట్రమినాడు ఊరంతా మహోత్సవమై సకల జేవలోకాలు భూమికి దిగివచ్చి, ఓరుగల్లు అమితోత్సాహాన తాండవించిపోయింది. ఆ మహోత్సవ సమయాన రాత్రి కాకతిదేవిని బంగారు సింహవాహనంమీద నగరం అంతా ఊరేగించారు. ఆ ఊరేగింపులో మండలాధిపులు, సేనాపతులు మొదలగువారెందరో పాల్గొన్నారు. రుద్రదేవమహారాజు భద్రగజాగోహణంచేసి కొంత దూరం ఊరేగింపులో పాల్గొన్నారు.

గోన గన్నారెడ్డి

రాత్రి అరయానం దాటినంతట మహారాజు, మండలేశ్వరులు, సేనాపతులు ఎవరి ఇళ్ళకు వారు పోయి తెల్లవారి స్నానాదికాలు నిర్వహించుకొని మహానవమి ఉత్సవానికి కోటలోకి వస్తారు. ఆ మహారాజు తర్వాత వెళ్ళిపోయిన పామంతులలో గోన లకుమయారెడ్డి మొదటివాడు. తరువాత ఒక్కొక్కరుగా అందరూ వెళ్ళిపోయినారు. ఆ తెల్లవారుగట్ల కాకతమ్మ గుడిబైట వీధిప్రక్క అక్కడక్కడ ఇరువదిమందియు, నల్లరు మనుష్యులు వీధి మండపంలోనూ చేరారు.

గుడిలో అయిదారు దీపాలు మినుకు మినుకు మంటున్నాయి. గుడిలో, గుడి ఆవరణలో, గుడిబైటా వెలిగించి ఉంచిన కాగడాలన్నీ ఆరిపోయినవి. కొన్ని లక్షలమంది జనులు ఉత్సవంలో పాల్గొంటున్నారు. ఉత్సవమంతా కాగడాలే. అముదము కాగడాలు, కొబ్బరి కురిడీ కాగడాలు, నేతి కాగడాలతో నగరం అంతా పగలెంది. కాని కాకతీదేవి గుడి దగ్గర మాత్రం కటిక చీకటి. ఆ మండపంలో చేసేది గోన లకుమయప్రభువూ, హరిహరదేవుడూ, మురారిదేవుడూ, లకుమయ మంత్రి రుద్రయామాత్యుడునూ.

“మనం అతి కష్టమీద కలుసుకొన్నాము. ఈ మధ్య రహస్యచారులను, పెట్టి ప్రసాదాదిత్యుడు అతిజాగ్రత్తగా ఉంటున్నాడు. నేను కదిలితే ఆ విషయం ప్రసాదాదిత్యునకు వెలుస్తుంది. ఈ దినం పుణ్యదినం. అందుకనే కాకతమ్మ గుడే మనకు అనువైన ప్రదేశమైనది. మీ నగరి చుట్టూ కూడా ప్రసాదాదిత్యుడు రహస్య చారుల్ని కాపుంచి ఉండాలి. ఎప్పుడు తాము ఈ సింహాసనం ఆక్రమించుకొంటామో అని ఎదురు చూస్తున్నాము, మేమంతా” అని హరిహర మురారులతో లకుమయారెడ్డి అన్నాడు.

హరిహరదేవుడు :- గోన ప్రభూ! మీరంతా మా పక్షాన పనిచేయడం మాకు లక్ష వీనుగుల బలంగావుంది. మేము యాదవ మహాదేవరాజుకు వేగు పంపించినాము. తమ తండ్రి కృష్ణభూపతికి ఆవసానకాలం సమీపించినదనిన్నీ, తమ తండ్రిగారి మూలంగా తాము ఓరుగల్లుపైకి ఎత్తి రావడానికి వీలు కలగడం లేదనిన్నీ, తమ తండ్రి పరమపదాగోహణ చేయగానే తాము ఇదివరకే సర్వసైన్య సన్నాహంతో ఉండడంచేత, వెంటనే బయలుదేరివచ్చి ఓరుగల్లు ముట్టడించి తీరుతామని, రుద్రమ్మనూ గణపతినీ హతమాడ్చిన వెనుక తమకు తొమ్మిది కోట్ల మాడల ధనం ఇవ్వవలసి ఉంటుందనిన్నీ మాకు యాదవమహాదేవరాజు వేగు పంపించారు.

లకు :- మేముకూడా వేగు పంపించి ఉంటిమి. ఈ రుద్రయామాత్యుల వారే మహాదేవరాజుకడకు వేగు తీసుకువెళ్ళి తిరిగి వస్తూఉంటే దారిలో ఆ రాక్షసుడు పట్టుకొని బందీచేసి తీసుకువెళ్ళిపోయినాడు.

మురారిదేవుడు :- ఎవడా రాక్షసుడు?

రుద్రయామాత్యుడు :- వారి ఎవరున్నారు ప్రభూ? గన్నయ్య! నన్ను బందీగా పట్టుకువెళ్ళి ఏమీ బాధపెట్టనూలేదు. రహస్యములు అడగనూలేదు.

హరిహర :- ఎవడండీ ఈ గజదొంగ ?

రుద్ర :- మా ప్రభువు వారి అన్న కొమారుడు. ఆ ప్రభువు పేరూ, పవిత్ర మైన గోనవంశం పేరూ కళంకంచేస్తూ పుట్టుక చక్కావచ్చాడు.

మురారి :- వీడికి గజదొంగ అని పేరు సార్థకమే! నిమ్మది నిమ్మదిగా మనలో చేరిన సామంతుల నందరినీ చావగొడుతున్నాడు. వాళ్ళ దగ్గర ధనం దోస్తున్నాడనుకోండి!

లకు :- అది వాడు చేసిన మంచి ఎత్తండీ! వాడు దోచడానికి చక్కనివీలు. ఏవో అనుమానాలున్న ప్రభువును చూస్తాడు. ఆ ప్రభువుమీదకు వెళ్ళి విరుచుకు పడతాడు.

హరిహర :- ఎంతయినా చక్కని యుద్ధంచేస్తాడు. ఆ నేర్పు తండ్రి పిన తండ్రుల పోలికలనుబట్టి వచ్చిఉండాలి.

రుద్ర :- ఏమి నేర్పులెండి. దొంగతనాలు చేసేవారు మొదట సులభంగా బళ్ళు దోచుకుంటారు. మనుష్యునికి ఉండే సాధారణపు ఆశ్రద్ధ దొంగకు మంచి వీలునిస్తుంది. అలాగే నాయకుల ఆశ్రద్ధ ఈ దొంగకు అదనయింది. రహస్య వర్తనం కెండవబలం దొంగకు రాత్రిబలం అన్నట్లు. ఇక రమ్మనండి. ఈయన గారి కృత్రిమాలన్నీ ప్రతివానికి తెలిసిపోయాయి. మగవాడైతే బరిమీదపడి యుద్ధం చెయ్యాలి.

హరిహర :- తాము చెప్పింది నిజమే మంత్రి! ఈ రాజ్యాధిపులంతా, నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు గజదొంగను ఈ దేశాన విచ్చలవిడిగా తిరుగనిస్తున్నారు. ఏలా తిరుగనిస్తున్నారు? అదీ నాకాశ్చర్యం.

రుద్ర :- సామ్రాజ్యం దర్బలం కావడమే ఇంతకూమూలమనుకోండి. ప్రజలెవరికీ ఆడది రాజ్యంచేయడం ఇష్టంలేదు! ఆవిడ సామంతులకు మాత్రం ఇష్టమౌనీమిటండి? వారూ అదనుకోసం చూస్తూన్నారు మహారాజా!

లకుమయ్య :- శివదేవయ్య అసాధ్యుడు. ఎవరైతేనేమి? తను చేసే ఎత్తు గడలకు సహాయంచేస్తేసరి! తన అవసరం తీరిన తరువాత ఆతన్ని హతమారుస్తాడు.

హరిహర :- లకుమయ్య మహారాజా! మీ అన్నగారి కుమారుడని ఇంత కాలమూ సందేహించాము. ఇక ఆ గన్నయ్యను నాశనంచేసే ఎత్తు ఎత్తుదాము.

రుద్ర :- మా మహారాజుగారికీ అందుకు అభ్యంతరములేదు. అయితే నా మనవి, మనం చేసిన పెద్ద ఎత్తుగడ నెగ్గితే, ఈ దొంగను నాశనం చేయడం ఎంత సేపు అని. జాయప మహారాజు మా సైనాన్ని నాశనం చేశాడని అనుకుంటున్నారు. అది వట్టిమాట. ఈ దినాన వర్ధమానపురం పట్టుకోవాలంటే పది లక్షల సైన్యం వెళ్ళాలి!

మురారి :- మహారాజా! మీరు వెంటనే ఈ నగరం వదిలి పారిపోయే వీలు కొరకు మేము అన్ని మార్గాలూ సిద్ధం చేస్తున్నాము. మా సైన్యమూ వృద్ధి అయినది.

అకుమయ :- అవును. మనకు సర్వవిధాలా సహాయంచేస్తామని ఒక రహస్య మైన పేగు వస్తూవుంటుంది. వారు ఎవరో తెలియలేదు!

హరిహర :- ఆ పురుషుడెవరో నాకు గ్రాహ్యం కావటంలేదు.

అకు :- చోడోదయుడు పూర్తిగా మనపక్షమే చేరినాడు. మధురపాండ్య మహారాజో, చోడమహారాజో అయి ఉంటాడని నా ఉద్దేశం. కలింగ భూపతి కాదు. మేడిపల్లి కాచయ నాకును విషయంలో వారు బయలుపడినారు. ఈ వార్త దక్షిణాన్నంచే వస్తున్నదండీ!

అకుమయ :- అదే మా ఆనుమానమున్నూ!

3

శ్రీ మల్యాల కుప్పసానమ్మ దేవేరి రెండేండ్లక్రిందనే బుద్ధపురం వెళ్ళి పోయింది. శివదేవయ్య మంత్రి ఆలోచన ప్రకారం అన్నాంబికాదేవిని, రుద్ర మాంబాదేవి అంతఃపురంలో ఉంచి, కుప్పసానమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

ఆవల తల్లిదగ్గరనూ ఉండక, ఈవల తాను ప్రేమించే వీరుని ఆక్కగారి కడనూ ఉండక, రుద్రమదేవి అంతఃపురంలో ఉండడానికి అన్నాంబిక కొంచెం బాధపడింది. కాని, రుద్రమాంబికాదేవి ప్రేమచవిచూచి, ముమ్మడాంబిక అపేక్ష కడుపారగ్రోలి ఆమె చివరకు రుద్రాంబ నగరిలో ఉండడానికి ఒప్పుకొన్నది.

దుర్గాష్టమి కాకతమ్మ ఊరేగింపుకు రుద్రాంబతో పాటు పురుషవేషం జేసుకొని అన్నాంబిక తానున్నా పట్టపుటేనుగుపై ఊరేగి తిరిగి నగరు చేరింది. వారిద్దరూ మాత్రమే ఉన్నప్పుడు అక్కా చెల్లెళ్ళుగా పిల్చుకొంటున్నారు. రుద్రాంబ నిజంగా అన్నాంబికా రాకుమారిని ఒక్క నిమేషం వదలి ఉండలేక పోయింది. ఏవిషయం తాను ఆ బాలికతో చర్చించినా ఆమెకూడా చదువు కున్నదే అయి ఉండడంచేత, ఇద్దరకూ ఎంతో గాఢంగా చర్చసాగేది.

ఒకనాడు కావ్యవిషయం వచ్చేది. రసము ముఖ్యమా, ధ్వని ముఖ్యమా, రీతి ముఖ్యమా అనే చర్చ వచ్చేది. అలంకారానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఈయ కూడదని ఒకరంటే, ఇవ్వాలని ఒకరనేవారు. వారి వాగ్వాదాలలో ముమ్మడమ్మ చేరేది. ముమ్మడమ్మ ఒకసారి రుద్రమతో చేరితే, పెక్కుసార్లు, అన్నాంబికతో చేరేది. ఆనందానికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చేవారు అన్నాంబికా ముమ్మ డమ్మలు. ఒక్కొక్కప్పుడు రుద్రాంబ భావానికీ, రసానికీ ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చి వాదించేది. ఆ సమయంలో అన్నాంబికా ముమ్మడమ్మలు రీతి, ధ్వని ఎక్కువ అని వాదించేవారు. వ్యాకరణం, తర్కం, వేదాంతం, గణితం, అన్నీ వారి ఛాదనలలో నాట్యంచేస్తూ ఉండేవి. మగ సిద్ధాంతాలను చర్చించేవారు. అన్నాంబికా, రుద్రాంబలుమాత్రమే ఉన్నప్పుడు, అన్నాంబ తన హృదయం అంత రుద్రాంబకు ప్రస్తుతం చేసింది.

అన్నాంబిక :- ఒక్కచూపులో హృదయం అర్పించుకోడం సంభవమా అక్కా?

రుద్రాంబ :- ఓసి వెళ్లిపిల్లా! ఒక్కచూపులో, ఒక్కమాటలో, ఒక్క వినికిడిలో హృదయం అర్పించుకోవడం సంభవమే! కొన్నివిశు కలిసిమెలిసి ఉన్నా, స్త్రీ పురుషులలో స్పందనం ఏమీ కలగకపోవచ్చును.

అన్నాం :- ప్రేమ అనేది ఏమిటి? ఒక స్త్రీ పురుషునికోరడం, ఒక పురుషుడు స్త్రీని కోరడమేకాదా?

రుద్రాం :- ఓయి చెల్లీ, అది కామం అవుతుంది. ప్రేమ ఎట్లా అవుతుంది? స్త్రీకి తన పురుషుడు భర్త అవడానికి సావకాశం లేకపోయినా, ఆమె జీవితానికి, ఆ పురుషుని జీవితానికి పరమపవిత్ర సంబంధం ఏర్పడిపోతుంది.

అన్నాం :- జీవితానికి జీవితానికి ఈ ప్రేమసంబంధము వేరవుతుందా లేక ఎన్నోరూపులతో ఆ పురుషుడే తిరిగి తిరిగి ఉద్భవిస్తూ ఉంటాడా?

రుద్రాం :- చెల్లీ, ఇవన్నీ గడ్డుప్రశ్నలు. తర్కప్రకారం ఆలోచిస్తే, ఈ కారణాలారేవు, ప్రేమలారేవు!

అన్నాం :- ఉన్నవి?

రుద్రాం :- ఆత్మే! ఆత్మలన్నీ ఒక్కటిగదా! అలాంటప్పుడు ఒక ఆత్మ ఇంకో ఆత్మను ప్రేమించడం అనేది లేదుకాబట్టి సుపూర్ణజ్ఞానం లేనివారికే భౌతికమైన ప్రేమవాదన.

అన్నాం :- అక్కా! నా వివాహం ఏర్పాటుచేసిన దినాన, ఒక పురుషుణ్ణి చూచాను. ఆ చూచినది మూడు నాలుగు క్షణికాలుమాత్రం. 'ఆ పురుషుని కోరకే నేను జన్మపెట్టినది' అని నా హృదయానికి తట్టినది. నాకా వివాహం కాదని, ఆ పురుషుడే నాభర్త అవుతాడని నాకు తొలకరిమెరుపులా తలొక్కుకుంటోంది. ఆ వివాహం జరుగలేదు.

రుద్రాం :- ఆ పురుషుడే నీభర్త అవుతాడు.

అన్నాం :- అక్కా! వేళాకోళం వద్దండీ!

రుద్రాం :- ఓసి వెళ్లిరిల్లీ! నీతోడనా వేళాకోళాలు? నాకూ ఏదో అనుమాన రహితమైన భావం హృదయానికి తట్టింది.

అన్నాం :- ఆ పురుషుడే మొదటిసారి వివాహం తప్పించాడు.

రుద్రాం :- రెండవసారి ప్రధానమూ తప్పించాడు. నీరహస్యం. నేను గ్రహించలేదనుకున్నావా? అతడు గజదొంగ! ఇది నీలోదాగిఉన్న మనోవ్యధ! అందుకనే నా సేనాపతులకూ, సైన్యాలకూ ఆ గజదొంగను ఏవిధంగానూ బాధించక బందీగా పట్టుకోవలసిందని ఆజ్ఞయిచ్చాను.

అన్నాంబిక రుద్రాంబ మాటలు వినగానే ఎంతో సిగ్గుపడింది. ఒకసారి అనందంలో మునిగిపోయింది. ఒకసారి గజగజ వణికిపోయింది. ఆ వీరుడు గజ

దొంగయ్యే ఈలా అందరికోపాని? గురి అవడమా? దేశాలు దోచుకుంటున్న మనుష్యునిపై తన మనస్సు లగ్నమైందేమి? ఆతనిపై అందరూ కత్తిగట్టితే ఇంక ఆయన ఏలాంటి అపత్తులూ పడిపోవునో?

ఆయన పట్టుబడెనా! ఎంత అవమానం? ఆ అవమానంల ఏమి వెపరీశ్యాలు సంభవించినో? అన్నాంబిక మానంవహించి, కంటినీరు తిరుగుతుండగా క్రుంగిపోయి కూర్చుండుట చూచి రుద్రాంబ 'తల్లీ లోకంసంగతి ఆశువారికి ఏమి తెలుస్తుంది. వారికి తెలిసున్న కొద్దిలోకము పుట్టెల్లా, అట్టిలాను! అందులో రాజవంశాలవారికి భారే సర్వలోకమూ! ఇంత చిన్నతనంలో నీకెన్ని మనోవ్యాకులరాలు వచ్చినాయితల్లీ! నీమనస్సులో చీకాకులేమీ పెట్టుకోకు లే! ఈశరత్కల బ్యోత్సా సమయంలో ఈలా కూర్చోడం ఎందుకు? కాకతమ్మ తల్లిని ప్రార్థించు, మనస్సు నిర్మలంచేసుకో. అన్నీ ఆ దేవికే అప్పజెప్పు. ఆమె చిక్కబరుస్తుంది' అని ఆనునయించింది.

వారిద్దరూ మహానవమిరాత్రి అంతస్తులు గడిచి ఉప్పరిగమిదకు బోయారు.

శారదాకాశంలో చిన్నచిన్న మేఘాలు, కలయికలేని భావాలులా అక్కడక్కడ తేలుచున్నవి. వెన్నెలమాత్రం మల్లెపువ్వులా, పాలసముద్రంలా అన్నాంబికా రుద్రాంబికల నవ్వులా, మధురంగా పరీమళపూరితమై విశ్వం అంతా నిండిఉంది.

ఆ వెన్నెలను సర్వాంగాలతో ఆస్వాదిస్తూ ఆ చెలులిద్దరూ ఉప్పరిగమిద ఒక రత్నకంబళిపై ఆసీనులై, ఏదో మాయాప్రపంచంలోకి వెళ్ళినట్లు ఉప్పొంగి నారు.

ఆ వెన్నెల సంగీతము పాడినట్లయి, ఆ వెన్నెల కాకతమ్మ చల్లని చూపులై ప్రసరించిపోయినది.

౪

వెన్నెలలో కూరుచున్నవారు ఈలోకమే మరచిపోతారు. దసరా దినాలలో వానలు కురియడం ఆంధ్రదేశంలో ఎక్కువ. ఆంధ్రబాలిక లా దినాలలో బొమ్మలపండుగ చేసుకుంటారు. ఆంధ్రబాలురా పదినాళ్ళు వీరవిద్యాభేలనాలలో ఉద్విఘ్నపోతారు. ప్రతిఇంటా పండుగే. అనాటి ఆంధ్రదేశంలో ఈ నవరాత్రి, దీపావళి, సంక్రాంతి, శ్రీరామనవమీ పెద్దపండుగలు. ఆంధ్రబాలికలు ఈ నవరాత్రి ఉత్సవాలలో బొమ్మలు చిత్రవిచిత్రరీతుల అలంకరించి ఇరుగుపొరుగు బాలికలను పేగంటానికి పిలిచి, బొమ్మలకు హారతులిచ్చి, నృత్యగీతాది విశోదాలర్పించి, శక్తికొలది పుణ్యస్త్రీలకు బహుమతు లందిస్తారు.

గణపత్యుద్ర మహారాజులవారి దేవేనుల నగరాలలో గణపాంబాదేవి బాల్యమున ఈ ఉత్సవాలు బాగా జరిగేవి. ఈ ఏడు పెళ్ళిరాని బాలిక అయిన

అన్నాంబిక ఉండడంచేత రుద్రదేవి బొమ్మలపండుగ తలపెట్టింది. ఈ పండుగకు నెలదినాలనుండి రాజోద్యోగులు దేశదేశాల సాలభంజికలు, విగ్రహాలు, చిత్రాలు, విచిత్రాలు, విశోదాలు, కర్రబొమ్మలు, మట్టిబొమ్మలు, కొమ్మబొమ్మలు, బంగారపుబొమ్మలు, వెండిబొమ్మలు, దంతమంజూషలు, కీలుబొమ్మలు రాచనగరిలో తెచ్చివేసినారు.

దక్షిణాదినుండి దంతపుబొమ్మలు, ధరణికోటనుండి పాలరాతి విగ్రహాలు, నతవాటి సీమనుండి కట్టబొమ్మలు, సిందవాడినుండి ఎఱు చందనపుబొమ్మలు, గాంగవాడినుండి మంచిగంధపుచెక్క బొమ్మలు, కళింగమునుండి కొమ్మబొమ్మలు, ఉత్తరాదినుండి ఇత్తడిబొమ్మలు, ఆంధ్రదేశము నందంతటినుండి చిత్రలేఖనములు వచ్చినవి. చీనా, సువర్ణ, యవ, మలయ నీవీపాలనుండి లక్కబొమ్మలు మోటుపల్లిలో దిగుమతి అయినవి. భారతావనిలో ఏదేశంలో ఏపనులు ప్రసిద్ధికెక్కినవో అవన్నీ వచ్చినవి.

ఒక మహామంజిరమందు శిల్ప లీ విచిత్రమైన వస్తువులన్నీ అలంకరించి నారు. ధూపకరండాలనుండి ధూపాలు వస్తున్నవి. ఆకాశంలోని నక్షత్రాలులా దీపాలు వేనకువేలు మిరుమిట్టాడుతూ, ఆ మందిరంతంతా స్వర్ణలోకం చేశాయి.

ఆవైపు శివలీలలు, ఈవైపు విష్ణులీలలు, ఈవల పురాణగాథలు. ఇవన్నీ ఆంధ్రదేశానికి జీవితఘట్టాలు. అక్కడక్కడ నరకీమేశం, ఇటు రాజసభ, అది సుధర్మ, అల్లదిగో ఆంధ్రగ్రామం ఒకటి. ఆ ఇళ్ళన్నీ బొమ్మలే. ఇళ్ళలో నుంచి రైతులువచ్చి పొలాలకు పోతున్నారు. అదే గ్రామసభ. అది గ్రామంలోని పశువులుమేసే బతులు. ఈ నూతిలోనుంచి నీళ్ళు తోడుకుంటున్నారు. అక్కడ పొలం దున్నుతున్నారు.

ఓరుగల్లు నగరంలో పెద్ద కుటుంబాల స్త్రీలు, బాలికలూ అందరూ పేరంటానికీ ఆహూతులైనారు. సాచుంకాలం ఇరువది ఘడియలు కొట్టినప్పటినుండి పేరంటాండ్రు రుద్రదేవి రాజనగరుకు రథాలమీద, అందలాలమీద విచ్చేసినారు. వారు కట్టకున్న పట్టుచీరలు, వారు ధరించిన రత్నాల, ముత్యాల భూషణాల వెలుగులు మిలమిలలతో, జలజలలతో, తళతళలతో ఆమందిరమంతా నిండిపోయాయి.

రుద్రదేవి బాలికగా వారికందరికీ ప్రత్యక్షమగుట అదే మొదటిసారి. ఎంత ఆందమైనది! ఆమెఫలము ఎంత విశాలమైనది! ఆమెకన్నులలో సహస్ర పత్ర కమలాలు వికసించాయే! ఎంత తీయనికంత మీ రాజకుమారిది! సత్యభామ ఈలాగే ఉండేదా? ఈమెను ఈలా దర్శించడం ఎంతపుణ్యం చేసుకుంటే మనకు సంభవమైంది! శచీదేవి, లక్ష్మీ, సరస్వతి ఈలాగే ఉంటారుకాబోలు! ఇదివరకు ఊరేగింపులలో, మహాసభలలో దర్శించినప్పుడెప్పుడుగ సుందరుడగు బాలకునిలా కనపడి, ఈ రాజకుమారి, నేడు ఎంతతీవిగా, గంభీరంగా, సుందరిగా మనలను ఆహ్వానించింది! ఈలాంటి ప్రశ్నలు వేనకువేలు ఆనాడక్కడ

సమకూడిన ఆంధ్ర రాచభామలు, నియోగిమంత్రుల ఆంగనల, పండితవంశ సుందరాంగుల హృదయాలలో మెరుములు మెరిసిపోయినవి.

ఈ ఉత్సవం చేసేది ముగ్గురు కన్యలు. రుద్రమదేవికన్య, ముమ్మడమ్మకన్య, అన్నాంబికకన్య. ఈ విషయం ఆ దినాన అక్కడకు పేరంటం వచ్చిన ఆంధ్ర కులాంగన లందరూ గ్రహించారు.

ఒకప్రక్క నృత్యగీతవాద్యాలూ, ఒకప్రక్క తీయని ఆంధ్రయోషల పాటలూ ఆ మందిరమంతా లలితాదేవీ దివ్యమందిరాన్ని చేసినవి.

చెలికత్తెలు బంగారు పశ్చెరాల ముత్యాలు, వివిధ ఫలజాతులు, వివిధ పుష్పాలు, ఆకులు, వక్కలు, లవంగ, జాజికాయ, జాపత్రి, కన్నూరి, కుంకుమ, జవ్వాజి, పిస్తల, చార, ఆరోటు పప్పులు పట్టుకొని వెనుకరా గుద్రాంబ, ముమ్మడమ్మ, అన్నాంబలు వచ్చిన పేరంటాండ్రకు వాయి నాలిచ్చారు.

వేలకువేలు ఇతరస్త్రీ లా నగరిలో నిండిపోయినారు. వారందరికీ చెలులు రాచకన్నెలకు ఇచ్చిన వాయి నాలంటివే ఇచ్చారు. మంగళహారతులు పాడిన వెనుక ఎవరి నగరులకూ, ఇళ్ళకూ వారు వారు వెళ్ళిపోయినారు.

ఆ రాత్రి రుద్రాంబిక నగరిలోనే ముమ్మడాంబిక భోజనము చేసినది. ఆ వెనుక వారు కావ్యవిచారణ చేసినారు. ముమ్మడమ్మ తన నగరికి వెడలిపోయినది. ఆ వెనుక ఆ మహానవమీ కారదజ్యోత్స్నలో రుద్రాంబ, అన్నాంబిక ఉప్పరిగపై కూర్చుండి ఆ ఆమృతాల వెన్నెలలో మునిగి తేలుతూ ఏవేవో స్వప్న లోకాలలో విహరించడం ప్రారంభించారు.

వెన్నెలకూ స్వప్నాలకూ దగ్గరి సంబంధం. వెన్నెలలో స్వప్నాలు అమృత తుషారంలా, ముత్యాల రజనులా సుడులు తిరుగుతుంటాయి. ఆ స్వప్నాలు వెన్నెలలో తడిసి మత్తిలి, గాఢపరీమళ పూరితాలయి, మధుర రసోపేతాలయి హృదయము, మనస్సు, జీవితమూ నిండిపోతాయి. ఆ వెన్నెల అతి సున్నితంగా యోషల జీవితంలో ప్రసరిస్తుంది. సౌందర్యవతుల సౌందర్యము ఆ వెన్నెలలో మరింత సుందరమై లోకాల నావరిస్తుంది.

రుద్రాంబిక అన్నాంబికలు ఒక్కసారిగా తమ తమ కలలలోనుండి ఉలిక్కిపడి మెలకువపొంది పకపక నవ్వారు.

“అక్కా ఏమిటమ్మా! మీరు కలలు కంటున్నారు?”

“చెల్లీ! ఏమిటే నువ్వు స్వప్నాలలో మునిగిపోయినావు?”

౫

ఒక్క ఓరుగల్లులోనే కాకుండా సబ్బిసాహిర విషయమూ, పానుగంటి నిష్ఠయం, పిల్లలమఱి విషయం, మానువనాడు మొదలయిన అనేక దేశాలలో కాకతమ్మ ఉత్సవం ఎంతో ఆనందంతో ప్రజలు జరుపుతూ ఉండేవారు. ప్రజ

లకు కాకతమ్మ అయినా ఒకటే నుమ్మడమ్మ, మారెమ్మ, మాంచాలమ్మ ఎవరయినా ఒకటే. అమ్మవారికి దసరాలలో ఉత్సవం జరపడం భరతదేశాచారం.

బీదలు, సాదలు సాధారణ మనుష్యులు హీనదేవతలనూ, నాగరిక జనులు శక్తిని, ఉమను, కాళిని, పార్వతిని, లలితను, రాజరాజేశ్వరిని పూజించేవారు. వామాచారులు మధుమాంసాదులు అమ్మవారికి అర్పించి తాము నేవించేవారు. దక్షిణాచారులు, దాసిమ్మపళ్ళు, జపాకుసుమాలు, పంచామృతాలు అర్పించేవారు.

యంగయుగాలనుండి కాక్తేయమున్నది. ఉషోదేవ్యర్చన, మాతృపూజ, సావిత్రిర్చన, సురపూజ, దేవ్యర్చన వేదకాలంలోనే ఉండేవి. ఉపనిషత్కాలంలోనూ పరదేవతార్చన కద్దు. పురాణయుగంలో దేవీపూజ ఉచ్చస్థితికి పోయింది. బౌద్ధయుగంలో తార, పారమితపట్కార్చన, కైనులు భగవతీ విద్యార్చనలు చేసినారు. ఈనాటికీ తెలంగాణపు పల్లెటూళ్ళలో కాకతమ్మ పూజ బ్రతకమ్మ ఉత్సవంగా వెల్లివిరిసింది.

పిల్లలమర్రికి యోజనదూరంలోనున్న ప్రోలేశ్వరమనే గ్రామంలోను ఆబాల గోపాలమూ కాకతమ్మ ఉత్సవం చేస్తున్నారు. ఊరిమధ్య మట్టిచెట్టు క్రింద పల్లెలో పూలతో కాకతమ్మ విగ్రహమునుచేసి, తంగేటిపూలు, గొనుగు పూలు, గొబ్బిపూలు, ఇతర అడవిపూలు అమ్మవారిచుట్టూ పేరునూఉంటారు. ఏదినాని కాదినము బాలికలందరూ 'కాకతమ్మ నువ్వు బ్రతుకుదేవతవు, ఉయ్యాల జంపాల ఉయ్యాల!' అంటూ పాటలుపాడుతూ, ఏదినాని కాదినం కాకతమ్మను ఊరబావిలోనో, చెరువులోనో, వాగులోనో కలుపుతూఉంటారు.

దుర్గాష్టమినాడు ప్రతి కుటుంబము కాకతమ్మను ఊరేగిస్తూ ఊరిమధ్య ఉన్న దేవాలయందగ్గర చేరి నాట్యలాడుతూ, పాడుతూ బాలికలు, ప్రౌఢాంగనలు అందరూ బాజాభజంత్రీలతో అమ్మవారిని నీటకలిపేచోటికి పోయి, పాటలుపాడుతూ నాట్యానర్పి చివరకు బ్రతుకుదేవత కాకతమ్మలను నీటిపాలు చేస్తారు. తెచ్చిన ప్రసాదాలను అందరికీ పంచుతారు.

ప్రోలేశ్వరంలోనూ కాకతమ్మ ఉత్సవం దుర్గాష్టమినాడు అఖండంగా సాగినది. ఊరిలోని బాలికలు, ప్రౌఢలు, జరతలు చేరి కోలాహలముగా కాకతమ్మ ఉత్సవం చేస్తూఉండిరి.

ప్రోలేశ్వరంలో ఆ చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలకు దశగ్రామాధికారి ఉన్నాడు. అయిన కాశ్యపగోత్రీకుడైన మాచయమంత్రి. చెన్నాప్రగడ వంశీకుడు. మాచయమంత్రి చనువుకున్నవాడు, ఉత్తమకవి, శాంతచిత్తుడు. ప్రోలేశ్వర గ్రామములోఉండి దశగ్రామ సంఘాధ్యక్షుడై చల్లని కాకతీయధవళ వృత్తంక్రింద రామరాజ్యం నెలకొల్పినాడు.

గ్రామభూమి గ్రామ ప్రజలది. ప్రజలందరూ భూమినా పంచుకునేవారు; లేకసోతే పంటయినా సమంగా పంచుకునేవారు. రాజు కీయవలసిన ఆరవవంతు

గ్రామం పంటలోనే కేటాయించి, తక్కినపంట సమంగా పంచుకునేవారు. తిండికి కావలసిన పంట ఉంచుకుని, తక్కినపంట ఎగుమతికి పంపించేవారు.

ప్రతి గ్రామానికి గ్రామకంఠం-రాజభూమి ఉండేది. రాజభూమి గ్రామ ప్రజలు పయోగించుకొని తమపాలు పోగా తక్కినది ప్రభువునకు పంపేవారు. కొన్ని గ్రామాలకు సామాంతప్రభువు ఒకడు ఉండేవాడు. ఆ ప్రభువు తన మహామండలేశ్వరులకు, ఆయన చక్రవర్తికి కప్పం పంపించేవారు. సైన్యాలకు ప్రజలు సహాయాలు చేయవలసి ఉండేది.

కాకతీయ గణపతిరుద్రుడు సింహాచలమునుంచి కంచీవరకు, తూర్పుతీరము నుండి కుంతలదేశంవరకు రాజ్యం అంతా జయించి తనకు నమ్మకమున్న మండలేశ్వరుల, మహామండలేశ్వరుల ఆయా నాడులకు, విషయాలకు అధిపతులజేసినాడు.

మాచయమాత్యునకు దేశపరిపాలన, రాజనీతి అన్నీ ఖుణ్ణంగా తెలుసును. వైద్యవిషయంలో అంచేపేసిన చెయ్యి. చెన్నాప్రగడవారు, చాళుక్యమంత్రి హరితసగోత్రీకుడైన చెన్నయ్యమంత్రి కాలంనుండీ ఉత్తములైన వైద్యులు. ఆ మహాత్తమవిద్య చెన్నాప్రగడవారి కులవిద్య అయినది.

మాచయమంత్రికి ముగ్గురు కొమరితలు, ఇరువురు కుమారులు. కాకతీయ ఉత్సవానికి మంత్రిగారి భవనంనుండి ముగ్గురు బాలికలు కాకతీయను పట్టుకొని, మేళతాళాదులు ముందునడువ గణికలు నాట్యంచేస్తూ ఉండగా ప్రోలేశ్వరస్వామి గుడికి వెళ్ళినారు.

ఊరిలోని రాచవారైన రెడ్లు, బ్రాహ్మణులు, వర్తకులు, వ్యవసాయ దారులు అయిన ఆంధ్రవైశ్యులు, ఆంధ్ర శిల్పబ్రాహ్మణులు, కమ్మరివారి, మంగలివారు, గొల్లలు, చాకలివారు, కురువులు, బోయీలు, ఉప్పరులు ఆ ఉత్సవానికి దీవాలయంకడ చేరినారు.

బాలికలందరూ తీయని కంఠస్వరాల పాటలు పాడుచు, నాట్యంచేస్తూ ఉండిరి. వేళాళాళాలు, కేకలు, నవ్వులు ఆ ప్రదేశం అంతా ప్రతిధ్వనించి పోయినాయి. అవెనుక మేళతాళాలతో కాకతీయ బామ్మలను కొనిగోయినారు. ప్రోలేశ్వరముగ్రామం బైట ఉన్న ప్రోలసముద్ర మను బ్రహ్మాండమైన చెరువులో కాకతీయను ఓలలాడించారు.

అటువెనుక ఊరివారూ బాలికలూ తమతమ ఇళ్ళకు వస్తూఉండగా, మాచయమంత్రి పెద్దబాలిక పదునారేండ్ల ఈడుగల జవ్వని ఎదురుగా ఒక యువకుడు రావడం గమనించింది. ఆ బాలిక తల వంచేసింది. చిరునవ్వులు పెదవులపై కన్నులపై, బుగ్గలపై తాండవించిపోయినాయి.

పక్కనుండిచే అక్క అడుగు తడబడడం, అక్క ఏదో అయిపోవడం పెద్దచెల్లెలు గమనించింది. పదమూడేండ్ల ఆ బాలిక అక్క మొగంవైపుచూచి, ఇటునటు తల తిప్పి చూచింది. ఎదురుగా తమ్ముచూచి నవ్వుతూ అక్కనప్రగడ నడిచివస్తూ వున్నాడు. కవచంధరించి కరవాలం నడుముకు వేలాడుతూ ఉండగా,

చేత శిగస్తాణం ధరించి వచ్చే అక్కిన ప్రగడను సీతమ్మ కొంతనేప ఆనవాలు పట్టలేకపోయింది. ఆనవాలుపట్టిన పిమ్మట నాలుగేండ్ల ఈడుగల తన చెల్లెలు, కల్యాణిని చూచి, 'చెల్లాయీ! బావే! అక్కినబావ! దొంగబావ! ఎక్కడ నుంచి వచ్చాడు?' అని కేక వేసి, అక్కగారివంక గూచింది. అక్కగారు తన చేయి గట్టిగా పట్టుకొని 'అందరూ వింటారు నెమ్మగి' అని గుసగుసలాడింది. తలమాత్రం ఎత్తలేదు. సీతమ్మ మాటలకు పక్కనున్న ఆడవారూ, బాలికలూ అక్కినప్రగడ వైపుకు చూపులు మరల్చారు.

ఆడవారందరూ తన్ను తేరిపార చూడడం గమనించి, మోమునందు సిగ్గు ఉదయింప అక్కిన వెనుకకు తిరిగి విసవిస నడిచి వెళ్ళిపోయాడు. కామేశ్వరి తనకు కానున్న భర్తగారు ఆలా వెళ్ళిపోవడం తలవంచే నాలుమాపులు పరపి గమనించింది. ఈమెవిషయం ఆమెతోపాటు నడిచే కొందరు బాలికలు గమనించారు. 'ఓహో! అమ్మవారిని పూజచేసిన ఫలం ఇప్పుడే కనబడుతోందమ్మా!' అని ఒక బాలిక అన్నది. ఒక పుణ్యస్త్రీ 'అలా వసుందికాబోలు సిగ్గు' అన్నది. ఇంకొక ఇల్లాలు 'అవును. కాబోయే మగడువస్తే సిగ్గుపడక నాట్యం చేయమన్నావా కామేశ్వరిని?' అని తలతిప్పినది.

కన్ను గిలిపిస్తూ, కామేశ్వరిబుగ్గ గిల్లుతూ 'ఓయమ్మా! ఎన్నాళ్ళకు వచ్చాడు? మంచిదినానే వచ్చాడు. కాని వస్తూవస్తూ మూడుగడియలు ముందుగా ఎందుకు వచ్చాడుకాడు? కామేశ్వరి నాట్యంచేసే పరమాద్భుత సౌందర్యం చూచేవాడే!' అని వారి దగ్గరచుట్టమైన బిడ్డలతల్లి అన్నది. నారందరూ మాచయమంత్రి ఇంటికి చేరారు. సభాగృహంలో మాచయమంత్రి, అక్కిన ప్రగడా మాట్లాడుకుంటున్నారు. వారి కుశలప్రశ్నలూ, ప్రతివచనాలూ అప్పుడే అయినవి.

బాలికలూ, స్త్రీలూ లోనికి వెళ్ళిపోయినారు. 'బావా బావా పన్నీరు, బావను పట్టుకు తన్నేరు, వీశెడు గంధం పూసేయూ, వీధీ వీధీ తిప్పేరు' అంటూ సీతమ్మ లోనికి కలకల నవ్వుతూ పరుగెత్తింది.

మాచనమంత్రి చిరునవ్వు నవ్వుకొని, మళ్ళీ గంభీరుడై 'ఏమి అక్కినా! నువ్వొకదొంగ జట్టులోనేఉండి మా కుటుంబాలన్నీ తలెత్తకుండా చేస్తూ ఉండవలసిందేనా?' అని ప్రశ్నించాడు.

"ఏమి మామయ్యా! ఇప్పటికి ఆయిదేళ్ళనుండి మన గజదొంగలసైన్యం పెరిగింది, పెరిగింది. ఇప్పుడు మా ప్రభువూ ఒక రాజ్యం స్థాపించారు. మేము ప్రజలను దోచుకోలేదు. గ్రామాలు కొల్లగొట్టలేదు. రాజ్యాల పేరిట అరాజకం నింపినవాళ్ళను హత మార్చాము, హతమారుస్తున్నాము, హతమారుస్తాము. అది తప్పా!"

మాచన :- ఆయితే ఎందుకు మీ గన్నయ్య చక్రవర్తిని శరణు వేడరాదు?

అక్కిన :- మాకంత కర్మమేమి? మేమూ చక్రవర్తికి లోబడే ఉన్నాము. మేము చేసినదంతా ప్రజలను దోచేవారిని దోస్తున్నాము. దానిపల్ల అధర్మమేమి

కలిగింది? ఈ రెండేళ్ళనుండీ మా ప్రభువు చక్రవర్తికి కప్పం కట్టుతూనే ఉన్నవాడాయెను.

మాచన:- దోపిడీసాము కప్పమా? ఏ ధర్మశాస్త్రప్రకారం అవుతుంది?

అక్కిన:- (పకపక నవ్వుతూ) మామయ్యా! ధర్మశాస్త్రప్రకారం మా సాము 'దోపిడీసాము' అని ఋజువు చేయవలసినభారం నీది.

మాచన:- అందరూ అంటున్నాను.

అక్కిన:- అపవాదు ధర్మశాస్త్రంలో అనుమాన సాక్ష్యమే అవుతుంది.

మాచన:- అబ్బాయీ! నువ్వు ఉద్దండ పండితుడవు. నీతో నేను వాదించి నెగ్గగలనా?

అక్కిన:- నీ మేనల్లుణ్ణి కానా మామయ్యా? ఒక్కటిమాత్రం నమ్ము. ఇన్ని శాస్త్రాలు చదువుకొని, అక్కినమంత్రి మనుమణ్ణయి, మాచయమంత్రి మేనల్లుణ్ణయి, సోమయామాత్యుల కుమారుణ్ణయి అధర్మకార్యం ఒకటి చేయనని మాత్రం నమ్ము. అధర్మని కొలువులో ఉండను. నేను ద్రోహిని కాను. మా ప్రభువు రామచంద్రప్రభువు అవతారము. అంతకన్న ఎక్కువ నేను వాదించను. ఇక వచ్చినపని మిమ్ముల నందరినీ చూచి చాలాదినాలైనది. ఒక్కసారి అత్తయ్యను, మరదళ్ళను, మరదులను చూడాలనీ, దీవెన లిందుకోవాలనీ.

మాచన:- (కన్నులనీరు గిరున తిరిగితే, ఉత్తరీయాన తుడిచికొని) నాయనా! మీ ఆమ్మ ధైర్యమేమిటో చెప్పలేను, నీ విషయం ఏమీ అనుమానం లేకుండా ఎప్పటిరీతిగా ఆనందంగా ఉంది. కాని మీ తాతగారు నీ విషయంలో ఉగ్రుడై ఉన్నాడు. నీ పేరెత్తే మండిపోతారు. నీమీది కోపంతంతా నామీద చూపించారు. మీ నాన్న ఏదో నిన్ను తలుచుకుని విచారిస్తాడు. కోపంమాత్రం లేదు. మీ ఆమ్మ బావను గట్టిగా చివాట్లు పెడుతూ ఉంటుంది.

అక్కిన:- మా ఆమ్మ అచ్చంగా పార్వతీదేవి. నాన్నగారు తమ కుమారుడంటే అంత అనుమానం ఎందుకుపడాలి?

మాచన: అవన్నీ అలాఉంచు! కామేశ్వరిని చూచావా?

౬

ఉద్దండ పండితులను లెక్కచెయ్యని అక్కినప్రగడ సిగ్గునంది చిరునవ్వు మోమును ప్రఫుల్లంచెయ్యగా 'చూచాను మామయ్యా! బాగా చదువుకుంటోందా?' అని ప్రశ్నించాడు.

“అక్కినా! నీ భార్య చదువుకోదా! నీకు తగినభార్య కావద్దా? పంచ కావ్యాలు చదువుకుంది. అలంకార శాస్త్రాలు, వ్యాకరణమూ చదువుకుంటున్నది. తే! స్నానంచేసి సంధ్యావందనం చేసుకో.”

“ఊరిబయట వాగులో ముగించుకవచ్చాను. కాని మళ్ళీ స్నానం చెయ్యాలి.”

‘అమ్మగారూ, నీవా! బావకు స్నానానికి నీళ్లు తోడించమ్మా వంటలక్క చేత!’ అని మాచయమంత్రి కేక వేసినాడు.

నీతమ్మ ఈవలకు పరుగునవచ్చి ‘బావకు పన్నీరు తోడించా నాన్న గారూ!’ అంటూ అక్కినప్రగడవైపు తిరిగి, ‘రావగూ్య బావా! నీ సామగ్రి అంతా నీ సేవకులు కాబోలు పట్టుకువచ్చారు. మిక్కిలి బెల్లం పెట్టించాను. మహానుభావుడు! మా అక్క మాకే కనపడడం మానేసింది. పెళ్ళయి నాలుగేళ్ళయింది. ఇప్పటికీ రావడం అత్తింటికి, వహాపండితుడుగారూ!’ అన్నది.

మాచయమంత్రి ‘నీతా!’ అని కేక వేసినాడు. నీత ‘ఏమీలేదండీ నాన్న గారూ! మా బావను నేను అనుకుంటున్నానండీ’ అని నవ్వుతూ బావగారిని లోనికి తీసుకొని పోయినది.

అక్కినప్రగడకు ఇరవైమూడవ సంవత్సరము జరుగుతూ ఉన్నది. అతనికి పందొమ్మిది సంవత్సరాల ప్రాయంలో మేనమామకూతురునిచ్చి వివాహం చేశారు. వివాహం అయిన రెండునెలలకే అక్కినప్రగడ గోనగన్నారెడ్డి జట్టులో కలిసిపోయినాడు.

కామేశ్వరి అందాలముద్ద. విద్యావినయ సంపన్న. ఇంత చిన్నతనా న్నుంచీ ‘మేనత్తకొడుకే తన భర్త’ అని ఉవ్వెత్తుపోతూ అతనికి తగిన పండితురాలు కావాలని దీక్షతో ఉభయభాషలయందూ పాండిత్యము సంపాదించుకొంటున్నది. పెద్దలందరూ చిన్నతనాన్నుంచీ అక్కినా కామేశ్వరి భార్య భర్తలన్న పేరు పెట్టనే పెట్టిరి. అక్కిన హృదయంలో అంత చిన్నతనంలోనూ మేనమామ కొమరిత, ముద్దుగుమ్మ, కామేశ్వరి సింహాసనం అధివసించి కూరుచున్నది.

మొదటినుండీ గన్నారెడ్డికి ప్రాణస్నేహితుడైన అక్కిన, గన్నారెడ్డి తక్కిన మిత్రులతో మాయమై వెళ్ళిపోయినా, తన వివాహం తాతగారూ, తండ్రిగారూ తలపెట్టడంవల్ల అప్పటికి అగిపోయి, వివాహం, గృహప్రవేశమూ, మనుగుడుపులూ అయినవెనుక, ఒక శుభముహూర్తాన మాయమై గన్నారెడ్డి జట్టులో తానూ కలికాసని తాతగారికి లేఖ పంపినాడు. నాటికి నేడు అక్కిన మంత్రి అత్తవారింటికి వచ్చినాడు. కాని ఈ నాలుగు సంవత్సరములు తాను త్రేమముగా ఉన్నాననియు, తనకు ఏమాత్రము వీలుచిక్కినా వత్తుననియూ మేనమామకు ఎప్పటికప్పుడు ఉత్తరములు వ్రాయుచూ ప్రతిఉత్తరములు తెప్పించుకొనుచునే ఉండెను.

కామేశ్వరి రహస్యముగా కంటినీరు కుక్కుకొనుచు, తన హృదయంలోని బాధ ఇతరులకు తెలియనీయక అన్ని నోములు నోచుకొనుచు, విద్య మరెన్నీ దీక్షగా అభ్యసిస్తూ ‘భర్త ఎప్పుడువచ్చునా’ అని ఎదురు చూస్తూ ఉండెను. ఆమె భర్తను చూడగానే ఆనవాలు కట్టింది. ఆమెలో ఉప్పెనలా సంతోషము పొంగి పోయింది. ఎలా నడచి తమ భవనము చేరినో, వెంటనే పుజాగృహములోకి

పరుగిడి, తమ కులదేవత అయిన కామేశ్వరికి సాగిలబడి కంటినిరు పొరిపోగా పరిపరి విధాల ప్రార్థించింది.

ఇంతలో మాచనమంత్రి భార్య గౌరీదేవమ్మ అల్లునికి స్వయంగా వెండి చెంబుతో కాళ్ళు కడిగొనుటకు నీరము తెచ్చి, 'నాయనా! ఎన్నాళ్ళు మా యింటికి రావడం! ఎక్కడనుంచి? ఓరుగల్లులో అన్న తృగ్గులు, నాన్న గారూ క్షేమమా?' అన్న ప్రశ్నలవల్లం కురిపించింది.

మాచనమంత్రి తన భవనం ముందు కవచశిరస్త్రాణాలంకృతుడై గుట్టాన్ని దిగుచున్న ఈ యువకుడెవ్వరా అని తన మేనల్లుని మొదట అనవాలు కట్టలేక పోయినాడు. అక్కినప్రగడ శిరస్త్రాణం తీసి చేత బుచ్చుకొని, 'మామయ్యా! నన్నానవాలు పట్టలేదా ఏమిటి!' అని పల్కరించిగానే మాచనమంత్రి 'నువ్వా అక్కినా!' అని వణకిపోయాడు. తక్షణమే దగ్గర ఉన్న నేవకులను 'సామాను దక్షిణపు గదులలో పెట్టించండ్రా' అని, కన్నుల తిరిగిన రెండు నీటి బొట్టులను కుడిబొటనవ్రేలితో తుడుచుకొని 'వస్తానని వ్రాశావుకాని, ఎప్పుడు వచ్చేదీ వ్రాయలేదే!' అని అల్లుణ్ణి ప్రశ్నించాడు. అక్కిన మామగారికి పాదాభివందనం చేశాడు.

"నేను ఎప్పుడు వచ్చేది ఏలావ్రాయును మామయ్యా!" అని నవ్వుతూ అక్కినమంత్రి ప్రతివచనమిచ్చి, 'నీత ఏదీ' అని అడిగాడు.

"ఈ దినము బ్రతుకమ్మ అయిన కాకతమ్మ పండుగ - మరిచిపోయావా, అక్కినా?" అని మాచనమంత్రి ప్రశ్నించాడు.

"అవునవును నేను మరిచిపోలేదు మామయ్యా! అయితే ఊరిబయటి ఏటికో, ఛెరువుకో ఓలలాడింప వెళ్ళిఉంటాను. నేనూ వెళ్ళి చూచివస్తా"నని అక్కినప్రగడ లేచి అలా శిరస్త్రాణం చేతిలో ఉంచుకొనే ప్రోలసముద్రం చెరువుకు బయలుదేరినాడు. దారిలో కామేశ్వరి, మరదలు నీత, ఇతరులు రావడం చూచి, తానే సిగ్గుపడి తిరిగి వచ్చేసినాడు.

మొదట తాను భార్యను ఒక్కనిమేషం అనవాలు కట్టలేక పోయినాడు. ఆమె తనవైపు ఒక్క ఊణికం ప్రేమనిశితాలైన చూపులు పరచేసరికి అక్కిన ఆమెను అనవాలుపట్టి ఆమె సౌందర్యంలో నవయావనభాసితయై వెలిగిపోవడం గమనించి తనలోని ప్రేమ, రాకాసుధాకర జ్యోత్స్నలులా వెల్లివిరిసిపోవ, కన్నులరమూతలవడ, హృదయము వేగాన నాట్యంచేయ, ఏదో దివ్యానందంలో లయమై మేనమామఇంటికి చేరినాడు.

ఆతను వేడినీళ్ళు స్నానంచేస్తూ మేనమామ భవనంనిండా వెలిగింపబడిన దీప్తాలు గమనిస్తూ, సంధ్యావందనం ఆచరించుకుంటూ, భోజనంచేసి, లేచి మరదలు నీత అందిచ్చే తాంబూలం వేసుకుంటూ తన్నేమీ ఎరగని చిన్న మరదలిని ఒళ్ళి ఎక్కువ పెట్టుకొని, కియమూ, సిగ్గు బాసి, తీయనిమాటలు చెప్పతూ, పెద్దమరదలితో వేళాకోళాట సల్పుతూ, మరదలు ప్రశ్నలకూ, మేనమామ

ప్రశ్నలకూ ప్రతివచనమిస్తూ తన సౌందర్యనిధి, ఆత్మేశ్వరిని తలచుకొంటూ, లోపలి ఆలోచనలు ఎవ్వరికీ తెలియనీయకుండా, భార్య ఒక్కసారైనా మళ్ళీ కనబడదా అని ఎదురుచూస్తూ ఉండెను.

భోజనము చేసి ఆత్తగారువచ్చి 'ఏమయ్యా! మీ విషయం ఏమిటి ప్రజలందరూ విస్తారంగా చెప్పుకుంటారు? మీ గజదొంగల పనేమిటి? మీ నాయకుడు గోనగన్నారెడ్డి తనరాజ్యం తిరిగి స్వాధీనం చేసుకొని, గుర్రదేవమ్మగారి పాదాలబడి త్నమాపణ వేడకుండా, పినతండ్రిని పట్టుకొని ఓరుగల్లుకు బందీగా పంపించిమాత్రం ఊరుకొన్నాడేమిటి?' అని అల్లుణ్ణి ప్రశ్నించేసింది.

చిన అక్కినమంత్రి చిరునవ్వునవ్వి 'అత్తయ్యా! ఏమిటి అట్లా అడుగుతారు? దొంగలను దొంగతనం ఎందుకు చేస్తావయ్యా అంటే చెపుతారా!'

"అదికాదయ్యా! నీ అంత చెడువుకొన్నవాడు లేడు. నువ్వు మళ్ళీ ఆవతారం ఎత్తిన కాళిదాసు వంటారు. నీకు ఇల్లాంటి బుద్ధిపుట్టిందేమో అని మాకందరికీ తీరని విచారము తండ్రి!"

మాచనమంత్రి లేచి 'నీ అనుచరులందరూ భోజనాలుచేశారు. ఈ భవనం చుట్టూ వంతులుగా కాపలా ఉంటారట. వారు చీకట్లోకూడా చూడగలరట! నేను వెళ్ళి విశ్రమిస్తాను. మీ ఆత్తగారు నీ పడకగది చూపిస్తుంది' అంటూ మేనల్లుడు లేచి తనకు పాదాభివంధనం చేయగా ఆశ్చర్యించి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఇంతలో సర్వాభరణ భూషితురాలై, బంగారుపూవులు నేసిన కాశ్మీర పుష్పవస్త్రపు పట్టుచీర ధరించి, ఎరుపు పట్టు కంచుకముతాల్ని, సరిగలతల తెల్ల పట్టు చీర వల్ల వేసుకొని బంగారు బొమ్మలా కామేశ్వరి సిగ్గుపడుతూవచ్చి భర్త పాదాలకు నమస్కరించింది.

చిన అక్కినప్రగడ కరిగిపోయినాడు. తా నామెను ఆత్తగారినిదుట ఎలాగు స్పృశించును! అయినా ఏదో మొండిధైర్యంచేసి ఆమె రెండుభుజాలు పట్టి లేవనెత్తి 'బాగా చెడువుకుంటున్నావట?' అని ప్రశ్నించాడు.

"ఎవరు చెప్పినారు?"

"మీ పెద్దచెల్లి."

"అది వట్టి అల్లరిపిల్ల!"

"నీ పోలికే! నీ చెల్లికాదా ఏమిటి!"

"ఆ మరదలిని చూడడానికైనా ఇన్నాళ్ళకుగాని తీరిక కలుగలేదు కాబోలు!"

ఆత్తగారు మాయమై పోయినారు. అక్కినప్రగడ సౌందర్యనిధియై, కలపుల మిటారియై, నవయావన పరమావధియైన భార్యనుచూచి ప్రేమచే వణికి పోయినాడు. ఆతని సరసత్వ 'మామెను గాఢంగా హృదయాని కద్దుకో. కంపులులా, తామరపూవు మొగ్గులులా, ఎఱ్ఱదానిమ్మగింజల కాంతిలా, తేనెలు

ఉరే ఆమె పెదవుల్ని ఆస్వాదించు' అని ప్రబోధించింది. 'కులగౌరవ మయ్యా! సంప్రదాయమయ్యా! నీకు పునస్సంధానం కాలేదయ్యా! ఆమెను ముట్టరాదయ్యా' అని ఆచారము బోధించింది. ఒకసారి స్వర్ణానందం అణు వణువునా అనుభవించి, అమృత మారగించిన బేజేంద్రునిలా ఉన్న అక్కిన ప్రగడ ఆచారము ఒప్పుదని అనుకుంటాకూడా, కామేశ్వరిని చిటుక్కున దరికి తీసుకొని, గాఢంగా కౌగిలించి, ఆమె చిబుకముపట్టి తలపెకె తీ 'నువ్వు నా జన్మసాఫల్యలక్ష్మివి కామం!' అని ఆమె పెదవులు ముదిడినాడు. ఆమె సంతోషముతో, పారవశ్యంతో, భయంతో, ఆతనిదృఢ సంశ్లేషానంద మనుభవినూ, 'చెల్లాయి వసుంది' అని కౌగిలి నెమ్మదిగా తప్పించుకొని, 'అమృతచేష్ట' అయింది, రేపు' అని తుఱున మాయమైంది.

ఇంతలో మేడ దిగివచ్చి గౌరీదేవమ్మ అల్లుణ్ణి సమీపించి, 'రావయ్యా పండుకొందువుగాని, సీతమ్మ ఇక్కడికి రాలేదా?' అని ప్రశ్నించింది.

పక పక నవ్వు పు తడిబొమ్మ సీత సువ్వున పరుగునవచ్చి 'బావా బావా! పన్నీరు' అని ఆరంభించి 'అమ్మతో చెప్పనా?' అన్నది. ఆతడు నిర్ఘాంత పోయినాడు. 'అమ్మా! బావే! అక్కకు రత్నాలహారం తెచ్చాడే' అంది.

'అమ్మయ్యా' అని ఆతడు సంతోషాన నిట్టూర్పు విడిచినాడు.

2

సీత అక్కినప్రగడ తెచ్చిన రత్నాలహారం సంగతి తెలిసి బావగారివంక చూచి పక పక విగ్రహబడి నవ్వింది. అక్కినకూడా నవ్వుతూ 'అల్లరిదానా నీపని చెబుతా ఉండు' అని లేచినాడు. సీత తల్లివెనక దాగికొన్నది. అక్కిన మరదలినిచూచి 'ఇదా నేన్ను?' అన్నాడు. 'సరే! పట్టుకో నన్ను' అంటూ సీత మేడ మెట్టుపైకి దూకింది. ఒకగదిలో దూరింది. అక్కిన వెనకాల! ఆ గదిలో కామేశ్వరి తెల్లబోతూ, నవ్వుతూ నిలుచుని ఉంది. అక్కిన గుమ్మం దగ్గర ఆగిపోయాడు. అక్కగారి వెనుకనుంచి బావగారిని నాలుకచాపి వెక్కిరించి, అక్కగారి గదిలోనుంచి తన గదిలోకి గంతుజేసే తలుపు దభాలున జేసింది సీత.

కామేశ్వరికీ మాటలేదు, అక్కినకూ మాటలేదు. కామేశ్వరి ఇదివరకు ధరించిన ఒట్టలు, నగలు మార్చి వేసింది. చక్కని సన్నని తెలుపు చీరధరించి, తెలుపు గెక తొడ్డి, నీలి చల్ల వేసుకొని, దోమజాలకు వేసిన తన తిలంపై పండు కొన పోతున్నది.

అక్కిన సుందరరూపం చిత్రించిన ఫలకం ఆమెమంచాని కెదురుగా ఒక సింహాసనంపైన పెట్టి ఉన్నది. ఆ చిత్రంపైన రాధాకృష్ణుల చిత్రం ఉంది. ఆ గెండు చిత్రలేఖనాలమట్టా పూలదండలున్నాయి. కామేశ్వరి పదితూణికా లా గున తలవంచి నిలుచుండి, 'అమ్మ వచ్చి మీగది చూపుతుంది' అన్నది.

నిట్టూర్పువిడుస్తూ నెమ్మదిగా గుమ్మందాటి ఈవలకు అక్కిన వచ్చాడు. అక్కడ సీతమ్మవచ్చి బావగారి బుజాలుపట్టి, 'బావా! నన్ను పెళ్ళిచేసుకోకుండా మా అక్కను చేసుకున్నందుకు నిన్ను ఈలా ఏడ్పిస్తూ ఉంటానులే!' అన్నది.

"ఎంతకాలం?"

"నేను ఇప్పటి నంతకాలం."

"ఎవడో మా తోడల్లుడు ఒకడువచ్చి నిన్నెత్తుకుపోకుండా ఉంటాడు నుకనా!"

"అందాకా అక్క మొగుడే దిక్కు."

"అని, నీ ఇల్లు బంగారంకానూ, నువ్వు మీ ఆయన్ను ఏ ఉత్సవంలోనో అమ్మకు చక్కావచ్చేటట్లున్నావు!"

"మా ఆయన్ను నేను ఎందుకమ్మకుంటాను! మా బావనే అమ్మకుంటా, కావలసినంత మూల్యం వస్తుంది!"

"మీ అక్క నీతో దెబ్బలాడదూ!"

"మొగుణ్ణి అమ్మగల నాకు మా అక్క అక్కగాదా?"

"నువ్వు అమ్మనన్నావుగా, అలాగే మీ అక్క అమ్మదానికి ఇష్టపడదేమో?"

"ఇద్దరం అమ్మక వచ్చి లాభాలు చూసుకుంటాం!"

"అమ్మో అయితే పారిపోవాలి!"

"ఆ! అది సులభమనే నీ ఉద్దేశం! మేము గజదొంగల్ని అమ్మగల సింహ దొంగలం!"

అక్కిన పగులబడి నవ్వి నాడు. "అమ్మయ్యా ఇంకెక్కడ దాక్కోవడం?" అన్నాడు.

"అక్క ఒళ్లో" అంటూ, తుట్టుమని పారిపోతూ, 'అదిగో అదే నీగది!' అని తనగదిలోనికి వెళ్ళి మాయమైతలుపు వేసుకుంది. ఆమె చూపించిన గదిలోనికి పోయి అక్కిన పొన్నుచేరి ఆలోచిస్తూ, స్వప్నాలు కంటూ నిదురకూరినాడు.

అమరునాడు ఉదయం, తెల్లవారగట్లనేలేచి అక్కిన ప్రగడ ఊరిచివరకు పోయి, స్నానాదికాలు జరిపి, సంధ్యావందన చేసి, లిరిగి నూగోదయం అవుతూ ఉండగానే మేనమామగారి ఇల్లు చేరాడు. అతడు లోనికివచ్చి బట్టలు మార్చుకొని, తన పరివారంలోని చారులు తెచ్చిన కొన్ని రహస్యవిషయాలు విని, వారికి తగు సమాధానాలు అందిచ్చినాడు. అతని పనులు తీరగానే మరదలు సీత, చిన్నమరదలు కల్యాణి బావగారి దగ్గరకు వచ్చారు. కల్యాణి తన చెడువూ, పాటలు బావగారికడ ప్రదర్శించింది. అటువేనుక సీత వీణ తీసుకొని వచ్చి బావగారిని తన గానవిద్యలో తేల్చివేయ నారంభించింది.

మరదలు కంఠంలో అప్పుడే ఒగుగులు ఏర్పడుతూ ఉన్నవి. సాంస్కృతిక గీతాలు, ఆంధ్రపదాలు, రాగాలాపన, తానము ఆంధ్రులసొమ్ము. అవన్నీ సీతమ్మ సౌరభాలు నేకరించుకొంటున్న పుష్ప ముకుళంగా బావగారికి పాడి వినిపించింది.

“బావా! నాపాటకేమిగాని, అక్క-సంగీతం వినాలి నువ్వు!” అని ముగించింది.

“ఈ సాయంకాలం మీ అక్కను పొడమను సీతా! నీ పాట అద్భుతము! నీకేమి బహుమానం ఈయగలను? ఇదిగో ఈ చిటికినజేలి ఉంగరం నీకు అర్పిస్తున్నాను.”

“నాకిస్తావేమి ఉంగరం, అక్కకు ఇవ్వాలిగాని?”

“ఆ గొడవ నీ కెందుకు? నీకు ఉంగరం, చిన్నమరదలు కల్యాణికి నేను పట్టుకువచ్చిన బంగారువినుగ బహుమానం” అని అని తన గుండ్రని తోలు పెట్టెలోనుంచి తీసి ఆ విగ్రహం కల్యాణికి ఇస్తూ, సీతజేలికి ఉంగరం తొడిగాడు. మధ్యజేలికీ కూడా ఆ ఉంగరం కొంచెం వదులయింది.

“బావా! ఈ ఉంగరం వసులె నా, మధులు మూటగట్టాతుంది. ఏ దారమో చుట్టే నా జేలినుండి ఎప్పుడూ పోనివ్వను” అని సీత కంటిసీటితో అస్పష్టవాక్యాలు పలికింది.

అక్కిన మరదలు కంటిసీటికి ఆశ్చర్యమంది, ‘సీతా! అదేమిటమ్మా అలా బెంటేలు పడుతావు. అక్కజీహ్వానం నీకు పూట ఇస్తాను. ధర్మదేవతసాక్షిగా మేము ఏకాధమైన పాపము చేయటంలేదని నీ ఎదుట ప్రమాణం చేస్తున్నాను. రెండవది, నీకు, కల్యాణికి, మీ అక్కకూ నే నిచ్చిన బహుమతులలో ఏ అసత్యాజ్ఞనా లేదు. అవి ధర్మవిరుద్ధం కాకుండా నాకు బహుమానాలుగా వచ్చాయి. నేను గజదొంగను కాకమునుపే, నా పాండిత్య దిగ్విజయ యాత్రలో వచ్చినవి’ అని పలికినాడు.

కంటిసీటితో నవ్వుతూ సీత ‘బావా! అందుకుకాదు నాకు కన్నీరు వచ్చింది. మా కెవ్వరికీ నీమీద అనుమానంలేదు. ఆధర్మమైన పని ఏదీ నువ్వు చేయవని మాకందరికీ నమ్మకమే బావా! కాని నువ్వు మళ్ళీ ఎన్నాళ్ళకు వస్తావా అని తలచుకొంటే కన్నీళ్ళు తిరిగాయి. అక్క నీపేరే మంత్రంగా, నీ చిహ్నాన్ని పూజింపనిదికం లేనేలేదు. అక్క సాక్షాత్తు సుస్వతీ, లక్ష్మీ, పార్వతీని! అక్క ఇంకెన్నాళ్ళు నిన్నువదిలి ఉండగలదు? నీ కష్టాలలో పాలు పంచుకోడానికీ నీతో వచ్చివేస్తానంది అక్క!’

అక్కినప్రగడ అనందంతో ఉప్పొంగాడు. ఆశ్చర్యంతో మ్రోన్నట్టి నాడు. ‘సీతా! మహూర్తనిశ్చయం కెవలచే చేయించే వచ్చాను. మా నగరంలో అందరూ కటుంబాలు కెచ్చుకున్నాను. అలాగే మీ అక్క నాతో తప్పక వస్తుందని, నా అక్కతో చెప్పా’ అన్నాడు.

౮

అ మరునాడు గోనగన్నా రెడ్డి ఉత్తమాశ్రమం ఒకదానిని ఆధివసించి, ఏబది మంది వీరులు తనవెంటరా మెరుము వేగాన ప్రోలేశ్వరము వచ్చి, దశగ్రామాధికారి అయిన శ్రీమాచనమంత్రిని ముల భవన మెక్కడని తెలిసికొంటూ మాచనమంత్రి భవనం చేరాడు. మాచనమంత్రి భవనంచుట్టూ కానలికాచే తన సైన్యంలోని భటులు తన్నానవాలుపట్టి వంగి నమస్కరింప వారిని ఆశీర్వాదిస్తూ, గుఱం చెంగున ఉరికాడు.

ద్వారపాలకునితో ఒక సైనికుడు 'శ్రీ గన్నా రెడ్డి సాహిజీ మహారాజులం వారు వచ్చారు' అని మంత్రిగారికి తెలపవయ్యా అనేసరికి, వాడు ఉలిక్కిపడి, సభాకాలకు పరుగిడి అక్కడ పంచాయితీగారులతో తన మహామండలేశ్వరుని కడ నుండి వచ్చిన ఉద్యోగితో మాట్లాడుతూ ఉన్న మాచనమంత్రికి 'శ్రీ గోనగన్నా రెడ్డి ప్రభువులవారు వేంచేసినారు' అని మనవి చేశాడు.

మాచనమంత్రి మొదలైనవారు ఆశ్చర్యాన ఒక్కసారిలేచి 'ఏరి ఏరి' అంటూ సింహద్వారంకడకు వచ్చారు. గోనగన్నా రెడ్డి చిరునవ్వునవ్వుతూ, 'మాచన మంత్రిగారూ! నమస్కారాలు' అని నమస్కరించాడు.

మాచనమంత్రి 'దిగ్విజయమస్తు, దీర్ఘాయురస్తు, సత్వర వివాహ ప్రాప్తి రస్తు, సుగంతాన ప్రాప్తిరస్తు' అని ఆశీర్వాదిస్తూ 'మహాప్రభూ! ఎప్పుడు దయ చేశారు లోనికి విచ్చేయండి. ప్రభువుల స్నేహితుడు సుఖముగానే ఉన్నాడు' అంటూ వారినిలోనికి తోడ్కొని వచ్చెను.

గోన :- బాబయ్యగారూ! పిల్లలందరూ డేమమా? పిన్ని గారు డేమమా? మా బావగారు అత్తవారింటికి వచ్చి ముగ్గురు సందరినీ మరచిపోయారు కాబోలు నని నేనే స్వయంగా ఆయన గారిని కలుసుకొనడానికి వచ్చాను.

మాచ :- చిత్తం చిత్తం. మా అక్కిన ఒక నిమేషమైనా తన ప్రభువులను మరచిపోతాడా. దినదినమూ ఏవో ఉత్తరాలు తమకు పంపుతూనే ఉన్నాడు ప్రభూ. దినదినమూ ఏవో ఉత్తరాలు వస్తూనే ఉన్నాయి.

గోన :- బాబయ్యగారూ! బావమరదిగనుక ఊరికే వేశాకోశం చేశాను! త్వరగావెళ్ళి పునస్సంధానం చేసుకొని రావలసిందని మా పురోహితులచే మంచి ముహూర్తం పెట్టించి పంపాను.

మాచన :- ముహూర్తవిషయంలో ప్రభువులు నాకు వ్రాసిన ఉత్తరం అందింది. ఈ విషయం మా బావకు, అక్కకు, మామగారికి తెలిపి ఆహ్వానిస్తూ ఓరుగల్లు శుభలేఖలు పంపనా వద్దా అని తటపటాయిస్తున్నాను ప్రభూ!

గోన :- శుభలేఖలుపంపి ఆహ్వానించండి, వస్తేవస్తారు. రాలేకపోయినా మంచిదే. ఎటువచ్చినా అత్తయ్యగారు రాని లోటు కలుగుతుంది. వెంటనే

తాము ఉత్తరాలు వ్రాయించండి. మా చారుడు అవతీసుకొని వెళ్ళే పురోహితుని తీసుకొని వారికడకు కొనిపోతాడు. మా ఏనగులు ఊరిచివర ఉన్నాయండి.

మాచన:- చిత్తం మహాప్రభూ!

ఇంతలో లోననుండి అక్కినప్రగడ వేగంతో వచ్చాడు. ఆతని వెంటనే సీతమ్మా, కల్యాణీకూడా ఉన్నారు. అక్కిన రాగానే గోనగన్నారెడ్డి చేతులు చాచి ఆతన్ని గాఢంగా కౌగిలించుకొని వదలి 'ఏమయ్యా బావా! ఏమి ఇంత అందం ఎక్కడనుంచి వచ్చింది! ఓహోహో! ఆ విలాసమేమిటి, ఆసిగ్గు ఆ హాయిలు! మోము వెలిగిపోతోందే! అవును. అందంలేనివారు, కొంచెం అందం కలవారిని చూస్తేనే కొంత అందం ప్రసరిస్తుందట. ఆలాంటిది సౌందర్యనిధి అయిన మా చెల్లెలిని చూచిన ఒక అబ్బాయిగారికి మరీ అందం వచ్చిందే!' అని నవ్వాడు.

అక్కినప్రగడ నవ్వుతూనే 'ఏమండీ బావగారూ! మీరూ కొంచెం ఓపికపట్టండి, ఎక్కడో మా అక్కగారు ఎదురుచూస్తున్నారు. మీరు పెళ్ళి ఎంతవద్దంటున్నా ఆ క్షణంలోనే తలవంచి మెల్లో దండ వేయించుకోకుండా ఉంటారా? అప్పుడు అందమనే విషయం మీకు బాగా తెలుస్తుంది లెండి!' అన్నాడు.

వారందరూ అక్కడి సభాశాలలో రత్నకంబళ్ళపై అధివసించి దిండ్రకాని కూర్చున్నారు. మాచన గోనగన్నారెడ్డినిచూచి 'మహాప్రభూ! తాము మా ఇంట ఆతిథ్యం స్వీకరించాలి' అని మనవి చేశాడు. గోనగన్నారెడ్డి 'బాబయ్య గారూ! మీ అబ్బాయిని మీరు కోరడమూ, ఆజ్ఞాపించాలిగాని! తప్పకుండా తమ ఇంటనే నా భోజనం' అని ప్రతివచన మిచ్చారు.

“తమ అనుచరులందరూ ఇక్కడేనండి.”

“వారందరూ ఊరిచివర ఉన్నారు. వారు తక్కిన సైన్యంతోబాటు అక్కడే భోజనంచేస్తే మంచిది బాబయ్యగారూ.”

“నా మనవి.”

“తమ ఆజ్ఞ అనండి. అలాగే కానివ్వండి.”

“ధన్యజ్ఞి.”

“మా అక్కిన బావగారి వెనుకనే వచ్చి నన్ను చూచి పారిపోయిన అమ్మాయిలు?”

అక్కిన:- మా పెద్దమరదలు సీతా, మా చిన్నమరదలు కల్యాణీ.

గోన:- బావమరదు లెంతమంది...?

అక్కిన:- ఇద్దరు బావగార్లు. ఒకరు ఓరుగల్లులో చదువుకొంటున్నారు. పెద్ద బావమరది, చక్రవర్తికొలువులో లేఖకుడు. అయిదుగురే మామామయ్యకు బిడ్డలు.

గోన :- మా చిన్న చెల్లెళ్ళిద్దరినీ ఇట్లా రమ్మనవయ్యాబావగారూ!

లోనికి తన అతిథులకు భోజనాదికము లేర్పాటు చేయడానికి వెళ్ళిన మాచనమంత్రి సభాకాలలోనికి వస్తూ ఆ మాటలావిని ఒక పరిచారికను పిలిపించి 'అమ్మాయి సీతను, కల్యాణిని తీసుకొనిరా' అని ఆజ్ఞ ఇచ్చినారు. పది క్షణ కాలకు నూత్నాలంకారాలు శాల్చిన సీత, కల్యాణి పరిచారికవెంట అక్కడకు వచ్చారు. గోనగన్నారెడ్డి వారివంక చూచి, 'నా చిన్న చెల్లీ! రావమ్మా కల్యాణి! మీ పెద్దన్నగారిదగ్గర సిగ్గేమిటమ్మా!' అన్నాడు నవ్వుతూ.

సీత :- సిగ్గుకాదండి, అన్నయ్యగారిని దర్శనం చేయడానికి సరియైన వేషంతో రావాలని పారిపోయాం.

గోన :- నేను వచ్చేసరికి నువ్వే వీణవాయిస్తూ పాడుతున్నావు కాదూ! గొంతుక పోల్చుకుంటున్నాను.

సీత :- అవునండి. మా బావ పాడమంటే...

గోన :- అవును తల్లీ బావే నిన్ను పాడమంటాడు. బావను రెండు పద్యాలు చదువుమన లేకపోయినావూ? ఆయనగారు చేసినవానినే!

అక్కెన :- ఆయనమాటలు నమ్మకు సీతా!

కల్యాణి :- నువ్వు దొంగవులే, నీ మాటలేమీ నమ్మనులే బావా!

గోన :- నిజం తల్లీ! వట్టి దొంగబావ! నమ్మదగిన మనిషి కాడు. అతి తియ్యగా అద్భుతంగా కవిత్వం చేయగల కవి! ఈమధ్య స్కాందము ఆంధ్రాన రచన చేస్తున్నాడు. వినితీరాలి చెల్లీ!

అక్కెన :- మా ప్రభువు గంభీరకంఠంతో పాడుతూఉంటే మందార కుసుమాలు విరిసి మధువులు ప్రవహిస్తాయి సీతా!

మాచన :- ఇద్దరూ ఒకరి రహస్యాలు ఒకరు వెల్లడించు కొంటున్నారు. అయితే ప్రభూ! ఈ మధ్యాహ్నము వర్ష్యమేమీలేదు. శుభలేఖలు వ్రాయించి పంపుతాను.

గోన :- తప్పకుండా పంపించండి బాబయ్యగారూ!

౯

భోజనానంతరం గన్నారెడ్డి, అక్కెనప్రగడ ఇద్దరూ కూర్చుండి కొంచెం కాలం సీతకు వీణపాట విన్నాడు కొంతసేపు కల్యాణిపాడిన ముద్దులుగులికే మాటలు విన్నారు. గన్నారెడ్డి వారిద్దరూ చెరిఒక ముత్యాలహారమూ బహుశా నమిస్తూ 'ఈ హారాలు మాకు దొరికిన పాతులోవి' అన్నాడు.

ఆ కాలము వెళ్ళిపోగానే, ఆ యిద్దరే అక్కడ కూరుచుండిరి. వేంటనే అక్కెన గన్నారెడ్డిని చూచి, 'ప్రభూ! అన్నీ తెలిసిపోయాయి. పూగినాటి విషయాధికం కొట పేర్కొడిరా మును. చక్రవర్తికి తనకూ చిన్న చుట్టక మైనా

తలుచుకోకుండా తనజాతి, చక్రవర్తిగారి అల్లుడు, అగువేల సీమాధిపతి అయిన శ్రీకృష్ణ భేతమహారాజులంవారిపైకి, తేరాలప్రభువు కాటయనాయకునితో కలిసి దండెత్తి వస్తున్నాడని తెలిసింది. మనకు మొదటవచ్చిన వేగులన్నీ వీరిరువురూ కలిసి మనపైకి వస్తున్నారని వచ్చాయి. అది పొరపాటు. మనం ఎక్కడున్నామో వాళ్ళిద్దరికీ సరిగా తెలియదు. అదీకాక మీ పితండ్రిగారి శైత్రయాత్రా పరిణామం అందరి హృదయాల్లో పిడుగులు కురిపించింది. కాబట్టి వీరిరువురూ ధాన్యకటకం మీదకే వెడుతున్నారు. ధాన్యకటకం దిగువను కృష్ణవేణు పడవల మీద దాటడానిక భేతమహారాజుగారి అనుజ్ఞ కోరితే ఆ వెళ్ళిమహారాజు సరే నన్నారు.

“అవునయ్యా బావా! చిత్రం ఏమిటంటే సైన్యాలన్నీ దాటేవరకూ తన జాతికి భేతమహారాజు అఖండాతిధ్యం ఇవ్వసంసిద్ధుడేనాడట. నీకు వచ్చిన ఖోదగు నిజమయితే వెంటనే మనం పేర్కొడిరాణుని పేరు మాయిడి చేయించాలి. నువ్వు ‘అతివేగము’ అనగానే, అతివేగంగానే వచ్చాను. నాతో ఉన్న సైన్యము అయిదు కలు. మా విరలయ్య తక్కిన సైన్యంతో అటు పల్నాటి వెళ్ళు నుంచు వచ్చి ఆ సైన్యాలను చుట్టుముట్టుతాడు. మూడువేలమందిని కృష్ణవేణు కీవల కాపంచి, నాలుగువేలమందితో విజయవాడ దిగువ ఏరుదాటి నేను తమ్ముడికి సహాయంగా వెడతాను. వాళ్ళిద్దరి సైన్యాలూ భేతమహారాజు సిద్ధంచేసిన పదవేల పడవలలో దాటకుండా మన మూడువేలమందీ సిద్ధంగా ఉంటారు. నువ్వు మాత్రం కదిలడానికి వీలులేదు బావా! వస్తే కృష్ణ ఈవలి సైన్యాలకిడకు రావచ్చును. అంతే! ఇది నా ఆజ్ఞ. బహుశః నీ పునస్సంధాన మహూర్తంనాటికి వాళ్ళిద్దరి వ్యాసావూ చక్కబెట్టి వస్తాను. వచ్చి తీసుతానులేవయ్యా. అల్లరి పెట్టకు. మీ తతగారు వస్తానో, రానో?” అని గన్నారెడ్డి లేచి, ‘బావగారూ నేను బాబయ్యనింతో చెప్పి వెళ్తున్నాను’ అన్నారు.

“నేను మీతోవచ్చి యుద్ధంలో పాల్గొనరాదనే ఆజ్ఞ?”

“అవు! ఉల్లంఘించడము పనికిరాదు. వస్తే కృష్ణ ఈవలకు రావచ్చును.”

“అక్కడికి వస్తాను.”

“మీ బాబయ్యగారి అనుమతి అడిగిరావాలి మరి!”

“అనుమతి అడిగితే ఇస్తారా?”

“అయితే ఒకపని చేస్తాను. మూడువేల సైన్యాలు ఇక్కడేఉంచి, నేను వెడతాను. నువ్వు ఎల్లండి బయలుదేరి రా!”

అక్కనప్రగడ లేచి, వెంటనే లోనికివెళ్ళి మేనమామ మాచనమంత్రిని తీసుకొని వచ్చాడు. మాచనమంత్రిక గన్నారెడ్డి లేచి నమస్కరించి ‘బాబయ్యగారూ! నేను వెంటనే వెళ్ళిపోవాలి. పునస్సంధాన మహోత్సవానికి తప్పకుండా వస్తాను. ఎల్లండి మీ బావగారు ఇక్కడ నేను ఉంచే మూడువేల సైన్యాన్ని నడుపుకుంటూ ఒక చోటక వెళ్ళాలి. అయిన యుద్ధానికి రారు. ముహూర్తం

మాడుదినాలుండగా ఇక్కడకు వస్తాడు. ముహూరంనాటికి మేమందరూ వస్తాము. ఈలోగా మీరు నిర్భయంగా ఉండండి. ఏమీ భయపడకలసిన అవసరంలేదు” అని మాచనమంత్రికి పాదాభివందన మాచరించి, వారాశీర్వాదానినూ ఉండగా వీధిలోనికి వెళ్ళి అక్కడొక వీరభటుడు నిదంచేసిఉన్న గజంపై చిగున ఉరికి, సహచరులు కూడరా గోనగన్నారెడ్డి సాహిబి వెళ్ళిపోయినాడు.

అక్కినప్రగడ ఆలోచనలో లోనికివచ్చి తిన్నగ మేడమిది తనగదిలోనికి పోయినాడు. అతడు అక్కడ ఒక బల్లమీద పరచిన రత్నకంబళిపై కూరుచుండి దిండ్రనానుకొని ఆలోచనా నిమగ్నుడై ఉండెను. మనుష్యుల ఆశకు అంతే మున్నది! పేర్కొడి రాయనికి చక్రవర్తి కావలెననే! దుర్మార్గులు! శ్రీశ్రీ గణ పాంబాదేవి భర్త తెలివైన మహారాజేకాని ముందుమాపు లేనాడు, కృష్ణాజ్ఞుల ఏకరూప మైనవాడు తనప్రభువు, గన్నారెడ్డి! కాని ప్రభువు ఎక్కువ జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

ఈ మహాపురుషుడు తనకు వివాహం వలదంటాడు. అధర్మం అణచడము నకే తాను పుట్టినాడట. దేవుని నామం ధరించినందుకు ఆయన ఆజ్ఞ పరిపాలించడమే తనవిధి అట. ఆయన వెన్నదొంగ, ఈయన గజదొంగ. తమలో శ్రీవాంఛ లేదట. తనకున్న ప్రేమంతా స్నేహితులకూ, సైనికులకూ, ప్రజలకేది. శ్రీ తన కవసరములేదట!

ఈ గూటులు నమ్ముటెట్లు? ఆయన జాతకంలో సప్తమ సానయా సానాధి పతి, శుక్రదూ మంచి స్థితిలో ఉన్నారు. ఇంక వివాహం ఎలా తప్పించుకుంటాడు?

అక్కినప్రగడ సేనలను గూర్చుకొని యుద్ధాభిముఖుడైన వెళ్ళుదునని చెప్పగానే కామేశ్వరి గజగజ వణికింది. ఆమె కన్నుల నీరుతిరిగినది.

‘కామేశ్వరీ! అలా కంటిసీరు పెట్టకు. మహావీరుడు ఖడ్గచిక్కన చరిత్ర వినలేక? నన్ను ఆడదానిలా ఇంట్లో కూరుచుండుకుంటావా? మనువ మాంచాలవలె.

“నాతో బెనంగిన నయమేమిలేదు
కడుకడిగల రనికిఁ గదలండి మీరు,
కులవైరముం దీగ్గు గురుసాహసుండు
పరికంచిచూడ నెవ్వరు మీరుదక్క”

అనాలి. ఆమె ఇంకా ఏమిచేసిందో తెలుసునా, ఆయన కటారి తెచ్చి చేతికిచ్చి,

“రతిరాజసౌందర్య! రణరంగధీర
కమలబాంధవతేజ! కరుణాలవాల
వినతాత్మజునిలావు వెసమీకు కలుగు
సామీరిసమమైన సాహసం బబ్బు
గృహుని కెనయైన కీర్తి ఘటిల్లు

శ్రీగిరిలింగంబు, చెన్నకేశవుడు
వరములాసంగగ వరి లగలరు
కాత్రవ విజయంబు సమకూరు మీకు
ఈ యాయుధము వడినిచ్చును జయము
కలియుగంబున మీకు ఫలహూన లమరు”

అన్నదట.

కామే :- (కోపంతో) నాకీ పలనాటివీరుల గాథలు తలనొప్పి తెస్తాయి. మన దేశంలో రాజ్యాలకోసం పోరి, అన్నదమ్ములు, చుట్టాలు నాశనం అవుతూ ఉంటారు. పలనాటివీరులు మహా పరాక్రమవంతులు కావచ్చును, కాని చిప్పెడు రాజ్యంకోసం తమలోతాము కొట్లాడుకు చస్తే దానిని వీరకర్మ అనడం అధర్మం.

అక్కిన :- రాజ్యంకోసం పోరడం అధర్మమంటావు!

కామే :- అవును. రాజ్యాన్ని పరులాక్రమింపవస్తే అప్పుడు ధర్మరక్షణ కోసం పోరవచ్చు.

అక్కిన :- కామేశ్వరీ! నువ్వు పసిదానవు.

కామే :- మీరు మహా పెద్దవారా!

వెంటనే అక్కిన ఆనందపూర్ణుడై కామేశ్వరిని చటుక్కున హృదయానికి హత్తుకొన్నాడు. నిట్టూర్పువిడుస్తూ, ఆమెను వదలి ‘కామేశ్వరీ నేను కత్తిపట్టాలని వెళ్ళడంలేను. వద్దని నా ప్రభువు ఆజ్ఞ. పరిశీలించడానికి వెళుతున్నాను. అంతే! పరాక్రమవంతుడై, ధర్మపరిపాలనం చేసే శ్రీకొటభేర భూపతిమహారాజులంవారిని కొట పేర్కొడిరాయుడు నాశనం చేయబోతున్నాడు.

కామే :- భేరమహారాజు చక్రవర్తి అల్లుడేకాదా!

అక్కిన :- అవును అందుకని?

కామే :- ‘దొంగలకు ధర్మం అధర్మం ఉందా?’ అని ఆమె చిరునవ్వు నవ్వెను.

అక్కిన :- బాగాఅన్నావు. మరి నేను రేపు వెళ్ళవచ్చునా?

కామే :- మీరంతా ఇంత ధర్మంగా ఉంటే, ధర్మావతారులైన అన్నగారు శ్రీ గోనగన్నారెడ్డి ప్రభువు మీకు నాయకులైఉంటే మీకందరికీ గజదొంగలన్న ఈ అపవాదు ఏమిటి?...ఆమె కంటినిరు తిరిగింది.

అక్కిన :- వహ్వా! అదా నీ పరితాపం? సరే మళ్ళీ సుహూరంనాదు నీ దర్శనం. నీ నవ్వు మళ్ళీమే నాకు తాగెత్తు. నీ తీయనివాక్కులే నాకు పంచాక్షరి. కామేశ్వరీ, కామేశ్వరీ! శుభసుహూర్తంవరకూ నిన్ను ఉదయా సమానాలు చూడరాదని బాధ! ఈలోగా ధాన్యకటకం దగ్గర కృష్ణకీవల కొంత కాలం ఉండి వస్తాను.

భార్య తనకు నమస్కారముచేయ ఆమెను కెందుచేతుల పెకలి పెన్ని ధినివలె హృదయానికి హత్తుకొని, ఆమె కంబెదవి పుణికి ముద్దాడి నెమ్మదిగా బయటికేగి ఆ తల్లవారగట్ల అతడు మూడువేల సైన్యాన్ని నమపుకొంటూ ధ్యానకటకంపై పు ప్రయాణం సాగించినాడు. అతనికి దారిపొడుగునా చిన్నారి భార్య కామేశ్వరి మాగుంజము ఎగుట ప్రత్యక్షమవుతూనే ఉంది. ఆమె మోము చంద్రబింబంవలె స్నిగ్ధమైనది. గుండ్రమూ కోలా శాని ఆమోములో ఆ ఫాలం స్వర్ణది! ఆ ఫాలం దిగువ కన్నులు ఇందీవరపత్రాలు. ఆ పత్రాలలో నీలి ఆకాశాలు కనుపాపలు. ఆమె నాసిక వికసించిన జంగారు చంపకము. ఆమె పెదవులు చిన్నవి. వంపులు తిరిగినవి. క్రిందిపెదవి ఎటుపు మందార పూమొగ్గ. పై పెదవి వికసించిన ఎఱ్ఱ కలువరేకు. ఆమె అందము వెన్నెల ప్రవాహము, ఆమె అందము సర్వసంగీతసారము. ఆమె యౌవనము పారిజాత మల్లీకుసుమసంయోగ పరీమళలహరి.

౧౦

విజయదశమి ఉదయాన్నే, గుర్రప్రభువునకు చక్రవర్తి ఆహ్వానం వచ్చింది. గుర్రమదేరి పురుషునివేషం వేసికొని అంగరక్షకులు కొలిచిరా చక్రవర్తినిగరి కేగెను.

చక్రవర్తి మాజ చాలించి విద్యానుందిరంలో దిండ్ర నానుకొని ఆసీనులై ఉన్నారు. గుర్రదేవి ఆ మందిరంలోకి ప్రవేశించి వీరమహేశ్వరుడగు తండ్రి పాదాల వ్రాలింది. శ్రేమతో తండ్రి కుమార్తె నాశీర్వదించి తనప్రక్క కూర్చుండబెట్టుకొన్నారు.

“బాబూ! మీ యీ సుందరమూర్తంపై ఎక్కువభారం ఉంచాను. అందుకు మీకు కోపంగా లేదుకదా!”

“నాకు తమ ఆజ్ఞ భగవదాజ్ఞకదా మహాప్రభూ! నన్నెరగరా?”

“మా అనంతరం మీరు ఈ భారం ఇంకా ఎక్కువ వహింప వలసి వస్తుంది.”

“తాము ఈ భుజాలకు మహాశక్తిని ప్రసాదించారు. ఆ భారం అతి సులభంగా వహించడానికి తగిన రహస్యం శివదేవయ్య దేశికులకు తెలుసును. అయినా తాము నూరేండ్లు ఈ మహారాజ్యభారం వహించి ఉండనే ఉంటా రాయెను!”

“వెళ్ళిపో! నేను ఇంక కొద్ది నెలలమాత్రమే ఉంటానని నాకు పూర్తిగా నమ్మకము. అయినా మన దేశీయుల వసిష్ఠసమానుం. ఎన్ని సామ్రాజ్యాలన్నా చిటికెనశ్రిలితో మోయగలరు.”

“అదేధైర్యం నాకునగారూ! లేకపోతే ఈ మహారాజ్యభారం వహించడం శ్రీమాత్రకు శక్యమా?”

“అవేమిమాటలు తల్లీ! సంపూర్ణబాధ్యతతో రాజ్యభారం నునాయా సంగా వహించగలుగునట్లుగా నీకు శిక్షగరిపాము. మొదట అంత ధైర్యం చెప్పి, మళ్ళా సాధారణ స్త్రీవలె భయపడి పోతావేమి?”

“మీరు నాకు అప్పగింతులు చేయుచున్నట్లు మాట్లాడితే భయంపేసింది!”

అప్పుడు శివదేవయ్య దేశికు లక్కడకు వస్తున్నారని దౌవారికుడు మనవి చేశాడు.

వెంటనే చక్రవర్తి, రుద్రదేవి సహాయంతో లేచి, శివదేవయ్య మంత్రి రాగానే ఇరువురు వారికే నమస్కరించారు.

అందరూ అసీనులైనవెళుక ఈ మాటలూ ఆ మాటలు జరిగాయి. మత విషయికమైన విషయాలేవో కచ్చాయి. శివదేవయ్య అప్పుడు రాజకుమార్తె మోమువంక చూచి, ‘రాజకుమారీ! చక్రవర్తికి ఏదో సందేహం కలిగింది. మీరు స్త్రీలు కాబట్టి ధర్మకాస్త్రప్రకారం రాజ్యం పాలించడానికి అర్హురేకానా, ఆచారప్రకారము లేదు. అయినా దేశమూ, దేశపరిస్థితులూ ఆలోచించి చక్రవర్తి మిమ్ము భావిచక్రవర్తిగా నిర్ణయించారు’ అని గంభీరముగా పలికెను. మరల నామె మోమున చూడ్కినిలిపి ‘ఆ నిశ్చయప్రకారం తమకు వీరివిద్య నేర్పి యువగాజులనే లోకంలో ప్రచురించారు. తరువాత రాజనీతిని అనుసరించి తాము స్త్రీలే అని ప్రచరిస్తూ రాజప్రతినిధిని చేశారు’ అనియెను.

రుద్ర :- చక్రవర్తి అజ్ఞలు శిగసావహించితినికదా గురుదేవా?

శివ :- అవును మహాత్మా! ఇక చక్రవర్తిగారు సంపూర్ణంగా లోక వ్యవహారాలు కదిలిపేయవలసికొని తన్ను కొన్ని వాగ్దానా లిమ్మని కోరదలచు కొన్నారు.

రుద్ర :- మహాత్మా సాదం.

శివ :- కాము సార్వభౌమశ్వు భారం వహించి నవమ చక్రవర్తులు కానాలనీ; రెండు — తాము సహం చేసుకొన్న పురుషుడెంత మహోత్తముడైనా ఆయన చక్రవర్తి కాకూడదనీ; మూడు — రాజ్యాల్లాడైన తమకుమారుడు రాజ్యం వహించేముందు కాకితీయ వంశానికి దత్తుడు కావాలనీ.

రుద్రమ ఇవన్నీ విన్నది. ఏజేవో ఆలోచనలకు లోనయింది. తాను వివాహం చేసుకొన్న పురుషుడు చక్రవర్తి కావండుటెట్లు? సామ్రాట్టభార్య సామ్రాజ్ఞి. సామ్రాజ్ఞి భర్త సామ్రాట్టు కారా?

దేశికుల్ని పలుకునపుడు తండ్రిగారి సర్వప్రజలూ వారి కళ్ళలో పుంజీభ వించి తన దేస ప్రసరించినాయి. ఆ కళ్ళలో తనపై అత్యంత నిశ్వాసము వెల్లి విరిసింది. ఆ కళ్ళలో ప్రార్థన కాంతించినది. ఆ కళ్ళలో దివ్యప్రేమ నర్తించింది. ఆ కళ్ళలో ఒక మహాగర్వము ప్రవహించింది.

వెంటనే రుద్రమదేవి ‘నాన్నగారూ! నేను నా పితృపాదులకూ, నా చక్రవర్తికి సర్వదేవతల సాక్షిగా నేను తండ్రిగారికి వారసురాలుగా చక్రవర్తిని

అవుతాననీ, నేను వివాహం చేసుకున్న పురుషుడు చక్రవర్తికాడనీ, నా కుమారుడుగాని నేను దత్తుచేసుకొన్న బాలుడు కానీ కాకతీయ వంశజుడు అవుతాడనీ, నేనూ కాకతీయ వంశగానే ఉంటాననీ మాట ఇస్తున్నాను. ఇది నేను అడిగితిప్పితే ఏదేమి కాలాలు నరకంలో ఉండాలదాన్ని. కాశీలో గోవును చంపినదాన్ని, గురుహత్య చేసినదాన్ని, బ్రాహ్మణధనం దోచినదాన్ని' అని ఆమె గంభీరంగా పలికింది.

ఆ మాటలు విన్న గణపతిదేవ చక్రవర్తి సంతోషం నిండిన మోముతో కుమార్తెకు వీడ్కోలాసంగెను. రుద్రదేవి ఏలేనో ఆలోచనల పాలయి నెమ్మదిగా తన నగరు చేరింది.

తనకు సామ్రాజ్యం వదలి, సాధారణ గృహిణిగా, ఆనందజీవితం అనుభవించాలన్న కాంక్ష కలగడం తండ్రిగారు గ్రహించానో లేదో! శివదేవయ్య దేశికులుమాత్రం గ్రహించారు. తనకు వివాహం అయితే కాకతీయవంశంలో తా నెట్లా ఉండగలదు? అందుకనే తండ్రిగారు రా వాగ్దానం అడిగారు. వివాహము నిజం. కాని తనభర్త సామ్రాట్టు కాకూడదు. అలా సామ్రాట్టు అయితే అనేక కలహాలు, అపశ్రుతులూ సంభవింపవచ్చు. కాని తనభర్త చక్రవర్తి కాకుండా ఉండుట ఏలా? అది ధర్మమా? నీతియా?

ధర్మకాస్త్రప్రకారం స్త్రీ వివాహం కాకుండా ఏలా ఉండుట? సన్యాసిని కావాలి. తాను వివాహం చేసుకుంటే తనభర్త చక్రవర్తి కాకూడదు! రాజనీతి ననుసరించి, కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేక సమయాల మహాసామ్రాజ్య సింహాసనం అధివసించిన స్త్రీ వివాహిత కాకున్నా తప్పేమీ ఉండదు. అందుకే తండ్రిగారు వివాహం చేసుకొని తీరుతాననే వాగ్దానం కోరలేదు. అంతవరకు శుభం! తాను ఆ దివ్యపురుషునే ప్రేమించి వారికి తన హృదయంలో పట్టముగట్టుకొన్న మాట నిశ్చయం. అట్టి ఆ పురుషుని తాను వివాహం చేసుకొంటే వారికి అర్థసింహాసనమిచ్చి చక్రవర్తిగా చేయకుండుటెట్లు?

ఇంతకూ ఆ వీరోత్తముడు తన్నెట్లు ప్రేమించగలడు? తాను స్త్రీనని ఈ రెండేండ్లు వారెరిగి ఉన్నమాట నిశ్చయమే. ఆనాడు తోటలో తన నిజస్వరూపము చూచినారు. ఆ చూచినది నన్నేనని వారెరుగరు. తన్ను వివాహమాడుడని వారిని కోరితే, తాను చక్రవర్తులు కాకూడదని వారికి నిజేడినే... వారు పరమోత్తమ పురుషులు కావడంవల్ల చక్రవర్తి అజ్ఞాగా ఎంచి ఒప్పుకోకపోవచ్చును. కాని అట్టి అధర్మానికి తానెట్లు ఒడిపట్టగలదు?

ఈ నిష్ఠుర రాజధర్మాన్ని తాను నిర్వికారయై నిర్వహించి తీరుతుంది. ను పురుషుడై పుట్టినచో తండ్రిగారి కీవిరుద్ధరాజనీతి అవలంబించవలసిన అవకాశం ఉండదుకదా!

రుద్రమదేవి పూజాగృహంలోనికి పోయి కాకతీదేవి పూజాపీఠానికి ఎదుట గిలబడి 'భవిష్యత్తు తెరలను తొలగించి కర్తవ్యం ఉపదేశించు లక్ష్మీ' అని పిలిచింది.

౧౧

దుర్గాష్టమి మొదలు అన్నాంబిక ఉపవాసవ్రతం చేస్తూ, కాకతీదేవీపూజ చేస్తూ ఉన్నది. ఉదయం పూజలుకాగానే ఏవో ఖజూర, ద్రాక్ష, అత్తి, మారేడు, జామ, ఆరటి, నారింజ, నారకేశాది ఫలాలను ఆరిగించి, సాయంకాలం పూజచేసి రాత్రి పాలుమాత్రం త్రాగిఉండేది! ఆలాగు మూడునాలు పూజచేసి విజయదశమికి పూజ పూర్తీచేసింది.

విజయదశమి వెళ్ళిన మరునాటికి కోట పేర్కొడిరాయుడు తెఱాల కాటయ, గుంటూరి నాగవిభుడు కలిసి కోటభేత మహారాజులను హతమార్చడానికి సైన్యాలతో ధాన్యకటకం చేరుతున్నాడని శివదేవయ్య దేశికులకడకు వేగువచ్చింది.

ద్వాదశినాడు పేర్కొడిరాయుడు భేతమహారాజులను వారి రాణివాసాన్ని వారి నగరిలోనే బంధించి, ధాన్యకటకనగరం ఆక్రమించాడనీ, ఏదోవంకను భేతమహారాజును కైలాసవాసనిచేయ ఆలోచిస్తున్నాడనీ, గుంటూరి నాగవిభుడు సర్వసైన్యం ఆయత్తంచేసి, ధాన్యకటకంమీదకు వెళ్ళబోతున్నాడనీ, వారిరువురు, తెఱాలకాటయ్య కలిసి ఓరుగల్లు ముట్టడించడానికి సిద్ధమాతారనీ వేగువచ్చింది.

శివదేవయ్యమంత్రి రుద్రమహారాజు దర్శనంచేసి మహారాజుతో మంతనం సలిపినారు. ఇంతలో ప్రసాదాదిత్య ప్రభువును, సచ్చిసాహిరమండల సకల సేనాపతి పట్టసాహిణి పడికము బాప్పదేవప్రభువునకును, జాయపమహారాజు నకును వార్త పంపినారు.

వారందరిసభలో రుద్రప్రభువు 'నేను సకలసేనాపతిగా పడికము బాప్పదేవప్రభువు సేనాపతిగా గుంటూరుమీదకు దండయాత్ర చేస్తాను. జాయప మహారాజు ప్రసాదాదిత్య ప్రభుసహాయంగా ఓరుగల్లునగరం కాపాడడం, మధ్య రాజ్యాలన్నీ చూస్తూఉండడం చేయవలసింది! జన్నిగదేవుని, వారికుమారులు త్రిపురాంతక అంబయ్య దేవులను కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండవలయునని తెలియ జేయాలి! నేను గురుదేవులు ఏర్పరచిన శుభముహూర్తానికి జైత్రయాత్రకు వెడతాను. నాతో నా సవతిత్తిల్లి శ్రీనారాంబా మహారాణిగారు దయచేయగల వారు' అని చెప్పినారు.

శివదేవయ్యమంత్రి చాలా బాగున్నదని సమ్మతించినారు.

అన్నాంబిక రుద్రప్రభువును త్రయోదశినాడు దర్శించినది. 'మహాప్రభూ! తామే స్వయంగా జైత్రయాత్రకు వేంచేస్తున్నారని నగరమంతా వాడు ప్రసాదించింది' అన్నది.

రుద్ర :- చెల్లీ! నన్నిసారులు నన్ను ప్రభూగిభూ అని పిలువవద్దన్నాను. అయినా నువ్వల్లాగే పిలుస్తున్నావు!

అన్నా :- ఊగుంచండి అక్కా! ఈ సమయంలో మాకు సర్వసేన సతులు, మహారాజులు మీరు. ఆ భావంతో అన్నాను. నేను మనవిచేకే

ఏమిటంటే మిమ్మువది ఇక్కడ ఉండలేదు. నేనూ వీరవేషంలో మీకు అంగ రక్షకురాలాగా ఉంటాను.

రుద్ర :- తల్లీ! నీవు ఏమైనా మొప్పు రావచ్చును.

అ. :- మీకు రాదుకాబోను! నన్ను ఇంటిదగ్గర సౌఖ్యంగా కూర్చుండమంటారా? ఏమిసత్తుపాతమండి అక్కా?

రుద్ర :- అలాగే చెల్లీ! నువ్వు ప్రయాణ సన్నాహంలో ఉండు. నీ అక్కకు అంగరక్షకురాలివిగా ఉండు. ఈ మగవాళ్ళకు స్త్రీలు ఏలాయుధం చేయగలగా చూపిద్దాము.

అన్నా :- అక్కా! మీరు ఒప్పుకుంటే మనరాజ్యంలో వీరస్త్రీదళం ఓటి నిద్దంచేసి, 'ఆంధ్ర వీరరమణులు శ్రీశ్రీ రుద్రమహాదేవ పరిపాలనంలో ఉన్నారు' అని లోకానికి చాటిస్తాను.

రుద్ర :- నీ అభిప్రాయం అద్భుతం. కేకేయి, సత్యభామా మహాయుధాలు చేకూరు. దస్యులను వేదకాలస్త్రీలు చెండాడేవారు. మనమూ తక్కువకాదు. ఇప్పుడు నేను స్వయంగా జైత్రయాత్రకు బయలుదేరడంలో పరమోద్దేశం ఒకటి ఉన్నది. అది గురువేళులూ గ్రహించారు. నేను ఈ మహారాజ్యాలన్నీ పరిపాలించక తప్పదు. నేను నీరసురాలనని తెలిస్తే, ప్రతిసంవత్సరమూ ఈలాగే ఎవరో మాండలికులు తిరుగుబాటు చేస్తూనే ఉంటారు. దేశంలో అధర్మంనిండి, విచ్ఛిన్నశక్తి తాండవం చేస్తుంది. ఒక్కసారి నేను యుద్ధయాత్రచేసి దక్షిణం అంతా సంచారంచేసి దుర్మార్గులైన మాండలికులను శిక్షించి, తక్కినవారి హృదయంలో 'జాగ్రత్త' అని ప్రతిధ్వనింప చేస్తాను.

అన్నా :- ఇంకో రహస్యంకూడా ఉంది. మీరు స్వయంగా ఏమహాయుధంలోనూ పాల్గొని ఉండలేదు. ఇప్పుడా అవకాశం లభించింది. అదీగాక మీరు స్వయంగా వెళ్ళితే, రాజద్రోహుల నేకుల హృదయంలో రాజభక్తి తిరిగి ప్రవేశించవచ్చును.

రుద్ర :- ఎంతచక్కగా అన్నావు చెల్లీ! ఇక నిద్రంకా!

పూర్ణిమవెళ్ళిన తదియనాడు మహారాజు పడికము బాప్పదేవ మహారాజుతో నైవ్యాలన్నీ నడపికొంటూ మహావేగంతో కృష్ణాతీరంవైపు వెడుతున్నారు. ధాన్యకటకం దగ్గర చాటడంకన్న విజయవాటికకు దిగువను కృష్ణానదిని పడవలలో ఒడుదానికి రుద్రమహారాజు ఆజ్ఞ దయచేయించారు. అపసర్పగణ నాయక శ్రేష్ఠులైన గొంకప్రభువులున్నూ, నతవాటిసీమవారైన మేనత్తల వంశంవారూ అనేకాలైన నావలను పోగుచేస్తున్నారు.

దారిలో ప్రధాన అంగరక్షకాధిపతిగా ఒక యువకవీరుడు కవచధారియై మహారథం ప్రక్కరథం అధినిసిగి అంగరక్షక చక్రరక్షక నాయకుడై వస్తున్నాడు. మహారాజు గుంటూరు పట్టుకొంటే ఆ వెనుక మున్నాడా బీక రావచ్చుననీ, అటు వెనుక కంచి కాళవాస్తీ, శ్రీశైలాది క్షేత్రదర్శనం చేసి సంత్రాంతి

నాటికి తిరిగి ఓరుగల్లు రావడానికి నిశ్చయం చేసుకున్నాననీ చెప్పి ముమ్మడాంబి కను ఒప్పించెను.

అన్నాంబిక ఉప్పొంగిపోయింది. ఆమెమోము తేజరిల్లిపోయింది. ఆమెకు గుద్రాంబిక వలె ఇదే ప్రథమయుద్ధం.

శ్రీ గోనగన్నారెడ్డిప్రభువు ధాన్యకటక మహారాజును పట్టుకొన్న కోట పేర్కాడిరాయుడి పైకి వెళ్ళినారని రుద్రమహారాజు తనలో చెప్పినారే! వారు ఎప్పుడూ గన్నారెడ్డిప్రభువుపై కత్తికట్టరే! అప్రభువైనా చక్రవర్తివైపు కన్నెత్తి చూడరే! దొంగలు పెద్దప్రభువుల జోలికిపోక చిన్నవారిని దోచుకుంటారు కాబోలు! అయితే ప్రభువులు ప్రజలను రక్షించాలికదా! అందుకే కాబోలు దొంగలూ, ఇళ్ళు తగలబెట్టినవారూ, పంటలు నాశనము చేసినవారూ కఠినశిక్షలకు పాత్రులవుతున్నారు. ఇది దొరతనమా, దొంగతనమా!

గన్నారెడ్డి సమున్నత విగ్రహము, ఆయన సింహపరాక్రమమూ ఆయన పరమాద్భుత యుద్ధనిర్వహణశక్తి, వ్యూహారచనా చమత్కృతి లోకసమ్మోహన కరాలు. అలాంటి ఉత్తమపురుషుడు పినతండ్రి తన కన్యాయం చేసినంత మాత్రాన గజదొంగ పోవాలా?

ఆయన వికాలఫాలం, కన్నులలోకాంతి, వెడదఉరము, సన్నని నడుము, దీర్ఘబాహువులు, బంగారాన్ని నలుపుచేయు పసిమి, సోగమీసాలు, ముత్యాల కోవ పలువలస ప్రసాదినమూ అన్నాంబిక ఒంటిగా ఉన్నప్పుడు తలచుకొంటూ ఏవేవో స్వప్నాలు కంటూ ఉంటుంది.

ప్రతిదినమూ భోజనాలు కాగానే ప్రయాణముసాగను. సాయంకాల మొక నగరం ఒక శిబిరముల సాపింతురు. రాత్రిఅంతయు, ఆ స్కంధావారంలో విశ్రమిస్తూ, వారు ప్రయాణం చేస్తున్నారు మహారాజపథం వెంటనే.

మహారాజు శిబిరాలు స్కంధావారంమధ్య ఉంటాయి. దానిచుట్టూ నిరంతరం అప్రమత్తతతో అంగరక్షకులు కాపలాకాస్తూ ఉంటారు. స్కంధావారంలో పాటు గోపాలకులు వేలకొలది గోవులను, వర్తకులు విపణివస్తువులను తీసుకొని వస్తారు. వేలకొలది కుంభకారులు, రజకులు, మంగలివారూ కూడ వత్తురు. వంటచేయుటకు గొల్లలుందురు.

ఆంధ్రసైన్యం కదిలిపోవు ఒక మహాపురములా ఉన్నది.

౧౨

గోనగన్నారెడ్డి మహావేగంతో విజయవాడకడ కృష్ణదాటాడు. కృష్ణ నదే వెళ్ళేళ్ళూ ప్రయాణించి ధాన్యకటక పురోట తాకినాడు. తమ్ముడు గొప్ప ధాన్యకటక పురోట తాకినాడు. గన్నారెడ్డి తన చూము... ధాన్యాన్ని రాత్రి ఎప్పుడో ఒక ముట్టడించాడు.

ఏయుద్ధాని కాయుద్ధంలో తన్ను తారసిల్లిన ప్రత్యేకపరిస్థితులు ఆలోచించి గన్నారెడ్డి వ్యూహారచన చేస్తాడు. తానెంత గజదొంగ అయినా సార్వభౌమ వంశంవారికిగాని, వారిదగ్గరి బంధుగులకుగాని ఆపద రాకూడదు అని మొదటినుండీ తన పవిత్రధర్మంగా ప్రతిజ్ఞ చేసుకొన్నాడు. అందుకు ఎవరు వ్యతిరేకించినా ఓర్చలేదు. ఆ ధర్మాన్ని వ్యతిరేకించినవాడు ఎంతబలవంతుడైనా గన్నయ్య ఏమీ సందేహించక, ఆతన్ని ఎదిరించి నాశనము చేయవలసిందే! ఆతనికి కోపంవస్తే ఒకలక్ష గన్నారెడ్లుగా మారిపోతాడు. ఎక్కడ చూచినా తానే! అంతకోపములోనూ ఏమాత్రమూ ఉచితజ్ఞత, సమయస్ఫూర్తి మరవదు. అప్పుడాశక్తులు ఇమ్మడియై భాసిస్తాయి.

ఆ రెండువేల సైన్యంతో ధాన్యకటక నగరంపై ఒక వైపున ఒత్తిడి ఎక్కువచేశాడు. తనవారు పదునేనువందలమంది నాపనికి చాలించి, తక్కిన అయిదువందలమందినీ కోటచుట్టూ నియోగించెను. ఆరాత్రి గన్నయ్య ఎంత సైన్యంతో వచ్చి కోటతాకినాడో పేర్మాడిరాయనికిగాని, తెఱాలకాటయ్యకుగాని తెలియదు. 'గన్నారెడ్డివచ్చి ముట్టడించా'డని కేకలువేయించి గన్నారెడ్డి లోకంఅంతా చాటినంతపని చేశాడు.

పేర్మాడిరాయుడు, కాటయ్య ఇద్దరు ప్రభువులూ ఏపక్కఅయితే గన్నయ్య కోటముట్టడింపు ఎక్కువ సాగించాడో ఆ ప్రక్కనే అశ్వాలపైవచ్చి చేరారు.

పేర్మాడి:- గన్నారెడ్డి మనపైవచ్చి పడ్డాడేమిటి?

కాటయ్య:- ఆ రాక్షసునికి నీతి, నియమం ఉందా మహారాజా?

పేర్మాడి:- వీడు అసాధ్యుడు. పట్టినపట్టు విడువడు. ఏలాగు?

కాటయ్య:- నిజమే. మేడిపల్లి బాచయ నాయకునిగతి ఏమయింది మహారాజా! ఉప్పలసోముడు, గోసగిమెలి, పందిఘాపాలుడు...వీడు ఎదుర్కొన్న వాడు బ్రతికి బయటపడలేదు.

పేర్మాడి:- ఏమిచెయ్యాలి? భేతరాజునుచంపి ఆ కండలు కోటగోడ నుంచి అవతల పారవేస్తే?

కాటయ్య:- ఆ తలపువద్దు మహారాజా! మనల నిద్దరిని గుఱ్ఱాలకుకట్టి దేశాలన్నీ ఈడ్చిస్తాడు.

పేర్మాడి:- ఏమయ్యా! మీరు వట్టి పిరికివారైపోయినారేమిటి?

కాటయ్య:- రావణాసురిడి ఎదుట నుంచుంటే పిరికివాళ్ళుకాక ఎగర గలరా ఎవరైనా మహారాజా!

పేర్మాడి:- అయితే వీడికిలోబడి శరణువేడుకోవడమే ఉత్తమం. తరువాత మనకు సహాయం చేస్తానని రహస్య వేగులుపంపిన ఆ మహానుభావుడి పన్నెనా కనుక్కుందాము.

అతివేగంతో, రాద్రంతో తలపడిన గన్నారెడ్డి సైనికులకు బాసటగా నడికిరేయి దాటిన రెండుగడియలకు ఉప్పెనలా విరలయ్యి, తక్కిన సైన్యముతో వచ్చి ధాన్యకటకాన్ని ముట్టడించాడు.

పేర్కాడిరాయని సైన్యాలలో దొరికిన ఒక దళపతిని పట్టుకొని గన్నయ్య కోటలోనికి వార్త పంపించాడు. 'తెల్లవారేలోపుగా మాకు కోటస్వాధీనం చేయవలసింది. శ్రీ భేతమహారాజులం వారికిగాని శ్రీ గణపాంబాజీవి మహారాజులకుగాని, రాజబంధులకుగాని, రాజభక్తులకుగాని, రాజప్రియులకుగాని, రాజోద్యోగులకుగాని ఏమాత్రం హానికలిగినా పేర్కాడిరాయని, కాటయ్యను బోనులలోపెట్టి సర్వదేశాలు తిప్పుతాను' అని.

పేర్కాడిరాయుడు గజగజ వణకిపోయాడు. తెజాలకాటయ్య చెమటలు కారిపోయాడు. వారు తమ సర్వసైన్యాలను ఆయుధాలు విసరింపజేసి కోటతలుపులు పూర్తిగా తెరిచి, కాగడాలలో తెల్లజెండాలు ధరించి చేతులు కట్టుకువచ్చి గోనగన్నయ్య పాదాలమీద బడినారు. కోటద్వారాలగుండా గన్నయ్య, విరలయ్యల సైన్యాలన్నీ ధాన్యకటక నగరంలోనికి వచ్చాయి.

తెల్లవారింది. కోట పేర్కాడిరాయని, తెజాలకాటయ్యను రక్షకభటులు రాజసభా సమావేశం చేయించారు. స్నానసంధ్యానుష్ఠానాలన్నీ తీర్చి గోనగన్నయ్య తన తమ్మునితో, స్నేహితులతో సభాప్రవేశం చేశాడు. శ్రీ కోట భేతమహారాజును సగౌరవంగా బందెనుండి విముక్తి చేశారు. రాజబంధువులు, మంత్రిలు, సేనాపతులు మొదలైనవారందరూ విముక్తులయినారు. వారందరూ యథోచితంగా రాజసభ ప్రవేశించారు. మహావీరులైన చక్రవర్తి నామాత శ్రీ కోటభేత మహారాజులంవారు తమ రాజసభను ప్రవేశించినారు. అందుకే లేచి నిలిచారు. మహారాజు సింహాసనం అక్రమించక పూర్వం గోనగన్నయ్యను సమీపించి ఆ గజదొంగను కాగిలించి చేయిపట్టుకొని తమతోపాటు అర్ధసింహాసనాన్ని అధివసంప చేసుకొన్నాడు.

మహారాజు :- గన్నారెడ్డిప్రమా! మాకు బంధువుగా ఈ పేర్కాడిరాయుడు, స్నేహితుడుగా ఈ కాటయ్యనాయకుడూ మహారాజ్యం వచ్చి, మా నగరం ప్రవేశించి, మా కోటకు అగ్రాధిపతి దొంగపాన మేవలతో నిదురపోతున్న సమయంలో మమ్ము బందీ చేశారు. మీగ సమయానికి పోతే ఈ కుత్సితులు మా ప్రాణాలే హరించి ఉండురు.

గన్నారెడ్డి :- మహారాజాధిరాజా! ఇంగలో నాగొప్ప ఏమీ లేదు. మేము కోట ముట్టడించగానే, కోటలోఉన్న తమసైన్యం అంతా తిరిగి ఉండి దొరికిన ఆయుధాలతో, ఈ దుర్మాగుల సైన్యాలకడలాగకొన్న ఆయుధాలతో యుద్ధం చేయ ప్రారంభించారు. ఈ రెండు అగ్నులమధ్య నాశనం కానేక వీళ్ళు నాకు లోబడినారు. మేము రాకపోయినా మహాప్రభువులు ఈ పిశాచిని నాశనం చేసేవారే.

మహారాజు :- ఏమి పేర్కొంటున్నావా! నీకు తగినశిక్ష ఏది?

పేర్కొంటున్నా :- మహాప్రభువుల అనుగ్రహం. బంధుద్రోహం చేసిన నాకు మరణమే శిక్ష!

కాటయ :- మహాప్రభూ! నేను శిక్షింపడానికి కూడా తగను.

ఇంతలో దౌహాసదౌకడు ప్రవేశించి మహారాజు సింహాసనం ఎదుట మోకరించి 'మహారాజాధిరాజా! మహారాణీవారు వీరిద్దరినీ శిక్షించేపని శ్రీశ్రీ గోనగన్నారెడ్డి ప్రభువులకు వదలవలసిందని మహారాజులంవారికి మనవి చేస్తున్నాను' అని మనవిచేశాడు.

మహారాజు :- మా ఉద్దేశమే మహారాణిగారికీ కలిగింది. చాలా సంతోషము. శ్రీగన్నయ్య మహారాజా! మా ప్రేమా, మా కృతజ్ఞతా తమకు ఏలాగు తెలియజేయగలం? తాము మా ప్రార్థనా, మహారాణిగారి ప్రార్థనా అంగీకరించి తమరాజ్యం తాము స్వీకరించండి. మేమిరువురమూ చక్రవర్తులతో రుద్రదేవ మహారాజులతో మనవిచేస్తాము.

గోన :- మహాప్రభూ! నావిధి నేను నిర్వహించాను. ఈ బండీల విషయంలో శ్రీగణపాంబా మహారాజువారి భావమే ఉత్తమమైనది. ఇదివరదాకా ఈ ప్రభువులిద్దరూ తమకు భక్తిగల సామంతులు. ఈనాడు ఏదో చెడుబుద్ధి పుట్టి ఈలా అయ్యారు. అడుగో! మా మంత్రి అక్కినప్రగడ కృష్ణదాటి వచ్చాడు.

అప్పుడు చిన అక్కినప్రగడ సభలోనికి ప్రవేశించి 'మహారాజాధిరాజా! జయము! జయము! నేను రాకుండా యుద్ధం పూర్తి అయినందుకు విచారముగా ఉన్నది. కాని మహాప్రభువులకు, మహారాణివారికీ ఇంతయినా ఆపతు కలుగనందుకు యెంతో ఆనందింగా ఉన్నది. శ్రీస్వహంభూదేవుల పరమ కరుణ! మహారాజా! గుంటూరి నాగయ్యప్రభువు విజయవాడకడ కృష్ణదాటి వెళ్ళింది ఆయిదువేల కాల్బలంతో, పదమూడువేల ఆర్కికలతో, యేడువందల గజాలతో ఓరుగల్లుకు ముట్టడించడానికి సాగిపోతున్నారనిన్ని, అటు ఓరుగల్లు నుంచి శ్రీశ్రీశ్రీ కుమార రుద్రదేవ మహారాజులు శ్రీపడికిము బాప్పదేవ మహారాజులు నాగదేవరాజును ఎవరొక్కనడానికి వస్తున్నారనిన్ని వేగు. మహారాజులు, ఈ పేర్కొంటున్న ప్రభువులకు సిద్ధంచేయించిన పడవలలోనే సుసైన్యంగా కృష్ణదాటి వెళ్ళి శ్రీరుద్రదేవ మహారాజులకు సహాయం చేయవలసిందని కోరుతున్నాను. మా మహారాజు, మేమూ ఆసతిదురాంతలో కృష్ణదేవులకు ఈవలి ప్రక్క ఉండి, నాగదేవయ్యను హతమారుస్తాము. ఇంక ఈ పేర్కొంటున్నావా, కాటయనాయకుల విషయంలో శ్రీ మహారాణివారి అభిప్రాయం విన్నాను. ఈ పేర్కొంటున్నావాని రాజకంతాభరణం నేను ఈ నిండు పేగోలగంలో భటులచే ఒరిపించి మా ప్రభువు కంతాభరణం చేసెదనుగాక. ఈ కాటయనాయకుడు మోకరించి తమ పాదాలు, మా ప్రభువుపాదాలు అంటాలి. తమతమ సైన్యాలు

మహారాజులకు అప్పగించి తమతమ మండలాలకు వీరు వెళ్ళుదురుగాక. ఇక్కడి నుండి మహాప్రభువులకు వారు మూడేళ్ళవరకు రెట్టింపు కప్పము కట్టుతూ ఉంటారుగాక. ఇప్పుడు అపరాధంగా పేర్కొడిరాయప్రభువు మహాప్రభువులకు ఆరులక్షల టంకాలు, మాకు రెండులక్షల టంకాలు; కాటయ్యనాయకులు మహాప్రభువులకు లక్ష టంకాలు, మాకు ఇరువదివేల టంకాలు బంగారము తప్ప చెల్లించుదురా? అని సవినయంగా మనవి చేశాడు.

సభ్యులందరూ హర్షధ్వనులు చేసినారు. శ్రీ కోటభేత మహారాజులం వారు అతి సంతోషంతో చీన అక్కినప్రగడ ఆలోచన అంగీకరించారు. భేత మహారాజులు తమ మెడలోనున్న నాయకమణిహారం గోనగన్నయ్య మెడలో వైచి, విరల ధరణీకునికి తమ ముత్యాలహారం అర్పించారు.

పేర్కొడిరాయని రాజసంతానరణం మంత్రులు తీసి గోనగన్నయ్యకు అర్పించారు. కాటయనాయకుడు సింహాసనంఎదుట మోకరించి తల భూమిపై వాలిపాడు.

౧౩

గుంటూరు నాగమహారాజు కోటభేత మహారాజులంవారికి ముఖ్య సామంతుడుగానూ గణపతిదేవ చక్రవర్తికి నమ్మకమైన సేనాపతిగానూ ఉంటూ ఉండెను. కాని చక్రవర్తి అవసానదశలో ఉండడమూ, రుద్రమహారాజు శ్రీ కావడమూ, అతని హృదయంలోనూ దుర్బుద్ధి పుట్టించింది. అదివరకు గణపతి చక్రవర్తితో కలిసి కమ్మనాటి, ఆరుకలనాటి, సిందనాడివిషయ, పాకనాటి సామంతుల ఓడించడం విషయంలో ఎంతో యుద్ధనిర్వహణదక్షత చూపించి చక్రవర్తివల్ల ఎంతో మెప్పుపొంది ఉండటంవల్ల, తన సహాయంవల్లనే చక్రవర్తి ఇన్ని విజయాలు సంపాదించాడనే అభిప్రాయం అతని హృదయంలో హతుకు పోయింది.

ఒకవేళ చక్రవర్తిలో ఏనున్నా శక్తిఉంటే, ఆయన కొమరితకు ఆ శక్తి ఎట్లా ఉండగలదు? ఇదే పించి అదను. తానా వ్యూహనిర్వహణ వతురుడు! తనకు కలిగినట్లే ఇతరులకు శ్రీ సామ్రాజ్యంలో ఉండడానికి కష్టం కలిగి ఉండాలి. ఇంక నేమి? అను అతిథిమాతో, నమ్మకంతో ఓరుగంటిని ముట్టడించడానికే బయలుదేరాడు. ఒకసారి ఓరుగల్లు పట్టుకొని సామ్రాజ్యాభిషేకం పొందితే తన్ను కరిలించడానికి ఆ వీరభద్రునికికూడా తరంకాదు.

గుంటూరు నాగదేవరాజు పూర్ణిమవెళ్ళిన తదియనాడు కృష్ణ దాటాడు. ఇక్కడినుండి పంచమినాటికి సతనాటిసీమకు ఉత్తరపుభాగంలో ప్రయాణం చేస్తూ సప్తవి నాటికి గార్లకు తూర్పుగా పదిగవ్యూతుల దూరంలో విడిదిచేసి ఉన్నాడు. ఒకవేళ గాల్లమండలేశ్వరుడు, శ్రీ రేచెర్ల గణనాథుడు 'మీరు ఎక్కడికి ఎందుకు వెడుతున్నా' రని ప్రశ్నిస్తే 'ప్రసిద్ధికెక్కిన మంత్రకాశేశ్వరము

దర్శించడానికి వెడుతున్నా' మని చెప్పవచ్చును అని నాగదేవరాజు అనుకొన్నాడు.

అపస్పృశ్యాధులలో మహా తమవిద్యాసంపన్నుడైన గొంకప్రభువు నాగప్రభువు యాత్రవిషయం అడుగడుగూ తెలుసుకుంటూనే ఉన్నాడు. ప్రతిక్షణికము వార్తలు రుద్రమహారాజుకు అందిస్తూనే ఉన్నాడు. రుద్రమహారాజు పడికము బాప్పగేవుని, గొంకప్రభువుని పిలిచి వ్యమానపురం విడిదిలో యుద్ధవిధానం మంతనము సలిపినాడు. ఆమె అంగరక్షకుడగు ఆ యువకుడు కూడా ఆ మంత్రాంగంలో పాల్గొన్నాడు.

తమ లక్ష ఇరువదివేల సైన్యమూ మూడుభాగాలుచేసి, ఏబదివేల సైన్యం నడిపించుకొని తాను గాళ్ళపైనుండి ఉత్తరంగావచ్చి నాగదేవుణ్ణి తాకుతాననీ, రుద్రమహారాజులు ఏబదివేల సైన్యంతో దక్షిణంగావచ్చి అతన్ని తాకవలసిందనీ, గొంకప్రభువు ఇరవైవేల సైన్యంతో గార్లవెళ్ళి, అక్కడ రేచెర్ల గణనాథ ప్రభువు సైన్యంతో కలిసి పడమటగా వెళ్ళి నాగయ్యను మార్కొనవలసిందనీ, ఇదివరకే వేగులుఅందిన గాళ్ళప్రభువు నాగదేవయ్య పారిపోకుండా ఇట్లా చేయవలసిందనీ పడికము బాప్పదేవుడు సలహా ఇచ్చాడు.

నవమివెళ్ళిన దశమినాడు ఏమరుపాటునఉన్న నాగదేవయ్యను మూడువైపులనుండి మూడుసైన్యాలు తాకినాయి. వెంటనే నాగదేవరాజు తన సైన్యాలను చక్రవ్యూహము రచించి నెమ్మదిగా తూర్పుకు తిరోగమింపజేయ సాగినాడు. నాగదేవరాజు మంచి వీరుడు, యుద్ధనిపుణుడు. పడికము బాప్పదేవుడెంత వేగంగా వచ్చి ఎన్నిసార్లు తాకినా, నాగదేవుని చక్రవ్యూహాన్ని బద్దలు కొట్టలేకపోయాడు. దక్షిణమునుండి రుద్రదేవి ఎన్నిసార్లు ఆ చక్రబంధనాన్ని తాకి, దానిని చీల్చలేక వేలకొలది వీరులు కూలిపోవడంవల్ల వెనుకకు వెళ్ళవలసివచ్చింది. గొంకప్రభువు, గణనాథ ప్రభువుకూడా నాగదేవరాజు చక్రవ్యూహాన్ని ఏమీ చేయలేకపోయినారు.

ఇంతలో గన్నారెడ్డి ప్రభుని వేగువారు దారిచూపిస్తుండగా శ్రీ కోటభేత మహారాజు తన సైన్యాలను పూర్ణిమవెళ్ళిన విదియనాటికి కృష్ణ దాటించారు. అక్కడినుండి వేగంగా ఉత్తరంగా ప్రయాణించేస్తూ తన మేనమామలయిన నతవాటి ప్రభువుల సహాయంచేకొని భేతమహారాజు హుటాహుటి ప్రయాణం చేస్తూ ఇల్లింద గ్రామానికి తూర్పున రుద్రమహారాజు సైన్యంతో తన ఏబదివేల సైన్యముతో నతవాటివారి ముప్పదివేల సైన్యంతోనూ వచ్చి కలుసుకున్నాడు. ఈ మహాసైన్యం అంతా నాగదేవరాజు సైన్యాన్ని చుట్టుముట్టింది. ఆ దినమందు జరిగిన మహాయుద్ధం దేవాసుర యుద్ధాన్ని జ్ఞాపకము చేసిందని ప్రజలందరూ చెప్పుకొన్నారు.

మరునాడు మధ్యాహ్నానికి బాప్పదేవుడు అతి వీరావేశంతో నాగదేవుని చక్రబంధం ఛేదించి నాలుగువేలమంది వీరులతో విరోధుల నరుకుతూ, పొదునూ

మదగజం చెగువులోనికి చొచ్చుకొనిపోయినట్లు పోయి నాగదేవునితో ద్వంద్వ యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. ఒకచోట చక్రవ్యూహం నాశనంకాగానే, అబంధం నాలుగువైపులా విచ్చిన్నమైంది. రుద్రమహారాజు మహాశక్తివలె తన గథాన్ని తోలించుకుంటూ అంగరక్షివలతో పూహమగ్యమునకు చొచ్చుకుపోయింది.

అటునుంచి గొంకప్రభువు, రేచెర్ల గణపతిప్రభువు చొచ్చుకువచ్చారు. భేత మహారాజు మరొక వైపునుంచి వచ్చాడు. ఈలోగా బాప్పదేవుడు మహాగరుడుడు మహానాగాన్ని చీల్చినట్లుగా నాగదేవరాజును నూరుబాణాలతో రథం మీద నిర్జేవునిచేసి పడవెచ్చెను.

“జై గుంటూరి నాగదేవ తలగొండుగండ! జై పడికము బాప్పదేవా! జై రుద్రమహారాజా!” అని విజయధ్వనాలు మిన్నముట్టాయి.

౧౪

మహారాజు వేగంతో ప్రయాణంచేస్తూ ఉండిరి. ధరణికోటలో ముగ్ధుడాంబిక వచ్చి మహారాజును కలుసుకొన్నది. ఎక్కడికి రుద్రమహారాజు వెళ్ళి - అక్కడ సామంతులు మహాగౌరవంతో మహారాజును ఎదుర్కొని అభినందనలు చేస్తూ ఉండిరి. కోట పేర్కొడిరాయడు మహారాజు ఎదుట మోకరించి క్షమాభిక్ష వేడుకొన్నాడు. తెజాలకాటయ్య కీటకమే అయిపోయినాడు.

మార్జవాడినుండి పానుగంటివరకు మహాసామంతుడుగా రాజ్యంచేసే జన్నిగదేవుడు చక్రవర్తిని ఎదుర్కొని గౌరవించాడు. ఆయన కుమారుడైన అంబయదేవ మహారాజు, త్రిపురాంతకదేవ మహారాజు రుద్రమహారాజుపట్ల భక్తి వెల్లడించారు.

మహారాజు శ్రీశైలం, విక్రమ సింహపురం, కంచి మొదలైనవన్నీ చూసుకుంటూ కర్నూలు వచ్చారు. కర్నూలునుండి ఆదవోని వెళ్ళినారు. ఆదవోని నుండి బుద్ధపురం, వర్ధమానపురం, అక్కడనుండి కతిపయ ప్రయాణాలు చేస్తూ భీష్మ ఏకాదశికి తిరిగి ఓరుగల్లు నగరం చేరారు. దారిపొడుగునా మహారాజుపథం వెంట సేనలకు చలువపందిళ్ళు వేసి సామంతులు మహానగరంగుండా ప్రయాణం చేస్తున్నట్లే అనిపించారు సైనికులకు.

అన్నాంబిక దేశాలన్నీ చూస్తూ, దేవుళ్ళను కొలుస్తూ రుద్రమహారాజుకు కుడిభుజంగా సంచరించింది. అయినా ఆమెహృదయంలో ఏదోబాధ కుములు తూనే ఉన్నది. ఆమెకు ఏవిధంగానైనా తాను చూడవలెనని కోరిన ఒక వీరుడుమాత్రం దర్శనం ఈయలేదు. ఆవీరు దేమిచేస్తుంటాడు? సకలాంధ్ర భూమండలమూ ఏలే చక్రవర్తినయ ఎదుట ఆగజదొంగ ఏలా పడగలడు?

ఆగజదొంగే శ్రీ కోటభేత మహారాజులను విడిపించారు. ఆవీరున కట్టి అవసరమేమి కలిగినదో! ఈలా గోనగన్నారెడ్డిప్రభువు చేశాడనీ, ఆవీరుణ్ణి తాను ఏదో ఉడతాభక్తిలా గౌరవించాననీ భేతమహారాజులు చెప్పినప్పుడు

రుద్రమహారాజులు తనవైపు చూచి చిరునవ్వు నవ్వి నాగెంగుకో? ఆడవోని వెళ్ళినప్పుడు తండ్రి తన్ను చూడలేదు. తన కొమరిత కాలగతి నందినదని దుఃఖించి ఊరుకొన్నానని వారితో అన్నారట!

తనతల్లి ఎంత దుఃఖించింది! పౌరుషంగల రెడ్డి రాజకుటుంబమువారు ఏ కష్టాలకైనా ఓరుస్తారు. తండ్రిచేసిన అవమానం రుద్రప్రభువు అర్థంచేసుకొని ఊరుకొన్నారు. ఆ ప్రభువుకు తానేమీ చెప్పకపోయినా అర్థంచేసుకొన్నాడు.

రాజకుటుంబాలన్నీ ఈలా బాధపడవలసిందే! మనుష్యుడు తోటి మానవులను తనకు బానిసలుగా చేసుకోవాలనీ, సమస్తవైభవాలూ తానే అనుభవించాలనీ కోరుతూ ఉంటాడు. అప్పుడే ఈ ప్రళయాలు సంభవిస్తాయిగాదా!

సాధారణ స్త్రీయే తానై, సాధారణజీవితం జీవించి, మన్ననపోయినా ఒకటే, లేక క్షత్రియకన్యయై రాజ్యానికి పోరే నాయకుని బిడ్డయి, భార్యై, తల్లియై వారి ఆవేదనలు తనకూ సంక్రమిస్తే తానూ ఆవేదనపడుతూ, ఏకాలానికి తాను తండ్రిలేనిదిగా, విగత భర్తృకగా, బిడ్డలేని తల్లిగా అవుతుందో తెలియక ఏదోగౌరవం అని, రాజధర్మం అని, ప్రాణాలు అరిచేత పెట్టికొని, బడాయికో, భిక్షికో దానధర్మాలుచేస్తూ కాసనాలు చెక్కిస్తూ జీవించినా ఒకటే!

ఇవన్నీ ఒక జీవితనాటకంలో భాగాలు. తానూ పురుషవేషం వేసుకొని యుద్ధంచేసింది. లోకంలో ధర్మం నిలబెట్టుతున్నామనీ, విజయం పొందుతున్నామనీ విజ్ఞప్తిపడుతూ తోటిమానవుల్ని హతమారుస్తుంటాము. ఆ మానవులు, శ్రీకృష్ణ భగవానుడు వచించినట్లు, ఇదివరకే చచ్చినవారు!

చిన్న నాటి తన ఆటలు — చిన్న పూరిళ్ళలో ఆటలకన్న ఏమి ఎక్కువ ఆనందము తనకు సమకూర్చాయి? బీదబాలికకూ, తనకూ ఆనందం ఒకటే! తన చదువులు, బీదబాలిక చదువులకన్న ఎక్కువా? ఎక్కడ ఉన్నదీ ఆనందం? జీవితపరమావధి ఏమిటి?

ఇంతట్లో రుద్రమహారాజు అక్కడికి వేంచేసినారు.

“చెల్లీ నువ్వు ఆనాడు చేసిన మహాయుద్ధము నేను నా జన్మలో మరవను. నువ్వు రెండుసార్లు నా ప్రాణం రక్షించావు. అలా చల్లగా ఏమీ తెలియనట్లు ఉంటావు. నీకు ప్రతి ఏమిచేయగలను? దారిపొడుగునా నువ్వు నన్ను కోరిన కోర్కెనుగూర్చి ఆలోచిస్తున్నాను.”

“అక్కా నేను మీ ప్రాణం రక్షించానా? ఎందుకు అబద్ధాలాడతారు?”

“మంచిదానివేలే! నిజం చెప్పనీయక పోవడంకూడా నేర్చేనా? సరే, నీపని చెబుతా ఉండు”

౧౫

విజయయాత్ర నిర్విఘ్నంగా జరిగినందుకు కాకతమ్మ, ఏకవీరాజేవుల పూజ జరిగింది సంక్రాంతినాడు. ఆ పూజకు సర్వసామంతులు అహూతులైనారు. సర్వ

సేనాపతులు, సామ్రాజ్యోద్యోగులు, మహాపండితులు, కవులు, గాయకులు, శిల్ప బ్రాహ్మణులు, తక్కిన నియోగాల నాయకులు అందరూ వేంచేసినారు. నిడుద ప్రోలునుండి చాళుక్యప్రభువు లరుదెంచివారు. విద్యానాథ కవీంద్రుని తండ్రి గారు వేంచేసినారు.

ఆ పూజలు మూడు రోజులు జరిగినవి. కాకతమ్మ, ఏకవీరల బంగారు విగ్రహాలు ఊరేగినవి. ఈ ఉత్సవము కేవలం రాజోత్సవము. విజయచిహ్నమైన ఈ ఉత్సాహం యావత్తూ ఆర్ష సాంప్రదాయంగా నడిచింది.

ఈ మహోత్సవాలు, సంక్రాంతి పండుగలు రుద్రదేవి హృదయంలో మాత్రం సంతోషం నింపలేదు.

రుద్రదేవి మరల చాళుక్య వీరభద్రమహారాజును దర్శించగానే ఆమె సంపూర్ణ స్త్రీయైంది. ఆయనకు తెలియకుండా స్త్రీ వేషముతో ఆయన్ను సందర్శింపవలయునని రుద్రమదేవికి గాఢకాంక్ష కలిగింది. కాని ఆ పనివలన ఫలమేమి? రికకాంక్షలు జీవితములో అనవసరావేదనలు ఉద్భవింపజేసి, నిదానంగా ప్రవహింప వలసిన బ్రతుకునదిని ఎగుడుదిగుడుగాచేసి లోకంలో కాంతిని నాశనంచేస్తాయి.

శివదేవయ్య రుద్రమహాదేవి హృదయంలో జరుగుతూన్న మహాయుద్ధం గమనిస్తూనే ఉన్నారు. బంగారు చాయతో సన్నగా శలాకలాగ పొడుగరియై, వెలిగిపోయే దివ్యఫలమూ, పొడుగాటిముక్కు, లోతుకళ్ళూ, సన్నటి పెదవులూ గల శివదేవయ్యదేశికులు- “ఆ యుద్ధం జరిగితీరవలసినదే, లోకకల్యాణారమైన జీవితాన్ని సరితీర్చ వలసిందేకాని మనుష్యుడంతకన్న ఏమిచేయాలి? రుద్రమదేవి యుద్ధం రుద్రమదేవి నిర్వహింప వలసిందే! కాని ఆమెకు లేనిపోని క్లిష్టసమస్య కలిపించి, ఆమె జీవితనాక తేజాపలపై నాలుగువైపులనుంచీ నాలుగుగాలులనూ వదిలి ఆమెనాక ఆమె నడుపుకోవాలనడం ఏమి ధర్మం?” అనుకుంటూ ఉంటారు.

ఆమెను ఈ మహారాజ్యభారం వహించమన్నారు. ఆమెభర్త ఆమెతో పాటు చక్రవర్తి కావడాడు. ఆమెకు చక్రవర్తి చిన్నతనములో పెండ్లిచేయక పోయెను. చేయకపోగా, మగవానినిగా పెంచి, ముమ్మడమ్మను ఇచ్చి పెండ్లికూడ చేసినారు.

ఈ విషయాలన్నీటికీ తన సలహాయే ముఖ్యమైన కారణమయినది. చక్రవర్తికి ఈ చాలికవల్లనే కాకతీయవంశం నిలవాలని, కాకతీయ సామ్రాజ్యం అంతరించకూడదనీ ఉన్న గాఢకాంక్ష ఈ పరిస్థితులకు మూలకారణం. తాను పన్నిన ఎత్తుగడలన్నీ ఆకాంక్షమీద ఆధారపడి ఉన్నవి.

‘చాళుక్యవీరభద్రుడే రుద్రమదేవికి తగినభర్త’ అని వారిరువురనూ దగ్గరకు తీసుకొనివచ్చి వారిహృదయాల రాగం ఉద్భవింపడానికి తాను వేసిన ఎత్తులన్నీ ఫలించాయి. కాని రుద్రమ ఉత్తమరాలవడంచేత తనభర్త తనతోపాటు

చక్రవర్తి కావాలని కోరితీరుతుంది. ఆమెభర్త చక్రవర్తి అయినట్లయితే కాకతీయ రాజ్యంలో ఉండాలని ఇష్టపడే సామంతులు చాలమంది చాళుక్యుల పాలనలో ఉండుటకు ఏమాత్రమూ ఇష్టపడక పోవచ్చును, పురుషుడు భార్యతోపాటు చక్రవర్తి అయినట్లయితే, స్త్రీ నెమ్మది నెమ్మదిగా అంతఃపురంలో ఉండిపోవడమూ, పురుషుడే ఏకైకచక్రవర్తి అవడం జరుగుతుంది. అందుకనే రుద్రమదేవిని 'నీ భర్త చక్రవర్తి కాకూడదు' అని కోరవలసి వచ్చింది.

బట్టి కర్తవ్యం అంతా ఆ యువతీ యువకులమీద ఉంది! కాని కథాచాయికా నాయకు లిద్దరు అత్యుత్తమ వంశజాతులవడంవల్ల తా మిద్దరూ ఒక్కొక్క ఒడుగు వేయడానికి, ఒక సంవత్సరము ఆలోచిస్తారు. కనుకనే తన నూతనధారత్యము తప్పకుండా చక్రవర్తి వృద్ధుడు. ఏక్షణంలో ఏమిజరుగుతుందో? శివదేవయ్య ఆయా విషయాలు ఆలోచిస్తూ తన పూజామందిరంలోనే ఉన్నాడు. ఉదయం పొడివంచేసి, యోగాభ్యాసముచేసి, అవసరమైతే సభామందిరానికి పోయి రాజకీయ వ్యవహారాలు పరిశీలించి, రుద్రమహారాజునో, చక్రవర్తినో దర్శించి మధ్యాహ్నమునకు తిరిగి ఇంటికి చేంచేసి అతిథి అభ్యాగతులతో ద్వితీయ స్నానానంతరం భోజనంచేసి, సాయంకాలంవరకూ గ్రంథకాలక్షేపమూ, పండితకాలక్షేపమూచేసి, సాయంకాలం రాచకార్యాలు పరిశీలించడం శ్రీ శివదేవయ్య దేశికుల అలవాటు.

“ఇంతకూ ఈ రాజ్యానికి ఆపత్తు వస్తే దేవగిరి యాదవులవల్ల రాగలదు. ఆ గజదొంగ గన్నారెడ్డి పుణ్యమా అని ఎంతమందో రాజద్రోహులు హతమారి పోయినారు. ఇంక ఆలోచించవలసిన విషయము ఒకటి ఉన్నది. తెరవెనక ఉండి ఈ రాజ్యమంతా విచ్చిన్నం చేయాలని ప్రయత్నించే ఒక మహావ్యక్తి! ఆవ్యక్తి ఎవరో చూచాయగా తనకు గోచరించింది.

“కాని అంతమాత్రంచేత ఆయన్ను నాశనంచేయడానికి వీలులేదు. ఆ నిజానిజాలుకూడా కొద్దిదినాలలో తేలుతవి.

“యాదవులు ఎప్పుడువచ్చి పడతారో? అందుకు ఈ రాజ్యం తట్టుకోవలసిఉన్నది. సామంతులలో ఇంకను కొందరు రాజద్రోహం చేయడానికి సిద్ధపడినవారున్నారు. వారితోపాటు కాంచీపుర చోడమహారాజు, పాండ్యులు ఉన్నారు. వారినిషయం తేల్చుకోవడానికేగదా తాను రుద్రమహారాజును జైత్రయాత్రకు పంపించింది! అప్పుడు ఒక్కరూ ఈ మహారాజ్యంపై తిరగబడిన సామంతులుగాని ఇతర రాజ్యాలవారుగాని లేకపోయారు.

“ఈలోగా రుద్రమహారాజుచేత ఓరుగల్లుకోటను సర్వవిధాలా సిద్ధం చేయించడం, రుద్రమహారాజు వివాహం నిశ్చయించేయడం ఇవి ముఖ్య కార్యాలు” అని శివదేవయ్య ప్రభువు అనుకుంటూ తన మహానగరులోని సభామందిరానికి వచ్చిరావడంతోనే, ఒక సేనాపతి వారి పాదాల వ్రాలి: “మహా

మంత్రి! కల్యాణపుర చోడోదయుడు తాను స్వతంత్ర చక్రవర్తిననీ, తాను చాళుక్య రాజ్యమైన సకల కుంతల రాజ్యభారం వహించినాననీ, పశ్చిమాంధ్రావనీశులు, కుంతల సామంతులకే కప్పము కట్టవలసి ఉంటుందని లోకమంతా చాటించినాడట” అని మనవి చేసినాడు.

“ఏమీ! చక్రవర్తి కాలంనుంచీ మనకు కప్పంకట్టే కల్యాణపుర చోడులు ఇప్పుడు మానివేస్తారేమి? ఈ మహాదక్షిణావని అంతా ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యం వహించి రాజ్యం ఏలిన చాళుక్యుల రాజధానిలో చోడులు ప్రవేశించడానికి కారణం రుద్రచక్రవర్తి లేడనుకున్నారా? సరే. మీరు వెంటనేపోయి రుద్రమహారాజుతో ఈ విషయం మనవిచేసి అక్కడ ఉండండి. నేను ఇంతలో అక్కడకు వస్తున్నాను” అని శివదేవయ్య దేశికులు ఆ సేనాపతికి సెలవిచ్చినారు.

౧౬

“చాళుక్య వీరభద్రుడు శ్రీ కాకతీయ రుద్రమాంబాదేవిని ప్రేమించిన మాట వాస్తవము. గాఢంగా పవిత్రంగా ప్రేమించాడు. సీతామహాదేవిని రానుడు ప్రేమించిస్తే ప్రేమించినాడు. కుణాలుడు కాంచనమాలను ప్రేమించినట్లు ప్రేమించినాడు. ఆమె సామ్రాజ్య కాబోతున్నది. చాళుక్య వీరభద్రుడొక సాధారణ సామంతుడు. మహారాజు కొమరితలను సామంతుల కివ్వడం ఆచారం కావచ్చుగాక! రుద్రమదేవి చెల్లెలు గణపాంబాదేవిని సామంతశ్రేష్ఠుడైన కోటభేత మహారాజుకు ఈయలేదా?” ఈ ఆలోచనలతో శివదేవయ్య మంత్రి తన్ను దర్శించడానికి వచ్చిన చాళుక్య వీరభద్రుని కలుసుకొన్నాడు.

“రుద్రమదేవివారి విషయం అంతా వేరు ప్రభూ! ఆమె చక్రవర్తిని అయితీరాలి. ఆమె సాటి మహారాజును వివాహం చేసుకుంటే రెండురాజ్యాలు ఏకమౌతాయి. ఏ కళింగాధిపతినో, ఏ యాదవ మహారాజునో, ఏ పాండ్య భూపతినో, ఆ రుద్రమహారాణి వివాహం చేసుకుంటే ఆంధ్రరాజ్యం అంతరించి పోతుంది! కాబట్టి ఆమెను అత్యుత్తమ సామంతునకు వివాహం చెయ్యాలికాదా మహారాజా?” అని శివదేవయ్యమంత్రి చాళుక్యవీరభద్రుని మోముచూచి ప్రారంభించారు.

వీర :- మహామంత్రి! మీరన్నది నిశ్చయం. అయినా సకల ఆర్యావర్తంలో, దక్షిణాపథంలో ఆంధ్రమహారాజ్యం వంటిది ఇంకోటిలేదు.

శివ :- చిత్తం మహారాజా, ఎవ్వరికీ తెలియని దినాల్లో ‘రుద్రప్రభువు’ స్త్రీ అని తమ కొక్కరికే తెలిపాను. జ్ఞాపకమందా?

వీర :- చిత్తం! అప్పుడు నేను పొందిన ఆశ్చర్యానికి పరిమితిలేదు.

శివ :- తాము మొదటినుండి రుద్రదేవి బాలకు డనుకొన్నారు. ఆ దినాలలో తాము తమ హృదయాంతరాల జరిగిన స్పందనముచేత ఆ బాలకునియందు చాలా అనురాగం అపేక్ష చూపిస్తూ వచ్చారు.

వీర :- చిత్తం. అప్పట్లో చక్రవర్తి కాబోయే ఆ బాలునియందు నాకు జనించిన భక్తి కాబోలు ననుకున్నాను.

శివ :- ఆమె బాలిక అని తెలియగానే తమ హృదయం, తాళగతులు తప్పింది మహారాజా! ఆవునా కాదా? మీరు ఉత్తమ చాళుక్యులు. ఈ మహా సామ్రాజ్యము దక్షిణ చోళసామ్రాజ్యంతో కలిపివీలిన చక్రవర్తి వంశంవారు. ఆ వేంగిసామ్రాజ్యంలోనే, ఇప్పటికీ మహాంధ్ర చిహ్నితంగా రాజ్యంచేస్తూ ఉన్నారు. ఇవన్నీ ఆలోచించండి. ఈ మహాసామ్రాజ్యచక్రవర్తినితో సరి సమానంగా గద్దెనెక్కగల శక్తి తామెక్కరికే ఉందని, నేనూ గణపతిదేవ చక్రవర్తి ఆలోచించాము. అందుకనే ఆమె బాలిక అని చాలాకాలం క్రింద టనే తమకు తెలియజేసి ఉన్నాము. కాని ఇక్కడ ఎన్నో చిక్కులు తటస్థించాయి. పురుషులు ఇరువురు ముగ్గురు స్త్రీలను ప్రేమించగలరు. కాని స్త్రీ తన జన్మలో ఒక్కపురుషునే ప్రేమించగలదు! అయినా పురుషులలో మహాత్ములు మాత్రమే ఏకపత్నీవ్రతస్థులు కాగలరు. శ్రీరాముడు, నలుడు, సత్యవంతుడు మొదలయినవారు. మహాప్రభూ! తామెందుకు ఇంతవరకూ వివాహం చేసుకోలేదు? మీచరిత్రఅంతా నాకు పూర్తిగా అర్థం అయింది. అనేకమంది రాజకుమారులు వివాహం చేసుకోక ముందు తమ అంతఃపురంలో ఉన్న నుందర బాలికలతో క్రీడించి తమ మదనజ్వర తాపానికి మందు సంతరించుకొందురు. తాము ఇంతవరకు ఒక స్త్రీనైనా కన్నెత్తి చూడలేదు, మహారాజా! నేను మీకు తండ్రివంటి వాడను. నా దగ్గర సందేహించకుండా నిజం తెలియ జేయండి. మీరు మా మహారాణి రుద్రదేవిని ప్రేమిస్తున్నారు. అదినిజం! ఒక మహారాజ్యానికి ఉత్తమస్త్రీ ఒకరు సామ్రాజ్య కానుండడం అపూర్వం. అది తమ మనస్సును మిక్కిలి రంజింపజేసింది. ఉత్తమప్రేమ అనే దివ్యానుభూతి మానవజీవితంలో కలగడం అపురూపం. ఆ సన్నివేశం లభించిన నాయకా నాయకుల చరిత్రలు పురాణాల కీర్తింపజేడుతాయి. సావిత్రి సత్యవంతు లొకరి కొరకు ఒకరు ఉద్భవించారు. ఒకరినొకరు చూచుకొన్నారు; ప్రేమించారు. వారి ప్రేమను కాలడుకూడా విచ్చిన్నం చేయలేకపోయాడు. మహారాజా! మిమ్ము రుద్రదేవి మహారాణి ప్రేమిస్తున్నారు. మీ ప్రేమను సామ్రాజ్యాలు, రాజనీతులు అడ్డుకోలేవు!

వీర :- గురుదేవా! నేను తమ ఆజ్ఞానువర్తిని.

శివ :- ఇంక తామూ, మా మహారాణి లోకకల్యాణంకోసం, వివాహం చేసు కొని తీరాలి. మహారాణి సర్వధర్మ స్వరూపిణి అవడంచేత, ఆమె కర్తవ్యం ఆమె నిర్ణయించుకోవాలి. ఈలోగా తాము సంకల్పించుకున్న కేదారాది యాత్రలు మానివేయకలసిందని మనవి చేస్తున్నాను.

ఆ మాటలకు చాళుక్య వీరభద్రుడు ఆశ్చర్య వందినాడు. తన మనస్సు లోని ఆలోచన ఈ మహానుభావుడు, ఈ శివస్వరూపులు ఏలా గ్రహించగలి గారు? 'మహాభాగా! గురుదేవా! తమ ఆజ్ఞా నా శిరస్సున కిరీటంకన్న ఎక్కువ

గౌరవంగా తాల్చుచునుండి అని చాళుక్య వీరభద్రుడు శివదేవయ్యమంత్రి పాదాభివందన మాచరించి వెడలిపోయినాడు. ఆ సాయంకాలము వీరభద్ర ప్రభువు తిన్నగా కాకతమ్మ దేవాలయానికిపోయి పూజాదికములైన వెనుక ఆదేవి ఎదుట సమాలింగిత భూతముడై 'తల్లీ కాకతీదేవీ! నువ్వే ఈ రాజ్యాన్ని రక్షించడానికి ఆ సుందర గాత్ర, ఆ వీర చరిత్రగా ఉద్భవించినావు కాబోలు! మేము నీ కనుసన్నల మెలిగే హీన మానవులం! తల్లీ, పరమపావనీ!

“కాకతీయ వంశోద్భవ కారిణీం
 లోకోద్ధరణ స్వరూపిణీం
 కృపామయీ, కలషహారిణీం
 శక్తిమయీం రిపువిదారిణీం
 నమామి, శర్వాణీం ముక్తిదాయినీం”

అని ప్రార్థనూ కన్నులు మూసినాడు. అతని హృదయంలో నింహవాహనా రూఢయై కోటిసూక్ష్మ భావభారతయైన ఒక నిర్మల తేజోమూర్తి చిరునవ్వుతో ప్రత్యక్షమైంది. హృదయంలోనుండి వేయి బరువులు పటాపంచలుకాగా ఆ ఉత్తమ చాళుక్యుడు లేచి, దేవీప్రసాదము కన్నులకద్దుకొని ఆరగించి దేవాలయం వెడలి రథము ఆరోహించి తన నగరు చేరినాడు.

అష్టమ గాథ

కృష్ణ వేణి

౧

కాలివాహన శకం ౧౧౮౫ రుధిరోద్ధారి సంవత్సర మాఘబహుళ చతుర్దశి రాత్రి శివరాత్రి మహాపుణ్య కాలంలో తన కోటలోనే నమక మంత్ర యుక్తంగా శివాభిషేకంచేస్తూ శ్రీశ్రీ గణపతి రుద్రదేవ సప్తమచక్రవ రి వెనక్కు వాలిపోయారు. పరమ మహేశ్వరులైన శివగురువు 'దేవా ఏమిటిది?' అంటూ ఒక అంగలో చక్రవ ర్తిని చూచేసరికి ఆయన విగతజీవియై ఉన్నాడు. బ్రహ్మరంధ్రం పగిలి ఉన్నది. చిరునవ్వుతో తేజస్సుతో ఆయనమోము వెలిగి పోతున్నది.

మరుసటి క్షణికంలో శివదేవయ్యమంత్రీ, రుద్రమాంబా విగతజీవుడై పడి ఉన్న చక్రవ ర్తికడకు ఉరికారు. చక్రవ ర్తి వెనుక నే నిలుచుండిఉన్న రాణులు నారాంబా పేరాంబలు ఇద్దరూ కూలిపోయారు. గుమ్మం దగ్గరఉన్న ప్రసాదా దిత్య ప్రభువు వచ్చినాడు.

రాజవైద్యులైన చెన్నాప్రగడ గణపామాత్యుని తమ్ముడు చెన్నాప్రగడ సుబ్రహ్మణ్యమంత్రికి వార్త వెళ్ళగా నే వారువచ్చి చూచి ప్రాణములేదని ధృవ పరిచారు.

శివదేవయ్యమంత్రి ప్రసాదాదిత్యునకు 'నగరము జాగ్రత్త' అని ఆజ్ఞ ఇచ్చి పంపి, తలవరి మేచయ నాయకునికి 'రక్షణ జాగ్రత్త!' అని పణికము బాప్పదేవునికి 'నైన్యాలు జాగ్రత్త' అని హెచ్చరికలు పంపినారు. తంత్ర పాలుడు పోలరాతు నగరపు వెలివాడలకు నైన్య సమేతుడయి వెడలెను.

వేగు దళాధిపతి గొంకప్రభువు శివదేవయ్యమంత్రి ఆజ్ఞలనుగొని మల్యాల గుండయమహారాజుకు, మల్యాల చౌండసేనాపతికి, రేచర్ల గణనాథ ప్రభువుకు, కోటభేత మహారాజుకు, చాళుక్య ఇందు శేఖర మహారాజుకు, కోనభీమ జనవల్లభ నృపాలునికి, జన్నిగదేవ సాహిణికి, అద్దంకి సార్థంగపాణిదేవ మహారాజుకు, సప్తమ చక్రవ ర్తి లింగైక్యమందినారనిన్నీ అందుకు సర్వసేనలతో సిద్ధంగా ఉండాలనిన్నీ ఏ సామంతులు తిరుగుబాటుచేసినా, ఏ పరరాజులు ఎత్తివచ్చినా వారిని నాశనం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉండవలసిందనిన్నీ వేగులు పంపినారు.

అన్నాందిక రుద్రమదేవి ప్రక్కనే వారి, ఆమెను గట్టిగా హృదయానికి అదుముకొన్నది. రుద్రమదేవి తండ్రిశవము ప్రక్క మోకరించి కన్నులు మూసి కొని కొయ్యబారిపోయెను.

శివదేవయ్య వేళికులు రుద్రమాంబను సమీపించి, 'జయము, రుద్రమహా ప్రభూ! జయము. ఇక తాము అష్టమ చక్రవర్తులు. రాజనీతి దుఃఖాని కెడ మీయదు. ఒక్క నిమేషమాత్రమైనా దేశము అరాజకం కాకూడదు. సార్వ భౌమా! ఈ గడియనుండి తామిచతుస్సముద్ర ముద్రిత మహాభూమిభారం వహించినవారయ్యారు. దేవతాస్వరూపులయిన తండ్రిగారి ఆజ్ఞ భగవంతుని ఆజ్ఞ గా పరిపాలించండి' అని రుద్రచక్రవర్తిని చేయిపట్టి లేవతీశాడు.

కన్నులుమూసుకొనే ప్రార్థిస్తూ రుద్రమలేచింది. పూజామందిరములోనుండి రాజసభామందిరములోనికి విచారసముద్రములో మునిగిఉన్నా గంభీరవదనయై వచ్చిన రుద్రమహాదేవిని చూడగానే ఆ సభామందిరములోకూడిన సామంతులు నేనాపతులు పండితులు, స్రజ, సభాధికారులు, 'జయజయ శ్రీ రుద్రమదేవ చక్ర వర్తి! జయజయ' అని నాదాలు సలిపారు.

ఆప్పుడు వందులు ఇరువదిమంది ముందుకువచ్చినారు. వారి నాయకుడు రుద్రచక్రవర్తికి ఎదురుగా నిలబడి, 'జయ జయ సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహామండలేశ్వర పరమమాహేశ్వర! అన్నకొండ పురవరాధీశ్వర! సత్యహరి శ్చంద్ర! చతుస్సముద్ర వలయిత దిక్పూరితకీర్తి! అష్టమచక్రవర్తి! జయ జయ జయ' అంటూ జయ జయ ధ్యానాలు చేశారు.

తండ్రి పరమవృద్ధులై రాజ్యంలో ఏవిధములైన కలతలు లేకుండా పవిత్ర దినమైన శివరాత్రినాడు లింగైక్య ముందినారు. అంతకన్న శుభం ఏముంది?

తన దుర్బల భుజాలు, తండ్రిగారు సులభముగా వహించిన భూ భారం వహించవలసి ఉంటుంది. అన్నిటికీ బలము పరమశివుడు. కాకతీదేవీ, సర్వజ్ఞులైన శ్రీ శివదేవ దేశికులూ- వారి సహాయమే తనకు నూర్యచంద్రులూ! నక్షత్రాలూకాగా, తాను ఈ రాజ్యభారం వహిస్తుంది. ఈ కార్యంకొరకే కదా తనకు మొదటినుండీ తండ్రిగారు సర్వవిద్యలూ నేర్పించి రాజ్యపరిపాలనా విధానంలో ప్రవీణత ఇప్పించినారు.

తాను సర్వదేవతలు సాక్షిగా మాట యిచ్చినది.

ఎవ్వరు చూడకుండా ఆ బాలిక చిన్నబిడ్డలా తన రహస్య మందిరంలో మంచంమీద మేనువాల్చి లోచనాంచలాల సంతతధారగా ప్రవహించే బాష్ప ప్రవాహంతో కరిగిపోయింది.

౨

శ్రీ గణపతి రుద్రదేవప్రభువు దివంగతుడయ్యాడని ఒక్కసారిగా సకల భారతావనీ మోగిపోయింది. దక్షిణాన పాండ్యులు, చోడులు, భల్లూకులు; దేవగిరిలో యాదవులు; కాళింగాన ఒడ్డరాజులు 'అమ్మయ్యా' అని ఇంతగాలి గట్టిగా పీల్చుకున్నారు.

కృష్ణవేణాతీరంలో తన రహస్యనగరంలో గోనగన్నారెడ్డి ఇక "ఆంధ్ర మహాసామ్రాజ్యానికి ప్రళయం సంభవించింది" అని నిట్టూర్పు విడిచినాడు. ఆ

మరుసటిక్షణంలో విశాలమై, మహాపర్వతసానువై, ఆంధ్రప్రతాపాలవాలమై ఆంధ్ర క్షత్రియ కులశ్రీనివాసమైన ఆతని వక్షము ఇంకా విస్ఫారితమైనది. దౌవారికుని చీర 'మహాసభాఘంటిక మ్రోగింపు' మని అజ్ఞ ఇచ్చినారు.

మరి పది ఓణికాలకు లోక కుహరాలన్నీ మారుమ్రోగుతూ ఒక పెద్ద జయ గంట మ్రోగటం ప్రారంభించింది. ఆ మ్రోత ఆ రహస్యపులోయ అంతా నిండ గానే రాచనగరుకు ఎదురుగాఉండే విశాల ప్రదేశాలలో గజదొంగల సైన్యాలన్నీ బిలబిల చేరడం ప్రారంభించాయి. సేనాపతులు, దళవాయులు, సాహీబీలు అందరూ యక్షోచిత వేషాలతో ఆ ప్రదేశానికి వచ్చి యథాస్థానాల బొమ్మలులా నిలబడినారు.

మూడుగడియలలో గోనగన్నారెడ్డి సైన్యం యావత్తు సంపూర్ణంగా ఆ ప్రదేశంలో బారులుతీర్చి, రాతివిగ్రహాలులా నిలబడి ఉన్నది. దుష్టురగ రేఖా రేవంతుడు, రాజద్రోహరగండ, గండరగండ మహావీరుడు, యావన శ్రీ విష్ణుడు దుష్టమానవ భీకరుడు, అజానుబాహుడు, మనోహరాంగుడు, కామినీ జయంతుడు, అర్జున ప్రణాపుడు అగు గోనగన్నారెడ్డి కోలమోముతో, సోగమీసాలతో, ప్రత్యక్షమయిన కుమారస్వామిలా ఉత్తమ శ్వేతాజానేయము నధవసించి మెరుపులా వచ్చి తన లక్షముప్పదివేల సైన్యముఖంలో నిలుచున్నాడు.

ఒక్కసారి ఆ లక్షమంది తాము కంఠాలలోనుండి 'జయ! జయ! గోన గన్నారెడ్డిప్రభూ! జయ! జయ!' అని గోదసీమహారం వింటే జయ ధ్వానాలు ఉద్భవించాయి. ఆ మహావీరుని కుడిప్రక్క అపరభీముడు, మహా సత్కుడు, గజబలుడు, మేరుశృంగంవంటి రూపంకలవాడు శ్వేతతరుకాండాల లాటి చేతుల కలవాడు కండలుతప్ప వ్యవస్థలేని దేహంగా ఉండేవాడు, ఏనుగులతో మల్లయందం చేసి నెక్కుగలవాడు. ఇరుమువంటి కంఠధ్వని కలవాడు గోన విరలధరణీసుడు మహాసేనాపతికరీచలాంఛనంతో ఉన్నతమైన గదనుధరించి నిలుచున్నాడు.

గన్నారెడ్డికి కుడిప్రక్కను కదలివచ్చే కొండొంటివాడు ముష్టిఘాతం చేతనే బండకాల్చును పిండిగొట్టగలవాడు, విరలధరణీసుని కుద్దియగువాడు సముద్ర గర్జనకలవాడు దోసకూటి నూరన్నరెడ్డి ప్రభువు హిమాలయ శిఖరంలా నిలుచున్నాడు. అవక్రవీరుడు, సింహంలాంటివాడు, మామలలో గంధర్వులకు ఏదైనా చేర్చేవాడు విరియాల సబ్బారెడ్డి ప్రభువు నూరన్నరెడ్డికి ఎడమప్రక్క నిలుచున్నాడు. సబ్బారెడ్డికి ఎడమ ప్రక్క ఉత్తమ వెలమరెడ్డికులమనే పాలసముద్రానికి బాలచంద్రుడు, అభిమన్యసత్కుడు సంతత సంతోష ప్రఫుల్లవదనుడు, దివ్యధనుస్సుకలవాడు అతివేగాలయిన బాణాలతో నూటితప్పక ఎటివస్తువునైనా ఎంతటిమారములో ఉన్నా ముక్కలుచేయగలవాడు రేచర్ల బేలరెడ్డి మహా ప్రభు తన ముక్తు సోరాగడ్డ లివి ఉన్నాడు ఆయనప్రక్కనే రేచెర్ల ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు మమారుడు చినదామా నాయక ప్రభువు నిల్చుండి ఉన్నాడు. ఆ

ప్రభువు పగతురకు వెన్నిచ్చి ఎరగడు. యుద్ధప్రారంభమందు ఏమినవ్వునో మళ్ళీ యుద్ధాంతమందే నవ్వుతాడు. ఈలోగా ప్రచండ సూర్యాగ్ని ఆతడు; పసి పట్టిన మహానాగము. కత్తియుద్ధములో అతన్ని ఓడించగల యువకుడొక్క గన్నారెడ్డి ప్రభువే!

విరల ధరణీసునకు కుడిప్రక్క చిన అక్కినప్రగడ ఉన్నాడు. ఆ బాల పండిత కుమారస్వామికి, వ్యాసునకు తప్పులు దిద్దగల ఆ పండితుడు యుద్ధావసరం వస్తే రామబాణం, చక్రధార, పాశుపతాస్త్రమును.

మల్యాల చౌండసేనాధిపతికి ఇద్దరు కొమరులు, ముగ్గురు కొమరితలు ఉన్నారు. వారయిదుగురు భీమసంతతివారు. కొమరులిద్దరూ మహాసత్వులు; విరల ధరణీసునే యుద్ధానికి పిలువగలరు. ఆ బాలికలు గదాయుద్ధంలో అన్నగారిని తమ్ముణ్ణి ఒక్కొక్కప్పుడు ఓడించేవారు. ఆ యన్నదమ్ములలో కాటప్రభువు గన్నారెడ్డిజట్టులో చేరిపోయినాడు. పదియారేళ్ళ ఆ బాలప్రభువు మహతోమగ ధారియై అక్కినప్రగడ కుడిప్రక్కను నిలిచి ఉన్నాడు.

ఇంకనూ అక్కడచేరిన ఆంధ్రక్షత్రియవంశ్యులలో మున్నూగుకాపు వీర ప్రభువు ముగంటి రుద్రనాయకుడు గజసాహిణి. గన్నారెడ్డివృద్ధయం చూర కొన్న ఆ వీరుడు కాటయప్రభువు ప్రక్కను నిలిచిఉన్నాడు.

రామరాజు గణపతిప్రభువు, వెలమవార మండయ్య ప్రభువు, పులవరి బొల్లిరెడ్డిప్రభువు, గోనం కామిసేనాని, వివరము నరహరినాయకుడు, పంట అన్నరెడ్డిప్రభువు, గొచ్చెబమ్మ సేనాని అనే ప్రభువులు వారివారి సేనాముఖాల నిలుచుండి ఉన్నారు.

గోన గన్నారెడ్డి తన మహాసైన్యాన్ని చూచి, 'ఆంధ్రవీరులైన మీకు ఒక మహావిషాద వృత్తాంతం వినిపించవలసి వచ్చింది మన ప్రభువు శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తి అస్తమించారు' అని విషాద కంఠంతో తెలియచెప్పెను. ఆ మాటలు దగ్గరివారికే పినబడినవి. అక్కడినుండి చారులు వారిమాటలను సైన్యం అంతకూ అందిచ్చినారు.

“మనం ఎంత గజదొంగలమైనా, హీనత్వానికి పాలుపడలేదు. మన చక్రవర్తులకు ఎప్పుడూ భక్తిచూపించాము. రాజభక్తితో, భగవద్భక్తితో దుర్మార్గులను, రాజద్రోహులనూ నాశనంచేసే పని పెట్టుకొని ఈ మహాసైన్యం పెంచుకొన్నాము. శ్రీశైల మల్లికార్జునుడు మనపక్షం ఉన్నాడు కాబట్టి మనకు కోట్లకొలది ధననిధులు దొరికాయి. ప్రజలే భగవంతుడు. ప్రజానురంజనమే భగవద్భక్తి. మన చక్రవర్తి, దీనబాంధవుడు, కైలాసవాసి అయినాడు. ఈతరుణంలో సరిహద్దుభూములలో కుట్రలు, అరాజకము, కాటకము, తుచ్చరోగ తొండము, చోరవృద్ధి తటస్థిస్తుంది. కాబట్టి ఈనాటినుంచి మనం శ్రీ రుద్ర చక్రవర్తి సేవాసనం ఆధవసించి సుఖసంవిధానం చేసేవరకూ అప్రమత్తులమై ఉండాలి. ఆ వెనక మన గజదొంగతనం ఈ రహస్యనగరంలోనే భూస్వామితం

అనుగాక. అలా కానిపక్షంలో మన జన్మలు గజదొంగలుగానే ముగిద్దాము” అనే గన్నారెడ్డిమాటలు కైలాసవాక్కులులా వినబడ్డాయి.

3

ధీరహృదయ, విద్వాంసురాలు, రాజ్యపాలన ప్రజావతిఅగుటచేత రుద్రమ దేవి తండ్రిపోయిన దుఃఖాన్ని తన బ్రతుకు పడవను ముందుకుగొనిపోయే అనుకుల వాయుశక్తిగా చేసికొన్నది. ఆమె హృదయంలో సంతోషము నశించింది; అనుమానం పటాపంచలయింది; వెనకటి దోలాయమాన మానసికావసరం నశించింది. గుప్పిళ్ళు బిగించి కనుల తీక్షణకాంతులు ప్రసరింప, దేహమంతట శక్తి పొదవికొనగా, దృఢప్రతిజ్ఞావతియై కర్మరురాలైంది.

ఆమె స్త్రీవేషము మానింది. సర్వకాల కవచధారిణియై, సైన్యాలను భయంకరాయుధంగా సిద్ధంచేయు సంకల్పించుకొన్నది. ఆమె కోమలశ్వుం వజ్రకాతిన్యం సవరించుకొంది. ఆమె సౌందర్యం మహాదుర్గా సౌందర్యమై వికసిల్లినది.

ఆమెకు ప్రాద్దుపోయినగాని నిదురపట్టదు; పట్టిన పదిగడియలలో మరల మెలకువ.

ఆమె ఆలోచనలు ఆంధ్రవిగోధి సంహరణము; ఆమెకాంక్ష అవధితేని లోకపురోగమనము.

ఆమె ఉదయా సమానాలు అన్నాంబికతో కలియుద్ధ పరిశ్రమచేయును. అన్నాంబికతోపాటు కిలకద్యలు, నూత్ముతలు నిరంతర పరిశ్రమచేసి సాధించును. వివిధాశ్వారోహణలు, ఆశ్వీకయుద్ధాలు, రథసూతికారిత్వము, రథయుద్ధకాశలము, వివిధ వ్యూహానిర్మాణము, వివిధ వ్యూహచ్ఛేదము, వివిధాయుధప్రయోగము ఇవన్నీ దీక్షతో అభ్యసించి సారంభించినది.

స్వయంగా ప్రసాదాదిత్యునితో కలిసి, ఓరుగల్లుకోట బాగుచేయించసాగిం దా మహారాణి. ఏటి సూతక మెనవరకు తాను సింహాసన మధివసించదట. శివ దేవయ్య మంత్రితో, వివిధోద్యోగులతో, సర్వనాగుల గూర్చి, ప్రజలగూర్చి, మోటుపల్లి, శ్రీకాకుళం, మచిలీపట్టణము, శంబరదీవి, కురంగేశ్వరపురం మొదలైన రేవుపట్టణాలనుండి జరిగే సముద్రవ్యాపారాల గురించి, నుంకాలు రాజభోగము, పన్నులు, కప్పాలు, అడవులు, గనులు, వర్తకము, నాణేలు మొదలైన ఆర్థిక విషయాలగురించి, వానలు, నదులు. చెరువులు, కాలువలు, పంటలు, తోటలు, వ్యవసాయము, గ్రామాలు, పశువులు మొదలగు ప్రజాజీవనం గురించి గ్రామపెద్దలు దశ గ్రామాధికారులు, సామంతులు, మంత్రాంగులు మొదలయిన రాజ్యపాలనా నీతినిగూర్చి, మహారాజపథాలు, సత్రాలు మొదలైన సంస్థల గూర్చి; వైద్యకాలలు, పశువైద్యకాలలగూర్చి, విద్యానిలయాలు, ఆశ్రమాలు, పరిషత్తులు, దేవాలయాలు, శాసనాలు, మఠాలు, వివిధ సంప్రదాయాలు, మఠా

చాద్యులు మొదలయిన ధార్మిక విషయాలగూర్చి, కవులు, పండితులు, శిల్పులు, గాయకులు, గ్రంథాలు, సుస్వతీ అలయాలు, నాట్యకోవిదులు, భోగమువారు, శిల్పబ్రాహ్మణులు మొదలైన మహావిద్యలనుగూర్చి ఆ సామ్రాజ్య సంపూర్ణంగా చర్చించుచు తానే అన్ని కార్యాలు నిర్వహింపసాగింది.

అన్నిటిలో అన్నాంబిక ఆమెకు మంత్రి, సేనాపతి, తంత్రపాలిక, తలవరి, అంగరక్షక, తోడునీడయై మెలగుచుండెను.

అన్నాంబిక ఒక్కొక్కప్పుడు 'ఇదేమిటి, పురుషులు నిర్వర్తించే ధర్మము తాము నిర్వర్తించడమేలాగు? అది ఎలా విజయం పొందగలదు?' అని సంశయముచే వ్యధనొందేది. ఒక్కొక్కప్పుడు తన మహారాణి అవతారస్వరూపిణి, కారణజన్మ, దేవీమూర్తి కాబట్టి అపరాజితా దేవిలా లోకయాత్రా రాజ్యం చేయగలదని సంకోచరహితమైన ఉత్సాహంతో ఉప్పొంగిపోయేది.

పురుషవేషంలో వారిద్దరూ రామలక్ష్మణులయ్యారు. వరాహలాంఛన యుతమై, ఖడ్గధారిణియైన దేవీమూర్తి విగ్రహంతో, రుద్రదేవిఅన్న ఆక్షరాలతో ముద్ర ఒకటి సామ్రాజ్య అనామికను, మరొకటి అన్నాంబిక పేరిని అలంకరించాయి.

ఆశ్వసైనికులు ఒకరొకరు ఇరువురిరువురుగా మూపురుగా నలుగురుగా ఇరువదిమంది పేయిమందిగా చెక్కుచెదరక శ్రేణులుగా యుద్ధయాత్రకు పురోగమించడం, యుద్ధంలో విరోధుల్ని తాకడం ఆమె నేర్పి నేనల సుశిక్షితము లొనర్చెను.

ధంకానాదాన్ననుసరించి పదాతులు మొదట వరుస తీర్చడం, ముందు కురకడం, దాలు దాలుకలిపి గోడకట్టడం, దాగ్గు గొడుగులుచేసి నడవడం, ఒక శ్రేణివెనుక ఒకశ్రేణిగా మోహరించడం, సావారంలో కరవాల భల్లశూల పరకు యుద్ధాలు చేయడం, యెదురుకొన్న నైన్యాలపై బడడం పరుగునబోయి తాకడం, శ్రేణులు విడకుండ వెనకవారు ముందుకు సర్దుకొనడం ఇవన్నీ శిక్షణ ఇచ్చింది.

జేగంట గుర్తులకు యుద్ధవిధానాలు నడపడం ఆ మహారాణి ఏనుగులకు నేర్పింది.

ఓరుగల్లు వెలివాడలకు, మైలసంతకుచుట్టు గంపకోట కట్టించింది. నగరం చుట్టు ఉన్న గోటగోడల ఇనుమిక్కిలిగా బలిష్ఠమొనర్చింది. రాచకోట బాగు చేయించింది. అగ్ని బాణాలు ఆర్పడం నేర్పించింది. అగ్ని బాణాలనుండి కాపాడే తోలుకూర్పాసాలు లక్షలు సిద్ధంచేయించింది.

నగరంనిండా ధాన్యపుగాదెలు నిర్మాణం చేయించి వానిని వివిధ ధాన్యాలతో నింపించింది. నగరంలో రాచకోటలో ఎన్నో కూరగాయలతోటలు వేయబడినాయి. ఎన్నో మంచినీళ్ళ బావులు త్రవ్వినారు. చెరువులలో ఎప్పుడూ నీరుఉండే విధానం పండితులతో ఆలోచించి నిర్వహించినారు.

ఓరుగల్లు నగరం రెండేళ్ళ ముట్టడికి సర్వసిద్ధ మయింది.

౪

“శ్రీ కాకతీయ గణపతి రుద్రుడు కాలంచేశాడా? అతని కూతురు రాచరికమా? శత్రుయకులానికి ఎంతగతిపట్టిందీ!” అన్నాడు కల్యాణి చోడోదయుడు.

కల్యాణినగరం పశ్చిమాంధ్ర మహారాజ్యానికి ఒకనాడు ముఖ్యనగరం. కాంచీపురం రాజధానిగా పల్లవులు దక్షిణానా, వాతాపినగరం రాజధానిగా పడమటను చాళుక్యులూ శాతవాహన సామంతులుగా ఉండేవారు.

శ్రీ శైలానికి ఈశాన్యంగా పల్లవభోగమూ, తూర్పుగా చళుకవిషయమూ ఉండేవి. చళుకవీరుడొకడు చక్రవర్తికి నేనాపరియో కుంతలదేశం జయించినాడు. శాలివాహన చక్రవర్తి పెద్దకుమారుడు రాజప్రతినిధిగా ములుకనాటికి ముఖ్యనగరమైన ప్రతిష్ఠాన నగరంలోనూ, ద్వితీయకుమారుడు మసిక నగరం రాజధానిగా శాతకర్ణాటంలోనూ ఉండేవారు. మధ్యకుంతలానికి వాతాపిలో చళుకసేనాధిపతి ఉండేవాడు.

శాలివాహన సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నంగాగానే, ఇద్దోరులు పల్లవ భోగానికి, తూర్పు ఆంధ్రావనికి సమాట్టాలెన్నారు. కంచిలో పల్లవులు స్వతంత్రులైనారు. బాదామిలో చాళుక్యులు స్వతంత్రులైనారు.

ఆనాటినుండి చాళుక్యులు కుంతలము, ఆశ్మకము, ఆంధ్రము, గాంగవాడి, అభీరము, ఘూర్జరము జయించి, మహారాజ్యము విస్తరింపచేశారు. వాతాపినుండి రాజధాని కల్యాణి నగరమునకు వచ్చినది.

చాళుక్య సామ్రాజ్యము అంతరించగానే, వారికి సామంతులుగా ఉన్న కందూరులోని తెలుగుచోడులు వర్ధమానపురం రాజధాని చేసుకొని, విజృంభించారు. కల్యాణి చాళుక్యుల నేనాపరిఅయిన కాలచుర్యబిజలుని హా సగత మయినది. ఒకవని వీరశైవం వల్ల కాలచుర్యవంశం నశించి కల్యాణినగరాన్ని తెలుగుచోడులు ఆక్రమించినారు.

వర్ధమానపుర చోడులను గణపతిచక్రవర్తి పెదతండ్రి రుద్రదేవచక్రవర్తి నాశనం చేశాడు. అంతట కల్యాణి చోడులు కాకతీయ సామ్రాజ్యానికి సామంతులైనారు.

గణపతిదేవచక్రవర్తి కాలంలో కల్యాణి నగరాన చోడోదయుడు రాజ్యంచేస్తూ ఉండెను. అతనికి ఎంతకాలంనుంచో తాను స్వతంత్రుడై మహారాజు కావలెనని వాంఛఉండేది. ఒకసంతుడైన గణపతిదేవ చక్రవర్తి ముగలి వాడయినాడు. ఆయన పేరున ఆయనకుమార్తె రాజ్యంచేస్తూ ఉంది. ఇంతకన్న అదను ఏమికావాలి?

చిన్న చిన్న సామంతులను చేరతీశాడు. గట్టి పైన్యం పోగుచేశాడు. తాను

చక్రవర్తినన్నాడు. తనకు పశ్చిమాంధ్ర సామంతులందరూ కప్పము కట్టాలన్నాడు. సైన్యంతో వెళ్ళి కందూరు పట్టుకున్నాడు. ఆ చుట్టుపట్ల ఉన్న రాజ్యం అంతా ఆక్రమించాడు.

ఆ సమయంలో రుద్రమహారాజుకు, శివదేవయ్య మంత్రికీ చోడోదయుని కురంతం తెలిసింది. శివదేవయ్య దేశికులు, మహారాజు, బాప్పదేవుడు, ప్రసాదాదిత్యప్రభువు, జాయపసేనాని ఆలోచించి, కొద్దివారాలలో చోడోదయుని పైకి వెళ్ళడానికి నిశ్చయించినారు. కాని నెలలు జరిగిపోయినవి. చోడోదయుడు నిర్భయంగా విజృంభించి పోయినాడు.

ఇంతట్లో చక్రవర్తి సైన్యాన్ని ఒకదాన్ని చోడోదయుడు నాశనం చేయడం, గణపతిదేవ చక్రవర్తి కెలాసనాసి అవడం రెండూ జరిగాయి.

చోడోదయుడు విజయగర్వంతో రాజు బందీగా ఉన్నాడని మానువనాడు ఆక్రమించుకొని వర్ధమానపురం ముట్టడించాడు. ఈ విషయం అంతా గోనగన్నారెడ్డికి వేగువచ్చింది. గన్నారెడ్డి మండిపోయాడు. ఎందుకు చక్రవర్తి సైన్యాలు ఊరుకొన్నాయి? ఇన్ని నెలలు ఈ పామును పాలుపోసి పెంచారు! చక్రవర్తి సైన్యాన్ని నాశనం చేయగానే గోనమహానగరం ముట్టడించే మొనగాడ నయినా ననుకున్నాడా ఈ కీటకము! అని గన్నారెడ్డి పెదవులు బిగించి నవ్వినాడు.

చోడోదయుడు ఆశ్చిక శ్రేష్ఠుడని ప్రతీతి. ఆతడు తురంగముమీదనే నిద్రపోగలడట. తురంగము మీదనే భోజనం చేయగలడట. ఆయన ఎక్కెగుఱము 'మహావాయువు' అని పేరుగలది. మేల్చాళ్ళాలలో మహోత్తమ మైనది. ఆ తురంగపు మెడలో చోడోదయుడు వజ్రాలుపొదిగిన బంగారు తాడుతో అణిముత్యాలహారం అలంకరించాడట.

ఆ ఉత్తమాజానేయ మధివసించి చోడోదయుడు వర్ధమానపురం ముట్టడిని సాగిస్తున్నాడు.

ఆతని హృదయంలో ఈ వర్ధమానపురాన్ని పట్టుకోవడం అయిదు నిమేషాలని. ఈ పురం ప్రస్తుతం పాలించేది ఒక బాలకుడుకదా? రాజుకావలసిన గన్నారెడ్డి గజదొంగ అయినాడు. ముసలిరాజు బందీ. వర్ధమానపురం దొరకగానే ఓరుగల్లు కొద్దివారాలలో తన హస్తగతం. చోడచక్రవర్తులు, చాళుక్య చక్రవర్తులు ఆతన్ని ఆశీర్వదిస్తున్నారని ఆతడు భావించి 'ఎవరి కాకతీయులు?' అనుకున్నాడు.

ఆ వెంటనే రోజుకుంటూ అశ్వాన్నైక్కిన ఒక చారుడు చోడోదయ మహారాజు కడకు పరుగిడివచ్చి. 'జయ! శ్రీ మహారాజాధి రాజునకు జయ! గోనగన్నారెడ్డి సైన్యాలతో మహాప్రభువుమీదకు వస్తున్నాడు!' అని వార్త తెచ్చాడు.

“ఏమిటీ, గన్నారెడ్డా! ఆ గజదొంగా? ఎందుకు వస్తున్నాడు? ప్రాణాల మీద ఆశపోయిందా? లేక తనకు దక్కని వర్ధమానపురం మావలన దక్కుతుం

దనా? మాతో చేరి, మాకు దాసుడైతే ఈ నగరాన ఈ దొంగను సామంతుణి చేదాము" అని చోడోదయ మహారాజాధిరాజు తన్ను కొలిచిఉన్న సేనాధికారులతో అన్నాడు.

ఆ ముక్కలు ఆతడంటున్నాడు. మరుసటిక్షణంలో తృణావరుడులా గోన గన్నయ్య ససైన్యంగావచ్చి చోడోదయుని సైన్యాలపై విరుచుకు పడినాడు.

ఎంత సిద్ధంగాఉన్నా ఆ ఘాతకు చోడోదయుని సైన్యాలు ఉప్పెన కెరటానో విరిగిన తాళవనంలా అయిపోయినాయి.

౫

ఎప్పుడు గోనగన్నా రెడ్డి సైన్యాలువచ్చి తన సైన్యాలను తలపడినాయని విన్నాడో, ఆ వెంటనే తన ఆశ్విక సైన్యాలు గన్నా రెడ్డి సైన్యాలను చుట్టుముట్ట వలసిందని ఆజ్ఞ ఇచ్చి, ఆ సైన్యాలను తానే స్వయంగా నడుపుకుంటూపోయి కల్యాణి చోడోదయుడు గన్నా రెడ్డి సైన్యాలను ఆరు గవ్యూతులదూరంలో మధ్యను తాకినాడు. ఆ వెంటనే గన్నా రెడ్డి సైన్యాలు ఇటుతిరిగి ధిల్లూక వ్యూహం రచించాయి. ఆ సంకులసమరంలో చోడోదయుని ఎడమవైపునుంచి గన్నా రెడ్డి తానున్నా తెల్లని ఆజానేయంపై అధివసించి, తన ఆశ్విక సైన్యాలను నడుపుకొనివచ్చి మధ్యనే తాకినాడు.

గన్నా రెడ్డి ఆశ్విక సైన్యాన్ని పొదుపుకొని ముప్పదివేలమంది పదాతులను నడుపుకొని విరలధరణీకుడు - చోడోదయుని ఇతర సైన్యాలు గన్నా రెడ్డి సైన్యాలను వెనకనుండి తలపడకుండా - అడ్డుపడినాడు. చోడోదయుని ఆశ్వికులు గన్నా రెడ్డి ఆశ్వికులు ఆ దినమంత జరిపిన యుద్ధము దేవతలు విమానాలపై వచ్చి తిలించినారని కవులు గానంచేసిరి.

ఆ పిమ్మట ప్రవర్తించిన సంకుల యుద్ధంలో గన్నా రెడ్డి కొద్దిమంది ఆశ్వికులతో గోదావరిని ఈడే ఎనుగులా తక్కిన ఆశ్విక సైన్యాల మధ్యనుండి చొచ్చుకు పోయినాడు. ఆ వీరుడు చేసినదారిని ఆరువేల ఆశ్వికులు చోడోదయుని ఇరు వదివేలమంది ఆశ్విక సైన్యాన్ని రెండుగా చీలుస్తూ చొరబడినారు. ఈ సైన్యాన్ని ఎదుర్కొనడానికి తిరిగిన చోడోదయుని సైన్యాన్ని మల్యాల చినదామా నాయుడు తన సైన్యంతో వెనుకవైపున తాకినాడు.

ఈ కారణంచేత రెండుగా చీలిన చోడోదయుని ఆశ్విక సైన్యాలు మూడుగా చీలినవి. గోనగన్నయ్య ఇట్లు శరవేగంతో ముందుకు చొచ్చుకుపోయి చోడోదయుని తాకినాడు. ఆ ఇద్దరు వీరులూ ఆశ్విక శ్రేష్ఠులే కాని గన్నా రెడ్డి అశ్వపునడక మెరుమువేగము.

రెండుమూడుసార్లు గన్నా రెడ్డి చోడోదయులమధ్య ఇతరాశ్వికులు యుద్ధంచేస్తూ అడ్డం వచ్చినారు కాని గన్నా రెడ్డి వారిని తప్పించుకొని చోడోదయుని మరల తాకినాడు. చోడోదయుడు, ఎడమ ముష్టిలో మణులు పొదిగిన

బంగారుకల్యాణముబూని గుఱ్ఱాన్ని విచిత్రగతుల నడిపినారు. గన్నారెడ్డి గుఱ్ఱము నూర్చుని గుఱ్ఱములా చరించినది. చోడోదయుని కలిఘాతాలకు తనఘోరాన్ని అందిస్తూ గుఱ్ఱాన్ని మాటచేతనే నడుపుతూ గన్నారెడ్డి, చోడోదయునికి, వాని గుఱ్ఱానికి గాలి పీల్చుకునేందుకన్నా వ్యవధి ఈయలేదు.

ఇరవే తుణములలో చోడోదయునిచేతి పట్టునూత్రము గెండు ఖండములై పడిపోయినది. పది తుణములలో కలి ఆతనిచేతినుంచి ఎగిరి క్రింద పడినది. ఇక రెండు నిమిషములలో చోడోదయుడు తుతగాత్రుడై క్రింద పడిపోయినాడు. గోనగన్నారెడ్డికి అంగరక్షకుడుగా ఉన్న అక్కినప్రగడ ఒకటే ఉరుకున చోడోదయుని సమీపించి, అతని చేతులకు బంగారుగొలుసులు తగిల్చినాడు.

చోడోదయుడు బందికావడంతోనే సేనాపతులు చేతులెత్తి యుద్ధ మాపు చేసినారు.

చోడోదయుని బందీగాగొని గోనగన్నారెడ్డి చోడోదయుడు నిర్మించు కొన్న రాజశిబిరానికి వెళ్ళి అక్కడ కొలువుతీర్చినాడు. చోడోదయుని ఉత్త మాశ్వాన్ని గోనగన్నారెడ్డి సైన్యాలు తమ ప్రభువు గుఱ్ఱంతోపాటు అశ్వశాలలో పెట్టి సంరక్షణ చేస్తూ ఉండిరి.

“ఏమయ్యా చోడోదయా, ఉదయచోడ మహారాజుకు మనుమడవు. ఉదయచోడుడు రుద్రచక్రవర్తికి లోబడిన నాటినుండి, మీ తండ్రి గోకర్ణ చోడుడు శ్రీ కాకతీయ వంశానికి భక్తితో సేవచేస్తూ ఉంటే, నీకు ఈ గుర్బుది పుట్టిందేమి? నువ్వు పదివేల సైన్యమాత్రం ఉంచుకో, తక్కిన సైన్యం మాదగ్గర ఉంటుంది. ఖర్చు నీవే భరించాలి. నీ గుఱ్ఱాలన్నీ చూచి, నీ పట్టునూత్రము, నీ అశ్వము చూచి. నీకిష్టమైతే ఇవి ఒప్పుకొని మానూ. చక్రవర్తికి సామంతుడుగా ఉండు. లేదా, దేశాలు విడిచి కాశీయాత చేసుకో” అని చెప్పెను.

చోడోదయుడు తలవాల్చుకున్నాడు. ఆతని హృదయంలో ప్రశ్నయం నాట్యం చేస్తున్నది. ఈ గజదొంగచేలలో పాలువిరిగినట్లు తనవిధి విడిపోయినది. ఈతనికింత అదృష్టము ఏలాపట్టినది? ఈతడు ఇంతటి పీరు డవడ మేమిటి? చోడోదయుని హృదయం దహించుకుపోతున్నది. పైకి నవ్వుమొహంతో

చోడో:- మహారాజా! నేను శ్రీరామునివంటి మహా వీరునిచేతిలో ఓడి పోయాను.

గోన:- చోడోదయరాజా! మీరు నన్ను భట్రాజులా పొగడనవసరం లేదు. మనం ఆంధ్ర తుత్రియ వంశాల్లో ఉద్భవించాము. మనకు ధర్మము, అధర్మమూ అవసరంలేదు. రాబందుల్లా ఒకశృంగోకశృంగ పీక్కుతింటాము!

చోడో:- మహారాజులకు కోపంవద్దు నేను చేసినతప్పు నేను గ్రహిస్తున్నాను. ఆంధ్రచోడులూ ఒకనాడు చక్రవర్తులు ...

గోన:- అంతకుముందు చాళుక్యులు, అంతకుముందు పల్లవులు, అంతకుముందు ఇక్ష్వాకులు... వెళ్ళిపోయిన చక్రవర్తివంశంవారు, మళ్ళీ చక్రవర్తులవటం కాలధర్మం కాదుప్రభూ!

చోడో:- అదే నేను మనవిచేసేది. కాని పొరపాటుపడి ప్రయత్నాలు చేయడం మౌనవర్ష్యావం. తుంతవృణ్ణి. తాము చక్రవర్తి కాదగిన మహానుభావులు.

గోన:- కరటక, దనునవలనీతి నేర్చుకుంటున్నారా?

చోడోదయుకు పెదవి కొరుక్కున్నాడు. కళ్ళల్లో మంటలు లేచాయి. వెంటనే చప్పబడ్డాయి.

గోన:- చోడోదయప్రభూ! నేను గజదొంగను. నా నీతి నాది. దానికి వీసం తప్పను భగవత్స్వరూపిణి శ్రీ శ్రీ శ్రీ రుద్రమదేవి నాకు చక్రవర్తిని. అందుకు ఇంద్రుడు కాదన్నా ఆతన్ని హతమారుస్తాను. ఇక చాలు. విరల ప్రభూ! చోడోదయుని తురంగాలన్నీ మనవి. చోడోదయుని తురంగము మీది. ఆ తురంగసూత్రము మా అశ్వానికి తగిలించవలసిందిగా నూతునికి ఆజ్ఞ ఇవ్వండి. చోడోదయుని బండిగా వదలి ఆయన సైన్యాలు మన కైక్యంలో చేరేవి చేర్చివ్వండి. తక్కిన సైనికుల్ని పొమ్మనండి. కల్యాణి తాము ఆక్రమించి చోడోదయ ప్రభువునే రాజ్యం చేయనియ్యండి. ఆయన ధనాగారంలో ఉన్న ధనం మన ధనాగారం చేర్పించి, అందులో సగం ఈ నాడులోని ప్రజలకు పంచండి.

గోనగన్నారెడ్డి సింహాసనం మీదనుంచి లేచినాడు.

“జయ! చోడోదయ పట్టనూత్రతురంగాపహరణా! జయ! జయ!” అని భటులు జయధ్వనాలు చేసినారు.

గన్నారెడ్డి మహావేగంతో చోడోదయుని అశ్వసూత్రంచే అలంకరింపబడిన తన అశ్వము అధివసించి, అక్కినప్రగడ కూడా రాగా స్కంధావారం దాటి ఎక్కడికేని పోవసాగినాడు.

వారట్లు ఒక గవ్యూతిమూరం పోగానే గోనగన్నారెడ్డి అశ్వ వేగం తగ్గించి ‘అక్కిన బావగారూ, ఇక పదండి, ఇంత ఆలస్యమైన తమ పునస్సంధాన మహోత్సవానికి, మీ తాతగారి మనస్సు తిరిగినదే చివరకు! మన రహస్యం తెలిసి తిరిగిందా, లేక అర్హత తాల్చిందా?’ అన్నాడు.

“బావగారూ! ఆయనమనస్సే కరిగిందనుకొంటాను. మా బామ్మగారు కంటిసీటితో, మా తాతగార్నిచూచి, ‘మీరు బ్రాహ్మణులనుకొన్నాను. పైస్వరూపం చూచి మోసపోవడం ఉంటుంది. కొన్ని మేఘాలు బాగా వర్షిస్తాయి అనుకుంటాము. అవి వృధాడంబరే జీమూతాలని తెలియడం కష్టం?’ అన్నదట. ఆ రాత్రి మా తాతగారు భోజనం చేయలేదట. ఆ మరునాడు ఛిరశన వ్రత మేనట. ఆ మూడవనాడు, వారినోపాస నిరశనవ్రతంచేసే మా బామ్మమ్మగారు మా తాతగారు వెళ్ళి ‘అక్కిన ప్రస్తుతానికి మనం అందరం వెళుతున్నాము’ అన్నారట.”

E

గోనగన్నారెడ్డి, అక్కినప్రగడ మొదలయినవారు — అంతా, అక్కిన ప్రగడ అత్తవారు ప్రోలేశ్వరము చేరిరి.

ఓరుగల్లునుంచి పెద్ద అక్కినప్రగడ, సోమయామాత్యులు, చుట్టాలు పక్కాలు అందరూ వేయిమంది మెరికలవంటి ఆంధ్రసైనికులతో వచ్చిరి.

వారికందరికీ చెన్నాప్రగడ మాచయమంత్రి తగిన విడిదలు ఏర్పాటుచేసి ఉంచినాడు. ఊరంతా పచ్చని తోరణాలతో, పందిళ్ళతో, అలంకారాలతో నిండిపోయింది. ఇరువంకలా చుట్టాలు వందలు వందలు వచ్చారు. ముఖ్యంగా ఆడవారు ఎక్కువమంది ఈ శుభకార్యానికి చేరారు. ఈ శుభకార్యం ఆడ వాళ్ళకు పండుగ. ఆంధ్రు లీ ఉత్సవంలోనూ, పెళ్ళినాడూ పొందే ఆనందం, ఇంతా అంతా కాదు. వారి వేళాళోళాలు, వేడుకలు, విందు భోజనాలు దేవతలకుకూడ ఒడళ్ళు మరపి సవి. శుభముహూర్తకాలంలో ఉదయం భార్యా భర్తల్ని పీటలమీద కూర్చోబెట్టి దేవతాపూజ, అగ్నిహోత్రము చేయించారు. పెళ్ళికొడుకు ప్రద్యుమ్నుడులా, పెళ్ళికుమార్తె కామేశ్వరి రతీదేవీలా ఉన్నారు. ఉద్దండ పండితుడైన అక్కినప్రగడ పునస్సంధాన మహోత్సవానికి పేరుగన్న పండితులందరూ వచ్చారు. ఆంధ్ర పండితులు జగత్ప్రసిద్దులు, నిష్ఠాగరిష్టులు. ఆంధ్ర వైదికపాఠము జగత్ప్రసిద్ధము. కాశీలో, నవనీపంలో, నలందాలో, కంచిలో, ఢిల్లీలో, ఉజ్జయినిలో, ద్వారకలో, హరిద్వారంలో ఆంధ్రపండితుల కున్న గౌరవము అప్రతిమానము.

కవిసార్వభౌముడు, శబ్దవిద్యా వికారదుడు, యజుర్వేద పారగుడు ఈశ్వర భట్టోపాధ్యాయులు సభకు అధ్యక్షుడైనాడు. విద్యావాచస్పతి, త్రయీపాతి, సోమనాథభట్టోపాధ్యాయులు, హరితసగోత్రుడు, వ్యాకరణ బృహస్పతి, బొమ్మన భట్టోపాధ్యాయులు, సకలకాస్త్ర పారంగతుడు, నూరదేవలుంగారును, గౌతమ గోత్రీకులు పట్నాస్త్ర సాగరులు దేవనభట్టోపాధ్యాయులు మొదలైన ఉద్దండ పండితులు విచ్చేసిరి. శివాచార్యులు ఆరాధ్యదేవీకులు విచ్చేసినారు.

శుభముహూర్తానికి వధూవరులు పీటలపై అధివసించినారు. కామేశ్వరి అప్పుడే పాలసముద్రస్థాయిన లక్ష్మీలా ఉన్నది. అక్కినప్రగడ లక్ష్మీని చేబట్టిన నారాయణుడే!

ఆడవారు వెకుంతలా అలంకరించిన శయనమందిరంలో చేసిన వేడుకలు, ఆనంద మహావీచికలే!

అందరు వెళ్ళిపోయి తలుపులు వేసిసారు. వధూవరుల తలుపులు విప్పారి నవి. అక్కిన తన భార్యను హృదయానికి అదుముకొని ‘కామేశ్వరీ! ఈ గజ దొంగను ఇప్పటికే నా క్షమించావా?’ అని అస్పష్టవాక్యాలతో అడిగినాడు.

“మీరే నన్ను క్షమించాలి” కామేశ్వరి భర్తమోము లేత తములపాకుల వంటి తన చేతులతో అడిమిపట్టి తన దెసకు తిప్పుకొని అన్నది.

“ఎందుకు?”

“మీకు అడ్డం రాబోయినాను.”

“నేను గజదొంగను అనుకొని, నన్ను శంకించినానంటావు?”

“అందుకు శిక్షవిధించండి.”

“రా, ఈ బాహువుల్లో నీకు ముందర బంధనము విధిస్తున్నాను! ఈ శిక్ష చాలునా?”

“ఇంతేనా మీ ధర్మశాస్త్ర పారీణత?”

“ఏమిలోటు వచ్చింది?”

“నాకు మీరుచేసిన అపరాధానికి?”

“అదేమి చెప్పా?”

“నన్ను వదలిపెట్టి అంతకాలం ఉండడం?”

“పెళ్ళయినప్పటినుంచే వెంటపెట్టుకుని తిరగమన్నావా?”

“ఎదురు ప్రశ్న ప్రత్యుత్తరం కాదు!”

“తర్క పండితురాలవు కూడా!”

“మీ అరణ్యేహాన్ని కాదూ!”

“మరి నాకు శిక్ష?”

“నా హస్తాలలో బంధనము ఒకటి!”

“నీ హస్తాలు వట్టిలతలు! రెండవ శిక్ష?”

“రెండా? ఆరుశిక్షలకు మీరర్హులు!”

“అమ్మయ్యా! ఏ నూత్రం? ఏ ధర్మశాస్త్రం?”

“వాత్స్యాయనం.”

“అమ్మ దొంగ?”

“మీరు గజదొంగలు, మీ ఇల్లాలిని నేనూ దొంగనే; మళ్ళీ దొంగ అంటారేమిటి?”

“నేను ఒడిపోయాను కామేశ్వరీ!”

కామేశ్వరీ ప్రేమతో ఉప్పొంగిపోయింది. ఆమెకు తన భర్తతక్కువగా ప్రపంచమే లేదు. ఆ భర్త తనకు సన్నిహితుడై, విధేయుడైనప్పుడు, ఆమె ఆనందం మేరమారినది.

ఆమె వెంటనే వంగి భర్తపాదాలంటి కళ్ళ కదుకొని ‘మీ పాదాలు సర్వసౌందర్య నిధులు! వానిని పూజించి ఆత్మలో ధరించడానికి నేను తగను’ అని కన్నుల ఆనంద బాష్పాలు రాల్చినది. ఆమెను ఒడిలో కూర్చుండబెట్టి అక్కిన గాఢంగా వృద్ధయాని కదుముకొన్నాడు.

మూడుదినాలు, ఉత్సవాలు అఖండంగా జరిగాయి. వాలవదినాన మగ పెళ్ళివారు ఓరుగల్లు ప్రయాణం. ఆక్కిన ఓరుగల్లు వెళ్ళడమా, వెళ్ళకపోవడమా? ఆక్కినకు వెళ్ళడము ఇష్టంలేదు. వెళ్ళవలసిన ధర్మం. వెళ్ళితే ఆక్కినను బందీ చేసి గుడచక్రవర్తి శిక్షిస్తుందా అనే ప్రశ్న సోమయామాత్యుల హృదయంలో ఆవేదన కలుగజేసింది. ఆయనకు తోచక కాలుగాలిన పిల్లిలా అయి పోయాడు.

పెద ఆక్కినప్రగడ రాతివిగ్రహంలా బిరబిగుసుకొని ఉన్నాడు. మాటలాడడు. ఆయన ఎదుటికి వెళ్ళడమంటేనే అందరికీ భయం.

గోనగన్నారెడ్డి చినఆక్కిన ప్రగడను పిలిచి 'బావగారూ, నువ్వు మా చెల్లెలి అలోచనను అనుసరించు. నేను వెడుతున్నాను. కృష్ణవేణి నన్ను పిలుస్తున్నది. ఏదో రహస్యము నాతో చెప్పడలచుకున్నది. నువ్వుమాత్రం తొందరపడి రాకు. అవసరమైతే నేనే వార్త పంపుతాను' అని ఆక్కినతో చెప్పి, మాచనమంత్రివద్ద సెలవు తీసుకొని పెదఆక్కిన ప్రగడకడకు వెళ్ళినాడు.

గోన:- తాతగారూ! నమస్కారాలు. నేను సెలవు తీసుకొని వెళ్ళి వస్తాను.

పెదఆక్కిన మంత్రి:- దొంగవాళ్ళకూ, మాకూ ఏమీ సంబంధంలేదు. వారు మా దగ్గర సెలవు తీసుకొనే అవసరంలేదు, మేము ఇవ్వవలసిన అవసరం లేదు.

గోన:- ఆక్కిన మంత్రిగారూ! మీ కోపము మాకాశీర్వాదము. త్వరలోనే దర్శనము వాంఛిస్తాను.

పెద:- నేను మీ మంత్రి చిన ఆక్కినప్రగడకు. నావేరు పాడుచేయడానికి పుట్టినవాణ్ణి. మా వంశానికి అపఖ్యాతి తెచ్చేందుకు పెరిగినవాణ్ణి. ఇప్పుడే బందీచేసి ఓరుగల్లు తీసుకొని వెడుతున్నాను.

గోన:- తాతగారూ, బందీచేసి తీసుకొని వెళ్ళగలరా?

పెద:- నేను ప్రసాదాదిత్య ప్రభువునడిగి వేయమంది వీరుల్ని తీసుకొని వచ్చాను.

గోన:- ఈ గ్రామంచుట్టూ నా సైన్యాలు పదివేలు నిద్రంగా ఉన్నాయి.

పెద:- మిమ్మా చక్రవర్తి పేరుచెప్పి బందీ చేస్తున్నాను.

గోన:- (పక పక నవ్వుతూ) తాతగారూ! మీ ధర్మబుద్ధి ప్రశంసనీయం కాని మమ్ము బందీచేయగలవా కొక్కరే ఉన్నారు. చక్రవర్త స్వయంగా నిన్ను బందీచేశానంటే లోబడగలను. లేకపోలే హఠాత్ ప్రహ్లాదు అడ్డంవచ్చినా గోనగన్నారెడ్డి పీల్చివదలే గాలినైనా స్పృశించలేరు.

పెద:- అంత విఘ్నవీగటం ఎవరికీ తగదు.

గోన:- తాతగారూ! మీ మాటలు నాకు పవ్యకలుగజేస్తున్నవి. మీ అక్కిన మీతో వస్తాడు. అక్కడ మాడునా ఖుంటాడు. ఆ తర్వాత శ్రీ శ్రీ రుద్రదేవ సార్యభౌములు స్వయంగా ఆజ్ఞ ఇస్తే తప్ప ఏ శక్తి ఆతన్ని అక్కడ ఆపలేదు. సెలవు.

గోనగన్నా రెడ్డి నవ్వుతూనే నెమ్మదిగా నడిచి, సింహద్వారం కడకు వెళ్ళి, అక్కడ తనకై నూతుడు సిద్ధంగా ఉంచిన ఉత్తమాశ్వం ఎక్కి వెళ్ళిపోయినాడు. పెదఅక్కిన ప్రగడ మరుమాటలేక నిలిచిపోయెను.

అక్కినను బందీగా తీసుకొని వెళుతున్నారు అన్న ప్రతీతి లా గ్రామం అంతా పాకింది. కామేశ్వరి భర్తను కలుసుకున్నది.

కామే:- మీరు ఓరుగల్లుకు బందీగా వెళుతున్నారట కాదా?

అక్కి:- అవును నారాణీ!

కామే - మీరు బందీగా వెడితే ఇంక నాకు రాణివాసం ఎట్లా?

అక్కి:- రాజ్యంవదలి రాజు పోతే రాజ్యం పాలించేది ఆయన తరపున రాణేగాదా!

కామే:- మీరు పాలించేరాజ్యం?

అక్కి:- మన్మథ సామ్రాజ్యం!

కామే:- (ఒళ్ళుర్బుల్లుమనగా) వేశాకోశం కాదండి! మీరు బందీగా ఏ కారాగారంలోనో పడితే, ఆ వెంటనే...

అక్కిన:- ఆగు! చటుక్కన మాటలనకు, హృదయేశ్వరీ! పండితురాలవు. మాటలకున్న విలువ, శక్తి చేతలకు లేదు దేవీ! నన్ను ఎవ్వరూ కారాగారంలో పెట్టలేరు. పెట్టదలచుకొన్నది తాతయ్యగారు. ఓరుగల్లు వెళ్ళగానే నన్ను చెఱసాలలో పెట్టాలని ఆయన ప్రయత్నం చేయవచ్చు. ఆ వెంటనే నేను మాయమాతాను. నీకు వార్తపంపుతాను. నువ్వు వెంటనే నేను ఉపదేశించిన విధానవచ్చి నన్ను కలుసుకో.

కామేశ్వరి ఒటుజూచి అటుజూచి, భర్తమెడ కొగిలించుకొని, నవ్వుతూ కన్నులనీరు తిరుగగా 'నా ఆత్మేశ్వరులైన మీతో ఒక్క మనవి. మిమ్మువిడిచి బ్రతుకలేదు. మీకోసం నా తపస్సు. తెలుసునా!' అన్నది. అక్కిన భార్యను బిగియార గొగిలించి గాఢచుంబనము వరముపొందినాడు.

ఇంతలో స్తీత పరుగు పరుగున అక్కడకువచ్చి 'అక్కా! దొంగబావను ఒక్క నిమేషమూ వదల దలచుకొనలేదుటే? నేను బావను విడిపిస్తానని భయమా?' అన్నది. 'నువ్వు వెళ్ళు. నీకు కొత్త చీరలు ఇస్తారట. బావను నేను కనిపెట్టి ఉంటాను. నన్ను చేసుకుంటేనా, బావను మాడుచెరువు తాగిదును. నువ్వు వట్టి దద్దమ్మవు. నీ లోకువచూచి బావ కోడిపున్నాడు' అంటూ విరగబడి నవ్వింది.

అక్కిన:- అమ్మా! నిన్ను నేను పెళ్ళిచేసుకుంటేనా! నాతలంతా బాపెలుకట్టి ఉండును. నేను దినానికి వేయి చీపురుకట్టలు, పటివేల బిందెలు, అయిదువేల కుంచాలు కొనవలసి ఉండును. భోజనం అతిరుచిగా నువ్వు వండడం వల్ల పూర్తిగా మానివేసి ఉపవాసం చేయవలసి ఉండును.

సీత:- అదిగో మా అక్క పారిపోతోంది! ఇకరా! నీపని కనుక్కుంటాను. ఇవాళ మళ్ళీ నీకు తలంటులే!

అక్కిన తన మరదలిని చేరదీసి 'దొరికావా దొంగా! నీకు కావలసిన భర్త ఏ కుంభకర్ణుడో.'

సీత:- లేకపోతే నీబోటి ఏ వృద్ధిక రోముడో.

అక్కిన:- హరహరా! ఆడపిల్లకు ఓడిపోయానురా దేవమా.

చిన్న మరదలంతటిలో 'బావాబావా! పన్నీరూ, బావనుపట్టుకు తన్నేరు' అంటూ అచటికి వచ్చినది.

౫

కృష్ణ వేణ్ణానది నీలమణిహారంలా కొండలమధ్య ప్రవహించి వెడుతున్నది. పూర్వం కన్న బెన్న అనే ఈ మహానది ఆంధ్రదేశానికి మొలనూలు. గోదావరి కంఠహారము. తెలివాహ శిరోహార లంబకము. వేణ్ణా (పెన్న) నదులు రెండూ మంజీరాలు.

గన్నారెడ్డి కృష్ణానదిలో స్నానంచేసి, పొడిబట్టలు కట్టుకొని, తడిబట్టలు నేవకుని చేతికిచ్చి కృష్ణానది అందం గమనిస్తూ ఒక రాతిమీద ఆసీనుడైనాడు. కృష్ణానది అందక తే. శ్రీకృష్ణుని పేరు ఆమె తండ్రి పెట్టినాడు. ఆ నందబాలుని పేరు కలిగినది సుందరి కాకుండునా? ఈ దివ్యసుందరిపై తనకింత ప్రేమ ఏమి? శ్రీకృష్ణ భగవానునకు యమున రాధాదేవితోపాటు ప్రియురాలు. తనకు కృష్ణ ప్రియురాలు. ఈ నదీమతల్లి కోట్ల సంవత్సరాలనుంచీ ఏమేమి చరిత్రలు కన్నులారా గన్నచో! ఎందరి ప్రాణాలు తనలో లయం చేసుకొన్నదో! ఎందరి ప్రేమలు చూటగొన్నదో?

వెనక గంగానది శంతనుని ప్రేమించి బాలికగా వచ్చింది. ఆతన్ని వివాహమే బిడ్డలను కన్నది. కావేరి అగస్త్యుని ప్రేమించింది. సర్మద పురుకుత్సుని ప్రేమించింది. సంవరణుని తపతి ప్రేమించినది. అలాగే కృష్ణ మనుజు బాలికా రూపముతాల్పి తన్నేల ప్రేమింపగూడదు? తన హృదయంలో ప్రేమ ఉన్నదా? ఇందరి ప్రాణాలతీసిన ఈ కలుష జేతులు, వారి ప్రాణాలు కాంక్షించిన తన హృదయం ప్రేమరహస్యాలు ఏలా తెలుసుకోగలవు?

రాదు ప్రేమ విషయం ఆలోచనా పథానికి వచ్చిందేమి? ఆవల తన అక్కిన దివ్య ప్రణయంలో ఓలలాడిన ఉత్సవాలనుండి రావ

దంపల్ల తనకూ ఈ ఆలోచనలు ఉద్భవించాయి. తాను ప్రేమకు తగడు. ప్రేమ అమృతము. తాను కాలకూట విషము. ఎంతమందినో తాను దహించివేశాడు. వాళ్ళు దుష్టులని తాను అనుకొన్నాడు. దుష్టత్వము శిష్టత్వములు సాపేక్షకాలు. ఈ ద్వంద్వాలనుగూర్చి నిర్ణయించడానికి తానెవరు? అయినా తానెవ్వరిమీద దండువిడిసినా ఏదో ఒక అలౌకికశక్తి ప్రేరణచేతనే అనుకొన్నాడు.

కృష్ణవేణి తన్ను ప్రేమించగలదా? ఆమెను తన హృదయానికి అనుము కొని స్నాన మాచరించే సమయంలో తనకు గర్భవ్యము గోచరించింది. ఈ సదీ సుందరి కోలమోముతో, ఆకాశ నీలాల కన్నులతో, ఉదయ సంధ్యారూపా ధరోష్ఠంతో దివ్యసుభగశరీరముతో బాలికయై ప్రత్యక్షం అవుతుంది కాబోలు!

“ఓస్వామి! మీపేరు ఎవరండీ” అన్న ఒక బాలికాకంఠము ఆతనికి వినబడింది. గన్నారెడ్డి ఉలికిపడి వెనుకకుజూడ పదియారు, పదునేగు సంవత్సరాల ఈడుగల ఒక బాలుడు, కవచ శిరస్త్రిణాదులు ధరించి నడుమున కరవాలముతో వీపున డాలుతో గుట్టాన్ని నడుపుకొంటూ ఆ రాళ్ళలో నెమ్మదిగా దారి చూచుకుంటూ వస్తున్నాడు. ఆతని వెనుక ఇంకొక్క యువకుడు ఇరవై ఏళ్ళ ఈడుగలవాడు అంగరక్షకుడు కాబోలు తన గుట్టాన్ని నడిపించుకుంటూ వస్తున్నాడు.

గోన:- ఎవరు కావాలి మీకు?

బాలుడు:- నాకు శ్రీ గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువర్యుల దర్శనం కావాలి. చూస్తే బాలుడు, గొంతు బాలికా కంఠం! అలాంటి బాలకులను గన్నారెడ్డి ఎరుగును. యవ్వనము వచ్చేముందు చాలమంది బాలురకు శ్రీ కంఠమే ఉంటుంది.

గోన:- ఏమిపని వారితో?

బాలు:- నేను వారి కొలువులో చేరడానికి వచ్చాను.

గోన:- వారికి రాజ్యంలేదే.

బాలు:- స్వామి! మీరుకూడా వారి సైన్యంలో ఉన్నవారిలా కనబడుతున్నారు. వారి రహస్య నగరానికి దారిచెప్పండి.

గోన:- ఓయి వెట్రీవాడా! నామొగము చూస్తే నేను గన్నారెడ్డి జట్టులో వాడనని తోచిందా? లేక నీకు తెలిసే మాట్లాడుతున్నావా?

బాలు:- స్వామి! ఈ చుట్టుపక్కల నెక్కడనో వారికోట ఉందని వినికి. వారి సైన్యంలో చేరాలని ఎన్నాళ్ళనుండో నాకు కోర్కె. ఇంటిదగ్గర చెప్పకుండా పారిపోయి వచ్చాను.

గోన:- నీవు ఇంత చిన్నతనంలో వస్తే, ఆయన నీ తల్లిదండ్రుల అనుమతి లేనిదే సైన్యంలో చేర్చుకోడే.

బాలు:- వారికి ఎవరు అనుమతి ఇచ్చారు? వారిలోచేరిన యువక మీరు అందరికీ వారి తల్లిదండ్రులు అనుమతి ఇచ్చారా?

గోన:- బాగుందయ్యా! నీ పేరు?

బాలు:- నా పేరెందుకు స్వామీ?

గోన:- మరి మా నేనలా చేరేవారి పేరు మూకక్క గలేదా?

బాలు:- ఆలాగా? నా పేరు వికాలరెడ్డి!

గోన:- మీ ఇంటి పేరు?

బాలు:- మా ఇంటి పేరు అనుమకొండవారు.

గోన:- ఆ అబ్బాయి?

బాలు:- ఆ అబ్బాయి నా మంత్రి!

గోన:- నీకు ముక్కుపచ్చలన్నా ఆరలేను. నువ్వు గన్నారెడ్డి సైన్యంలో ఏం చేయగలవయ్యా రెడ్డివర్యా?

బాలు:- ఆలాగా? అదిగో కృష్ణ ఆవలిఒడున ఆ చెట్టు చూచారా? మామిడిచెట్టు. ఆ చెట్టుక్రింద కొమ్మకు క్రిందుగా వేలాడే మామిడిపండు చూచారా? ఆ పండు పడకుండా, ఈ బాణం దానికి గుచ్చుకుంటుంది చూడండి. అనుచు ఆ బాలుడు చెలికాడందిచ్చిన ధనస్సు, అంబులపాది అందుకొని, ఆ పాది తగిలించుకొని వత్తానికి బిగించుకొని, ధనస్సు ఎక్కుపెట్టి, బాణం తీసి గురిచూచి వదిలాడు. రివ్వన ఆ బాణంపోయి, ఆ మామిడికాయకు తగు లొక్కన్నది.

గోనగన్నారెడ్డి 'ఓహో' అన్నాడు. వెంటనే ఆ బాలకుడు చెలికాడందిచ్చిన మామిడికాయ నొకదానిని పెకెగరవేసి కత్తి ఝుళిపించి పెనుండి క్రిందికి తిప్పినాడు. ఆ లేత మామిడికాయ రెండు సమానపు చెక్కలై క్రిందకు పడింది.

“ఇప్పుడైనా నన్ను చేర్చుకోరా మీ ప్రభువు?” అని ఆ బాలుడు ఎక్కువ ఆతురతగా అడిగాడు.

గోన:- బాగుందయ్యా! నేను మాట ఇస్తానుకాని కన్నులకు గంఠలు కట్టి తీసుకుపోతాను.

బాలు:- మంచిది.

గోన గన్నారెడ్డి గొంతుని తీసి 'ఓహోహో' అని అరచెను. పదిమంది మనుష్యులు అక్కడకు పరుగున వచ్చారు. వారందరు గన్నారెడ్డికి సమస్కరించారు.

గోన:- చిన్న పుట్టితీయ్యండి. నేనే స్వయంగా నడుపుకొని వీరిని తీసుకు వెడతాను.

'చిత్త'మని అందులో ఒక వీరుడు నీటికడ ఉన్న రాళ్ళలో ఒక రాళ్ళ గుంపుకడ వంగి తీగలుతీసి, ఒక చిన్న పుట్టెను ఈవలకు లాగినాడు. అందులో గన్నారెడ్డి, ఆ బాలుడూ, అతని మంత్రి అధివసించివారు, గన్నారెడ్డి ఆ బాలుడందిచ్చిన రుమాలును అతని కళ్ళకు, చెలికాడందిచ్చిన రుమాలును చెలికాని కళ్ళకు కట్టి బిగించి పుట్టె నడుపుకొంటూ నదిలోకి పోయినాడు.

౯

ఆ యువక ప్రభువు కండ్లప రేఖలు కట్టుచున్నపుడు గన్నారెడ్డికి ఒప్పు జల్లుమన్నది. ఆ బానిని నాలు పెక్కునో మాచివల్లున్నది. మీసాలులేవు. శిరస్త్రాణం ముడి నుటి ఉండడంచేత పోలిక అంత పట్టడానికి వీలులేకుండా ఉంది.

“ఓ బాలప్రభూ ! మీ రాజ్యం ఎక్కడ?”

“మారాజ్యమా? మాది చాడమహారాజ్యపు సరిహద్దున, ఒక చిన్న రాజ్యం. మాది చక్రకోట్య దేశంలోనిది; నేను ధారా వరులకు దూకు చుట్ట మైన రాజకుమారుణ్ణి.”

“అంకదూమమంచి మా నైన్యములో చేరడానికి వచ్చారా?”

“చిత్తం న్వామి! మీ నాచుకుని పక్కనఉండి యుద్ధం చేయాలని కోర్కె. ఇంటికడ ఒక లేఖ వ్రాసిపెట్టి బయలుదేరివచ్చాను.”

“ముట్టుకుంటే కందిపోయే కీతిగాఉంది మీ దేహం!”

“ఇది రెండవసారి తాము అముక్క అనడం. ఇప్పుడేకదా నా బలం కళ్ళారా చూచారు. మన శిబిరానికి వెళ్ళిన తరువాత నా బలం మీకు చూపిస్తాను.”

“మంచిది.”

“తమపేరు ఎవరో?”

“నా పేరు ఎవ్వరూ ఉచ్చరించరానిది!”

“అదేమి అట్లాంటారు?”

“నేను చేసిన పాపాలు అనంతం. నేను హీనుణ్ణి. మా ప్రభువే హీనుడు...”

“స్వామి, మీరు గన్నారెడ్డి మహారాజునే అంటూ ఉన్నట్లయితే, ఆ మాటలు రానీయకండి.”

“అదేమిటి రాజకుమారా?”

“నాకు శ్రీ గోనగన్నారెడ్డి ప్రభువంటే భగవంతుని అవతారమని ఊహ. నా భగవంతుని నా ఎదుట ఎవ్వరూ తూలనాడటానికి వీలులేదు.”

“కాలుదువ్వి కజ్జా తెచ్చుకుంటావేమయ్యా ప్రభూ?”

“నేనా కాలుదువ్వుతా? ధర్మమైనదీ, నా మృదయానికి అతిసన్నిహిత మైనదీ ఒక విషయం మనవిచేశాను. ద్వంద్వ యుద్ధంవలన మనలోని అమర జ్యోతికి కళంకం రాదు, పొగచూదు. కాబట్టి సంతోషంగా మీతో సమస్త ఆయుధాలతో ద్వంద్వ యుద్ధము చేస్తాను.”

“నావల్ల మీరు ఒక వేళ ఓడిపోతే?”

బాలుకు:- స్వామీ! అలా ఓడిపోతే, మీవంటి ఉత్తమ వీరునివల్ల ఓడి పోయినదవ, నాకు కిందిలేదు. మీవల్ల విద్య నేర్చుకున్నట్లువుతుంది.

గోన:- నేను ఉత్తమ వీరుణ్ణి ఎలా తెలిసిందయ్యా?

బాలుకు:- మామిడిపండును చూచి, ఇది మామిడిపండు అని తెలుసు కోవడం కష్టమా!

గోన:- నేను మీవల్ల ఓడిపోతే?

బాలుకు:- (పక పక నవ్వుతూ) నావల్ల...మీరా ఓడేది? ఓహో!

ఆ బాలుని నవ్వు ఆతని హృదయాన్ని కలవరపగచినది. అది నవ్వా, గాంధర్వమా? కోయిలలు కువకువ కూసినవా? లేక బంగారు మువ్వలు మ్రోగినవా? కన్నెగతంతులు మీటినారా? శబ్దస్వరాలు విననయినవా? గన్నారెడ్డి ఆ బాలుని మోము తేరేపారజూచినాడు.

అప్పుడు ఒడ్డుపట్టి గోనగన్నారెడ్డి రెండుసార్లు కోకిలలా, 'కూ! కూ! కో! కో!' అని కూసినాడు. మళ్ళీ రెండుసార్లు కోకిల కూత వినబడింది. ఆ వెంటనే నలుగురు భటులక్కడికి వచ్చిరి.

వెంటనే గన్నారెడ్డి ఒడ్డుప ఉరికి, వీడ్దరినీ చేతులందిచ్చి ఒడ్డుకు దింపి, తాను బాలుని, వచ్చిన వీరులలో ఒకరు బాలుని అనచూసిన పట్టుకొని నడిపించి కొని పోవ నారంభించినారు.

అడుగడుగుకు ఆ అడవిలో, గుట్టలలో, రాళ్ళలో, చిన్న లోయలలో, కోకిల కూతలు రెండుసార్లు చొప్పున వినబడుతూనే ఉన్నాయి.

ఎప్పటికప్పుడు వారు నడిచే దారి అంతమైనట్టే కనిపిస్తుంది. మగల ఒక రాయి తిరిగితే, ఒక పొద మళ్ళితే, ఒక లోయ చాటితే, మరో క్రొత్తదారి.

అలా నడిచి నడిచి, బామున్నర ప్రొద్దు ఎక్కేసరికి, వారు కొండ శిఖరం చేరారు. అక్కడనుండి, వారు ఆ కొండ శిఖరమునుండి ఒత్తయిన చెట్లలో, గుట్టలలో, రాళ్ళలో ప్రయాణం చేశారు. ఇంతలో ఒక చెట్లగుంపు చాటగానే ఎట్టొకడు ఒక మహానగరం ప్రత్యక్షం అయింది. గోనగన్నారెడ్డి అక్కడ వారి గంటలు విప్పాడు.

ఆ బాలుడూ, ఆతని స్నేహితుడూ కళ్ళు చిట్టించుకొంటూ ఆశ్చర్యముతో ఆ నగరం చూచారు. కొంతకాలంవరకూ వారి చూపులు నల్లపడి, పచ్చపడి, చివరకు స్పష్టత తాల్చాయి. ఆ నగరం అందం, ఆ నగరం కోటగోడలు, ద్వారాలు, కందకము వారు చూచారు. ఎట్టొకన్న ఎత్తయిన కొండలూ, ఆ కొండల నిండిఉన్న అడవులు చూచారు.

గన్నారెడ్డితో వచ్చిన వీరుడు వీపున తగిలించిన కొమ్ము నొత్తగానే ఆ కోటద్వారం తలుపులు విడి కందకంమీద వంటెన వారింది. వారందరూ వంటెన చాటి నగరంలోకి పోయినారు.

వారందరూ అక్కాయాడంతై నగరంమధ్యనున్న కోటగోడలవద్దకు చేరిరి.

రథికులు, ఆశ్వికులు, పదాతులు, వర్తకులు, సేవకులు - ఎదురైనవారందరూ తన్ను తీసుకొని వచ్చిన వీరునకు నమస్కారం జేయడం చూచి, ఆ బాలుని ఆనందం వర్ణనాతీతమైనది.

కోటలోనికి పోయి మహారాజ భవన ప్రాంగణంకడ వారందరూ అశ్వా లను అవగోహించి, అక్కడ ఉన్న భటులు గుర్రాలను స్వాధీనం జేసుకోగా, సభామందిరం ప్రవేశించారు. వెంటనే అక్కడ వివిధాసనాల అధివసించిన యువక వీరులందరూ లేచి నిలుచుండి 'జయజయ! గోనవంశకలకాంబుధిరాజా చంద్రా!' అన్నారు. పందిమాగధులు 'సమస్త గుణగణాకర జయజయ! సత్యజ రత్నాకర, జయ! సౌజన్యగంభీర, జయ! అరిగండభైరవ, జయ! సాహసోతుంగ జయ! వీరవితరణోత్సాహ, జయ! కడుపులూరిపురాధీశ్వర, జయ! వీరలక్ష్మీ నిజేశ్వర, జయ! మనుమకులమార్తాండ, జయ! మీసరగండ, జయ! కామినీ జయంత, జయ! కోసగిమైలి తలగొండుగండ, జయ! ఉప్పలసోముని తలగొండు గండ, జయ! పందిభూపాలుని తలగొండుగండ, జయ! అక్కినాయకుని తల గొండుగండ, జయ! మేడిపల్లి కాచనాయ కురిశిరనుండ, జయ! కందూరి కేశి నాయకుని తలగొండుగండ, జయ! తెఱాల కాటయ కాపట్ట, జయ! బేడచెలుకి నాయని నిస్సాణాపహరణ, జయ! సహజశౌర్యాభరణ, జయ! కోట పేర్మాడి రాయ కంఠాభరణ చూరకార, జయ! చోడోదయ పట్టనూత్రతురంగాపహార, జయ! జయ!' అనిదిక్కులు మారుమోగ పలికినారు.

ఆ బాలుని చేయి పట్టుకొని గోనగన్నారెడ్డి సింహాసనమెక్కి ఆ బాలుని తనప్రక్క కూర్చుండ బెట్టుకున్నాడు.

౧౦

ఆ బాలకుని తన ప్రక్క అర్థసింహాసనమిచ్చి గౌరవించుట గన్నారెడ్డికి ఆశ్చర్యంజేసింది. తమ నాయకుడు కారణం లేక ఏ పనీ చేయడని తక్కిన వీర ప్రభువులందరూ అనుకొన్నారు.

ఆ నిండు సభలో గోనగన్నారెడ్డి అక్కినప్రగడ లేకపోవడంవల్ల చెప్ప వలసిన విషయము సబ్బప్రభువే చెప్పవలెనని ఆయనవైపుచూచి తల ఊపినాడు. వెంటనే సబ్బనాయకుడు లేచి సింహాసనంముందు వచ్చి నిలుచుండి, 'ఆంధ్ర క్షత్రియోత్తములైన మీ కందరకూ మన సేనాపతి, నాయకులు అయిన గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువు పక్షాన జయము పలుకుతున్నాను. మీలో యువక ప్రభు వులు, యువ రాజులు, రాజకుమారులు ఉన్నారు. గన్నారెడ్డి ప్రభువుతోపాటు ఏలాంటి వీరవిక్రమ కార్యాలకన్నా వెనుదీయకుండా అనేక విజయాలు సమ పాదించారు. ఇప్పుడు మనకు తెలిసిన వేగువల్ల చోళమహారాజుకు శ్రీ ఆంధ్ర దేశంపై కన్నెత్తి చూచేటంత సాహసంవచ్చింది. వినండి. పూర్వకాలంలో మన రుద్రచక్రవర్తి పెదతాతగారు శ్రీశ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తి రాజ్యం చేస్తూ ఉండిరి. వారు శౌణగాజైన జైత్రపాల యాదవునితో యుద్ధానికి వెళుతూ శ్రీ రుద్రచక్రవర్తి తాతగారైన శ్రీ మహాదేవరాజును చక్రవర్తిగానిలిపి రాము వెళ్ళి

నారు. ఆ సమయంలో చోళులు కృష్ణాతీరం వరకు వచ్చి, వారిరాజ్యం అల్ల కల్లోలంచేశారు. రుద్రచక్రవర్తి శౌణరాజుతో యుద్ధంచేస్తూ మూడు సంవత్సరాలు ఉండినారు. మహాదేవచక్రవర్తిపై చోడులు ప్రేరేపణవల్ల అనేకమంది సామంతులు తిగగబడినారు. ఆ యుద్ధాలలో మహాదేవరాజు వీరస్వర్గ మలంకరించారు. ఇంతలో శ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తి శౌణరాజును సీడించి తిరిగి అనుమకొండ వచ్చి, సింహాసనం ఆక్రమించి చోళులతో యుద్ధంచేస్తూ మరణం పొందారు. చోళులవల్ల కారాగారంలో పెట్టబడిన శ్రీ శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తి విడిపించి శ్రీ రేచెర్ల రుద్రప్రభువు అనేక సామంతులతోకూడి చోళుల ఓడించి బాలులైన మన సప్తమ చక్రవర్తిని సింహాసనంమీద కూర్చుండబెట్టినారు.

“ఈలా మనకు చోళులు ఎన్నోసారు అవమానం చేశారు. ఇదంతా ఆలోచించి శ్రీ శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తులు శౌణయాదవుల్ని నాశనంచేసి ఈ మహాదాండ్రదేశం యావత్తూ తమ ఏకచ్ఛత్రం క్రిందకు తీసు వచ్చి పల్లని పరిపాలనను నెలకొల్పారు. కాని చోళుల రాజ్యకాంక్ష పోలేదు. దక్షిణాన పాండువులు విజృంభించి చోళరాజ్యం ఆక్రమిస్తూ ఉండడంవల్ల చోళులు మన రాజ్యంమీదకు రావడం ప్రారంభించారు. తెలుగు చోడులందరు ఇదివరకు చక్రవర్తికి దాసోహమ్మని సామంతులయ్యారు. ఇంక మిగిలినది కాంచీ మహాపుర రాజ్యం. కాంచీపురంలో అదివరకు చాళుక్య నాహారాజైన కులోతుంగ ని వంశము వారు కాంచీపురం రాజధానిగా ఆంధ్రదేశానికి చక్రవర్తులుగా ఉండేవారు.

“అలా ఉంటూఉంటే పాండువులు విజృంభించి కాంచీపురంమీదకు దండెత్తివచ్చారు. తెలుగు చోడులు మన సప్తమ చక్రవర్తి సహాయం అపేక్షించారు. వారు వెళ్ళి పాండువులను ఓడించి, తరిమి, కాంచీపుర చోడులను తనకు సామంతులను చేసుకొని, ఆరవ చోడరాజుపై దండెత్తిపోయి ఇన్నాళ్ళనుంచీ వారు తమ దేశానికిచేసిన అపకారాలన్నిటికీ బుద్ధివచ్చేట్లు చావగొట్టారు. కంచీలో తమ పక్షాన సామంతభోజునీ, సిందూర్జనాడులలో తమ పక్షాన గంగయ సాహిణి మహారాజును ఉంచారు.

“వీర నాయకులు మీరందరూ ఇప్పుడే బాగ్రత్తగా వినండి. తెలుగు చోడ సామంతులు తమలో తాము కలహాలలోపడి చక్రవర్తిగారి సహాయం కోరేబదులు దక్షిణాన పాండువులను, చోడాలనూ సహాయం కోరినారు. అప్పుడు దక్షిణాంధ్రమంతా అల్లకల్లోలం బయలుదేరింది. అప్పుడు మన సప్తమ చక్రవర్తులు విజయగండ గోపాలునికి, గంగయ సాహిణికి సైన్యాలు పంపి సహాయం చేసి, అటు పాండువుల్ని, ఇటు దక్షిణ చోళులనుకూడా ముక్కలు చేశారు.

“పాండువులకు బుద్ధివచ్చి దక్షిణానికి మధుర వెళ్ళిపోయారు. కాని దక్షిణ చోళుడైన రాజేంద్రచోళుడు తన లశ వదలక రెండేళ్ళక్రితంవచ్చి త్రిపురాంతకం పట్టుకొని, అక్కడ కాసనం వేయించాడు. మళ్ళీ ఇప్పుడు ఇంకా ఎక్కువదైర్యం వహించి, పదివేల ఏనుగులతో, లక్ష ఏబదివేల కాల్బలంతో

చూడట. రెండువేల ఆశ్వికులట, వేయి రథాలట, పదివేల ఏనుగులలో చేర
నూపతివీ, గాంగులవీకూడా ఉన్నాయట. ఈ ఏనుగులబలం ముందు నడిపించు
కుంటూ, తిరుగులేకుండా త్రిపురాంతకం పట్టుకున్నాడట.

“కృష్ణకు దక్షిణాన్ని ఉన్న సిందవాడి, మార్జవాడి ఆక్రమించాడట.
పాతపినాడు ఆక్రమించి పుగండుకూరు పట్టుకున్నాడట. అంబయదేవ త్రిపు
రాంతకులు సైన్యాలతో పారిపోయి జన్నిగదేవుని కలిస్తే అయినకూడా సైన్య
ాలతో ఆ ఏనుగులముందు మనమేమి చేయగలము అని వెలనాటికి వచ్చేశారట.
వీరువనాడు రాజేంద్రచోడుని హస్తగతం మొదటే అయింది. ఆతనితో ఏనుగు
నాటి చిన్న సామంతులు, తొండైమండలం చిన్న సామంతులు అనేకులు కలిశా
రట. ఈలా కలిసిన సైన్యాలు డెబ్బదివేల కాల్యలము, రెండువేలనుంది ఆశ్వికులు
వేయి ఏనుగులు, అయిదువందలమంది రథికులూనట. సంగమేశ్వరానికి దిగువ
ఎక్కడో కృష్ణానదినిదాటి ఓరుగల్లు పట్టుకుంటారట !

“విప్రభువులూ, యువకులూ, లఙ్కకుశసమానులు, కుమారస్వాములు వీర
భద్రులూ అయిన తమరు, ఇంతకాకు ఓడమి ఎరుంగని తమరు శ్రీ గోన గన్నా
రెడ్డి ప్రభువు నాయకత్వా ఈ సమైక్య అరికట్టవలసిఉంది,” అని గంభీర
వచనాలతో మనవిచేసి తన ఆస్తిని ఆధిగమించాడు.

అప్పుడొక పండితబాలుడు (విద్యానాథుని తండ్రి) లేచి

“త్రిపుర సంగహారకమైన శివుని మూడవ నేత్రము మీయందు నిలుచుగాక !

“దక్షిణర్వాహిని వీరభద్రుని అభిండ విక్రమము మీ బాహులయందు
నిలుచుగాక !

“తారకాసురసంహారి కుమారస్వామి ఉద్ధంత పరాక్రమము మీ హృద
యాలయందు నిలుచుగాక !

“గోన గన్నారెడ్డి చోళగజాసురుల చెండాడు దివ్యగజాననావతారు
డగుగాక !” అని చెయిత్తి ఆశీర్వాదించెను.

० ०

రాజేంద్రచోడుడు అడులేని పురోగమనంతో చొరబారివచ్చుచున్నాడు.
ఆంధ్ర కమలాకరములో చోళహస్తి చొరబడి తామరపూవుల, ఆకుల, తూండ్ల
చిందరవందర చేస్తున్నది.

ఉద్ధరగమనములు, పర్వతసమానములు, కుపితములు, నిర్భీకములు అగు
గజతండములు యితడి మొనలు తాపదంచేసిన నిశిత దంతాగ్రములతో, ముఖ
ఫలకములతో, ఆ ఫలకములందు కొండల బద్దలుకొట్టగల నిశితములైన భల్ల
యుధములతో, నలుగురు, ముగ్గురు, ఇరువురు వీరులనుదాల్చి, మహాప్రళయమువలె
కదలివచ్చుచున్నవి.

ఆ నేనను పొదవకొని పదాతులు ఇటు నటు అశ్విక సైన్యాలును వెనుక రథములు, ఆ వెనుక ఎడ్లబళ్లు, సామానులు మోయువట్లు, గాడిదలు, గుఱాలు సాధారణ జనసమూహం, ఇటు చోళ సైన్యము పదువయిదు గవ్యూతుల పొడవున, అయిదు గవ్యూతుల వెడల్పున వచ్చుచున్నది.

అప్పుడే ఆ చోళ యుద్ధయాత్ర గమనించుచు హిమపర్వతమువంటి ఏనుగును అధివసించి రాజేంద్రచోడ చక్రవర్తి తీవిగా వచ్చుచున్నాడు.

ఆ గజయూథాలలో మొదటివరుస కృష్ణబిడ్డను చేరెను. వసంతకాలపు కృష్ణ కృకాంగియై, కొండలలో, రాళ్ళలో, అసుకలిన్నెలలో చిన్న చిన్న పాయలుగా జలజలా ప్రవహిస్తున్నది.

రాజేంద్రచోళునికి ఆంధ్రప్రతాపము, యుద్ధరచనాశక్తి పూర్తిగా తెలియును. కావుననే ఆతొంచార సైన్యాలలో కొన్నిదళాలు ఏనుగులకన్న ముందు గనే కృష్ణదాటే సైన్యాలను రక్షించుటకు వేయి ఆరితేరిన గజాలపై, నాలువల విలుకాండ్రు సిద్ధముగానున్నారు.

కృష్ణదాటిన చా సైన్యాలు ఈవరిబిడ్డు నిరాటంకము అని తెలుపుచు కొమ్ములా లిరి. కావుగా ఉంచిన వేయి గజాలుకాక, తక్కిన ఏనుగులు మూడు గవ్యూతుల వెడల్పున కృష్ణలోనికి దిగినవి.

ఇంతలో బ్రహ్మాండము పగులునట్లు అప్పులతో, రుంజల మోతలతో, అల్లలభేరా అను పెడబొబ్బలతో ఏబదివేలమంది ఆవక్రపరాక్రములైన ఆంధ్ర వీరులు చెట్లపైనుండి, గుట్లపైనుండి, రాళ్ళ ప్రక్కలనుండి లేచిరి. నదిలోనికి దిగిన ఏనుగులపైకి నూనెగుడ్డలు కట్టి వెలిగించిన కాగడాలుగల బాణాలు సువ్వు సువ్వున మహావేగంతో గురిచూచి వేయి ప్రారంభించినారు. గట్టుమీద కాపున్న ఏనుగులను ఆ వైపునుండి ఇరువదివేల సైనికులు అగ్ని బాణాలతో ఎదుర్కొనిరి. ఆ గంధక బాణాలకు నిశితమైన మొనలుగూడ నున్నవి.

ఆరీతిగానే ఎడమవైపున ఇరువదివేలమంది పోటరులు తాకిరి.

నదిలో దిగిన ఏనుగులు ముందుకు సాగలేక వెనుకకు వెళ్ళలేక అటు ఇటు చెల్లాచెదలెపోవుట కారంభించినవి.

రాజేంద్రచోడుడు ఏనుగుల నిలచెట్టుటకు మహాప్రయత్నాలు చేయుచుండెను. నదిబిడ్డనడున్న సైన్యాలలో ఒక భాగము తమ్మెడిగించువారిని తలపడవలసి వచ్చెను. అటులనే ఎడమభాగపు సైన్యమూ చేయవలసివచ్చెను. మధ్య నున్నవారు మాత్రమే నదిలో దిగవారిని రక్షించుకోగలరు. ఆ సీతిలో నదిలో ఉన్న సైన్యాలను దిగవను, ఎగువను అయిదువందల చొప్పున ఏనుగుదళాలు వచ్చి తాంన.

గన్నారెడ్డి అశ్వికదళాలతో చోళ సైన్య మధ్యకు తాకినాడు. చోళ సైన్య పృష్ఠాన్ని రేచల్ల చిన రామానాయుడు తాకినాడు. విరలధరణీశుడు చోళ సైన్యాల ఎడమభుజము తాకినాడు. ఓరుగల్లునుండి భార్యతో పారిపోయి

వచ్చి గన్నారెడ్డి సైన్యాలను కలుసుకొన్న అక్కనప్రగడ ఒకవైపునా, వీరి యాల సబ్బనాయుడు దొకప్రక్కనా నదిలోని ఏనుగుల యూథాలను తాకినాడు. కృష్ణకవలిపడ్డనూ మారనరెడ్డి సైన్యాలు గట్టువక్కే ఏనుగుదళాలను వెనుకకు త్రిప్పి నదిలోకి దిగి ఆనలిగట్టున ఉండే ఏనుగులపై విలుకాండ్రను 'ఒక్కా ఓ చెలియా' అంటూ ఆక్రమించి ప్రాణాలు మారిస్తున్నవి.

“గన్నారెడ్డి! గన్నారెడ్డి!” అని చోడనేలలో గగ్గోలుపుట్టిరి. కొండలలో యుద్ధమన్న గన్నారెడ్డికి చెలగాటము. అవనికి వేలకొలది చెంచులు సహాయము!

మూడుదినాలు రాత్రింబగళ్ళు సంకులసమరము ప్రవర్తిలెను. సబ్బప్రభువు అక్కనప్రగడలు నదిలో దిగిన వేలకొలది గజాలను తిరిగి తరిమికొట్టిరి. కొన్ని నాశనమైపోయాయి. కొన్ని తమ సైన్యాలమీదే విరుచుకుపడినాయి. చెంచు గుబురులు, గుట్టలు, రాళ్ళు గన్నారెడ్డికి పెట్టనికోటలు.

చోళసైన్యాలకు కలిగిన నష్టము విపరీతము. గన్నారెడ్డి వీరులలో వేల కొలది మిడిసినారు. చోళసైన్యాలు పలుచబడిపోయినవి. గజములను నాశనము చేసే విధానము గన్నారెడ్డికే తెలియును. వచ్చిన గజములలో వేలకొలది యుద్ధ భూమికి బలిఅయిపోయినవి. రాజేంద్రచోడుడు నాల్గవనాటి ఉదయము హఠాత్ శేషమయిన సైన్యాలతో త్రిపురాంతకము దారిని పారిపోయినాడు.

నూతనంగా గోన గన్నారెడ్డి జట్టులో చేరిన ఆ బాలుడు గన్నారెడ్డికి అంగరక్షకుడుగా నుండి తన నేర్పు ప్రకటించెను. ఆ బాలకుడు, వాని స్నేహితు నితో గన్నారెడ్డిచుట్టు దుగ్గమై నిలిచినాడు. జీవ కవచమై కాపాడినాడు. గన్నారెడ్డిని రెండుసారులు తినప్రాణమునొడ్డి కాపాడెను. ఒకసారి ఒక ఏనుగు గన్నారెడ్డిపై బడెను. గన్నారెడ్డి గుఱము ఆ శాపను తప్పుకోబోయే సమయములో, ఒక శవము తగిలి తూలిపోయింది. మరు నిమిషములో గన్నారెడ్డి తూలి క్రిందపడినాడు. ఆక్షణములో ఆ ఏనుగు గన్నారెడ్డిపై కాలు వేయబోయెను. అంతట ఆ నూతన బాలుడు మెరుపువేగాన గన్నారెడ్డి కడకు ఉరికి ఏనుగు కాలును ఖడ్గమున కెరగావించెను. ఆ గజము కోపముతో ఈ నూత్నశత్రువును హతమార్చునెంచి తదభిముఖముగా రెండు అడుగులు వేసెను. ఇంతలో గన్నారెడ్డి చెంగునలేచి, ప్రక్కనే నిలిచియున్న తన గుఱముమీదికెగిరి ఒక్కయమ్మన మావటీని ప్రాణాలు దివికెగుర వేసినాడు. మావటీమలేని ఏనుగు వెనక్కు తిరిగి పారిపోయెను.

గన్నారెడ్డి చిరునవ్వుతో ఆ బాలుని 'ప్రాణదాతా!' అని మెచ్చుకొని ముందుకురికినాడు.

౧౨

గోన గన్నారెడ్డి రాజేంద్రచోడుని సైన్యాలు వెనుకకు మళ్ళగానే, తన సైన్యాలను కూర్చుకొని అందరకు బహుమతులు, విజయబిరుదావళులు సమర్పించి

మగల సైన్యాన్నంతటినీ సుసంఘటితముచేసి, రాజేంద్రచోడుని పూర్తిగా దాసోహమనిపించుటకు బయలుదేరెను. రాజేంద్రచోడుని, మూడుచోట్ల తలపడి పూర్తిగా ఓడించినాడు. రాజేంద్రచోడుడు వేయి ఏనుగులు, పదివేల గుఱములు ఏబదిలక్షల బంగారునాణెములు సమర్పించి తన దేశం వెళ్ళిపోయినాడు.

గోన గన్నారెడ్డి, ఆ యూపుననే ఏరువనాడంతయు నాక్రమించెను. ఏలువనాటి సామంతుడు ధీ సుప్రభువు రెండు సంవత్సరాలాత్రం తొండమండల ప్రభువైన కొప్పరు జింగపల్లవుడు ఆంధ్రదేశంపై దండెత్తివచ్చి, కంచి పట్టుకొన్నప్పుడు ఆతనికి సహాయము చేసెను. (ఏరువనాడు ఇస్కళి కడప, నెల్లూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో భాగాలు కలిసిన దేశం) కొప్పరుజింగ పల్లవుడు విక్రమసింహపురం పట్టుకొని మనుమసిద్ధి అనే మనుమగండ గోపాలుని తరిమివేసి పాకనాడు, ఆరువేలనాడు, గృధ్రవాడ విషయాలు గడచి రాజమహేంద్రవరము చెంత గోదావరి దాటి ద్రాక్షారామపురములో తన శాసనము వేయించెను.

ఇంతలో కాకతీయ సామంతులయిన చాళుక్యులు, కోన హైహయలు, వెలనాటిచోడులు, అంబరదేవుడు కొప్పరుజింగని సైన్యాలను నాశనముచేసి తొండమండలము వరకు తరిమివైచిరి.

రాజేంద్రచోడుడు ఎత్తివచ్చుటకు ముందే ఏలువభీముడు తన సైన్యాలలో దొంగచాటుగా కొప్పరుజింగని దారివేవెళ్ళి, ద్రాక్షారామములో శాసనము వేయించి గోదావరీ తీరమున మంత్రకూటమువరకు పోయి, దొంగదారులను కాకతీయ సైన్యాలను తప్పించుకొనుచు ఏలువనాడు చేరెను.

రాజేంద్రచోడుని తరిమి కప్పము పుచ్చుకొని, ఏలువభీమునిపై గోన గన్నయ్య ఇంద్రదాయధమువలె పడినాడు. భీముని సైన్యాలు దూదిపింజరై ఆకాశములోనికి చెదరిపోయెను. ఏలువనాడంతయు గాలించి, భీమనృపుని సామంతులను కొల్లగొట్టి భీముని పట్టుకొన్నాడు. భీముడు గన్నారెడ్డి పాదాల వ్రాలి, సన్యాసియై దేశాంతరగతుడయ్యెను.

ఏరువనాటికి, సబ్బప్రభుని సామంతునిచేసి సింహాసన మెక్కించి ఆంధ్రదేశమును కన్నెత్తిచూచిన తొండమండలపు కొప్పరుజింగనికి బుద్ధిచెప్పుటకు గన్నారెడ్డి తొండమండలముపై దాడిచేసెను.

ఆంధ్రసైన్యాలవేగ మప్రతిహతము. హిమాలయ పర్వతపు లోయల నుండి పరవశ్యైతి వచ్చే గంగానదివలె తొండమండలముపై పడిన గన్నారెడ్డి ధాటికి నిలువలేక కొప్పరుజింగని సైన్యాలు చెల్లాచెదరైపోయెను. ఆ మహా సంగ్రామములో కొప్పరుజింగని బందీచేసి గన్నారెడ్డి రాజధానాగారము దోచినాడు. సాధారణ ప్రజలకు ఇబ్బంది కలుగకుండ యుద్ధము నెరవేర్చి, కొప్పరుజింగని కోరలు ఊడబెరికి, విషం పిండి, ముందు ఆంధ్రదేశముపై కన్నెత్తితే తొండమండలము సముద్రమట్ట మొనర్తునని ప్రతిజ్ఞ చేసి అయిదువేల ఏనుగులతో

వజ్రవైదూర్యాని రత్నరాసులతో, ఏనుగులు మోయలేని బంగారు రాసులతో వానకాలము రాకమున్నే తన రహస్యనగరం చేరెను.

గన్నారెడ్డి దుర్నిరీక్ష తేజస్కుడై సకల ధనరాసులతో, సర్వసైన్యా లతో తన నగరం చేరి సైనికులకు, నామకులకు వెలలేని బహుమతులిచ్చి కాక తీయ రుద్రదేవి సామ్రాజ్యకి పదిలక్షల ఫణాలు, రెండువేల ఏనుగులు, పదివేల గుఱ్ఱాలు రత్నాలు కప్పముగా పంపించెను.

ఓరుగల్లు కోటలో రుద్రమహారాజు, శివదేవయ్యమంత్రి, బాప్పదేవుడు, ప్రసాదాదిత్య నామకుడు గన్నారెడ్డి యుద్ధయాత్రలకు ఆశ్చర్యము పొందినారు. రుద్రదేవి సామ్రాజ్య సకల భారతావనిలో కీర్తనందిన ఈ గజదొంగవిషయము ఆలోచింప పేరేలగమున రాకాచంద్రునిలా తేజరిల్లుచు పురుష సింహాసనాసీన యయ్యెను.

శివదేవయ్యమంత్రి లేచి, “శ్రీశ్రీ రుద్రదేవ మహాప్రభూ! గోన గన్నారెడ్డి గజదొంగ కావటం మన దురదృష్టము అదృష్టముకూడా! ఆలాంటివీరుడు తమకు దక్షిణభుజంగా ఉండవలసినవాడు. ప్రజలు ఆతని పేరుచెప్పి దీపం పెట్టు కుంటారు. ఒక్కరైతే కష్టంలో ఉన్నాడని గన్నారెడ్డికి వార్తవెళ్ళినదా, ఆ రైతుఇంట ధనరాసులు కురిసినవన్నమాటే! బ్రాహ్మణుడు వ్యధపడుతున్నాడంటే ఆ వెంటనే గన్నారెడ్డి ఆ బ్రాహ్మణుని ఇంట కల్పవృక్షము పాతినాడన్నమాటే! ఎక్కడైనా మన సామంతుడెవరన్నా ప్రజలను పీడిస్తున్నాడంటే గన్నారెడ్డి స్వయంగా అక్కడ ప్రత్యక్షం. ఆ సామంతుడు క్షమాపణ అర్పించాలి. ప్రజలెదుట దోషిగా నిలబడాలి. లేకపోతే గన్నారెడ్డి ఆ సామంతుని ప్రజలెదుట మునికోలతో శిక్షించినాడన్నమాటే!

“ఏ మహాదేశానికైనా ఒక్కొక్కప్పుడు చిక్కులు సంభవిస్తూ ఉంటవి. గడ్డెదిగ ప్రభువు ముసలివాడై, ఎక్కేప్రభువు బాలకుడైనప్పుడు ఈ ప్రళయం సంభవిస్తూ ఉంటుంది. శ్రీ రుద్రమహాప్రభువు పృథ్వి అదృష్టవల్ల సింహాసనం అధివసించారు. ఆమె శ్రీ అనే ఉద్దేశంచేత అనేకమంది సామంతులు రాజ ద్రోహులైనారు. వెంటనే ఈ మహాదాండ్ర భూమిలో అట్టి ద్రోహులను గన్నారెడ్డి పట్టి పాలార్చి, దేశాన్ని నిష్కంటకం చేశాడు! ఆంధ్రసామ్రాజ్యానికి శిలావప్రమై నిలిచినాడు.

“ఈ మధ్య రాజేంద్రచోడుని ఓడించి, ఏలువభీముని దాసోహమనిపించి, కొప్పరుజింగని పారద్రోలి, సామ్రాజ్యంలో ఛిద్రాలను నాశనంచేశాడు. గజదొంగ అయినందుకు నిజంగా గజాలు వేలకొలది ప్రతియుద్ధంలో అపహరించినా డా యువకప్రభువు. చక్రవర్తి సింహాసనంమోల కోట్లకొలది బంగారు రాసులు, రత్నరాసులు కానుక లప్పించినాడు!

“అలాంటి మహావీరుడు నిజరాజ్యాన్ని చేపట్టి ఏలుకోవలసిందని శ్రీ చక్రవర్తి కోరదలచుకొన్నారు.

“ఇది ఒక విషయం. రెండవది: దక్షిణాన్నుంచి వచ్చిన ప్రళయాన్ని గన్నారెడ్డి అడ్డుపెట్టినారు కాని అంతకన్న మహాతరమైన ప్రళయం ఉత్తరం నుంచి వస్తున్నది. దేవగిరి యాదవరాజు కృష్ణభూపతి మరణించాడు. ఆయన కుమారుడు మహాదేవరాజు దేవగిరిపతి అయినాడు. తండ్రిమూలాన్ని ఎదుగు చూస్తున్న మహాదేవరాజు సర్వసన్నద్ధుడై ఉన్నాడగానూ ఇక మన దేశంపై పడడానికి అడ్డుపెట్టాలేదు.

“అదీగాక ఆయన సింహాసనం ఎక్కిన దినాన కశీశ్వరులు ఆయన్ను పొగడుతూ ‘మహాదేవరాజ వీరకంఠీరవుని ప్రతాపానికి భయపడి మాళవులు ఒక బాలకుని, ఆంధ్రులు ఆడదాన్ని సింహాసనం ఎక్కించారు’ అని కావ్యా లలారట. పిల్లలను, ఆడవారిని మహాదేవరాజు ఏమీ చేయడట. కాని వారివారికి రాజ్యార్హత లేదు కాబట్టి వారి రాజ్యాలుమాత్రం తాను తన ఛత్రచ్ఛాయలకు దీసుకొని అనుగ్రహిస్తాడట.”

అని శివదేవయ్యమంత్రి చెప్పగానే ఒక్కసారిగా ‘మహాదేవరాజును పిండిగొట్టండి. ఆంధ్రులు పిల్లలో, బెబ్బులులో చూపండి. రుద్రచక్రవర్తికి జయ! జయ!’ అని కోలాహలం వినబడింది.

౧౩

కృష్ణవేణానది అందాలు, విలాసాలు అన్ని ఋతువులలోనూ గోనగన్నారెడ్డి సందర్శించి ఆనంద పరవశుడు అయ్యేవాడు.

గన్నారెడ్డిని వీరాధిపీఠునిగా ఎంచి, చూపులగో, మాటలగో, చేతలతో పూజించే ఆ బాటునితో కలిసి నిప్పులుచెరిగే ఆ వేసంకాలపు సాయంవేళల గన్నారెడ్డి కృష్ణాతీరానికి వచ్చేవాడు. గన్నారెడ్డికోపాటు వంతులచొప్పున సైనికులుగూడ కృష్ణాతీరానికి వచ్చేవారు.

తొండమండల జైత్రయాత్రానంతరం, చాలమంది వీరులు, నాయకులు, సేనాపతులు తమ తమ నాడులకు గ్రామాలకు వెళ్ళిపోయారు. గన్నారెడ్డి మాత్రము తన రహస్యనగరంలోనే ఉన్నాడు. విఠలధరణీసుడు తన ఆక్క కుప్పమాంబాదేవిని, బావ గుండయమహారాజును చూడడానికి వెళ్ళాడు.

ఆంధ్రదేశంలో స్వతంత్రత సంపాదించుకొందామని ఆశించిన సామంతు లలో కొందరు నాశనం అయ్యారు. కొందరు దాసోహమన్నారు. కొందరు పారిపోయి దేశాలు పట్టారు. తన గజదొంగతనం ఇక దేశానికి అవసరంలేదా కృష్ణవేణి అని ప్రశ్నించుకుంటూ ఏదో నిర్వచింపలేని హృదయ వేదనలో గన్నారెడ్డి కృష్ణానీర కూరుచున్నాడు. ఆయన మానం బరువుగా కృష్ణానదీ జలాలలోనికి ప్రవహిస్తున్నది. ఆయనప్రక్క నీలజలాలను పారకించి చూస్తూ గోనగన్నారెడ్డికి అంగరక్షకుడైన వికాలరెడ్డి పక్కనే కూరుచుండి ఉన్నాడు.

వీరధర్మ మారంగా నీళ్ళలో కాళ్ళుఅడ్డమూ ఆబాటుని స్నేహితుడు మల్లి కాపాడే నాయకుడు ఒక బండరాతిమీద కూర్చుని ఉన్నాడు.

వేసంకాలపు మత్తు ఆ నదిమీదనుండి ప్రసరించే గాలిలో నిండి ఉన్నది. అడవిపూవుల సువాసన ఆ మత్తుకు ఇంకను భారము సమకూరుస్తున్నది. ఆ పరీమళములు నీటి పరీమళాలు. చిగురుల సౌరభాలు, మోడుగపూలు, తంగేడులు, ఆ ప్రదేశాన్ని వెకుంతవనంగా చేస్తున్నవి. వేసవి సాయంకాలాలలో, శీత కాలపు రాత్రులలో, వానకాలపు పగళ్ళలో, వసంతకాలపు దినానాత్రాల పొడుగునా స్వప్నాలు లోకం అంతటా ప్రసరిస్తూ ఉంటాయి. గన్నారెడ్డి హృదయంలోనికి మూడుస్వప్నాలు ఒక్కసారిగా చొచ్చినాయి.

తాను వర్ణమానపుర సింహాసనం అధివసించి తన రాజ్యం యావత్తూ నందనవన సదృశం చేయాలని ఒక కల. రెండవ స్వప్నం తన చక్రవర్తి మహా సభలో సర్వదేశాలవారు రుద్రచక్రవర్తి పాదాల తనుతమ కిరీట కాంతులు వెలిగింపగా నమస్కారాలు సలిపి జయధ్వనాలు పలుకుతూ ఉండగా చూడాలని. మూడవ స్వప్నానికి స్పష్టతలేదు. రాసిపోసిన పూలకు యాపములేనటు ఆ స్వప్న మొక కదంబము. ధూరాన ప్రత్యక్షమయ్యే ఒక ప్రకృతిదృశ్యం; రేకలు లేని ఒక వెన్నెల ప్రవాహము. దరులుముంచెత్తే సువాసనలవాన. ఒక మధుర ప్రశయం.

యుద్ధం ఆతనికి సుపరిచితం. యుద్ధంలో ఆతనిబుద్ధి నిశితము. ఆతని శక్తి నిరుపమము. ఆతనిధాటి అప్రతిహతము, మనస్సు వినిర్మలము.

యుద్ధవనహారాలు, రాజకీయాలు, వ్యవసాయము, పరిపాలన ఆ యువకునకు బాగా తెలుసును. చదువుకున్నాడు. కాని మతాలు, ధర్మాలు, తత్వవిచారణ, పరలోకము- వీనినిగూర్చి ఆ ప్రభువు ఎప్పుడు ఆలోచించలేదు. రాచరికము, ప్రవాసంసారము ఆయన నిర్వహించగలడు. స్త్రీఏమి? పురుషుడేమి? వారి సంసారమేమిటి అన్నప్రశ్న ఆలోచించడానికే ఆయనకు భయం.

తన మంత్రి, స్నేహితుడు అగు అక్కిన యుద్ధంకాగానే ఆ తవారింటికి వెళుకె త్తినాడు. యుద్ధసమయంలో మూడుదినాలకోక పర్యాయం చాగులచే నామగారికి, భార్యకు కిమ్మలు పంపేవాడు. భార్యను కలుసుకున్నప్పటినుంచి అక్కిన పూర్తిగా మారిపోయాడు. అంతకుపూర్వం నూర్యరశ్మిలా ఉన్నాడు. ఇప్పుడు వట్టి వెన్నెల్లా మూర్తితాల్చాడు. యుద్ధంలో ఇదివరకు ప్రాణలక్ష్యం లేకుండా పోరాడేవాడు. ఇప్పుడు జాగ్రత్త ఎక్కువయింది. ఇప్పుడు కలకలలాడి పోతున్నాడు. పరధ్యానమూ ఎక్కువయింది.

ఓరుగల్లులో అక్కినచరిత్ర దశకుమార చరిత్రలో ఒక కథవంటిదయింది. చక్రవర్తి పేరన చిన అక్కినను ఆయన తాత బంధించేశాడు. అతన్ని కారాగృహంలో ఉంచవలసిందని నగరపాలకుడగు ప్రసాదాదిత్య ప్రభువునకు మనవి చేసెనట. ఆయన ఈ విషయంలో తమకు సన్నిహితసంబంధం ఎక్కువ ఉండటం వల్ల కార్యనిర్ణయభారం ముఖ్యమంత్రిపై నిడెనట.

శివదేవయ్య గేళికులు, ఆ భార్యాభర్త లిద్దరికి యింటిలోనే బంధనమని

అజ్ఞ పంపించారట. ఆ అజ్ఞ వచ్చిన మూడవదినాన భార్యాభర్తలిరువురూ కావలికాచే వీరభటుల కన్నుగప్పి, ప్రోలేశ్వరము పారిపోయి వచ్చారట. అక్కడ భార్యనువదలి అక్కిన తన్ను కలుసుకున్నాడు.

రాజవ్యవహారాలు మాట్లాడేటప్పుడు తక్క తక్కిన సమయాలలో అక్కిన ఏదోవిధంగా తన భార్యాప్రస్తానన వచ్చేమాటలే మాట్లాడుతాడు. స్త్రీ ఎలాంటి వీరుణ్ణయినా భీరువును చేస్తుందికాబోలు!

గోన గన్నారెడ్డి అక్కినను తలచుకొని ఆసహ్యించుకొన్నాడు. అక్కినకు ఈ మధ్య కవిత్వపువెట్టి ఎక్కువైంది. ప్రాద్ద సమానమూ గాథాసప్తశతి, శృంగార శ్లోకాలు చదువుతున్నాడు.

ఒక దినాన వారిద్దరికి జరిగిన సంభాషణలో అక్కిన అన్న ముక్కలు చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చినవి గన్నారెడ్డికి.

“బావగారూ! జీవితానికి పరమావధి మోక్షం. మోక్షానికి దారి జ్ఞాన పూర్ణ భక్తి. భక్తికి ఉత్తమరూపం కావ్యసంగీత, నాట్య, చిత్రశిల్పాదివిద్యలు. ఈ విద్యలకు ప్రాణం రసము. ఈ రసాలలోకి మకుటము శృంగారరసము. అది తెలియడానికి స్త్రీని ప్రేమించాలండి!” అని.

సంతానంకోసం స్త్రీని కామింపవచ్చును. అది మానవజీవిత యుద్ధంలో ఒక వ్యూహారచన వంటిది. వివాహం ఒక సంస్కారం. ఇష్టమున్నట్లయితే ఆ సంస్కారం నెరవేరువచ్చును; లేకపోతే బ్రహ్మచారిగా ఉండవచ్చును. పున్నామ నరకం తప్పించుకొనడానికి పెళ్ళిచేసుకునేవారు చేసుకోవచ్చును.

కావ్యాలలో నాయికా నాయకులు పరస్పరం చూడగానే ప్రేమించారు. కాలిదాసాదులు రచించినవి కావ్య సౌందర్యాలేగాని జీవితసత్యాలెట్లా అవుతాయి?

ఈ ప్రశ్న నునస్సులో ఉదయించగానే, గన్నారెడ్డికి పక్కన నవ్వు వచ్చింది.

౧౪

గన్నారెడ్డి పక్కన నవ్వుగానే ఆ ప్రక్క కొంచెందూరంగా కూర్చుండి తన పెద్దకళ్ళతో మధ్యమధ్య గన్నారెడ్డిని చూస్తూఉన్న వికారాన్ని ఆశ్చర్యముతో,

“ప్రభూ, ఎందుకు అలా నవ్వుతున్నావు?” అని ప్రశ్నించాడు.

గోనగన్నారెడ్డి ఉలిక్కిపడి. స్త్రీ కంఠంలావిని ఆ బాలుని మోము తేరి పోయి చూచి, ‘ఎక్కడనో చూచినట్లు ఉంది! నువ్వుకూడా ప్రేమ అనే శక్తి ఒకటి ఉందని నమ్ముతావా?’ అని ప్రశ్నించాడు.

విశా :- నమ్ముతాను ప్రభూ!

గోన :- ఏలా నమ్ముతావు? నీకు తార్కాణం ఏముంది?

వికా :- నేనూ జీవితంలో కొన్ని ప్రేమ సంఘటనలు దర్శించాను.

గోన :- నీ యీదు?

వికా :- పందొమ్మిది ఏళ్ళు.

గోన :- నిన్ను చూస్తే పదారేళ్ళ బాలకునిలా ఉన్నా నీ విక్రమమంత్రం ఈడును మించినదయ్యా!

వికా :- నన్ను పొగడకండి మహారాజా!

గోన :- నేను పొగడేవాణ్ణికాను. ప్రేమ విషయంలో నీ అనుభవమేమిటి?

వికా :- మహాప్రభూ! నా జీవితంలో ప్రేమ అనే ఒక విచిత్ర శక్తి ప్రవేశించింది. అంతవరకూ మీకు మనవి చేయగలను. తక్కిన విషయాలు రహస్యమైనవి.

గోన :- నాకు ప్రేమ విషయం చెప్పవయ్యా వీరబాలుడా అంటే, నీ ప్రేమను గురించి చెప్పమని నేను కోరటంకాదు. మన అక్కిన 'ప్రపంచము' లోని శక్తులన్నిటికన్న ప్రేమ అనేది మహాత్మ్యం, మహాత్తర శక్తి అని వాదిస్తాడు.

వికా :- ఆయనమాట నిజమనే నా నమ్మకం.

గోన :- ఎట్లా?

వికా :- పశువులలో స్త్రీ పురుషాకర్షణ జంతుధర్మం. మనస్సు కలిగిన మనుష్యుడు ఆ జంతుధర్మాన్ని దివ్యధర్మం చేసినాడు. దానినే ప్రేమ అంటాము.

గోన :- జాగ్రత్తగా అలోచించి ఒక ధర్మం నిర్ణయించినట్లా?

వికా :- అదికాదు ప్రభూ! పశువులలో తల్లి బిడ్డల ప్రేమ, బిడ్డల చిన్నతనం వరకే! ఆ పైన ప్రేమలేదు. ఆ భావమే ఉండదు. బిడ్డ తల్లికి భర్త కావచ్చును.

గోన :- కావచ్చు నేమిటి? అవుతున్నాయి!

వికా :- జంతువులలో సహోదర ప్రేమ లేనేలేదు!

గోన :- సరే, ఇంక నీవనేది మానవులలో మాతృప్రేమ, సోదరప్రేమా ఉన్నట్లు స్త్రీ పురుషప్రేమా ఉందని. ముసలివారైన స్త్రీ పురుషులకు దాంపత్యప్రేమ పెట్లా సాధ్యమవుతుంది?

వికా :- మహాప్రభూ! స్త్రీ పురుషప్రేమ సర్వకాలమూ దాంపత్య ప్రేమగా ఉండాలనేది లేదు.

గోన :- ఓయి యువక, నాయకుడా! ఇంత చిన్నతనంలోనే ఇంత విచిత్ర భావాలు నీకెల్లా ఆలవడినాయి?

వికా :- మహాప్రభూ! ప్రచండ విషయాలు గమనించడానికి ఈడుకూడా అడ్డంకాలు ఒకప్పుడు.

గోన :- జ్ఞానమాక్తికాలు ఒలికిస్తున్నావు వికాలప్రభూ! నువ్వు నా మనస్సును దొంగిలించినావు. గజదొంగకే దొంగవయినావు!

వికా :- (చిరునవ్వు నవ్వుతూ) మహారాజా! మీ వస్తువు తెవ్వరు దొంగ తనం చేయగలరు?

గోన :- ఈ వేసవికాలం పూర్తికాకుండా ఆంధ్ర సామ్రాజ్యాన్ని దొంగ తనం చేయడానికి దేవగిరి యాదవుడు వస్తున్నాడు. మన సైన్యాలన్నీ నెల్లా చెదరే ఉన్నాయి. ఇంక పదియేనుగోజులలో మళ్ళీ సైన్యాలన్నీ చేర్చవలసి ఉంటుంది. సరేకాని వికాలాక్ష నాయక అనేపేరు మీకు ఏలా వచ్చిందయా? మీ తండ్రిగారు కాశీ వెళ్ళారా?

వికా :- అవును మహారాజా! మా తాతగారు కాశీవెళ్ళారట. అక్కడ నుంచి వచ్చిన నెలగోజులకు నేను పుట్టితినిట.

గోన :- బాగుంది. చీకటిపడింది. మనవారిని కాగడాలు వెలిగించమనండి. నెగళ్ళుచేసి మన శిబిరంచుట్టూ అప్రమత్తులుగా ఉండమనండి. మనం భోజనానికి వెడదాం.

కృష్ణబుద్ధునే ఒక ఇసుక తిప్పపై గోనగన్నారెడ్డికి, వికాలాక్ష ప్రభువుకు, మలికార్జున నాగుకునకు విడివిడిగా పటకుటీరాలు నిర్మించారు. ఆ ప్రక్కనే వంట కుటీరాలున్నాయి. దూరంగా సైనికుల కుటీరాలు నిర్మించినారు. భోజన కాల వేరు. స్నానకాలాలు వేరు. వికాలాక్షప్రభువు విడిగా కృష్ణలో ఎక్కడో స్నానంచేసి వచ్చేవాడు.

మువ్వరు కలిసి భోజనాలుచేసి ఆ సైకతాలలో కొంతకాలము కూర్చుండి మాట్లాడుకొన్నారు. గన్నారెడ్డికి ఉద్భవించిన ఆవేదన ఇట్టిదని ఆయనే నిర్ణయించుకోలేక పోయినాడు. మంచముపై మేనువాట్చి, ఎత్తకు నిదురపట్టక లేచి కూర్చుండినాడు. పక్కపై మేను వాల్చిన మరునిమేషాన గాఢనిద్రబోయే తాను నేడు నిదుర పట్టక ఈలా రాత్రించరుడగుటకు కారణము లేవు రాబోయే మహాదేవరాజా జైత్రయాత్రవల్లనా?

ఆతడు రావచ్చును కాని తిరిగి వెళ్ళుట ఆతనికి వశమా? ఇంక ఎవగో మహారాజాద్రోహి ఒకడున్నాడు. తమకు ఒకనిపై చాల అనుమానమున్నది. నిశితబుద్ధికల అపసర్వులను నిజము కనిపెట్టుడని తాను పంపించాడు. తన అనుమానమే నిజమయితే, కర్తవ్యము వెంటనే తన వారందరితో ఆలోచించి తగిన ప్రతీకారము సలుపవలసియూండును.

ఈ వాలుడెవ్వడో ఉత్తముడు. కాని తన జీవితములో ఏదో దాచు చున్నాడేమో? నడికారము చూడగా ఈతడు ఈ చుట్టప్రక్కల వాడేనని స్పష్టము. కొఱవిదేశంనుంచి, సబ్బిసాహిరమండలంనుంచి వచ్చినట్లు నమ్ముటకు వీలులేదు. ఇంతలో గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువు నిదుర కూరినాడు.

౧౫

తన మందిరములో విశాలాక్షుడెడి నిదురపట్టక చాలసేపు మేలుకొని ఆలోచించుకొనుచు కూరుచున్నాడు. గన్నా రెడ్డిప్రభువు తన హృదయములో ప్రేమ లేదందురేమి? మనుష్యుని జీవితం ప్రేమ లేకుండ ఉండగలదా? ప్రేమ లేని మనుష్యుడు మనుష్యుడా? ప్రేమ గలవాడు మనుష్యుడు కావచ్చును. ప్రేమకు వ్యతిరేకమైన ద్వేషముకలవాడును మనుష్యుడు కావచ్చును. కాని ఈ రెండును లేనివారు లోకాతీతులై ఉండవలె. లేక ప్రేమ ఎరుగని జంతు స్వరూపులు కావాలి!

గన్నా రెడ్డి ప్రభుని ప్రేమను చూరగొనగల బాలిక ఉదయించలేదు కాబోలు! అందులో ఈ ఉన్నత పంశాలలో సాధారణంగా ప్రేమకు తావు లేదు. రాజకీయావసరాలకు వివాహాలు జరుగుతాయి. ఆ దాంపత్యములో భార్యా భర్తలు బిడ్డలగుచు స్నేహితులౌతారు. స్నేహితులుకాకుండ విరోధులయ్యే భార్యా భర్తలు నున్నారు. ఒక్కొక్కప్పుడు స్నేహము ఉత్తమ ప్రేమగా మారిపోతుంది.

రుద్రదేవ చక్రవర్తిని శ్రీ చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజును గాఢముగా ప్రేమించుచున్నారు. వారిరువురకు వివాహ మయినచో మహోత్తమ ప్రేమ గల దంపతులు లోకానికి ప్రత్యక్షమగుదురు గదా!

గన్నా రెడ్డి ప్రభువు హృదయము చాల గుప్తమగుట యేలనో? ఆయన హృదయము నవనీతము. శత్రువును నాశనము చేయుటలో ఎంత దుర్నిరీక్ష తేజోవంతు లాయన కాగలరో, యుద్ధేతరకాలంలో అంత సుకుమార చరిత్రలు అయిపోతారు. యుద్ధములో దెబ్బతిన్న శత్రువులకుగూడా తల్లివలె ఆయన వైద్యము చేయించును. గ్రామాల జోలికి, పశువుల జోలికి వెళ్ళనే వెళ్ళడు. ఇట్టివాడు గజదొంగయా?

తనకీ సమస్య కృష్ణ వేణీదేవియే ఒకనాడు విడదీయవలసి ఉండును. ఓహో కృష్ణ వేణి అంటే గన్నా రెడ్డిప్రభువుకు ఎంతప్రేమ! ఒకవేళ ఆదేవి ఆయన మనస్సు పూర్తిగా చూరగొన్నవేమో?

ఇంతలో విశాలాక్షప్రభువు స్నేహితుడు ఆ ప్రక్క మందిరంలో పండు కొన్నవాడు లేచివచ్చి, 'ప్రభూ! నిద్రపట్టలేదా తమకు? మంచి నిద్దురలో ఉన్న నాకు మెలకువ వచ్చి, మీరు మేలుకొని ఉండుట చూచి లేచివచ్చాను.'

విశా :- అవును మల్లికా! ఈలా పురుషవేషాలతో నాతల్లి విశాలాక్షి మీదే భారంపైచి వచ్చాము.

మలి :- నిదురలోనున్నా మనం ఏమరుపాటుగా ఉండకూడదనుకుంటే మీరు తేలిపోతున్నారేమి అమ్మా?

విశా :- దినదినమూ వారితో ఉండి, ఆ మహాపురుషుని చరిత్ర గమనిస్తూ,

నే పడే వేదన అణచుకుంటూ, పెకి పురుషునివలె నటించడం దుర్భరమే అవుతూ ఉంది మల్లికా!

మల్లిక :- రాజకుమారి! ఏంచేద్దాము? వెళ్ళిపోదామా? అయినా, మనం వచ్చిన పవిత్రదీక్ష విజయం పొందకుండా వెళ్ళిపోతే తలవంపుకాదా?

విశా :- మల్లికా! నీకది పవిత్రదీక్ష ఏమో, నాకుమాత్రం ఇదంతా స్వలాభ పూరితమైన పనికాదా అనిపిస్తున్నది.

మల్లిక :- మీరది ఏమనుకున్నాసరే. మనం వేసిన వేషాలు కట్టుదిట్టంగా ఉన్నాయి. అందుచేతనే గన్నారెడ్డిప్రభువు మిమ్ము ఆనవాలు పట్టలేక పోయారు. వచ్చినందుకు ఈ మధ్యను జరిగిన గజయుద్ధంలో పాల్గొన్నాము. తాము రెండుసార్లు గన్నారెడ్డి ప్రభువు ప్రాణం రక్షించారు.

విశా :- అదే మరింత కష్టంగా ఉంది మల్లికా! ఒకశేఖ నేను ఎవరో అమహాపురుషుడు గుర్తించి కృతజ్ఞతతో నన్ను ఉద్వాహం చేసుకుంటానని ఆన వచ్చు. వ్రత నియమం పాలన చేయలేనినాడు వివాహమే చేసుకొనక పోవచ్చు.

మల్లిక :- ఏమి ఆనుమానాలండీ మీవి?

విశా :- వచ్చాము, ఇంతవరకూ గౌరవంగా బయటపడ్డాము. ఇంక ఈ విషయంలో గజబిజిలు రాకుండా చల్లగా రుద్రదేవి సామ్రాజ్ఞికడకే వెళ్ళి పోదాము.

మల్లిక :- అదీ నిజమేనండీ! నాయనగారు తాము చేసేపనికి విచారిస్తున్నా మనీ, అమ్మాయి ఇష్టములేకుండా ఏ పనీ చేయమనీ, రుద్రదేవి చక్రవర్తికి తామిక ముందు నమ్మకమయిన బంటుగా ఉండి వారి ఆజ్ఞ శిరసావహిస్తామనీ తెలుపుతూ ఓరుగల్లు రాయబారం పంపారని నిన్న ఇక్కడకు వేగు వచ్చింది.

విశా :- మల్లికా! అమ్మగారనీ, నాన్నగారనీ చూడాలని ఉంది. అయినా మహాదేవరాజు ఓరుగల్లు మీదకు దండెత్తి వస్తున్నాడట. ఈ సమయంలో శ్రీ రుద్రదేవిగారి దగ్గర నేను ఉండాలనిపిస్తున్నది.

మల్లిక :- మంచిది రాజకుమారి!

మల్లిక లేచి వెళ్ళి తన ప్రక్కమీద పండుకొని, అన్నాంబిక అన్నమాటలే ఆలోచించుకొనుచు కళ్ళు తెరిచియే ఉన్నది.

అన్నాంబిక హృదయమా, గన్నారెడ్డిప్రభువుపై లగ్నమైనది. అందులకే కదా రుద్రదేవి చక్రవర్తిని ఆలోచనపై ఈ బాలక వేషాలతో వారిరువురు గన్నారెడ్డి ప్రభువుకడకు వచ్చినది. మన మనోరథాలు నెరవేరుచున్నంతవరకూ తికమకలేమీ లేక ఆనందము ప్రసరించు చుండును. ఏమాత్రము తరుమార్తెనను మనుష్యుని దినచర్యలో ఎన్ని మార్పులో వచ్చునుగదా! అన్నాంబిక, మల్లిక వెళ్ళగానే, బిడ్డవలె నిద్రపోయెను.

న వ మ గా థ

ఉ త్త మ చా శు క్యు డు

౧

ఉ త్త మ చా శు క్యు డైన వీరభద్రమహారాజు శ్రీ శివదేవయ్య దేశికుల ఆజ్ఞచే ఓరుగల్లులో ఉండిపోవలసి వచ్చినది. రుద్రచక్రవర్తి ఓరుగల్లుకోట బాగుచేయించే ముఖ్యకార్యమునకై వారిని నియోగించిరి.

ఆ మహారాజు ఒక్కక్షణికమేని విశ్రాంతి ఎరుగక నిరంతర కృషిలో మునిగిపోయినాడు. ఓరుగల్లుదుర్గ సంరక్షణ కాకతీయమహాసామ్రాజ్యానికి మూల స్తంభము. ఆంధ్ర క్షత్రియవంశాలు తమ ప్రాణాలేని ఒడ్డి ఆ కోట కాపాడ వలసినదే!

యుద్ధవ్యూహారచనా విధానమునుగూర్చి, దుర్గ సంరక్షణగూర్చి సమాలోచించుటకు రుద్రదేవి, శివదేవయ్యమంత్రి, చాళుక్య వీరభద్రుడు, ప్రసాదాదిత్య నాయకులు, బాయపసేనాని, పడికము బాప్పదేవులు రహస్యాలోచన మంది రములో కూడినారు.

యాదవమహాదేవరాజు ఓరుగల్లుపై ఎత్తివచ్చుటకు సర్వసన్నాహాలు చేయుచున్నట్లు వీరినానికాదినము వేగు వచ్చుచున్నది.

రుద్రదేవి సింహాసనముమీద, తక్కినవారు యథోచితాసనాలమీద అధివసించారు. అన్నాంబికకూడా రుద్రదేవితోపాటు పురుష వేషముతో ఆమె ప్రక్కనే వేరొక పీఠముపై ఆసీన అయిఉన్నది. గొంక ప్రభువు అప్పుడేవచ్చి చక్రవర్తికి, మహామంత్రికి, పెద్దలకు నమస్కరించి ఆసనము నధివసించెను.

గొంక ప్రభువు :- మహాప్రభూ! మహాదేవరాజు జైత్రయాత్ర విజృంభించింది. అతడు గోదావరిని ప్రతిష్ఠానపురం దగ్గర దాటి సర్వసైన్యాలతో నదీ తీరం వెంటే వస్తున్నాడు.

శివదేవయ్య :- నిన్నటి మీనార్త ఆయన గోదావరి దాటుతున్నాడనే కదా?

గొంక :- అవునండి. అది నాలుగు దినాలక్రిందటిమాట. ఇంక శంఖ చారిత్రము నడిపించ నిశ్చయం చేసుకున్నాము.

చాళుక్య :- నేను మా లక్ష సైన్యంతో వెళ్ళి మంజీరదాటమండ మహాదేవుణ్ణి అరికట్టాలనిఉంది, మహామంత్రి!

రుద్ర :- తామందరు మా అభిప్రాయం వినండి. మనకు కోటలోనూ,

చుట్టుప్రక్కలా ఉన్న సైన్యము నాలుగు లక్షలు మాత్రమే. మహాదేవరాజు ఎనిమిది లక్షల సేనతో వస్తున్నాడు.

శివ :- దారిలో అడ్డొచ్చడం ఉత్తమం కాదంటారా?

ప్రసా :- తెలుగువీరులు ఒక్కొక్కరు ఇరువదిమందిపైను అని మహా ప్రభువులకు మనవి చేసుకుంటున్నాను. నాకూ, చాళుక్య మహారాజులుంగారికి వారిని ఎగర్కొనే ఆజ్ఞ దయచేయండి.

బాప్పదేవుడు :- మహాప్రభూ! నే నీమధ్య వీరభోజనంలేక పస్తుంటున్నాను. నాకున్నా సెలవు దయచేయ కోరుతున్నాను.

రుద్ర :- తమకందరికీ మేము కృతజ్ఞులం, కాని, ఇప్పుడు ఏ ఒక్కరికి గాని, అందరికిగాని, కొందరికిగాని, మహాదేవరాజును ఎదుర్కొనే అనుమతి యివ్వలేము. ఒక వార్తకోసం ఎదురుచూస్తున్నాము. అది రాగానే మేము తమ అందరికీ కర్తవ్యం విశదీకరించగలం.

అన్నాంటిక అప్పుడు చక్రవర్తిని తనవైపు చూడదని గ్రహించి, లేచి, వారికి నమస్కరించి, లోనికి వెళ్ళిపోయెను. అమె పదిక్షణికములలో తిరిగి ఒక కమ్మ చేతిపుచ్చుకొని, లోనికివచ్చి అది చక్రవర్తికి ఇచ్చెను. పట్టువస్త్రమువలె మెత్తగా, పొడుగుగా ఉన్న మొగలిరేవుపై మషీవర్ణాలతో లిఖింపబడిన ఆశ్చెఖను చక్రవర్తి గొంక ప్రభువును చూచి నియమించినారు.

గొంక ప్రభువు ఆ కమ్మను సవినయంగా మోకాలిపైవంగి అందుకొని తన స్థానము చేరి నిలిచి చదువ నారంభించెను.

“మహారాజాధిరాజా, అష్టమ చక్రవర్తి! నిన్నటిదినం అనగా శక సంవత్సరం ౧౧౦౮, రక్తాక్షి సంవత్సర జ్యేష్ఠబహుళ పాడ్యమి బుధవారంనాడు రాత్రి మహాదేవరాజు గోదావరీతీరంలో దండుబడిసి ఉండగా గోనగన్నారెడ్డి అనే ఒక గజదొంగ ఎబదిజేల సైన్యంతో విరుచుకుపడి మహాదేవరాజు సైన్యాలను డెబ్బది జేల వాకూ వాతమార్చి, మహాదేవరాజు సంసిద్ధుడయ్యేలోపునే సైన్యంతో మాయమైపోయినాడు. అతన్ని వెంబడించి నాశనంచేయవలసినదిగా రెండు లక్షల సైన్యాన్నీ మహాదేవరాజు వాంఛవైనక పంపించినవాడాయెను. ఇది మమ్మేలిన వారికి మనవిచేస్తూ మహాప్రభువుల సేవకుడు మిరియాల ముమ్మరాజు”

ప్రసాదాదిత్యప్రభువు శివదేవయ్యదేశికులవంక చూచి, ‘గురుదేవా! గోన గన్నారెడ్డి మనం చేయవలసినపనిని మనకోసం చేసిపెడుతున్నాడు! ఇది విచిత్రమే!’ అని మనవిచేసెను.

శివ :- వీరభద్రమహారాజా! తమ అభిప్రాయం సెలవియ్యండి.

వీర :- గన్నారెడ్డి ప్రభువు చాలా ఉత్తమకార్యం చేశారు. అంత కొద్ది సైన్యంతో ఆరితేరిన ఉత్తమనాయకునిలా యుద్ధం నడిపారు.

శివ :- ముందు మన కర్తవ్యం?

వీర :- అవసరమే తే గన్నా రెడ్డి ప్రభువుకు మనం సహాయం పంపించి మహాదేవరాజు బలం తగ్గించాలి. ఓరుగల్లు ఎంత దుర్భేద్యమైనా చాలాకాలం ముట్టడి జరగకూడదు.

శివ :- మీ ఉద్దేశ్యము మాకు అవగతమైంది. జాయప మహారాజులవారూ! ఎంత నే పట్టణపై నెన్యము గన్నా రెడ్డి సహాయానికి పంపండి. ఆ సైన్యానికి తంత్రమాల మల్లినాయకులు నాయకత్వం వహిస్తారు. మనం దుర్గరక్షణ నిర్వహిద్దాము.

సభ పూర్తికాగా నే చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు తమనగరు చేరిరి. గుఱ్ఱపు స్వారి, ధనుర్బుద్ధపరిశ్రమ, ఖడ్గయుద్ధము, సూర్యనమస్కారాలు చేసి స్నానము చేసి పూజసలిపి, భోజనమాచరించి, కొందరు పండితులతో శాస్త్రచర్చ చేసి, ఆ వెనుక వీణా వాదనము విని, రాత్రి రెండవయाम మధ్యమున శయనమందిర మునకేగిరి.

తెలవారుట రెండు ఘడియలున్నదనగా తీయని మేలుకొలుపులు, ముగళిలో ఒక గాయకుడు సాదుమండ చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు లేచి, కాలోచిత కృత్యాలాచరించి, అలంకృతులై, సపరివారులై, నగరసాలకుడైన ప్రాసాదాదిత్య ప్రభువుతో, మహాతలవలతో బయలుదేరి నగరసంచారముచేసి, సర్వయుద్ధ సన్నాహాలు, నగరరక్షణసన్నాహాలు స్వయముగాచూచి, పరిశీలించి, కావలసిన మార్పులు అజ్ఞాపించి ఇంటికి వెంచేసిరి.

స్నానమాచరించి, పూజాదికమాలానర్చి, సభలోనికవచ్చి ఇష్టాగోష్ఠిసలిపి, రాజకీయ వ్యవహారాలు చర్చించి, భోజనానిక దయచేసిరి. ఆయన పంకిలో నేనాపతులు, రాజబంధువులు - ఎవరో పదునెదుగురు ఎప్పుడు ఉండవలసినదే!

భోజనానంతరము తాంబూలచిర్వణ కాలమందు మరల గాంధర్వ గోష్ఠి. ఇతివృత్త నగరాలకు ఆతిథి అయినప్పుడు మాత్రము నర్తకిమణుల నృత్యగోష్ఠి చిత్ర గంతుగు. తమ ఇంటిలో స్త్రీలుండగూడదని నిషేధించిరి.

౨

చాళుక్యవీరభద్ర మహారాజు రుద్రమదేవి రాజ్యపాలనము నిష్కంఠకము చేసి తాను హియాలయాలకు పోవుటే యుక్తమని నిశ్చయించుకొనెను. తాను నామ్రాజ్ఞిని ప్రేమించినాడు. ఆమె తన్ను ప్రేమించుట ఎట్లు? ఒక స్త్రీ తన్ను ప్రేమించగలదని ఆశపడు పురుషుడు ఉత్తమహృదయము కలవాడు కాదు; స్త్రీ పురుషులు ఒకరికొర కొకరయినప్పుడు ప్రేమింపజేయు నవసరమేమి? ప్రేమ అద్యంత రహితము. ప్రేమికులు ఒకరినొకరు అనాదిగా జన్మజన్మలుగా ప్రేమించుచుందురు. అట్టివారు చూచుట, ప్రేమించుట రెండును ఒకేక్షణంలో సంభవించును.

ఒకరినొకరు ఎరుగకుండగనే ఒకజన్మలో స్త్రీ పురుషులు ప్రేమింతురు. వారు చూచుకొనుట అనగా, రహస్యముగా ప్రవహించేనది బాహ్యన వ్యక్త మగుట మాత్రమే. దానిని ప్రేమ అని మనమందుము.

ఒక స్త్రీ తన్ను ప్రేమించిన పురుషుని చూడవేని చూడకపోవచ్చు. ఒక పురుషుడు తన్ను ప్రేమించిన స్త్రీని క్షేపించుకుండవచ్చు, ఆ ప్రేమను గమనిం పకపోవచ్చు. అప్పుడు ప్రేమధర్మము సంపూర్ణము కాలేదని నిశ్చయమేకదా! అటులయ్యు భగవంతుని మనము తెలిసికోనశ్లే, భగవంతుని వ్యక్తరూపమయిన ప్రేమను తెలిసికోలేము.

చాళుక్య వీరభద్రుడు రుద్రమదేవి కాత్యాయనీదేవి అవతారమే అని నమ్మి నాడు. ఆమె తన్ను ప్రేమించుట అసంభవము. అవతారమూరి కానిచో ఏ స్త్రీ తన స్వీయస్వత్వముచే సామ్రాజ్య కాగలదు? చక్రవర్తులకు కుమారులు కలుగక, బాలికలు మాత్రమున్న చరిత్రలెన్నియో ఉండినవి. వారందఱు చక్రవర్తులగు దురా? అట్టి పదవికి అర్హులు పుట్టుకతోనే వ్యక్తమగుట కద్దు.

పురుషవేదమునో ఉన్నప్పుడు ఆ అవతార స్వరూపమును చూచినాడు. అప్పుడామె ఒక దివ్యమూర్తిగా తనకు వ్యక్తముకాలేదా? ఆమెకు రాని భాషలు, కాస్త్రాలు లేవు. ఆమె సౌందర్య పరసీమ. అల్పదయున తానెక్కడ, ఆమె ఎక్కడ? ఒక మహాకంఠమునకు నుదిరెమ్మలు తాను, తన తమ్ముడును. దివ్యత్వము జారిన వంశమునుండి చక్రవర్తి పడయారు చిహ్నాల విడిపోవును. అవియెల్ల కాకతీయ వంశమును వరించెను. ప్రతి వంశానికి చక్రవర్తిత్వ, ధనే శత్యాలు ఏనాడో వదలి పోవలసినవి. వానికి ఇంత కాలమాయుర్దాయము అని ఉన్నది. ఇత్యేవవంశము, హైహయవంశము, కురువంశము, శిశునాగవంశము, నందవంశము, మౌర్య వంశము, శాతవాహన వంశము, దక్షిణేత్యేవ వంశము, సాలంకాయన విష్ణుకుండిన బృహత్పలాయన పల్లవచాళుక్య వంశాలు సామ్రాజ్య సింహాసనాలు అధివసించాయి, అంతరించాయి. ఈ నాడు కాక తీయులు చక్రవర్తులు.

తన చేయిచూచి, జాతకము చూచి గోపాదక్షేత్రతాన కొలదికాలము నివ సించిన ఒక మహాయోగి ఏమి వర్ణించినాడు? నీ వంశాన ఇంకొక చక్రవర్తి పుట్టును. ఆతనికి, నీకు విచిత్ర పితామహసంబంధ ముండును అని. ఏమో! భవిష్యత్తు తనబోటి మూఢ మానవులకు మూడడుగుల దూరములో ఉన్నను కనబడదు కదా!

చాళుక్య వీరభద్రుడు నిదుర జెందినాడు. ఆ మరునాడు శ్రీ రుద్ర చక్రవర్తి ముమ్మడించికా దేవితో కలసి వడ్డంగలకు బుద్ధ గణపతిని పూజింప బయలుదేరినాడు. ఆ దేవుని పూజించి ఆ దిన మక్కడ విడిదిచేసి, ఆ తెల్లవారు గల్ల బయలుదేరి ఏకవీరా మహాదేవీ దర్శనార్థము మొగలిచెర్లకు పోయి అక్కడ అయిదుదినాలు అఖండార్చనలు జరిపింప నిశ్చయమైనది. శ్రీ రేచర్ల ప్రసాదా

దిత్యుని కుమారుడైన రుద్రసేనాని మాడువందల మంది వీరులతో ఆమెకు అంగ రక్షకుడుగా వెళ్ళినాడు.

ఆమె వెళ్ళి అయిదురోజులయింది. చాళుక్యవీరభద్ర మహారాజునకు ప్రతి దినము తన ఇష్టదేవతను చూడకపోవుటచే మతిపోయినట్లే అయినది. ఆయనకు ఏదీయో అశేషముగా ఆసక్తి. త. శేషతామూరితో ఏ శుంభనిశుంభులు తలపడుదురో? ఆమెను తేరిచూడ జాలువారెవ్వరు? ఆయనను రాక్షసత్వానికి ఉచితానుచితాలు ఏమి తెలియును? తన బలము తానెరుంగ లేని రాక్షసహృదయుడు ఏమిచేయునో! అటు పిమ్మట లోకము నెంత తలక్రిందు లొనర్చినను ఏమి లాభము?

ఆయన మేముగా శివదేవయ్య దేశికుల కడకు పోయినాడు. వారికి పాదాభివందన మాచరించి, ఉచితాసనముపై కూరుచుండే, 'గురుదేవా! హృదయంలో ఏదో గాఢమైన ఆవేదన కలుగుతున్నది' అన్నాడు.

“రాబోయే భయంకర యుద్ధం ప్రతి ఆంధ్రవీరుని హృదయంలోనూ ఆవేదన కలగ జేస్తూ ఉన్నది.”

చాళుక్య :- స్వామీ! యుద్ధావేదనకన్న ఇంకనూ తీవ్రమైనదిది.

శివ :- యుద్ధంలోకి ఉరికే ప్రతివారికీ అలాగే ఉంటుంది. మహారాజా! యుద్ధంలో ప్రవేశించిన వెంటనే ఈ ఆవేదన తీరుతుంది. అప్పుడు యుద్ధతంత్రం నడిపే ఆతురత ఒక్కటే ఉంటుంది. ఈ ఆతురత, యుద్ధపూర్వకాల వేదనా కలసి, భరింపలేని బాధ హృదయంలో కుములుతూ ఉంటుంది.

చాళుక్య :- చిత్తం. కాని నా ఆవేదన యుద్ధానికి సంబంధించిందే కాదు, భగవాన్!

శివ :- దానిస్వరూపం ఏ మాత్రమూ తెలియదా తమకు?

చాళుక్య :- చక్రవర్తి కొద్దిమంది అంగరక్షకులు కొలుస్తుండగా మాత్రమే మొగలిచెర్ల గ్రామం దయచేసి ఉన్నారు.

శివ :- లక్షలకొలది ఆంధ్రవీరులు, ఆంధ్రనాయకులు, సుక్షుత్రియులు నిండిఉన్న ఈ ప్రదేశాలకు విరోధులెవరు రాగలరు మహాప్రభూ!

చాళుక్య :- చిత్తం. ఆయినా ఏదో నిర్వచింపలేని ఆవేదన భగవాన్!

శివ :- ప్రభూ! మీ బోటి ఉత్తములకు వట్టి ఆవేదనలు కలుగవు. నేను మహారుద్రుని ధ్యానిస్తాను.

చాళుక్య వీరభద్రుడు వారి పాదాలకెరగి అశీర్వాదమంది తన వగరు చేరెను. ఆ రాత్రిఅంతయు ఆ గాఢావేదన అణచుకోలేక పోయెను. వటువారితో లేచి ద్వారపాలకునికి తన ఉత్తమాశ్వాన్ని సిద్ధము చేయుమని ఆజ్ఞయిచ్చి, తన సర్వాయుధోకేతుడైన అశ్వరజమును చెంగున అధివసించి మొగలిచెర్లాభిముఖుడై ప్రయాణము సాగించెను.

కాకతీయదేవాలయ శిల్పము చాళుక్య శిల్పమున గొన్ని మార్పులు కల్పించినది.

ఆంధ్ర శాసనానుల కాలములో గుహావాస్తు, స్థూపవాస్తులతోపాటు, దేవాలయ వాస్తు కూడా వర్ధిల్లింది. ఆంధ్రులు బౌద్ధులుకాక మున్ను అనాదియగు శైవత మతంబులందుండినారు. అన్యజాతియగు ఆంధ్రజాతి వేదధర్మానికి ఆసురిక మైన శైవధర్మానికి సమన్వయముచేసి ఉత్తమధర్మ పథమొకటి సృష్టించెను. ఆంధ్రులు ఆ కత్తియలకు రెండువేల సంవత్సరాలప పూర్వమే బాదావరీ కృష్ణా తీర భూములన్నియు అక్రమించి సుప్రదేశాలలో అదివరకే నివాసంచేసే రాక్షసజాతులను బోబగుచుకొని వారిని తమకు దాసులను చేసికొనిరి.

ఆంధ్రులు తమతోపాటు తెచ్చిన దేవాలయశిల్పము అద్భుతమయినది. వారు గోడల కట్టటకు రాళ్ళను ఉపయోగించలేదు. వివిధ మృత్తికలను కలిపి, ఇంకొకటిచేసి వానితో నాలుగైదు అంతసుల భవనము నిర్మించేవారు. అటుల ఇంకొకటిచేసే వారు దేవాలయాలు నిర్మించుకొనేవారు.

బౌద్ధ మతంలోను ఆంధ్రులు నూపాలు ఇంకొకటిచేసే నిర్మించిరి. విగ్రహాలకు, ద్వారాలకు, శిఖరలకు, శిలలకు ఉపయోగించెడివారు. కొండలు దొలిచి కేరాలగా, కహారాలుగా, గుహలు నిర్మించేవారు! ఇత్తోకుల కాలములో రాష్ట్రంలో ప్రభుత్వశిల్పము నిగ్గూఢము జరిగెను. పల్లవులకాలములో ఒకేరానితో కేరాల దేవాలయాలు నిగ్గూఢము చేసినారు. ఆంధ్రశిల్పులు చాళుక్యుల కాలము నాటికిగూడ పుర్వరీతినే దేవాలయాలు ఇంకొకటిచేసి, సున్నముతో కట్టించు, మండపాలు, స్తంభాలు, విగ్రహాలు రాళ్ళతో నిర్మింపసాగిరి. రానురాను చాళుక్య కాలపు తుంటికున ఆంధ్రశిల్పులు ప్రతిభతో గర్భాలను ముఖమండప మధ్యమండప వివహమండపాలు శిలలతో నిర్మించి, శిఖరాలమాత్ర మిటుకలతో నిర్మించిరి.

కాకతీయ చక్రవర్తుల కాలములో స్తంభశిల్పము, ద్వారశిల్పము, ఇంకను అపూర్వ కాళలముతో ముందునకు సాగెను. దేవాలయ శిఖరమగూడ చాళుక్య కాలపు దుఃపమునండి మున్ను సాంకెను. చాళుక్యశైవము, సాధుశైవము, కాకతీయ శైవము, వీరశైవము, వీరశైవశిల్పము వైష్ణవ శైవశిల్పము కాదు; జైన శైవశిల్పము. వీరశైవ శిల్పములో వీరభద్రుడు, సంకెళ్ళుడు, లింగమూర్తుల వికాస ముచే నిండినాయి.

వీర శిల్పమూర్తి పూర్వోక్త వీరశైవ చాళుక్యశిల్ప శైవలీలావినోది అయినాడో, రాష్ట్రమూర్తి సుశాదరణా కకతీయ రసపూర్ణ జీతప్రాబల్యాన ఆంధ్రశిల్ప శిల్పమునకు, అన్య నా ద్వారా లోకాలనుడు, అలంకార పూరి తాత్పర్యము ఆయెను.

మొగలిచగ్గ కాకతమ్మగుడి శ్రీ కాకతీయ ప్రోలమహారాజు ప్రసాదము దయన శ్రీరుద్రచక్రవర్తి కట్టించినాడు. ప్రసిద్ధాంధ్ర శిల్పి ఎఱ్ఱయ్యజ్జ నిర్మించిన దని. ఆచార్య ఎఱ్ఱయ్యజ్జ ప్రసిద్ధ ఆంధ్రశిల్ప బ్రాహ్మణవంశమువాడు; సకల గమ కాస్త్రజ్ఞత, జేదవేనాంగ పారంగతుడు. అతని శిల్పకళలము అనుమ కొండ రుద్రేశ్వరాలయంలో ఆగాశచుంబియున్నది. ఆ ఎఱ్ఱయ్యజ్జ తండ్రి కామయ్యజ్జ ప్రోలమహారాజుకాలంలో శైవాలయాలు, జైవాలయాలు నిర్మించినాడు. కామయ్యజ్జ తండ్రి రాణ్యహేంద్ర పురనివాసే. అతని వూర్వీకులు దక్షారామ, భీమారామ, సోమారామ దేవాలయాలు నిర్మించారు. షట్పురాన దేశవాసి అయిన మహాచార్య భీమయ్యజ్జకు ఎఱ్ఱయ్యజ్జ మేనల్లుడు.

ఎఱ్ఱయ్యజ్జ ముఖమండపంలో నిర్మించిన ఎనిమిది స్తంభాలప వాలుగు వైపుల ముప్పదిరెండు విధాల ఆలంకారశిల్పము విన్యసించినాడు. అంగుష్ఠ ప్రదేశంగా కేశసదృశమయిన శిల్పము చూపరకు హృదయస్పంద మాగునట్లు అద్భుతముగా విన్యసించాడు.

దేవీ గర్భాలయద్వార సౌందర్యము వర్ణించ నలవికానిది. ద్వారఫలక ముపై దేవీ నాట్యము విన్యసించెను. ద్వారమున ఎనిమిది ఫలకములలో ఒక ఫలకము లతామృతము, ఆ లతల రెండువైపులా రెండురథాలు, పైన ఇంకొక వాద్యవిశేష ఫలకము లతాఫలకంనుండి ఉద్భేత్తుగా ముంగురు వచ్చింది. శంఖ కాహళవేణువులు, నాదస్వరాది ముఖ్యవాద్యలు, గమరుమర్దళ మృదంగాది చర్యవాద్యాలు, రావణహస్తాది తంత్రీవాద్యాలు అనేకులు వాయించుచు నాట్యం చేస్తున్నారు. ఆ ఫలకానికి ముంగు మరల లతాఫలకము. ఆ లతా ఫలక మీవల ద్వారపాలక ఫలకము. ద్వారపాలక ఫలకమీవల ధక్తఫలకము, మగల లతాఫలకము.

ఏకవీరాదేవి విగ్రహవిన్యాసంలో ఎఱ్ఱయ్యజ్జ చూపిన శిల్పసౌందర్యము అశోకకము. ఏకవీరావాహనముయిన సింహంలో ఎఱ్ఱయ్యజ్జ బ్రహ్మదేవునే ఓడించినాడు.

ఎఱ్ఱయ్యజ్జ పనితనం గమనిస్తూ పూజానంతరం రుద్రదేవి అన్నాంబికతో చర్చ సాగించింది.

రుద్ర :- చెల్లీ, మా పెద్ద తాతగారి ఆస్థానశిల్పి ఎఱ్ఱయ్యజ్జ ఈ ఏకవీరాదేవి గుడిని నిర్మించాడు. అనుమకొండ రుద్రేశ్వరమునూ ఆయనే నిర్మించాడు.

అన్నాంబిక :- అక్కగారూ! ఈ శిల్పి ప్రతిభ అనన్యంగా కనిపిస్తున్నది. ఈయన దేవాంశ సంభూతుడై ఉండాలి అక్కగారూ. ఆ లతలు మొలిచినట్లున్న వేగాని ముత్యనట్లు లేవు.

రుద్ర :- ద్వారఫలకంపైన దేవీనాట్యం ప్రత్యక్షమవుతున్నది.

అన్నాం :- ఆ నాట్య సౌందర్యం శరత్పూర్ణిమలా లోకాలు ఆవరిస్తున్నది.

రుద్ర :- ఆమృతగంగ కివుని జటలలో అవతరించినట్లుంది.

అన్నాం :- సృష్టిమూలకమైన త్రిభంగములో ఆ దేవి చిరునవ్వు నవ్వుతున్నది.

రుద్ర :- దేవీభాగవతంలో దేవిని నాట్యకళోద్భవ అన్నాడు వేదవ్యాసులు.

అన్నాం :- ఆమెనవ్వు వెన్నెలగా, ఆమెచూపులు వెలుగుగా...

రుద్ర :- ఆమె మోము ఆకాశముగా, వంగిననడుము త్రిభువనాలుగా...

అన్నాం :- ఆమె స్తనములు సర్వకళలుగా, కంఠము భక్తిగా...

రుద్ర :- ఆమె భుజములు కాస్త్రాలుగా, ఆమె చేతులు విజ్ఞానవిచారణగా...

అన్నాం :- ఆమె నాభి మాయావర్తంగా...

రుద్ర :- ఆమె పెదవులు సర్వరసాలై...

అన్నాం :- ఆమె కటి సర్వప్రేమలై, ఆమెఊరువులు సకలాధారాలై...

రుద్ర :- జంఘలు జీవమై...

అన్నాం :- ఆమె సర్వవిశ్వమై...

రుద్ర :- ఆమె నాట్యమే సృష్టి స్థితిలయాలై...

అన్నాం :- జయ! జయ! సకల భావరూపా!

రుద్ర :- జయ! జయ! లాస్య నాట్య తాండవమూర్తి!

జయ జయ ఏకవీర! మా అనుగుతలి!

జయ మమ్మా నీకు మేము బిడ్డలమమ్మా!

జేగంటలు మ్రోగినవి. వారిరువురు నిమిలిత నేత్రులైనారు. త్రిభంగాకారయైన ఏకవీర తప్తజాంబూన దాభయై కాంచనారణ పరిధానయై, జ్వలితాగ్ని శిఖాభ సర్వభూషణ భూషితయై, రుద్రదాంబకు ప్రత్యక్షమైనది. ఆమె విశ్వనాట్యము చేస్తున్నది. ఆమె లలిత పదగతులకు వేణుగానాలవలె, చిగురు జొంపాలువలె హస్తములు ఆడుతున్నవి. ఆ మూర్తి కన్నులనుండి ఒక మహా తేజం రుద్రదాంబ హృదయంలో ప్రవేశించి లయించినట్లయింది. రుద్రదేవి సర్వవిశ్వ మధ్యస్థయై పులకరించిపోయి, ఏదో దివ్యమత్తలో ఒక లిప్తమాత్రము చెతన్యరహితయైనది.

సర్వమాధుర్యాలు ఉత్తంగ తరంగాలై శుడులు తిరిగి, ఆ సుశృమధ్యలయాత్మకమై వేయిరాగాలు సంశ్లేషింప, సర్వవర్ణపూరితయై ఏకవీరాదేవి నాట్యంచేస్తున్నది. ఆ పరమపవిత్రదర్శనమున పరవశయైన అన్నాంబిక హృదయాన దేవీ కంఠమాలనుండి ఒక పుష్పము ఎగిరివచ్చి వ్రాలి కరగి హృదయంలో లీనమైనట్లుతోచి అన్నాంబిక చెతన్యరహితురాలైనది. ఇరువురు ఒక్కసారి కనుల ఆనందబిందులునిండ రెప్పలు తెరిచినారు.

౪

ఏకవీరాదేవి పూజలు పూర్తిచేసుకుని రుద్రదేవి, అన్నాంబికా ముమ్మడిబలతో మొలనిష్ఠులనుండి సాయంకాలమున బయలుదేరెను. రుద్రదేవి, ముమ్మడమ్మ, అన్నాంబికా నాలుగు అశ్వములుపూన్చిన రథముపై అధివసించి ముందు వెనుకల ఆళ్ళికులు కొలిచిరా వ్రయాణము సాగించిరి. రేచర్ల రుద్రారెడ్డి నాయుడు అంగరక్షకులకు నాయకుడై అప్రమత్తుడై ఉండెను.

ఆ వానకారున సస్యశ్యామలమై దేశం పచ్చని క్రొత్తవస్త్రము కట్టుకొన్న యిల్లాలులా కలకల లాడుచున్నది. వాన కురియబోయే ఉక్కపోతలతో ప్రజలందరకు చెమటలు పోస్తున్నవి. పొలాలలో రైతులు వ్యవసాయమనే నివ్యయజ్ఞాలు సూరింభించారు. వానకోయిల అరుపులు, ఆలమందల అంభారవాలు, రైతుల ఆదలింపు కేకలు మందరశ్రుతిజనిత కాంభోజరాగమై ఆ సాయంకాలాకావలయమున నిండినది.

ముమ్మక్కదేవి, అన్నాంబిక, రుద్రదేవి — యాదవమహాదేవుని వల్ల సంభవించబోయే దారుణ యుద్ధము, భయంకర రక్తపాతము, ప్రాణనాశము, ప్రజాసంక్షోభములను గూర్చి మాట్లాడుకొనుచుండిరి.

రుద్రా :- చెల్లీ! యుద్ధాన విజయం తెచ్చేవి రెండు. ఒకటి యెదుటివాడి బలం సంపూర్ణంగా అవగాహన చేసుకోవడం. రెండవది ఎదిరి బలాన్నిబట్టి మనం వ్యూహారచన చేసుకోవటం.

అన్నాం :- అక్కగారూ, వ్యూహారచనలో భేదములుంటాయనా మీ ఉద్దేశము?

రుద్ర :- అవునమ్మా చెల్లీ! యెదుటివాడిబలం ఎక్కువయితే ఆత్మరక్షణకొరకు వ్యూహాన్ని తచించుకొని, యెదుటివాడిబలం మనలను తాకినకొలదీ నానాటికీ హీనమయ్యేటట్లు చూడాలి. నీరసించినాడని తెలియగానే శత్రువుపై విజృంభించి నాశనం చేయాలి.

ముమ్మక్క :- అక్కగారూ! శత్రువుయొక్క బలమే తక్కువగా ఉండి మనబలం ఎక్కువగా ఉంటుంది; శత్రువు దుర్బేద్యమైన వ్యూహం రచించుకొని వుంటాడు అప్పుడు శత్రువుమీదికి వెళ్ళడము మనకు నష్టమేకదా..

రుద్ర :- నిజమే. అప్పుడు సర్వకవచభేదకమైన యుద్ధవిజృంభణ సాగించి శత్రునాశనం చేయాలి. ఈ రెండు యుద్ధాలలో గన్నారెడ్డి అసమాన ప్రజ్ఞ వంతుడు.

అన్నాం :- గన్నారెడ్డిది దొంగపోటుగాదా, అక్కగారూ!

రుద్ర :- గన్నారెడ్డిని యెవరైనా గజదొంగ అంటే చీల్చేసేదానివి, యిప్పుడు యిలా అంటావేమి చెల్లీ!

ఇద్దరు పకపక నవ్వుకున్నారు. రుద్రదేవి ప్రేమతో అన్నాంబికను, ముమ్మక్కను కౌగిలించుకొని, 'చెల్లీ! మనుష్యుని జ్ఞానం ఎంత సంకుచితమైనది! మూడడుగులు ముందుకు, జేయి అడుగులు వెనక్కు చూడలేని అజ్ఞానంతో నిండి వుంటాడు. సర్వవిశ్వమూ ఆవరించిఉన్న పరమ రహస్యాల ఛాయలన్నా మనకు తెలియవునుమీ.

రుద్రాంబికాదేవి నిట్టూర్పు విడిచింది. తమ పరితాపాలన్నీ మరిచిపోయి ఏవో ఆలోచనలతో ఆస్య మనస్కులైఉన్న వారి మువ్వరకు ఒక్కసారిగా వేయి పిడుగులు విరిగిపడినట్లు గగ్గోలు వినబడింది. నాలుగువేలమంది సైనికులు రుద్రదేవి రథమును, అంగరక్షకులను చుట్టుముట్టారు. అంగరక్షకులను ఇనుప గోడలాచేసి, రుద్రదేవిని రథాన్ని ఆపుచేసి ముందు నుంచున్నాడు. హరిహరదేవ, మురారిదేవులు రుద్రదేవిని మందర ఆగినారు.

మహావీరుడును, యువకుడు అయిన రుద్రదేవిని హరిహర మురారిదేవుల ఉద్దేశము కనిపెట్టి, తా నెన్నడు పొందని భయముచే గజగజ వణకిపోయినాడు. 'శ్రీశ్రీ రుద్రదేవి చక్రవర్తికి ఎలాంటి ఆపద కలుగుతుందో! ఎప్పుడు ఊహించలేని విధంగా ఈ ఆపదవచ్చి పడిందని రుద్రదేవిని కళవళపడుచున్నాడు.

హరిహరదేవుడు ఉచ్చైస్వనంతో - రేచర్ల రుద్రదేవులవయిపు చూస్తూ- 'ఓయి రేచర్ల రుద్రుడా! నువ్వేమిచేయగలవు? మే మిరువు రన్నదమ్ములము ప్రాణాలకు తెగించినవారము. మృత్యుదేవతా స్వరూపులు మా నాలుగువేలమంది సైనికులు. కాబట్టి నీవు నీప్రాణం దక్కించుకొని వెళ్ళిపో. మేము మాచెల్లెలు రుద్రదేవిని మా కోటకు బందీగా తీసుకొని పోతున్నాము' అని తెలిపినాడు.

రుద్రదేవికి, అన్నాంబికకు, రేచర్ల రుద్రునికి ఎవరికీ నోట మాట రాలేదు. మురారిదేవుడు వెడనవ్వు నవ్వుచు 'సకల జంబూద్వీపానికి మకుటవయిన ఆంధ్రదేశాన ఆడది రాజ్యం చేయడానికి ధర్మం ఒప్పుకోదు. రుద్రచక్రవర్తి దేనక సింహాసనం అధవసించవలసినది మాతండ్రిగారు. దొంగలై, అధర్మపూరులై మహాదేవరాజూ, గణపతిదేవుడూ సింహాసనాలెక్కినారు. అయినా ధర్మస్వరూపులు, అపరజినదేవులు అయిన మా తండ్రిగారు మాటలాడక, లెక్కచేయక ఊరుకొన్నారు. ఆ యధర్మానికి మకుటాయమానంగా రాచగద్దెమీద ఆడదా న్నెక్కించటమా!' అన్నాడు.

అప్పుడు ముమ్మక్క రథంమీద లేచి నిలుచుండి, 'హరిహరదేవ మహారాజా! తాము ఈ విషయం శ్రీ గణపతిదేవ చక్రవర్తులనే అడిగి ధర్మనిర్ణయం ఎందుకు చేసుకోలేదు?' అని ప్రశ్నించింది.

మరా :- మాకు ఆడవాళ్లతో మాటలు పనికిరావు. రేచర్లరుద్రుడా! ఏమంటావు? నీ సైన్యాలన్నీ ఆయుధవిస్తంభనం చేస్తాయా! ఎక్కడివారినక్క చే హతిమార్చుమా?

వారి :- మీరు ఆయుధాలు విస్తరించి, గుఱ్ఱాలుదిగి నడచిపోండి. లేదా,

రుద్రదేవీ, ముమ్మక్క... ఆ మూడో అమ్మాయిల ప్రాణాలు దక్కగలవని మేము చెప్పలేము.

౫

తన ఉత్తమాశ్వంపై ప్రళయ ఝుంఝులా, ధనుర్వినిర్ముక్త శరంలా, భక్తుని కాంక్షలా శ్రీ చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు మహాపుత్రుని పోవుచుండెను. ఆయన ఆలోచనలు లోకాలంతట పరువిడుచున్నవి. రక్షకసేనా పరివేష్టితయై యున్న సామ్రాజ్యానికి భయమేమిటి? అది తనలోఉన్న కోర్కెల వల్ల ఉద్భవించిన భయముకాబోలు! అయినా ఇప్పుడు అక్కడక్కడ సామంతులలోఉన్న దుష్టత్వాలు, యాదవుల దుండగీడుతనం తలచుకొనగా, మనస్సు పరిపరి విధాల పోవుచున్నది. తీరా, తాను రుద్రాంబికను కలుసుకొన్నప్పుడు ఏ ఆపద లేకపోయినచో తన యత్నము నవ్వలపాలగును. అంతకంటె ఆపద ఏమీ సంభవించదుకద! ఒక వేళ ఏమూలనో ఒదిగిఉన్న ఆపద విజృంభిస్తే, తనరాక ఆ ఆపత్తును అరికట్ట గలిగితే తాను వెళ్ళకపోయి ఉండడము ఈ భూమి ఉన్నంతకాలము మరవరాని భయంకర సంఘటనగా పరిణమించ వచ్చునుగదా?

రాజసేవలో ఛాందసమున్నా క్షమింప వచ్చుచుగాని ప్రమత్తఉంటే కోటి జన్మలకైనా క్షమార్హుముకాదు. ప్రేమసేవా అంతే! ఒక రేమనుకొందుకో యని ధర్మాచరణం ఉపేక్షించుట అధర్మమే అవుతుంది. ధర్మాచరణం లోకాభిప్రాయసంబంధము కలది కానేకాదు.

చాళుక్య వీరభద్రుడు వడ్డపల్లెకు జాముప్రొద్దెక్కు నప్పటికి చేరినాడు. వడ్డపల్లె పురవాసులు చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు ఒంటిగా రావడంచూచి ఆశ్చర్యమందినారు. గ్రామాధిపతి, పెద్దలూ వీరభద్ర మహారాజునకు గౌరవాలన్నీ జరిపినారు. మహారాజు స్నానాదికాలన్నీ నెరవేర్చి బుద్ధగణపతికి సహస్రనామ పూజాది అర్చనలు అర్పించి, అచ్చట ఒక సేనాపతి ఇంట భోజన మాచరించి, విశ్రమించి మొగలిచర్లకు ఏకవీరాదేవిని అర్చింప తన ఉత్తమాశ్వమునెక్కి ప్రయాణమాయెను. వడ్డపల్లెనుండి నూర్గురు ఆశ్వికులు మహారాజు ననుసరించారు.

మొగలిచర్లకు చేరినవెంటనే అచ్చట దేవికి వీరభద్ర మహారాజు పేర అర్చనలు జరిగినవి. వడ్డపల్లెలో, మొగలిచర్లలో మహారాణి పూజలు చేయించిన వైనము తెలియవచ్చెను.

పూజలు పూరిచేసుకొని మొగలిచర్లనుంచి తన్నునుసరించిన ఆశ్వికులతో శ్రీ చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు ప్రయాణము సాగించెను. మూడు గవ్యూతుల దూరము వచ్చేసరికి దూరముగా ఒక చిన్న సేన అగిఉన్నట్లు వీరభద్రమహారాజునకు పొడకట్టెను. వెంటనే తన సైనికుల కందరికీ ఉత్సాహపూరిత వచనాలు పలికి, తన చిన్న సేనను అర్ధచంద్ర వ్యూహంగా రచించి ముందుకు చొచ్చుకొని పోయినాడు వీరభద్రమహారాజు.

హరిహరదేవ మురారిదేవులకూ, రుద్రమకూ దూరంగా వీదో చిన్న సైన్యం వచ్చుచున్నట్లు కనబడినది. ఆ సేన వచ్చేలోపలనే రుద్రదేవిని హతమార్చాలని హరిహర మురారిదేవులును, తన సైన్యమూ, తన ప్రాణమూ బలియిచ్చి అయినా ఆ సేన వచ్చేవరకూ చక్రవర్తిని రక్షించితీరాలని శేచర్ల రుద్రప్రభువును సిద్ధమై ఉండిరి.

శేచర్లరుద్రుడు హరిహరదేవుని చూచి 'ఓయి వెళ్ళిమహారాజా! మీరు శ్రీ రుద్రచక్రవర్తిని హతమార్చి లాభం పొందాలని చూస్తున్నారు, కాని చక్రవర్తిని హతమార్చడానికి ప్రయత్నించేలోగా మీప్రాణాలు మీకు దక్కిలే కద? ఇది నేను హాస్యంగా గాని, బడాయిగాగాని అనుటలేదు' అనెను.

రుద్రదేవి హరిహరదేవునిచూచి 'హరిహరదేవప్రభూ! నువ్వుగానీ, నీ తమ్ముడుగానీ నన్ను పట్టుకోలేదు. నాలుగుజీలమంది సైనికులతో, గజములతో దారికి అడ్డంరావడానికి నువ్వు సాహసించావు. నల్లజీల సేనతో, గజాలతో వచ్చి నీకు విజయంకాదు. నీ ప్రాణం కోల్పోవడమే ఆవుతుంది' అని తెలిపినది.

అన్నాంబిక లేచి రథముమీద నిలుచుండి 'ఓయి అవినీతిపరుడా! దొంగ తనంనల్ల రాజ్యాలు నిర్మాణంకావు. మగటిమి కలవాడవయితే ఇదివరకే నీ రాజ్యం నువ్వు నిర్మించుకొనే ఉండువు. మాప్రాణాలు పోవుగాని మాప్రాణాలు మాత్రం బలి ఆవుతాయి' అని కేకవేసి బాణం ఎక్కు పెట్టి హరిహరదేవునిపై గురిపెట్టింది.

ఆ వెంటనే మురారిదేవుని బాణంవచ్చి అన్నాంబిక ధనస్సును రెండు తుండెములు చేసెను. మురారిదేవుడు మరల బాణం సంధించేలోపుగా, ఒక నిశితభల్ల మెక్కడినుండియో మహావేగమున వచ్చి ఆతని కంఠాన నువ్వున లోతుగా నాటుకొన్నది.

ఇది ఏమి అని ఆశ్చర్యపడి అటు చూచేసరికి ఆప్రక్క ఎత్తయిన రాళ్ళ గుట్టమీద శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రుడు ఇరువదిమంది విలుకాండ్రతో నిలచి యున్నాడు. ఆ విలుకాండ్రమధ్య వీరభద్రుడు ప్రమథులమధ్య కుమార స్వామిలా ఉన్నాడు. వీరభద్రుని ధనస్సు త్రేపురాసురులపై నెట్టిన పాశు పతంలా ఉన్నది.

మురారిదేవుడు మరల ధనస్సునెత్తి రుద్రమవైపు గురిచూచినాడు. ఆ మరుక్షణంలో అతడు మృత్యుదంష్ట్రవంటి బాణము గుండెను దాసుకునిపోగా ఏనుగుపై విగతజీవుడై పడిపోయినాడు.

హరిహరదేవుడు రాక్షాస జేవురించి ఆంధ్రక్షతకు ఘలకము నడుపెట్టగా తన మహా ధనస్సును ఎక్కు పెట్టి చాళుక్య వీరభద్రునిపై ఇది బాణాలు వదలెను. ఆ పదిబాణాలు పదిరెట్లు పెరిగి, తిరిగి అతనినే తాకినవా అన్నట్లు ఆ ఏనుగు అంబారీని నూరు బాణాలు కప్పినాయి. హరిహరదేవుని ఘలక ధారి ప్రాణము వదలి ఏనుగుపై పడిపోయినాడు.

వీరభద్రుడు ప్రళయకాల రుద్రుడై కదలికలేక ఎడతెరిపిలేని క్రూరభల్లాల ప్రవాహము కట్టించి హరిహరదేవుని కవచము, శిరస్థానము చీల్చివేసినాడు. ధనస్సు ఎత్తుకొనే వీలులేక ఏనుగుపై హరిహరదేవుడు మూర్ఛితుడైనాడు.

రేచర్ల రుద్రప్రభువు ఎలుగైతి 'చక్రవర్తిపై కత్తివైత సాహసించగల పిరికిపంద' లెవరని భూనభోతరాలు పగుల కేకవేసి తన చిన్న సైన్యాన్ని హరిహరదేవుని సైన్యాన్ని తాకుమని కొమ్ము ఊదినాడు.

అజ్ఞ ఇచ్చుట తరువాయిగా ఉద్బంధులైన ఆ అంగరక్షకులు హరిహరదేవుని సైన్యంపై విరుచుకొని పడిరి. శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రుడు ఆ రాళ్లగుట్ట మీదనుండి పిడుగు ప్రవాహం దొర్లుట వచ్చినట్లు హరిహరదేవుని సైన్యం జొరబడగానే ఆయన ధాటికి నిలువలేక సైన్యాలు విరిగిపోయినవి. వీరభద్రునితో గ్రామవీరభద్రులు, వీరముఠులు 'ఆశ్వరభ శరభా' అనుచు ఒళ్లుతెలియని ఆవేశముతో హరిహరదేవుని సైన్యముపై బడినారు.

ఈ రెండు అగ్నులమధ్యపడి హరిహరదేవుని సైన్యము నుగ్గునుగ్గుయి పోయినది. హతశేషులు తెగిన హారములోని పూగలులా దెసల జెడరిపోయారు. వీరభద్రులు మహావేశముతో త్రిశూలాలతో హరిహరుని గజాన్ని పొదివి ఎంతమంది ఓండియైనను లెక్కనేయక పరకులతో, భల్లాలతో ఆ ఉత్తమ గజాన్ని ముక్కలుగా చీల్చి, అంబారీలో క్రిందపడిన హరిహరదేవుని చిన్నచిన్న కండలుగా నఱకీ వేసిరి.

చాళుక్య వీరభద్రుడు ఆత్యంత వీరావేశంతో రుద్రదేవుని రథం సమీపించి 'చక్రవర్తిని క్షేమమా' అని అడిగినాడు.

రుద్రసేనాని హరిహరుని చిత్రవధ చూడలేక మోమటుతిప్పుకొనియుండి వీరభద్రుని మాట వినగానే ఆ ప్రభువువంక చూచి చిరునవ్వు నవ్వినది. చాళుక్య వీరభద్రుని కోపము పాలు విరిగినట్లు విరిగిపోయినది.

౬

చాళుక్య వీరభద్రుడు రుద్రదేవ చక్రవర్తిని, అన్నాంబికను, ముమ్మదాంబికను రాత్రికి ఓరుగల్లు గొప్పోవునకి హరిహరముహరిదేవుని రాజద్రోహ సంఘటన, వీరభద్ర వహారాజు వాణి సాశనముచేయుట నగరమంతట ప్రాకిపోయినది. శివశివయ్య దేశికులు వెంటనే రాచనగరుకువచ్చి చక్రవర్తిని క్షేమమడిగి 'ఈ కళములో పరిపూర్ణ శాంతి వచ్చేవరకు చక్రవర్తిని సరియైన అంగరక్షక బలము వెంట రాకండ ప్రయాణం చేయకూడ' దని మనక చేసిరి.

౭ ద్ర :- బాబయ్యగారూ! ఎంతకాలం జాగ్రత్తతో భయంపెట్టి సైన్యాల పెంచి, రాజ్యం పాలించగలం? రాజ్యపాలన ధర్మరక్షణకోసం అధర్మ బలంతో రాజ్యాన్ని నిలబెట్టగలమా?

శివ :- ధర్మరక్షణకు అధర్మమార్గం పనికిరాదు. భయంచేత రాజును తన్ను రక్షించుకొమ్మని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్పవు. మానవహృదయంలో శాంత

కుములుతూ ఉంటుంది. రాజ్యం చేయవలెననే జురాశతో ఎవరైనా నిరాయుధుడైన రాజుపై విరుచుకు పడవచ్చును; సుదుర్లభుడైన ఉత్తమప్రభువు తన్నుదానేమరకూడదు.

రుద్ర :- కవులు, గాయకులు, పండితులు, మహాబుఘలు నిరాయుధులై, నిర్భయులై ఏలా జీవిస్తున్నారో రాజులుకూడా ఒక్క ధర్మమే బలంగా రాజ్యం చేయవద్దా గురుదేవా? దైవబలంకాక రాజ్యాలు పశుబలంమీద ఆధారపడి ఉన్నంతకాలం భగవంతుడే జగత్తునుండి మాయమైపోయినట్లుకాదా?

శివ :- రుద్రప్రభూ! మానవుడు ధర్మపథం తప్పినప్పుడే రాజ్యాల అవసరం కలుగుతుంది. ప్రపంచం ధర్మ క్షేత్రమైనప్పుడు, రాజ్యాలూ, రాజులూ, చతురంగ బలాలూ, కోటలూ, కందకాలూ, రక్షకభటులూ, చారులూ, ఆయుధాలూ, అస్త్రాలూ అవసరమేమిటి?

రుద్ర :- ఆస్థితి ప్రపంచానికి ఎప్పుడయినా లభిస్తుందా బాబయ్యగారూ!

శివ :- అలాంటిస్థితి లోకానికి ఒక్కసారే సాధ్యము!

రుద్ర :- కృతయుగంలోనా?

శివ :- కృతయుగంలోనూ కాదు! కృతయుగంలో మానవజీవితము శైశవావస్థలో ఉన్నది. శిశువుయి దేవతా స్వరూపులు, వారికి ప్రభువులు దేవతలే! కాబట్టే శిబి, దధీచి, మొదలయినవారు వేసుడు, నహుషుడు, దత్తుడు మొదలైనవారు అప్పుడు ఉండేవారు.

రుద్ర :- ఇంక ఎప్పుడూ దివ్యయుగం అవతరించడం?

శివ :- మహారాజా! అనేకచోట్ల కృతయుగాలలో ఒక్క మహాపవిత్ర కృతయుగం ఉద్భవిస్తుంది. ఆ కాలంలో శైవ, బౌద్ధ, జైన, వైష్ణవ మతాలండవు. మేచ్చులు, ఆగ్నిలు, దస్యలు, అసురులు అనేకేతాడుండవు. బీదలూ ధనవంతులూ ఉండరు. పాలించేవారూ, ప్రజలూ అనేకర్గాలండవు. అభిమానం, గర్వం, అహంకారము, ఆశ, క్రోధము, కామం, లోభం, మోహం, మదం, మాత్స్ర్యం ఏమీ ఉండవు. మానవులప్పుడు దేవతలై పరతత్వం చేరుతారు ప్రభూ!

రుద్ర :- ఈలోగా ఈలా మనుష్యులు సర్వబాధలు అనుభవిస్తూ ఉండవలసిందేనా?

శివ :- అప్పుడప్పుడు ప్రతిమనుష్యుడూ ఏదో మహత్తర సన్నివేశమందు భగవత్సమానుడవుతూ ఉంటాడు. కొందరు మనుష్యులు బ్రతికి ఉన్నంతకాలమూ దేవతలుగా ఉండి అవతారం చాటిస్తారు. భక్తులు ఉద్భవించి తమతమ ఉత్తమ కర్మలద్వారా లోకానికి దారి చూపిస్తూ ఉంటారు.

ఈ ధర్మగక్షణార్థం శ్రీ ఆయ్యా తాను ఎన్ని భయంకర మృత్యునాట్యాలూ చూడవలసి ఉంటుందో అని రుద్రదేవి అనుకొనుచు దేశికులకు వీడుకోలు ఇచ్చి అభ్యంతర గృహాలలోనికి పోయినది.

శ్రీ చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజునకు ఏదో ఆశేదన జనించి తనకే అరు దెంచినారా? ఎంత విచిత్ర సంఘటన! సైన్యములేక ఒక్కరు వచ్చినారా? అది ఎంత అవివేకము! వడ్డపల్లినుండి, మొగలిచర్లనుండి వీరముఖులనూ, వీరభద్రులనూ, ఆ మహారాజు వెంటబెట్టుకురావడము విచిత్రమైన విషయమే.

హరిహరదేవులు తన్ను హతమార్చియుందురు. ఆరీతిగా తన ప్రాణము పోయి ఉన్నట్లయితే, కాకతీయ సింహాసనం కోసం ఈ దారుణసంగ్రామాలన్నీ ఉద్భవించికుండా ఉండునుకదా!

చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు యుద్ధం జరుగుతున్నంతకాలం దుర్నిరీక్ష లేజుడై, యుద్ధం కాగానే చంటిబిడ్డవలె 'తాము క్షేమంగా ఉన్నారా?' అని అడిగినారు. ఆ ఉత్తమ చాళుక్యునకు అంత భయంకర క్రోధం ఉద్భవించడానికి కారణం, తనకప్పుడు సంభవించిన అపదేశాబోలు? ఆ సమయంలో తాను మాటే మరచిపోయి ఆడుపులిలా, తన పురుషుడు శత్రువుల నాశనం చేస్తూంటే చూచి ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయినదేమి?

ప్రతి శ్రీ తన పురుషుడు బలంతో విజృంభించి శత్రువుల నాశనం చేస్తూ ఉంటే, చూస్తూ ఉప్పొంగిపోతుంది కాబోలు. అదేశాబోలు గురుదేవులు వచించిన మానవ పశుత్వము? రాజులకందుకే వేట అన్నా, కోడి, గుఱ్ఱం, ఏనుగు, పెద్దపులి పంజేలన్నా ఇష్టము.

ఇంతలో ముమ్మక్క, అన్నాంబలు స్నానాలాచరించి వస్త్రాలు ధరించి దేవకన్యలులా వచ్చారు. రుద్రుడు అదివరకే స్నానమాచరించి చీనీ చీనాంబ రాలు ధరించి ఉన్నది. వారిద్దరూ వచ్చుటచూచి 'పాపం! వీరిరువురూ సంపూర్ణ యావనవతులైన కన్యలై, తనవలనకదా పెళ్ళికాక ఉన్నారు' అనుకున్నది.

తానే పెళ్ళికాని కన్యయై ఉన్నదే! స్త్రీలకు పెళ్ళిఅయి తీరాలన్న ధర్మ కాస్త్ర ప్రమాణమున్నది. పురుషులు పెళ్ళికాకుండా ఉన్నా పతితులు కాక పోవడమేమి? పురుషుడు పరస్త్రీగతుడైనా, అతడు భార్యతో దాంపత్య ధర్మము నెరవేర్చడానికి అర్హుడు. స్త్రీ ఒకసారి పరపురుష రతయైతే భర్తతో దాంపత్యం నెరవేర్చడానికి అర్హురాలుకాదు. ఈ ధర్మనిర్ణయాలు రావడానికి సహస్రకారణాలు లుండవచ్చు.

ఇంతలో ముమ్మక్క రుద్రుడేవికడకువచ్చి "అక్కగారూ! చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు అంత చిన్న బాలునిలా అయిపోయినారేమిటి? అని అన్నాంబిక నన్ను మూడుసార్లు అడిగింది" అని చిరునవ్వుతో తెలిపింది.

"అల్లరిపిల్లా! పెద్దలంటే భక్తిలేకుండా వేళాకోళాలుచేస్తావా?" అంటూ రుద్రుడొక తరుముకువచ్చింది. ముమ్మక్క పారిపోయి అన్నాంబిక వెనుక దాగెను.

అన్నాం :- ఉండండి అక్కగారూ! నాకు నిజంగానే అనుమానం కలిగింది ఏమి చేయమంటారు? (పక పక నవ్వున)

రుద్ర :- అల్లాగా! నిజమైన అనుమానం కలిగిందే! దానికి నిజమైన ప్రత్యుత్తరం గోనగన్నారెడ్డిని అడిగి తెలుసుకోవాలి?

ముమ్మక్క :- (అన్నాంబిక వెనుకనుంచి ముందుకువచ్చి) అమ్మమ్మా, ఓ తాయిలంగారికి మా చక్కని ప్రత్యుత్తరం వచ్చింది. అనుమానాలన్నీ పటాపంచలయ్యాయి?

అన్నాం :- ఓ! చాళుక్య మహాదేవరాజు నడిగితే అనుమానాలు గినుమానాలు ఏమీ ఉండవనే అంటారు?

రుద్ర :- మహాదేవరాజేమిటి చెల్లీ!

అన్నాం :- ఏమిలేదు అక్కగారూ! మొన్న మనం వడ్డిపల్లెపై వెళ్ళక మునుపు ఓ తాయిలంగారు తదేకదీక్షతో మీసభలోవున్న ఒక మహాపురుషుని తెరల వెనకాలనుంచి చూస్తున్నారు. ఇది మొదటిసారికాదు. మీరు నేనా నాయకుల సభ చేసినదినాన. మీ ఆలోచనా మందిరంలో అవగోధ జనం ఉండే చోటనుంచి గవాక్షంగుండా ఆ తాయిలంగారే ఆ మహాపురుషుని చూస్తుంటే నేను దొంగలా కనిపెట్టుతున్నాను.

ముక్కమ్మ :- అమ్మ దొంగా!

అన్నాం :- నేను దొంగనే అని ఒప్పుకొన్నానుగా!

రుద్ర :- తర్వాత ఏమయింది?

అన్నాం :- ఆ తాయిలంగారు నిట్టూర్పు విడవడం, శ్రీవారికి కళ్ళు ఆరమూతలవడం, చెంపలు ఎరుపెక్కడం చూచానులెండి! ఇంకేం భార్యా భర్తలూ తల్లీ కూతుళ్ళూ అక్కా చెల్లెళ్ళూ అయిన ఓ యిద్దరు రాజకుమార్తెలు తోడితోడళ్ళవుతారు కాబోలు అనుకున్నాను.

రుద్ర :- ఆసిదొంగా! నన్ను కూడా కలిపావూ, నీపని చెబుతా!

అన్నాం :- గుమ్మడికాయ దొంగలు.

అందరు పక పక నవ్వుకొనిరి.

దేశమగాథ

యాదవుడు

౧

యాదవమహాదేవరాజు తన సైన్యంతో పది గవ్యూతులన్నా ప్రతిష్ఠాన నగరం బాటి గాలేకపోతున్నాడు. గోనగన్నారెడ్డి మహాదేవరాజు ఆరు లక్షల సైన్యాన్ని అడుగు కదలనీయడు. అంతగా శత్రువుల ఒత్తిడి ఎక్కువైతే పది అడుగులు వెనక్కు వేస్తాడు. ఇరువాగులవారికి ఒక్క గొతమీదేవి కాపు కాస్తున్నది.... అన్నీ కొండలు, గుట్టలు, అరణ్యాలు. ప్రతిగుట్టా, ప్రతికొండా, ప్రతి సెలయేరూ, ప్రతి అడవి గన్నారెడ్డికి కాపుదలగా ఉన్నవి. జగన్నాథ రథంలా సాగిపోవలసిన యాదవసైన్యం అడుగడుక్కువిప్పుం. అయ్యో చేసే దేమిరా అన్నట్లుగా ఉన్నది.

మహాదేవరాజు కోపం మిన్నముట్టుతూఉంది. తానిలా జైత్రయాత్ర సాగిస్తే ఎన్నాళ్ళకు ఓరుగల్లుపోవడం? యుద్ధవ్యూహాధ్యక్షుడు, సేనను చొప్పించుకుపోయే మగటిమి కలవాడు, ఎదిరించే శత్రువు మనస్సు తెలిసికొని యుద్ధం నడపే భయంకర ప్రతిభాకారి అతడు. కాని అతన్ని ప్రతి ఒక్కరూనూ, గ్రోసి రాజనిపించగల గండరగండను గోనగన్నారెడ్డి అతని మహాసైన్య పురోగమ నానికి ఆనకట్ట అయిపోయినాడు.

కొండలమీదనుంచి రాళ్ళు దొర్లుకువచ్చి లోయలలోపోయే సైన్యాలు నాశనం అవుతూఉంటాయి. ఎంత నెమ్మదిగా నడచినా ఆశ్వికసైన్యాలు పెక్కి సాధారణ భూమివలె కనబడే సమతలముపై నడుచుచుండగా చటుక్కున గోతులలో పడిపోవుచుండెను. సెలయేరులో నీరుతాగినవారు మత్తుచే పడిపోవు చుండిరి. నిర్జనంగా కనబడే చిట్టడవిని సమీపించే సైన్యాలమీద అఖండ భాణ వర్షం కురిసి వేలకొలది సైనికులు వ్రాణరహితులై పడిపోవుచుండిరి.

గ్రామములలో జనంలేరు. పంటలులేవు. పశువులులేవు, పాలులేవు. గ్రామాలు మొండిగోడలతో, పళ్లులేని చెట్లతో నిండిఉన్నాయి.

మహాదేవరాజుకు. అతని సేనానాయకులకు, మంత్రులకు ఈ విచిత్ర యాత్ర అర్థమగుటలేదు.

మూడుసార్లు గన్నారెడ్డి మహాదేవరాజు సైన్యాలకు వెనుకభాగములో వచ్చి తాకినాడు. సైన్యాలు నిలబడి యుద్ధం చేసేసరికి గన్నారెడ్డి సైన్యాలతో మాయమైనాడు. ముందుకు సాగకుండా వితలధరణీశుడు, సబ్బప్రభువు, నూరన్న రెడ్డి, చిన అక్కినప్రగడ, రేచర్ల చినదామానాయుడు, చిన మల్యాలప్రభువు రక్కసులలాంటి సైన్యాలతో ఆడుపడుతున్నారు.

గన్నారెడ్డి మొదటిసారి మహాదేవుని తాకినప్పుడు సైన్యం వెనకనే వచ్చి వరకనగరమూ, పశునగరమూ పటాపంచలైపోయినాయి. గన్నారెడ్డి తృప్తి తీర మహాదేవరాజు ధాన్యాదులను, పశువులను దోచుకున్నాడు. ఆ వెంటనే మాయమైనాడు. తరుముకువచ్చిన సైన్యాలను హరిమార్చినాడు.

ప్రళయకాలమైతే మహాదేవరాజు గోనగన్నయను చేతులతో నలిపి వేయుదమనుకున్నాడు. ఖడ్గముతో కండకండలుచేసి గద్దలకు, కాకులకు ఎగర వేయవలెననుకున్నాడు. దేవగిరి నల్లభై గవ్యూతుల దూరంలోఉన్న మంజుల గ్రామం దగ్గర విడిదిచేసినాడు. అప్పటికే అతని నేనలో గోనగన్నారెడ్డి ముష్కర క్రియావల్ల బెబ్బిదివేలు మడసెను. ఆరు నెలలకు తెచ్చుకొన్న ఆహార పదార్థాలలో రెండు నెలల పదార్థాలు గన్నారెడ్డి దోచుకుపోయాడు.

అతని సైన్యం మంజులగ్రామానికి మూడు గవ్యూతులు ఉన్న గోదావరి కడ నుండి పది గవ్యూతుల దూరములోఉన్న ధారునగరం వరకూ విస్తరించి ఉన్నది.

ఆహారపదార్థాలు సైన్యం మధ్యఉండేటందుకు ఏర్పాటుచేసి, ఈ మహా సైన్యంచుట్టూ ఆశ్వికసైన్యాలు, విలుకాండ్ర దళాలు సర్వకాలమూ యుద్ధ సన్నద్ధులై ఉండ ఏర్పాటు చేసినాడు మహాదేవరాజు. అనేక చారదళాలు విరోధిసైన్యాల రాక తెలియజేయ ఏర్పాటు చేసినాడు.

రక్తాక్షి సంవత్సర జ్యేష్ఠ శుక్ల దశమినాడు దేవగిరిలో బయలుదేరి ఈ జ్యేష్ఠ బహుళ దశమికి ఇంకా మంజులగ్రామంలోనే ఉన్నాడు మహాదేవరాజు. ఆ రాత్రి మహారాజు ఆలోచన శిబిరంలో, సర్వసైన్యాధ్యక్షులూ, మంత్రులూ చేరినాడు.

మహారాజు సింహాసనంపై అధివసించి ఉన్నాడు.

ముఖ్య సేనాపతి సింగదేవప్రభువు (మహాదేవరాజు దాయాది) “మహారాజా! మన ఎనిమిదిలక్షల సైన్యాలలో రెండు లక్షల సైన్యాన్ని గన్నయ్యను తరమడానికి విడదీశాం. ఆ సైన్యం మంజీరానది తీరాలకు నెరుతిగా అతని సైన్యాలను తరుముతూనేఉంది. ఇంతట్లో ఎక్కడనుండి వచ్చాడో ‘గోన గన్నయ్య’ అని మన సేనాపతు లందరూ చికాకు పడుతున్నారు.

మహా:- వీడు బ్రహ్మరాక్షసా పికాచా?

భవానీభట్టు (మహామంత్రి):- మహాప్రభూ! ఈ గోన గన్నయ్యకు గజ దొంగ అని పేరుపడింది అంతామాయ, వీడు రుద్రమదేవికి సహాయంగా ఏర్పడిన దొంగ సైన్యాలకు నాయకుడు.

సిం:- లేకపోతే సాధారణ గజదొంగతనం ఒకటి చేయకుండా, రుద్ర మ్మపై తిరగబడిన సామంతుల్లా పట్టి హరిమారుస్తాడా?

భవా:- వీడు మన శైత్రయాత్రకు అడ్డంఅని కాదు. కాని, నేను పెట్టిన ముహూర్తానికీ ఓరుగల్లుకోట ముట్టడించలేకపోయాము.

జైతుని (ఆశ్చర్యక సైన్యాధ్యక్షుడు):- రేపు మనం మంజీర ఏలాగు దాటడం?

సింగ:- నిర్మలనుండి మల్యాల చౌండయ్య సైన్యాలతో అడ్డుపడేట్లు ఉన్నాడు.

మహా:- సింగదేవప్రభూ! మన రెండులక్షల సైన్యాన్ని వెనక్కు రమ్మ నండి. ఆ సైన్యం ఏభైవేల నావలమీద మంజీర గోదావరీ సంగమం దగ్గర కాకుండా దక్షిణంగా గిరికోట దగ్గర దాట ఆజ్ఞ ఇవ్వండి. ఆ దాటింపవలసిన బాధ్యత జైతగిదేవ ప్రభువుది.

భవా:- ఆ సైన్యాన్ని దాటనీయకుండా గన్నారెడ్డి ఒక ప్రక్కనుంచీ మల్యాల చౌండయ్య గోదావరీ ఆవలిప్రక్కనుంచీ తాకవచ్చునుకాదా చక్రవర్తి?

మహా:- అవన్నీ ఆలోచించాము భట్టోజీ! దాటే సైన్యాన్ని మేము మొదట తెలియజేసిన కోటల విధానంతో తాత్కాలికపు గంపకోటలు ఏర్పాటుచేసుకొని శత్రువు వెనకనుంచి మీదబడకుండా చూచుకొనండి.

జైతు:- చిత్తం మహారాజా!

మహా:- తక్కిన ఏభైవేల నావలలో మేము సంగమానికి ఎగువ బోధన గిరికడ దాటగలము.

సింగ:- ఈలోగా మన దేశంనుండి ఆహారపదార్థాలను తీసుకొనివచ్చేటందుకు వెళ్ళిన రెండులక్షల సైన్యం వచ్చి కలుసుకుంటుంది.

మహా:- మంజీరదాటగానే మన సైన్యాలను ఆరు సైన్యాలుగా విభజిస్తాను. ఒక్కొక్క సైన్యం అయిదారు గవ్యూతుల దూరంలో యాత్ర సాగించాలి. శత్రువు ఎగురుబడితే లెక్కచేయక ముందుకు సాగిపోయి శత్రువును చుట్టుముట్టి నాశనంచేయాలి.

శంకరదేవ (గజసైన్యాధ్యక్షుడు):- శత్రువుల సైన్యాలు తక్కువగా ఉన్నాయి అని కదా మనకు జేగవచ్చింది. ఆంధ్రసామంతులు కొందరైనా మనవైపు చేరకపోయినా ఆ రుద్రమ్మకు సాయంవెళ్ళరు. అంతవరకు లాభం మహారాజా!

౨

మంజీరానది దాటడం బ్రహ్మప్రళయమే అయినది యాదవునికి. లక్షల బలంతో నేర్పుతో మంజీరానదినిదాటి, కాకతీయుల నెగ్గినంత సంతోషము పొందెను. మంజీర దాటడంలో చౌండసేనాని ఏటి ఆవలనుంచి, ఏటి ఈవలనుంచి గోన 1న్నయ్య శౌణదేశవాహినులను చీల్చి కొండాడిరి. ఏటిలో యాదవుల పడవలను వందలకొలది ముంచినారు. గట్టుకు దిగకుండా గట్టుపైన చౌండసేనాని బలాలు మహదేవరాజు మూకలను శకలాలుగా ఖండించి వేసెను.

ఏరుదాటి చూచుకొనే సరికి దాదాపు ఎన్నభైవేలమంది మనుష్యులు, డెబ్బదిరెండు ఏనుగులు, రెండువేలచిల్లర గుత్తాలు యాదవులకు నష్టమయ్యెను. గాయపడినవారు లక్షకుపైగా ఉన్నారు. చాలా ఆహారపదార్థాలు నష్టమయ్యెను.

ఏరుదాటగానే చాండ సేనాని సేనలు వెనక్కి తగ్గిపోయాయి. గన్నారెడ్డి గజదొంగలు రెండుభాగాలై ఒకటి గన్నారెడ్డి నాయకత్వాన మరొక్కటి విరలధరణిశుని నాయకత్వాన శౌణమహాదేవుని వెన్నాడించడము, అడ్డు తగలడము మొదలిడెను.

ఒక బలాన్ని నాశనంచేయవలెనని సాగినచో మహాదేవునికి ఆ బలం కనబడదు. సరేనని నిర్భయంగా సాగితే రెండవ గన్నారెడ్డి ధ్వజం ఆడ్డం. వెనుక నుంచి చాండ సేనాని చమువులు నిరంతరపుతాకిడి.

ఇంతలో వానలుప్రారంభించాయి. వానలో గన్నారెడ్డికి బలంఎక్కువా అన్నట్టు ఆతడు ప్రచండంగా విజృంభించి అడుగడుగునకు నాశనదేవతను ప్రయోగం చేస్తున్నాడు. చిన్నచిన్నవీళ్ళు, బలాలు ఉండడానికి తగిన వీళ్ళు లేకపోవడం, రోగాలు జ్వరాలు అన్నియు నిరోధాలే!

మహాదేవరాజునకు వచ్చేది నానాకాలముని తెలియును. అందుకు తగిన సన్నాహాలతోనే యుద్ధయాత్ర ప్రారంభించినాడు. కోట్లకొలది చాపలను వెదురు ఊచలనుకూడా పట్టించుకొని వచ్చినాడు. దానితో లక్షలకొలది నివేళాలు నిర్మించడం, వానలు వెలిసిన వెనుక ముందుకు సాగడం, ఈరీతిగా అంచెలుగా యుద్ధయాత్ర సాగుచున్నది. గోన గన్నారెడ్డి బలాలు, చాండుని బలాలు యాదవుని వాహినీలను నాశనం చేస్తున్నవి.

ఎప్పుడు ఓరగల్లు చేరుదుమా, ఎప్పుడా మహానగరం చుట్టూఉన్న పాళెములన్నీ ఆక్రమించుకొని, తాను నిశ్చయించుకొన్న వ్యూహం ప్రకారము ముట్టడి సాగించడమా అని తహతహ జన్మించినది మహాదేవరాజునకు! నెల ముట్టడి సాగేసరికి ఆంధ్రులు కాళ్ళబేరానికి వత్తురు. అడదాని రాజ్యంఅంటే అసహ్యముకొలది తనతో కలిసిపోదురు.

ఈలాంటి ఆశతోనే యుద్ధయాత్రమూ పట్టదల, యుద్ధపురిగి సడలకండా మహాదేవరాజు ప్రయాణం చేస్తున్నాడు మహావాహినీలతో.

గన్నారెడ్డి అంతరికన్నా పట్టదలతో, మాయతో, అఖండజగంతో విడుగులా శౌణ మహాదేవరాజు సైన్యాన్ని తాకుతాడు; కొంత సైన్యం నాశనం చేస్తాడు; ఆవెంటనే మాయమవుతాడు.

గన్నారెడ్డి ధానం ఆర్జించేసుకొని మహాదేవరాజు, కొన్ని కొత్త రక్షణలు సృష్టించాడు. రాళ్ళ చక్రాలున్న కొండల్లాంటి బళ్ళు కట్టించాడు. ఆ బళ్ళపైన చిన్న చిన్న కట్టకొట్లు, ఎనమండుగురు పదిమంది పట్టేవి కట్టించాడు. ఆ రథాలను ఎనిమిది ఎద్దుల జతలు లాగుతూఉంటాయి.

బండిమీద చిన్న కఱ్ఱకొట్ట గోడలలో ఉన్న వీరాలు బాణాలు వేయడానికి పెద్ద రంధ్రాలు చేయించినాడు. కిరిని నేనలచుటూ మహాదేవరాజు ఉంచినాడు. విరోధి కనపడగానే, శత్రువునిచూచి కోటల బండ్లు ఆపుచేయించి వానిని కోట గోడలులా చేశాడు. ఈ ఏర్పాటు గన్నారెడ్డి బాగా ఆరంభమవుతున్నాడు. యుద్ధ సమతృప్తి అంతా ఎత్తుకు పెత్తులు జేయుటలోనే ఉంది.

గన్నారెడ్డి ఆక్కినప్రగడమూచి, “బావగారూ! ఇంతవరకు మన సైన్యానికి నాశనం కాకుండా విరోధి నాశనం అయ్యేటట్లు చూస్తున్నాము. ఇప్పుడు ఈ యాదవుడు మండిపెట్టే నీసినాడు” అని ఆలోచన చేసెను.

మహాదేవరాజు ఆకులకుల విహావ హిని వేమలవాడదగ్గర విడిసియున్నది. రెండు లక్షలసేన ఇంతవరకు నాశనమయినది. వేమలవాడ చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలన్నియు మహాదేవరాజు సైన్యాలు ఆక్రమించాయి. వేమలవాడకు ఉత్తరంగా పన్నెండు గవ్యూతుల దూరములో జగతపురిలో మల్యాల చాండ సేనాపతిఉన్న శివరంలోనికి ఆక్కినప్రగడకూడరా చాండ మహారాజుతో మాటలాడటానికి గన్నారెడ్డి ఆ మాటలు అనగానే ఆక్కినప్రగడ నవ్వి “బావగారూ! మీకు గజదొంగలని ఊరికేవచ్చిందా? ఆలోచించండి ఒక కొత్తఎత్తు” అన్నాడు.

ఇంతలో వారిరువురు చాండసేనాని విడిదిచేసియున్న మందిరము లోని కేగిరి.

3

చాండసేనాని ఎనుబడిపేళ్ళ వృద్ధమహారాజు. కాకతీయ గణపతిదేవ చక్రవర్తి రాజ్యభారంపూని విజృంభించి, ఆంధ్రమహాదేశం అంతా కాకతీయ సామ్రాజ్యము వ్యాపింపచేసే సంకల్పిరాలలో కొఱవి రాజ్యభారము వహించి ఉత్తరాంధ్రభాగములలో గోదావరి కండుతీరాలలో శౌణ యాదవులు గోండులు మొదలగువారు దాడులు వెడలకుండా రక్షిస్తూ, తన చక్రవర్తితో దక్షిణదేశ యుద్ధయాత్రకు కమ్మచాటి యుద్ధయాత్రకు వెళ్ళి, యుద్ధక్రియా దత్తుడై చక్రవర్తికి కుడిభుజమై, సంకిసపురిపు తిమిరమారాండ, సమరదేవేంద్ర, వేదమతుగండ, కోటకలవట, దీపలుంతక. దుష్టతురగ కేళాకేవంత, గణపతిదేవ ప్రసాదాత్తర రాజ్యలక్ష్మీ, సమాష్టిష్ట, రుద్రేశ్వర దేవశ్రీ పాదపద్మారాధక, నిఖిల శత్రురాజమస్తక కారణ, సకలాయుధప్రయోగకుశల, శౌణదేశాధీశాది భుజబల గర్వాపహరణ మొదలయిన కిరుదాలు పొంది ముసలితనంలోకూడా ఏమాత్రం శక్తికొరకుని మహావీరుడై భీష్మునివలె శత్రుజన భీకరుడై రాజ్యము చేయుచుండెను.

చాండసేనాని కుమారుడు కాకతీయ చమూపతి. తండ్రిప్రక్కనే నిలిచి ఉన్నాడు. గోన గన్నయ్య, ఆక్కినప్రగడలు మందిరములోనికి రాగానే చాండ

సేనాపతి లేచి, త్వరితగతి గన్నయ్యదగ్గరకు వచ్చి, ఆతడిచ్చ నమస్కృతులందు కొనుచు, గాఢముగా కౌగలించుకున్నాడు. అక్కిన చౌండసేనానికి జయం సలిపి వేదాశీర్వాదాలు ఒసగినాడు. వారందరు ఉచితాసనా లభివసించిరి.

చౌండ :- గన్నయ్యమహారాజా! మీ తండ్రిగారు నేనంటే ప్రాణం యిచ్చేవారు. వారికి మల్యాలవంశం అంటేనే ప్రాణం. అందుకనేగా మా జాతి గుండయ్యప్రభువుకు తమ అమ్మాయిని యిచ్చి ఉద్వాహం చేశారు.

గన్నయ్య :- మహారాజా! తాము ఇంతవృద్ధులయ్యా మా కందరికీ సిగ్గు వచ్చే విధానంగా యుద్ధం చేస్తున్నాము.

కాటయ్య :- గన్నయ్యప్రభూ! మా నాయనగారికి వృద్ధులమెరిమే అనే విచారం పట్టుకొన్నది. చిన్నవారుగాఉంటే, శౌణయాదవుణ్ణి గోదావరి దాట నిర్దుమా అంటారు!

అక్కి :- అది నిజం కాటయమహారాజా! దేవగిరి యాదవులు చౌండ మహారాజులు యవ్వనంలో ఉన్నప్పుడు దేవగిరిప్రాంతాలు దాటి ఆంధ్రదేశం వయిపు కన్నెత్తి చూశారా ఎప్పుడయినా?

కాట :- ఇంతకూ యాదవుల్ని మంజీర దాటకుండా చేయలేక పోయామని బాధపడుతున్నారు.

గన్నయ్య :- ప్రభూ! తాతయ్యగారు అలా ఆలోచిస్తే ఎట్లా? మహా దేవరాజు. నేల యీనినట్లు బంధుతో వచ్చాడు. ఆంధ్రయుద్ధవిధానం బాగా గ్రహించి ఎత్తుపైఎత్తులు వేసుకువచ్చాడు.

అక్కి :- కాబట్టి మనం చేయగలిగినదల్లా యాదవుల సైన్యాలు ఎన్ని నాశనం చేయగలిగితే అన్నీ చేయడమే!

గన్నయ్య :- అప్పుడు చక్రవర్తి తక్కిన యాదవ సైన్యాలను పిండి గొట్ట వచ్చునుగాదా!

చౌండ :- గన్నయ్యమహారాజా! మీరు గజదొంగలై ఆంధ్రదేశానికి చేసిన మేలు సకల ఆంధ్రావని యెప్పుడూ మరచిపోదు. మా మనుమరాల వల్లాంబికాదేవిని మీ తమ్ములకు చేసికోవలసిందని ప్రార్థిస్తున్నాను. మా చిన్న మనుమరాలిని నూరనరెడ్డి ప్రభువుకు అర్పించదలచుకున్నాము.

కాట :- మేమూ మీతోపాటు దొంగలమే గన్నప్రభూ! మా అబ్బాయిలు యిద్దరు మీతో వచ్చిచేరారు.

గన్నయ్య :- మా బావగారి గువురూ ప్రతి యుద్ధంలోనూ అప్రతిమాన శౌర్యమూ యుద్ధ నిర్వహణ దక్షతూ చూపించారు.

చౌండ :- వారిద్దరూ నేన్న మమ్మ కలుసుకొన్నప్పుడు మిమ్మల్ని, మీతమ్ములను, చినఅక్కిన మంత్రులవారిని ఎంత మెచ్చుకొన్నారో?

గన్న :- మహాప్రభూ! ఆవి అన్నీ వట్టి పొగడ్డలు. లేక బావగార్లు వేళా కోళన చేసి ఉంటారు.

కాట :- ఆవి పొగడ్డలూకావు, వేళాకోళాలు కావు. వాదరినీ చూచి నప్పుడు నాకు నా శైవదశనాటి మాతండ్రిగారి అన్నతశక్తి జ్ఞాపకం వచ్చింది మహారాజా!

అక్కి :- ఆ మహారాజు మనుమలూ, తమ పుత్రులూ! తమ పరాక్రమం లోక విదిలం కాదా అండి.

చౌండ :- చిత్తం. ఇక మన కర్తవ్యము.

గన్నయ్య :- ప్రభూ! ఆంధ్ర చక్రవర్తుల చల్లని పాలనంలో ఆంధ్ర ప్రజలు కాటకాలు ఎరుగరు, ఈతి బాధలు ఎరుగరు. ఎప్పుడయితే యుద్ధాలు వస్తాయో అప్పుడే కాటకాలూ వెన్నంటుతాయి. యుద్ధం దావానలం వంటిది. ఆ దావానలం చెలరేగకుండా ఎక్కడ మంటలు అక్కడ ఆర్పివేయడం ఈగజ దొంగ కర్తవ్యం అనుకున్నా ప్రజల సహకారంలేక రాజ్యాలు సాగవు. ప్రజలు విరోధి సైన్యాలు వస్తున్నాయంటే వారికి ఏవిధమైన సహకారం లేకుండా చేయాలి. తమ అభిప్రాయం సెలవియ్యాలి.

చౌండ :- ఈ నూతనాయుధం ఏలా భావించగలిగారు ప్రభూ?

అక్కిన :- బావగారు శత్రువుల నాశనంచేసే ఎత్తులువేయడంలో కృష్ణ నికే పాగాలు నేర్పుతారు లెండి!

గన్న :- ఇంక యాదవుని బళ్ళకోట భస్మంచేయాలి. నూనెతో తడిపిన గుడ్డలు ఎండిన చిరుతలు నింపి, కాడులులేని బళ్ళు ఇరవేవేలయినా తాము సిద్ధము చేయించి విరోధి వచ్చేదారిలో నేలపైకి ఆ బండ్లు నలుమూలలనుంచి దొంగుకువచ్చే ప్రదేశాలలో సిద్ధంచేసి ఉంచాలి. దారులలో రాళ్ళు రప్పలూ లేకుండా ఉంచాలి.

కాట :- విరోధిచారులు ఈ గళ్ళను కనిపెట్టరా మహారాజా?

గన్న :- ఈ బళ్ళు సిద్ధంగా ఉంచిన లోయలకు ఒక గవ్యూతిదూరంలో మన ఆశ్విక సైన్యాలు కొన్ని విరోధుల్ని తలపడి ఘోరయుద్ధంచేస్తూ వెనక్కు అడుగులు వేస్తూ, వేగంగా బళ్ళు వెనక్కు మాయంకావాలి. బళ్ళకు మంచి బరువు కట్టాలి. మన ఆశ్విక సైన్యాలను తరుముకువచ్చేవారి సైన్యాలమీద ఈ బళ్ళు దూకుతాయి. బళ్ళు వెనకనుంచి మన అన్ని బలాలు దూకుతవి. ఈ బళ్ళు అన్ని వేపులనుంచి వచ్చిపడాలి.

చౌండ :- బాగుంది మహారాజా! బాగుంది. అందుకనే మీరు గజదొంగ లలో మేటి.

౪

ఆ శకటాన్ని మహాస్త్రి ప్రయోగంవల్ల యాదవుని సైన్యాలు ఏబదివేల వరకు నాశనం అయిపోయాయి. యాదవుడు కాలాగ్నిరుద్రుడై ఆంధ్రులను కాలి

క్రింద పురుగులుగా రాచివేదామన్నంత కోపం పొందినాడు. అయినా ఏమి చేయగలడు? ఇన్ని లక్షల సైన్యాలతో బయలుదేరినాడా ఆంధ్రుల ప్రతాపం ముందర అడుగడుక్కు పరాభవం పొందుతూనే ఉన్నాడు. అయినా పట్టుదలతో ముందుకు సాగుతూనే ఉన్నాడు.

ఆంధ్రులతో యుద్ధం నల్లేరుమీద బండిపోకడ అని అతడు ఎప్పుడూ అనుకోలేదు. అందుకనే ఏ కౌమీర్యంగానీ నిరంతర్యపిచ్చేసి ఎనిమిదిలక్షల సైన్యము, ఇరువదికోట్ల ధనము ప్రోగ్రుచ్చేసి నాడు. ఆంధ్రులు చక్రవర్తులు. యాదవులు మహారాజులు మాత్రము. అనేక నదీనద ప్రవాహసహితమై సస్యపూరితయై రత్నగర్భయైన ఆంధ్రమహాభూమి, చుట్టుప్రక్కలనున్న రాజుల కెప్పుడూ కన్నెఱుకు కారణమవుతూనే ఉండెను.

కాని ఆంధ్రులు మొక్కవోని మిగటిమికల వీరులు. వాయువునైన అరచేత బట్టగల పరాక్రమవంతులు. శేనుషీసంపన్నులు, విద్యాపూర్ణులు, యుగయుగాలనుండి ఆంధ్రులు సర్వ జేకాలస మహాయమానులై ఉన్నారు.

పరరాజ్యాలవారు ఆంధ్రజేతం అక్రమించు కొందామని ఎన్నిమార్లు ప్రయత్నం చేయలేదు? తొలుత వాను విజయాలు సాధించినా, తర్వాత ఆంధ్రులచే పరాభవం పొందారు.

తానుమాత్రం రాష్ట్రకూటులకన్న, హోయసలకన్న, భల్లణులకన్న గొప్పవాడా? తన తాతలు యుద్ధాలుచేశారు, నెగ్గారు, ఓడిపోయారు. యుద్ధం చేయడమే రాచబిడ్డలవృత్తి, యుద్ధవిజయమే రాచవారి గౌరవము! యుద్ధం పెదవేట. వేట లేనినాడు నరమాంస భక్షకములూ, ద్వంద్వ శాటకములలో ఒకటి. అయిన అరణ్య మృగములు. మావులకు భరింపలేనట్లే ఎక్కువయుద్ధాలు లేనినాడు మానవధర్మము కాలకూటవిషంలా పెరిగిపోతుంది అని మహాదేవరాజు అనుకున్నాడు.

తన తిండి కృష్ణభూమి దేవగిరి యాదవులకు తలవంపులు తెచ్చాడు. గణపతి దేవునకు భయపడి స్నేహమని తనరాజ్యం ఎల్లాగో దక్కించుకొన్నాడు. తాను యాదవుల ప్రతిభ శ్రీ మాధవునికాలంలోనలె అప్రతిమాన కాంతితో వెలిగింపజేయు లేనినాడు. తాను యాదవుడైతే ఏమి, గాదవుడైతేనేమి? ఇంత కన్న అదను తనకేలా దొరుకుతుంది? అడవి రాజ్యానికి రావడమా అని సామంతులంతా తిరగబడుచున్నారు. ఆంధ్రరాజ్యం చాలాభాగం కబలింపవచ్చు. తనకు లోకువ అయినవాని నొక్కని ఓరుగల్లు సింహాసనం ఎక్కించి తాను శాటకం ఆడించవచ్చు. ఓరుగల్లులో మూడులక్షలసైన్యం, నాశనంకాగా మిగిలినది తనకు ఆరులక్షలుంటుంది. ఇక ఓరుగల్లుదగ్గర కలుసుకునే విగోధి సామంతులు రెండుమూడు లక్షలైనా ఉంటారు. ఇప్పటికే తనతో కందూరి కేశనాయని బందుగులు, కల్యాణి చోడోదయుని బందుగులు, మేడిపలి కాచయ బందుగులు రెండులక్షలవరకు సైన్యాలను తీసుకువచ్చి చేరారు. ఇంతకన్న యుద్ధవిజయసమయం తనకు వదరదన్నమాట నిశ్చయం. నిశ్చయం.

అగ్నిశకట ప్రళయనంతరము సైన్యము సడలకుండా కూడదీసుకొని నూతనంగా నాచీవ్యహాలు మూడు రచించి, తన వాహినీలనన్నీ ముందుకు నడిపించసాగినాడు. సేనలను తమి తెరిగి నడుపుచున్నాడు. ఏటాంటి ఆడం వచ్చినా, దారిలోంచి తుడిచివెయ్యమన్నాడు. ఆత్యంత వేగంగా జైత్రయాత్ర సాగించే సేనలదారిలో పెద్ద అనీకాలైనా అడ్డగించలేవన్నాడు.

ఆనాటినుంచి మహాదేవరాజు సైన్యవేగం అడ్డగింపడానికి భయపడ్డారు గోన గన్నారెడ్డి, చాండసేనాపతి మొదలైన వీరులు.

వేగవంతమైన నదికి ఆనకట్ట ఎవరుకట్టగలరు?

గన్నారెడ్డి మహాదేవరాజు సైన్యాలకు ముందుండడం మానివేసి, మళ్ళీ వెనుకనుండే తాకుటకారంభించాడు. అందు కొంతకాలం విర్రాటుచేసి తానూ చాండసేనాపతి కుమారుడు కాంచనమూపతి కలసి ఆశ్వికదళాలను మాత్రం ఆపరిమితవేగంగా ముందుకు పంపాడు. గవ్వూతుల దూతం తీసుకుపోయాడు. ఈవచ్చే వేగంతో మహాదేవరాజు రెండుదినాలకు ఆప్రాంతాలకు చేరగలడు. ఆరెండు దినాలలో గోన గన్నారెడ్డి అగ్నికోట ఒకటి కట్టించాడు. గంధకపు ధాతువులతో అగ్నిస్తంభాలు సిద్ధం చేయించి, అవి అక్కడక్కడ మూడు గవ్వూతుల పొడుగునా అర్ధగవ్వూతి మందమున పాలివేయించినాడు. ఆ అగ్ని కోటకు ఈవలావల తానూ కాటయసేనాపతి ఆశ్విక దళాలతో పొంచుండి నారు.

మూడవనాడు విరోధుల బలాలు చేరువకు రాగానే, ఆ అగ్నిస్తంభాలు అంటించినారు గన్నయ్య ఆశ్వికులు. పొగలు మంటలు ఆకాశంకప్పికాయి. ఈ సందుదొరకని అగ్నికుడ్యాలూ, భరింపరాని వాసనగల పొగలుచూచి, అతి వేగంగా చొచ్చుకువచ్చే మహాదేవరాజు వాహినీలు ఆగిపోయినవి. మహాదేవ రాజు తన భద్రగజంపై అధిఃసించి, ఆ దృశ్యంచూచి, విరోధిని మెచ్చుకుంటూ సేనలకు అగ్నిచక్రపూహం రచించి నెమ్మదిగా వెనకకు జరిపించినాడు.

అప్పుడు గోన గన్నారెడ్డి ఒకవైపునుంచీ, కాటసేనాపతి ఒకవైపునుంచీ ఆ పూహ బంధాన్ని ఛేదించసాగినారు. ఇంతలో వెనకనుంచి విరలధరణీశుడు చాండసేనాని, నూరపరెడ్డి మహాదేవుని తాకినారు.

ఒక దినమంతా మహాయుద్ధం జరిగింది. సాయంకాలానికి అగ్నులు చల్లారెను. వెంటనే రాత్రయినాసలే సైన్యం ముందుకు సాగిపోయింది మహాదేవరాజు ఆజ్ఞయిచ్చాడు. సేనలలో ఏబదివేలమంది విగత జీవులయ్యారు.

ఆ వేగం వేగంతో మహాదేవరాజు నాలుగుదినాలలోవచ్చి, ఓరుగల్లు ముట్టడించినాడు. ఓరుగల్లుచుట్టు ఒక ఇల్లుగాని గ్రామముగానిలేదు. మరికి గోతులూ, మండే ఊళ్ళూ ఉన్నవి. అనుమకొండ మట్టియవాడలు పూర్తిగా కుడ్యరక్షితములై శత్రువుల రాకకు సిద్ధముగా ఉన్నవి.

౫

“ఓరుగల్లు నగరం ముట్టడించిన మగవాడేడి? ఎవరయ్యా కన్నులు తెరిచి కాకతీయమహాసామ్రాజ్య ముఖ్యనగరం తేరిపారచూడగలడా? యాదవుడా? వానికి దుర్యోగము మూడినది” అని మహదాంధ్ర ప్రజలాడుకొనజొచ్చిరి.

గ్రామ గ్రామాలలో ఆంధ్ర రెడ్డివీరుల కందరికి రకము పొంగిపోయి నది. చక్రవర్తి శ్రీ రుద్రదేవి వలదని ఆజ్ఞలు గ్రామాలలో సాటింపు చేసుడం వల్ల, కైతుబ్జులు కత్తులు తీయలేదు. ఆంధ్రక్షత్రియులైన రెడ్లు, పంటవారు, మున్నూరు కాపులు, ముదిరాజువారు పళ్ళు పటపట కొరికి, తమ ఇళ్ళలో పూర్వకాలమునుంచి ఉన్న ఇరుమొసల ఖడ్గాలు, ఖడ్గమృగచిగ్మపుడాళ్ళు, భల్లలు తీయవలసిందే కాని అలా ఎవ్వరు యుద్ధసన్నద్ధులు కావద్దని చక్రవర్తిని ఆజ్ఞ!

ఆంధ్ర శూద్రులైన చాకలివారు, మంగలినారు, గొల్లలు, ఉప్పరులు, కుమ్మరలు ఆంధ్రారణ్యజులైన బోయలు, కోయలు, ఆనాడులు, కోడులు, చెంచులు, మాలలు, మాదిగలు ఆంధ్ర వైశ్యులైన శ్రేష్ఠులు, ఆంధ్ర బ్రాహ్మణులైన మంత్రులు, వేదవేదాంగ పండితులు ఆంధ్ర శిల్పబ్రాహ్మణులైన పంచానులు, ఆంధ్రమతముల గురువులు. శైవులు, జంగమలు, ఆరాధ్యులు కాలాముఖాచార్యులు, వైష్ణవులు, బౌద్ధులు, జైనులు అందఱు ఆంధ్ర చక్రవర్తిని అయిన శ్రీ రుద్రదేవిపై కత్తికట్టినచ్చిన యాదవుని ఖండఖండాలుగాచేయ ఉగ్రులై పోయారు.

గ్రామాలలోకి యుద్ధం ఎప్పుడు రాదు. ఆర్యనాగరికత, అసురనాగరికత విజృంభించిన పూర్వయుగాలనుంచీ ఎప్పుడు యుద్ధానికి, భారతీయగ్రామానికి సంబంధం కలుగలేదు. యుద్ధసలము ఇరువాగులవారు నిర్ణయించుకొని యుద్ధము చేయుదురు. కోటలచే గత్తింపబడే గ్రామాలను మాత్రము ముట్టడించుటకద్దు.

రుద్రమదేవి మహాదేవుని గోదావరీతీరంకడ ఎదురుకుందామని చూచింది కాని మహాదేవుడు ప్రతిష్ఠానపురంకడనే గోదావరి దాటడంచేత ఆ ప్రయత్నము మానుకున్నది. యాదవుడు అఖండ బలాలు కూర్చుకుని వస్తున్నాడు. దారిలో ఎదుర్కొనుట ఓటమిని ఎదుర్కొనుటే అని శివదేవయ్యమంత్రి ఆ ప్రయత్నము మాన్పినాడు.

గోనగన్నారెడ్డి తనసైన్యాలు చాలకపోవడంవల్ల శత్రువును కొలది కొలదిగా నాశనంచేస్తూ చీకాకుపెట్టుచు ఆహారపదార్థాలు అందుబాటు లేకుండ చేస్తూ ముట్టడివదలుకొని పారిపోయేటట్లు చేయాలని సంకల్పించుకొన్నాడు.

తన యావత్తు సైన్యముతో మహాదేవరాజును వెంటాడి గన్నారెడ్డి కలిగించిన నష్టము ఇంతంతకాదు. అతని సైన్యాలకు మల్యాలవారి సైన్యాలు తోడయ్యాయి.

ముట్టడి ప్రాగంభించగానే, కంపకోటలోనుండి మహాదేవరాజును నిశిత బాణవరము ఎదుర్కొన్నది. మహాదేవరాజు ఆ మహానగరపు కోటగోడలను చుట్టి చూచినచేను, కంపకోటచుట్టు ఉన్న కందకము చిన్న ఏరులా ఉన్నది.

కంపకోటకు చిన్నచిన్న బురుజులున్నాయి. కంపకోటకు అర్ధగవ్యూతి దూరాన మహాదేవరాజు సైన్యాలు ఆగినాయి. వెదురు, పేను, ముండకంపలు, పేడతో, గంధకంతో ఆకోటగోడ నిర్మితమైనది.

వీరులు కంపకోటపైనుండి యుద్ధంచేయరు. కంపకోట వెనకతట్టున ఉన్న బురుజులమీద నుండి మేటి విలుకాండ్రు శత్రువును చీకాకుపరుస్తారు. ఆ బురుజులూ కంపతోనే నిర్మిస్తారు.

శత్రువులకు కంపకోటలంటేనే భయము. కంపకోట గోడల వెనుక నుండి, బురుజుల మీదనుండి శత్రువులను బాణాలచేత, కిలాప్రయోగాలచేత, అగ్నివర్షించేత చీకాకుపరుస్తూ ఉంటారు. ఒకవేళ కంపకోట పట్టుబడుతుందని భయంకల్గితే ఆకోటను కాల్చి తమ నగరంలోనికి జేరుకుంటారు.

మహాదేవరాజు కంపకోటచుట్టు అర్ధగవ్యూతి దూరంలో ఇరువది చిన్న కోటల నిర్మాణానికి తలపెట్టి పనిప్రారంభించెను. ఈ ఇరువది కోటలను కలుపుచు ఒక చిన్న గోడ నిర్మాణం చేయించసాగాడు. ఆ గోడకు ముందు పెద్ద గొయ్యి. ద్వారాలకు నూందుమాత్రం దారులు.

కోట ముట్టడి యంత్రాలు దూలాలు, గొలుసులు మొదలయినవి బళ్ళ మీద వచ్చినవి తీసి వానిని కూరుస్తున్నారు. వెదురుతో పేముతో అలిన పెద్ద దడులను ఉప్పునీళ్ళలో ఊరకేసిన తోళ్ళు బిగిస్తున్నారు. ఆ దడులే యుద్ధం సాగినవెనక కోటగోడల దగ్గరకు వెళ్ళేవారిని అగ్ని బాణాలునుండి, రాళ్ళ వర్షమునుండి రక్షిస్తాయి. ఆ దడుల నిలబెట్టేందుకు సన్నదూలాలు సిద్ధమైనవి.

ఏనుగులకు కవచాదులు సిద్ధమవుచుండెను. ఏనుగులమీద కోట అంబారీలు సమకూరుస్తున్నారు. గుఱ్ఱపు దళాలను రక్షించే పొడుగుడాళ్ళు బళ్ళలో నుంచి దింపుతున్నారు. యుద్ధవీరులు, యుద్ధనాయకులు, దళపతులు, అశ్వపతులు, గజపతులు, ముఖపతులు నివసించే కిబిరాలు సిద్ధమౌచున్నవి. నగరపు కోటచుట్టు కొలత పదిహేను గవ్యూతులున్నది. ఆ కొలతచుట్టు అర్ధగవ్యూతి నుండి ఒక గవ్యూతి మందముగా మహాదేవరాజు సైన్యము విడిసినది.

సేనలకు సరిపోవు ఆహారసామగ్రిలు ఉంచడానికి దండుమధ్య అక్కడక్కడ కోటగృహాలు నిర్మించారు. వానికి ఇరువది అంగల దూరములో అయిదు వేల పచనగృహాలు నిర్మించారు. పచనగృహాలకు నూరు అంగల దూరములో వైద్యాలయాలున్నాయి. ఆశ్వకళాలలు, గజకళాలలు వైద్యాలయాలకు నూరు అంగల దూరములో ఉన్నవి. అపైన సేవకుల పాకాలు, పందిళ్ళు, అపైన స్కంధావగ రక్షణపు కంపకోటలు.

నాశనమైనంత నాశనంకాగా, మహాదేవరాజు సేనలలో అయిదు లక్షల వీరు లున్నారు. దేవగిరినుండి బయలుదేరినవారు ఎనిమిది లక్షలు.

సేవకులు, వర్తకులు, బండ్లుతోలువారు, దాసీలు, వైద్యులు, మాంత్రికులు, చాకలివారు, మంగలివారు, చంటచేయవారు, ఉప్పురులు, బోయీలు, బళ్ళుతోలువారు, నూతులు మొదలయినవారు కూడు లక్షలున్నారు. ఈ మహాజనము నంతటిని చూచికొని తాను వేసిన పథకమురీతిగా అన్నియు జరగడము చూచి మహాదేవరాజు జయము తనదేనని ఉప్పొంగిపోయినాడు.

తన స్కంధావారమంతా తిరుగుచూ అన్నివిషయాలు స్వయముగా మహారాజే కనుగొనుటచే వీరులకు, సేనాధిపులకు, సేవకులకు నిర్వచింపలేని సంతోషం కలిగింది.

మహాదేవరాజు వచ్చి మూడుదినాలయింది. ఇంతవరకు ఓరుగల్లులో అలికిడిలేదు. స్కంధావారం బయటా అలికిడి లేదు.

వికాదశగాథ

శివదేవయ్య

౧

వచ్చిపడ్డాడు మహాదేవుడు. అతని ముట్టడివేళకు ముహూరము కట్టి శివదేవయ్య విప్పారిన మోముతో, చిరునవ్వుతో తల పంకించాడు. శివదేవయ్య విశ్వేశ్వరశంభువునకు శిష్యుడు. గణపతిరుద్రదేవ చక్రవర్తికూడా విశ్వేశ్వరశంభువునకు శిష్యుడు. విశ్వేశ్వరశంభువు గోళకీ మరాధిపతి. వంగదేశ మందలి ఓక్షిణ రాధామండలంలోని పూర్వగ్రామ నివాసి. విశ్వేశ్వరశంభువు గోళకీమరాధిపతులతో నేడవవాడు. గోళకీమతము లకులేశ్వర సంప్రదాయానికి చెందిన మతము. లకులేశ్వరుడు మాళవుడు. ఆంధ్ర శైవాగమజేత అయిన అమరేశ్వరుని శిష్యుడు. అమరేశ్వరుడు క్రీస్తు శకారంభమునందు ధాన్యకటక మునకు ఆనతిదూరంలో కృష్ణాతీరంలో ఉన్న అమరేశ్వర మహాక్షేత్ర నివాసి. వీరిరువురు సాక్షాత్తు శివుని అపరావతాయలనే ప్రతీతి.

అమరేశ్వరము నిర్మించినది దూర్వాసమహర్షియట. ఆ మహర్షి పాశు పతము, కాలాముఖము అని పేరుపొందినది. అతి పురాతన శైవ సంప్రదాయము ఆంధ్రదేశమునందు నిర్మించెను. ఈ సంప్రదాయము సింధునదీ తీరాన క్రీస్తు పూర్వం ఆరువేల సంవత్సరములపైనుండి వర్ధిల్లివున్నది. అది జేదములంత ప్రాచీనమని మహర్షులంటారు. సింధుతీరాసురులు కృష్ణాగోదావరీ తీరాలకు వలసవచ్చినప్పుడు తమతో ఈ శైవ సంప్రదాయాన్ని కూడా తీసుకొనివచ్చి కడలిపురంలో కృష్ణపురంలో, కురంగపురంలో, అమరేశ్వరంలో, శ్రీశైలంలో ద్రాక్షారామంలో, మంత్రకాశేశ్వరంలో, పట్టిశ్వరంలో మఠాలు ఏర్పాటు చేసిరి.

అలాంటి మహాక్షేత్రము సంప్రదాయానికి చెంది, గోళకీ మరాఠాచార్యుడైన శివదేవయ్య మంత్రి ఆంధ్రారాధ్య నియోగి బ్రాహ్మణుడు. ఈ గోళకీమతం మొదట స్థాపించినది సద్భావశంభువు. ఈయన శిష్యుడు సోమశంభువు. ఈ మహాక్షేత్రము అనేక గ్రంథాలు రచించి ప్రఖ్యాతి కన్నాడు. ఈయన శిష్యుడు వామశంభువు. ఆయన శిష్యుడు శక్తిశంభువు. శక్తిశంభువు శిష్యుడు కీర్తిశంభువు. వీరి శిష్యుడు విమలశంభుడు. ఆయన శిష్యుడు ధర్మశంభువు. ధర్మ శంభువు శిష్యుడు విశ్వేశ్వరశంభువు.

ఈ గోళకీ సంప్రదాయానికి మొదటి మతము హిమాలయపాదమైన గోమతీతీరత్రిపురి మహానగరము. ఈ మతము త్రిపురికి దాపుననున్న గోళకీ

కొండపై ఉండేది. కాబట్టి గోళకి మతము అని పేరుతెచ్చుకొన్నది. ఈపాశు పత మతము శుద్ధ శైవము. శుద్ధశైవమతానికి వీరశైవమతానికి చాలా తేడాలుండేవి.

శివదేవయ్య దేశికులు మహాకవి. తెలుగు నుడికారం అమృత ప్రవాహంకట్టే పురుషార్థసారమను నీతిగ్రంథం రచించారు. ఈ మహాభాగుని గురించే తిక్కన మహాకవి,

“వసుమతీనాథయాత డీశ్వరుడుగాని
మనుజమాత్రుడు గాడు పల్కాయి నితని
యనుమతంబున నీవు రాజ్యంబు నేలు”

అని పాడియున్నారు.

విశ్వేశ్వర శంభువు పరమ శివునివలె గణపతిదేవచక్రవర్తి మహానగరం దాపున నిర్మింపబడిన మతమధ్యమందు అష్టస్థంభ మండపంలో బంగారు సింహాసనంపై ప్యాఘ్రాజినంపై అధివసించి ఒటామనటకిరీటులై, రుద్రాక్షహారాలు ధరించి అపరశంభువై తేజస్సుతో వెలిగిపోతూ శైవ వేదాంతరహస్యాలు శిష్యులకు సర్వకాలమూ ఉపదేశిస్తూ ఉండెను.

విశ్వేశ్వర శంభువు శివసాయుజ్యం పొందినప్పటినుండి గోళకి మతానికి ఎనిమిదవ గురువు శివశంభువు అయ్యెను. ఈయన ఎన్నో దానకాసనాలు త్రిపురాంతకాది దివ్య క్షేత్రాదులయందు వేయించినాడు.

మహాదేవరాజు సకల భారతావనికీ తలమానికమైన ఓరుగల్లు మహాపురాన్ని ముట్టడించిరాడన్న మొదటివార్త తెలిపిన తన శిష్యునకు బంగారు తాపడం చేసిన నూటఎనిమిది పంచముఖ రుద్రాక్షులగుల తావళాన్ని శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులవారు బహుమానమిచ్చినారు. ఇది శుభవారయా అని ఆ శిష్యుడు సందేహించాడు. ఆ శిష్యుని మోముపై ప్రత్యేకమైన ఆశ్చర్యకాంతులు పరిశీలిస్తూ శివదేవయ్య దేశికులు చిరునవ్వు నవ్వి,

“ఆశ్చర్యం ఎందుకోయీ! యాదవులు కాకతీయ సామ్రాజ్యంపై దండెత్తడానికి ఇదే తుది పర్యాయం ఇంకొక్కనూరు సంవత్సరాలవరకు ఈ మహానగరంపై ఎవ్వరూ దాడిచేయలేరు” అన్నారు.

శిష్యుడు :- మహాదేవరాజు దండెత్తకుండా ఉంటే?

శివ :- ఇంక నెవరో ఒకరు దండెత్తతీరుదురు. ఈపట్టు ఈ మహానగరాన్ని ఇంకొకరు ముట్టడిస్తే ఈ నగరప్రాణం కడగట్టుతుంది.

శిష్యుడు :- ఎన్నాళ్ళు జరగగలగు గురుదేవా?

శివ :- ఎన్నాళ్ళు జరిగినా భయంలేదు. విరోధికి ముట్టడి సాగినకొలదీ నష్టం.

శిష్యుడు :- అది అనుభవ విరుద్ధముకాదా దేవా?

శివ :- అనుభవ విరుద్ధం అంటావేమి? నీకేముంది అనుభవము? ఎన్ని ముట్టడులు చూచావు?

శిష్యుడు :- ముట్టడులను గూర్చి విన్నాను గురుదేవా

శివ :- ఓయి వెట్టివాడా! ముట్టడించినవాడు, ముట్టడింపబడువానికి లోకువ. ఆతని బలం ఎక్కువ నాశనం అవుతూ వుంటుంది. అదిన్నీగాక తన కేశం నదలి ఎంతోదూరం వచ్చి ఉండడంచేత ఎక్కువ నష్టానికి పాలవుతాడు. అలాంటివాణ్ణి ఓడించి తరమగలిగితే. వాడు మరెప్పుడూ తలెత్తుకోలేడు.

శిష్యుడు :- చిత్తం!

శివ :- చిత్తమేమిటి వెట్టివాడా! రాజకీయాలు అతిగహనంగా ఉంటవి. మల్యాలగుండయ కాటయల సేనలు అసాధారణాలు. అందరికన్న ప్రళయమే ఆయిన గోన గన్నారెడ్డి ధాటికి ఈ నీచుడు నిలువవద్దా? అవన్నీ అల్లాడించి రుద్రమదేవి యుద్ధ నిర్వాహణకి అప్రతిమానం. ఆమె అపరాజితాదేవి! ఆమె ధైర్యమూ, స్థైర్యమూ కళ్ళారా చూడటము లేదటయ్యా!

శిష్యుడు :- చిత్తం మహాప్రభూ!

శివ :- ఇంకో రహస్యం ఉంది. ఇదివరదాకా శ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తి విరోధులను, ఇతరులను ఓడించి నాశనం చేశారు. ఇప్పుడు ఈ చక్రవర్తినియే స్వయంగా యుద్ధనాయకత్వం వహించి, లోకానికి స్త్రీశక్తి అకుంతితమని చాటబోతున్నది. ఇంతటితో స్త్రీలు ఎందుకూ పనికిరారు, వారికి రాజ్యాల్లా తలేదని వాదించే శుష్కజీవులమాట వ్యర్థం కాబోతున్నది.

శిష్యుడు :- గురుదేవా! మూర్ఖుణ్ణి నా అపచారం మన్నించండి.

శివ :- నీ అపచారానికి ప్రాయశ్చిత్తము, నువ్వు శివభక్తులైన గణాచారులలో చేరి, కోట వెలుపలి వార్తలు నాకు తెలియచేస్తూ ఉండడమే!

౨

శివదేవయ్యమంత్రి రథమెక్కి నగరరక్షణపు ఏర్పాట్లు ఏలా ఉన్నాయో చూడడానికి వెళ్ళాడు. ఆయన భటులు, శిష్యులు, పండితులు, సేనాధికారులు కొలునూఉండగా సరాసరిగ తూర్పుద్వారం దగ్గరకు పోయినారు. అక్కడే పరాశక్తి అపరావతారమై పురుషవేషంతో, కవచాదులతో ఉత్తమాశ్వం ఎక్కి అంగరక్షకులు, ముఖ్య సేనాధికారులు, సచివులు కొలువ రుద్రదేవి దర్శనమైనది. అందరు తమతమ వాహనాలదిగి గురుదేవులకు సమస్కారంచేసి ఆశీర్వాదాలు పొందారు. శ్రీచక్రవర్తితో తంత్రపాలుడు ప్రోలరాతు ఉన్నాడు. ప్రోలరాతు కుమారులు ఎక్కి నాయుడు, రుద్రినాయుడు, పినరుద్రినాయుడు, పోతినాయుడు అనే నల్వరు అంగరక్షకులుగా ఉండిరి. వల్లయ నాయకుడు ఆశ్వరక్షకుడుగా ఉండెను. మారంరాజు, ప్రోలంరాజు, దారపనాయుడు, మారినాయుడు కవచ రక్షకులుగా ఉండిరి.

మొదటి కోటయైన కంపకోటకు రక్షింప ప్రసాదాదిత్యనాయుడు తన వంతుగానూ, రెండవ మట్టికోటను రక్షింప చాళుక్య వీరభద్రుడు తనపైననూ వేసుకొన్నారు. మూడవ రాతికోటను రక్షింప జాయప సేనానిని చక్రవర్తిని నియమించెను. లోని నగరుకోట రక్షింప చాళుక్య మహాదేవరాజు నియమింప బడినాడు.

ప్రసాదాదిత్యుని పుత్రుడైన గుర్రసేనాని చగరవీలకుడుగా, తూర్పు ద్వారాల రక్షకుడుగా ఏర్పాటయ్యెను. నాగచమూపతి ఒడమటి ద్వారాల రక్షకుడుగా, పెక్కిపోయే సేనలకధిపతిగా నియమితుడైనాడు. మున్నూరు కాపు కులజాలు, సకల సేనాపతి పట్టసాహిణి, పడికము బొప్పగేవ మహారాజు ఉత్తరపు ద్వారాలకు కోటలలోని సైన్యాల కాయుధాలు అందీసుడానికి ఏర్పాటయినాడు. దక్షిణపు ద్వారాలకు, సేనల భోజనాదికాలకు బెండపూడి ప్రోలయ మంత్రి నియమితుడైనాడు.

భూమికోటకు ఎనిమిదిగవనులు. ఒక్కొక్క దిక్కుకు రెండు రెండు గవనులున్నాయి. పదునెనిమిది దిక్లు—మూలకు మూడు, దిక్కుకు ఒకటి, తూర్పుసమాత్రం మూడు చొప్పున—ఏర్పాటు చేయించినది గుర్రమదేవి.

గంపకోటకు గవనులు నాలుగు, దిక్లు ఎనిమిది ఉన్నవి. రాతికోటకు గవనులు నాలుగు దిక్లు ఎనిమిది చేర్చినదామె. రాతికోటకు లోతట్టున సోపానాలు పెట్టించినది. రాతికోట అలంగముమీద బంధువులైన వీరవీరులు కాపున్నారు.

పిల్లలమర్రినుంచి వచ్చిన రేచర్ల బేనియ ఒంధువులైన వెలమవీరులు గంపకోట కావలికాచుచుండిరి. వారికి బాసటగా గార్లనుంచి వచ్చిన రేచర్ల వీరులుండిరి. బుక్క మాచయరెడ్డి గద్వాల సామంతుడు తన సైన్యాలతో మట్టికోట తూర్పు గోడపై ఉత్తరువుదిక్కున ఉండెను. గురుగుంట సోమప్ప నాయకుడు మాచయరెడ్డి దక్షిణంగా ఉండెను. గోపిరెడ్డి అమరచింతేశ్వరుడు ఆయనకు దక్షిణంగా ఉండెను. చక్రవర్తిచే అనుజ్ఞాతుడైన వృద్ధుడయిన జన్నిగ దేవసాహిణి తన రాజ్యం అంబయ దేవునికి అప్పగించి వీరులతో మట్టికోట దక్షిణ పశ్చిమ కుడ్యములపైన బురుజులపయిన నిలచినాడు.

కందనోలు ప్రభువు ముప్పడిప్రభువు మట్టికోటకు ఈశాన్యదిశను బురుజులపై నిలిచినారు. రాతికోటకు లోతట్టున ఇటుకకోట కట్టించినాడు చాళుక్య వీరభద్రుడు.

కొమ్మ ఒక్కంటికి ఇద్దరు, బురుజుకు ఏబదిమంది, దిడ్డికి నూర్వరు, గవన్లు లకు ఏనూర్వరు వీరులు నిలచిరి. అంగకు ఇద్దరు ముందువరసను, వారికి బాసటగా ఎనమండుగురు వెనకను ఉన్నారు.

కోటద్వారాలన్నీ గడచి చక్రవర్తియు, శివదేవయ్యమంత్రి, చాళుక్య

వీరభద్రుడూ, అంగరక్షకాడూ, మట్టికోటకుపోయి, గోడఎక్కి విరోధుల పటాటోపాలన్నీ చూస్తూ సాయంకాలానికి తిరిగి నగరాలు చేరినారు.

రుద్రదేవి శివదేవయ్య పాదాలకు సాగిలబడి ఆశీర్వాదనంపొంది నగరు లోనికి పోయినది. అన్నమదేవి మహారాజు నగరానికి పది గవ్వాయుల దూరంలో ఉన్నాడన్న సమయంలోనే రుద్రదేవి ఆలోచనమీద పురుషవేషం వేసికొని, మల్లికకు పురుషవేషంవేసి ఎక్కడికేని వెళ్ళిపోయెను.

ముమ్మడాంబికాదేవి కూడా పురుషవేషం వేసికొని చక్రవర్తికి కుడిచేయిగా ఉండటానికి ఉబలాట పడుతున్నది. అందుకు చక్రవర్తి ఆజ్ఞ ఈయలేదు. ఆ కారణంవల్ల ముమ్మడమ్మకు ఎంతో కోపంగా ఉన్నది.

రుద్రదేవి లోపలికివెళ్ళి కవచాదులు, వస్త్రాలు ఊడ్చి, స్త్రీవస్త్రాలు ధరించి పూజకు కూర్చున్నది. పూజముగించి 'ఈ యుద్ధ పర్యవసానం ఏమవుతుందా' అని ఆలోచనాధీనయై భోజనం చేస్తున్నది. ఆమె ప్రక్కనే భోజనం చేసే ముమ్మడాంబిక మూతి ముడుచుకొని భోజనం ఏలాగో చేస్తున్న విషయం కొంత సేపటికి కాని రుద్రదేవి గ్రహించలేక పోయింది.

రుద్ర :- చెల్లీ! ఏమిటాభోజనం?

ముమ్మ :- నా చక్రవర్తి నన్ను ఆజ్ఞాపిస్తే నేను ఎక్కువ తినవచ్చును. కాని అది నాలో ఇమడగలదని అనుకోను.

రుద్ర :- అంతకోపంవస్తే ఏమి చెప్పను? నేను మగవీరునిలా తిరిగి తెచ్చుకొనే అపయశం చాలదూ?

ముమ్మ :- నన్నంటే అనండి, విమ్మల్నుకొని ఆబద్ధమాడకండి.

రుద్ర :- సరే, నీకు అంతకోపమైతే నాలో రావచ్చును. కోటలుదాటి వెళ్ళి యుద్ధం చేయవలసి వస్తోఉంటుంది. అలాంటప్పుడు...

ముమ్మ :- అన్నాంబికను ఎల్లా పంపించారు?

రుద్ర :- అన్నాంబిక విషయమూ, నీ విషయమూ ఒకటేనా చెప్తుంది? అన్నాంబిక గన్నారెడ్డిని ప్రేమించినది. ఆమెకు ఏది అడ్డమైనా లెక్కచేయదు.

ముమ్మ :- నేను విమ్మల్ని ఒకనాడు సర్వస్వస్థితికన్నా ఎక్కువగా ప్రేమించాను. మీరు ఆడవారుకావటం నాదా తప్పు?

రుద్ర :- సరే! సరే! నాకన్న తక్కువగా ప్రేమించేవ్వకి ఇక ఏవరు?

ముమ్మ :- ఆప్పుడు మీలో ఉండాలనే కోరనుగదా!

రుద్ర :- ఆయితే త్వరలో అలాంటి పెద్దమనిషిని వెదకాలి.

ముమ్మ :- వెదకేవరకూ మీలోనే ఉండనియ్యండి!

రుద్ర :- ఏమి తంటా తెచ్చిపెట్టావు?

ముమ్మ :- నేను తంటా తెచ్చిపెట్టేదాన్నయితే నన్ను ఎందుకు వెళ్ళి చేసుకొన్నారు మగవేషంలో?

రుద్ర:- నీ బాధ్యత నా ఒక్కరిదే కాదు ఇల్లీ!

ముమ్మ:- దేశంలో అందరిమనుష్యులదీ మీ బాధ్యతకాదా? ఆయినా మీరు ఎందుకు యుద్ధంలో నాయకత్వం వహిస్తూన్నాను?

రుద్ర:- రాజు ఆల్లావహిస్తుండాలి!

ముమ్మ:- రాణులు మాత్రం బాధ్యత వహించనక్కరలేదు కాబోలు!

3

రుద్రదేవి తన సేనాపతుల సందర్శన, ఆ రాత్రి తన ఆలోచనా మందిరానికి పిలిపించింది.

“మీరు ఆంధ్రవీరులు. పగలుకు వెన్నియ్యని మేటి శూరులు. విరోధిని పూర్తిగా ఓడించడానికి నెల దినాలకన్న ఎక్కువకాలం పనికిరాదు. పది దినాలలోపుగా మనం విజయం పొందగలం అని నేననుకోను?”

“మన యుద్ధవిధానం మనకోటకు రక్షించుకోటంకాదు అని మీరు నిస్సందేహంగా నమ్మండి. శత్రువును సర్వనాశనంచేసి ఓడించడమే మన కర్తవ్యము. అది ఒక్కటే మన ధర్మము. మన కోటబలం అందుకే ఉపయోగపడాలి.

“ఒక్క నిమేషము శత్రువునకు విశ్రాంతి తీసుకునే వ్యవధి ఈయకూడదు. గవనులు, వెడలి వారిపైబడి నాశనం చేస్తూఉండడము, వారి ఒత్తిడి ఎక్కువైతే కోటలోకి వచ్చివేయడము! అన్ని గవనులనుండి ఒక్కసారి ముందుకు దుమికి వెనక్కు రావడం. ముందుకు పోతే జాగ్రత్తతో పోవాలి!

“ఈనాటికి మా దవదినం శత్రువులను గంపకోటకడకు రానిచ్చి, పోగు మంచి పట్టుగాఉన్న సమయంలో గంపకోట ఆంటించాలి. ఆంటించేముందు తక్కిన సైన్యము మట్టికోటలోనికి వచ్చివేయాలి! అగ్నిహస్తలుమాత్రం అగ్నిముట్టించి లోపలికి వచ్చివేయండి! శత్రువు రక్షణకోసం వెనక్కు తగ్గగానే అగ్ని ఆరిపోయే సమయంలో అన్ని సింహద్వారాలనుంచి, దిడ్డునుంచీ లక్షమంది పైకురికి శత్రువును చీకాకు పరచండి. శత్రువుబలం ఎక్కువ అయ్యే విషయం మేము కోటగోడమీదనుంచి చూచి మహాకావాళాలు ఊదినాము. కావాళాల ధ్వని విని నెమ్మదిగా వెనక్కు అడుగు వేయండి. పైకివెళ్ళే సైనికులందరూ శిరస్త్రాణాలపైన ఎత్తలపాగాలు చుట్టుకొనండి. మన సైనికులు గోడదగ్గరకు వస్తూవుంటే శత్రువు మాబాణపువేతకు రాగానే బాణవర్షం కురిసి, ఆపుతాము. మన సైన్యం నిలబాటుచేసి, శత్రువును రెండవసారి తలపడండి. అప్పుడు మహా భేరీలు మేము మ్రోగించగానే ప్రతి సైనికుడు లోపలికి వచ్చివేయవలసిందని మా ఆజ్ఞ! ఈలోగా ఆసమయంలోనే ఉభయమల్యాల సైన్యాలు గన్నారెడ్డి గజదొంగలు వెనకనుండి శత్రువులపై ఒత్తిడి ఎక్కువ చేసేందుకు మా ఆజ్ఞ అక్కినాయక ప్రభువు మనవారికి అందిస్తాడు గాక!”

అని చక్రవర్తి గంభీర వచనాలతో సేనాపతులకు తెలియజేసి సభ చాలించినారు.

ఆ మరునాడు ముమ్మడమ్మను పీఠోచిత వేషం వేసికొమ్మని తనవెంట తీసుకొని శివదేవయ్యమంత్రిని దర్శించడానికి పోయి వారు తమ తపోమందిరంలో ఉండగా దర్శించి సాష్టాంగ నమస్కారాలాచరించింది చక్రవర్తిని. అగ రక్షకులు ఆదేశకుల సగరానికి సింహద్వారం కడనే ఉండిపోయినారు.

తపస్సు చాలించి ఆ పరమ మాహేశ్వరుడు, పరమ మాహేశ్వరి అయిన చక్రవర్తినిని, ముమ్మడమ్మను ఆశీర్వదించి “మహారాజా! మీరు నిశ్చయించిన ప్రథమయుద్ధ ప్రయోగము ఆమోఘమైనది. దానివల్ల శత్రువుకు కలుగబోయే నష్టము అపారము. మీరే దర్శింతురుగాక! లోకంలో ఆడువారి కులపతిత్వం ఎందుకు మహర్షులు తీసివేశారో!” అన్నారు.

రుద్రదేవి :- గురుదేవా, స్త్రీకి కులపాలకత్వం మహర్షులు ఊరికే తీసివేశారంటారా? ఆలోచించే తీసివేశారు. ఎప్పుడు యుద్ధం జరుగుతోన్నదని విన్నా గజగజ వణకిపోతాను.

శివ :- పిల్లవానికి ముల్లు గుచ్చుకుంటే తల్లి తీసివేయగలవా?

రుద్ర :- తప్పక తీసివేస్తుంది!

శివ :- పిల్లవానికి బాధ అని ఊరుకోరాదా?

రుద్ర :- కత్తిపుచ్చుకొని కుమారునకైనా శస్త్ర చికిత్స చేయగలవా బాబయ్యగారు?

శివ :- పాము కరిస్తే, విషం పీల్చివేయవలసి ఉంటే తన ప్రాణనష్టాని కన్నా వెరవకుండా పీలుస్తుందికాదా తల్లి.

రుద్ర :- తన ప్రాణాన్ని అర్పించడానికి స్త్రీ ఎప్పుడూ సిద్ధమే!

శివ :- తన కొడుకు ప్రాణం రక్షించడానికి కొడుకును బాధ పెట్టలేక కొడుకును చంపివేసుకొంటుందా?

రుద్ర :- (మానం)

శివ :- కాబట్టి దేశానికి తల్లి అయిన రాణి, తనబిడ్డలయిన దేశప్రజలను రక్షించడానికి, యుద్ధం చేయడానికి సందేహిస్తుందా?

రుద్ర :- తానే ధర్మంగా రాజ్యం చేస్తాను అనుకోడం అసాంభావం కాదా?

శివ :- తన్ను ఓడించి రాబోయేవాడు రాక్షసుడు కాబోలదని, ప్రజలను రక్షిస్తాడని ఆరాణికి నిర్ధారణగా తెలియునా?

రుద్ర :- ఇవన్నీ తలుచుకుంటూంటేనే నాకు ఆవేదన కలుగుతో ఉంటుంది. పరమశివుడు మానవలోకాన్ని ఇన్ని కష్టాలతో ఎందుకు ఉద్భవింపజేశాడు? ఒకరు రాజ్యాధిపతులు, ఒకరు గంగిరెద్దు దాసరులవంటి బిచ్చగాండ్లు!

శివ :- బిచ్చగాండు అయి పడేకష్టాలు ఎక్కువ ఏముంది, రాజ్యాధి కారులు పడని కష్టాలు ఏమున్నాయి? మహారాజా! సర్వవిశ్వంలో ఈ మనుష్యుడే జ్ఞాన ఉపాధి. అతడే 'ఏమి?' అనే ప్రశ్న వేసుకొంటున్నాడు. భక్తులు, జ్ఞానులు అవతార పురుషులు కష్టాలలో కుంగిపోయి మానవజాతిని ఉదరించడానికి అనేక ఆవేదనలకు లోనవుతారు. బుద్ధుడు చావు, ముసలితనం, కోగల చూచి అవి లేకుండా చేయాలని ప్రయత్నించి, చివరకు ప్రపంచం మాయ, అది తెలిసికున్నవాని కష్టాలు ఏమీ చేయవు అని తీర్మానించుకున్నాడు. బీదవారికి మోక్షం సుకరం అని తెల్పడానికి కాబోలు, రాముడు శబరి ఎంగిలితిన్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు కుచేలునికి ప్రాణస్నేహితు డయ్యాడు. అయినా ఏవో మార్పులతో ప్రపంచం అలానేఉంది.

రుద్ర :- గరుడేవా! మనుష్యుల గుంపులు ఎల్లా ఉన్నా ప్రత్యేకవ్యక్తి పరమాత్మను తెలిసికొనడమే మహాకర్మ అవుతుందికాదా?

శివ :- నిజం తల్లీ! అయినా నీ చుట్టుపక్కల ప్రపంచం చూచి దాని సంతోషాలలో బాధలలో ఒకటెత్తూ నువ్వు ప్రేమిగ్నూ ప్రేమించబడుతూ ప్రపంచం నిజమనుకుంటూ, కాదనుకుంటూ ఒక దివ్యనాటకంలో పాత్ర అవుతూ చిరించటం ఎంత విచిత్రమైన విషయం?

రుద్ర :- అందుకే 'నువ్వు నిష్కామంగా కర్మచేయి, ఫలం నాకు వదలు' అని శ్రీకృష్ణభగవానుడన్నది.

శివ :- అదేగా పాశుపతం చెప్పేది తల్లీ! ఇంతకూ జీవితమహాయుద్ధం ముందర ఈ అఖండ ఆత్మయుద్ధం ముందర మనం ఒనరించే యుద్ధాలు దివ్యిటీ ముందర దీపాల వంటివి.

రుద్ర :- చిత్తం.

శివ :- చిత్తమని నిస్పృహచెంది వెళ్ళకు! మన పొరుషాలు, మనజ్ఞానాలు, మన ఖ్యాతులు, మన ఆవేశాలు దేహాయుద్ధానికి ఆత్మయుద్ధానికికూడ ఉపకరణాలు. ఏయుద్ధంలోనైనా మనమే విజయం పొందాలి. ఎవరికివారే నరులు, తక్కిన వారు ఉపకరణాలు. ఎవరికివారే పరమశివులు, తక్కినవారు పాశుపతాస్త్రాలు. ఎవరికివారే వశుపతులు, తక్కినవారు పశువులు!

దేశికుని గంభీరవచనాలువిని ఉప్పొంగి, రుద్రదేవి దేశికునకు పాదాభివంధన మాచరించి వెడలిపోయినది.

ముమ్మడమ్మ గురువులకు నమస్కరించి 'చక్రవర్తికి కలిగిన అనుమాన మేమిటి? ఆది గురువుగా రెట్లా తీర్చారు? వారి సంభాషణ ఇంచుకంతయినా తనకు బోధపడక పోయినదేమి?' అనుకుంటూ రుద్రదేవి వెనుకనే తన గుఱు నడిపించుకుంటూ వెళ్ళినది.

౪

గోన గన్నా రెడ్డి యాదవుణ్ణి సంపూర్ణ నాశనంచేసే ఎత్తులు ఆలోచిస్తూ తాను విడిదిచేసిఉన్న ఒక పల్లెటూళ్ళో గ్రామణిఇంట్లో మండువాలో పచారు చేయుచూ ఉన్నాడు. ఆతని కోలమోము సోగమీసాయి విశాలమైన కన్నులు, పెడదనుదురు ఆలోచనారేఖలతో బిగిసివున్నవి.

అప్పుడే ద్వారపాలకుడువచ్చి “మహారాజా! విశాలాక్ష ప్రభువు వేంచేసి నాడు” అని మనవి చేసినాడు.

“ఏమిటి! విశాలాక్ష ప్రభువా? రానీ!” అన్నాడు గన్నా రెడ్డి. ఆతని హృదయం సంతోషంతో ఉప్పొంగింది. ఈబాలుడు తనహృదయం చూర గొన్నాడు. ఆ బాలకునియందు వాత్సల్యం సౌందర్యం, మైత్రి అన్నీ కలిసిన ఏదో ఒక దివ్యానురాగం కలిగింది. తెలివైనవాడు, చదువుకొన్నవాడు, ఉత్తమ వీరుడు. కానిమాటలో, కంఠస్వరంలో కొన్నికొన్ని విషయాలలో బాకలా అయి ఊరుకుంటాడు. ఆ చిన్న చేతులు అంత మృదువులేమి? కాని కత్తిపట్టు టలో అఖండ ప్రజ్ఞ చూపిస్తాడు. మగవీరులులా కనబడే స్త్రీలు, మగరాయని పనులు చేసే స్త్రీలూ, బాలికలలా ఉండేబాలురు ఉంటారు కాబోలు.

ఆతని బాల్యమూ, ఆతని లేతదనమూచూచి, తనకు ఆబాలకుడంటే అంత ప్రేమ కుదరడానికి కారణం అయింది.

ఇంతలో విశాలాక్ష ప్రభువు పటాటోపంగా లోపలికి ప్రవేశించి “మహారాజా! నమస్కారము” అని గన్నా రెడ్డి పాదాలకెరగినాడు. మహారాజు విశాలాక్ష రెడ్డిని గ్రుచ్చిఎత్తి రెండుభుజాలమీద చేయివేసి సంతోషంతో “విశాలాక్ష ప్రభూ! నన్ను మరచిపోయావే అనుకున్నాను. కాని నీ రెండు కన్నులూ నాకు చాలా ఆనందం చేకూర్చాయి. ఆ ఉత్తరాలలోని మాటలు కాదునుమా!”

విశా :- మరి దేనికి మహారాజా!

గోన :- నేను దేవుణ్ణి, దేవుని తమ్ముని కుమారుడననీ పొగడితే మాత్రం కిచ్చంగాఉంది ప్రభూ!

విశా :- మరి ఎందుకు మీకు ఆనందం చేకూరింది?

గోన :- ఆ ఉత్తరాలకే?

మల్లికార్జునరెడ్డి (గుమ్మంకడనుండి) : మహాప్రభూ! ఉత్తరాలు చిత్రలేఖ నాలులా అందంగా ఉన్నాయనా ప్రభువునకు ఆనందం కలిగింది?

గోన :- చక్కని మొగలిరేకుల కమ్మలు, వ్రాలు ముత్యాలు. ఉత్తరం పెట్టినది దంతపు పేటిక. శిల్పవిన్యాసము మనోహరము. అంతవరకు నిజము.

విశా :- అదా, మీరు చూచి ఆనందించినది మహాప్రభూ!

గోన :- నేనట్లా అంటినా?

విశా :- ఆనందానికి మాకు జేరే కారణం కనబడక, అవి అయి ఉంటాయని అనుకొన్నాను.

విశా :- నేనేమీ అనుకోలేదు. ప్రభువులు మర్యాదకు అంటున్నారు, అంతే.

గోన :- ఓహోహో! మర్యాదకు మనస్సులో కోపమున్నా పెళ్లి నవుతారా? నాతల్లి అదికాదు. నామనస్సులో ఉన్నదే పెళ్లి వస్తుంది. నీస్నేహానికే ఆనందించానయ్యా ప్రభూ!

విశా :- మహారాజా! ఎల్లాగు ఈ యాదవ పిశాచాన్ని మనం వదలించడం?

గోన :- చెబ్బకు చెయ్యాలు గడగడ లాడుతవి. ఇక పిశాచాలు లెక్కా? మహాదేవరాజు శిబిరాలు నిర్మాణం చేసుకోనిచ్చాను. శిబిరాలు నిర్మించినవాడు స్వపురంలో ఉన్నవానితో సమానమే! ఓ పట్టున శిబిరాలు వదలలేదు. శిబిరాలు వదలలేనివాడు శిబిరాలు లేనివానికి లోకువకదా?

విశా :- నగరానికి కోటగోడలుంటాయి రక్షించడానికి. శిబిరాన్ని రక్షించడానికి గోడలుకూడా ఉండవుకదా?

గోన :- ఈ మూర్ఖు మహాదేవుడు కొన్ని సంవత్సరాలు ఇక్కడ ఉండేవాడివలెనే అక్కడక్కడ మట్టి బురుజులు, గోడలు కట్టిస్తున్నాడు.

విశా :- తన సైన్యాలను రక్షించడానికి ఏదయినా చేయాలికదా మహారాజా.

గోన :- అవును ప్రభూ! అవును. కోటచుట్టూ విరోధులకోట! చక్రవర్తికి విరోధిని జయించడం కష్టమే.

విశా :- కాని...

గోన :- కాని ఏమున్నది? ఆతన్ని విజయాన్ని పొందనిచ్చేదెవరు? నీరాక వల్ల నాకు ఒక చక్కని ఆలోచన తట్టింది. ఈ చెబ్బతో మహాదేవరాజు తోక ముడుచుకుని దేవగిరికి పరుగెత్తాలి.

విశా :- ఏమిటండది...

గోన :- చెప్తాను తర్వాత. ఈలోగా కొన్ని సంగతులు తెలుసుకోవాలి.

. ఇంతలో చక్రవర్తికడనుండి ఆ మరునాడు మధ్యాహ్నము నూర్యుడు నెత్తిమీద ఉన్న వేళకు మహాదేవరాజు సైన్యాలపై ఒత్తిడి ఎక్కువ చేయవలసిందని ఆజ్ఞ వచ్చిందని మల్యాల కాచయప్రభువు గన్నారెడ్డికి వార్త పంపినాడు.

ఈ మూడు సైన్యాలు మూడువైపులా కాపలా కాచినారు. ఎక్కడో దూరాన నుండి ఆశ్విక సేనలు, గజాలు, రథాలు బయలుదేరి వేగంగావచ్చి మహాదేవరాజు సైన్యాలను వెనుకదెస తాకినవి. ఈ తాకిడి ప్రళయంలా ఉండడం వల్ల మహాదేవరాజు సైన్యాలు ఎన్నో వెనుకవైపునకు తిరిగి అమహా వర్తాన్ని ఎదు

గొన్నాయి. గన్నారెడ్డి ఆశ్వీక సైన్యాలు వేగంగా వచ్చి విరోధుల్ని తాకి బాణాలు వదలడం, మళ్ళీ అంతవేగంతోనే వెళ్ళిపోతుండడం అనే ఆవరయుద విధానం ఉత్తను మయిందని తెలియజేసినాడు. మహావేగంతో వెళ్ళేవాడు! గురికి దొరకడు. అతడు ప్రయోగించే బాణాలుగాని, భల్లాలుగాని, తోమరాలుగాని నిలిచియున్న విరోధులకు తగిలి తీరతాయి.

ఈ ఆవరవిధానం చూచి భ్రమసిపోయి శత్రువులు వేలకొలది కూలి పోతున్నారు.

సరిగా ఆసమయంలో గంపకోటవద్దలి ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు లక్షమంది సైనికుల్ని విరోధిపై ప్రయోగించాడు. శత్రు సైన్యాలు ద్విముఖమై యుద్ధం చేస్తున్నాయి.

ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు శత్రువు తాత్కాలికంగా నిర్మించుకొన్న గోడ అను అనేక ప్రదేశాల బద్దలుకొట్టించి లోనికి ప్రవేశించాడు, పోరు ఘోరమయ్యెను.

ఆసమయంలో వేయి మహాకాశపు మ్రోతలు వినసేనాయి. గంపకోటకు ముందుకు రెండు పాయలుగా ఏనుగులువచ్చి ప్రసాదాదిత్యునికి బాసట అయినాయి. ప్రసాదాదిత్యుని సైన్యాలు నెమ్మదిగా వెనక్కు తగ్గుచు మళ్ళినవి; వారి మీద విరుచుకుపడే వారిని గజసైన్యాలు నిలువరించినవి. గజసైన్యాల వెనకకు ప్రసాదాదిత్యుని బలాలు మళ్ళీగానే ఏనుగులు వెనకకుమళ్ళి గంపకోటలోని దిక్లవెంట లోని కేగినవి.

మహాదేవరాజు శత్రువులు ఓడినవారనే తలచి ఒత్తిడి యెక్కువచేసినాడు. ఆ సమయంలో మల్యాలవారు, గోనగన్నారెడ్డి ఆవర యుద్ధంమాని నిలచిపోరసాగిరి. కాలిబలగాలు ముందుకు జరిగాయి.

ఇటు మట్టికోటలోని వారు గంపకోట దగ్గరకు రాకుండ శత్రువును నిలువరించినారు. గంపకోటనుండి ఒత్తిడి తక్కువైనది. శత్రువులు తమవేగం తాము ఆపుకోలేక, ఎదిరివారు గంపకోటను కాపాడుకోలేకుండా ఉన్నారని, గంపకోటపై విరుచుకు పడినారు.

ఇంతట ఘోరఘోరవాలతో నూనెలతో తడుపబడి గంధకాదులతో సిద్ధమైయున్న గంపకోట అంటుకొన్నది.

౫

గంపకోట అంటుకొన్న వెంటనే భుగ భుగ మనే మంటలు ఆకాశంపై దుమికాయి; మంటలతోపాటు నూనెపొగలు, గంధకపు పొగలు నాసికా రంధ్రాలలో దూరి వీరుల కళ్ళుమూసినవి, ఆపుకోలేని దగ్గు వచ్చినది.

వేగంతో ముందుపరికిన యాదవబలాలు వెనక్కు మళ్ళలేక మంటలలో పడిపోయినవి. హాహాకారాలు, గోలలు నభోంతరాళం నిండిపోయినవి.

సువ్వు సువ్వున వేగంతో మహానర పాతంవలె బాణాలు శత్రువుల ప్రాణాలు హరిస్తున్నాయి. రెండు గడియలకు శత్రువులు తేప్పిలి వెనుకకు మరలిరి. మంటలు తగ్గెను. ఆంధ్ర సైన్యాలు మంటల వెనుకనుండి ఉధృతంతో శత్రువులపై కురికెను. ఓరుగల్లు కోటగోడలు పగిలిపడ్డాయి ఆంధ్ర సేనలు విరుచుకు పడినవి. చెక్కు చెదరకుండా పూహనిర్మాణం చెడకుండా, విధిలా, ఆవాహినులు శత్రువుల నాశనం చేస్తున్నవి. తమ గోడలలోనికి పోయి కూడా శత్రువులు రుద్రదేవి బలగాలను ఆపలేకపోయినారు. శత్రువుల తాత్కాలిక కుడ్యాలు కూల్చి శత్రుశిబిరాలలోనికి చేరి, రుద్రదేవి ముందుండి నడిపే ఆ ఆంధ్రవాహినులు విరోధబలగాలను నాశనం చేస్తున్నవి. మహాదేవరాజు తన యుద్ధకౌశల్యమూ పౌరుషమూ, ఓడిపోతానన్న భయముచేత కల్గిన కోపమూ మూడు త్రేతాగ్నులుగా విజృంభించి రాక్షసునిలా పోరాడినాడు. యాదవ సేనలు తమ నాయకుని మెప్పుపొందే భయంకరయుద్ధం చేసినవి.

వీరనవ్వు కాకుండా యుద్ధం చేయదలచుకున్న రుద్రదేవి ఆజ్ఞా చొప్పున గోన గన్నారెడ్డి, మల్యాల నాయకులు ఆవలివైపునుండి భయంకరమైన యుద్ధం ప్రారంభించినారు. ఇటు రుద్రమ ఆజ్ఞా చొప్పున, భేరిలు మ్రోగినవి. రుద్రమదేవి సైన్యాలలో కొత్త సైన్యాలువచ్చి పదాతులకు, అశ్వికులకు రక్షణ కల్పింపగానే ఆయా బలాలన్నీ కోటలోనికి వెళ్ళిపోయినవి. ఏనుగు బలగాలు కోట చేరినవి.

కోట దగ్గరకు యాదవ సేనలు రావడానికి వీలులేదు. అటు గోన, మల్యాల సేనలు వెనుకకు జరిగి మాయమైనవి.

ఆదినమందు యాదవ సైన్యంలో ఒక లక్ష ఏబదివేల మంది వీరులు మరణించినారు. గాయాలు తగిలినవారు ఆంధ్రులకు దొరకినవారూ పెక్కువేల మంది.

ఆంధ్ర సైన్యాలలో మృతులైనవారు, గాయాలు పడినవారు, విరోధులకు చిక్కినవారున్నా ముప్పదివేలు.

యాదవ మహాదేవరాజు గుండెలలో రాయిపడింది.

కోటపైకి వెళ్ళకుండా ఉంటే తనకు నష్టమే! కోటపైకి వెళ్ళినచో తన సేనలకే నష్టం ఎక్కువ సంభవిస్తోంది. ఏలాగో ఉత్తమమైన విధానం అవలంబించి ఆంధ్రనగరం స్వాధీనం చేసుకోవాలి.

తాను కోట ముట్టడి వదిలి ఇతర నగరాలమీదికి వెళ్ళితే మంచిదేమా? కోటలోఉన్న ఆంధ్రులకు బలం ఎక్కువ అవుతున్నది. కోట ఈవలకు వచ్చిన ఆంధ్రులను యాదవులు నాశనం చేయగలరు.

అయినా తానెందుకు తొందరపడడం? చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలవారంతా ఓరుగల్లు మహాపురంలోనే ఉన్నారని తనకు వచ్చిన వార్తలే నిజమయితే నగరంలో పదునాలుగు లక్షల జనం ఉన్నారు. ముట్టడి నిలబాటుచేసినట్లయితే ఇన్ని లక్షలవందీ, ఉన్న ఆహారపదార్థాలను ఒక నెల దినాలలో తినివేయ

గలరు. జాగ్రత్తగా ఉంటే ఇంకొక్క పదిహేను దినాలపాటు ఈడ్చుకు రాగలరు. అంతవరకు తాను ముట్టడి నిలబాటు చేయగలిగితే, కోట తన స్వాధీనం అయి తీరుతుంది.

తనకు ఆంధ్రుల యుద్ధవిధానం యావత్తు విశదమైపోయింది. అందుకని తొందరపడక తన శక్తి ఆంధ్రులకు తెల్లమయ్యేటట్లు చేసాడుగాక, అనుకొనుచు మహాదేవరాజు, ఆ రాత్రి పనివారలచేత తన కోటగోడలు, బురుజులు బాగు చేయించాడు. వెనుకనుండి మల్యాలవారి సైన్యాలు, గోన గన్నారెడ్డి సైన్యాలు తన్ను పొడువకుండా ఆవేపు చిరుకందకాలు, గంపకోటలు రెండు శ్రేణులుగాను కట్టించాడు. తాను ముట్టడి నిలబాటు చేయదలచుకున్నాడు.

ఈలోగా వేగులవారిని పంపి దేవగిరిలో ఉంచిన లక్ష సైన్యంలో ఏబది వేలమందిని, ఆహారపదార్థములు తెప్పించుకొన సంకల్పించాడు.

కోటలోను, గన్నారెడ్డి శిబిరంలోను తమ మొదటివిజయానికి ఆంధ్రులు విజయోత్సవం చేసుకున్నారు. గన్నారెడ్డి తనతో సమముగా యుద్ధముచేసిన విశాలాక్ష ప్రభువును చూచి 'విశాలాక్షప్రభూ! నువ్వు నాకు కుడిచేయివి సుమా' అని మెచ్చుకొన్నాడు. విశాలాక్షప్రభువు మోము ప్రఫుల్లమై వెలిగి పోయినది. 'మహారాజా! మీకు కుడిచేయినిగాను. మీపాదాలమెంల ఉండడము నకు శక్తిమాత్రం సంపాదించుకొంటున్నాను,' అనినాడు.

గోన:- ప్రభూ! మీరు యుద్ధం చేసే సమయంలో సర్వకాలమూ నారక్షణకొరకే చూసే ఏలాగు?

విశా:- లేకపోతే మీకు అంగరక్షకుణ్ణి ఎల్లా కాగలను?

గోన:- మరి విమృశ్ని రక్షించేవారు?

విశా:- నాకు మల్లికార్జునరెడ్డి ఉన్నాడుకదా ప్రభూ!

గోన:- మల్లికార్జునరెడ్డికి?

విశా:- ఇల్లా యుద్ధం చేసేవారందరికీ అంగరక్షకులు ఉండాలా మహారాజా?

గోన:- ఉండాలని నా ఉద్దేశంకాదు, ప్రతిక్షిరుదూ తన్ను రక్షించు కొంటూనూ ఉండాలి, విరోధులను నాశనమూ చేయాలి.

విశా:- నాయకునికి మాత్రమే అంగరక్షకులు ఉండాలి; ఆయన సర్వ సైన్యానికి ప్రాణంకాదా ప్రభూ!

విశాలాక్ష ప్రభువు కన్నులు మెరిసినవి. ఆయనమోము వెలిగిపోయినది. గోన గన్నారెడ్డి హృదయం ఎందుకో కొట్టుకొన్నది.

శివదేవయ్య మంత్రి గురుసింహాసనంపై కూర్చుండినారు. సన్నని పొడు గాటి మనిషి కోల మోము, అతివిశాల ఫాలము, గరుడ నాసిక, ముక్కుకు దగ్గరలోఉండే లోతు కళ్ళు, పెద్ద చెవులు, వెడల్పాటి నోరు, తలపై పొడు గుగా పెరిగిన జటలపై రుద్రాక్షకిరీట మున్నది. ముత్యాలు పొదిగిన బంగారు ఆర చంద్రాభరణ మాకిరీటముపై నున్నది. నల్లని కోలబొట్టు మూడవ నేత్రంలో

ఫాలాన వెలుగుచున్నది. ఆయనమెళ్ళో రుద్రాక్ష మాలలున్నవి. వజ్రాలు బొదిగిన లింగకాయ నాయకమణిలా, ఒక రుద్రాక్షమాలకు వేలాడుచున్నది. ఫాలంపై, చెవులపై, భుజాలపై, వికాల వక్షంపై, మెడపై, ముంజేతులపై, పొట్టపై, వీపుపై విభూతి రేఖలున్నవి.

కైలాసశిఖర హిమసానుపేతముపై పగమశివునిలా శివదేవయ్యమంత్రి స్ఫటికాసనముపై, భక్తజనపరివృతుడై కూర్చున్నాడు. శైవతత్వ విచారదక్షులు కొందరు, పరమత మాషణవాదులు కొందరు భక్తులు, గురుపాద ద్వంద్వారాధకులు, రాజకీయవిచారణదక్షులు, ఉద్యోగులు, పండితులు, శాస్త్రజ్ఞులు, మహాకవులు, ఉభయభాషావేత్తలు, తాంత్రికులు శిష్యులు, జ్యోతిష్కులు, సిద్ధాంతులు, ఆగమవేత్తలు మొదలైనవారందరూ ఆ మహామహాని సభలో నిండి ఉండిరి.

శివదేవయ్య అందరినీ సహస్రావధానంలా ప్రశ్నిస్తారాలు జరుపుచున్నను ఆ సాయంకాలం జరిగిన మహాయుద్ధాన్ని గురించే ఆలోచిస్తున్నారు.

తాను రుద్రప్రభువుకు ఆలోచనలు చెప్పగూడదు. ఆ ఉత్తమురాలు తన రాజ్యము తానే రక్షించుకోవాలి, తన సార్వభౌమత్వము తానే నిర్మాణము చేసుకోవాలి. ఆమె గణపతిదేవుని కొమరిత. స్త్రీలలోని పరిపాలనా దక్షత కళాపూర్ణము, శక్తియుతము. పురుషునిశక్తి ఆత్యంత బలయుతము. పురుషుడు విరోధుల లోబరచుకొన్నా, తన ప్రాభవం కోరుతాడు. స్త్రీ ఇతరులను జయించినా వారిపూజ ఆశిస్తుంది.

రెండు శక్తులూ రుద్రమాంబలో యమునా గంగా సంగమమయ్యాయి.

ఈతల్లి స్త్రీరాజ్య మెంత ఉత్కృష్టమో లోకానికి చాటగలదుగాక, పురుషుడు విభూతులను సంపాదింపగలడు. వాటిని ఉత్తమంగా కాపాడవలసింది స్త్రీ గదా? పురుషుడు సృష్టికర్త. స్త్రీ సంరక్షణకర్త. ఇది మహాభావవిషయంలో. భౌతికంగా స్త్రీ బిడ్డలను కనాలి, పురుషుడు ఆశిశువులను రక్షించాలి. ఈభౌతిక కార్యంలోనుండే తాంత్రికవాద మువ్భవించింది.

ప్రేమకు విముఖుడయిన శివుడు కాముని దహిస్తే దేవి ఏమవుతుంది? విశ్వసౌందర్యాన్ని ప్రేమించి భోగించగల ఆమె దివ్యరాగము పురుషునిలో లేకపోతే విశ్వానికే నాశనం! పరమేశుని ఇచ్చ సృష్టి సిగిలయ్యాయి. నాశనశక్తి భండాసురుడయినది. ఆనాశనశక్తిని పురుషుడు నాశనం చేయలేకపోవుట విచిత్రము. దేవిని ధ్యానించినాడు పరమేశుడు. తాను ఏమీ చేయలేదు. దేవి ఎక్కడ? సర్వమూ ఆహుతి అయిపోయినది. తానే ఆహుతి అయినాడు. తన ఇచ్చ ఆహుతి అయినది.

ఆ దివ్యాగ్నిలోనుంచి దివ్యకామ అయిన దేవి కామేశ్వరిగా అనిర్భవించింది. ఉపాధిలేనిశక్తి ఎట్లు? పురుషుడే కామేశ్వరుడు. కామకామేశ్వరి, రాజరాజేశ్వరి అనే భావం విశ్వవిశ్వాలయ, అనంతకాలానికి మూలమంత్రం. ఆ మంత్రానికి అధిదేవత కామదేవి అయినాడు.

అలాంటి ఈ విశ్వంలో, విశ్వానికి మధ్య మయిన ఈ భూమిలో, రాజులు రాజ్యాలకోసం, మతకర్తలు గర్భాలకోసం, పండితులు తమ వాదాల కోసం విజిగీషులై జైత్రయాత్రలు చేయడం ఎందుకు?

ధనం, భోగం, కీర్తి ఈ మూడు బ్రతికున్నవాళ్ళే ఉంటాయి. కీర్తి కొన్ని నూర్ల సంవత్సరాలు ఉండవచ్చును. ఎంతమంది రాజులు దానికాసనాలు వ్రాయించలేదు. అవి జరుగుతున్నాయా? ఎంతమంది తాత్విక ధర్మసాపనలు జరపలేదు? అవి ఏమయ్యాయి? పరమశివుడే లేడనలేదా బౌద్ధులూ, జైనులూ? ఈదేశంలో స్త్రీ పురుషులు ఒకనాడు బౌద్ధులు; మరొకనాడు జైనులు; ఈనాడు శైవులౌతున్నారు.

శైవం మాత్రం ఎన్ని విధాల రూపం పొందటంలేదు. అన్ని తత్వాలు తాత్కాలికమే. కాని వర్తమాన నాటకం మాత్రం తప్పదు.

మహాదేవరాజు ఓరుగంటికి వచ్చాడు. ఏమి కట్టుకుపోతాడు? ప్రాణాలా?

అతడు వచ్చాడని మనం రక్షించుకోవడం ఏమిటి? ఇది అంతా ప్రశ్నయే నటేశ్వర మహాభావము. పులితోలో ఏనుగుతోలో నడుమున కట్టుకొని, కంకాళాలు ధరించి, ముమ్మోన వాలు, డమరుకము, అగ్ని మూడు హస్తాల దాలించి అభయహస్తంతో సృష్టి సీతలయాత్మకము లయిన కోటివేల కరణాలతో అంగ హారాలతో నృత్యనృత్యాలతో అభినయాదులతో దివ్యగాంధర్వంతో సర్వ విశ్వ భావంతో తాండవం చేస్తాడట. అన్నీ అతాండవంలో భావమాత్రములే.

శివదేవయ్యమంత్రి చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నాడు. శిష్యులంతా లోగొంతుకలతో ఏజేవో చర్చించుకొంటున్నారు.

అంతలో రుద్రదేవచక్రవర్తి హఠాత్తుగా లోనికి దయచేసి గురువునకు సాష్టాంగ నమస్కారము చేసింది.

అచ్చటనున్న భక్తులంతా లేచారు. గురుదేవులు తమ ఆలోచనా పథం నుండి మరలి, చటుక్కునలేచి “మహారాజా! రండి అధివసించండి” అని కోరి నారు. రుద్రమదేవన్నీ శివదేవయ్య దేశికులున్నూ తమ తమ ఆసనా లధివసించ గానే భక్తులంతా తమ ఆసనాలధివసించి యుద్ధవిషయాలు వారిద్దరూ మాట్లాడు కొంటూ ఉంటే విందామని కుతూహలం పడుతున్నారు.

రుద్ర :- నాయనగారూ! ఇంతవరకూ మనదే జయం. మహాదేవరాజు చిందర వందర అయిపోయినాడు విన్నారా?

శివ :- విన్నాను మహారాజా! మీ మనస్సులో ద్వాదశార్కులు ప్రతి ఫలింతురుగాక! మీ హస్తాలలో పాశుపతాది దివ్యాస్త్రాలు భాసించుగాక! మీ చూపులలో ఫాలనేత్రాన్ని వెలిగిపోవుగాక! మీ శత్రువు పరాభూతుడగు గాక! మీకు శుభమగుగాక!

ఆ సభలో ఉన్న వారందరు ఉప్పొంగి పోయారు.

ద్వాదశగాథ

విజయధ్వనం

౧

వారము గినములు కాకతీయ వీరులు, వీరభద్రులు, రెడ్డిభీములు, జెలమాన్జు నులు, మున్నూరు రామలు, బ్రాహ్మణ పరశురామలు, ముదిరాజు హనుమంతులు, బోయాంగదులు, గొల్ల బలరామలు ఎడతెరిపిలేకుండా, సర్వకాలాలయందు యాదవ సైన్యాలపై విరుచుకు పడి, 'నాశనం చేసిరి. ముక్కలు చేసి నుగ్గునుగ్గుగా భస్మము సరిపినారు. చాళుక్య వీరభద్రుడు యుద్ధంలో ప్రాణాలు మరచి పోయి ఉద్ధతక్షుడై దుర్నిరీక్ష్య పరాక్రముడై యాదవులను ముక్కలు చేస్తున్నాడు.

వారము దినాలయిన వెనుక రుద్రదేవి తన సర్వసైన్యాలకు రెంగు దినాలు విశ్రాంతి అని ఆజ్ఞ దయచేసింది.

కోటలోనుండి ఒత్తిడి లేకపోవడంవల్ల యాదవ సైన్యాలకు కొంచెము 'అమ్మయ్యా' అని గాలి పీల్చుకునే ఆదను దొరికినది. ఈ పదిదినాల యుద్ధానికి యాదవులు మూడు లక్షలమంది ముక్కలయిపోయినారు. రెండు లక్షలమంది మృతులయినారు. గాయాలు తగిలినవారు ఎన్నభైవేలున్నారు. తిక్కినవారు శత్రువులకు బందీలయినారు.

గోనగన్నా రెడ్డి యాదవులకు దేవగిరినుండి ఆహార సామాగ్రులు రానివ్వడు. దేవగిరికి మహాదేవరాజు పంపిన చారుల నందరినీ దారిలోనే బందీలుగా పట్టుకొని, శత్రువుల వార్తలన్నీ అందిపుచ్చుకొని ఆనందిస్తూ, మహాదేవరాజు సైన్యాలను చిందరవందర చేయచుండెను.

మల్యాల కాటయచమూపతి బలగాలకు, మల్యాల గుండయ మహారాజు వాహినులకు గన్నా రెడ్డి ముఖ్యనాయకుడై ఆ పదిదినాలు ఆతడు నడిపిన యుద్ధ పూహ విధానము వర్ణనాతీతము.

ఒక దినాన ఒళ్ళను ముంగు పెట్టి ఎదురులేకుండా ఒళ్ళను తోసుకుంటూ ఆతడు సైన్యాలను నడుపుతూ వెళ్ళినాడు. విరోధులకు ఈ బళ్ళేమిటో ఆ చీకటిలో అరముకాలేదు. గన్నయ్య అధర్మయుద్ధం చేయలేదు. కాబట్టి తన సైన్యాలనుండి 'గోన గన్నా రెడ్డికి జయ్' అని కేకలు వేయించాడు.

ఆ కేకలతో యాదవమూకలు భయపడి ఆ చీకటిలో దొరికిన ఆయుధములతో గన్నా రెడ్డిపై విరుచుకు పడవలెనని ప్రయత్నము చేసిరి. కాని చక్రములో చక్రముగా వచ్చిన ఒళ్ళు వారికడ్డమయ్యాయి. గన్నా రెడ్డి వీరులు హుమ్మని

అగ్ని బాణాలు వర్షంలా శత్రువులపై కురిపించిరి. యాదవులలో కొందరు బళ్ళ ఆడుగునదూరి విరోధులను నాశనంచేయు ప్రయత్నం చేసిరి. కాని అదివరకే బళ్ళ క్రింద గన్నారెడ్డి భటులు కాపలా ఉండుటచేత ఆప్రయత్నం చేసినవారు నాశనం అయ్యారు.

బళ్ళ ముందుకు సాగుతున్నాయి. గన్నారెడ్డి వీరులు పరసిన అగ్ని బాణాలు యాదవ సేనల శిబిరాలను అంటించాయి. ఆ మంటల వెలుగున ఇరు వాగులవారూ ఒకరికొకరు స్పష్టంగా కనబడినారు. మహాజేవుని బలాలు మంటల వెనుక దాగిపోని మంటలార్పుచుండెను. యుద్ధము ఘోరముగా సాగుచున్నది.

తెల్లవారుగట్ల ఉదయం ఒక జాము ఉందనగా గన్నారెడ్డి బలగాలు మాయమై పోయాయి. వారు వెళ్ళేటప్పుడు బళ్ళను లాగుపంటూనే వెళ్ళిపోయినారు.

ఆ రాత్రి గన్నారెడ్డి శత్రువులను ఏ పదివేలమందినో హతమార్చినాడు. తన సైన్యంలో అయినవేలమంది చనిపోయినారు.

ఆ రాత్రి యుద్ధముసంగతి గొంకప్రభువు శ్రీ రుద్రమదేవి చక్రవర్తికి వార్త తెచ్చినాడు. చక్రవర్తి ఎంతో ఆనందించెను. అన్నాంబిక తను ప్రేమించినవాని కడకు పోయెను. ఆమె ఏమి చేయుచుండెనో అని రుద్రదేవి అనుకున్నది. గన్నారెడ్డి ఇప్పటికీ నాలుగేళ్ళనుండి ఆంధ్ర కాకతీయ మహాసామ్రాజ్యానికి చేసిన సేవ అపారము. గజకొంగ అయిననేమి అని కదా లోకకసుందరి అన్నాంబిక అతని ప్రేమించినది. అలాంటి బాలికను గన్నారెడ్డి ప్రేమించగలడా?

ప్రేమకు కారణం వ్యక్తంగా కనబడదు. ఎందుకు ఎవరియందు ఎవరికి ప్రేమ కలుగుతుందో ఎవరు చెప్పగలరు?

యుద్ధకాలమందే మానవహృదయంలో ప్రేమపరవశ్యేత్తుతుంది. యుద్ధాల నుంచి వచ్చిన వీరుడు క్రియురాలి వక్షఃపథనముపై తలవాల్చి ఆమె హృదయ గతులు దివ్యగీతము ఆలాపించగా, ఆజోలకు నిదురపో గోరుతాడు.

ఒక ప్రాణిని ఇంకొక ప్రాణి నాశనముచేసే సమయములో ఆతడు రాక్షసుడే అవుతాడు. అలా రాక్షసుడయిన మానవుని తిరిగి మానవునిగా చేయగలిగినది ప్రేమ! ప్రేమ ఎంతదివ్యమైనది? స్త్రీయే రాక్షసి అయినప్పుడు పురుషుని కన్న వేయిరెట్లు ఎక్కువగా ప్రేమను వాంఛిస్తుంది. ఆమెను దివ్యురాలిగా చేసే తల్లి ప్రేమకు పురుషప్రేమయే ప్రాంగణము. ఆప్రాంగణములో తాను వలచిన అతిలోకసుందరాకారుడు కర్కశురాలై, రాక్షసియై, మానవ ప్రాణాదని యైన తన్ను, మనుష్యులను గుర్తించలేని చూపులతో వచ్చే తన్ను ప్రపంచానంతకు తానే సామ్రాజ్ఞిని అని వచ్చేతన్ను తననుండి రక్షించడానికి గాఢంగా హృదయానికి అదుముకొని తనలో ప్రళయతాండవం చేసే రాక్షసత్వాన్ని ప్రేమామృతంతో నాశనం చేయగలడా అమహాపురుషుడు!

చాళుక్య వీరభద్రుని తానుచూచినక్షణమే అతడు తన జీవితానికి జన్మ జన్మలకు ఈశ్వరుడెట్లా అయినాడు? ఏమి విచిత్రమైన దీప్తేమి? ఎంత తీయని బాధతో బ్రతుకు సర్వము నిండిపోతుంది? అత్యు ఒక్కటే అగుగాక, ప్రత్యే గాత్యత్వము పొందిన ఒక్కొక్క వ్యక్తి ప్రపంచానుభూతులను ఒక్కొక్క విధంగా పొందగలుగును.

అన్నాంబిక గన్నారెడ్డికె పొందిన ప్రేమ పరమార్థము, చాళుక్య వీర భద్రునికె తాను పొందిన ప్రేమ పరమార్థము ఒకటే అయినా, వివిధ మూర్తులుగా ఉంటవి.

వీరభద్ర ప్రభువుకు ఆపకలేమియు రాకూడదని తన హృదయములో ఉన్నది. అయినా త్రితీయవీరుడు ప్రాణాలకు తెగించి యుద్ధము చేయువలసే ఉన్నది.

వీరభద్రుడు పరమస్వామిగానూ, పరమశివుడుగానూ తనకు కనబడుతాడు. ఆయన వీరవిక్రముడై, పురుషోత్తముడు కావాలనీ తాను కోరుతుంది. యుద్ధములో ఆనవసరపు హానికి లోబడకుండా, ఆయన తమ నగరులోనే ఉండాలని తాను కోరుతుంది.

ఓహో! ప్రేమ అత్యద్భుతము! ప్రేమయే ఒకవ్యక్తి! ప్రేమే స్వస్వప్తికీ మూలము.

“చాళుక్యప్రభూ! మీ రేమి ఆలోచించుచున్నారు?”

రుద్రదేవి తన నగరులో దేహము వేడెక్కగా, ఏవో మాధుర్యాల తన్ను పొదుపుకొనగా, వక్షము లుప్పొంగగా సిగ్గుపడతూ తన మంచముపై వాలిపోయినది.

౨

మహాదేవరాజు కాకతీయ మహానగరం ముట్టడించిన పదనాలుగవనాటి ఉదయము మొదటిజామునండి రుద్రదేవి సమస్తసైన్యాలతో కోటనిడిచి మహాదేవరాజు సైన్యాలపైన ఉరికినది. అన్ని గోపురద్వారాలు, దిడ్డిదారులు తెరువబడినవి. కోటగోడలమీదనుండి నిరంతర బాణవర్షము శత్రువులపై కురిసిస్తున్నాడు చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు.

ఇన్నాళ్ళనుండి మహాదేవరాజు బలగాలు మట్టిగోడను బద్దలుకొట్టడానికి చేసిన ప్రయత్నాలన్నీ ఏనుగుపై కురిసిన వానలా అయినవి. అక్కడక్కడ కొన్ని పెళ్ళలుమాత్రం విరిగి పడ్డాయి. దిడ్డిదారులు, గళనులు దరికి చేరడానికి అనేక పర్యాయములు వంతెనలు వేసినా అవి అగ్ని బాణాలచేత దహింప బడినాయి. పడమటి ద్వారాన్ని పట్టుకోవాలని మహాదేవరాజు విశ్వప్రయత్నము చేస్తూనే ఉన్నాడు. బలగాల రక్షించే రక్షకచ్ఛత్రఫలకాలు సంతతధాతగా కురియు శిలావర్షముచేత ముక్కలయినవి.

పదమూడవ దినాన, మహాదేవరాజు సర్వదుర్గచ్ఛేదక యంత్రాలను ఉపయోగించి తూర్పుద్వారముపై గవిసినాడు. గడకర్ర తేప్పలు వందలకొలది గవనుల కీవలావల వేయించినాడు. వానిని సంరక్షిస్తూ కోట బురుజులమీదికి వీరులు రాకుండా రెండుచూర చక్రకొట్టాలు వెనక నిలిపినాడు. ఆ కొట్టాలపైనుండి మహాపరాక్రమంతో వీరులు శిలాప్రయోగ యంత్రాలు, శతఘ్నులు, మహాబాణాలు ప్రయోగించుచుండిరి. ఆ చక్రకొట్టాలకు బలంగా వేలకొలది ఏనుగులు కవచ రక్షితములై సుర్గాలవంటి అంబారీలతో నిలిచినవి. అందుండి వీరులు సంతతముగా అగ్ని బాణాలు ప్రయోగిస్తున్నారు. చిన్న నావల వందలకొలది విశాలమైన కందకంజో వేసిరి. ఆ నావలపై వంతెనగా వెదురుదళు వేసినారు. దడులపై మట్టివేసినారు. వంతెన నిధిమైనది ఈవలావలనున్న దిడ్డులు కడనుగూడా ఈలాంటి వంతెనలను వేయించినాడు.

ఆ పదమూడవ దినమంతా అన్ని గోపురాలకడ, దిండకడ ఇరువాగుల వాటికి భయంకర యుద్ధము జరుగుచున్నది. రాత్రంతా యుద్ధము జరుగుచునే యున్నది. కరిగిన సీసము, సలసలకాగే నూనె వర్షము కురుస్తున్నది.

వంతెనమీదనుండి ఏనుగులు వీరులు వస్తున్నారు. ద్వారచ్ఛేదానికై కుంభస్థలాలకు కట్టిన బ్రహ్మశూలాలతో ఏనుగులు తలుపులను బద్దలుకొట్టుతున్నాయి. ఏనుగులకు సహాయంగా వీరులు చక్రయంత్రాలపైనున్న పెద్ద యినుపగుదియలతో తలుపులు బద్దలుకొట్టుచున్నారు. పైనుండి కురిసే అగ్నిశిలాబాణవరాలకు వేలకొలది వీరులు మడియుచున్నారు. పైన గోడలమీద, బురుజులమీద వీరుడుతల ఎత్తేసరికి చక్రకొట్టాలనుండి బాణవర్షం కురియుచున్నది.

నాటి రాత్రికూడా తూర్పుద్వారందగ్గర ఎడతెగని యుద్ధం జరుగుచునే ఉన్నది. తక్కిన అన్ని ద్వారాలకడను మహాదేవరాజు అఖండమైన ఒత్తిడి కలుగ జేయుచునే ఉన్నాడు.

పదునాల్గవ దినము ఉదయించినది. పడమట, ఉత్తర దక్షిణముల గవనులు, దిడ్డు ఒక్కసారిగా తెరిచి, వేలకొలదిబలములతో రుద్రదేవి వచ్చిపడెను. వంతెనలు కూలినవి.

ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు, చాళుక్య వీరభద్రుడు, నాగమనీడు, బాప్పజేవుడు, సోమనాథమంత్రి ప్రమథ గణాలులా పైకురికారు. ఆ సమయములో గోన గన్నారెడ్డి అకుంత వేగముతో తన అన్ని సేనలను ప్రోగుచేసుకొని తూర్పుద్వారానికి నూటిగా యాదవ మహాదేవరాజు సైన్యాలను చీల్చుకుంటూ, పద్మవ్యూహము చొచ్చివచ్చే అర్జునునిలా చొచ్చిరాసాగెను.

ఆ సమయంలోనే ఉభయ మల్యాల మహారాజుల సేనలు దక్షిణపు ద్వారానికి ఎదురుగా మహాదేవరాజు మూకలను చీల్చుచు కాటచమూపతి, గుండయ ప్రభువుల ఉభయ నాయకత్వాన చొచ్చుకు రాసాగెను.

ఆ సమయంలో గోన విఠలభూపతి, నూరపరెడ్డి ఉత్తరపు గవనుకు ఎదురుగా సేనలతో యాదవుని బలగాలలోనికి జొరబడినారు.

ఈ పథకమంతా ఆలోచించి, అపసర్పనామక శిరోమణి గొంకప్రభుని వలన అందరు నామకలకు ఆజలంపి మహాదేవరాజు పన్నిన భయంకరపుముట్ట డిని రుద్రదేవి ఎదుర్కొన్నది.

ఆ దినమున ఆంధ్రవీరులు నెరపిన పరాక్రమము అప్రతిమానమైనది. సాయంకాలానికి యాదవ మహాదేవుని సేనా నాలుగుభాగాలై కోటముట్టడి వీడి రెండు గవ్వూతులు వెనుకకు పోయినవి. కోటగోడలనుండి యుద్ధముచేసి వీరు లందరు కోటవెలుపలకి వచ్చివేసినారు.

తన అంగరక్షకులతో చక్రరక్షకులతో కవచరక్షకులతో రుద్రదేవి మహా శక్తిలా విజృంభించి యాదవ మహాదేవుని తెల్లవారునప్పటికి పది గవ్వూతులు తరిమినది. మహాదేవరాజు ప్రజలతో తన సేనలన్నిటిని కలుపుకొన ప్రయత్నిస్తూ ఉత్తరాభిముఖుడై, ఆతిష్ఠంలేకుండా దేవగిరి చేడము ఎల్లాగా అన్న తీవ్ర సమస్యను ఎదురుకొంటూ పారిపోవుచున్నాడు.

నాలుగు దినాలలో హతశేషులైన మూడురక్షులు బలగము అయిదు ఖండా లుగా గోదావరి చేరింది. గోదావరి వరదతో గట్లుపొరి ప్రవహిస్తున్నది.

వెనుక నే రుద్రమదేవి తన అన్ని సైన్యాలను నడుపుకొంటూ మహాదేవ రాజు సైన్యాలను నడి సంగమానికి దిగువ నాలుగు గవ్వూతుల దూరంలో తాకింది.

మల్యాల సైన్యాలను ముందు మంజీరదాటి ఆవలిబడ్డనఉండి మహాదేవ రాజు నడిదాటకుండా చేయుడని గోనగన్నారెడ్డి ఆలోచనచెప్పడంవల్ల ఉభయ మల్యాలసైన్యాలు, మంజీరకు ఎగువను నడిదాటి ఆవలిబడ్డననే మంజీరా గొతమీ సంగమంవరకూ వచ్చి నిలబడినవి. గన్నారెడ్డి సంగమానికి ఇంకాదిగువ నే రుద్ర దేవి సైన్యాలనువదలి గొతమినదాటి ఈవలిబడ్డకు మహాదేవ రాజును రాకుండా చేయాలని పోయింది.

కాని మహాదేవరాజు నాలుగుదినాల క్రిందటనే దేవగిరికి ప్రజాపంతులయిన రహస్య చారులను పంపించిఉన్నాడు. ప్రతిష్ఠానములో సిద్ధముగావున్న ఏబది వేల నావలు నడుపుకుంటూ దేవగిరి సేనలో సగమువచ్చినవి. ఆ రాత్రి మహాదేవరాజు తన సేనలను ఆవలకు దాటించినాడు.

తెల్లవారుసరికి రుద్రమదేవికి మహాదేవుని గొతమీతీర శిబిరము నిర్మాను ష్యమై దర్శనమిచ్చినది.

3

గన్నారెడ్డి గోదావరిని సేనలతో దాటేసరికే మహాదేవరాజు దాటి గోదావరి తీరాన్నే అతివేగంగా దేవగిరికి ప్రయాణం సాగించాడు.

గన్నారెడ్డి వచ్చి గొతమీలో తేలిపోవు నావలను పట్టించియు, తన నావ లను తెప్పించియు చక్రవర్తిని దాటింప ఏర్పాటుచేసి తాను ఇరువదివేల ఆశ్విక

బలాలను తీసుకొని యాదవ మహాదేవప్రభువును ఆటంకపెట్టుటకు ముంగుకు పోయినాడు. మల్యాల సేనలకు గోదావరీతీరాన్నే ఎగువకు వచ్చి గోదావరి దాట వలసిందని వేగుపంపి హుటాహుటి అతివేగంగా వెడలిపోయినాడు.

తెల్లని రూపసంపదచే ఉచ్చైశ్రవమునకు బిడ్డ యనవగిన యవనాశ్వముపై అశ్వినీ దేవతవలె గన్నా రెడ్డి పోవుచుండగా విరూపాక్షప్రభువు ఆతనికి జంటగా ఇంకొక తెల్లని కాంభోజాశ్వముపై వెన్నంటి యేరుమండెను.

గన్నా రెడ్డి విశాలాక్షప్రభువు యువతి అని గ్రహించాడు. ఆమె అన్నాం బికాదేవి అని గ్రహించాడు. మొదటిసారి విశాలాక్షప్రభువు తన కడకు వచ్చి వప్పుడే అనుమానము కలిగెను. రెండవసారి వచ్చినప్పుడు అనుమానముతీరి నిజము పూర్తిగా గోచరించినది.

ప్రేమ ఎంత పనిచేయును! ఈ బాలిక వరదారెడ్డిని ప్రేమింపనందున అదవోనినుండి పారిపోయి వచ్చినది. తానును ఆమెను ఎటుకపోయి పెళ్ళియాడ సిద్ధముగానుండ రోగి పాలుగోరినాడు, వైద్యుడు పాలు కోరినాడన్నట్లు ఆమెయే తనకుతానే వచ్చినది ప్రపంచములో ఇంతటి సుందరాంగి ఉండనే ఉండదు. దేకాలు సంచరించిన తనకది స్పష్టమే. సర్వ విద్యలయందు ఆరితేరిన ప్రోడ. భయమెరుగదీబాల. యుద్ధ విశారద. పురుషవేషమున గూడ ఈ బాలిక ఎంత దివ్యసౌందర్యముతో విరాజిల్లుచున్నది! ఆమె స్వారిచేయుట ఆకాశములో హంసఎగురుచున్నట్లే. ప్రాణాలకువెరువక యుద్ధములో అతిరథశ్రేష్ఠునిలా తనకు కవచరక్షణంచేసే ఈ మనోహరాంగి బాలికయని తా నెరిగినట్లు ఆమెకు తెలియ కూడదని, ఆమెను చిన్నవయస్సునే వంకతో ఇంటికి వెళ్ళిపోమ్మని ఎంత బ్రతి మాలినను విన్నదికాదు సరికదా కోపముతెచ్చుకొని బాధనంది విచారముతో క్రుంగిపోయినది. తా నది చూడలేక తన సేవచేయుటకు అనుమతి ఇచ్చినాడు. ఆమె ఖడ్గయుద్ధము, ధనుర్యుద్ధము అసవ్యశములు.

పురుషుడుకాని స్త్రీకాని మారువేషాలు వేసికొని కొన్నిగినాలు మాయ పెట్టగలరు. ఆమె తనకడకు వచ్చిన మూడవదినాన కృష్ణానదిలో ఈమటక తానామె బాలకుడే అనుకొని, బుజముచుట్టు చేయివేసి నదివైపు లాగినప్పు డామె ముడుచుకొని పోయినది. చిరుమీసాలతో సాంపుగాఉన్న ఆమె మోము కందిపోయినది. తన ఒళ్ళు ఝుల్లుమన్నది. పురుషుని ముట్టినవో ఒళ్ళు ఝుల్లు మనునా?

అప్పుడే అనుమానము తన హృదయములో కలిగినది.

పిమ్మట ఆతడు తనతో కృష్ణకు స్నానమునకు రాడు. ఎప్పుడు తన్ను చూడటానికి వచ్చినా సంపూర్ణ కవచధారియై ఉండడము తన అనుమానానికి దోహదమిచ్చెను.

మరల తన్ను కలుసుకొన్నప్పుడు ఆ బాలునికి, ఆ జగదేకసుందరికి తలపె నొకరు ముగలప్రయోగము చేయడం సంభవించింది. ఆ బాలిక తూలి నిశ్చే

షయ్యే గుఱముమీద కూలి గుఱము కంఠము గట్టిగా పట్టుకొన్నది. వెంటనే తాను, ఆ శత్రువును రెండు తుండెములు చేసి, విశాలాక్ష ప్రభువును ఎత్తుకొని అక్కినమంత్రికి యుద్ధము నడప ఆజ్ఞ ఇచ్చి, తన గుఱముమీద రెండు గవ్వూతుల దూరములో ఉన్న గ్రామములో శిబిరానికి తీసుకొని పోయినాడుకదా!

మల్లికార్జునరెడ్డి తన వెనుకనే గుఱముపై వచ్చినాడు.

తాను ఆ బాలకుని శిరస్త్రాణము విప్పగా జానువులకు ప్రేలాడే ఆమె తలకట్టు మడివెచి దృశ్యమయినది. తల డెభాగం కొంచెం నరిగి రక్తము నిండి పోయినది. నీటితో ఆ రక్తము కడిగి, ఔషధములు పులిమి తలకు కట్టుకట్టి తాను...

“ఈ బాలిక ఆన్నాంబికాదేవి, నువ్వు మల్లికార్జున కాదా?” అని మల్లికార్జునరెడ్డిని అడిగినాడు. ఆమె ఒప్పుకొని, ‘ప్రభూ! ఈమె ఆన్నాంబిక అని తెలిసినట్లు మీరు వ్యవహరించకండి. ఈమె సిగ్గుచే ఏ పనినయినా చేయగలదు. మహారాజా! ఈ తల్లి మీపైన బద్ధానురాగ! మీరామెకు భగవంతులు! ఈ జన్మలో ఆమె మిమ్ముమాత్రమే వివాహం కాగలదట. తేనెట్లయితే తన ప్రాణమే భైరవునికి అర్పించుకుంటానని ప్రతిజ్ఞ పట్టింది’ అని చెప్పెను.

౪

దేవగిరి కోటకు ఎల్లారా గుహకు మధ్య ఎత్తయిన కొండలు, కొండలపై జనపదాలు ఉన్నవి.

దేవగిరికోటకు ప్రతిష్ఠానానికి మధ్య కొన్ని చిన్న గిరులు ఉన్నాయి. యాదవ మహాదేవరాజు సైన్యాలతో ప్రతిష్ఠానం చేరకముందే మల్యాలవారిలో పదియేనువేల ఆశ్వీక సైన్యం ముందు ప్రతిష్ఠానానికి ఎగువనే గోదావరి నదిని దాటింది.

గోన గన్నారెడ్డి దేవగిరి దారిలో రెండు కొండలమధ్య నేనలను నిలిపినాడు. మల్యాల సైన్యాలను వెళ్ళి దేవగిరిని చుట్టుముట్టమన్నాడు.

ఎనుబది ఘటికలు మహాదేవరాజుకు ముందుకువచ్చిన గోన గన్నారెడ్డి సాహిణి తన సేనను అర్ధచంద్ర వ్యూహంగా బండరాళ్ళవెనుక, చెట్లవెనుక, పొదల వెనుక నిలిపి, సిద్ధంగా ఉండెను. విశాలాక్ష ప్రభువు గన్నారెడ్డి వెనుకనే బాణమెక్కు పెట్టి సిద్ధముగా ఉండెను.

గోన :- విశాలాక్షప్రభూ! ఇంతవరకు మీరు జాగ్రత్తగా ఇతరుల ప్రాణాలను అత్యవసరమైనగాని ఒలిగొనలేదు. చేతులకు, కాళ్ళకు బాణాలునాటి వీరుల్ని యుద్ధంనుంచి పరాజ్ఞులుగా చేస్తున్నారు. నామీదకు ఏ వీరుడన్నా తలపడితే సింహమైపోయి, వాణ్ని నేల కూల్చడానికి వెరవరేమి?

విశా :- మహారాజా! నేను తమకు అంగరక్షకుణ్ణి అదే నాపరమధర్మం. తక్కిన యుద్ధంతో నాకు పనిలేదు.

గోన :- తక్కిన యుద్ధంలో కూడా మీరు పాలు పుచ్చుకుంటే జయము నిశ్చయము అని మీకు తెలుసుననుకోండి. అప్పుడు ?

వికా :- ప్రభూ ! మీరు యుద్ధంలో ఉంటే ఆ పక్షానికి జయం తప్పదు. జయం తెచ్చేది మీరు, మీకు అంగరక్షకుణ్ణి నేను.

గోన :- నావల్ల జయంరాక, జయం తెచ్చే విధానం మీకు తోస్తుందనుకోండి, అప్పుడు ?

వికా :- అనవసరంగా అనుకోదాము ఎందుకండి ? అలా ఎన్నటికీ జరగదు. నా ప్రభువు విషయంలో నాకు అనుమానం కలగనే కలగదు. ఇక ఈ ప్రశ్నలన్నీ ఎందుకు ?

గోన :- నిన్ను ఓడించటం కష్టమేనయ్యా ! ఏమంటావు మల్లికార్జునరెడ్డి ?

మల్లి :- ముందు ముందు మీరు మా ప్రభువును ఓడించేలేరని తెలుసుకుని తీరుతారు. చూస్తూ ఉండండి.

రెండు గడియల కొక దశమచొప్పున ఎక్కడఉన్నవారక్కడ నిలుచున్న ప్రదేశాలలో నిద్రపోయారు. పగలు గడచినది, రాత్రి గడిచింది. ఎక్కడి వారక్కడే అటుకులు భుజించువారు, నీరుత్రాగువారూనూ.

ప్రొద్దు ఉదయించిన ఆరుగడియలకు మహాదేవరాజు నేనలలో ముందు వాహినలు, వాటిపోయిన శరీరాలతో, ఎల్లాగో నగరదర్శం చేసుకుందామని నిర్భయంగా, నిస్సంశయంగా వచ్చారు.

ఇంతలో ఒక్కసారిగా వేయిశంఖాలు ఆకాశం అంటేటట్లు గుండెలు వ్రక్కలయ్యే మహాధ్వనం చేసెను.

చెమటలు గ్రమ్మ, కాళ్లు వణకిపోవ నిశ్చేష్టములై పోయినవి మహాదేవుని సేనలు !

“మీరు మీ ఆయుధాలన్నీ క్రిందపడవేసి, ఒకరి వెనుక ఒకరు రండి. ఈదారిని మీ యిచ్చవచ్చిన చోటికి మీకు వెళ్ళవచ్చును” అని పాలికేకలు వెట్టినాడు ఆంధ్రవీరుడు గోన గన్నారెడ్డి.

“అడుగు వెనక్కువేస్తే ప్రాణాలు దక్కవు” అని రెండవ కేక.

“ఈ ప్రక్కా, ఆ ప్రక్కా, ముందూ మేమున్నాము !” అని మూడవ కేక.

“మేము గోన గన్నారెడ్డి సైనికులము. మా ప్రభువే ఇక్కడ స్వయంగా !” అని నాలుగవ కేక.

ఆ కేకలతో ఆడలి కత్తులు, బాకులు, ఛురియలు, శూలాలు, భల్లాలు, ధనస్సులు, బాణాలు, డాళ్ళు క్రిందకు వదిలి, పదివేలమంది వీరులు తలలువంచుకొని ముందుకు సాగారు. అలా మూడు వాహినలు, ఆయుధాలు విసరించి ముందుకు సాగెను.

ఈ వార్త నెమ్మదిగా అక్కడికి మాడు గవ్యూతుల దూరములో ఉన్న మహాదేవరాజునకు తెలిసి తక్కిన రెండు లక్షల పైచిల్లర సేనలను ఆపి వేసినాడు.

ఆ దారి తప్పితే కొంచెం చుట్టుదారిని దేవగిరి చేరవచ్చును. అటుతర్వాత చూచుకోవచ్చునని, మహాదేవరాజు సైన్యాలను దారి మళ్ళించాడు. ఈలోగా కోటకు ఉన్న ఒకేద్వారాన్ని ఆరికట్టి మల్యాల గుండయ కాటయ ప్రభువులు నిలిచినారు.

మహాదేవరాజు సైన్యాలు మళ్ళినాయి అనగానే ఆ దారిలో రెండువేల మంది ఆశ్వికులను నిలిపి గన్నయ్య అతివేగంగా చుట్టుదారిని దేవగిరినిచేరే ఎల్లోరా మార్గపు కొండలపైకి ఎక్కిపోయినాడు.

అతివేగంగా నగర సమప్రదేశం గడచి ఎల్లోరా గుహలప్రక్కనే దిగి కైలాసేశ్వరునికి మొక్కి ఆ కొండపాదం దగ్గరఉన్న సెలయేటికడ మహాదేవ రాజు సైన్యాలను నిలిపినాడు.

ఎల్లోరా గ్రామముప్రక్క తన సైన్యాలను నిలిపి మహాదేవరాజు ఈ గజ దొంగను హతమార్చే సమయం ఇదేనని తన ఏబదివేల ఆశ్వికబలమును మిగిలిన వేయి ఏనుగులను గరుడవ్యూహం రచించి గన్నారెడ్డిపై తాకినాడు. అక్కడ గన్నారెడ్డి బలగంలో ఒక్క దూలేడు! గన్నారెడ్డి ఆ కొండదారిలో ఇంకను వెనుకకు పోయిఉన్నాడు. మహాదేవుడు ఆ వ్యూహం చెదిరిపోకుండా వేగముగా రాలేడు. ఇంతలో రాత్రి అయినది.

మహాదేవుడు తన సేనల నన్నిటిని ఆపి, చారుల వార్తలకొరకు నిరీక్షించు చుండగా ఆతని ముఖ్య అపసర్పనాయకుడు వచ్చి 'మహాప్రభూ! రుద్రమ్మ సేనలతో కోట ముట్టడివేసి సగం బలగాలను మనవేపు గన్నారెడ్డికి సహాయంగా పంపుతున్నది' అని వార్త తెచ్చినాడు.

గి

మహాదేవరాజు నిరుత్తుడైనాడు. తన సేనల నాశనం తప్పదనుకున్నాడ. వ్యవధిలేదు. తాను కోటలోనికి వెళ్ళుటకు వీలులేదు. కోటలోవారు తనకు సహాయం చేయడానికి వీలులేదు. భోజనసామగ్రి అయిపోయినది. లక్షకొలది క్షతగాత్రులైన బలగాలతో ఈ రాక్షసి ఆంధ్రమూకలతో పోరాడుట ఎట్లు?

కవుల మాటలు అన్నీ పొగడ్డలే! తనకు భయపడి, ఆంధ్రులు అడదాన్ని సింహాననం ఎక్కించారట. అడదాన్ని తానేమీ చేయనని వారికి దైర్య మట! అలాంటివాడు తాను అడదానిమీదకే మహావీరుణ్ణి వెళ్ళినాడే! అబ్బ! రాజ్యతృష్ణ! రుద్రమ్మ అడదా? బ్రహ్మరాక్షసి! మహామారి! కాళ రాత్రి చీల్చి చెండాడి వెంట తరుముకు వచ్చింది ఆంధ్రరుద్రమ్మ! ఏమి యుద్ధం! ఏమి పరాక్రమం! ఎంత నిర్వహణశక్తి! ఎంత వ్యూహారచనా

చనుక్కులి! తన బలగాలు నాశనం కాకూడదు. విరోధి బలగాలు నుగ్గయి పోవాలి! చాలు; ఇక తనకు బుద్ధి వచ్చినది. కందిరీగలపుట్టు, ఆంధ్రులకు కోపం తెప్పించకు తండ్రి! అని తండ్రి చెప్పితే తాను విన్నాడా? విఃక, తెచ్చుకున్నది విపరీతమయిన పరాభవం. ఇంతవరకు ఎన్నడైనా తాను కూర్చుకొని వెళ్ళిన మహాసేనలవంటి సేన కూర్చుకొని ఎత్తిపోయిన వీరులున్నారా?

తారు రుద్రమ్మ కెదురుపడక తన సైన్యాలతో ఏకొండలలోకో వెళ్ళిపోతే తనంటే ప్రజలకు గౌరవమూ, భక్తి పూరితగా సకించిపోవును. మరి రెండు మూడు దినాలు ప్రయత్నించుదం అనుకుంటే, ఇంకా కొన్ని వేలమంది నాశనం అయిపోతారు.

మహాదేవరాజుకు మతి పోయినది; గౌరవం నాశనమయింది. పరిమందిలో తలఎత్తుకోలేదు. అందుకు తగినట్లు తాను రుద్రమదేవికి లోబడిపోతే ఇంకా నన్ను ఆమె ఏలాంటి ఆగౌరవాలకు లోను చేస్తుందో?

ఆయన తనకు నమ్మకమయిన భవానీభట్టును రుద్రగేవి సకలసేనాపతి అయిన చాళుక్య వీరభద్రునికడకు పంపినాడు.

ఆ రాయబారితో కలిసి శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు రుద్రదేవ చక్రవర్తి దర్శనము చేసినారు. రాయబారి భవానీభట్టు మహాదేవరాజు ప్రతినిధిగా ఆంధ్ర చక్రవర్తియెదుట మోకరిల్లి “మహారాజాధిరాజా! మహాదేవ ప్రభువు తమ తప్పునకు విచారిస్తున్నాడు. విధి దుర్విపాకంవల కన్ను గానక, ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యము ఇట్టే వశమయిపోతుందనే ఆశతో, సైన్య ఎత్తుగా జైత్రయాత్రకు వచ్చినారు. తమ పాదాల వ్రాలి క్షమార్పణ చేడి, శిక్ష విధించమని కోరుతున్నాడు” అని మనవి చేసినాడు.

రుద్ర :- భవానీభట్టుమంత్రి! పాముల్ని, దుష్టజంతువులను, రాక్షసుల్ని క్షమించి లాభంలేదు. ఎప్పటికప్పుడు నాశనం చేయవలసిందే! అయినా తోటి దేశపాలకుడు, మా తండ్రిగారికి మిత్రుడయిన కృష్ణభూపతి కొమరుడు అందుకని మేము మీరాజును ప్రాణంతో విడుస్తున్నాము.

భవానీ :- చక్రవర్తి! మేమందరము మహాప్రభువులకు ఎంతో కృతజ్ఞులము.

రుద్ర :- సరేనయ్యా! మాకు కోపంలేదు. క్షత్రియులకూ, బ్రాహ్మణులకూ కోపం నాశనమేతువు. మేము వైద్యులము. మీరాజుకు కలిగిన తాజ్య కాంక్షతోగాన్ని మేము నివారణచేస్తాము. మీరాజు మాకు తోటి సునర్థాలు, మా సేనకులకు తోటి సునర్థాలు, మా సేనలలో హతమారిన వారి కుటుంబాల పోషణకై తోటి హొన్నుఫణాలు అపరాధము చెల్లించాలి. గోదావరీ మంజీరా సంగమంవరకు ఉత్తరపుగట్టు శౌణరాజ్యపు సరిహద్దు. అక్కడనుండి మా కాసనంఉన్న మహాపల విజయ స్తంభాల గురుతున తెలుగు గ్రామాలన్నీ మా రాజ్యంలో భాగాలవుతాయి.”

భవానీ :- చిత్తం మహాప్రభూ !

భవానీభట్టు వెళ్ళి మహాదేవరాజు కీసంధి నియమాలు వర్తించగానే, ఇంతటితో బయటపడినామని, కాలిచెప్పులువదలి కిరీటం చేతులలో నుంచుకొని పాదచారియై నడచివచ్చి రుద్రమహాచక్రవర్తి పాదాల తన కిరీటముంచి, రుద్రదేవి ఎదుట సమాలింగిత భూతలుడై “అష్టమ చక్రవర్తి తుంతవృక్ష” నని నన్నని ఎలుగున వచించెను.

రుద్రదేవి చాళుక్య వీరభద్రమహారాజువైపు సాభిప్రాయంగా చూడగానే, ఆయనవచ్చి శౌణమహాదేవరాజును లేవనెత్తి, దాపునున్న పీఠాన కూర్చుండ బెట్టినాడు.

ఈవరకే సుంధిని యమాల వడుపున దేవగిరి కోటనుండి కోశాధికారులు ఏనుగులపై చూడుకోట్ల సువర్ణాలు, రత్నాలు బంగారు పశ్యేరాల కొనివచ్చి రుద్రమహాచక్రవర్తి పాదాలకడ ఉంచినారు.

చక్రవర్తి అనుజ్ఞాతుడై మహాదేవరాజును ఒక సింహాసనముమీద కూర్చుండ బెట్టినారు వీరభద్రమహారాజు. చక్రవర్తి పాదాలకడనున్న కిరీటంతిసి మహాదేవరాజు తలపైనుంచినాడు పెద్దఅక్కిన మంత్రి!

అప్పుడు వందిమాగధులు సభా మధ్యమునకు వచ్చి.

“జయ జయ శ్రీ శ్రీ శ్రీ సమధిక పంచమహాశబ్ద! జయజయ మహామండలేశ్వర! జయ జయ పరమమహేశ్వర! జయ జయ వినయభూషణ, జయ జయ శౌణదేశ కటకచూఱకార! జయజయ మహాదేవరాయ గర్వాపహరణ! జయజయ అనుమకొండ పురవరాధీశ్వర! జయ జయ చలమ రిగండ! జయజయ పరబలసాధక! జయ జయ చితుస్సముద్రవలయ దిక్పూరితకీర్తి! జయ జయ రాజరాజేశ్వర! జయజయ మూలురాయజగదాళ! జయ జయ శ్రీ స్వయం భూదేవర శ్రీపాదపద్మారాధక! జయ జయ శ్రీ అష్టమచక్రవర్తి!”

అని జయధ్వనాలు చేసిరి. సైనికులు, దళవాహినీముఖ సేనాపతులు ప్రజలు మంత్రులు సభికులు జయధ్వనాలు చేసినారు.

ఆ స్కంధావారమంతా విజయధ్వనాలతో నిండిపోయెను.

అనందవల్లి

సామ్రాజ్యాభిషేకము

౧

పీఠుగల్లులో, రాజనగరిలో, మహాసభాభవనంలో స్వస్తిశ్రీ రక్తాక్షి సంవత్సర శ్రావణశుద్ధ పంచమి గురువారంనాడు లగ్నమందు రవి, శుక్రలూ, ద్వితీయమందు, బుధుడూ, గురువూ, దశమమందుండగా శని ఆష్టమమందు కుజుడు భాగ్యమందుండగా శ్రీశ్రీశ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తికి సామ్రాజ్య సింహాసనాభిషేక మహోత్సవం జరిగింది.

దేశదేశాలనుండి ఉత్సాహంతో మహామండలేశ్వరులు రాజప్రతినిధులు, మహాసేనాధిపతులు, సామంతులు. రాజబంధువులు, ఇతరదేశాల రాజప్రతినిధులు, శివగురువులు, వైష్ణవ, అచ్చైత, జైన, బౌద్ధ మతాధిపతులు, మహామంత్రులు, మహాపండితులు, మహాకవులు, రాజోద్యోగులు, వణికశ్రేష్ఠులైన కోటిశ్వరులు గ్రామపెద్దలు మొదలయినవారు ఆ పట్టాభిషేకానికి దయచేసినారు.

ఆషాఢ పూర్ణిమమందుగనే రుద్రదేవి వరాహనందిధ్వజాలు ఆకాశమూ, దేశదేశాలూ తమ కాంతులతో నింపుతూ ఎగురుతూఉండగా తన మహానగరము నకు తిరిగి వేంచేసినారు. రాగానే మహాసభ చేసిందామె.

ఆ మహాసభలో తన కుడివైపు శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులతో చాళుక్య వీరభద్రుని గోన గన్నయ్యను ఆధిపతింపజేసింది. ఎడమప్రక్క ప్రసాదాదిత్య ప్రభువు చాళుక్య మహాదేవరాజు మల్యాల గుండయ మల్యాల కాటయ్య ఆధిపతించి ఉన్నారు. తంత్రపాల మల్లినాయకులు, నాగమనీడు, బాప్పదేవుడు, విరలధరణీశుడు, సూరనరెడ్డి మొదలయిన వారందరు యథోచితస్థానములందు ఉన్నారు. చిన అక్కినప్రగడ శివదేవయ్య మంత్రి వెనుకనే కూర్చుండెను. ఎదురుగా ఆసనాల ఆధిపతించి లకుమయారెడ్డి, అదవోనిప్రభువు, వరదారెడ్డి ఇతరులూ ఉన్నారు.

భూసురశ్రేష్ఠుల వేదాశిర్వాదాలు సభికులపై అమృతము కరిసెను.

శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులు ఆ మహాసభను చూచి చిరునవ్వుతో ఈలా నెలవిచ్చినారు: “ఈ మహాసభలో నేను ఒక ముఖ్యవిషయం ముందుగా చెప్పాలి. మీరంతా చాళుక్య వీరభద్రమహారాజు ప్రక్కనే ఉన్న శ్రీ గోన గన్నారెడ్డి మహారాజును చూస్తున్నారా! ఆయన గజదొంగ! మహాప్రభువైన శ్రీ గణపతి చక్రవర్తులవారిసీ, శ్రీ రుద్రదేవ చక్రవర్తులను వ్యతిరేకించి

అనేకమంది బాలకులను వెంటచెట్టుకొని ఈ మహానగరంనుంచి వెళ్ళిపోయినాడు.

“అలాంటి ఆ పురుషుడు శ్రీ కాకతీయ దివ్యచ్ఛత్రంక్రిందఉండే అనేకమంది సామంతుల్ని నా శసం చేశాడు. మనదేశానికి స్నేహితులయిన చోళుల్ని పొందుల్ని కటకాధీశుల్ని భిల్లాణులను యాదవులను గాంగులను నానా చిక్కులూ పెట్టాడు. వినతండ్రిని బందీ చేశాడు.

“కాని ఈ మహావీరుడు ఈ ఉత్తమ కార్యాలన్నీ శ్రీచక్రవర్తి అనుమతి మీదనే చేశాడు.

“ఈయన గజనాంగ కావడం శ్రీ చక్రవర్తి అనుమతిమీదనే.

“ఈ మహావీరుడు జన్మించకపోతే కాకతీయ సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నమై ఉండును. ‘అడది రాజ్యము చేయడమా’ అని సామంతులెందరో కృత్రుచేశారు. అందులో ముఖ్యుడు ఆ ఎరుట ఉన్న లకుమయారెడ్డి. అందరికీ వెనకాలఉండి ఏమీ తెలియనట్లు నటించి అత్యంత రాజభక్తి వెల్లడిస్తూఉన్న వృద్ధులైన జన్నిగ దేవ గహరాజు! మేము కనిపెట్టనేలేకపోయాము. ఆయన మొన్నవచ్చి నా పాదాలవ్రాలి తన్న తుమించుమని ప్రార్థించారు. శ్రీ చక్రవర్తులఎదుట పడడానికి సిగ్గుపడి పోతున్నాడు. ఆరహస్యము మాకు బయటపెట్టినది గోన గన్నారెడ్డి మహారాజే!”

అని శ్రీ శివదేవగ్యు దేశికులవారు ముగించగానే, ఒక్కసారి ఆ మహాసభలో ఉన్నవారంతా జయజయ ధ్వనాలు చేశారు.

అప్పుడు వైతాలికులు “జయజయ శ్రీ సమస్త గుణాకర జయ! శ్రీ కాకతీయ కడక సన్నాహ జయ! శ్రీ రుద్రదేవ దక్షిణ భుజదండ జయ! శ్రీ కడుపులూరి పురవరాధీశ్వర జయ! శ్రీ అరిగండ భైరవ జయ! సాహసోతుంగ జయ! శ్రీ వీర వితతణోత్సాహ జయ! శ్రీ వీర లక్ష్మీ నిజేశ్వర జయ! శ్రీ మనుమకుల మారాండ జయ! మీసరగండ జయ! శ్రీ ఉభయబలగండ జయ! శ్రీ గండరగండ జయ! శ్రీ అభంగ గండభేరుండ జయ! శ్రీ హన్నిబ్బరగండ జయ! శ్రీ హదిమువ్వరగండ జయ! శ్రీ లాడవకువర పెండార జయ! శ్రీ గళమాశిసంతర్పిత శశిమాళి జయ! శ్రీ కామినీ జయంత జయ! శ్రీ దుష్టతురగ కేళారేవంత జయ! శ్రీ దుర్వార వీరావతార జయ! శ్రీ కోసగిమైతలగొండు గండ జయ! శ్రీ ఉప్పల సోమని తలగొండుగండ జయ! శ్రీ పండిభూపాలుని తలగొండుగండ జయ! శ్రీ అక్కినాయకుని తలగొండుగండ జయ! శ్రీ మేడిపలి కాచయ నాయకుని ఉరిశిరశుండ జయ! శ్రీ కందూరి కేశినాయని తలగొండుగండ జయ! శ్రీ రాపాక భీమ నిర్దామధామ జయ! శ్రీ నిరుపమ సంగ్రామరామ జయ! శ్రీ తెఱాల కాటయదికాటపట్ట జయ! శ్రీ ఏలువ తొండగోధూమ ఘట్టనఘరట్ట జయ! శ్రీ బేడ చెలుకినాయని నిస్సాహజాప హరణ జయ! శ్రీ సహజకార్యాభరణ జయ! శ్రీ కోట పేర్కాడిరాయ కంఠా

భరణ చూరకార జయ! శ్రీ చోడోదయ పట్టనూత్ర తురంగాపహార జయ! శ్రీ నిజకీర్తి పూరిత బ్రహ్మాండ కరండ జయ! శ్రీ పరబలోద్ధండ జయ! శ్రీ పరబలసాధక జయ! శ్రీ సోమశాఖ దేవదివ్య శ్రీ పాద పద్మాసాధక జయ! శ్రీ వర్ధమానపురవరేశ్వర జయ!” అని వందులు గన్నారెడ్డిని కీర్తించిరి. సభ అంతా హర్షధ్వనలతో పొంగిపోయింది.

అప్పుడే ఆ నేకులకు గన్నారెడ్డి నిజతత్వం గోచరించింది. కొందరు ఇదేమి గజదొంగ అని ఆశ్చర్యమందినారు. కొందరు గన్నారెడ్డి నూతన సామ్రాజ్యము స్థాపిస్తాడు కాబోలు అనుకున్నవారు రిచ్చపడి చూడసాగిరి.

గన్నారెడ్డి తల కొంచెం వంచి ఏమీ కదలక నిశ్చల వదనంతో నిలిచి ఉన్నాడు. ఆయన మోమున రాజభక్తి దివ్యకాంతి ప్రసరిల్లుచున్నది.

శ్రీ రుద్రదేవి చిరునవ్వుతో గన్నారెడ్డివైపు చూచి ‘శ్రీ గన్నారెడ్డి మహారాజా! నవ్వు నాలుకేళ్ళవాడు మా కడకూ, శ్రీ గురుదేవులకడకూ వచ్చి నప్పుడు ప్రతిజ్ఞలు అన్నీ నెరవేర్చలేవేమో అని ఆనుమానించినందుకు మీ ప్రభువును మీరు....’

గన్నారెడ్డి చేతులుజోడించి మనవిచేసెను. ‘మహారాజాధికాజా! అష్టమ చక్రవర్తి! భక్తునిబలం భగవంతునిదే అన్నట్లు, నా చక్రవర్తికి నేను బంధును. వానుమంతుని బలం రామునిలోనుండే కదా వచ్చింది.’

ఓరుగల్లు మహానగరమూ, కాకతీయ సామ్రాజ్యమూ సామ్రాజ్యపట్టాభిషేక కాలంనకూ చేసిన ఉత్సవాలు వర్ణనాతీతం. దేశం అంతట దిన దిన తోరణాలు, దిన దిన పండుగలు, నాట్యాలు, భగవత్కథా కాలక్షేపాలు నాటకాలు.

సుంకాలు అన్నీ తీసివేసినారు. అన్ని మత సంస్థలకు చక్రవర్తి, మాండలికులు, రాజోద్యోగులు దానకాసనాలతో గ్రామాలు, భూములు, దేవాలయాలు నెలకొల్పినారు. చెరువులు, కాళవలు త్రవ్వించినారు.

నగరమంతా పార్వతీదేవి కల్యాణంనాటి కైలాసంలా, లక్ష్మీదేవి వివాహంనాటి వైకుంఠంలా అలంకరించారు.

దేశంలో ప్రసిద్ధి కెక్కిన వర్తకులు, గాయకులు వచ్చినారు. పండితులు, కవులు కేంద్రీకరించినారు. దేశ దేశాల రత్నాల వర్తకులు తమ నిధులలోఉన్న ఉత్తమ రత్నాల నేకరించి ఓరుగల్లుకు తరలించుకు వచ్చినారు. సామ్రాట్టుకు బహుమతులు. ఇవ్వడానికి తమ భూషణాలు చేయించుకోవడానికి సామంతులు, ధనేశులు రత్నాలు కొంటున్నారు.

శుభముహూర్తం కొలది దినాలలో ఉన్నది. అటు సతనాటి సీమనుంచి మాధవ స్మరణయు, వారి రాణి మహాదేవిన్నీ, వారి సోదరులు, వారి తల్లులున్నూ శ్రీ రుద్రచక్ర తల్లులూ ఆయన మైశమ్మయున్నూ కుందాంబయున్నూ కేంద్రీకరించినారు.

గణపవరం నుండి తెలుగు నాయక సామంతులు స్వామినాయకుడు మల్లా ప్రెగ్గడతో వేంచేసినాడు. (తెలుగు నాయకులు తెలగాలయ్యారు) గణపతిశివ చక్రవర్తి దేవేరులయిన నారాంబ పేరాంబల మేనల్లుడు, బానిస సేనాని అన్న కొమరుడైన చిననారప నాయకుడు (కమ్మనాటి ప్రభువు) తన చేవేగులతో బెడ్డలతో తమ్ములయిన చోడమహారాజుతో వేంచేసినారు. (వీరు కమ్మవారు).

వేంగి దేశాధిపతి అయిన తెలుగురెడ్డి తెలగా నాయకుడు గణపతి రుద్ర దేవుని సేనాపతి కాపయ నాయకుని కొమరుడు కాలప నాయకుడు వేంచేసినాడు.

నిరవద్యపురం నుంచి చాళుక్యవృద్ధులు ఇందు శేఖరమహారాజు వేంచేసినాడు.

ధరణికోట నుండి కోటభేత మహారాజు గణపాంబతో కలిసి వేంచేసినారు. కోనసీమ నుండి మోహయ మహారాజులు, భీమవల్లభ స్వపాలుడు తన శివ అన్యమాంబతో కలిసి వేంచేసినారు.

జన్నిగదేవుడు వృద్ధుడై తన సంపూర్ణరాజప్రతినిధిత్వము అంబుజదేవ త్రిపురాంతక దేవుల కప్పగించి, తన పట్టాభిషేకానంతరము శ్రీశైలాన తపస్సు చేసుకొన సకల్పించాడు. సిందవాడ నుండి మార్జావాడి నుండి అంబయ దేవ త్రిపురాంతక దేవులు వేంచేసినారు.

ఈలా సకల బంధువులు, సామంతులు, ఉద్యోగులు, కొలుస్తూ ఉండగా శ్రీ శివదేవయ్యమంత్రి, శివగురువులు, మహర్షులు, బ్రాహ్మణోత్తములు, పండితులు, ఆశీర్వాదంచేస్తూ ఉండగా శ్రీరుద్రదేవ ప్రభువునకు సామ్రాజ్యాభిషేకం జరిగినది.

సంతోషముతో దేశాలన్నీ పాలసముద్రమై విరుచుకు పడినాయి.

పట్టాభిషేక మహోత్సవం అయినరాత్రి తన నగరికి రుద్రచక్రవర్తిచేరి, మహతల్పంపై మేనువాల్పింది. అలసట పడినంగుకు సొమ్మసిల్లి నిద్రరాదు.

పనికత్తెలు మహాప్రభువునకు అన్ని సమకూర్చి తాము వెడలిపోయినారు.

నగరి మోపాలకొట్టే ఘటికాఘంటలు మ్రోగుతు నే ఉన్నాయికాబోలు, అవి ఆ మహా కోలాహలంలో ఎలా వినబడుతాయి?

ఉరంతా జరిగే ఉత్సవాలు జరుగుతున్నాయి. తామా ఉత్సవ మహా సభలో పీఠం ఆధిపతించి ఉండవలసిందే!

అయినా రెండుఘటికలు విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి దృష్టి మొదలయినవి తీయడానికి లోనికి రావలసి వచ్చింది. ఇప్పుడే దాసీలువచ్చి తన వస్త్రాదికాలు ఆభరణాలు మార్చి మళ్ళీసభకు తీసుకొనిపోతారు.

తానొక్కతే సింహాసనంపై కూర్చుండవలసి వచ్చింది.

చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు తనవైపు చూస్తే చాలు! తాను చక్రవర్తి అన్నమాట మరచిపోతున్నది.

వెంటనే పర్యంకమునుండి దిగినురికి రుద్రదేవి ప్రక్కనున్న జేగంట వాయిచినది. వెంటనే ఆ నివ్యమందిరం బైటనుండి పలువురు దాసదాసీలు పరు గెతుకొని వచ్చినారు.

“సిద్ధం చేయండి, త్వరపడండి”

సామ్రాట్టు వాళ్ళులువిని ఆ పరిచారికలు పది లిప్తలలో చహారాణిని విప్పుని కేసేసివట్లు ఆలంరించారు.

“ముమ్మడాంబికను ఆలంకరించి తీసుకొనిరండి”, అని చక్రవర్తి ఆజ్ఞా పించినారు.

సభలో ఆవరోధ సలంలో అన్నాంబికాది యువతులతో హాస్యపు మాటలు చెప్పుకుంటూ, నవ్వుకుంటూఉన్న ముమ్మడాంబిక చక్రవర్తి ఆజ్ఞావిని గుండె దడదడలాడ నెలి; తెలవెంట అంతిపురికి పోయినది. అంగు శైలికతె లామెను రతీదేవివలె ఆలంకరించారు.

అంతవరకు తమ ఆభ్యంతర సభామందిరంలోనే చక్రవర్తి కూరు చుండెను.

ముమ్మడాంబిక ఆలంకృతయై దగ్గరకు రాగానే రుద్రదేవి చిరునవ్వుతో “ముమ్మడాంబికరాణీ! నేను నిన్ను మాడేమాటలడుగుతాను వానికి ఏమీ సంగతిపించుకుండా ప్రత్యుత్తరంచెప్పు” అని ఆడినా. తెల్లబోతూ “అల్లాగ్” నని ముమ్మక్క జవాబు చెప్పింది.

రుద్రదేవి ముమ్మక్క చెవిలో గుసగుసలాడింది. ముమ్మక్క తెల్లబోతూ సిగ్గుకడుతూ అడ్డనంటూ తలడుచింది.

రుద్రదేవి ఆనందంతో నవ్వి ముమ్మక్క చేయి పట్టుకొని చెలులు, మంత్రులు. అంగరక్షకులు దారిదూపిస్తూ ఉండగా మంశవాద్యాలు ముందు మ్రోగుతుండగా దయచేసి, సభికులందరూలేచి జలజయ ధ్వనాలు చేస్తూ ఉండగా సింహాసనం తీసిగావేక్కి ముమ్మక్కను ప్రక్కను కూర్చుండ బెట్టు కొన్నది.

చక్రవర్తి, ఆందరూ. ఆసీనులయిన వెనుక, శివదేవయ్య దేశికులతో “గురదేవా! ఈ నిండుసభలో మేము ఒక విషయము మహారాజులకు సామంతు లకు తెలియజేయ దలచుకొన్నాము” అనిరి. శివదేవయ్య దేశికులు ముఖ్య వారికి సెగచేరిరి.

ఆ నంది వెంటనే తన శంఖమెత్తి సింహాసనం మ్రోలనుండి భోం! భోం! అని ఊరినాడు. సభ నిశ్శబ్దమైనది. నాట్యమాగినది.

రుద్ర చక్రవర్తి ముమ్మక్క సహాయంతో సింహాసనం దిగింది.

సభ ఎల్ల వెంటనే నిలుచుండెను, గురుదేవులొక్కరే కూర్చుండియుండిరి.

చక్రవర్తి తన మెడలోని హారం తీసి, మందయానంతో, సిగ్గుతో మోము ఎఱువ ర, చాళుక్య వీరభద్రునికడకు వెళ్ళి, కొంచెము వణికే కంఠంతో

‘మహారాజా! కాకితీయ సామ్రాజ్యంతో ఈ దాసురాలిని స్వీకరించ ప్రారన!’ అని తల వంచుకొన్నది. ‘మా ముమ్మక్క మహారాణి చాళుక్య మహాదేవ మహారాజుని వరించుచున్నది’ అనెను.

౨

లకుమయారెడ్డి తానుచేసిన తప్పులన్నీ ఒప్పుకొని, చక్రవర్తి క్షమాపణ అడిగి కుమారుడైన వరదారెడ్డిని వారి పాదాలకు అప్పగించినాడు. గన్నారెడ్డిని దర్శించి, ‘ప్రభూ! నేను మీ పినతండ్రని కావడానికి తగినవాణ్ణి అన్నగారి ఆజ్ఞ నిలబెట్టలేని మూఁఖణ్ణి, ఎట్టి శిక్షకయినా తగినవాణ్ణి’ అని మనవిచేసెను.

గోనగన్నారెడ్డి :- బాబయ్యగారూ! శ్రీలు, రాజ్యాలు మనుష్యుల మనస్సులను పాడుచేస్తవి. ఇది దర్శిపాకం అటువంటిది. మీరు ఆజ్ఞ ఇస్తే పాలిస్తాను.

లకు :- తండ్రీ! కైత్యురొగికి అన్నీ పచ్చగా కనబడినట్లు, నా కాగోజుల్లో అధర్మ పూరితాలయినవన్నీ ధర్మపూర్ణములైనట్లు తోచాయి. ఈ రాజ్యం నీది. నీ ప్రతిభ అసమానం. భారతగాథల్ని మరపింప చేసే మీ చరిత్ర సువర్ణాక్షరాలతో కాసనాలుగా లిఖింపబడగలసింది. ఈ మహా సామ్రాజ్యాన్ని రక్షించిన అరుదుడవు. నీ పాదాల వరవణ్ణి నేనొస్తున్నాను. నేను శ్రీ కాలామఖిమతం చేరి తపస్సు చేసుకుంటూ ఈ చరిత్రకాలం గడుపుతాను.

గన్నా - బాబయ్యగారూ! వరదయ్య నాకు విరలయ్యతో సమానం. అతడే భవనగిరిని ఏలుకొంటాడు.

లకు :- నాయనా! ఆదవోనివారి అమ్మాయిని నువ్వు చేసుకో! వరదయ్యకు మంచి సంబంధము చూడు. అతడు నీ బిడ్డనుమా తండ్రీ! నీ ఈడున మా అన్నగారు మూడుమూర్తులా నీ పోలికే. నీ తండ్రని మరపించే శక్తిమంతుడవయ్యావు. ఆయన సుగుణాలన్నీ నీలో కాంతించాయి. ఇంక నేను వెదుతున్నా!

పినతండ్రీ తన ప్రస్థానానికి అన్నీ సిద్ధంచేసుకొని ప్రయాణం సాగించాడు. వరదారెడ్డి, విరల ధరణీశుడు, గన్నారెడ్డి మంత్రులతో, నేనాపక్షులతో కూడా ఓరుగల్లునుండి శ్రీశైలంవరకూ వారిని సాగనంపి తిరిగివచ్చారు. కుప్పాంబికాదేవి కొమరితను వరదారెడ్డికి ఇచ్చుటకు ఒప్పందంచేసి గన్నారెడ్డి తిరిగి ఓరుగల్లు వేంచేసినాడు.

వరదారెడ్డి విరలయ్యను వదలడు. చిన్నన్నగారితో పెద్దన్నగారి వివాహం అయితేగాని తాను వివాహం చేసుకోనంటాడు. విరలయ్య అన్నగారితో మాటలాడడు. అక్కినప్రగడకూ ధైర్యం చాలడ.

చక్రవర్తి ఆజ్ఞ అయినా గన్నారెడ్డి వర్తమానపురం వెళ్ళనే వెళ్ళడు. పట్టాభిషేకం మాట తలవెట్టితే ప్రతివచన మివ్వడు.

ఆదినము చిన అక్కినప్రగడ, విఠలయ్య, నూరనరెడ్డి, వరనారెడ్డి, విఠలయ్య నగరిలో ఆసీనులై ఉన్నారు.

విఠ :- ఏమిటి అన్నయ్యగారి ఉద్దేశం?

నూరన్న :- నాకు యుద్ధంతంటే ఏమిటో తెలుసును. ఇలా మానవ్రతం పూసడం అంటే చియం కలుగుతుంది. ఎందుకు మనప్రభువు ఆలా గుఱ్ఱం ఎక్కి 33 దినమూ ఓరుగల్లు చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలన్నీ తిరిగివస్తూ ఉంటారు?

అక్కిన :- ప్రేమ అనేది ఒక రోగం. అది సోకితే జ్వరం, తలతిరగడం, రుతిపోవడం మొదలయిన లక్షణాలన్నీ కలుగుతాయి!

నూరన్న :- వచ్చిందీ ఆ ప్రేమవిషయం? నాకు మాత్రం ఆ విషయాలేమీ తెలియవు. మల్యాల కాటకు నేనాపతుల అమ్మాయిని ఇస్తామని మా తండ్రి గారు వార పంపారు. మా నాయకులు ఒప్పుకుంటే నాకభ్యంతరం లేదన్నాను.

విఠ :- ఆ విషయంలోనూ నాయకుల ఆజ్ఞే?

నూరన్న :- భోజన విషయాలలోనూ నాయకుల ఆజ్ఞే?

విఠ :- బావా! త్వరగా నువ్వే వైద్యం చెయ్యాలి. వర్ధమానపురం ఎప్పుడు వెళ్ళేది?

అక్కినప్రగడకూ గన్నారెడ్డి అవేదన ఆరంభమైంది. అన్నాంబికాదేవిని తలచింద్రులు ఆదనోనికి తీసుకుపోయారు. ఆమె పురుషవేషంతో గన్నారెడ్డిని ఛాయలా అనుసరించింది. మాప్రభువున యుద్ధంతప్ప ఇంకేమీ రుచించడమో?

మొన్న చక్రవర్తి కేవగిరిలో ఉన్నప్పుడు తాపాక భీముడు బలగాలు కూర్చుకొని తాను స్వతంత్రుడనిస్తూ, శ్రీ సామ్రాజ్యమున ఉన్న పురుషుడంత హీనుడింకొకడుండడనీ తన రాజ్యం అంతా చాటించినప్పుడు పట్టపిడుగులా బావగారు తమందరను నడుపుకుంటూ తాపాకచేరి, ఆ వెట్టిబాగుల భీముణ్ణి నిర్మామధమం చేశారు.

యద్ధవ్యూహాలెరిగిన వాళ్ళకి ప్రణయ వ్యూహారచన తెలియదేమో?

ఈ ఆలోచనలతో అక్కినప్రగడ తన ఇంటికే చేరినాడు.

ఇంటికే వెళ్ళి ఆ సాయంకాలం స్నానంచేసి స్నానసాధ్యానాస్థనాలు, తీర్చి, తండ్రితో తాతగారితో భోజనం చేసినాడు.

తాతగారు పెదఅక్కినప్రగడ మనుమని విషయమంతా తెలిసికొన్నప్పుడు తన తెలివితక్కువకు ఎంతైనా చింతపడుతూ ఉండగా, 33 అక్కిన తాతగారినిచూచి “తాతయ్యగారూ! మీరేకాదు ఎంతమందైనా మేము నిజంగా దొంగలము అయిపోయామనే భయపడినారు. తరువాత మేము కాక తీయ రాజ్యానికి విరోధుల్ని హతమారుస్తూ ఉండడమూచూచి మా చరిత్ర అర్థం కాక ఆశ్చర్యపడుతూ ఉండేవారు” అని నవ్వుతూ అన్నాడు.

తాత :- నాయనా! పెద్దవాడిని. లోకంలో తెల్లగాఉన్నవి పాలు నల్లగా ఉన్నవి నీరు అని నమ్మేవాణ్ణి. అందుచేత ఆలా బాధపడ్డాను.

ఆరాత్రి శయన మందిరమునను చిన ఆక్కిన భార్య సోందర్యనిధిలా వచ్చింది. దంపతుల అన్యోన్యసల్లాపాలలో ఆక్కిన “రాచకార్యాలేమిటి చెప్పవూ?” అని నవ్వుచూ ప్రశ్నించెను.

భార్య:- మా అన్నగారు అలా దిగాలుపడి ఉంటున్నారు. అన్నాంబికా దేవి తండ్రితో ఆవహాని వెళ్ళలేక వెళ్ళలేక వెళ్ళింది. నాకూ ఆరాజకుమారికి ఎంతో స్నేహం కలిసింది.

భర్త:- అంటే నీ ఉద్దేశం?

భార్య:- ఏమిటా? మీ ఉద్దేశ మేమిటో నాతో చెప్పారగనక నా? నా ఉద్దేశం మీతో చెప్పటానికి?” అనుచు ఆమె పకపక నవ్వింది.

ఆక్కిన “దొంగపిల్లా! నాతో వేళాకోళం చేస్తావా నీ పనిపడతా ఉండు” అనుచుండగా ఆమె పకపకమంటూ పరుగెత్తింది. అతడామె వెనుక పరుగిడినాడు.

3

రుద్రదేవి తన భర్తను తానే వరించెను. ముమ్మడమ్మను చాళుక్యప్రభువు అంటే ప్రేమ కదిరి ఉండాలి. భార్యభర్తద్వయా తోడితో నవ్వులు నాగు. చాళుక్య వీరభద్రుడు చక్రవర్తి అవుతాడా? ఇక ముందుకూ వా రుద్రదేవి పురుషవేషంతోనే ఉంటుందా? ఈలా లోకమంతా విచిత్రముగా చెప్పు మంటున్నది.

ఒక శుభముహూర్తమున షేగోలగంలో శివదేవయ్యనాంత్రి సభ్యులందరి తోనూ “శ్రీ రుద్రదేవితప్ప ఈకాకతీయ మహారాజ్యానికి చక్రవర్తులు ఇంకా కరు కారు. వారికి పుత్రులు ఉద్భవించి, రాజ్యార్హత పొందేవరకు రుద్రదేవి చక్రవర్తులే రాజ్యం చేస్తారు. చాళుక్యవీరభద్ర మహారాజు ఈ విషయం అంతకూ తమ అనుమతిని దయచేయించారు. వివాహముహూర్తము కారాంతి కులు పెట్టుతున్నారు. ముమ్మడాంబికా వివాహముహూర్తమూ, ఆకుహూర్తం దగ్గరగ నే ఏర్పాటువుతవి” అని తెలియ జేశరి.

ఈవార్త వినగానే సభలో జయజయధ్వనాలు మిన్న ముట్టినవి.

ఆ సామ్రాజ్యాభిషేక మహోత్సవ సందర్భంలో రుద్రదేవి స్వయంవర మహోత్సవము జరుగుతుందని శివదేవయ్య దేశికులు అనుకొనలేదు. చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజుకూడ ఆ సమయంలో ఆలాంటి సంఘటన సంభవిస్తుందని తలచి ఉండలేదు.

రుద్రదేవి మాటలు ఆయన వీణలకు కారదవీణా నిస్సవములే విని పించాయి. ఆశ్చర్యప్రవాహాలు తనపై విడుచుకుపడినట్లయినది. ఆయన మ్రోస్తూ నిలుచుండి పోయినాడు. ఆయనకన్నులు తళ తళలాడిపోయినవి. ఆయనమోము

ద్వాదశార్కులవలె వెలిగిపోయినది. ఆయన ఆదేవి కన్నులలో పవిత్రనృత్యం చేసే ప్రేమ కాంక్షలూ, ఆ సుందరాంగి పెదవులలో సురభిశమయ్యే ప్రణయ మాధుర్యాగ గమనించి, లోకలోకాలావరించి పోయినట్లు, అమృతకలశము చేతులకంగిన్నట్లు పులకరించి, తలవంచినాడు.

రుద్రదేవి, ఆయన మెడలో చెలిక తెలుందిచ్చిన పూలహారము వేసింది.

బంగారు కవచము ధరించి రత్న సగిత కీరీట కేయూర కుండలాది సార్వ భౌమ లాంఛనాలతో, దివ్యపురుషునిలా ఎదుటవెలుగు మూరి మాయమై, చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు మనోనేత్రాలకు ఆనాడు క్రీడోద్యానవశాన చివురుటాకుల ప్రోవై. కరడుకట్టిన అమృతధారయై, ప్రోగువడిన వెన్నెల కిరణాలై తోచిన దివ్యసుందర రూపం తిరిగి ప్రత్యక్షమైనది.

ఆ దండవేసే రుద్రమహారాణి కరస్పర్శచే ఆయన పరవశుడై సర్వమూ మరచిపోయినాడు.

వివాహమలోకల చాళుక్య వీరభద్రుడు రాచకార్యాలు మాట్లాడడానికి చక్రవర్తి అంతఃపురానికి వెళ్ళవలసి వచ్చేడిది. అక్కడ చెలిక తెలు పరివేషించి ఉండగా రుద్రమ ఆయనకు దర్శనమిచ్చేది. ఇద్దరూ రాజ్యవ్యవహారములు ఎన్నో సమాలోచన చేసేవారు. చెలిక తెలు ఏదేని పనినిగాద ఇక్కడికి అక్కడికి వెళ్ళిపోయేవారు. ఆసుందరమందిరంలో వారిద్దరే ఉండేవారు. అవిషయం కొంత సేపటికైనా వారిద్దరికీ తెలిసేదికాదు.

అవిషయం గుర్తించగానే ఇద్దరు చటుక్కున మానం వహించేవారు.

ఒకరి నొకరుచూచి నవ్వుకొనేవారు.

ఆయన సంశయము నామె గ్రహించి,

“ప్రభూ! రండి. నా గానమందిరానికి పోదాము” అని ఆహ్వానించేది.

రుద్రదేవి గానమందిరంలో చాళుక్య వీరభద్రుడు దంతపీఠాలపై ఉన్న వివిధదేశ విటంబులు చూచినాడు.

ఆప్పుడు దేవి నవ వధువులా సిగ్గుపడుతూ అక్కడఉన్న ఆంధ్రవీణ శ్రుతిచూచి, వేగవాహినీ రాగానికి మెట్టు సరరించి. “సరిగమ పధనిధన” అని ఆరోహణమూ, “స ధమగరి గరిస” అని అవరోహణమూ అయిన మధుర మోహనరాగాన్ని ఆలాపించినది. వేగవాహిత మిశ్రరాగము.

ఆ రాగము హిమాలయాలలో ప్రవహించే మందాకిని.

నగయావన హృదయంలోని ఆ వేగము ఏలాంటిదో వేగవాహినీ రాగ ముట్టింది. బౌడవషాడవరాగజన్య మవడంచేత దేవతలకు, మనుష్యులకు ఉద్భవించిన విద్యాధరివంటి దారాగము.

మంచి కరిగినది: అతి శీతలాలైన ఆ నిర్మలప్రవాహ నీరాలు జలజల ప్రవహించాయి. రాళ్ళపై విరిగినాయి; సుళ్ళుతిరిగినాయి. అతివేగంగా పారి

జాత కుసుమపరిమళ పూరితమైన ఆ ఎత్తైన దేవభూమి లోయలలో పతనాలతో ప్రవహించాయి. వేగవాహినీ రాగస్వరాలా నీగాలు!

చాళుక్య వీరభద్రుడు డా రాగసౌందర్యంలో క్షగిపోయి, ఆ దేవి గూఢ సౌందర్యంలో లయమాతాడు.

సిగ్గుపడుతూ చిన్న బాలికలా రుద్రుడెవి దీర్ఘ పక్షులనెత్తి, ఒక లిప్త మాత్రం చాళుక్య వీరభద్రుణ్ణి గమనిస్తుంది. ఆ మెనుచూచి ఆత్మడు, అతనిచూచి ఆమె సిగ్గుపడతారు. కన్నులు నిమిరితాలు చేసుకుంటారు.

ఆమె తన తీయని కంఠమెత్తి ఆ వీణకు మేళవించి, అన్నాంబిక రచించి తనకు నేర్పిన పాటను వేగవాహినీ రాగంలో పాడింది.

“ఎవరున్నారు, ఈ నీలకాదంబినీ మాలలో ఎవరున్నారు చంచలా!

తళుకుమనిపోయాను దళదిశలు వెలిగించి

ఓలుకుమని కనులు మూతలుపడెను చంచలా

ఎవరున్నారు?

గంభీరమై ఏవొగళ మాధుర్యం గురిసె

గరళకంఠుని దివ్య గాధర్వమా ఏమి?

ఎవరున్నారు?”

౪

విజయదశమికి శ్రీ గోన గన్నారెడ్డి పట్టాభిషేక మహోత్సవం వర్ధమాన పురంలో జరగవలసి ఉన్నది. గన్నారెడ్డిని ఎంతమంది వేడినా అవుననీ కాదని తెలుపడు.

చిన అక్కినప్రగడ ఎన్నిసార్లు మనవిచేసినా గన్నయ్య నవ్వుతాడు. శుభముహూర్తంలో శ్రీ రుద్రదేవికి శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రవహారాజుకు, శ్రీ ముమ్మడాంబికా రాజకుమారికి శ్రీ చాళుక్య మహాదేవరాజుకు లోకాతీతమైన ఉత్సవాలతో వివాహాలయ్యాయి. ఇవన్నీ శ్రావణమాసంలోనే జరిగాయి.

సార్వభౌమ పట్టాభిషేకానికి వచ్చిన చుట్టాలందరు వివాహాలకు ఉండి పోయినారు. రుద్రదేవి చెల్లెలయిన శ్రీ కోట గణపాంబాదేవి అక్కగారి ఆనందముచూచి, తానూ ఆనందముతో ఉప్పొంగిపోయినది. అక్కగారిని కాగ లించుకొని “అక్కగారూ! ఇన్నాళ్ళకు మీ మోము శిరస్కాల పూర్ణిమలా వెలిగిపోతున్నది. శ్రేమ ఆలాంటిది. కాదంబరి కథ ఎరగరా! శ్రేమపూరిత జీవితన విధానం మరుగైచో ప్రాణాన్నికూడా పోగొట్టుకొంటుంది. మా బావ గారు ఉత్తమపురుషులు తమకు చక్రవర్తిత్వం అక్కరలేదనీ, శ్రీ రుద్రదేవి సాధులుగా మాత్రం ఉంటామనీ అనడం ఎంతో ఉదారంగా ఉంది.”

“చెల్లీ! మీ భార్యాభర్తలిద్దరి ప్రేమమయ జీవితము, ఆదర్శరూపం సుమా! మా మరదిగారు రాజ్యపరిపాలన సగం నీకే వదిలారనీ, నువ్వు శ్రీలకు

ప్రనూతి వైద్యాలయాలు, ఓడవ రకులకు యవసువర్ణాదిద్వీపాలలో వైద్యాలయాలు, పశువైద్యాలయాలు, సత్రాలు విద్యాశాలలు, ఆశ్రమాలు ఏర్పాటు చేస్తున్నావనీ, దేశంలో మరణదండన రద్దుచేశావనీ, ప్రతిగ్రామానికీ వ్యవసాయాభివృద్ధికి చెరువులు తవ్విస్తున్నావనీ నాకు ఎప్పటికప్పుడు వార్తలు వస్తూనే ఉన్నాయి”.

గణ :- అక్కగారూ! మీకు గన్నారెడ్డి కుడిభుజం కావడం మా కందరకూ మహాభాగ్యమయింది. మమ్మల్ని మా రాజ్యాన్నికూడా కోట పేర్కొడి రాయని దౌష్ట్యంనుండి ఎంత ప్రజ్ఞతో రక్షించారాయన!

రుద్ర :- ఆవును చెల్లీ! మొన్న మేమంతా దేవగిరిలో ఉన్నప్పుడు గొంకప్రభువు కుమారుడు సుబ్బనాయకుడు తెచ్చినవార్తవిని వెంటనే రాపాక భీమునిపై ఉరికాదు. భీముడు గోదావరితీరంలో దుర్గమస్థలంలో ఉండి అజేయుణ్ణుకున్నాడు.

గణపాంబ :- గన్నయ్య పట్టాభిషేకం ఎప్పుడు జరుగుతుంది? మావారు రవలతో వెలిగే ఒరతోనూ, రత్నపు పిడితోనూ ఉన్న మహాకరవాలం ఒకటి గన్నయ్యకు బహుమాన మిద్దామని సంకల్పించుకున్నాడు.

రుద్ర :- గజదొంగల జట్టంతా విడిపోయారుగాని గన్నయ్య ఓరుగల్లు వదిలివెళ్ళాడు.

గణ :- అక్కగారూ! ఎంత విచిత్రం చేశారు మీరు! శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులవారూ ఒప్పుకొన్నారట గాదా వారంతా గజదొంగ జట్టు కావడానికీ?

రుద్ర :- ఊరకే ఒప్పుకోడం కాదు చెల్లీ! మేమంతా యువకులం. ఆ జట్టుకు పురుషవేషంలో ఉన్న నేను నాయకుణ్ణి. నాకెప్పుడూ కుడిచేయి గన్నారెడ్డి ప్రభువే. గన్నయ్య చివరికి న మంత్రి వేసే ఎత్తులు నాకు మహా ఆనందం కలిగినూ ఉండేవి.

గణ :- ఇంతకు మీరు కేసిన ఎత్తులన్నీ ఫలించినవి.

రుద్ర :- అన్నింటికన్నా ఆశ్చర్యమేమిటంటే చిన్నతనంలో గన్న భూపతి నాయకుడు కాగలడని అనుకున్నానుగాని ఇంతటి అతిరథు డవుతాడని అనుకోలేదు. ఏమి వ్యూహాలు! ఏమి యుద్ధం! అర్జునుడు పాతాలు నేర్చుకోవాలి.

గణ :- ఆ బలం, ఆ బుద్ధి, ఆ రూపం! మనకు అన్నగారు లేని లోపం ఆయనవల్ల తీరింది.

రుద్ర :- అవునుతల్లీ! మనకాయనే అన్నగారు.

తన్నుగురించి ఈలాంటి సంభాషణ జరుగుచున్నదని గన్నారెడ్డికి ఏమి తెలియును? తన నగరిలో రాత్రి భోజనానంతరము ఆయన పల్కంకమ్మపై ఆధిపనించి కనులు మూసుకుని పండుకొని ఉన్నాడు.

అంతలో అక్కిన అక్కడకు వచ్చెను.

అక్కి :- మహారాజా! కనులు తెగవండి. కనులు మూసుకొని పగటికలలు కనుటకంటే గంధర్వాశ్వాలను ఆధివసించి ఈ వెన్నెలలో తిరిగివద్దాము రండి.

గన్న :- అందుకనే నేనూ నీకు వార్త పంపానయ్యా బావగారూ!

ఇద్దరూ ఉత్తమాజానేయాల నధిష్ఠించి ఆ వెన్నెలలో ఓరుగల్లునగరం దాటి, వేగం ఎక్కువచేసి ఉత్తరాభిముఖులై మాటలాడకుండా వెళ్ళుచున్నారు.

నాలుగైదు గవ్యాతుల దూరం వెళ్ళగానే గుఱ్ఱాల వేగము కుదించి, పిమ్మట ఆపినారు. అక్కడ మామిడితోపులు, ఒక పెద్దచెరువు, ఒక చిన్న గ్రామం, గ్రామమధ్యమందు దేవాలయం కనబడుచున్నవి.

ఇద్దరు గుఱ్ఱాలపై వెన్నెట్లో ఆ చెరువును, తోటలను, ఆకాశాన్ని నీటిలో ప్రతిఫలాలను, చిరుమేఘాలను, తమచుట్టూ ఆనరించిఉన్న వెన్నెలను గమనిస్తూ వెన్నెట్లో ఆప్లావితులౌతూ, ఆలా కదలక మెదలక బొమ్మలలా అయిపోయారు.

ఆలా వారు నాలుగైదు ముహూర్తముల కాలమున్నారు. ఆ వెనుక నిట్టూర్పు విడుస్తూ గోన గన్నారెడ్డి గుఱ్ఱమునుండి దిగి, కళ్ళెము గుఱ్ఱపు మెడపై విసరి వేసి గుఱ్ఱాన్ని బుజంతట్టి, 'గజదొంగలఎకిమీడా! తిన్నగా ఆహారం మేసుకో, ఆ గడ్డిలో నీ కడుపు నిండినంత; వెన్నెలతో నిండి ఉంటుంది, దాని రుచి నీకే తెలుస్తుంది' అని వదలినాడు.

“నా గుఱ్ఱానికి వెన్నెల అక్కరలేదయ్యా. ఇంత పచ్చిదనం ఇంత రస పూర్ణత ఉన్న గడ్డి కావాలిగాని!”

గన్న :- అవును. నా గుఱ్ఱం గంధర్వాశ్వమే!

అక్కి :- రెక్కలేవి?

గన్న :- నీబోటి మానవులకు అవి కనపడవు!

అక్కిన :- ఈ గంధర్వాశ్వం ఎక్కి ఏ గంధర్వలోకమో వెడదామని మా బావగారి ఉద్దేశం!

గన్న :- ఎందుకుబావా గంధర్వలోకం? ఇక్కడి నిర్వాహము చాలకనా?

అక్కి :- ఏం? చంద్రాపీడునివలె ఏ కాదంబరినో దర్శింపవచ్చునుగా!

గన్న :- రాము పుండరీకులు కాబోలు. అయితే నీకు విరహవేదన లేదు కాబట్టి బ్రతికిపోయినావు!

అక్కి :- అమృతాన్ని నొరికినాడయ్యా దొంగ! కాదంబరికోసమా విరహం?

గన్నా :- కాబోయే మామగారితో, చంద్రాపీఠానికి విరోధము!

అక్కి :- విరోధమేమి? ఒకవేళ ఆ గంధర్వరాజు హృదయంలో వెనకటి ఆలోచనలన్నీ ఉన్నాయే అనుకొందాము. కాని రెక్కలు తెగిన పక్షిలా ఉన్న ఆ గంధర్వపతి ఏమి చేయగలడు?

గన్నా :- అదేనయ్యా చంద్రాపీఠాని ఆవేదనకు కారణం. మహాకవివి, ఆమాత్రం గ్రహించలేవా?

అక్కి :- ఓహో! ఆ చంద్రాపీఠం డెంత నిర్దయుడు! అవల మహా పతి వ్రత ఆయిన కాదంబరి జీవితమంతా వ్యధలపాలయి, చివరకు ప్రాణాలు కోలు పోవలసిందే కాబోలు!

గన్నా :- హృదయ ధర్మ మలాంటిది బావా!

అక్కి :- యువతీ యువకుల ప్రేమధర్మము కంటే ఇతర ధర్మాలు ఎక్కువగా బావగారా!

గన్నా :- మానమర్యాదలేకాదు బావగారా! ఒక్కొక్కని హృదయం ఆలాంటిది. రాచపౌరుషము ఆలాంటిది. రాజ్య గౌరవము, మర్యాద, దివ్యమైన ప్రేమను ముళ్ళ కంచెలులా చుట్టి ఉంటాయి.

అక్కి :- ప్రభూ! ఆదవోని ప్రభువును విరల ధరణీశ మహారాజు యాదవుని కలవాలని వెళ్ళుతూన్నప్పుడు ఓడించారు, వదలినారు. శ్రీ అన్నాంబికా దేవికి ఆయన తండ్రి అగుటే అందుకు కారణం.

గన్నా :- నా హృదయం, నా ఆత్మ సంపూర్ణంగా ఎరిగిఉన్న బావగానికి తెలియదా?

అక్కి :- బావగారా! అయితే రాజ్యలక్ష్మిని జయించి చేబట్టినట్లు శ్రీ అన్నాంబికాదేవిని చేపట్టండి!

గన్నా :- బావగారా! ఎంత పెట్టివాడవయ్యా! నే నెరుగని యువతి అయితే శత్రువును జయించి, బాలికను చేబట్టి ఉండును కాని నా జీవితంకన్న, నా ఆత్మ ఎక్కువగాదా?

అక్కినప్రగడ కంట నీరు చెమరించింది.

ప్రేమ ఎన్ని విచిత్ర మనోగతులను ఉద్భవింప చేస్తుంది! తన ఆత్మకన్న ఎక్కువగా ప్రేమించిన బాలిక నామె తండ్రి తన్ను ఆదరించి ఘాయవలె. లేకున్న తన ప్రాణాన్ని, ఆ బాలిక ప్రాణాన్ని ద్వేషానికి బలి యియ్యడానికి ఈ మహాపురుషుడు వెరవడు.

పోనీ, తల్లిదండ్రుల విడిచి ఆ బాలిక వచ్చినా, ఆమె నడిచేందుకు తన జన్మను రత్నకంబళివలె పరుస్తాడేగాని తన మహారాజు వివాహానికి మాత్రం ఒప్పుకోడు.

ఇక ఏదిదారి?

౫

ఏదిదారి

అన్నాంబికాదేవి ఆదవోని వెళ్ళింది. తలిదండ్రులు ఆమ్మాయిని ప్రేమతో ముంచెత్తారు. వారిద్దరు వెనుకటి గొడవలే ఎత్తరు. ఆమె మనస్సు ఏమీ నొవ్వకుండా పువ్వులలో పెట్టినట్లు చూచుకొంటున్నారు.

కాని అన్నాంబికా కుమారి మనస్సులో ఉన్న భావనలను గ్రహించగలరు? ఆమె తనకు తానే తలికిగాని, తండ్రికిగాని. తన హృదయం తెలుపదలచుకోలేదు. తన హృదయం తెలిసిన చెలిమలికకుకూడా తలిదగరగాని, ఇంక ఎవ్వరి దగరగాని ఆ ప్రస్తావన తీసుకు రావద్దని స్పష్టముగా తెలిపెను.

తక్కిన చెలులకు గాని, దాసీలకు గాని, స్నేహితురాండ్రకు గాని, అన్నాంబిక పురుషవేషం వేసికొని యుద్ధము చేసినన్న విషయమే తెలియదు. ఆలా పురుషవేషము వేసికొని గన్నారెడ్డికి కవచ రక్షకురాలుగా వెళ్ళినది అన్న సంగతి అంతకంటే తెలియదు ఎవ్వరికీ!

ఆ మహాపురుషునికి ఎంత సేవచేస్తే తన జన్మ సార్థకమవుతుంది? తన అక్క లోకానికి మహారాణి, సకల సద్గుణపుంజము రుద్రగేవి సామ్రాజ్య. గర్వానికి కాక, యశానికి కాక, శుద్ధ ధర్మమూర్తియై రాజ్యము కాపాడిన మహాపురుషుడు లోకోత్తరుడు కాడా?

ఏ శుభముహూర్తమున ఆ దివ్యపురుషుని తన రెండుకన్నులా చూచిందో అపుడే తన్నా పురుషునకు సమర్పణ జేసుకుంది. అందరూ తన్ను అనన్య సౌందర్యవతి అంటారు. ఆ వీరోత్తమునకు ఆర్పించుకొనడానికి తన సౌందర్యము ఒక అణుమాత్రం!

సౌందర్యము తుణికము; ధర్మము కాశ్వతము. గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువు ధర్మపురుషుడు.

ఇంక తా నా దేవతామూర్తిని ఏలా దర్శించగలదు? దర్శించడానికి వీలుండి దర్శనము చేయకపోయినా మనస్సుకు ఆరాటం ఉండదు. దర్శనముకాదు అన్న నిరాశ జీవితాన్ని మూలమంటా కదల్చివేస్తుంది.

“బాలకుణ్ణయి ఆ పదిదినాలు నీకు చేసిన సేవ నాకు పదిజన్మలకు సరిపోయే సుకృతాన్ని సముపార్జించి పెట్టింది ప్రభూ.”

ఇంక ఆ స్వామికి తాను సేవ చేయనే వీలుండదా?

సేవమాట అలాఉంచి ప్రాపంచకంగా ఆలోచించినా, తన కాలదు సాయకుడు. తా నాతనికి నాయక. ప్రేమ ఎరుగని విహారాలూ, కలయికలు వెండి బంగారాల కలయికలు! ప్రేమమూర్తులయిన భార్యభర్తల కలయిక మేలిమి బంగారము మేలిమి బంగారము కలిసిపోయినట్లే!

ప్రేమించిన పురుషుడు ఉన్నాడనుటే ఆనందము. అతడు కనుపించిన నాడు మహాదానందము. ప్రేమించిన పురుషుడు భర్తయగుట బ్రహ్మానందము. ఇంక ఆ భర్త భార్యను ప్రేమించుట బ్రహ్మానందా తీతమైన పరమేశ్వరత్వమే.

ఈ మహాపురుషుడు తన్ను ప్రేమిస్తున్నాడా? ప్రేమించకపోయిన పోనీ! తాను బెరాగ్యంతో ఆయన నామమే జపం చేసుకొనుచు కాలం గడప గలడు!

తన ప్రేమారిత హృదయం కోటారెడ్డి మహారాజుకుగాని, మహారాణికి గాని ఏమీ అర్థమవుతుంది!

ఇంక వరదారెడ్డికి ఆమెనిచ్చి వివాహం చేయఁడు. అయితే ఇక ఎవరి కిచ్చుట? బిడ్డ అందముదూస్తే దృష్టి తగులుతుందని తన మహారాజే పలు మారులు అంటుంది. అసదృశమైన తన కొమరిత అందానికి తగిన వరుడెవ్వరు?

కోటారెడ్డి ఆలోచనకు గోన గన్నారెడ్డి స్ఫురించనేలేదు. గన్నారెడ్డి విచిత్ర పురుషుడు. అతడు ఇంకను గజదొంగగానే కోటారెడ్డి మనోనయనాలకు కన్పించుచున్నాడు. ఆయన రుద్రదేవికి కుడిచేయిగా ఉన్నాడని రుద్రదేవి నిండు సభలో అనవచ్చు గాక! అఖల ఆయన అడది కాబట్టి అతడు చేసిన పనులు ఆమెకు ఉపకారాలయ్యాయి కాబట్టి అతన్ని పోగిడింది. అతడు తాను దొంగతనంచేసి నాశనం చేసినవారు చక్రవర్తికి విరోధులయితే మరీమంచిదని ఆలోచించాడు. అంతకన్న అతని గొప్పలేదు. ఏదో తన అక్కగారిని తీసుకొని వచ్చి, నగరినుండి పారిపోయిన మా అమ్మాయిని అప్పగించాడు. అది కొంత నయం! ఇంతకు తనకుతురలా కోటనుండి పారిపోయేటట్లు చేయించడం ఎంత తలవంపుపని!

ఏదో, తన బిడ్డను ఎవరో ఉత్తమని కొకనికి ఇచ్చి ...

ఇంతలో పరిజన పరివేష్టితయై మహారాణి మహారాజు అభ్యంతర మంది రాలకు వేంచేసినది. మహారాజులేచి, ఎదుర్కొని తీసుకొనివచ్చి ఒక పీఠికపై తన ప్రక్కనే కూర్చుండబెట్టుకున్నారు.

రాజు:- దేవీ! ఈలాగు దయచేశారు?

రాణి:- మహాప్రభూ! అమ్మాయి వివాహంమాట ఏంచేశారు?

రాజు:- నేను అదే ఆలోచిస్తున్నాను దేవీ! పంది భూపాలుని తనయుడు కందవోలు మహారాజు ఒకడు నాకు కనబడుతున్నాడు.

రాణి:- తన గురువైన గోన గన్నారెడ్డి మహారాజు వివాహం చేసు కుంటేగాని వివాహం చేసుకోనని కదా ఆయన పంతం పట్టినట్లు మనము వింటిమి!

రాజు :- అవును మహారాణీ! ప్రయత్నము చేసిచూడవలెగదా?

రాణి :- ప్రభూ! ఒక్కతే మనకుబిడ్డ! సర్వవిద్యలలోనూ సరస్వతిని మించేటట్లు పెంచారు. బాలుడయినా బాలిక అయినా ఆ ఒక్కతేకద మనకు? అమ్మాయి హృదయం ఏమిటో తెలుసుకోవద్దా?

రాజు :- రాచకులాల్లో వివాహాలంటే రాజ్యనీతికి సంబంధించిఉంటాయి. అక్కడ మన యిష్టము అయిష్టము ఎలా పనికివస్తుంది దేవీ?

రాణి :- ఈలాంటి రాజ్యనీతి పాటించే, వరదారెడ్డికిచ్చి చేయాలని పట్టు పట్టారు. అంతా వ్యతిరేకమయిపోయింది.

రాజు :- మహారాణీ! ఏమిటి మీ ఆలోచన?

రాణి :- ఆలోచనేకాదు, నాదృఢనిశ్చయం కూడా, అమ్మాయి ఉద్దేశం తెలుసుకొనడం మంచిదని!

ఆ మరునాడు మహారాణి కొమరిత దగ్గరకేగను. అన్నాంబిక ఎంత కాలమో విషస్వర పీడితలయి అప్పుడే విముక్తలయిన బాలికలా చిక్కిపోయి, ఉత్సాహాహితయై ఉన్నది. ఆమె పెద్దకళ్లు ఇంకా పెద్దవాయెను. ఆమె నును చెంపలు కాంతి కల్గిన బంగారు ఫలకాలలా ఊరుకున్నాయి. ఏదో నిస్పృహ! ఎప్పుడూ నిట్టూర్పు!

రాణి :- తల్లీ! ఏమి ఆలావున్నావు, వంట్లో బాగుండలేదా?

అన్నా :- ఏమీ జబ్బులేదు. ఏదో దేశం మారడంచేత కాస్త నలతగా ఉంది, అంతే!

రాణి :- మల్లికా, ఏమిటి అమ్మాయిగారివంట్లో? రాజవైద్యులువచ్చి చూచారా? దాదిని పిలు.

ముసలిదాది తిప్పక్క త్వరత్వరగా మహారాణికడకు వచ్చింది.

తిప్పక్క :- అమ్మాయిగారికి దృష్టులు తీసివేశానండి. కులదేవతకు బలులు ఇప్పించానండి, సోది అడిగించానండి, వైద్యులచేత పరీక్ష చేయించానండి.

ఇంతటో అతి తొందరగా ద్వారపాలిక ఒకదాసిని వెంటబెట్టుకొని లోపలికి వచ్చి “మహారాణీ జయము! మహారాజులంవారు ఈ దాసిని తమ కడకు ఒక ముఖ్య వార్తతో పంపినారు” అని మనవి చేసెను.

రాణి :- ఏమిటావార్త?

దాసి :- మహారాణీ జయముజయము! మహారాణీ వారి కడకు శ్రీ చక్ర వర్తి కడనుండి ఒక సేనాపతి తమ దళముతో విచ్చేసినారండి. శ్రీ చక్రవర్తి గారూ, వారి భర్త శ్రీ చాళుక్య పీఠభద్ర మహారాజులంవారూ వారం దినాలలో సంగమేశ్వరం దర్శించుకొని, అక్కడనుండి ఇక్కడకు విచ్చేస్తారట అని

వార్త తెచ్చినారు! మహారాజులంవారు ఈవారం దినాలలో అంతఃపురం సిద్ధం చేయించవలసిందని కోరుతూ మహారాణిగారికి చెప్పవలసిందని నన్ను పంపించారండి.

ఆ వార్త వివటంతోటే అన్నాంబిక మోము కలకల లాడిపోయింది. వానకురిసిన వెనుక పేరుపొంగినట్లాబాల ఉప్పొంగిపోయింది. సంపూర్ణజ్యోత్స్నలు శశ్వము నిండినట్లు ఆమె మనస్సున కాంతి నిండినది.

“ఏమిటి మాఅక్క వస్తాంట! ఓహో! ఏమి అదృష్టము! అమ్మ గారూ! మనదేశం కన్నుల కైలాసం కావాలి! మన ఆదవోని సౌందర్యరాశి అనిపించాలి! నేను మీ అంతఃపురంలో ఉంటాను. నా నగరు చక్రవర్తి కోసం అలంకరిస్తాను! అమ్మగారూ! నా నగరు ప్రక్కతోట ఆలఉన్న అతిథి నగరు. మహారాజుగారికి విడిది! ఈ రెండూ నేను అలంకరింపిస్తాను. నాకు అనుజ్ఞ దయచేయండి!” అని దివ్యానందగీతంలా ఆమె తన తల్లిని వేడు కొన్నది.

తన బంగారుతల్లి ఆనందముతో ఆకాశగంగలో బంగారు కమలంలా వికసించడంచూచి మహారాణి కూడా ఆనందపూర్ణ అయింది.

“అల్లాగే నాతల్లీ! అంతా నీయిష్టం. నీఆనందం నాఆనందంకాదా కన్న తల్లీ?” అని మహారాణి ప్రియమూర కూతును కాగలించుకొని, మూర్ధము ముద్దాడి తన నగరుకు వెళ్ళిపోయెను.

అది మొదలు దాసీజనులు ఎడతెరిపి లేకుండా అన్నాంబికాదేవి ఆజను ఆ రెండు నగళ్లు సౌందర్యపరమావధులుగా అలంకరించారు.

నగరంలోని రాజకుటుంబాల బాలికలు నాట్యంచేయడం, రాచకన్నెలు సంగీత ప్రదర్శనాలు చేయడం, సంగీత కళాభిజ్ఞులయిన వారకాంతలు కొందరు మేలుకొలుపుల గీతాలు అన్నాంబికయే రచించి వారికి నేర్పింది.

అన్నాంబిక తల్లిగారి నగరులో ఒక భాగంలో తాను విడిదిచేసెను.

నగరం అంతా అలంకరించారు. ఆదవోని రాజ్యమంతయు అలంకరించి నారు. రాజపథం పొడుగునా పందిళ్ళు, సత్రాలు, పశువైద్యశాలలు, ఆశ్వ వైద్యశాలలు, వరవైద్యశాలలు, తోలు బొమ్మల నాటకాలు, వీధినాటకాలు, నృత్యప్రదర్శనాలు ఏర్పాటయినవి.

ఇంక మూడుదినాలకు రుద్రదేవ చక్రవర్తి ఆదవోని వస్తుందనగా, రుద్ర దేవి ఒక పరిచారకకు కమ్మనిచ్చి అన్నాంబికకు పంపెను.

“చెల్లీ! నువ్వు నేనూ కవలపిల్లలము. నాకు అందరాని జీవితానంద ఫలాలు నీవి. నిన్ను కాగలించుకొని, నీమోముచూచి, ఇప్పుడు నా జన్మ సర్వ స్వమూ నిండిన నా ఆనందాన్ని నీకు అర్పించడానికి వస్తాన్నా! శ్రేయ మయీ! నీఅక్క రుద్రమ!” అని ఆయు తరము!

E

నాయకనాయకులు

చక్రవర్తి శ్రీ రుద్రదేవి భర్తతో ఆదవోని వచ్చుట సాక్షాత్తు పార్వతీ దేవి పరమ శివునితో కలిసివచ్చుట. ఆదవోని రాజ్యమంతయు పండుగలతో మహాసందపూరితమైపోయినది.

చక్రవర్తి భర్త అయిన శ్రీ చాళుక్య వీరభద్రమహారాజుతో పురవిధుల వెంట విడిదికి వెళ్ళడం అద్భుతమైన ఊరేగింపే అయినది. చక్రవర్తికి కందనోలు ఇచ్చిన స్వాగతం వర్ణనాతీతమే అంతకు, మించిపోయింది ఆదవోనివారి స్వాగతం. శ్రీ కోటారెడ్డి మహారాజుతేరు చక్రవర్తి తేరు వెనకనే వెళ్ళుచున్నది.

చక్రవర్తి రథానికిమందు అంగరక్షకోర్తముడైన ఒక యువక నాయకుడు ఉత్తమాత్మమ జాతికి చెందినదీన్ని, ముప్పదిరెండు మహావాజి లక్షణాలు కలదీన్ని, మూర్తిభవించిన వేగ మయినదీన్ని. ధవళాతిధవళమైన వర్ణము కలదీన్ని అయిన ఒక దివ్యాశ్వమునెక్కి స్వారీచేస్తూ ఉండెను. ఆ గుఱ్ఱానికి చేసిన అలంకారములే కొన్ని లక్షల బంగారు కర్ర ఫణాలు మూల్యము చేయునవి. ఆ ఉత్తమాశ్వముపై జితమన్మథుడు, ఉన్నతాకారుడు, సాబగు మీసాలవాడు, ఓర్పునయనాలవాడు, సమనాసవాడు, వేలాదే పెద్దచెవులు, ఆ చెవులకు హంస వండలాలవాడు, నుదురు కన్నులు, ముక్కు, నోరు, చెంపలు, చెవులు నారద వీణాగానంలా శ్రుతి కలిసినవాడు, వీరనాయక శిరోరత్నమైనవాడు, ఆ యువకుడు విలాసంగా వెళ్ళుచున్నాడు.

సాధువైన గుఱ్ఱాన్ని స్వారీ చేయవచ్చును. శ కిచే గుఱ్ఱాన్ని లోబరచుకోవచ్చును. కాని చూపుతో, మాటతో, చేయితట్టుతో అశ్వప్రేమను చూపగోనే వాడే అశ్వహృదయజ్ఞుడు, ప్రాథతురగ రేఖావంతుడు.

ఆ ఉత్తమాశ్వము తనపై అధివసించిన పురుషుని సర్వ విశ్వం కన్న ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నదన్న సత్యమా అశ్వచక్రవర్తి చూపులలో, తలత్రిప్పలలో, నడకలో, చక్రాకారంగా వంచిన గంధపు మడతలో, ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

ఎలాంటి పొగరు గుఱ్ఱమైనా, ఏలాంటి రాక్షసాశ్వమైనా ఆ యువకుని స్పర్శచే సాధువైపోవునని ఆతని ధృతాశ్వికనూత్రముష్టి చెప్పుచున్నది.

ఎవ్వరీసాబగులాడు, ఎక్కడో చూచినట్లున్నది! ఆదవోని సేనాపతులు, ఆదవోని రాచకుటుంబాలవారు, ఆదవోని ఉద్యోగులు అందరూ ఆ యువకుని ఎక్కడో చూచితిమనే అనుకుంటున్నారు.

ఎవరయ్యా ఈ ఉద్ధతసత్వుడు! అయిన ధరించిన కిరీటకేయూరాది లాంఛనాలున్నూ ఇదివరకు చూచినవే. నవ్వులు పూర్ణజ్యోత్స్నలలా పెదజల్లే ఆతనిమోము పరిచితమైనదే! ఎవరోహా ఈ సుందరమూరుడు!

అంతలో ఎవరో అతిడు “గోన గన్నారెడ్డి” అన్నారు. “గోన గన్నారెడ్డి చక్రవర్తి ముఖ్యాంశరక్షకుడుగా వచ్చాడు. గోన గన్నారెడ్డి, గోన గన్నారెడ్డి గజనాంశ!” అన్న గుసగుసలు పట్టణమంతట ప్రాకిపోయెను.

“గోన గన్నారెడ్డి” ఆమాట విగ్గలత నాడ వాడయి, భవనాలు, సౌధాలు, నగరాలు అంతఃపురాలు ప్రాకిపోయెను.

అంతఃపుర ప్రాంగణంలో అన్ని ఉత్సవవిధానాలు సంపదం చెసు కోని సమీపితలంకార దివ్యశోభనంగా రియో, అనంతరాధిభాగయో, తలపుష్ప సముదాయయో, దీర్ఘశీల పక్ష్యాభ్యాం విశాలనానయో, నర్తనాంధిహసనంచల మధురపద్మజంబాధకోష్టియో, శృంగతో పరువులతో గుండలతో నీలమిడిన ఆన్నాంబికకడప ఒక రామమారి వచ్చు నడకలతో వచ్చి “గోన గన్నారెడ్డి వచ్చినాడట” అని చెప్పినది.

“ఏమిటి! గోన గన్నారెడ్డి...గోన...గో...గో...న గన్నారెడ్డి!” అనే మాటలు ఆమె నోటనుండి వచ్చినవాయెను.

ఆమె ఒక్కసారిగా విశశత్వం పొందును. ఆమె కాళ్ళలో బలము కలుగి పోయెను. ఆమె గుండె కొట్టుకొనుట ఒక్కని మేషము ఆగి గోయినది.

ఏలావచ్చా డా దివ్యపురుషుడు? ఎందుకువచ్చా డా ఉత్తమనాయకుడు? అయ్యో! ఏ మహారాజు కోపానికి గురి అయ్యావో ఆ మహారాజు నగరానికే ఎందుకు వచ్చాడు?

తన గురువు, తన హృదయసింహాసనాధినేత, తన స్వప్నాంత మనుష్య నాయకుడు, తన దైవము తనకడకే వచ్చినాడా?

గంభీర మృదుమధుర కంఠస్వరాలతో తన్ను “విశాలాక్ష ప్రభూ” అని పిలిచిన వన్నె కాడు!

మేటి సింహాల పూలకెందుల నాడగల పోటుమానిసి, సింహాలలోకనందో ఆంధ్రదేశం పాదాశ్రాంతం చేసుకోగల వీరుడు, స్వధర్మ విరాజిత ధీరో దాతుడు, కుమారస్వామి సన్నిభ సుందరుడు!

గోనవంశ కలశాంభోధి రాకాసుధాకరుకు, శ్రీకృష్ణ నామాంకితుడు తన్ను వెతుక్కుంటూ వచ్చినాడా?

ఆమె మోము అరుణరాగాలతో నిండి ఉదయించే చంద్రబింబంలా ఉన్నది.

ఆమె మోము ఆనందనీచికా రాశిలా ఉన్నది.

ఆమె ఒక్కసారి విరిసిన కలువల గుళుళ్ళలా ఉన్నది.

అమె ఆనందం ఆవార్త తెచ్చిన రాకుమారి కనిపెట్టి 'వరినే! నీకంత సంతోషము!' అన్నది.

ఇంతలో చక్రవర్తి నగర ముఖద్వారం దాటారని వార్త. ఇంతలో వివిధ మంగళ వాద్య మేళ గీతాలు తీయదనాలు పన్నీరు జల్లుచుండగా నగర ప్రాంగణంలో రథము ఆగింది.

అన్నాంబిక మందమలయానిలం వలె చక్రవర్తి రథంకడకు పరువెత్తింది.

భర్తను వారి విడిదికడ దింపినచ్చిన చక్రవర్తి, రథంనుండి వేగాన ఉరికి అన్నాంబికను గాఢమైన కాగిలింతలో అదిమికొన్నది.

2

ప్రేమాంభోధి

రుద్రమడేవి పీఠం అధివసించగానే గోనగన్నారెడ్డిని చూచి 'మహారాజా! ఈ బాలుణ్ణి మీరు ఎరుగుదురటకాదా?' అని ప్రశ్నించెను.

గోన:- మహాప్రభూ! ఈ యువక ప్రభువును ఎరుగుదును. వీరు నాకు అంగరక్షకులుగా ఉండిరి.

రుద్ర:- ఈబాలుడు మీ సేవచేయడమే తనకు తారకమనిన్నీ, అందుకు మేము మిమ్ము ఒప్పించాలనీ చాలా ప్రాధేయపడినాడు. మాకు ఈ బాలుని యందు చాలా కరుణ కలిగింది కాబట్టి మీకు వెంటనే వార్త పంపినాము.

గోన:- చి...చిత్తము మహాప్రభూ!

రుద్ర:- చక్రవర్తులమైన మాకు సేవచేయక ఇంకొకరికి సేవ చేయాలనే పట్టు ఎందుకయ్యా, అని నేను చాలా కోపగించాను. కాని తాను పట్టిన కుండేటికి మూడేకాళ్ళని తగవులాడుతున్నాడు.

గోన:- మహారాజా! తమరు సెలవిచ్చినట్లే నేను ఈ రాజకుమారునికి చెపుతున్నాను.

రుద్ర:- కాని, మన ఆలోచన లీయనకు రుచించుటలేదు. ఈ బాలుడు మీ కొలువు చేయడానికి ఈయన తండ్రిగారు శ్రీ కోటారెడ్డి మహారాజు మేము చెప్పిన విషయాలన్నీ గ్రహించి ఒప్పుకొన్నారు. ఒప్పుకోవడమే కాకుండా, తాము స్వయంగావచ్చి మిమ్ము ప్రార్థిస్తారట.

గోన:- మహాప్రభూ!

రుద్ర :- సరే! సరే! విశాలాక్షప్రభూ! మీరు ఇక వెళ్ళవచ్చు. గన్నా రెడ్డి ప్రభూ! మిమ్ము మా మహారాజుగారు కలుసుకోవాలనుకుంటున్నారు.

గోన :- చిత్తం మహాప్రభూ!

విశాలాక్షప్రభువు ఒకవైపునకూ, గన్నా రెడ్డిప్రభువు ఒకవైపునకూ చక్రవర్తికి మ్రొక్కి వెడలిపోయినారు. గన్నా రెడ్డి తిన్నగా చాళుక్య వీరభద్ర మహారాజు కడకు వెళ్ళి వారి దర్శనం చేసుకొన్నారు. వీరభద్రమహారాజు గన్నా రెడ్డిని ఛాచి, “ప్రభూ! నన్ను మీరు అపార్థం చేసుకోకుండా ఉంటే ఒక్క విషయం మనవిచేస్తాను. శుభకాలంలో పవిత్ర సంఘటనలు మనకు కొన్ని సంభవిస్తాయి. అవి నిష్కల్మషభావంతో, పవిత్ర హృదయంతో గ్రహించాలని కోరుతున్నాను. తమకు దేశికులు స్వహస్త నామాంకితమైన ఉత్తరం వ్రాశారు. ఆ ఉత్తరం స్వయంగా తమకీయాలని నేను తమ విడిదికి రావాలని సంకల్పించుకొని ఉండగా తామే చక్రవర్తిగారి విడిదికి వచ్చారని తెలిసి తమ్ము కలుసుకోగోరి వార్త పంపాను” అని తెలిపినారు.

గన్నా రెడ్డి సంతోషముతోలేచి, ఆ ఉత్తరమందుకొని కనుల కదులొని మహారాజు వారివద్ద సెలవుతీసుకొని, తన విడిదికి చేరినాడు. అక్కడ పేటిక తెరచి, కమ్మ తీయగా అందులో “శ్రీశ్రీ గన్నా రెడ్డి మహారాజులను ఆశీర్వదించి—

“ప్రభూ! మీరు ఈ ప్రపంచంలో ఉన్న కొంతమంది మహా తమజాతి పురుషులలో ఒకరు. మీకై చిరంజీవి సౌభాగ్యవతి అన్నాంబికాకుమారి వెలిసింది. ఆమెకై మీరు వెలసినారు. ఇది పరమ శివప్రీతికరం. పార్వతిని పరమేశ్వరుడు పొందకపోవడము ఏలాంటివో, మీరు అన్నాంబికా కుమారిని ఉద్వాహము కాకపోవడము ఆలాంటిది. ప్రాపంచకమైనవేషి మీకు అడ్డంరాకూడదు. పరమధర్మ మట్టిది. మేము స్వయంగా శ్రీ చక్రవర్తితో వచ్చి మీకు వివాహము, పట్నాభిషేకము జరిపిస్తాము. మిమ్ము ఆయురారోగ్యవంతులుగా, మహారాజ్యాభిషిక్తులుగా, పుత్ర పౌత్రవంతులుగా శ్రీ సోమనాథదేవ దివ్య శ్రీ పాదపద్మా రాధకులుగా ఆశీర్వదిస్తూ శివదేవయ్య” అని చదివినాడు.

ఏమిటి? శివదేవయ్యదేశికులు! ఈ విషయంలో ఈలా చక్రవర్తి, మహారాజులు, దేశికులు అందరూ చేయిచేసుకొన్నారేమి? అనుకొంటూ అన్నాంబికాదేవిని తలపోసుకొంటూ అబాలికను త్నఖచిత సువర్ణ సింహాసనంపై కూర్చుండబెట్టి తన సర్వస్వము ఆ బాలికన పూర్ణార్పణ చేయడానికి తానే సిద్ధం అయి ఉన్నప్పుడు, ఈ పూజ్యులందరూ అంతమధురాలిమధురకార్యము తనకు ఇష్టములేదని అనుకొనుట ఏలా కలిగినది!

ఇంతలో శ్రీ కోటారెడ్డి మహారాజులంగాను మంత్రితోకలసి తమరాక తెలియజేసి లోనికి విచ్చేసినారు. కోటారెడ్డి ప్రభువుకు గన్నా రెడ్డి ఎదురేగి

వారిరువురకు ఎముక్కరించి, సగౌరవముగా కొనివచ్చి ఉచితసేవలు అధివసంపజేసి, తానున్న ఒక పతం అధివసించాడు.

కోట :- ప్రభూ! తమకు సౌకర్యాలన్నీ జరుగుతున్నవో, లేవో?

గన్నా :- చిత్తం ప్రభూ! మా ఇంటిలో జరిగినకన్న ఎక్కువగా సౌకర్యాలు ఏర్పాటు చేసినారు.

కోట :- ప్రభూ! తమ చరిత్ర అంతా శ్రీ చక్రవర్తులు, మహారాజులం వారు మాకు తెలియజేసినారు. మాకు మఖ్యస్నేహితులై, మా తండ్రిగారిని ఆదవోని సించాననం అధివసంపజేసిన శ్రీ బుద్ధారెడ్డి మహారాజుల కుమారులు, మిమ్మునుగూర్చి అన్యధాగా ఆలోచించాను మందసుతిస్తే.

గన్నా :- మహాప్రభూ! మీరలా ఆలోచించితే మేమంతా వేసిన ఎత్తు పోషనదనటానికి ప్రబలసాక్ష్యం ఒక్క చక్రవర్తికి, శ్రీ రుద్రదేవ మహారాజులకు, శ్రీ శివదేవయ్య దేశికులవానికి తక్క. మాకుట్ర ఇంకొకరికి తెలియదు. ఇందులో తమకు ఒక్కరేకాదు పొరపడింది.

మంత్రి :- గన్నారెడ్డి ప్రభూ! తమశౌర్యము అస్తునునకే పాఠాలు నేర్పుతుంది. ఇంతివరకు ఈలాంటి పరమాద్భుత విక్రమచరిత్ర వినలేదు. మా మహాప్రభువు గారికి విచారము అంతమైంది.

గోన :- మంత్రిగారూ! మీ రెవ్వరూ ఏమీ అనుకోకద్దు, ఆ దిన లలో కాకతీయనామ్రాజ్యాన్ని విచ్చిన్నంచేసే శక్తులువిజృంభించాయి. రహస్యముగా జన్నిగదేవులు రుద్రదేవ చక్రవర్తిపై కత్తి కట్టినారు. అందుకు ప్రతి అస్త్రంగా మే మా పని చేసినాము. మా తండ్రిగారి మాటలపలోనై మీ మహారాజు కొన్ని నెలలు తిరిగటాయించారు. అంతకన్న వేరేలేదు. మాతండ్రిగారియందున్న ప్రేమకొద్దీ మహారాజుగారు నాయందు వాత్సల్యముంచవలసిందని మనవి.

మంత్రి :- ప్రభూ! మహారాజకుమారి సౌభాగ్యవతి అన్నాంబికాదేవి సకల సర్వసాగరిష్ట. ప్రతిమాన సాందర్యఖని. ఆపర విద్యాశారద. ఆ దేవిని తమకు వధువుగా అర్పించి మా మహారాజులవారు సంకల్పించి తమ్ము ప్రార్థిస్తున్నాడు.

గోన గన్నారెడ్డి మోము వికసించింది. ఆయన కన్నుల అమృతనీలాలు తిరిగినవి. గంతుక అమృతదేందువులతో నిండిపోయి దగ్గులికతో “మహామంత్రి! మహారాజులు నన్ను ఈవిధంగా ధన్యని చేస్తున్నారు” అన్నాడు.

ఆ సమయంలో గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువు కోటారెడ్డి ప్రభువుకు శ్రీరామ చంద్రమా కొంతోనాడు. గన్నారెడ్డిమాటలు మగస్తుండగానే మంత్రి లేచి “తథాస్తు” అన్నాడు. వెంటనే రాజపురోహితులు కవులు ఆ మందిరం

లోనికి పరిజనులతో వేంచేసినారు. బేడ చెలుకినాయనిప్రభువు లోనికివచ్చి బంగారు పశ్చెరాన కొబ్బరిబొండ్లం, సర్వఫలాలు, పుష్పాలు తాంబూలాలు విలువగల వస్త్రాదులు గన్నారెడ్డి పీఠముముందుంచినారు. గన్నారెడ్డి ఆశ్చర్యం పొందుచులేచి, కాబోవు మామగారు కోటారెడ్డి ప్రభువుకూ, పెళ్ళికూతురు మేనమామ బేడ చెలుకినాయనికి పాదాభివందన మాచరించగా వారు గన్నారెడ్డిని ఎత్తి తమ హృదయాలకు గాఢంగా ఆదుముకుంటూ ఆలింగనం చేసినారు.

శుభవాద్యోలు మంగళగీతాలు మ్రోగుచున్నవి.

౮

జ యీ భ వ

చిన్న కుట్ర

ఆ తోటలో అక్కడే గోన గన్నారెడ్డి అన్నాంబికను కలుసుకున్నాడు. అందాలప్రోవైన అన్నాంబిక అలంకారాలకే, అందం దిద్దింది.

ఆమె వనవికారం చేసింది. ఆ సాయంకాలం పూవుల వాసనలు తోటంతా కల్లోలాలు. ఆ పరిమళ వాహినిలో హంసలులా, రుద్రదేవి అన్నాంబికలు నడియాడినారు.

“చెల్లీ! నేను దాక్కుంటాను. ఇక్కడే కళ్యాణానుకుడు” అని రుద్రాంబికాదేవి మాయమయింది.

అక్కడే గన్నారెడ్డిని తాను కలుసుకొన్నది అని ఇదివరకే అన్నాంబిక రుద్రాంబికతో చెప్పిఉండడంచేత అక్కడే ఆమె కనులు మూసుకొని, రుద్రాంబిక దాగికొనిన పిమ్మట కనులు తెరచి వెదకి పట్టుకొనవలెనని మహారాజు ఏర్పాటు చేసినది.

ఆ ఉదయం చక్రవర్తి గోన గన్నారెడ్డి ప్రభువును రప్పించి, “ప్రభూ! ఈ సాయంకాలం రాచనగరి మోసాలలో పదునాలవ ముహూరము కొట్టు నప్పటికి మీరు మా ప్రతీహారి చూపించిన సలమునకుపోయి, అక్కడ నేను కలుసుకొనడానికి నియమించిన వ్యక్తిని కలుసుకొని, నాయజ్ఞగా మీరు ఆ వ్యక్తి కళ్ళకుకట్టిన చీనాంబరము విప్పవలెను. ఆ వ్యక్తి నా ఆజ్ఞ మీకు తెలియజేయగలడు.”

గోన గన్నయ్య జయవాక్యాలు పలికి నెలవంది వెడలిపోయెను. ఏమిటి చక్రవర్తి ఆజ్ఞ! ఇంత గహస్యమేమి? ఒకవేళ కోటారెడ్డి మహారాజు వేరే. ఏమి కుట్ర నలుపడము లేకుదా! అయితే ఈ నివాహాది సన్నాహమేమిటి?

అక్కినేపల్లి

చిన అక్కినమంత్రి శ్రీ కోటారెడ్డి ప్రభువులతో సంప్రతించి, వారి మంత్రి పురోహితులతో ఆలోచించి ముహూర్తము నిశ్చయము చేసిరి. గన్నారెడ్డి వివాహముకాగానే ఇంకో శుభముహూర్తంలో తన భార్యతో కలిసి పశ్చిమాంధ్రరాజ్య ప్రతినిధి, మహామండలేశ్వర సింహాసనం వర్ధమానపురంలో ఆధివసించే ఏర్పాటు చేసెను అక్కిన.

చక్రవర్తి, గోన గన్నయ్య, కోటారెడ్డి ప్రభువులు అక్కినప్రగడను ఒక మండలానికి రాజును చేసినారు. అక్కినప్రగడ తనరాజ్యంలో అక్కినేశ్వరము కట్టించి (ఇది తర్వాత అక్కినేపల్లి అయినది) అచ్చట అక్కినేశ్వర, సోమేశ్వర, కేశవదేవతలను ప్రతిష్ఠించినాడు. అక్కినను గోన గన్నయ్యకు ముఖ్యమంత్రిగా గోన గన్నయ్యమహారాజు ప్రార్థించినాడు. చిన అక్కినప్రగడ “బావగారూ! మిమ్మువదలి నేను ఉండలేను. నేనే మీ ఆస్థానమందుండ కోరబోతున్నాను” అన్నాడు.

“ఓ మహామంత్రి! మహాకవీ! చక్రవర్తి ఆస్థాన శిరోరత్నంగా ఉండవలసిన మీరు నాకు మంత్రిత్వం చేయ నంగీకరించటం నాకు వరమివ్వడమే.”

అక్కిన లేచి గోన గన్నయ్య దగ్గరకు వెళ్ళగా మహారాజు లేచి, అక్కినను గాఢంగా హృదయానికి ఆదుముకున్నాడు.

ఆనందాలింగనం

కన్నులకు కట్టిన చీనాంబరము తడవికొనుచు చిరునవ్వు నవ్వుకొనుచు ఆస్నాంబిక కూగుచుండెను.

ఏలనో హృదయాన తేలే మధురామృతము
పూలు పూవులు ఒలికి సోలించె నా బ్రతుకు.
తారకల వెలుగులో పారిజాత సుమారు
చేరినవి ప్రేమకై చేయి జూపిన నన్ను.

అని పాడుకొనుచున్నది. ఇంతలో మన్మథమూర్తిలా, పోత పోసిన మనోహరత్వంలా గన్నారెడ్డి అక్కడకు వచ్చేసినాడు.

ఆస్నాంబికను చూడగానే ఆతని అడుగు ఆగిపోయినది. ఆతని హృదయము గతులు తప్పినది, ఆతని జీవితము పులకరించి ఆతని కన్నులలో పరమ పవిత్రాంబులు గిట్టిన తీరిగినవి.

ఈ త్రిలోక మోహనమూర్తి కడకా చక్రవర్తి తన్ను పంపినది?

పూవుల పుటములు నేలవాలినట్లు పదములిడుచు గన్నయ్య అన్నాంబికను సమీపించి, ఆమె కన్నుల వస్త్రము విప్పుచుండగా, అన్నాంబిక 'దొరికావు ఆక్కా!' అని ఒక్కగింతున లేచి, గన్నా రెడ్డిని కాగిలించుకొన్నది. ఇంతలో కళ్ళకుగట్టిన చీనాంబరము ఊడి క్రింద పడినది. కాగిలించుకొన్నది రుద్రాంబికా దేవిని గాదు.

అదీగాక గన్నయ్య పడపోయిన ఆయువతిని గట్టిగా హృదయానికి ఆదుముకొన్నాడు. అప్పుడామె 'ఎవరు?' అంటూ కళ్ళు తెరచి చూచింది. ఆమె మోము పిట్టకలువపూవులా కంపువారింది.

ఏ కారణంవల్లనో ఇరువురు కౌగిలి వదలరు. ఇరువురూ త్రపాపూర్ణులవు తారు. తాను కాగిలి విడిచిన రెండవవా రేమనుకొందురో అని ఇరువురూ అను కొని ఇరువురూ నెలవులువార నవ్వుకొన్నారు.

ఇరువురూ కాగిళ్ళు వదిలారు. అన్నాంబిక 'చక్రవర్తి!' అని కాకతీ స్వనంతో పలికి లోనికి పారిపోయింది. గన్నయ్య ఉలికిపడి ఇటునటు చూచి 'దొంగ వికాలాత్మ ప్రభూ!' అంటూ అన్నాంబిక వెంట పరుగిడినాడు. అన్నాం బిక తూలి ఒక పూపొదపై పడిపోయినది. గన్నయ్య ఆక్కడకు వచ్చి 'దెబ్బ తగిలినదా?' అంటూ ఆమెను తన చేతులలోకి పూల చెండులా ఎత్తి హృదయానికి కదుముకొని

"మహారాణి! ఇన్ని యుగాలు నిన్ను విడిచి ఉన్న నా దోషము నువ్వు తుమించలేవా?" అని పెదవులు వణక పలికినాడు.

"మహారాజా! నా ప్రాణపతి! నేను ఆనాటి వివాహమున చూచినది మిమ్ము! మీరే నాకు, నేనే మీకు అన్న పవిత్ర సత్యం అప్పుడే నా హృద యాన వెలిగింది."

"నేను ఇంక నిన్ను క్రిందకు దింపలేను!"

"చక్రవర్తి వచ్చునేమో?"

"ఓ అమాయక రాకుమారి! ఆ గజదొంగ చక్రవర్తే మనల నిద్దరినీ ఈలా బంధించారు."

"అమ్మా! పెళ్ళికాని బాలికను ఈలా మీరు కలిసి పలుకరించ వచ్చునా?"

"పెళ్ళికాని బ్రహ్మచారి నే, ఒకకన్య ఈలా నా ఒడిలో ఇమిడిపో వచ్చునా?"

“నా ఆత్మప్రభూ! ఒక్క నిమిషమును నేను మిమ్ము వీలా వారి ఉండ గలను?”

“అందుక నే కాబోలు వికాలాక్షియే నా దేవి : నా గజదొంగపట్నం వచ్చి నా బ్రదుకున నిండిపోయింది.”

“మీరు గజదొంగలేనండీ! మొదటి చూపులోనే నా సర్వస్వము దొంగి లిస్తారా? ఎంత అన్యాయము.”

“రాజకుమారీ! నీవు గజదొంగలకు దొంగవు.”

గన్నారెడ్డి ఆ బాలిక మోమున మోముచేర్చి అమృతాలు, వెన్నెలలు విశ్వమేనిండ ఆమెను ముద్దిడుకొన్నాడు. ఆమె తన నాయకుని మెడను వెన్నె లలో వెలుగులా కౌగిలించుకొన్నది.

ఓం అసతోమా సద్గమయ

తమసోమా జ్యోతిర్గమయ

మృత్యోర్మా అమృతంగమయ

31.3

RSK01B 330

314

మనసు ఫౌండేషన్

పాపకాలు పరిశీలనాపటిక

పుస్తకం సంఖ్య	RSK01 తీ 330
పుస్తకం పేరు	గాన గీతా రత్న
తారీఖు	06/06/23
ముందు అట్ట	తొమ్మిది
వెనుక అట్ట	అయ్య
మొత్తం పేజీలు	319
పెద్ద సైజు పేజీలు	తొమ్మిది
ఖాళీ పేజీలు	313
లేని పేజీలు	తొమ్మిది
తయారు చేసినది	1 బిల్లు
పేజీలు విడదీసినది	Chaitanya
స్కాన్ చేసినది	CH MOUNIKA
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	
తప్పులు	
పరిస్థితి	